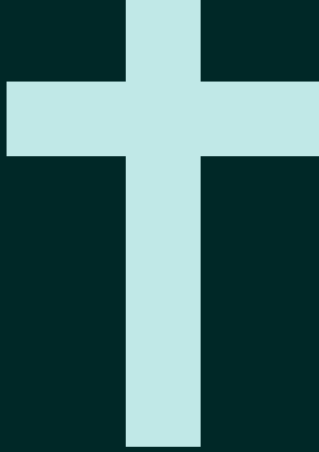

Mvù Ìgòh Feê

Mambilla NT (Cameroon-Le Nouveau Testament en mambila)

Mvù Ngòṅ Feê

Mambilla NT (Cameroon-Le Nouveau Testament en mambila)

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cameroon Mambila

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f0e8e7ba-c2cf-57f7-9a60-8ff0e792e158

Contents

Matíô	1
Mârk	52
Lûk	84
Jâṅ	138
See b.	177
Rôm	226
1 Korênt	250
2 Korênt	272
Galatî	286
Efêse	294
Filîp	302
Kolôse	307
1 Tesalonîk	312
2 Tesalonîk	317
1 Timotê	320
2 Timotê	327
Tîte	332
Filemôn	335
Hebreêh	337
Jâk	356
1 Piêr	362
2 Piêr	369
1 Jâṅ	373
2 Jâṅ	379
3 Jâṅ	380
Jûde	381
Mvù vuû	383

Njàgà Bagaà Matíô

*Dògòtì bò nùàr Yeésò ké jomo
(Lùk 3:23-38)*

¹ Hên né dògòtì bò nùàr Yeésò *Kristò. À né *ndùtè ndùtù Davíd; Davíd né ndùtè ndùtù Abrahâm.

² Abrahâm né tele Isâk; Isâk né tele Jakôb; Jakôb né tele Júdá bó bò bei mé bò òm seèn; ³ Júdá né tele Farésà bô Jará, meí bòn né Tàmár. Farésà né tele Eserôm; Eserôm né tele Àrâm; ⁴ Àrâm né tele Aminádàb; Aminádàb né tele Násòn; Násòn né tele Salomôn; ⁵ Salomôn né tele Boájà; meí Boájà né Rahâb; Boájà né tele Obêd; meí Obêd né Rût; Obêd né tele Jésè;

⁶ Jésè né tele mgbè Davíd. Davíd né tele Salomôn; meí Salomôn lé naà veèh Yuri; ⁷ Salomôn né tele Roboâm; Roboâm né tele Abià; Abià né tele Àsâf; ⁸ Àsâf né tele Jósáfà; Jósáfà né tele Jorâm; Jorâm né tele Osìà; ⁹ Osìà né tele Joátàm; Joátàm né tele Àkàsà; Àkàsà né tele Èsékià; ¹⁰ Èsékià né tele Manasê; Manasê né tele Amôn; Amôn né tele Josiâ; ¹¹ Josiâ né tele Jekoniâ bó bò òm seèn. Sâ né nàm mé bó lé sie njií naà bò *Iserálà bò ké Babilôn teèn.

¹² Bó yeé sie njií gi aá bò Iserálà bò ké Babilôn sâ, Jekoniâ ñar Sabatièl; Salatièl né tele Sorobábèl; ¹³ Sorobábèl né tele Abiúdà; Abiúdà né tele Eliákim; Eliákim né tele Asôr; ¹⁴ Asôr né tele Sàdôg; Sàdôg né tele Akim; Akim né tele Eliyúdà; ¹⁵ Eliyúdà né tele Eleasâr; Eleasâr né tele Matám; Matám né tele Jakôb; ¹⁶ Jakôb né tele Josêf sii Marí.

Marí né meí Yeésò. Bó Yeésò yilá cu né *Nùà Còñ ndò.

¹⁷ Yuoò ké jomo yoòr Abrahâm, nde ba mé Davíd né bò mbei ñaàr yulá cùòb nèà; yuo cu mé Davíd, nde ba lè nàm mé bó lé sie njií naà bò huaán Iserálà ké Babilôn teèn sâ, né mbei ñaàr yulá cùòb nèà; yuoò teèn sâ, nde wa mé ñaàr Yeésò Nùà Còñ, né cu mbei ñaàr yulá cùòb nèà ndò.

*Ñaàr dé Yeésò *Kristò
(Lùk 2:1-7)*

¹⁸ Bó lé ñaàr naà Yeésò Kristò faá bèh mân: Meí seèn Marí lé naà veèh Josêf; sâ bó sua kwaá nées bú lòu ye. À ñene, à baá mé lèi, sâ à nées siib kó ñgwéeh ye; Cúcuí Ñagá lé ménâ bóó naà kóó. ¹⁹ Josêf si seèn lé naà nùà dùlà-Càñ. À yeé ñene aá ménâ, à gwàn ñgwéh bú cie tueé sòm, à kaga lom aá ndòn, ye nyí nde né bú lè nábe ñgón kóó. ²⁰ À yeé baá ménâ munó den, cili Càñ Nùà Dueè ñené yuo kelà toò seèn lè vuù, ye bú a: «Josêf, ndùtè ndùtù *Davíd, té veèh. Weèh veèh yeè Marí doò veèh; à ma mé lèi hueèh ña né mé terreb Cúcuí Ñagá. ²¹ À nde né huaán dé siib ñar, wò yilá bú Yeésò, * à yili sòm nde né dà m bò dé seèn te veèn bòn kóó.»

²² Sâ doón bóó gi né te yuo faá Càñ lé tueé keèh naà sònò sòn-seèn déi ñò, ye: ²³ «Mbò yàgà déi nde né lèi weh, à ñar huaán dé siib, bó yilá bú Èmánuel.» Èmánuel sâ tueé né ye: Càñ baá ká lètenè bèh.

²⁴ Josêf nyimé yuoò ndò, à bóó faá cili Càñ Nùà Dueè tueé naà bú ñò: bó colo haá bú veèh seèn. ²⁵ Bó bú ka ndagá bíli ñgwéh, méménâ tóg Marí yeé ñar aá, Josêf yilá huaán Yeésò ndò.

2

Bò fém bò yuoô gè Bà

¹ Bó lé Yeésò ñaár naâ ké Betelehem,* te tàbè Judê; cu sâ *Herôde lé naâ mgbè teèn kɔ́. Bò fém bò déi yuoô gè Bà, bó wa ké Jerusalem, ² bó bie ye: «Bó lé Mgbè bò *Jûf ñaár naâ he wa? Béh lé ñene kɔ́ naâ mé mbentò seèn gè Bà; béh hên ndeè né bú die weh.» ³ Te mgbè Herôde yeé nde ñgweé ñjií mân, feh ñellé bú ter, mé bò Jerusalem bò mene; ⁴ à yilá bilí bò *ngàn sèmè dé kokoô mé bò *ñjì-sòu te tàbè seèn dɔ́ɔ́, à bie ñjií mé bó, ye bó a: «Bó lo ye, bó ndeè *Nùà Còɔ́† sâ ñar nde né he wa?» ⁵ Bó ye bú a: «Bó lo ye, bó ndeè bú ñar nde né ká te tàbè Judê hên lé loó Betelehem mà. *Sòn-Càɔ́ lé nyagá kwaá naâ te mvù ménâ kɔ́, ye:

⁶ Betelehem, wò jie né mbaá lètenè bò loó kokoô te tàbè Judê dɔ́ɔ́, Mgbè Dueè yuo ndeè né beè yeè, te à feh dàm bò nùàr mò *Iseràlà ceér.»

⁷ Mgbè Herôde yeé ñgweé gi aá ménâ, à yilá nab ñjií bò fém bò doô ká toò seèn, te à bie ñgweé nyegé sònò bɔ́ɔ́n cu mé mbentò sâ lé ba duóóm naâ teèn. ⁸ Jomo sâ à ye bó a: «Bí ndé-re, né ké Betelehem; bí fón nyégé ká huaán sâ bagasé, mɔ́ bí ñene aá bú, bí cuù, bí tueé keéh mè teèn; te mè nde ké toò seèn mé feh mò ménâ cemmé weh ndɔ́.»

⁹ Mgbè Herôde yeé tueé gi aá bó mân, bó som gò. Bó ke mbentò mé bó lé ñene naâ gè Bà doô baá cu toò bɔ́ɔ́n baá kelá; bó né ndeé, à né ka méménâ baá ndeé den. Bó yeé wa baá ké teèn, mbentò ba njobá le ké ter felé gwà mé huaán né teèn. ¹⁰ Bó yeé ñene kɔ́ aá

ménâ, vràb die, yo taré ñellé bó dɔ́ɔ́. ¹¹ Bó samé yila nde gwò, bó ñene ñjií huaán bò méi seèn Marí, bó cemmé nde gi doó toò huaán, bó komó loó bó ba bɔ́ɔ́n, bó haá bele bú bò ñhè huaán feh hihiné, bò goó, bò san, mé bò kómó múmù.† ¹² Jomo sâ vuú kulu bó ndɔ́, Càɔ́ ye bó a: «Mɔ́ bí baá mé gò loó, bí té ké yoòr Herôde kelá cú.» Yeé baá ménâ, bó kela seér baá-re ceér dé hiín, bó nde cu lo bɔ́ɔ́n.

Ké Ejíptò dula ndeé

¹³ Bò fém bò doô yeé nde gi aá, cili Càɔ́ Nùà Dueè nde ñene yuo kela cuù ké toò Joséf lè vuú, ye bú a: «Wùò ter, wèh huaán bò méi, bí bó dùlà ndé ké Ejíptò, bí den den ké sâ, kɔ́ mè tueé cu aá wò kɔ́, bí cu cuù ye; wanɔ́ɔ́ Herôde nde aá huaán fɔ́ɔ́n, te à wula som bú.» ¹⁴ Joséf komo wuo ter kwar ndɔ́, à weh huaán bò méi, bó bó dula ñaga cíbiteèn, bó fɔ́ɔ́n gò Ejíptò. ¹⁵ Bó ké teèn cer den ka ménâ, tóg nde wa mé cio Herôde. Sâ dɔ́ɔ́ bɔ́ɔ́ gi né te yuo faá Càɔ́ Dueè lé tueé keéh naâ sònò sòn-seèn déi nɔ́, ye: «Mè yilá som aá huaán mò ké Ejíptò kèn.»

Bò huaán tetɔ́ɔ́r koré wulá

¹⁶ Herôde yeé ñgweé bò fém bò pɔ́ lo aá bú ménâ, temé bɔ́gɔ́ ñaá bú ká jomo lè. À tema ñjií ye bó ndé kòrè wulá gi bò huaán dé sisiíb ké Betelehem mé kukwarè mene dɔ́ɔ́, wa bó dùòm mé bò huaán mbembɔ́gò, nde wa mé bò huaán dé nyemà fèfà ma. À lé sâ taáɔ́ naâ mé nyemà mbentò, mé bò fém bò lé tueé naâ bú doô. ¹⁷ Sâ dɔ́ɔ́ yuo gi né faá Jeremí *sòn-Càɔ́ lé naá gi tueé kwaá nɔ́, ye:

¹⁸ «Kéɔ́ baá ké Rámà silí, mbà né lom ter jɔ́gɔ́r ñaá.

* 2:1 2:1 Betelehem mé ju hebreèh né: Gwà breèd. † 2:4 2:4 Nùà Còɔ́: né Kristò. 2:6

2:6 Mich. 5:2 † 2:11 2:11 Bó kómó sâ yilá né “myrrhe”. Né lèh ndɔ́. 2:15 2:15 Os. 11:1

2:18 2:18 Jér. 31:15

Né Ràchèl yueé den né bò ñuna.
Ye bó yì nyí be,
bò huaán nyí kuú gi aá, nùàr té
nyí bòñ gùm doónj.»

Ké Ejíptò cuú cuú

¹⁹ Heròde yeé kuú aá, cìli Càn
Nùà Dueè nde ñené yuo kela cuú
ké Ejíptò toò Josêf lè vuú, ²⁰ ye bú
a: «Wùò ter, weh huaán bô meí,
bí bó cu cu ké *Iserálà; bòò mé lé
gwaán naá huaán wulá doò kuú
gi aá kèn.» ²¹ Josêf komo wuo ter
ndo, weh huaán bô meí, bó bó cu
cu ké lè tàbè Iserálà. ²² Wa ké
teèn, à ñgweé njií ye Arkelayùsè
né ké Judê te kògò Heròde tele
seèn kóó. Veéh sie bú, à gwàn
cú ké teèn ceèr. Yeé baá mân,
vuú feh bú ceér, à nde cer seér ké
Galilê ²³ te loò Najarêr. Sâ doónj
bòó gi né te yuo faá bò sòn-Càn bò
lé tueé naá ño, ye: «Bó yilá nde né
bú nùà Najarêr.»

3

Ngòr Càn sònò Jân Bàptis

(*Mârk 1:1-8; Lúk 3:1-18; Jân*
1:19-28)

¹ Nde nde, Jân Bàptis ñené yuo
kelà ké ya dueé te tàbè Judê, à né
ngòr Càn teèn tueé, ye bò nùàr
a: ² «Bí yúé fón feh bìi yueé, bí
kwéh sér temé. Càn baá mbàm
seèn ká kwarè bìi si njií.» ³ Jân
né nuaá mé Esáyà *sòn-Càn lé naá
felè seèn tueé ye:

«Hueh nuaré dèi né ké ya dueé
ngulí den, ye:

Bí tó nyégé ceér Nùà Dueè toò,
bí tó dilli nyégé bagasé.»

⁴ Cògò Jân lé naá mé yúli ñgelobà,
à ké teneé cam tena né mé kándá
paàr mân; yáb seèn lé naá kètàr
mé nyuí. ⁵ Bò Jerusalem bò lé
naá gi yòòr seèn kem ndeé, mé bò
nùàr te tàbè Judê sâ doónj. Bòó mé
né ké kwarè nòmò Jurdên doónj

kem nde gi ké yòòr Jân ménâ ndo.
⁶ Bó né veèn bòòn cie tueé sòm,
Jân né bó dùà Jurdên kou den.

⁷ Jân yeé ke, bò *Farisièn bó bò
*Sadusièn baá ká yòòr seèn bèh
nòmò kou kem ndeé ndo, à ye bó
a: «Bí bò gèh ñgòbò, neí ye bí a,
temé né Càn mé bí lè yulá, bí dùlà
ndê, wanóón bí nde né gèr beè
seèn ñené wa? ⁸ Sâ bí bó-re faá
Càn gwaán nê ño, te feh keéh ye,
kènê bí kweéh seér aá temé kèn.
⁹ Bí té mé huún bìi mbaá mùnò kú,
ye: Abrahâm, tele beèh dé koò né
teèn. Bí kóo ye, Càn né mé terreb
bò taá hên kwellè seér, te ña bò
ndùtè ndùtù Abrahâm. ¹⁰ Mè tueé
bí, mbògò fa gi aá kèn, baá gi
ka toú. Tou mé tàb dé bagaà wá
ñgwéh doónj, bó nde né bú tuar
komo fuú njií. ¹¹ Mè bí kou lom né
dé mò mé nòmò, te feh keéh ye bí
baá temé kweéh seér. Nuaré dèi
baá jomo mò ndeé, taré kela né
bú mé mè. Né mene débágá seèn,
mè wúlú ñgwéh nuaá mé nde né
bú débágá seèn huaár. À bí dé
seèn kou nde né mé Cúcuí Ñagá
bô we. ¹² À beè né mé suúnj, à nde
né mvum bô tülù mé njéh nyegé
geé; à nde né mvum ter te mbèñ
kwaá, à tülù kobo su njií ké tuar
te we mé nyímé bèh.»

Nòmò Càn kou dé Yeésò

(*Mârk 1:9-11; Lúk 3:21-22*)

¹³ Jomo sâ Yeésò yuoò ké Galilê,
à nde ké dùà Jurdên, te Jân kou bú
ndo. ¹⁴ Wa ké teèn, Jân beróón ye
bú a: «Wò sé la kou seér naá mè
kóó, wanóón mè mò wò kou nde
né naàn wa!» ¹⁵ Mé njéh mene,
Yeésò ye bú a: «Né dé kènê; gwàn
ñgógò yeé gwaàn. Kò béh bòó gi
ka ménâ doónj, te yuo ye faá Càn
gwaán nê ño.» Yeé baá ménâ, Jân
gwaán ndo. ¹⁶ À yeé kou sòm aá
bú, Yeésò yuo kela cuú ká cie. À

yeé ke, vulú gulu logó baá ké ter, à ñene njií Cúcuí Càn baá ké ter faá wogob no suagâ, waà die felè seèn. ¹⁷ Hueh déi né ké jomo te vulúu ngulí, ye: «Hên né huaán yíé-temé mò; temé mò né lè mé bú nóré.»

4

Bèh Yeésò mé veên taáb
(Màrk 1:12-13; Lúk 4:1-13)

¹ Jomo sâ, Cúcuí Nágâ weh njií Yeésò ké ya dueè te *Sátàn tab bú mé veên. ² À soó ké teèn cieé yulà nèà, cibí yulà nèà ndo; à njeré déi sònò nágá kéh ngwéh. Jomo sâ, cùè yeé baá bú sie, ³ táhòrò doó ngorò nde ké kwarè seèn, ye bú a: «Mò wò né ka Njunà Càn bòn, jògò júé ke ye bò taá hên a, ñá ke sér ye.» ⁴ Yeésò ye bú a: «Né te mvù Càn nyagá den ye: Nùàr mé ndândaà sêr yili lòm ndé ngwéh, à yili seér nde né mé ngòr mé yuo gií né sònò Càn.»

⁵ Yeé baá ménâ, táhòrò doó weh njií bú te loó joloò, à weh ñaá mé bú ké te ndón gwà Càn koò, ⁶ ye bú a: «Mò wò né ka Njunà Càn bòn, sâ ló súágá ké doó lòù; né gi te mvù Càn nyagá den ye: Càn nde né bò cili seèn felè yeé tueé, te bó kwa sie wò teter, gule yeé te taá déi cén cú.» ⁷ Yeésò ye bú a: «Né te mvù Càn nyagá den ye: Té Càn Dueè Nùà koò yeé sòn félá.»

⁸ Sátàn nde weh ñaá cu mé bú ké te ndón tòr déi dàbsé mân. Wa ké teèn, à feh laré bú lò nùàr ká doó doón mé ngulù bòn mène, ⁹ ye bú a: «Mò wò cemmé né ka mò, wò né mè die, sâ mè bò njií hên doón haá gi nde né mé wò.» ¹⁰ Yeésò ye bú a: «Yùò doó sâ noón, Sátàn. Né gi te mvù Càn nyagá den ye: Cemmé cége toò

Càn Dueè Nùà koò yeé, wò die lom bú.» ¹¹ Sátàn kwaá loó bú ndo. Bò cili Càn waà, bó taré cu bú yo.

Bèh duóm seé Yeésò ké Galilé
(Màrk 1:14-15; Lúk 4:14-15)

¹² Yeésò ngweé njií ye Jân baá gwà cibí ndo. À yeé ngweé aá ménâ, à som gò, à nde ké Galilé.

¹³ À kwaá lò Najarêt, à nde cer den ké Kapernahúm; loó sâ né ké sòn tub Galilé mân, né te gwèn tàbè Jebulôn bô Naftalí. ¹⁴ Sâ doón boó gi né te yuo faá Esáyà *sòn-Càn lé naà tueé no ye:

¹⁵ «Lò Jebulôn, lò Naftalí, mé né nòmò koò lemé,

mé nòmò Jurdên né ká jomo doó, mè jue né Galilé tàbè bò kurú,

¹⁶ bó né gi te cibí cer den,

bó nde né mèi bò ñagâ ñené.

Ñagâ te lò bò cio bò waà baá kèn.»

¹⁷ Yeésò lé ngòr Càn tueé duóm naà cu sâ, ye bò nùàr a: «Bí yúé fón feh bií yueé, bí kwéh sér temé. Càn baá mbàm seèn ká kwarè bií si njií.»

Yeésò mé bò siè-ngò bò déi nèà
(Màrk 1:16-20; Lúk 5:1-11)

¹⁸ Cieé déi Yeésò yeé baá ké sòn tub Galilé, à né sòn nòmò bele ndeé, à ñene njií nuaré déi bô òm né ndoór* ké dùà vuú njií den. Lé naà bò siè-ngò bò Simón, mé yilí seèn déi né cu Piêr, bô òm seèn André. ¹⁹ Yeésò ye bó a: «Bí bèlè mè; mè bí kènê sie kwaá seér nde aá bò kòrò nùàr.» ²⁰ Bó vu njií ndoór doó lè sòn Yeésò, bó yuo bele bú ndo.

²¹ À né ka ndeé. Wa beré déi, à ñene njií cu bò fà bò déi, Ják bô òm seèn Jân; né bò ñunà Jebedê. Sâ, bó bò tele bòn Jebedê né gi lè kome, bó né ndoór boó nyegé. Yeésò yilá njií cu bó. ²² Bó komo

3:17 3:17 Gen. 22:2; Ps. 2:7; Es. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; Mk. 1:11; Lúk 9:35 4:1 4:1 Heb. 2:18; 4:15 4:4 4:4 Deut. 8:3 4:6 4:6 Ps. 91:11-12 4:7 4:7 Deut. 6:16 4:10 4:10 Deut. 6:13 4:12 4:12 Mat. 14:3; Mk. 6:17; Lúk 3:19-20 4:13 4:13 Jân 2:12 4:15 4:15-16 Es.

9:1-2 4:17 4:17 Mat. 3:2 * 4:18 4:18 Né ndame mé bó vu né lòù.

wuo ter kwar, bó kwaá lo tele bɔ̀n mé kɔm mene, bó yuo bele bú.

²³ Yeésò né lè tàbè Galilê bèh dɔ̀ɔ̀n ndeé, à né ngòr Càṅ te *gwà sòu feh bele, à né bɔ̀ nùàr Njàgà Bagaà felè *Lò Càṅ se, à né bɔ̀ beén dé kàn mé núr dé kàn lètenè bɔ̀ nùàr taré sɔm bele. ²⁴ Bɔ̀ mé né lè tàbè Sirí mene dɔ̀ɔ̀n ngweé gi njàgà seèn. Bó né mé bɔ̀ beén bɔ̀ hihiné tò seèn weh ndeé: bɔ̀ déi lé naà mé tándulu yòr, bɔ̀ déi né bɔ̀ tì bɔ̀, bɔ̀ déi gule mé be né kuú, dɔ̀ɔ̀n à lé naà gi bó taré sɔm. ²⁵ Cìlì nùàr mé lò hihiné né lom bú jomo kem bele: bɔ̀ déi yuò te lò Galilê, bɔ̀ déi te lò Dèkàpòlí,† bɔ̀ déi yuò ké Jerusalem te tàbè Judé mé bɔ̀ lɔ̀ dé kukwarè, mé lò dé yí jomo nòmò Jurdèn mene, bó dɔ̀ɔ̀n kem nde gi yòr Yeésò.

5

*Ngòr Càṅ ké te tòre
(Lúk 6:20-23)*

¹ Sâ Yeésò ñene njií né cìlì nùàr mé né doó merré den, à ñaà nde ké te tòre, à den den ké sâ. Bɔ̀ mbòṅ ngoró nde ké kwarè seèn ndɔ̀. ² À duɔ̀m bó ñhèh feèh, ye bó a:

³ «Samésé né bɔ̀ mé né saám yòr bɔ̀n ñené kɔ̀;

*Lò Càṅ né dé bɔ̀n!

⁴ Samésé né bɔ̀ kújere bɔ̀; Càṅ nde né bó bɔ̀n!

⁵ Samésé né bɔ̀ mé né dɔ̀lése; tàbè mé Càṅ lé ye nyí nde né bó haá dò, bó nde né kwa!

⁶ Samésé né bɔ̀ né mé nyúá dene jéjèg beè Càṅ;

temé nde né bó lè dɔ̀lé.

⁷ Samésé né bɔ̀ mé né bɔ̀ mbeí jere kɔ̀;

Càṅ kɔ̀ nde né bó jere ménâ ndɔ̀!

⁸ Samésé né bɔ̀ temé ñeṅagá bɔ̀; bó nde né Càṅ mé njolo ñené!

⁹ Samésé né bɔ̀ mé né dɔ̀lé lètenè bɔ̀ mbaábon goó su; Càṅ nde né bó bɔ̀ ñuna seèn yilá!

¹⁰ Samésé né bɔ̀ mé né sòn Càṅ ngweé, bó né mene bó teèn bunó yí; Lò Càṅ né dé bɔ̀n!

¹¹ Samésé né bí ndɔ̀, mɔ̀ bɔ̀ nùàr baá bí selé, bó né bí bunó, bó né bí nyeén vevené yòr coré su, ye bí né bɔ̀ mbòṅ mɔ̀ fí.

¹² Mè tueé bí, bí sàmè sér dé bìi cu sâ lòu; bí né tàbè dobo, ye sàgà bìi né ké te vulúu ngún ma. Bí té njeré déi mùnò; bó lé naà bɔ̀ *sòn-Càṅ bɔ̀ dé léi tò ménâ bunó ndɔ̀.»

Túóm mé Ñagá

(Màrk 9:50; Lúk 14:34-35)

¹³ «Dé bìi, bí né tò bɔ̀ nùàr faá túóm nɔ̀. Mɔ̀ túóm cuaré baá, bó bɔ̀ ngulí cu nde né bú naàn wa? Sâ gi aá kèn; à njeré déi gàm ndé cú; bó bú su njií nde aá doó, bɔ̀ nùàr dobo fulú kela teèn.

¹⁴ «Bí né ñagá tò bɔ̀ nùàr ndɔ̀. Lɔ̀ mé den né ké felè tòr, dé seèn lòu dèn lèr ngwéh. ¹⁵ Bó lâm mɔ̀gò bèh, ye te bó kibí kwaá ka sɔ̀. Bó lâm mɔ̀go seér né te bó tuú njií yí te súgo, te bɔ̀ gwò bɔ̀ ñene njolo mé ñéh. ¹⁶ Bí bá ñagá tò bɔ̀ nùàr ménâ ndɔ̀, te bó ñene kɔ̀ seé bagaà bìi teèn, bó seén Tele bìi ké te vulúu.»

Ñhèh felè sòu feèh

¹⁷ «Bí té mùnò ye mè ndeé naà *sòu Músi mé ngòr bɔ̀ *sòn-Càṅ bɔ̀ ñellé sɔm. Cí sam, mè ndeé naà bó lòu mboón seér. ¹⁸ Mè né tueé ye bí a, mɔ̀ vulú bɔ̀ tàbè nées ka te

4:23 4:23 Mat. 9:35; Mk. 1:39 † **4:25** 4:25 Lò Dèkàpòlí jue né lò mé lɔ̀ né teèn yulá.

5:4 5:4 Es. 61:2 **5:5** 5:5 Ps. 37:11 **5:6** 5:6 Es. 55:1-2 **5:8** 5:8 Ps. 24:3-4 **5:10** 5:10 1 Pi. 3:14 **5:11** 5:11 1 Pi. 4:14 **5:12** 5:12 2 Chr. 36:16; Seé b. 7:52 **5:14** 5:14 Jàṅ 8:12; 9:5 **5:15** 5:15 Mk. 4:21; Lúk 8:16; 11:33 **5:16** 5:16 1 Pi. 2:12 **5:18** 5:18 Lúk 16:17

be sâ, ndóg njolo sòu déi kèh nyi ndé ñgwéh. Le den nde né kóbè sâ, kò lòu mé njèh dónj mboón aá, sâ ye. ¹⁹ Sâ mɔ né mân, nuaá mé keh luar sòm njolo sòu déi, à feh bò mbei ménâ ndo, nuaá sâ luar le nde né te *Lò Càŋe lòu ménâ ndo. Nuaá mé jolo feh seér né dé seèn bò mbei sòu lòu, te bó jolo ménâ ndo, nde né nuaá dueè te Lò Càŋe ñaá. ²⁰ Mè tueé bí, mɔ bí kɔ́ díli kélá ñgwéh mé bò *nji-sòu bó bò *Farisièn, ndóg bí Lò Càŋe yílá ndé ñgwéh.»

Njèh lè sie kwaá

²¹ «Bí lé naá ñgwée, bó lé ye bò jògò bò a: Té feh wúlá, wa nuaá mé wula feh dónj nde né ju yílá ma. ²² Mè tueé seér né dé mò ye bí a: nuaá mé kwaá njii mene léláŋ njèh mé mbei, nde né ju yílá. Nuaá mé yílá mbei: cónj, nde né ké sònò bɔgɔ te *mbàgà juù ndeé. Nuaá mé yílá mbei: duaàn, ju dé seèn wulu né mé we dé ndeèr.

²³ «Sâ mɔ wò nde aá Càŋ mbe ké te kò haá, jògò mùnò nyége munò ye, mɔ temé né nuaré déi mé wò yulá, ²⁴ sâ lògò kwá nji mbe sâ doó nɔ́ónj, wò jògò nde yoòr seèn, bí bú tueé kulú gi, te wò cu cuù, wò haá ye Càŋ mbe.

²⁵ «Mɔ bí nuaré déi baá mé ju, à né wò síí, à ju sâ njií né ké sònò bògò, mɔ bí bú gɔ bilí né bècènè, lègè lòm ceér dueè tég, te bí bú den mé sòn cèn, wanɔ́ónj wò nde né ju beè seèn ké toò bò kokoò bò die, bó sie haá njií wò mé bò sójì, te bó si yíí wò gwá cibì. ²⁶ Mè né tueé ye wò a, bó sie kwaá den nde né wò beè méménâ, tóg kò bò tò mò njèh nuaá hèllè yuo kela gi baá kèn, sâ ye.»

Yàgà ndeé

²⁷ «Bí lé naá ñgwée, bó ye: Té yàgà ndé. ²⁸ Mè tueé seér né dé mò ye bí a: Nuaá mé ke mene ma vèh déi, tuaá sie bú mé bú, kuú gi aá yàgà kèn. ²⁹ Sâ mɔ njolo yeé dé gaá wò te veène dor yíí né kɔ́, lùàgà sòm bú, wò si njií ké dàb. Huòm kela né mé gà cén leér lom yoòr yeé kɔ́, mé bó si njií gùm yeé dónj te we dé ndeèr. ³⁰ Mɔ be yeé dé gaá wò te veène dor yíí né kɔ́, sâ cò téná sòm bú, wò si njií bú ké dàb. Huòm kela né mé gà cén leér lom yoòr yeé kɔ́, mé gùm yeé dónj die yila te we dé ndeèr ndo.»

Ngòr felè siib bó vèh geé

(Matíò 19:9; Màrk 10:11-12; Lùk 16:18)

³¹ «Bó lé naá cuù tueé ye: Nuaá mé sòm vèh dónj, bú a, nyàgà há bú mvù beè. ³² Mè tueé seér né dé mò ye bí a: mɔ ma déi yàgà ndé ñgwéh, si bú sòm né mbaá, sâ si bú bèh yàgà kuù luú si né kɔ́. Vèh mé bó naá lòu mele sòm, nuaá mé jògò bú dónj kuú taré né yàgà ndo.»

Jègè

³³ «Bí lé naá gi ñgwée, bó lé ye bò jògò bò a: Nuaá a, té jègè kèh; bú a, jòlò lòm faá à lé naá gi toò Càŋ Dueè jege nɔ. ³⁴ Mè tueé seér né dé mò ye bí a: ndóg nuaá a, té jègè jègè nyi. Bí té vulú jègè kèrà, kɔgɔ Càŋ né ké sâ; ³⁵ bí té tàbè jègè kèrà ndo, gule seèn né toò; né mene Jerusalem, té bú jègè kèrà, né lòó Nuaá Dueè. ³⁶ Té feh yeé jègè kèrà ndo; yúlí feèh né mene dé wulê, né mene dé yíí, wò déi teèn kwéh sér kòmò ndé ñgwéh. ³⁷ Mɔ né nyea, júée nyea; mɔ né sam, júée sam ndo; wanɔ́ónj

bò dé felèbò kabé gòò dɔ́ɔ́ŋ, yuo yeé beè Sátàn.»

Njùŋ kuú

(Lúk 6:29-30)

³⁸ «Bí lé naà ŋweé, bó ye: Njolo mé njolo, nyie mé nyie ndo. ³⁹ Mè tueé seér né dé mò ye bí a: Mɔ nuaré déi bɔ́ɔ́ bí veên, bí té njùŋ kú. Mɔ nuaré déi bɔ́ wò te geí gaá, kékú bú geí dé ŋgoù, à bɔ́ ndo. ⁴⁰ Mɔ nuaré déi tulu njí wò bèh juù, à gwaán né cògò suù yeé yíin weèh, há bílí bú mé cògò wagá yeé mene. ⁴¹ Mɔ nùà koò déi ba haá wò seé dé kílòmètà cèn, gò cú mé njéh kílòmètà fà. ⁴² Mɔ nuaré déi né wò njeré déi dua, há bú teèn. Mɔ nuaré déi bie wò huà njeré déi, té bú nómó.»

Nùà bìnò gwaán

(Lúk 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Bí lé naà ŋweé, bó ye: Gwàn mbeí yeé, wò né nùà bìnò yeé bunó. ⁴⁴ Mè tueé seér né dé mò ye bí a: bí gwàn bò bìnò bò bìi gwaán. Bòó mé né bí gèr feh keéh, bí dùà sér Càŋ felè bɔ́ɔ́n lòu, ⁴⁵ te bí ŋa bò ŋnà Tele bìi mé né ké te vulúu. Bí kóó ye Càŋ lou ba fue njí né felè bò jéré-temé bò, mé bò húóm-temé bò mene. Nu seèn né felè bò vevenê bò, mé bò bebagaà bò ménâ neé tóóm ndeé ndo. ⁴⁶ Mɔ bí gwaán lom né bɔ́ɔ́ mé né bí gwaán, sâ bí sàgà teèn kela kuú né dé keí? Ŋweéh né mene bò wèh-kàgàlòŋ lãmpòŋ bò, bó né gi ménâ bɔ́ɔ́ komo mà. ⁴⁷ Mɔ bí kɔ́ lom né léláŋ bò nùàr bìi, sâ beè bìi né njèh kàm déi wa? Ŋweéh né mene bò Càŋ-kó, bó né gi dé sâ bɔ́ɔ́ kóó wa? ⁴⁸ Mè tueé bí, bí dèn lòm dé bìi dilísé faá Tele bìi ké te vulúu né dilísé no.»

6

Njèh mé bò saám bò haá

¹ «Mɔ bí baá njèh mé yílí Càŋ bɔ́ɔ́, bí té toò bò nùàr lòu sàŋ gò, ye te bó keí bí. Mɔ sam, bí sàgà beè Tele bìi ké te vulúu kwà ndé cú. ² Sâ mɔ wò nde aá nùà saám njeré déi mé be yeé haá, té juàgà lòbò. Dé sâ né seé bò fù-ŋgàŋ bò. Né mene ké *gwà sòu, né mene ceér dueè, bó ménâ luerré gɔ́ né te bò nùàr keí bó keí. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bɔ́ɔ́n kwa gi aá kèn, déi toò sam cuú. ³ Té dé yeé ménâ bó. Mɔ wò baá nùà saám njeré déi mé be gaá haá, be ŋgoù a, té kó. ⁴ Náb há bú lòu, te Tele yeé ŋene dé nãb ménâ, à wò sàgà haá seér kóó.»

Njèh felè Càŋ duaà tueé ŋagá

(Lúk 11:2-4)

⁵ «Mɔ bí baá Càŋ dua, bí té faá bò lòbò-kàŋ bò no dèn. Mɔ bó nde aá Càŋ dua, kɔ́ bó njeba ter njolò bò nùàr; né mene ké *gwà sòu, né mene te làrè ceér-e, kɔ́ né njolò bò nùàr. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bɔ́ɔ́n kwa gi aá kèn, déi toò sam cuú. ⁶ Té dé yeé ménâ bó. Mɔ wò nde aá Càŋ dua, yílá ndé ké mí yeé, wò colo njí hin, wò dua leér Tele yeé lòu, te Tele yeé mé né bèh lèrrèb ménâ ŋené, à wò sàgà haá seér kóó.

⁷ «Mɔ bí baá Càŋ dua, bí té njèh sònò faá bò Càŋ-kó no mbèi gò. Bó munó né ye, kɔ́ bó kulá laré dàŋ njèh dɔ́ɔ́ŋ te Càŋ ŋweé ye. ⁸ Bí té dé bìi ménâ bó. Njíi mé né bí saám dɔ́ɔ́ŋ, Tele bìi né gi ŋené, te bí nde ye bú dua. ⁹ Sâ mɔ bí baá Càŋ dua, bí júée:

Tele beèh mé né ké ter te vulúu, yílí yeé a: dèn beè bò nùàr jolosé.

¹⁰ Ndé kɔ́gɔ́ yeé ká lètenè beèh dilí kwaá.

Gàm béh te béh ŋweé sòn yeé ká doó faá bó né sòn yeé ké te vulúu ŋweé no.

11 Há béh yáb mé nde né béh lan wulú.

12 Kúlú njí bò veên beèh doó faá béh né veên bò mbeí beèh lè beèh kulú sòm nɔ.

13 Bèh mé veên né béh taáb doón, té béh teèn njí, cí sér béh lòu. [Kogɔ mé terreɓ mé *sùsùm né gi dé yeè dé nyemà mé nyemà. È môn.]

14 Sâ tueé né ye: mo bí né veên bò mbaábii lè bii kulú sòm, Càŋ nde né bí veên yoòr ménâ kulú sòm ndɔ. 15 Á, mo bí veên bò mbaábii lè bii kulú sòm ngwéh, sâ Tele bii ké te vulúu bí veên yoòr kulú sòm ndé ngwéh ndɔ.»

Yáb joloò

16 «Mo bí baá yáb jolo, bí té kuún faá bò lòbò-kàŋ bò nɔ kàgà gò. Bó ménâ kaga gɔ né, te bò nùàr ñene kɔ teèn, ye bó né yáb jolo. Mè né tueé ye bí a, bó sàgà bɔɔn kwa gi aá kèn, déi toò sam cuú. 17 Té dé yeè ménâ bó. Mo wò baá yáb jolo, vúa ñágá njolo yeè, wò sieé feh, 18 te wò mé nùàr fèh kékú ye nyí né yáb jolo; wò feh keéh cegé mé Tele yeè nuaá mé né bèh lèrrèb ñené, à wò sàgà haá seér kóó.»

Ngúlú dé ké te vulúu (Lúk 12:33-34)

19 «Bí té mé ngúlú wón bilí lè. Sueé bô jagàb nde né yieé sòm; yíb nde né gwà komo, à ñuɔɔb yuo mé njéh ndɔ. 20 Bí ngúlú bilí sér dé ké te vulúu; dé sâ sueé bô jagàb bú yíé kòmò ndé ngwéh, yíb bú ñúɔɔb kòmò ndé ngwéh ndɔ. 21 Bí kóó ye, temé nùàr né gi bèh mé ngúlú seèn né teèn.»

Lâm mé né yoòr nùàr (Lúk 11:34-36)

22 «Njolo nùàr den né yoòr seèn faá lâm nɔ. Mo njolo yeè né ñené, gùm yeè doón nde né bèsóné ñagá

den. 23 Mo njolo yeè baá nyimé, sâ gùm yeè doón den nde né bèh cibì. Mè tueé wò: mo ñagá mé né yoòr yeè doò ña seér cibì, gùm yeè doón nde né toò yilí kelá ndeé.»

Càŋ bô kàgàlòŋ hualé (Lúk 16:13)

24 «Nuaré déi seé nùà fà kèi cén bó kòmò ndé ngwéh. À nde né cén bunó, à gwaán déi. À beè déi den nde né nùà gècèn, à seb déi. Bí seé Càŋ bô seé kàgàlòŋ fà doón kèi cén bó kòmò ndé ngwéh.»

Temé cén mé Càŋ kwaá njiì (Lúk 12:22-31)

25 «Mè tueé bí, mo né mân, bí té mé yáb bô mbè nyàmè lè, ye te bí koó feh bii. Bí té mé cògò nyàmè lè, ye te bí su kwaá yoòr ndɔ. Ngweéh kela né yòn nùàr mé yab mà. Gùm nùàr huom kela né kóó mé cògò ndɔ. 26 Bí jògò kè njí ke bò non ye; bó yab dòbò bèh, bó kwá bèh, bó mé mbán sam ndɔ; mé njéh mene, Tele bii ké te vulúu né gi bó koó laré; sé tagá bí wa? Ngweéh kela né bí mé bò non mà.»

27 À den cuú ye bó a: «Bí né mene nyamé, lètené bii doón neì cieé déi felè bò cieé seèn sagá komo nde né kóó wa? 28 Mo sam, bí cògò nyamé den né dé kei? Bí kè weh yoòr bò mvue nyurè mé né ké ñueh baá: bó seé témâ bèh, bó cògò cóló kó bèh ndɔ. 29 Mé njéh mene, mè tueé bí, mgbè Salomón mé be ngúlú seèn mene doón lé gèh nòmò cògò faá bò mvue no sù kwà ná ngwéh. 30 Mo Càŋ né nyure ké ya dueè mbaá yàgà ménâ nyegé huɔóm, à cògò mé bí há kelá ndé ngwéh wa? Ngweéh bò nyure ké ya den weh né dé lààn, kwéh bó nde né saá sòm wa? Temé kuú né bí lòu, mè tueé bí!

31 «Sâ bí té mbaá nyàmè dèn ye: béh yieé nde né kei? Béh yueé nde né kei? Béh sù nde né kei wa? 32 Dé sâ né seé bò *wón bò. Bó né gi ménâ nyamé fón. Bí né dé bìi mé Tele ké te vulúu teèn; bò njií mé saám né bí doón, à né gi kóó. 33 Bí jògò yúé fón lógo *Lò Càṅ ye, bí dèn dilísé faá Càṅ gwaán nê nɔ; Càṅ nde né bí bò njèh dé jomò teèn haá keéh gií. 34 Sâ mɔ né mân, bí té dé kwèh nyàmè; kɔ baá kwèh sâ, bí nyamé ye. Cieé dé kàn né mé seé seèn yoòr.»

7

Ju felè nùàr tená gɔɔ
(Lùk 6:37-38, 41-42)

1 «Bí té ju felè bò mbaábii mbaá tená gò, te Càṅ ju felè bìi téná cú. 2 Mɔ sam, Càṅ nde né ju felè bìi faá bí né dé bò mbaábi nɔ tená. Mòu mé bí né bò nùàr njèh teèn me haá doón, Càṅ bí me haá cu nde né teèn. 3 Mbeí mò, wò yeè tò mò nyurè dé njolò mbeí yeè ṅene keéh naá he, mé gùm ndilí toú doón né wò njolò ṅelá den, wò cí ṅéné ṅwéh wa? 4 Wò ye bú a: kwá nyí ge sòm wò tò mò nyurè njolò! ṅgweéh wò njolò né mé gùm ndilí toú wa? Wò bú tò mò nyurè hèllè njolò ge sòm keéh nde né naan wa? 5 Nùà lòbò-kàṅ, jògò mvúá sòm lógo ndilí toú dé njolò yeè; mɔ njolo ṅagá baá, wò ge sòm ye nyure dé njolò mbeí yeè.

6 «Bí té bò njèh jojoloò mé bò boór há; mɔ sam, bó nde cuú né mé bí ṅaár cu cuú, bó nema ṅaré sòm seér bí lòu. Bí té gòm matàn* toò bò ṅguiāṅ sì kwá; mɔ sam bó nde né gulè dobo calé keéh.»

Njèh duaà
(Lùk 11:9-13)

7 «Bí dùduaà, bó nde né bí haá; bí féfòòn, bí nde né kwa; bí gó hin

gɔɔ, bó nde né bí gulu keéh. 8 Lòu sam, nuaá mé né dua doón nde né kwa. Nuaá mé né fón doón nde né ṅené. Bó nde né nuaá mé né gɔɔ doón, gulu keéh ndo.

9 «Hèn, mɔ lètenè bìi nuaré déi né mé huaán teèn, mɔ ṅuna dua bú sér, à bú dɔm haá seér nde né taá wa? 10 Mɔ sam, à sie haá seér bú sàb, sâ ṅuna dua né bú ṅgò wa? 11 Bí mé jéré-temé bìi mene, bí né bò ṅuna bìi bò njèh bebagaà haá komo; sé tagá Tele bìi ké te vulúu wa? Bí kóó ye: bòó mé né bú bò njèh bebagaà dua doón, à nde né bó haá.

12 «Bí bó mé bò nùàr faá bí ye bò nùàr a, bó mé bí nɔ. *Sóú Músi mé bò *sòn-Càṅ bò tueé gi né ménâ.»

Hin dé baré
(Lùk 13:24)

13 «Bí yílá kélá sér lè hin dé baré; hin dé tànòr, mé ceér tàkpèlàn dé bòn nde né ké tuar. Mé njéh mene, bò nùàr due kela gi né teèn. 14 Ceér mé nùàr nde né yòn teèn kwa, né seér ceér dé ṅgoú mé hin dé baré. Nùàr ṅgòb bú fón kwa né kóó.»

Tóu bô tàb seèn
(Lùk 6:43-44)

15 «Bí bòn feh bìi toò bò *sòn-Càṅ bò dé kòkòb. Bó yila den né lètenè bìi mé par yoòr faá sòṅṅaṅ nɔ, sâ yí lè né ṅgù. Bí nde né bó mé seé bòn ṅené kóó. 16 Mè tueé bí, màkpelāṅ beéh te kaāṅkaṅ wá bèh; nyie ṅgòbò máṅgòrè wá bèh ndo. 17 Tóu bagaà wa né dé seèn tàb dé bagaà; toú veèn wa cu ka tàb dé veèn. 18 Tóu bagaà beéh tàb veèn wá sér bèh; toú veèn tàb dé bagaà wá ṅwéh ndo. 19 Mè tueé bí, toú mé tàb dé bagaà wá ṅwéh doón, bó nde né bú tuar komo fuú njií. 20 Sâ te bí ṅene kɔ bò sòn-Càṅ bò dé nyenyenè teèn mé seé bòn.»

7:2 7:2 Mk. 4:24 * 7:6 7:6 Gòm bò mgbè, bó kwaá mé bò ṅgèn. Né njèh kàm. 7:12 7:12 Lùk 6:31 7:19 7:19 Mat. 3:10; Lùk 3:9 7:20 7:20 Mat. 12:33

*Yeésò «Nùà Dueè» mbaá yílá kú
(Lúk 13:25-27)*

²¹ «Bí té múnò ye, bòó mé yílá né mè Nùà Dueè, Nùà Dueè doò nde gi né *Lò Càṅ ḁóṅ yílá. Mè tueé bí, bòó mé boó né faá Tele mò ké te vulúu gwaán nê nò, Lò Càṅ yila cegé nde né kóó. ²² Kwá nḁóṅ, loù mé ndeè jueè né jueè, bò nùàr ṅgún nde né tueé ye: Nùà Dueè, Nùà Dueè, béh lé naâ sòn-Càṅ mé yílí yeè tueé, béh lé naâ giù bò tándulu mé yílí yeè kwógó, béh lé naâ bò fém hihiné mé yílí yeè boó bele ndò. ²³ Mè tueé bí, loù sâ mè nde né tueé ye bó a: Mè bí kó ṅgwéh, bí né bò dúagá-tie bò. Bí ndé sèr mé njéh toò.»

*Gwà déi bó mbei
(Lúk 6:47-49)*

²⁴ «Nuaá mé né ṅgòr mò hên ṅgweé, né ménâ boó ḁóṅ den né faá nùà kógòn mé lé meè naâ gwà seèn felè kweêh nò. ²⁵ À yeé me gi aá, nu die ndò. Nu yeé baá neé, nòmò yuo ber cie, né gwà doò luú; fu tarê né mene gwà doò kobó, njeré déi lé bú bó ná ṅgwéh, njua kweêh. ²⁶ Nuaá mé né ṅgòr mò hên ṅgweé, à dé seèn ménâ bó ṅgwéh ḁóṅ, den nde né faá nùà yánè mé lé meè naâ gwà felè mbésebê nò. ²⁷ Nu yeé baá neé, nòmò yeé baá cie yuo ber, fu yeé baá kobó taré, vela ṅem sòm gwà sâ, gwà hèllè calé yuo.»

Terreb Yeésò

²⁸ Yeésò yeé nde feh sòm bò nùàr mân, hiím lará bó doó ḁóṅ. ²⁹ Lòu sam, à lé bó njéh feh loóm naâ faá nùà njéh nò, à lé bó faá bò *njí-sòu nò fèh ná ṅgwéh.

8

*Nùà beén veên déi taré sòm
(Màrk 1:40-45; Lúk 5:12-16)*

¹ Yeésò suaga cuè ké te tòre ndò, bò nùàr ṅgún kem bele cu bú jomo. ² Nùà beén veên déi waá dé seèn, cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Dé koò, mḁ wò né gwaán, wò nde né mè taré sòm, mè den cu ṅagásé.» ³ Yeésò kema njíí bú be yoòr ndò, ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yùò taré.» Beén nùà doò nyimé yuo doó sâ ndò. ⁴ Yeésò ye bú a: «Càṅ a bó wò tueé nuaré déi. Ndé lòm ké yoòr *ṅgàṅ sèmè, wò feh keéh bú yo yeè, wò haá bú sèmè faá Músi lo naâ tueé nò, te bò nùàr ṅene kḁ seér teèn.»

*Nùà seé kwaá-taâb déi taré
sòm
(Lúk 7:1-10)*

⁵ Yeésò yeé nde aá Kapernahúm yílá ndeé, kwaá-taâb bò Rôm bò déi ṅgoró ndeè kwarè seèn, ⁶ ye bú a: «Kúkùr yeè, dé koò, nùà seé mò galé ṅgaga le aá ké gwò, à né lom mé beén kwaré.» ⁷ Yeésò ye bú a: «Hin, béh nde, te mè taré sòm bú.» ⁸ Kwaá-taâb doò yeé ṅgweé aá môn, ye Yeésò a: «Dé koò, mè nuaá mé wò nde né ké lo seèn yílá, wúlú ṅgwéh. Kòmò ní cegé yeé lélán sòn, nde né nùà seé mò taré sòm. ⁹ Mè né kóó ye, bò kokoò bò né mé terreb teèn. Lòu sam, mè né ka bò déi, bò déi né ka mò. Mè né mé bòn bò sòjí beè. Mḁ mè ye déi a: Ndé mân! à nde. Mḁ mè ye cén déi a: Ndê! à ndeè. Mḁ mè ye nùà seé mò a: Bó mân! à boó ka ménâ nág ndò. Mḁ né mân, túé cegé yeé lòu, nùà seé mò nde né taré yuo.»

¹⁰ Te Yeésò yeé nde ṅgweé njíí mân, hiím lo bú mbaá, à tueé njíí mé bòó mé né jomo seèn ndò, ye bú a: «Mè né tueé ye bí a, ká te tàbè *Iserálà hên ḁóṅ, mè gèh ndèm hên teèn ṅéné ṅgúṅgwéh.

¹¹ Mè tueé bí, bò nùàr yuo ndeé né kèb bà, mé kèb nyiib, * bó kwa

gi bèh denè te *Lò Càṅe kwarè Abrahâm mé Isâk bô Jakôb, ¹² sâ bôò só Lò Càṅ sé né dé bôòn, bô bô si njií aá ké cie te ndèndèn cibî, bèh kéṅ silí mé nyie yieé kuú.»

¹³ Yeésò tueé njií mé kwaá-taâb doô ndò, ye bú a: «Ndé cú yeé ké lo. Bú a, bô wò faá wò né temé yoòr mò kwaá njií sâ.» Nùà seé kwaá-taâb doô taré yuo beè nomo ndò.

Bò beén bò ṅún taré sòòm
(*Mârk 1:29-34; Lûk 4:38-41*)

¹⁴ Jomo sâ Yeésò nde ké lo Piêr. À wa ké teèn, sâ ḡunà Piêr né doó cer den, à né mé dùlù yoòr. ¹⁵ Yeésò kema njií bú beè, dùlù kem yuo bú yoòr. Ma doô komo wuo ter, bôó haá bú yáb.

¹⁶ Yeé baá liyili, bò nùàr kem waà mé bò beèn bò ká yoòr Yeésò kókoó mbaá. À komo njií cegé né lélán yòr mbaá, bò càṅ tándulu né bô yoòr durá yuo bele, bò beén bò dɔ́ɔṅ taré yuo gi ndò. ¹⁷ Sâ ménà dɔ́ɔṅ bôó gi né, te yuo faá Esáyà *sòn-Càṅ lé naá ḡù tueé nò, ye: «Dé seèn, à jɔḡɔ weh né núr beèh, à ṅa weh beén beèh ndò.»

Bôò mé gwaán né jomo Yeésò beleé
(*Lûk 9:57-62*)

¹⁸ Bò nùàr yeé baá kwarè Yeésò ṅún, à ye: «Kwá béh sela yuo kela tub kèb yágà.» ¹⁹ *Njí-sóú déi ndèè ndò, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, wò nde mene he, bélò nde né kóó.» ²⁰ Yeésò ye bú a: «Hèn bò nyam bôòn né mé ḡbàṅ, bò non mé fulu ndò. Kóó ye, *Huaán Nùàr dé seèn mé bèh cèrrè teèn sam.» ²¹ Mbòṅ Yeésò cén déi deèn ndò, ye Yeésò a: «Dé koò, kwá mè ndèè furú sòm tele mò ye.» ²² Yeésò ye bú a: «Bèlè lòm mè. Kwá ló bò komó nde furú bò mbeí bôòn kóó.»

Fu taré pam huné

(*Mârk 4:35-41; Lûk 8:22-25*)

²³ Jomo sâ, Yeésò ṅaá yila te kome, bò mbòṅ seèn njií lo bú. ²⁴ Fu taré kò die dùà te tub sâ ndò, né lom mé terreḡ kobó taré, né nòmò te kome pieém yii. Sâ Yeésò baá lóm. ²⁵ Bò mbòṅ ṅgoró nde kwarè seèn, bô nyimé bú, bô ye bú a: «Fehtoò beèh, béh nde aá kum le, yìli sòm yeé béh teèn.» ²⁶ Yeésò ye bú a: «Bí môn veéh né dé kei wa? bò temé kuú bò!» À komo wuo ter ndò, à pam fu bô nòmò; pón die dùà dɔ́ɔṅ. ²⁷ Geí lo bò nùàr mbaá, bô ye: «Hèn né gèh nùà kei, mé sòn seèn ṅgweé bilí né mé fu bô nòmò mene wa?»

Nùàr fà mé càṅ tándulu yoòr taré sòòm
(*Mârk 5:1-20; Lûk 8:26-39*)

²⁸ Bô wa yí sònò tuub kèb yágà, te tàbè Gadaréna, bô kwa bô nuaré déi teèn fà; bô yuoó naá ké mäsou, bô ndèè né te bô bò Yeésò kwaré. Sâ nùà hèllè bò mbeí né gi mé bò càṅ jejelà mân yoòr fà dɔ́ɔṅ, nùàr doó sâ kelá cú bèh mé veéh. ²⁹ Bô yeé waà baá toò Yeésò, bô sòm hueh, bô ye bú a: «Ṽunà Càṅ Dueè, béh bí né lè keè-re wa? Wò ká doó waà né te wò feh duóòm béh ḡèr mé cu née le ye wa?»

³⁰ Sâ bòn bò ṅuiâṅ kókoó mbaá né yab ké bèh ndón-ndón mân ṅalé yieé den. ³¹ Bò càṅ hèllè bòn baá-re Yeésò, ye bú a: «Mò wò nde né béh kwógó, kwógó yí sér béh ké lè bò ṅuiâṅ kié.» ³² Yeésò ye bú a: «Bí fón ḡò!» Bô durá yuo kela gi ndò, bô nde yila nde ké lè bò ṅuiâṅ hèllè. Bòn ṅuiâṅ doó kem suagà ké cueè, bô sue yila nde ké te tube, bô kum le teèn. ³³ Bò tèn ṅuiâṅ durá yuo gi ndò; bô nde cu ké lo, bô né bò nùàr njií mé la kelá naá felè bò tándulu bò tueé, bô né bô dé

toò tueé ndò. ³⁴ Yeé baá ménâ, bò lóó bò kem yuo gi ké lo dɔ́ɔ́n, bó né yoòr Yeésò ndeé, te bó bó kwaré. Bó yeé ñene aá bú, bó ye bú a: «Kúkùr yeé, yùò lè tàbè beèh yuoò.»

9

Nùà gule kuú déi taré sòòm
(Mârk 2:1-12; Lúk 5:17-26)

¹ Yeésò yila cu kòm, sela nde cu lo seèn. ² Wa lo, bó jɔɔɔ waa mé nùà gule kuú déi toò seèn, à né te ndagáa cer den. Yeésò yeé ñene, ye temé bɔ̀ɔ̀n dɔ́ɔ́n né lom yoòr nyí ménâ, à tueé njií mé nùà gule kuú doò, ye bú a: «Táré yo, huaán mò. Bò veên yeé gi aá wò mé njéh kèn.» ³ Te bò *nji-sòu yeé nde ñgweé njií mân, bó yila lè bɔ̀ɔ̀n ndugó beleé ye: «Nùà hên feh seèn faá Càn nɔ weh né dé kei wa?»

⁴ Yeésò ñene kɔ̀ múnò bɔ̀ɔ̀n ndò, ye bó a: «Bí veénsé mân munó né dé kei wa? ⁵ Beè biì, taré kela né tueé ye: bò veên yeé gi aá wò mé njéh kèn, wa né: wùò ter, gègɔ̀ɔ̀ wa? ⁶ Bí kóɔ̀ ye: ká doó dɔ́ɔ́n *Huaán Nùàr né mé terreb veên kulú sòòm teèn.» À den cuù baá-re, ye nùà gule kuú doò a: «Wùò ter, wèh ndagá yeé, ndé á lo.» ⁷ Nùà hèllè komo wuo ter ndò, fɔ́ɔ́n gò lóó seèn. ⁸ Veéh sie ñellé nùàr doó dɔ́ɔ́n, bó né Càn teèn seén yií, ye lòu sam, à né nùàr terreb ménâ haá ma.

Bèh Matíò yilá
(Mârk 2:13-17; Lúk 5:27-32)

⁹ Yeésò yuo doó sâ ndò, à nde ser toò. Wa beré déi, à ñene njií nuaré déi né ké gwò bèh seé seèn den den, à né kàgàlòn lãmpôn weh. Yilí nùà sâ né Matíò. Ye bú a: «Yùò bèlè mè!» Matíò yuo bele bú ndò.

¹⁰ Yeésò yeé baá ké gwò Matíò yáb yieé, bò vevenê bò, mé bò

wèh-kàgàlòn lãmpôn bò déi kem wa cuù teèn ñgún, bó bó mé bò mbòn seèn né yáb bècène yieé bilí den. ¹¹ Bò *Farisiên yeé ñene aá ménâ, bó ye bò mbòn a: «Nùà koò biì bó bò wèh-kàgàlòn lãmpôn bò, mé bò vevenê bò yáb bècène yieé bilí né dé kei wa?» ¹² Yeésò yeé ñgweé aá ménâ, ye bó a: «Bò beén bò né yeé mé koró nùà lèh kóó, dèn ñgwéh bò tetarè bò. ¹³ Bí ndé màn nyégé bò ñgòr hên maàn, né ter nyagá den ye: Mè gwaán kela né nùà kó-jerè mé nùà há-sèmè. Mè hên nde kuú naâ bò vevenê bò ká yoòr mò yilá njií, dèn ñgwéh bò didilí bò.»

Bèh yáb joloò
(Mârk 2:18-22; Lúk 5:33-39)

¹⁴ Lou sâ bò mbòn Jân Bàptís ndeé ye Yeésò a: «Bóó né naàn mé béh bò *Farisiên né gi dé beèh yáb jolo, bò mbòn yeé dé bɔ̀ɔ̀n jòlò ñgwéh wa?» ¹⁵ Yeésò ye bó a: «Lou mé bó sua yeé véh, mé si né doó samé den, bò mbeí nde né yáb jolo wa? Dé sâ ndóg. Né njéh mene, bí kwá cieé déi, mɔ̀ bó ñgaá som aá bó siì fù beè, bó ndeé jolo ye bɔ̀ɔ̀n.

¹⁶ «Nuaré déi beéh cògò feè fele cògò dé cuùm téná làb njiì bèh. Mɔ̀ sam, dé feè nde né dé cuùm doó komo ñjoré som.

¹⁷ «Bó tàgà mé kulu feè lè ñguú cuúme si kwá bèh ndò. Mɔ̀ sam, ñguú hèllè nde né mbè doó velé ber njií, bó vu bilí be mé ñguú mene. Bó mbè mé kulu feè si seér yeé lè ñguú feè, te kér cú, mbè doó bèr ndé cú ndò.»

Nyàn nùà koò déi bó ma mé lé naâ cògò Yeésò kema
(Mârk 5:21-43; Lúk 8:40-56)

¹⁸ Nùà koò déi waà, sâ Yeésò néé mé bò nùàr ménâ tueé njií den; à cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Huaán mò kuú aá kèn, à kuú néé

kuù ye. Mé njéh mene ndê kè mà nji bú be yoòr, à nde né nyimé yuo.»¹⁹ Yeésò komo wuo ter ndo, weh bò mbòn, bó bó bele sie bú.

²⁰ Sâ ma déi né doó sâ teèn; baá nyemà yulà cùòb fà húóm né bú yoòr yuo den. À ngoró nde yí jomo Yeésò, à kema weh sòn cògò seèn. ²¹ À né ké lè tueé den ye: «Mò mè kema cegé mene lélán cògò seèn, nde né mè yili sòm.»²² Yeésò bele seér ndo, ñene bú, ye bú a: «Dé vèh, táre yo, wò né temé yoòr mò kwaá njií, wò taré yuo aá kèn.» Ma doó taré yuo doó sâ ndo.

²³ Yeésò wa ké lo nùà koò doò, sâ bòó mé tuaga yeé bené mé kú bó bò nùàr baá lom doó ngún mbaá, bó né bèmè bóó. Yeésò yeé ñene aá môn, ²⁴ ye bó a: «Bí yuò gi doó sâ doón, huaán njeré déi kú ngwéh, à cer né lóm.» Te bò nùàr yeé nde ngweé njií ménâ, bó kem sue bú yoòr mé séb. ²⁵ Bó yeé sòm keéh gi aá bò nùàr cie, Yeésò yila nde ké mí, à sie njií huaán vèh doò be ter; huaán doó komo den cu ter ndo. ²⁶ Ngóg dé sâ ngulí yon cu baá-re lò sâ doón.

Bò cùgò njolo bò déi fà taré sòm

²⁷ Yeésò yuo doó sâ ndo. À yeé baá beré déi kelá, bò cùgò njolo bò déi bô mbeí duóóm bú jomo ngaré beleè, bó ye bú a: «Ijunà *Davíd, kó yeé béh jere teèn.»²⁸ Yeésò yeé baá ké gwò, bò cùgò njolo bò doò ngoró nde ké kwarè seèn ndo. À ye bó a: «Bí né temé kwaá njií ye mè né mé terreb faá bèh mân teèn wa?» Bó ye bú a: «Nyea, dé koò.»²⁹ Yeé baá ménâ, à kema njií bó be njolò ndo, ye bó a: «Bó bí faá bí né temé yoòr mò kwaá njií sâ.»³⁰ Njolo bòon kwogo

ngagá ndo. À luóm bó, ye bó a: «Càn a bó nuaré déi ngweé tieè.»³¹ Mé njéh mene, bó ko lom né mé yilí Yeésò lè tàbè sâ doón saán yon gò.

Nùà sòn ndúg déi taré sòm

³² Bó yeé baá dé bòon mé gò, bò nuaré déi wa cuù mé nùà sòn ndúg déi ká toò Yeésò ndo. Nùà sâ lé naà mé tándulu yoòr; càn hèllè lé naà bú sòn yíin. ³³ Te Yeésò yeé nde kwogo sòm bú lè nùà doò mân, nùà hèllè duóóm keéh sòn tueé. Cili nùàr geí laré mé njéh doó doón, bó ye: «Béh née gèh dé hèn te tàbè *Iserála doón ñéné ngúngwéeh ye.»³⁴ Bò *Farisièn den seér cuù dé bòon ye: «Mgbè bò tándulù bú terreb mân haá né kóó, à bò tándulu kwogo né mé njéh.»

Yeésò mé jere bò nùàr

³⁵ Yeésò né te bò loó kokoò mé tetóòr mene kelá, à né ngòr Càn te *gwà sóù feh bele, à né Njàgà Bagaà felè *Lò Càn se yon, à né bò beèn dé kàn mé núr dé kân taré sòm bele. ³⁶ À yeé baá cili nùàr ménâ ñéné, jere bóó bú njèh. Lòu sam, bó lé naà doó mbaá homó ndab den; bó né lom faá bò mbieè mé nùà njèh teèn sam no. ³⁷ Yeé baá ménâ, à ye bò mbòn seèn a: «Yab bolé lom né ngún. Njèh cén, bò seé bò mé nde né ká lo kwaá bilí njií màgà ngwéh. ³⁸ Bí bòn nùà njèh bòon, te à tema njií bò seé bò teèn, te bó kwa bilí njií bú mé njéh ká lo.»

10

Bò mbòn tebè yulà cùòb fà (Màrk 3:13-19; Lùk 6:12-26)

¹ Yeésò yilá bilí bò mbòn yulà cùòb fà doò, à jege haá bó terreb te bó kwogó sòm bele bò nùàr càn tándulu yoòr, bó taré sòm bele

9:34 9:34 Mat. 10:25; 12:24; Mk. 3:22; Lùk 11:15 **9:35** 9:35 Mat. 4:23; Mk. 1:39; Lùk 4:44

9:36 9:36 Nomb. 27:17; 1 Rois 22:17; 2 Chr. 18:16; Ese. 34:5; Mk. 6:34 **9:37** 9:37-38 Lùk

bò beén bò, mé bò núr bò ndò. ² Yilí bò mbòn yulà cùòb fà sâ lé naá: Simôn mé yilí seèn déi né cu Piêr, bò dim seèn André; bò ñunà Jebedê, Jâk bô dim seèn Jân; ³ Filíp bô Bartelemí; Tomâs bô Matíò nua wèh-kàgàlòn lãmpôn; Jâk ñunà Alfê bô Tadê; ⁴ Simôn nuaá mé gwàn bèh dé mé bò kin den felè bò lóò bò doò; mé Júdas Iskariò, sarnyé Yeésò.

Bò yulà cùòb fà bò ké cie temá njii

(Mârk 6:7-13; Lúk 9:1-6)

⁵ Yeésò tema sòm bò yulà cùòb fà bò sâ ndò, à luòm ye bó a: «Bí té lè tàbè bòó mé *Júf sam ndé, bí té lè lóó déi te tàbè *Samarí yilá ndò. ⁶ Bí ndé lòm yoòr bò *Iserálà, bó né dé bòn faá bò mbieè mé né lòu leér le nò. ⁷ Bí túé gò ngòr Càñ ceceér, bí júéè bò nùàr a: Càñ baá mbàm seèn ká kwarè bòn si njii ma. ⁸ Bí táre sòm bèlè bò beén bò, bí né bò komó nyimé sòm, bí né bò beén veèn bò taré sòm bele, bí kwógò sòm bèlè bò nùàr tándulu yoòr ndò. Bí terreb kwa né dé lòu, bí ndé bó cú ká dé lòu ménâ ndò.

⁹ «Mò bí baá mé gò, bí té kàgàlòn beè wèh siè; né mene tò mò kàgàlòn, bí té beè wèh siè. ¹⁰ Bí té ba beè wèh siè; bí té cògò su fà mé débágá beè wèh siè; bí té cùgò beè wèh siè ndò. Bí kóò ye, nua seè yieé né mé seé seèn.

¹¹ «Mò bí wa baá te lóó déi, bí fón lòm nuaá mé gwaán né bí weèh, bí cer teèn. Bí cèr lòm lo nua sâ. Mò cieé gò bìi wulu baá, bí yuo cu. ¹² Mò bí nde aá gwò yilá, bí júéè bò gwà bò a: Kùsem, dólè a dèn mé bí ma! ¹³ Mò bó né gwaán, sâ dólè bìi nde né bó kwa. Á, mò bó né bí berón, bí jógó yuò cú mé dólè bìi. ¹⁴ Mò bí wa

beré déi, bó bí wèh ngwéh, bó tie te ngòr bìi félá ní ngwéh, bí yuò kwá ló bó nóòñ. Mò bí baá doó sâ yuo, né mene gwà, né mene lóó déi, bí kàrè sòm gí fufú bòn gùlè bìi karè. ¹⁵ Mè né tueé ye bí a, lòu ju tenâ, gèr ñene kela nde né lóò hèllè mé *Sòdòm bô *Gòmôr.»

Gèr mé bó nde né bí feh keéh (Mârk 13:9-13; Lúk 21:12-17)

¹⁶ À den cuè ye bó a: «Bí né ngweé wa, mè bí hèn yi njii né faá bò sòrñgañ lètenè bò ngù nò; bí dèn lòm dene kónkòòn faá sàb nò; bí den mé sòn fuú faá vògòb ndò. ¹⁷ Bí dèn làn, bí kóò ye, bò nùàr nde né bí te *mbàgà juù mé sòn fuú jógó njii, bó nde né bí núr ké *gwà sòu bòn tegé ndò. ¹⁸ Bó nde né bí ké toò bò kokoò bò mé bò mgbèémgbè mgbómé njii, ye bí né bò nùàr mò fí. Sâ dón, mè ye te bí den nyegé cu ye baá-re bò sòn mò ké toò bòn mé toò bò Càñ-kò ndò. ¹⁹ Sâ mò bó baá mé bí ké te mbàgà juù jógó ndeé, njii mé bí nde né sònò tueé dón, bí té nyàmè. Lòu sâ Càñ nde né bí bò ngòr sònò tueé kwaá gíí. ²⁰ Bí kóò túé ndé ngwéh, Cúcuí Tele bìi ké te vulúu tueé nde né sòn bìi kóò.»

²¹ À den cuè ye bó a: «Dìm bô bei nde né yo bòn go kuú, te bó wulá bó wulá. Bò tele nde né bó huaán go. Bò huaán nde né yoòr bò teleé ñaár die; bó go sòm bó, te bò nùàr wula taré bó ménâ ndò. ²² Bò nùàr nde né bí felè mò bunó kum. Mè tueé bí, nuaá mé nde né dón yoló komo gíí, yili yuo nde né kóò.»

²³ À den cuè ye bó a: «Mò bó né bí lè lóó déi bunó, bí dùlà ndé sèr te lóó déi. Mè né tueé ye bí a, bí ndeè bò lóó te tàbè *Iserálà hèn dón yòn làrè ndé ngwéh, mé *Huaán Nùàr née cú ngweeh ye.

24 «Mbòŋ a, dèn méné naàn, à koó táre kélá ñgwéh mé ñgàŋ. Nùà seé dèn méné naàn, à tele seé seèn táre yógó ñgwéh ndo. 25 Mò mbòŋ den wa né faá ñgàŋ nɔ, bú a, sèsamè. Mò nùà seé né faá nùà koó seèn nɔ den waá, bú a, sèsamè ndo. Mè tueé bí, mò bó né mè nùà koó bìi “ngbè bò tándulù” yilá, sé tagá bí bò jomo bò mò wa?»

*Nuaá mé bí nde né veéh
(Lùk 12:2-7)*

26 À den cuù ye bó a: «Sâ, bí té bó mbaá vèh dèn; bò ñhè lèrrèb dɔŋ nde gi né cie ñené yuo; bò ñhè dé nènâb ñené yuo kela gi bèsoné ménâ ndo. 27 Bò ñjii mé bí né ká sònò mò bèh cibi ñgweé gi dɔŋ, bí ndé tué bèh ñagâ. Bò ñjii mé bí né lòu ñgweé naáb hèn dɔŋ, bí ndé yìè dèn ké felè gwà. 28 Bí té bò wúlá-nùàr bò vèh; bó wula lom né léláŋ ñgàŋ yoòr, sâ gi aá, bó yòŋ wúlá kó ñgwéh. Bí vèh sér Càn nuaá mé nde né gum nùàr mé yòŋ mene te we tarê ñjie ñjii.

29 «Hèn faá bò tásuagár doò, mò bó domó laáb mene bó fà, bó go sòm kóbò cén, nde né nùàr yulá wa? Mé ñéh mene, cén déi lètenè bɔŋ mbaá lèr lè bèh, bó né gi ñjolò Tele bìi. 30 Sé tagá bí wa? Mè tueé bí, né mene bò yúli feèh bìi, né gi ñjolò seèn. 31 Bí té mbaá vèh kú, kela né bí te mbeí yuii mé dà m bò tásuagár hèllè.»

*Yeésò gwaân mé Yeésò ñgɔŋ
(Lùk 12:8-9)*

32 «Nuaá mé né mè cie toò bò nùàr gwaân ñjii dɔŋ, lòu sâ mè nde né bú toò Tele mò ké te vulúu gwaân weh ndo, ye né nùàr mò.

33 Nuaá mé né mè toò bò nùàr ñgɔŋ dɔŋ, mè nde né bú toò

Tele mò ké te vulúu ménâ ñgɔŋ ndo.»

*Yeésò yìè kèrrè
(Lùk 12:51-53; 14:26-27)*

34 «Bí té mùnò ye mè ká te wóŋe ndeé né bò nùàr dolè haá. Mè tueé bí, né seér salè. 35 Mè ndeé nùàr bò tele kerré kwaá; huaán dé vèh bò meí kerré kwaá; vèh bò makoò kerré kwaá ndo. 36 Nuaré déi bò mbeí nde né mè gwà cén, déi nde né mbeí bunó. 37 Nuaá mé gwaân kela né tele seèn mè mè, nùàr mò wúlú ñgwéh. Nuaá mé gwaân kela né mè meí seèn mè mè, nùàr mò wúlú ñgwéh. Nuaá mé gwaân kela né ñuna seèn mè mè, nùàr mò wúlú ñgwéh ndo. 38 Nuaá mé toú gèr seèn jógó wèh ñgwéh, à mè bèlè ñgwéh dɔŋ, nùàr mò wúlú ñgwéh. 39 Nuaá mé né yòŋ seèn mé feh seèn gagá kwaá, nde né bú leér loó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ñgɔŋ seér, nde né yòŋ kwa.»

*Sàgà dé ké te vulúu
(Mârk 9:41)*

40 «Nuaá mé né bí sie nyegé dɔŋ, sie nyegé né mè; nuaá mé sie nyegé né mè dɔŋ, sie nyegé né Nuaá mé lé temà naâ mè ndo. 41 Nuaá mé né *sòn-Càn déi sie nyegé, ye Càn bú temà naâ kó dɔŋ, nde né sàgà faá bò sòn-Càn bò nɔ kwa. Nuaá mé né nùà díli sie nyegé, ye né nùà gécèn dɔŋ, nde né gèh sàgà bò gécèn bò kwa. 42 Mè né tueé ye bí a, nuaá mé kwe haá cegé mene huaán déi lètenè bò mbòŋ mò hèn léláŋ nòmò, ye né mbòŋ mò, nùà sâ nde né sàgà kwa.»

11

*Bò tebé bò Jân
(Lùk 7:18-35)*

10:24 10:24 Lùk 6:40; Jân 13:16; 15:20 10:25 10:25 Mat. 9:34; 12:24; Mk. 3:22; Lùk 11:15

10:26 10:26 Mk. 4:22; Lùk 8:17 10:33 10:33 2 Tim. 2:12 10:35 10:35-36 Mich. 7:6

10:38 10:38 Mat. 16:24; Mk. 8:34; Lùk 9:23 10:39 10:39 Mat. 16:25; Mk. 8:35; Lùk 9:24; 17:33; Jân 12:25 10:40 10:40 Mk. 9:37; Lùk 9:48; 10:16; Jân 13:20

¹ Yeésò yeé feh gi aá bò mbòn yulà cùòb fà doò faá bèh ménâ, à fòñò gò ndò, à nde ngòr Càṅ lè lóó mé lóó tueé yòṅ, à né bò nùàr feh.

² Sâ Jâṅ Bàptís né cu sâ ké gwà cibì. Jâṅ yeé ngweé njií bò nùàr baá felè seé *Kristò tueé den, à tema njií bò mbòn seèn déi ké teèn, ye bó a: ³ «Bí ndé bíe ke ye bú a: Né bú mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlâ sèr nùà dé hiñ wa?» Bó nde ndò, bó wa. ⁴ Yeésò ye bó a: «Bò njií mé bí né ngweé, mé bí né gi ñenè hèn dɔ́ɔṅ, bí ndé túé gí mé Jâṅ ménâ, ⁵ bí júee bú a: bò cùgò njolo bò baá njolo ñenè, bò gule kuú bò baá gò, bò beén-veèn bò né taré yuo bele, bò tándúg baá ngweé, bò komó baá lè cio nyimé yuo bele, bò saám bò baá Njàgà Bagaa ngweé ma. ⁶ Wa nuaá mé temé yoòr mò sòm ngwéh dɔ́ɔṅ nde né samésé den ma.»

⁷ Bò mbòn Jâṅ yeé nde cu aá, Yeésò duóóm ye bò nùàr njèh felè Jâṅ tueé ñagâ, ye bó a: «Bí lé ké ya dueè nde ñenè naâ kei wa? Fu lé kobo jilí deén naâ gui wa? Háye ndò! ⁸ Á, bí lé ké sâ ke deén naâ kei wa? Bí lé ñenè naâ nuaré déi mé cògò nyàgàm yoòr wa? Bòó mé su yeé cògò nyàgàm bòòn yuo yeé ké mbàm ndò. ⁹ Á, ké ya dueè nò, bí lé ndeè naâ dé kei wa? Bí lé ye te bí ñene *sòn-Càṅ déi wa? Mè tueé bí, né sòn-Càṅ sâ bòn. Njèh cén, bí kóo ye nùà dé sâ né sòn-Càṅ yògò keéh. ¹⁰ Lòù sam, Jâṅ dé seèn né nùà tebè mé bó lé naâ felè seèn nyagá kwaá ye: Càṅ ye, nyí nde né nùà tebè nyí toò yeé temá njií, te à tóó nyegé wò ceér.»

¹¹ À den cuè ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, bèh lo mé wón lo deén naâ, bó lo née nùà koò déi faá Jâṅ Bàptís nò ñàr ngúngwéh ye. Mé

njéh mene, te *Lò Càṅe né mene huaán dé maàn, à ham kela seér cu né kóó mé Jâṅ. ¹² Bèh léi mé Jâṅ Bàptís lé tueé duóóm naâ ngòr Càṅ, tóg nde wa hên, Lò Càṅ né lom mé taáb kwaré ndeé; bò taáb bò ye kò bó yieé bú yieé. ¹³ Dàm bò sòn-Càṅ bò lé naá gi felè Lò Càṅ tueé; mvù Músi tueé cu felè seèn mòn ndò, te nde wa ye mé nàm Jâṅ. ¹⁴ Ngweéh bí né yeé *Elí kela den wa? Mò bí nde né gwaán, mè tueé bí Elí sâ né Jâṅ. ¹⁵ Nuaá né mé tie, bú a, ngwé nyégé ngòr hèn bagasé.»

¹⁶ À den cuè ye bó a: «Cafanè bò nùàr den né faá kei wee? Mè tueé bí, bó den né faá bò huaán mé né ké mbartogò wògò den nò; bò déi né mé bò mbei tueé njií, ye bó a: ¹⁷ Béh né mé térèm mbaá tuagá kuú, bí ngò ngwéh! Béh né mene bò bené kú-jerè genné, bí yúé ngwéh ndò! Bí ye: bó sà bá naàn wa? ¹⁸ Wanɔ́ɔṅ Jâṅ yeé waà, à sér yíé ngwéh, à mbè ñúé ngwéh, bó ye: Á né mé tándulu yoòr. ¹⁹ *Huaán Nùàr yeé waà dé seèn, à yieé sér, à ñueé mbè, bó den cuè ye: Nùà hên kò lom né yieé mé ñueé; à né mbei bò vevenè bò mé bò wèh-kàgálòṅ làmpòṅ bò mene! Mé njéh mene, mè tueé bí: seé Càṅ né gi tueé ñagá, ye kékòṅ Càṅ yila né teèn.»

Bò lóó dúagá-tieè déi

(Lúk 10:13-15)

²⁰ Jomo sâ, bò lóó mé Yeésò lé naâ fém teèn kókoó bɔ́ó, à duóóm bó nde njií. Lòù sam, bó lé dene bòòn kwéh sér ná ngwéh. ²¹ À ye bó a: «Wò lóó Korasèn, wò nde né mèi bò gèr ñenè! Becaida, wò nde né gèr ñenè ndò! Mò gèh fém mé lé bɔ́ó naâ lètenè biì hèn sé bɔ́ó naâ ké Tír bò Síðòṅ, mè tueé bí, dàb mé bò nùàr ké sâ sé lo temé

kweéh seér gi aá kèn, bó yíi wè, bó su tou, te feh keéh ye bó kweéh seér aá temé. ²² Mè tueé bí, lòu ju tenâ, gèr dé biì taré kela nde né koó mé dé Tîr bô Sídòñ hèllè. ²³ Déi né cu wò Kapernahûm. Wò munó né ye, nyí nde né ké te vulúu ngulí waá wa? Ndóg, mè tueé wò, bó wò ba njií seér nde né ké ndugo bò càñ. Mò gèh fém mé lé bɔɔ naâ lètenè bò nùàr yeè hèn sé lé bɔɔ naâ ké *Sódòm, lòó hèllè sé née teèn ye. ²⁴ Mé gècèn mene, lòu ju tenâ, ju dé yeè nde né dé Sódòm taré yɔgɔ ndɔ.»

*Dù beè Yeésò kwaá
(Lùk 10:21-22)*

²⁵ Jomo sâ Yeésò deên ndɔ, ye Tele a: «È môn, Tele mò, vulú bô tàbè né gi beè yeè, mè vra baá wò! Lòu sam, njií mé né njolò bò kógòn bò mé bò lo bò cibi mbaá leér den, njua yeè mé wò bó feh keéh seér né mé bò huaán tetɔɔr mân. ²⁶ È môn, Tele mò! Sâ né njií mé wò gwaán nê.

²⁷ «Mè tueé bí, Tele mò njèh doón kwaá lo gi né beè mò. Mé njèh mene, nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Huaán; gi cu né ka Tele. Nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Tele ndɔ, gi cu né ka Huaán mé bòó mé Huaán né bó Tele feh doò.»

²⁸ Jomo sâ, ye bó a: «Bí bòó mé seé né bí felè mbiín den doón, bí ndé gí ká beè mò, te bí kwa dù. ²⁹ Bí ndê màn njèh ká beè mò. Lòu sam, mè né mé temé dolé mé kó-jere lè, temé biì nde né lè die. ³⁰ Tòu dé mò taré ngwéh; seé mò bí líé yɔgɔ ndé ngwéh ndɔ.»

12

*Lùà lòu sòu kwalé yieé
(Mârk 2:23-28; Lùk 6:1-5)*

¹ Cu déi lé naâ teèn, sâ bò Yeésò né te njeèh yolò go kelá. Lé naâ *cieé sòu ndɔ. Cùè yeé baá bò mbòñ seèn sie, bó yila lùà kwalé weèh, bó né segé yieé. ² Bò *Farisièn yeé ñene aá ménâ, bó ye Yeésò a: «Kè kú bò mbòñ yeè kán. Ngweéh *sòu beèh né yíin ye, lòu sòu bó té ménâ bó wa?»

³ Yeésò ye bó a: «Njií mé *Davíd nùà njèh lé naâ bɔɔ doò, bí née jáné kè ngwéeh ye wa? Lou sâ cùè lé naâ bó bò nùàr seèn sie, ⁴ à yila nde te gwà Càñe, à nde jɔgɔ weh yáb mé bó lé kwaá lòò naâ ké tò Càñ, bó bò nùàr seèn yieé. Sâ bí né kó ye, né yeé jolo, bò *ngàn sèmè yieé cegé yeé koó. ⁵ Sòu Músi né cu beré déi ménâ tueé ndɔ ye: lòu sòu, bò ngàn sèmè nde né seé ké gwà Càñ koò bɔɔ, bó *cieé sòu tán ndé ngwéh; mé njèh mene, sòu bó siè ndé ngwéh ndɔ. Bí née dé sâ jáné ñéné ngwéeh ye wa? ⁶ Mè tueé bí, kwarè biì hèn den den né njií mé né gwà Càñ sâ yɔgɔ keéh. ⁷ Ngweéh né te mvù Càñe nyagá den ye: Mè gwaán kela né nùà kó-jerè mé nùà há-sèmè. Mò bí sé la né ngòr sâ ngweé koó, bí sé la bò sòn fuú bò mbaá siè ná ngwèh. ⁸ Bí kó ye, *Huaán Nùàr né cieé sòu yɔgɔ.»

Nùà be ñemâ déi

(Mârk 3:1-6; Lùk 6:6-11)

⁹ Yeésò yeé yuo aá doó sâ, à yila nde te *gwà sòu bɔɔn. ¹⁰ Sâ nùà be ñemâ déi né gwò sâ ndɔ. Bó bie njií ye Yeésò a: «Sòu beèh ye taré sòm nùàr lòu sòu taré wa?» Sâ bó ye te bó sie bú teèn. ¹¹ À deên ndɔ, ye bó a: «Hèn mò lètenè biì mbieè nuaré déi die suaga ké dòu lòu sòu, mé gi cegé né ka bú mé njèh sâ, à bú lòu sâ beè nomo sòm kèh ndé ngwèh wa? ¹² Á, sé tagá

nùàr wa? Sâ mo né mân, sóu beèh tueé né ye, béh bó bagaa lòu sóu boò.»

¹³ Jomo sâ Yeésò tueé njií mé nùà be ñemâ doô, ye bú a: «Nèbbè be yeè nebbè.» Nùà hèllè nebbé be ndò, be seèn taré yuo, den cu ka faá kèb déi nò. ¹⁴ Te bò Farisiên yeé nde ñene njií ménâ, bó kem yuo kela gi cie, bó nde sòn nyogo, te bó wula som Yeésò.

Nùà seé Càn

¹⁵ Yeésò yeé ñgweé aá ménâ, à kwaá lo bó doó sâ, à fòón gò seèn. Cìli nùàr kem bele cu bú jomo ndò. À né bò beên bò doón taré som gií. ¹⁶ À né bó luom, ye bó a: «Càn a bó bí tueé som ndègè mò cie.» ¹⁷ Sâ doón boò gi né te yuo faá Esáyà *sòn-Càn lo naà tueé nò, ye:

¹⁸ «Càn ye: Hên né nùà seé nyí, nyí bú balé som né mé be nyí, né huaán yíé-temé nyí, à né nyí temé lè boò noré. Nyí nde né bú Cúcuí nyí yoòr nyeén kwaá, te à feh bò nùàr ceér dilí, bó ju beè nyí diè cú.

¹⁹ À togo mé nùàr mbembaá ndé gò ndé ñgwéh, à ñhèh lòu ñgáré ndé ñgwéh. Né mene te kpòñe, bó hueh seèn teèn ñgwé ndé ñgwéh ndò.

²⁰ Gor né mene gobosé, à bú siè kwá sòm ndé ñgwéh. Lám yuúm le mene lòu, à bú nyímé sòm ndé ñgwéh.

À boò den nde né méménâ tóg te be gècèn seèn yuo ña ter.

²¹ Te lò nùàr doón kwaá njií gi ndèm yoòr seèn ndò.»

Bò *Farisiên ye Yeésò seé boó né mé terreb *Sátàn
(Màrk 3:22-30; Lùk 11:14-23)

²² Bó weh waà mé nùà cùgò njòlò déi ká yoòr Yeésò ndò. Nùà hèllè né cu mùmúr; né càn

tándulu boó né bú ménâ koó. Yeésò taré som bú; à duóm sòn tueê, à ñene njolo ndò. ²³ Hiím laré bò nùàr doó doón; bó ye: «Bí ye hên Njuna *Davíd sam á?» ²⁴ Te bò Farisiên yeé nde ñgweé njií mân, bó den seér cuè dé boòn ye: «Nùà hên bò tándulu mé feh seèn kwógó ñgwéh. *Beljebu, mgbè bò tándulù, bú terreb ménâ haá né koó.»

²⁵ Yeésò ko gi mùnò boòn ndò, ye bó a: «Né mene lè lò mgbè dé heè, mo bò nùàr né lètenè boòn kerré kuú, lò sâ nde né tob yuo. Né mene koó, né mene mbàgà déi, mo bò nùàr né lètenè boòn kerré kuú, sâ bó nde né kum yuo! ²⁶ Mo Sátàn hên kwogo den cu né Sátàn mbeí seèn koó, sâ Sátàn lege kuú cu né mé ñgàñ yoòr seèn. Mo né mân, sâ lò seèn tob yuò ndé ñgwéh wa? ²⁷ Mo sé né gècèn, ye mè tándulu kwogo né mè terreb Sátàn, sâ dé bò ñuna biì nò, nei bó terreb haá yeé koó, bó kwogo tándulu mé ñjéh wa? Bí kwá biì noón, bò ñuna biì sie nde né bí nyeén koó.»

²⁸ À den cuè ye bó a: «Mè bò tándulu kwogo né mé terreb Cúcuí Càn. Sâ bí kó ye: Mbàm Càn die waà baá ká yoòr biì kèn.»

²⁹ À den cuè ye bó a: «Mo nùà gwà né mé terreb yoòr, nuaré déi gwò seèn mbaá yíla ndé ñgwéh, à nde yíb ñuob, ko à jògò kaga gi aá nùà gwà hèllè kèn, te à ñuob ye bú. ³⁰ Mè tueé bí, nuaá mé jomo mò sam, né nùà bònò mò; nuaá mé mè nùàr teèn bilí gàm ñgwéh, né nùà ñjéllé-nùàr ndò. ³¹ Mè cicie hên tueé njií né dé cî, ye bí a: nùàr a, bó mene gèh veèn dé heè, bú a, júé mene yíli Càn, Càn nde né doó kulú njií gií. Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Ñagâ, bó veèn seèn lè kulú sòm ndé ñgwéh.

³² Nuaá mé né *Huaán Nùàr jueé, bó nde né veên seên doó kulú njií. Nuaá mé dé seên jue seér né Cúcuí Njagá, bó veên seên lè kulú sòm ndé ngwéhé dé ndóg. Né mene cafané, ndeé né mene ké jomo, mban le nde aá môn dé nyemà mé nyemà.»

*Toú dé kàn mé tàb seên
(Lúk 6:43-45)*

³³ Yeésò den cuú ye bò nùàr a: «Nuaá mé gwaán né tàb bagaà, à dobo tou dé bagaà ndo; mo bí dobo né tou veên, bí kwa cu nde né tàb dé veên ménâ ndo. Bó kèkèné tou dé kàn ñene ko né mé tàb seên. ³⁴ Gèh ngòbò faá bí no! Bí bìi ngòr bebagaà sònò tueé keéh nde né he mé jéré-temé bìi doô? Ngweéh sòn seên tueé né njií mé goón den né ké te temé wa? ³⁵ Nùà bagaà bò njèh bebagaà sòm weh yeé lètené bò njèh seên dé bebagaà; nùà veên sòm weh yeé dé seên lètené bò njèh seên dé vevené ndo. ³⁶ Mè tueé bí, lou ju tenâ, bò mamvuan ngòr mé sòn lé naá gi mbembaá fela njií doón, nde gi né lou sâ cie kulu yuo. ³⁷ Bó ju yeé tena nde né faá leba yeé lé tueé naá no, wò nde né-re mvelé wa, wò nde né die wa, né beé yeé.»

*Bèh fém beé Yeésò bieé
(Màrk 8:11-12; Lúk 11:29-32)*

³⁸ Yeé baá ménâ, bò *nji-sòu mé bò *Farisiên déi ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, béh gwaán né fém cén beé yeé ñenê, te béh ko ye Càñ wò terreh haá né koó.»

³⁹ Yeésò ye bó a: «Bò cafané bò né lom bò jéla-temé bò: bó temé yoòr Càñ mbaá kwá nji cú, ko bó ñene né fém, sâ ye. Mè tueé bí, bó ñéné ndé cú, faga le aá te fém mé Càñ lo bóó naá yoòr Jonâs *sòn-Càñ doô. ⁴⁰ Gèh

dé mé Jonâs lé ceér naâ lè ngò cieé tagár doô, *Huaán Nùàr cer nde né dòu cieé tagár ménâ ndo. ⁴¹ Lou ténâ-juú, bò Ninivè bò nde né ter kem wuo, bó sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, bò Ninivè bò lé naá dé boòn ngòr Jonâs ngweé, bó kweéh seér temé. Sâ nuaá mé né Jonâs yógó keéh né gi kwaré bò cafané bò teèn. Mé njèh mene, bó temé kwéh sér ngwéh. ⁴² Kwá noón, lou-ténâ juú, mgbè dé vèh mé lo deén naá ké túno, nde né ter komo wuo, à sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, à lo yuoó naá tóg ké kundun, bèh mé tàbè bò vulú né teèn kwaré, à ndeé bèh ngòr kógòn sònò Salomôn ngweé. Sâ nuaá mé né Salomôn yógó keéh né gi kwaré bò cafané bò teèn. Mé njèh mene, bó né lòu saán seér.»

*Càñ tándulu mé baá yoòr nùàr
cuú cuú
(Lúk 11:24-26)*

⁴³ «Sâ càñ tándulu déi lé naâ lè nuaré déi dula yuo kelá, à nde ké ya dueé, à né bèh cèrrè te hobó ñemâ foón go. Mé njèh mene, à bèh cèrrè kwá ngwéh. ⁴⁴ Yeé baá ménâ, à ye: Kènê, nyí nde cu nde aá ké lo, lè nuaá mé nyí lé yuoó naâ teèn doô. À wa, sâ gwà née lòu mbaá den den ye, bó fo gi aá, bó te nyegé gi aá bèh dené gwò ndo. ⁴⁵ À yeé ñene aá ménâ, à nde yilá foón cu bò càñ déi téhbeh mé né bú jelá yógó, bó bó waa, bó bilí yila nde lè nùà hèllè. Nùà doô die cu péb; beén seên taré yógó keéh cu dé jomò.» Yeésò yeé tueé gi aá mân, à den cuú ye bó a: «Dé bò cafané bò mé jéla-temé boòn doô, nde cu né ménâ nág.»

*Mei Yeésò mé bò òm Yeésò
(Màrk 3:31-35; Lúk 8:19-21)*

⁴⁶ Meî Yeésò mé bò òm Yeésò waà, sâ Yeésò née mé bò nùàr mân tueé njií den ye. Bò meî seèn njobá le yí cie, ye te bó tueé bú njií. ⁴⁷ Nuaré déi tueé Yeésò ndò, ye bú a: «Meî yeé bó bò òm yeé né wò yí cie njobá ke den, bó gwaán né wò njií tueé.» ⁴⁸ Yeésò ye nùà doò a: «Meî mò né nei, bò òm mò né bò nèi wa?» ⁴⁹ Jomo sâ, à me njií bò mbòñ seèn mé be, ye nùàrè a: «Meî mò mé bò òm mò né seér bò hèn bò. ⁵⁰ Bòs mé né sòn Tele mò ké te vulúu ñgweé doón, bò òm mò, bò tie mò, bò meî mò né bó.»

13

Kàn felè nùà vú-gèh

(Mârk 4:1-9; Lúk 8:4-8)

¹ Lòu sâ Yeésò yuo ké lo, à nde den seér ké dùà sòn tuùb ñjèh feh den. ² Cili nùàr ñgún bilí nde gi teèn. À yeé ñene aá ménâ, à ñaá yila te kòme, à den nde doó, sâ cili nùàr baá gi sòn nòmò teé den. ³ À duóòm bò nùàr ñjèh kókoó mbaá te kàne silí keéh, ye bó a: «Nuaré déi lé ndeè naá ké ñueh bèh gèh vuú. ⁴ À yeé baá gèh vuú, kèb déi sue le ceér dueè. Bò non waà, gwaré yieé sòm. ⁵ Kèb déi nde sue yila te kèrré taá, bèh sâ tàbè teèn màgà ñgweh. Ba yuoô wágácén ndò. ⁶ Lou yeé baá li, ñema yuo cu. Lòu sam, bèh jògòb yíi lé teèn ná ñgweh. ⁷ Kèb déi nde sue yila lètenè bò ñgobó deduanè, ba yuo ter. Yeé baá kulá, bò ñgobó deduanè hèllè lané wula sòm. ⁸ Kèb déi nde dé seèn sue yila bèh tàbè bagaá, ba yuo kelà, wa tàb: tab déi mvum teèn yuii, tab déi yulà ténjén, déi yulà tagár.» ⁹ Yeésò den cuu, ye bó a: «Nuaá né mé tie, bú a, ñgwé nyégé ñgòr hèn bagasé.»

Yeésò ñgòr te kàne si keéh né dé kei?

(Mârk 4:10-12; Lúk 8:9-10)

¹⁰ Jomo sâ bò mbòñ seèn ñgoró nde kwarè seèn, bó ye bú a: «Wò bó ñgòr te kàne ménâ si gi né dé kei wa?» ¹¹ Ye bó a: «Dé biì, ñgòr felè *Lò Càñ mé Càñ lo naá lòu leér kwaá doò, Càñ né bí ceér feh te bí ñgweé komo. Dé boòn môn sam. ¹² Mè tueé bí, nuaré déi nde gi né mé ñjèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn, te merré den bú beè lòu. Nuaré déi dé seèn mé ñjèh beè sam nde ñgweéh, né mene dé maàn mé à né mé ñjèh doón, bó nde né bú beè horó sòm. ¹³ Mè bó te kàne silí keéh den né dé cí, Lòu sam, bó né mbaá ke den, bó ñéné ñgweh; bó né mbaá felá den, bó ñgwé kó ñgwéh ndò. ¹⁴ Yeé baá mân, yuo baá-re felè boòn faá Esáyà *sòn-Càñ lé naá gi tueé no ye:

Dé felâ, bí nde gi né bagasé felá nyegé,

bí seér ñgwé ndé ñgweh lòu.

Bí nde gi né bagasé ke den,

ndóg bí seér ñéné kòmò ndé ñgwéh.

¹⁵ Lòu sam, temé bò nùà hèn baá gi lè manḡwan,

te bó mùnò kòmò cú.

Bó duagá baá tie kèn, te bó mé tie ñgwé cú.

Bó lier aá njolo, te bó mé njolo ñéné cú.

Te bó ká yoòr mò ndé sér cú

te mè bó táre sòm cú ndò,

jue mè Càñ dueè.

¹⁶ Dé biì, njua biì wa: njolo biì né ñéné, tie biì né ñgweé. ¹⁷ Mè né tueé ye bí a: dà m bò sòn-Càñ bò mé bò didilí bò kókoó mbaá lo ye te bó ñene faá bí né ñéné hèn, ndóg. Bó ye te bó ñgweé kwa faá bí né ñgweé hèn, ndóg ndò, doón lé naá gi bó líim.»

Kàn nùà vú-gèh seè
(*Màrk 4:13-20; Lùk 8:11-15*)

¹⁸ «Bí ñgwé nyégé kwòm kàn nùà vú-gèh doò bagasé: ¹⁹ bòò mé né ñgòr felè Lò Càṅ ñgwéé, bó ñgwé kòmò ñgwéh dɔ́ɔ́, né gi faá kpon ceêr mé gèh lé sue leé naâ teèn cie doô. Nùà bònò yeé waà, à luaga sòm gi bó gèh ñjèh sâ lè ndɔ. ²⁰ Bò déi felá né tàbè kèrré taá mé gèh lé sue yilá naâ teèn doô ndɔ: bó nde né ñgòr Càṅ ñgwéé, bó gwaán nyegé mé vógó-temé mene. ²¹ Ñjèh cén, ñgòr sâ jɔgɔb lè bònò yí ñgwéh; bó gwaán lom né cuúr cén mbaá. Gèr sé yeé baá bó te ñgòr Càṅe coró, bò nùàr né bó mé ñjèh bunò, bó cuaré yuo wúwágá. ²² Bòò mé né lètenè bò ñgòbò deduanê sue yilá doô né bòò mé né ñgòr Càṅ ñgwéé, bó nyamé le mé *wón, bó né te ñgùlù wónje faá bó gwaán nê nɔ samé ndeé, né mé bó bele ndeé ndɔ. Nde nde bò ñjèh hèllè karé wula sòm ñjii ñgòr Càṅ lè bònò, bó le cùr. ²³ Bò nuaré déi dé bònò den né faá bò gèh mé bó vuú né te tàbè bagaà nɔ. Bò sâ bò né ñgòr Càṅ ñgwéé, bó né ñgwéé nyegé. Yeé baá ménâ, bó né tàb waá ndɔ; tab déi mvum teèn yuii, tab déi yulá ténjén, déi yulá tagár.»

Kàn felè nyure veèn déi

²⁴ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Lò Càṅ den cu né faá nuaré déi lé naâ gèh ké ñueh seèn vuú nɔ. ²⁵ Cibíteèn, bò nùàr yeé baá gi lóm, nùà bònò seèn nde gui teèn naáb kɔ yii bele, à fɔ́ɔ́n gò seèn. ²⁶ Jomo sâ gèh doô ba yuoô, kula gi. Yeé baá velé, gui haá feh ndɔ. ²⁷ Bò seê bò seèn yeé ñene aá ménâ, bó waà ye bú a: Tele beèh, ñgwééh wò lé ké ñueh vuú loóm naâ léláṅ gèh bagaà wa? Á, gèh nyure veèn ké teèn kela he

wa? ²⁸ Ye bó a: Nùà bònò déi bóò né ménâ kɔ́. Bò ye bú a: Kwá béh nde nyure veèn hèllè komó sòm wa? ²⁹ Ye bó a: Sam, bí nde né mé yab mene komó bilí. ³⁰ Bí kwá bó bó den bònò ménâ, kɔ bó lé baá kèn. Lòu sâ mè tueé nde né ye bò seé bò a: kènê, bí ndé hóbò bá hobò; bí jògò kòmò sòm gi nyure veèn ye, bí ñuaán bilí kwaá keém keém, te bí fu ñjii tuar; jomo sâ bí weh kwaá ñjii yab ká lo te mbáje.»

Kàn mvum tàb làm
(*Màrk 4:30-32; Lùk 13:18-19*)

³¹ Yeésò si cu bó kàn déi ndɔ, ye bó a: «*Lò Càṅ den né faá mvum tàb làm* mé nuaré déi lé naâ ké ñueh seèn dobo kwaá nɔ. ³² Tábên lètenè bò mvuùm dɔ́ɔ́ ñé lom bú; tàyàm lètenè bò toú né cu bú ndɔ. Mò à kula baá, bò non nde fulu tieé gi yeé teèn.»

Kàn déi mé kulu
(*Lùk 13:20-21*)

³³ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «*Lò Càṅ den né faá kulu nɔ. Ma déi lé naâ dɔ́ɔ́m weh, à si ñgàb tàgà ndètoón cùb tìn mé ñjèh. Yeé baá jelá, fulu komo ñjii gùm tàgà dɔ́ɔ́n ter.»

Yeésò kàn gwaán né dé kei?
(*Màrk 4:33-34*)

³⁴ Yeésò bò ñgòr hèn dɔ́ɔ́n si keéh lom né bò nùàr te kàne te kàne; à ñgòr mbaá túé ñjii ñgwéh. ³⁵ À lé ménâ bóò belé naâ, ye te yuo faá *sòn-Càṅ déi lé naâ tueé nɔ, ye: «Mè bó ñjèh si keéh nde né te kàne te kàne, mè bó teèn tueé keéh nde né bò ñjii mé bó lé naâ lòu leér kwaá, sâ wón duɔ́ɔ́m nées lòu ye.»

Kàn nyure veèn seè

³⁶ Jomo sâ Yeésò kwaá lo bò nùàr doó sâ, à nde cu ké gwò. Wa ké teèn, bò mbòn ñgoró nde ké

* **13:31** 13:31 Ká Bà mvum mé jie kela né kɔ́ né mvum tàb làm. Dé ké lo bò Jif né mvum dé hiin. **13:35** 13:35 Ps. 78:2

kwarè seèn, bó ye bú a: «Sè yeè béh kàn nyure veèn ké ñueh doò teèn.»

³⁷ Yeèsò ye bó a: «Nuaá mé naâ gèh dé bagaà dobo né *Huaán Nùàr; ³⁸ ñueèh né wón; gèh dé bagaà né bò *Lò Càñ bò; nyure veèn dé seèn né bòñ bò vevenê bò. ³⁹ Nùà bònò mé naâ nyure veèn dobo né *Sátàn. Cu yab hobò né lòu mé wón nde né teèn gií; bò seé bò né bò cili Càñ. ⁴⁰ Gèh dé mé bó komó ñgie ñjií yeé nyure veèn tuar doò, lòu mé wón gi nde né teèn nde cu né ménâ nág ndò. ⁴¹ Huaán Nùàr nde né bò cili seèn te bòñ bò nuàr seèn temá ñjií. Bò nde né bò vevenê bò mé bò ñjèh dé vevenê lètenè bònò doón geí sòm gií, ⁴² bó bilí ñgie ñjií tuar te we taré, bèh kèñ silí mé nyie yieé kuú. ⁴³ Lòu sâ, bò didilí bò te Lò Tele bònò ba nde né faá lou nò. Nuaá né mé tie, bú a, ñgwé nyégé ñgòr hèn bagasé.»

Kàn déi felè ñgùlù mé né leér den

⁴⁴ «*Lò Càñ den né faá ñgùlù mé lé naâ ké ñueh leér den nò. Nuaré déi yeé ña kwa baá, à baré leér cu, à nde bò ñjèh seèn mé wógó-temé mene go sòm gií, à ñge weh seér ñueèh sâ.»

Kàn déi felè gòm matàn†

⁴⁵ «*Lò Càñ den né faá nùà toón déi lé naâ gòm matàn fón go nò. ⁴⁶ À yeé kwa baá, à nde bò ñjèh seèn go sòm gií, à ñge weh seér cí.»

Kàn déi mé ndoór

⁴⁷ «*Lò Càñ den cu né faá ndoór‡ mé bó né ké dùa vuú, à né ñgò doón kabé bilí nò. ⁴⁸ Yeé baá déi, bó tulu nde mé ñjèh yí sòn nòmò, bó den nde doó, bó geí weh bò dé bebagaà teèn, bó kwaá ter; bó su ñjií cu bò mvuagàr dùa.

⁴⁹ Mè tueé bí, lòu mé wón nde né teèn gií, nde né ménâ nág. Bò cili Càñ nde né bò vevenê bò lètenè bò dé bebagaà geí sòm, ⁵⁰ bó su ñjií tuar te we taré, bèh kèñ silí mé nyie yieé kuú.»

Ñgùlù dé feè mé dé cuùm

⁵¹ Yeèsò ye bó a: «Bí né gi doón ñgweé komo wa?» Bó ye bú a: «Nyea!» ⁵² Yeé baá ménâ, à den cuú ye bó a: «Sâ *ñjì-sòu mé nde né mbòn te *Lò Càñe ñaá doón, den né faá nùà ñjèh nò. À te ñgùlù seèn sòm weh né bò ñjèh dé fefeé mé bò ñjèh dé cucuùm mene.»

Bò Najarêt bò

(Màrk 6:1-6; Lùk 4:16-30)

⁵³ Yeèsò yeé si gi aá bò kàn sâ, à fón go ndò, ⁵⁴ à cu cu lè loó mé à lé kulà naâ teèn. Wa ké teèn, à yila keéh lom ñjèh te *gwà sóu feh cuú. Bò nuàr yeé ñgweé aá, hiím gi bó doó doón; bó ye: «À gèh kónkòn mé fém dé hèn weéh naâ he wa? ⁵⁵ Ñgweéh hèn né ñunà nùà kób-toù doò wa? Ñgweéh meí seèn né Marí ndò wa? Ñgweéh Jâk bô Josêf, mé Simôn bó bò Júde né gi bò ñim seèn wa? ⁵⁶ Ñgweéh lètenè beèh hèn né gi bò tie seèn ndò wa? À gèh terreb dé hèn weéh naâ he?» ⁵⁷ Yeé baá ménâ, bó temé yoòr seèn kwá ñjì cú ndò. Yeèsò yeé ñene aá môn, ye bó a: «Bèh doón, bò nuàr né gi nuaá mé né *sòn-Càñ veéh; sòn seèn ñgeén seér yeé bò loó bò seèn mé bò nuàr seèn ndò.» ⁵⁸ À yeé ñene bó temé teèn kwá ñjì ñgwéh ménâ, à fém ké sâ kókoó bó cú ndò.

14

Cio Jân Bàptís

(Màrk 6:14-29; Lùk 9:7-9)

† 13:44 13:45 Gòm bò mgbè, bò kwaá mé bò ñgèn. Né ñjèh kàm. ‡ 13:47 13:47 Né ndame mé bó vu né lòu. 13:57 13:57 Jân 4:44

1 Sâ *Heròde né mgbè cu sâ lè tàbè Galilè kóó. À yeé baá ngóg Yeésò ménà ngweé njií, ² ye bò seé bò seèn a: «Né Jân Bàptís komo yuo cuù né dòu kóó! À fém bóó né mé terreb sâ.»

³ Sâ lòu sam, à lé seèn tueé naá kóó, ye bó siè kàgà ní Jân gwà cibi. À lé bú môn bóó kuú naá felè Herodiàs veèh Filíp òm seèn; à lé naá ma sâ gwò ngaá kwaá njií.

⁴ Sâ Jân lé naá bú teèn bèsónè tueé njií ndó, ye bú a: «Né jolo. Wò sé lé veèh òm yeé gwò wèh kwá ná ngwèh!» ⁵ Yeé baá mân, Heròde kaga lom kàgà-ndòn veèn ndó, ye kó nyí wula sòm aá Jân. Njèh cén, à lé naá bò nùàr veéh. Lòu sam, bó lé naá gií dé bòn kóó ye Jân né *sòn-Càn.

⁶ Te cu sâ cieé mé bó lé ñaár naá Heròde teèn yon kwaré cu ndó, à bóó cieé koò. Njuna Herodiàs dé vèh waà, à ngo bené toò bò kokoò bò mé né doó sâ. Temé yeé nóré kela baá Heròde lè, ⁷ à jege toò huaán doò, ye bú a: Njií mé wò né gwaán doón nyí nde né wò haá ma! ⁸ Te meí yeé nde ngweé njií ménà, à soób ñuna ndó, te ñuna nde ye Heròde tueé, ye bú a: Téná kwá nyí feh Jân Bàptís te suúne ma. ⁹ Mgbè Heròde yeé nde ngweé njií mân, temé yili lom bú lé lé, à né jègè mé à la naá toò bò nùàr jege doò munó njií. Sie bú beè, ye sâ bó nde né bú feh Jân tená haá. ¹⁰ À tema njií ndó, ye bó ndé téná wèllè feh Jân Bàptís ké gwà cibi ma. ¹¹ Bó tena waà mé njèh te suúne, bó haá njií mé huaán doò. Huaán nde mé meí haá njií ndó. ¹² Bò mbòn Jân nde jògo furu sòm kukun. Bò njií mé lé naá kelá doón, bó nde Yeésò tueé.

*Bò nùàr kám tín koò
(Mârk 6:30-44; Lúk 9:10-17; Jân 6:1-14)*

¹³ Yeésò yeé ngweé aá njàgà sâ, à yuo doó sâ, à yila kòm, à nde ser ké bèh ndón-ndón mé huún seèn. Bò nùàr ngweé gi ndó, bó kem yuo cu ké lo, bó bele bú ké sâ, bó go bele seér dé bòn sòn nòmò sòn nòmò. ¹⁴ À yeé suaga die aá doó, à ñene njií cili nùàr né merré den. Jere bóó bú njèh, à duóòm cu bò beèn bò lètenè bòn taré sòm beleé.

¹⁵ Lou yeé yuóm aá, bò mbòn seèn ngoró nde ké kwaré seèn, bó ye bú a: «Cu nde aá kelá, bèh hèn né ká jomo ndó. Wò sé la kwaá lo bò nùà hèn nde cu lelò njèh yáb fón nge yieé.» ¹⁶ Yeésò ye bó a: «Mò bó nde cu ménà, húóm ngwéh. Bí há bó yáb kóó.» ¹⁷ Bó ye bú a: «Beè beèh gi cegé né breéd tín mé ngò fà té fá.» ¹⁸ Ye bó a: «Bí há nji môn.» ¹⁹ Jomo sâ ye bò nùàr a: «Bí dèn ndé gi doó te nyure.» À weh breéd tín mé ngò fà doò, à ke njií njolo ké te vulúu, à dua Càn teèn, à kolé haá njií mé bò mbòn, te bó geé haá bele bò nùàr. ²⁰ Nùàr doón yieé fulu gi; ndilí le. Bò mbòn nuaán bilí, yuú sògò yulá cùò fà.

²¹ Bòó mé lé yieé naá yáb sâ lé naá nùàr kám tín. Sâ bó bò vèh mé bò huaán teèn kulà yí ngwéh.

*Felè nòmò gòò
(Mârk 6:45-52; Jân 6:15-21)*

²² Bó yeé yieé sòm aá, Yeésò kou yí njií bò mbòn seèn lè kòme, te bó sela kela toò, bó nde kela den bú tub kèb yàgà; à le ngógò dé seèn ká jomo, te à sòm gi bò nùàr. ²³ À yeé sòm gi aá bó, à naá nde ké te tòre mé huún, bèh Càn duaà. Cibi yili lo bú ké teèn. ²⁴ Sâ bò mbòn mé kòm nde gi aá kèn; bó baá gi ké dàb; bó né mé fu taré kwaré ndó, sâ nòmò né mé kòm ké dùà libí ñaán yon.

²⁵ Yeé baá mé be lôm nèa, Yeésò nde ké yoòr bòn ndo, à dé seèn go nde seér né felè nòmò felè nòmò. ²⁶ Te bò mbòn yeé nde ñene njií, à baá felè nòmò go ndeé ménâ, veéh bóó bó ñèh, bó ye né càñ tándulu, bó som kén, sâ veéh nde aá bó sie wulá. ²⁷ Tètèi sam, Yeésò ye bó a: «Bí siè temé, né mè; bí té vèh.»

²⁸ Piêr tueé keéh njií ndo, ye bú a: «Fehtoò beèh, mo né wò, há mè terreb teèn, te mè go nde yí yoòr yeé felè nòmò ndo.» ²⁹ Yeésò ye bú a: «Ndé!» Piêr yuo kela te kome ndo, duóm yí yoòr seèn felè nòmò go ndeé. ³⁰ À yeé ke, fu né ménâ kobó taré, càñ tené bú lè, gule logó yila dùa. À yeé baá ké ka nòmò logó suagá, à som kén, ye Yeésò a: «Yili sòm mè teèn Fehtoò mò!» ³¹ Yeésò njií be, kwa sie bú ndo, ye bú a: «Temé yeé né kuú, wanóñ wò ménâ saán naá dé kei?» ³² Bó bú ñaá yila nde te kome fà doón, fu hèllè pón ndo. ³³ Bò mbòn mé né gi lè kóm cemmé nde doó toò Yeésò, bó ye bú a: «Mé gècèn mene, wò né Njunà Càñ bòn!»

*Bò beèn bò te tàbè Jenesarète
(Màrk 6:53-56)*

³⁴ Bó nde sela yuo kela tub kèb yágà. Bó suaga die doó te tàbè Jenesarète. ³⁵ Bò lòò bò ñene ko cu Yeésò, bó duóm mé bò déi tueé keéh, bó né nùar te lòó kukwarè temá njií ndo, te bó ye bò nùar a: Yeésò waá baá ma. Bò nùar domó wa gii mé dàm bò beèn bò ká toò Yeésò, ³⁶ bó né bú boñ, ye bú a: «Mo bò beèn bò kema weh cegé mene lélán sòn cògò yeé, bó nde né taré.» Bòó mé lé naá belé kema doón, lé naá gii taré yuo ndo.

15

*Tòu bò jògò bò
(Màrk 7:1-13)*

¹ Jomo sâ bò nuaré déi yuoô ké Jerusalem lètenè bò *Farisiên mé bò *nji-sòu, bó nde kwa Yeésò, bó ye bú a: ² «Bóó né naàn mé bò mbòn yeé né tabó kwaá lòó wa? Wò ñéné ñgwéh, bó né yáb yieé, bó be faá tabó tueé nè no, yàgà ñgwéh wa?»

³ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Á bí no? Bí sòn Càñ ñgeén né dé kei wa? Ñgweéh bí né tòu Càñ kwaá lòó, bí feh seér tòu bò tele bií wa? ⁴ Sâ Càñ né gi tueé ye: Lèb toò tele mé méi yeé, wò ñgweé sòn bòn. À né cu tueé, ye nuaá mé duagá tele, wa né méi wa, bú a, kú taré lè teèn ñgwán. ⁵ Mé ñéh mene, bí ménâ fèh bèh; bí den seér cu né ye: Mo nuaré déi tueé njií mé tele, wa mé méi wa, ye bú a: nyí sé la naá wò gam; ñèh cén, baá gi *sèmè. Mo à né ménâ tueé, bí né gwaán. ⁶ Ñgweéh sâ bí ye bú a: Té tele mbaá vèh kú cú wa? Ñgweéh bí sâ bóó ñèllé né ñgòr Càñ, te tòu lòó bií yam seér kóó wa? ⁷ Bò sòn fà bò faá bí no, Esáyà sòn-Càñ lo felè bií jue bòn, wa Càñ ye:

⁸ Bò nùà hèn nyí seén kuú den né mé par sòn mbaá, temé bòn né bèh hiin. ⁹ Den né faá bó né nyí dua no, sâ né dé lòu. Bó kwaá lòó né tòu nyí, bó feh seér tòu bò tele bòn.»

*Bò njií mé bóó yili yeé nùar
(Màrk 7:14-23)*

¹⁰ Jomo sâ Yeésò yilá bilí bò nùar, ye bó a: «Bí ñgwé nyégé bagasé: ¹¹ njií mé yila seér né sònò nùar dé yilá, bú kóó bó yilí bèh; dé mé yuo kela seér né sònò seèn lòu bóó yili yeé bú kóó.»

¹² Bò mbòn ñgoró nde kwaré seèn ndo, bó ye bú a: «Wò né

koó ye bò *Farisiên la ngweé naâ ménâ, naâ bó seé weh wa?»
 13 Yeésò ye bó a: «Bò tou mé Tele mò ké te vulúu lé koó dòbò ná ngwêh doón, bó nde né bó doó muró su njií. 14 Bí gè mé ceér boón, né bò tácugó! Mò tácugó derré né tácugó be koó, sâ bô mbei fà doón nde gi né ké dòu lùgò vulú die suagá.»

15 Piêr den cuú ye bú a: «Kàn njií mé boó yili né nuàr koó doó, sè béh teèn.» 16 Yeésò ye bú a: «Mé bí mene, bí née njèh ngwé kòmò ngwéeh ye wa? 17 Bí née kó ngwéeh ye: njií mé yila yeé sònò nuàr, mò baá ké lè, nde né ké cie suagá yuo kelá wa? 18 Njií mé né sònò nuàr yuo kelâ, yuo yeé ké lè temê. Dé sâ nuàr boó yili né koó. 19 Lòu sam, mùnò veèn doón jeré yuo den né te temé nuàr: wúlâ-feh né sâ; yàgà ndeé né teèn; sár yoón né sâ; yíb né teèn sâ; nyeén mé súi né gi teèn yaám den, 20 doón yuo gií né te temê. Bó nuàr boó yili yeé koó. Mè tueé bí, yáb mé be yilí yieé, nuàr koó bó yilí ngwéh.»

Ma kìn mé lé naâ temé yoòr Yeésò kwaá njií

(Mârk 7:24-30)

21 Jomo sâ Yeésò yuo doó sâ ndo, à nde ser kwarè loó Tîr bô Síðòñ. 22 Wa ké teèn, ma Kanahân déi keén waà doó sâ, né ma loó ndo, ye bú a: «Dé koó, Njunà *Davíd, kó yeé mè jere teèn, huaán mò dé vèh nde aá mé gèr ñené kuú, à né mé tándulu yoòr.» 23 Mé njéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh.

Bò mbòñ yeé ñene aá ménâ, bó ñgoró nde yoòr Yeésò, bó ye bú a: «Njií cú ma hèn lo, à né béh jomo mbembaá keén bele go.» 24 Yeésò deên ndo, ye bó a: «Bó hèn tema kuú naâ mè felè bò *Iserála bò. Bó den né faá bò mbieé mé né lòu leér le no.»

25 Ma doó nde cemmé die nde toó Yeésò ndo, ye bú a: «Dé koó, gàm yeé mè teèn.» 26 Yeésò ye bú a: «Mò bó si njií yáb bò huaán mé boór, húóm ngwéh.» 27 Ye Yeésò a: «Né ka môn jég, dé koó. Á sâ, bò boór tò mò yâb domó yieé yeé ka teleè ndo.» 28 Yeé baá ménâ, Yeésò ye bú a: «Môn, dé vèh, wò né temé yoòr mò mé terreb mene kwaá njií; bú a, bó wò faá wò né gwaán no.» Njunà ma hèllè taré yuo beé nomo ndo.

Bò beên bò ngún taré soóm

29 Yeésò yuo cuú doó sâ, à nde ké sòn tub Galilé. Wa ké teèn, à ñaá nde ké te tòre. Á yeé baá ké sâ den den, 30 bò nuàr ngún kem wa cuú ké teèn mé bò beên bò beé: bò gule kukuú bò, bò cùgò njolo bò, bò gule cécéne bò, bò tándúg mé bò beên bò déi ndo. Bó nde bilí kwaá gi bó ké toó Yeésò, à taré som bó. 31 Bò tándúg tueé gi sòn, bò gule kuú bò mé bò tácugó go dilí gi, bò cùgò njolo bò ñene gi njolo. Cili nuàr yeé ñene aá ménâ, hiím yoó bó dé tueé. Bó né Càñ ké ter seén njií, ye Tele *Iserála né lom bú.

Bò nuàr kám nèa koó

(Mârk 8:1-10)

32 Yeésò yilá njií bò mbòñ seèn, ye bó a: «Jere né mè mé bò nuà hèn sie: kè kú lan baá cieé tagár, béh bó né lom koó; bó mé yáb beé sam cuú ndo. Mè gwàn ngwéh bó lo mé lèi cùè ménâ yi njií, bó nde né ceér dueé die le.» 33 Bò mbòñ ye bú a: «Á, gèh cili nuàr dé hèn, béh yáb ká ya dueé hèn weh ndeé né he, te béh koó komo bó mé njéh wa?» 34 Yeésò ye bó a: «Bí beé né mé breêd meèn wa?» Bó ye bú a: «Né téhbeh mé bò ñgò tetegér mân.» 35 Yeésò ye bò nuàr a: «Bí dèn ndé gi doó.» 36 Jomo sâ à weh breêd téhbeh mé bò ñgò doó, à

vra Càn teèn, à kolé haá njií bò mbòn, te bó geé haá bò nuàr. Bó geé haá gi bó ndò. ³⁷ Bó dɔ́ɔ́n yieé fulu gi; ndilí le. Bò mbòn nuaán bilí, yuú sɔ́gɔ́ téhbeh.

³⁸ Bò mé lé yieé naá yáb sá dɔ́ɔ́n lé naá kám nèà; sá bó bò véh mé bò huaán teèn kùlà yí ngwéh. ³⁹ Bó yeé yieé gi aá, Yeésò yi njií ye bó. À yila cu dé seèn kòm, à nde ser te tàbè Magádàn.

16

Fém bèè Yeésò bieé
(*Mârk 8:11-13; Lùk 12:54-56*)

¹ Bò *Farisiên mé bò *Sadusiên bilí ndeè yoór Yeésò te bó felá bú sòn, bó ye bú a: «Jògò bó ke fém déi mé feh keéh né ye wò bóó né seé mé terreb Càn ye.» ² Yeésò ye bó a: «Jue ka bí! Mò baá liyili mé bí ke vulú né ter belésé, bí ye: kwéh nom nde né sɔ́ɔ́. Sɔ́ɔ́ ka môn. ³ Mò bí nene, yuoô maánjògò vulú né ter bó hunó, bí ye: nu nde né lan neé. Ne ka môn ndò. Bí né gi bò njií sá néné kɔ́ɔ́. Yeé baá bò njèh dé nàm bìi hèn, taré yɔ́gɔ́ bí wa? ⁴ Bò cavanê bò né lom bò jéla-temé bò, bó temé yoór Càn mbaá kwá njí cú, kɔ́ bó né fém néné, sá ye. Kènê bó néné ndé cú ndò, faga le aá te fém mé Càn lé bóó naá yoór Jonâs léi doô.» À yeé tueé gi aá mân, à fɔ́ɔ́n go seèn ndò.

Kulu bò *Farisiên mé bò *Sadusiên
(*Mârk 8:14-21*)

⁵ Jomo sá bó bò mbòn seèn sela yuo kela tub kèb yágà ndò, bó nyan njií breéd beé weh sieé. ⁶ Yeésò yeé baá bó luom, bó munó seér cí. Sâ à lé ye bó a: «Bí bòn feh bìi mé kulu bò Farisiên bó bò Sadusiên.» ⁷ Yeé baá ménâ, bó

yila lètenè bòn tueé kuú, ye: «À jue né breéd mé béh la naá nyan doô.»

⁸ Yeésò yeé nene aá ménâ, ye bó a: «Bí lètenè bìi môn tueé den né dé kei ye: mè jue né breéd mé bí mé njéh beé sam doô wa? Temé kuú né bí lòu. ⁹ Hèn bí née ka njèh ngwé kòmò ngwéeh ye wa? Hèn bí munò kó cú mé breéd tín lé naá nuàr kám tín koó doô wa? Bí bò sɔ́gɔ́ ndilí yáb kùlà kó cú ndò wa? ¹⁰ Bí dé breéd téhbeh mé lé koó naá nuàr kám nèà doô munò kó cú á? Bí bò sɔ́gɔ́ ndilí yáb mé bí lé jɔ́gɔ́ sɔ́óm naá doô kó cú ndò sé wa? ¹¹ Wanɔ́ɔ́n mè yeé tueé, ye bí a: Bòn feh bìi mé kulu bò Farisiên bó bò Sadusiên, kei mé bóó bí kwòm sá ngwé kó ngwéh wa? Bí kó ngwéh, ye mè felè breéd júé ngwéh wa?»

¹² Yeé baá môn, te bò mbòn nde ye ngweé komo, ye à bó luom seér né felè leba mé bò Farisiên bó bò Sadusiên né yeé feh doô, à felè kulu dé breéd túé ngwéh ma.

Ngòr Pièr felè Yeésò
(*Mârk 8:27-30; Lùk 9:18-21*)

¹³ Yeésò yuo doó sâ, à nde ser te tàbè Sesaré Filíp. Wa ké teèn, ye bò mbòn seèn a: «Bò nuàr ye Huaán Nuàr né nei wa?» ¹⁴ Bò mbòn ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bàptís, bò déi ye wò né *Elí, bò déi ye: wò ne Jeremí, mò sam, sâ né *sòn-Càn déi.» ¹⁵ Ye bó a: «Á bí nɔ́, bí ye mè né nei wa?» ¹⁶ Simôn Pièr ye bú a: «Wò né *Nùà Còŋ, * nuna Càn làn.»

¹⁷ Yeé baá môn, Yeésò ye bú a: «Njua yeé Simôn nuna Jân, nuàr wò gècèn sá kɔ́ɔ́ fèh ná ngwéh; né Tele mò ké te vulú feh né wò ménâ kɔ́ɔ́. ¹⁸ Kwá mè tueé ngá wò mân: yilí yeé né Pièr, sá jue né kweéh; mè bòn bò nuàr mò bilí

kwaá nde né felè kweéh sâ. Cio mé terreb seèn mene bú njeré déi bó ndé ngwéh. ¹⁹ Mè nde né wò kî *Lò Càṅ beè haá kwaá: mo wò yiín njeré déi ká doó, bó yiín bú ké te vulúu ménâ; mo wò yi ká doó, bó yi cu ké te vulúu ménâ ndo.» ²⁰ À yeé tueé gi aá mân, ye bó a: «Càṅ a bó bí ye nuaré déi a, mè né Nùà Còṅ!»

Ngòr felè cio Yeésò

(*Mârk 8:31-9:1; Lùk 9:22-27*)

²¹ Jomo sâ, à yila baá-re bò mbòṅ njèh feèh, ye bó a: «Kò mè nde ké Jerusalem, te mè ḡene laré dàm gèr beè bò kokoò bò loò, bó bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu. Bó nde né mè wulá; lè cieé tagáre mè nde cu né lè cio komo yuo ndo.»

²² Yeé baá mân, Pièr weh nde mé bú ké jomo bèh ndòṅ-ndòṅ mân, à nde bú ndo, ye bú a: «Càṅ a bó wò kuú gèh cio bú sâ, Fehtoò mò. Càṅ a, luàgà sòm sér wò teèn lòu.» ²³ Yeésò bele seér ndo, ye Pièr a: «Máb *Sátàn, cú yo noóṅ! Hèn, wò gwaán né mè te veéne tulu si njií; wò faá Càṅ no muno ṅgwéh, wò munó seér né faá bò nùàr no.»

²⁴ Jomo sâ à tueé njií mé bò mbòṅ seèn ndo, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò beleé doóṅ, kò à ṅgòṅ feh seèn, à nde mbin weh tou gèr seèn, à bele mè, sâ ye. ²⁵ Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòṅ seèn mé feh seèn yili soòm, nde né bú leér loó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ṅgòṅ seér, nde né yòṅ kwa. ²⁶ Njií mé gam nde né nuaá mé né njèh ka lè wòṅe doóṅ kwa laré te yòṅ seèn leér le teèn, né kei wa? Njií mé nùàr nde né yòṅ seèn mé njéh ṅaá soṃ né teèn wa? Ndóg, teèn sam.

²⁷ «Bí kóo ye *Huaán Nùàr wa ndeé né lòu sâ mé terreb Tele seèn yoòr. A *sum wa ndeé né lètenè bò cili seèn mé sàgà nùà kàn beè: à gwòm nde né nùà kàn faá seé seèn tueé keéh nê no. ²⁸ Mè né tueé ye bí a, mé bí nde doóṅ kuú gií, sâ Huaán Nùàr waá baá kèn, bò déi lètenè biì hèn ḡene bú te kogo mé njolo.»

17

Yeésò bèh yo kweéh seèr

(*Mârk 9:2-13; Lùk 9:28-36*)

¹ Yeé kela baá cieé ténjén, mé téhbeh Yeésò weh Pièr bô Jâk mé Jâṅ dim Jâk, bó bó ṅaá nde ké felè tòr mé huún boòn. ² Wa ké teèn, Yeésò kweéh seér yo njolo boòn; kuún seèn ba seér faá lou no, bò cògò yoòr seèn ṅa seér bò dé wuwulé, wula ḡuerré seér faá lou ndo. ³ Bò nuaré déi kar yuo kelà toò boòn. Lé naá Músi bó *Elí. Bó bô Yeésò né sòn tueé den. ⁴ Pièr ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, kwá béh den le kò hèn. Mo wò né gwaán, mè nde né pàgà tagár sieé: dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndo.»

⁵ Pièr yeé baá sònò mân tueé den, bègè déi ba wula suagà ter, ka sie bó beè. Hueh déi né yí lètenè-bò ṅgulí den ye: «Hèn né Huaán yíé-temè mò, temè mò né lè mé bú noré, bí ṅgwé gi sòn seèn.» ⁶ Bò mbòṅ yeé nde ṅgweé njií ménâ, veéh kibí su bó yoòr, bó die sulí njií gi njolo doó. ⁷ Yeésò ṅgoró nde yí kwarè boòn ndo, à kema njií bó be yoòr, ye bó a: «Bí wùò ter, bí té vèh.» ⁸ Bó komó njií cu feh ter, bó ke, bó nuaré déi ḡéné cú, bó ḡene lom aá Yeésò mé huún.

⁹ Bó yeé baá ké te tòre suagá cuù, à luom bó, ye bó a: «Càṅ a bó bí tueé nuaré déi bô njií mé bí

ɲenè naâ hên. Bí kwá ló lè bìi, kɔ loù mé *Huaán Nùàr komo yuo aá lè cio, sâ ye.»¹⁰ Jomo sâ, bò mbòɲ ye bú a: «Bò *ɲjí-sòu tueé né dé kei ye Elí wa lɔgɔ ndeè né kɔ́ mé *Nùà Còɲ wa?»¹¹ Ye bó a: «Né bòn! Elí ndeè né faá bèh sâ waâ, te à sie nyegé cu bò ñhèh dɔ́ɔɲ. ¹² Mé ñjéh mene, mè tueé bí, Elí lé naá gi waâ, bò nùàr lé bú ñéné kó ná ñgwèh loù, bó sie seér cu bú faá bó lé gwaán naâ nɔ. Nde né mé Huaán Nùàr ménâ ndɔ, bó nde né bú gèr feh keéh.»¹³ À yeé tueé aá ménâ, bò mbòɲ nde ye ñgwéé komo, ye Elí mé à né tueé doò, à jue né Jân Bàptís ma.

Huaán déi mé càɲ tándulu yoòr
(Mârk 9:14-29; Lúk 9:37-43a)

¹⁴ Bó wa beré déi, cili nùàr né sili den, nuaré déi ñgoró nde kwarè Yeésò, à cemmé nde doó toò seèn, ¹⁵ ye bú a: «Dé koò, kó yeé huaán mò jere teèn, à né yeé nab die. Gèh dé sâ né lom taré dé gècèn: mɔ baá bú ñaâ, à né yeé tuar die yilá; cu déi, à die yila dùà ndɔ. ¹⁶ Mè weh ñjii mene bú ké yoòr bò mbòɲ yeé, bó tándulu sâ yoòr seèn kwɔ́gɔ kòmò ñgwéh.»

¹⁷ Yeésò deèn ndɔ, ye: «Jue ka bí bò dúágá-tie bò mé jéré-temé bìi sâ! Hên béh bí née cu-re heèh wa? Mè bí seɲ den cu nde né heèh ndɔ wa? Wèh ndé mé huaán sâ kán.»¹⁸ Huaán yeé waá baá, Yeésò pam kwɔ́gɔ sɔm tándulu hèllè yoòr seèn ndɔ, huaán doó taré yuo beè nomo.

¹⁹ Bò mbòɲ yeé ñene aá ménâ, bó ñgoró nde yí kwarè Yeésò lélan bɔ́ɔn, bó ye bú a: «La bɔ́ɔ naâ naàn mé béh bú kwɔ́gɔ kòmò ñgwéh wa?»²⁰ Yeésò ye bó a: «Bí bìi né mé temé kuú nɔ! Mè né tueé ye bí a, mɔ ndèm bìi sé la né faá mvum tàb làm*s nɔ ham

waá, bí sé la naâ tueé ye tòr hên a: Ndé kòmò dèn kiê, à sé la né sòn bìi ñgwéé, ñjeré déi sé la bí yógó ná ñgwèh. [²¹ Mè tueé bí: gèh tándulu bú hên kwɔ́gɔ sɔm, kɔ né lom te Càɲ duaà mé yáb joloò ndɔ, sâ ye.»]

Ñgòr felè cio Yeésò dé mbelèm
fà

(Mârk 9:30-32; Lúk 9:43b-45)

²² Cieé déi bò mbòɲ yeé baá gi cu ké Galilè bècènè dɔ́ɔɲ, Yeésò ye bó a: «*Huaán Nùàr nde né beè bò nùàr yilá, ²³ bó wula sɔm bú; te cieé tagáre à nde cuú né lè cio komo yuo.» Bò mbòɲ yeé nde ñgwéé ñjii ménâ, yo bɔ́ɔn kuú gi mé gùm mene.

Làmpòɲ ké *gwà Càɲ koò
gwɔ́ɔm

²⁴ Yeésò bó bò mbòɲ cu cu ké Kapernahúm ndɔ. Wa ké teèn, bòó mé weh yeé kàgàlòɲ làmpòɲ te gwà Càɲe ñgoró nde, ye Piér a: «Tele bìi dé seèn làmpòɲ gwà Càɲ gwòm bèh wa?»²⁵ Piér ye bó a: «À né yeé gwòm.»

Cu mé Piér yeé baá ké gwò yilá ndeé, Yeésò jògò bie lɔgɔ cuú bú kó ye, ye bú a: «Wò dé yeé ñene né naàn Simòɲ? Ká lè wɔɲe dɔ́ɔɲ, bò mgbèémgbè làmpòɲ weh yeé beè bò huaân wa, né yeé beè bò nùàr wa?»²⁶ Piér ye bú a: «Né yeé beè bò nùàr.» Yeésò ye bú a: «Ne môn, kɔ bɔ́ɔ-re naàn wanɔ́ɔɲ bò huaán yeé gwòm bèh. ²⁷ Mé ñjéh mene, béh gwàn ñgwéh bó temé lè bɔ́ɔ yulâ. Wèh nób, ndé ké te tube si, mèlè sòm kèh ñgò cén, wò sie ñaám bú sòn, wò luaga weh kàgàlòɲ teèn, wò nde, wò gwòm ñjii bó, dé làmpòɲ mò, mé dé yeé.»

17:10 17:10 Mal. 4:5 **17:12** 17:12 Mat. 11:14 **17:20** 17:20 Mat. 21:21; Mk. 11:23; 1 Kɔr.

13:2 * **17:20** 17:20 Ká Bà mvum mé jie kela né kóó né mvum tàb làm. Dé ké lo bò Jíf né mvum dé hiín. **17:24** 17:24 Ex. 30:13; 38:26

18

Dé koô lètenè bò mbeí
(Mârk 9:33-37; Lûk 9:46-48)

¹ Cu sâ bò mbòŋ bilí nde ké kwarè Yeésò ndo, ye bú a: «Te *Lò Càŋe nei kela né koó mé bò mbeí wa?» ² Yeésò yílá njií huaán déi, à njebá kwaá bú ká toò bòòn, ³ ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo bí kwéh sér ŋgwéh, bí faá bò huaán tetòôr no dèn ŋgwéh, ndóg bí Lò Càŋe yílá ndé ŋgwéh. ⁴ Nùà koô ké te Lò Càŋe né nuaá mé né lom cie mbaá faá huaán hèn no. ⁵ Nuaá mé né huaán déi faá huaán hèn no sie nyegé, mo à bú sie nyegé né felè mò, sâ à sie nyegé né mè nua njèh.»

Be co tená sòòm
(Mârk 9:42-48; Lûk 17:1-2)

⁶ «Bò huaán tetòôr mé né temé yoòr mò kwaá njií hèn, nuaá mé dór njií cén déi lè veéne nde né mé gèr kwaré. Sâ nua hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé kó mé nyí ké sòn nòmò koô, bó jógó kàgà kwá nyí nyèn tuagaà, bó vela si njií ko nyí dùà. ⁷ Kwá còŋ, *wóŋ nde né mei bò gèr ñené, à nuàr te veên bele su njií né koó. Dé bò njií mé nde né nuàr mé veên taáb, bó ká lè wóŋe lím ndé ŋgwéh. Njèh cén, nuaá mé né yìè déi teèn koó, nde né mei bò gèr ñené.

⁸ «Né mene be yeè, né mene gule yeè, mo à wò te veên dór yíí né koó, cò sòm bú, wò si njií bú ké dàb. Huòm kela né yòŋ mé be cén, gule cén kwaà; wanóŋ mo wò né mé be fà, gule fà, seŋ den, bó nde né gùm yeè doóŋ te we dé ndeèr si njií. ⁹ Mo njolo yeè wò te veên dór yíí né koó, luàgà sòm bú, wò si njií bú ké dàb. Huòm kela né yòŋ mé njolo cén kwaà; wanóŋ mo wò né mé njolo fà seŋ den, bó

nde né gùm yeè doóŋ tuar te we tarè si njií.»

Kàn sòmŋaŋ mé lé naà leér
(Lûk 15:3-7)

¹⁰ «Bí bòn feh bìi, bí té bò huaán tetòôr sèb. Mè tueé bí, jomo bòòn né bò cili Càŋe mé den yeé ké te vulúu toò Tele mò. ¹¹ Bí kóo ye, *Huaán Nùàr tétég hèn nde kuú naà ye te nyí yili sòm bòò mé né lòu leér le. ¹² Bí jógò mùnò ke ye: hèn mo nuaré déi né mé mbieè yuúí, cén déi nde leér le, à bóó nde né naàn? À bò dé yulà tarènéà cùòb tarènéà doó ké te tòre kwá ló ndé ŋgwéh, à nde dé cén doó fòón wellè wa? ¹³ Mè né tueé ye bí a, mo à fòón kwaá baá bú, à vra kela nde né dé sâ, mé bò yulà tarènéà cùòb tarènéà bò mé lèr ná ŋgwèh doó. ¹⁴ Né ka beè Tele bìi ké te vulúu nág ménâ ndo: à gwàn ŋgwéh mé lètenè bò huaán hèn cén déi leér le teèn.»

Nùàr veên seèn tueé

¹⁵ «Mo mbeí yeè baá veên bóó, ndé yoòr seèn, bí bú fà, wò salé njií gi bú njonjolò. Mo à ngweé né sòn yeè ŋgweè, sâ wò ngaá kwa cu aá nuàr yeè kèn. ¹⁶ Á, mo à sòn yeè ŋgúŋgwéh, yílá wèh cú nua cén, wa né fà wa, te njèh doóŋ nyegé den njolò bòòn. ¹⁷ Mo à cu ka sòn bòòn ŋgúŋgwéh, sâ jógó nji bá bú te mògò bò Càŋe bò. Mo à ŋgeén cu aá sòn bòòn, sâ kè nji á bú faá còŋe no; mo sam, nua wèh-kàgàlòŋ lãmpòŋ.»

Njèh yíin mé njèh yíi

¹⁸ Yeésò den cuú ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: mo bí yíin njeré déi ká doó, bó yíin bú ké te vulúu ménâ; mo bí yí ká doó, bó yi cu ké te vulúu ménâ ndo. ¹⁹ Mè né ka bí tueé ye bí a: Mo lètenè bìi nuaré déi bò mbeí den bilí ká doó fà, bó colo sòn felè njeré déi, né

mene kei, mo bó né Càn teèn dua, Tele mò ké te vulúu nde né bó haá,
²⁰ Bí koo ye, bèh mé nua fá mé tagár né teèn mé yilí mò bilí den doón, mè né lètenè boón.»

Kàn nuaá mé né njèh lè sie kwaá

²¹ Yeé baá ménâ, Piêr ngoró nde kwarè Yeésò, ye bú a: «Fehtoò mò, hèn mo mbei mò né ka mè veèn boó den no, mè doó kulu njií nde né mbei meèn wa? Nde né mbei téhbeh wa?»

²² Yeésò ye bú a: «Mbei téhbeh gí cége ndé ngwéh, mè tueé wò, nde né yulá téhbeh mbei téhbeh.

²³ Sâ *Lò Càn né faá mgbè déi lé naâ kàgà-ndòn kaga, ye nyí nde né bò hùà nyí beè bò seè bò nyí kaá weh. ²⁴ À yeé baá mé njéh taán ndeé, bó weh waá bú mé mambin déi teèn; hùà hèllè né lom málaré mé málaré te mbei.

²⁵ Nùàré boó mene naàn, à hùà doó gwòm kòmò ndé ngwéh. Yeé baá mân, mgbè doó ye bó gò sòm bú lòu, bó gò sòm veèh seèn, bó gò gí bò nuna mé bò njèh seèn mene doón, te gwòm hùà nyí kèb déi.

²⁶ Nùà hùà doó yeé nde ngweé njií mân, à die tere nde doó toò tele seè seèn hèllè, à né bú be kobó, ye bú a: Kúkùr yeé, tele mò, siè temé felè mò, mè nde né wò gwòm gií.

²⁷ Tele seè seèn yeé nene aá ménâ, jere sie yogó bú, à kwaá lo bú hùà doó doón, à yi njií bú ndo.

²⁸ «Nùà hùà doó yeé baá doó sâ yuo, bó nuaré déi kwaré, à né nùà sâ kám yuú bele; né mbei seè seèn ndo. À yeé nde nene keéh bú mân, à nar sie bú tuagaà tég, ye bú a: Gwòm nyí hùà nyí. ²⁹ Mbei die tere nde doó gule seèn, né bú be kobó, ye bú a: Kúkùr yeé, siè temé felè mò, mè nde né wò gwòm gií. ³⁰ Mbei né mene môn tueé doón, à dé sâ tán ngwéh, à nde mgbeé yí njií bú gwà cibì, ye

bú a: Kò wò gwòm gi aá hùà nyí, sâ ye.

³¹ «Bò mbei seè déi yeé nene aá ménâ, temé yulá bó lè, bó nde cu ké yoòr tele seè boón, bó tueé gi bú bò njií mé la kela gií naâ doón.

³² Tele seè boón yeé nde ngweé njií ménâ, ye bó ndé siè cú cú mé nùà hùà nyí hèllè. À yeé waá baá, tele seè seèn ye bú a: Nùà seè jéré-temé faá wò no sam, mè tueé wò. Jògò wò yeé baá mè be kobó, jere sie yogó mè, mè yi lo wò dà m bò hùà mò doón. ³³ Ngweéh wò sé la naâ mbei yeé jere faá bèh sâ koo wa? ³⁴ Temé naâ tele seè doó ndo, ye bó ndé si ní bú ké gwà cibì, kò à gwòm gi aá hùà nyí ndo, sâ ye.»

³⁵ Yeésò den cuú, ye bó a: «Mè tueé bí, mo bí né veèn bò mbei bií lè kurú kwaá den, bí doó kúlú ní ngwéh, Tele mò ké te vulúu boó nde né mé bí faá bèh ménâ ndo.»

19

Ndéb felè véh soóm (Màrk 10:1-12)

¹ Yeésò yeé tueé nyegé gi aá bó mân, à kwaá lo Galilé, à nde ser yí sòn nòmò Jurdèn kèb yágà te sòn tàbè Judé kèb déi. ² Cili nùàr kem bele cu bú ké sâ ndo; à taré so m gi bò beèn bò lètenè boón.

³ Bò *Farisièn déi ngoró nde baá-re Yeésò sòn felá, bó ye bú a: «Mo veèh nuaré déi boó sab aá njeré déi, né mene kei, *soú beèh ye nùàr a, té bú sòm wa?» ⁴ Yeésò ye bó a: «Bí te mvù Cànje jáné néné ngwéh, ye: ké bèh duoóm, Càn lo naâ nùàr meé, dé siib cén, dé vèh cén wa? ⁵ À ye, né dé cí mé nùàr nde né tele mé meí si loó, à nde kwa veèh, bó bú den, te bó fá doón na lom cén. ⁶ Sâ tueé né ye, kèné bó fá sam cuú, bó baá seér njèh cén. Mo né mân, njií mé Càn

nyogó bilí gi aá, ndóg nùàr a, té gè sòm.»

⁷ Bò Farisiên ye bú a: «Á, dé mé Músi lo ye: mo nùàr sòm véh, bú a, nyàgà há ma sâ mvù beè no?»

⁸ Yeésò ye bó a: «Músi lo ménâ gwaán kuú naá felè dúágá-tie biì, wanóŋ ké te ndègè lé môn ná ngwêh. ⁹ Mè né ka bí cicie tueé kwaá: nuaá mé sòm véh mé yàgà ndé ná ngwêh, jɔgɔ cu déi ká jomo dɔɔŋ, kuú baá yàgà.»

¹⁰ Bò mbòŋ deên ndɔ, ye bú a: «Mɔ hên né ka njií mé nde né felè huaán siib bô ma véh kelá bòn, sâ nùàr a, té véh mbaá jógó kú.»

¹¹ Yeésò ye bó a: «Né taré, bò nùàr ngòr hên dɔɔŋ ngwé kómò bèh, gi cegé yeé bòò mé Càŋ né bó terreè sâ haá.»

¹² À den cuè ye bó a: «Bò nùàr liím cu né véh jɔgɔ mé yìè bò njèh hihinè ndɔ: bò déi né kuú, yɔgɔ né bó cí; bò déi, bò nùàr ka né bó tulù kɔɔ; dé bò déi, ju *Lò Càŋ yila né bó yoòr kɔɔ. Yeé baá ménâ, bó liím ye véh ndɔ. Nuaá mé nde né ngòr hên ngweé, bú a, ngwé nyégé bagasé!»

Bò huaán tetɔɔr kulú

(Mârk 10:13-16; Lúk 18:15-17)

¹³ Jomo sâ bò nùàr né mé bò huaán tetɔɔr ká yoòr Yeésò weh ndeè, te à ba bó be felè, à dua Càŋ teèn. Bò mbòŋ nde seér cu bó dé ndeè. ¹⁴ Yeésò ye bó a: «Bí kwá bò huaán ndeè ká yoòr mò, bí té bó yín. Bí kɔɔ ye, *Lò Càŋ né dé bòò mé den né faá bó no.» ¹⁵ Jomo sâ à ba bó be felè, à yuo doó sâ ndɔ.

Dèbbè nùà lieè déi

(Mârk 10:17-31; Lúk 18:18-30)

¹⁶ Nuaré déi ngoró ndeè kwarè Yeésò, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, mè bɔɔ nde né gèh bagaá dé heè, te mè kwa yòŋ tetàgà teèn wa?»

¹⁷ Yeésò ye bú a: «Wò mè te njèh

dé bagaá bie né mé ngei wa? Dé bagaá né lom Càŋ. Mɔ wò gwaán né yòŋ kwaá, wò jòlò *sóú Càŋ.» Ye Yeésò a: ¹⁸ «Sóú Càŋ dé heè wa?» Yeésò ye bú a: «Té feh wúlá, te yàgà ndé, te yíb nùòb, te nuaré déi nyeén yoòr cò kwá. ¹⁹ Ngwé sòn tele yeé mé meí yeè; gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ngàŋ yoòr yeè no.» ²⁰ Nùà doó ye bú a: «Mè né yeé bò sâ bò jolo gií. Njeré déi né cu mè le ye wa?»

²¹ Yeésò ye bú a: «Mɔ wò gwaán né ye te nyí yuo lom kóbè sâ jég, ndé gò sòm bò njèh yeè, wò geé haá njií bò saám bò kàgàlòŋ sâ, te wò kwa seér ngúlú ké ter te vulúu. Jomo sâ wò ndeè, wò bele mè ndɔ.» ²² Te huaán ndà hèllè yeé nde ngweé njií dé sâ mân, à munó njií gi ngúlú seèn dɔɔŋ, à durú yuo seér aá doó sâ lòu.

²³ Yeésò yeé nene aá ménâ, à ye bò mbòŋ seèn a: «Mè né tueé ye bí a, te Lò Càŋ yilá, nde né beè nùà lieè taré. ²⁴ Ngweéh né taré mé ngelobà yila kela te lóŋ kògòtâr wa? Né ménâ mé nùà lieè ndɔ; te Lò Càŋe yilá nde né beè seèn taré.» ²⁵ Bò mbòŋ yeé ngweé aá ménâ, bó hiím gi dɔɔŋ; bó ye bú a: «Sâ, mo né mân, nuaá mé nde né yili yuo né nei?» ²⁶ Yeésò ke njií bó, ye bó a: «Taré yɔgɔ né bò nùàr, wanóŋ dé Càŋ njeré déi bú taré yógɔ ngwéh gùm dɔɔŋ.»

²⁷ Pièr deên ndɔ, ye bú a: «Ŋgweéh béh hên vu lo gi aá bò njèh beèh dɔɔŋ, béh bele wò mà. Sâ béh ndeè dé beèh kwa nde né kei wa?» ²⁸ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo *Huaán Nùàr ndeè baá ké te loó feè te kɔgɔ seèn ŋaá *sum den, bí bò yulá cùòb fà bò mé né gi jomo mò hên, nde né te kɔgɔ ménâ den gií ndɔ, te bí tueé ju felè gèh bò huaán *Iserála

yulà cùòb fà doò. ²⁹ Bí kóò ye, bòò mé vu lo né gwà bòn wa, né bei wa, né òm wa, né mene tie, né mene tele mé meí, né mene ñuna, né mene ñueh, mo bó vu lo né felè mò, bó nde cu né méménâ te mbei yuii kwa gií, te bó teèn kwa bilí cu ye mé yòñ tètàgà mene. ³⁰ Mè tueé bí: nùàr kókoó lètenè bò ké toò bò nde gi né ké jomo kelá seér; nùàr kókoó lètenè bò ké jomo bò kela seér cu ké toò.»

20

Bò seé bò ké ñueh mé lou hihiné

¹ «Mè tueé bí, *Lò Càn felá né débè nùà ñueh déi; à lé komo yuoó naâ maánjògò, à nde bò seé bò ké ñueh * yii. ² Bó bó colo gi sòn, ye nyí gwòm nde né bó cieé cén kám cén faá bó gwòm yeé nò. Jomo sâ à weh ñjií bó ké ñueh bèh seé ndò. ³ À yuo kela cuù mé lou lòn tàrenèà, sâ bò déi né ké cie mbaá tòm den, ⁴ ye bó a: Bí ndé ké ñueh mò seé bóò ndò, mè gwòm yii nde né bí teèn. ⁵ Bò sâ bò nde cu ké teèn. Nùà doò yon yuo kela cuù déi, sâ lou dilí baá; déi mé lou lòn tagár; doón à bóò den ka ñhè cén sâ. ⁶ À nde yuo kela weh baá dé jomò mé lou lòn tín, sâ bò déi baá cu ké cie mbaá tòm den, ye bó a: Bí ká cie mbaá bóò soó yeé kei wa? ⁷ Bó ye bú a: Nuaré déi seèn béh seé wèh ñgwéh nò! Ye bó a: Sâ bí ndé ké ñueh mò bèh seé ndò.

⁸ «Yeé baá liyili, nùà ñueh doò ye mabon a: Yilá bilí bò seé bò yilá, te wò gwòm bó kàgàlòn seé bòn; gwòm dùòm bóò mé yila ceré naâ ká jomo, te wò nde ceré seér mé bóò mé la yila logó naâ maánjògò.

⁹ «Bóò mé yilá naâ seé liyili mé lou lòn tín doò waà ndò, bó weh

bele kám cécéné. ¹⁰ Bòò mé la yila logó naâ seé kóò yeé ñene aá ménâ, bó ye merré déi kàgàlòn dé bòn maga kela nde né kóò; kàmbér doón né gi ka kám cécéné sâ. ¹¹ Bó duóm kám cécéné hèllè ménâ weh ndò; bó né weh, bó né teèn ndugó yii, ¹² ye nùà ñueh a: Hên béh bò liyili bò weh cu né kàgàlòn kèi cèn, sâ béh duóm naâ dé beeh seé maánjògò; lou ñgela soó béh teèn gùm cieé; yeé baá gi liyili, te bò hên bò nde ye waá; bó bóò cegé seé yòñ lou cèn, sâ gi aá. Kènè yeé baá dé gwòm, wò gwòm ñgeré béh bó lòu; hên né dilí wa?

¹³ «Nùà ñueh doò tueé ñjií mé cén déi lètenè bòn ndò, ye bú a: Mè wò lòu yíé ñgwéh, mbei mò. Ñgwéh bélò naá gií sòn coló ye gùm cieé né kám cén, wò gwaán ndò mà. ¹⁴ Hên né ka cí, siè mè beè, fón lom gò noón; mè gwòm nde né bí bóò mé yila ceré naâ ká jomo doón kèi cèn; бага né mè cí. ¹⁵ Bó ye mè a: té mé kàgàlòn mò faá mè gwaán keéh nè nò bó wa? Wò né huer mé húóm-temé mò hên bóò wee?»

¹⁶ Yeésò den cuù ye bò nùàr a: «Nde né ka faá bèh mân nág: bò ké jomo bò nde né ké toò kelá seér, bò ké toò bò kela seér cu ké jomo.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm tagár

(*Mârk 10:32-34; Lúk 18:31-34*)

¹⁷ Sâ Yeésò né ké Jerusalem ndeé. Wa beré déi, à weh kwaá ñjií bò mbòn yulá cùòb fà doò bèh ndón-ndón, ye bó a: ¹⁸ «Hên béh bí ñaá nde baá ké Jerusalem sâ. Wa ké teèn, bó nde né *Huaán Nùàr sar, bó yii ñjií bú beè bò *ñgàn sèmè dé kokoò, mé bò *ñjísóu. Bò sâ bò nde né bú ké bèh juù weh ñjií, te bó wula bú wulá.

¹⁹ Bó nde né bú beè bò lòu bò jògò

yíi. Bò lòu bò nde né bú selé, bó nde né bú lobo, bó nde né bú ter fagá njií ndó. Te cieé tagáre, à nde né lè cio komo yuo cuú.»

Njií mé meí Jâk bô Jân lé naâ mé Yeésò dua
(Mârk 10:35-45)

²⁰ Jomo sâ meí bò ñuna Jebedé ñgoró nde mé bò ñuna seèn kwarè Yeésò, à cemmé nde toò seèn bèh njeré déi bieê. ²¹ Yeésò ye bú a: «Wò gwaán né kei wa?» Ye Yeésò a: «Kwá bò huaán mò hên kwa gi bèh dené ké Mbâm yeé fà doón: déi te be gaâ, déi te be ñgoú yeé.» ²² Yeésò ye bú a: «Njií mé bí né bieé hên, bí kó ñgwéh, wanóñ bí nde né ñgàb jelá faá mè nò jógó ñueé komo wa?» Bó ye bú a: «Béh nde né ñueé komo.» ²³ À ye bó a: «Né bòn, bí nde né ñgàb mò ñueé; bí ñueé gi nde né dág. Njèh cén, dé te be gaâ mé be ñgoú mò deèn, beè mò sam. Bòó mé Tele mò lé nyegé kwaá naâ bèh dené sâ mé bó, kwa nde né kóó.»

²⁴ Bò mbòñ dé yulá doó yeé nde ñgweé njií ménâ, temé yulá gi bó lè mé bò fà bò doò. ²⁵ Yeésò yeé ñene aá môn, à yilá njií bó ká toò, ye bó a: «Bí né kóó ye bò mgbéemgbè mé tàbè hihiné né bò nùàr lòu tuú; bò kokoò bò né bó ménâ tuú taré ndó. ²⁶ Dé bìi, bú a, té lètenè bìi ménâ dèn. Nuaá mé gwaán né nùà koò lètenè bìi ñaâ doón, bú a, ñá sér nùà seè bò mbeí kóó. ²⁷ Nuaá mé gwaán né feh lètenè bìi deèn, bú a, ñá sér kwer bò mbeí kóó ndó. ²⁸ Mè tueé bí, *Huaán Nùàr ndé ná ñgwéh ye te bó bóó kwaá nyí seé beè. À tétég nde seér naâ ye te nyí den nùà seè bò nùàr, te nyí ña weh cio nùàr ñgún mé húóm nyí.»

Bò tácugó déi fà taré soòm
(Mârk 10:46-52; Lùk 18:35-43)

20:25 20:25-26 Lùk 22:25-26 **20:26** 20:26-27 Mat. 23:11; Mk. 9:35; Lùk 22:26 **21:5** 21:5 Zach. 9:9 * **21:5** 21:5 Siyón né yilí Jerusalem déi. Due lemé njií né mé Jerusalem dé léi toò (1 Chr. 11:4-5).

²⁹ Bó yeé baá Jerikò yuo, bò nùàr ñgún kem bele cu bó jomo. ³⁰ Wa beré déi, sâ bò tácugó déi fà né te sòn ceèr den den. Bó yeé baá ñgweé ye, Yeésò kela né kóó mân, bó som hueh, ye: «Fehtoò beèh Njuna *Davíd, kó yeé béh jere teèn.» ³¹ Bò nùàr yeé ñgweé aá ménâ, bó nde seér bó lòu, bó ye bó a: «Bí máb sòn bìi doó sâ.» Mé njéh mene, bó kó lom né méménâ ké ter logó njií, ye: «Fehtoò beèh Njuna Davíd, kó yeé béh jere teèn!» ³² Yeésò njebá le ndó, à yilá njií bó, ye bó a: «Bí ye mè a, gàm bí naàn wa?» ³³ Bó ye bú a: «Fehtoò beèh, bó yeé te béh ñene njolo teèn.» ³⁴ Yeésò yeé ñgweé aá ménâ, jere bóó bú njèh, à kema njií bó be njolò, njolo bòn kwógó yuo doó sâ. Bó yuo bele bú ndó.

21

Yeésò nde aá Jerusalem yilá
(Mârk 11:1-11; Lùk 19:28-40; Jân 12:12-19)

¹ Bó né ka ndeé, bó wa lè loó Betafajè kwarè Jerusalem. Loó sâ né ké te tòr Oliviè. Bó yeé nde aá loó yilá, Yeésò tema keèh bò mbòñ fà déi toò, ye bó a: ² «Bí ndé lè loó toò bìi sâ, bí nde né vuómndèé déi te yuú ñené, à né mé huaán jomo, bí sè ndé gí mé bó. ³ Mò nuaré déi bie bí njeré déi, bí júée bú a: Nùà Dueè né bó gwaán ma, bó nde né bí kwaá loó.» ⁴ Sâ doón bóó gi né te yuo faá *sòn-Càn déi lo naâ tueé nò, ye:

⁵ «Bí júée loó Siyón* a: kè nji sâ ndeé né Nùà Dueè seèn ma.

À né lom dolésé mân.

À ñaá né ñgètenè mbò vuómndèé mé meí jomo mân ndó.»

6 Bò mbòn fà doô foon gò ndo, bó nde boó faá Yeésò tueé naá bó ndo; ⁷ bó se ndeé mé vuomndeé doô bô ñuna, bó huaré weh bô cògò suù boòn, bó te njií gi bó ñgètenè. Yeésò ñaá den teèn ndo. ⁸ Nùàr kókoó mbaá né bô cògò boòn ceceér huaré teé njií, bô déi né bô cù kwa, bó né ceceér teé bele ndo. ⁹ Léh né lom gè toò mé ké jomo mene sue, ye: «Lieê né mé wò Ñuna *Davíd! Kùsèm Càn a, kúlú nyégé nuaá mé ndeé né mé yilí seèn hèn kulù. Vulú a, sèn Càn seèn!»

¹⁰ Te Yeésò yeé nde yila nde baá-re Jerusalem mân, loó jilí; bô nùàr né lom bieé ye: «Dé sâ né nùà dé heè mân wa?» ¹¹ Cili nùàr ye bó a: «Né Yeésò sòn-Càn, nùà Najarèt ké Galilè.»

Yeésò ké *gwà Càn koô

(*Màrk 11:15-19; Lúk 19:45-48; Jân 2:13-22*)

¹² Yeésò yila nde yí cie gwà Càn koô ndo. À wa, sâ bô nùàr né toón teèn boó den: bô déi né go, bô déi né ñge, bô déi né kàgàlòn kwellé. À yeé nde ñene njií ménâ, à kwogò som keéh gi bó cie, à vela ñellé som gbàgà kàgàlòn mé kogò bô gò-vogob bô mene, ¹³ ye bó a: «Né gi lè mvù Càn nyagá den ye: Bó yilá nde né gwà mò, gwà Càn duaà. Keí mé boó, bí weh kwaá seér aá gùr yíb bìi wa?»

¹⁴ Jomo sâ, bô cùgò njolo bô mé bô gule kuú bô ñgoró nde bele kwarè seèn ké cie gwà Càn koô sâ, à taré som gi bó ndo. ¹⁵ Bô *ñgàn sèmè dé kokoó mé bô *njií-sòu yeé ñene, à baá ménâ boó huóòm, temé ñaá seér bó lè lòu. Sâ bó ñgweé naá mé bô huaán memanè naá bú seèn, ye bú a: «Lieê né mé wò, ñuna *Davíd!» ¹⁶ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Wò né njií

mé bó né tueé hèn ñgweé wa?» Yeésò ye bó a: «Nyea. Bí née te mvù Càn jáné ñéné ñgweéh ye ndo wa? Dé mé nyagá den né ter ye: Bô huaán tetóór mé bô dé mbembogò mene nde gi né Càn mé sòn boòn seèn doó!» ¹⁷ À yeé tueé gi aá ménâ, à kwaá lo bó ndo, à yuo lo sâ, à nde cu ké Betanî, à cer le toò.

Tou déi duagâ

(*Màrk 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Cieé ñaga maánjògò à komo cu cuú ye ká jomo te loó koó, sâ cùè baá bú sie. ¹⁹ À ñene njií tou† déi kwarè ceér mân, à njebá nde ké teèn, ye ko ñgweéh tàb nè teèn wa? Wa ké teèn, à ter kwa lom lélan yuè. À deèn ndo, ye tou a: «Ndóg wò tàb wá ndé cú.» Tou hèllè ñema yuo njolò boòn doó sâ ndo. ²⁰ Bô mbòn yeé ñene aá ménâ, geí lo bó mbaá, bó ye: «Tou hèn kènè mbaá ñema weh né kei wa?» ²¹ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo bí temé kwaá njií né mé Càn, bí sà ñgweéh, sâ dé tou hèn njeré déi sam gùm doón; né mene tòr hèn, mo bí ye bú a: ndé kòmò diè ké dùà kié, nde né te sòn bìi boó. ²² Mo bí né temé cén kwaá njií, njií mé bí né Càn teèn dua doón, bí nde né kwa gií.»

Terreb Yeésò yuoó naá he?

(*Màrk 11:27-33; Lúk 20:1-8*)

²³ Yeésò yila nde cu yí cie *gwà Càn koó ndo, à duoóm ñjèh feèh. À yeé baá feh, bô *ñgàn sèmè dé kokoó mé bô kokoó bô dé loó ñgoró nde ye bú a: «Wò bô njií hèn boó né mé gèh terrèb dé heè? Neì wò jegé naá koó wa?» ²⁴ Yeésò ye bó a: «Mè nde né bí njeré déi bieé ndo; mo bí né tueé koó, mè se ye bí kwòm dé mò hèn: ²⁵ Neì lé Jân Bàptis tema njií naá koó, ye

bú a: ndé bò nùàr kou bele wa? Lé naâ Càn wa, lé naâ nùàr wa?»

Bó yila mé njéh lètenè bòn fellé kuû, ye: «Hên, mo béh ye bú a: Càn lé Jân temà naâ kóó, à nde né tueé ye béh a: béh lé temé yoòr seèn kwá ní ná ñgwèh dé kei wa? ²⁶ Á, mo béh ye bú a: bò nùàr lé bú temà naâ kóó, sâ dàm bò nùàr nde né béh yoòr kem sue ndo; lòu sam, beè bòn Jân lé naâ *sòn-Càn.» ²⁷ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ñgwéh.» Yeésò ye bó a: «Sâ mè bí nuaá mé jegé naâ mè doô túé ndé ñgwéh ndo.»

Kàn felè nùà huaán fà déi

²⁸ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Bí né ñgweé wa? Nuaré déi lo naâ mé bò huaán fà. Lòu sâ à nde ye bei a: Huaán mò, ndé lan ké ñueh bèh seè mò. ²⁹ Nuna ye bú a: nyí ndé ñgwéh. Jomo sâ, à munó nyegé cu mé be seèn, à fón gò ñueh doô. ³⁰ Tele nde tueé cu mé òm ménâ ndo, ye bú a: Nde lan ké ñueh bèh seè mò. Dim gwaán nyegé, ye tele a: nyí nde né ndeé. Jomo sâ à nomo.»

³¹ Yeésò den cuè ye bó a: «Lètenè bò huaán fà hên à, dé heè ñgweé né sòn teleé kóó wa?» Bó ye bú a: «Né bei.» Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: bòó mé weh yeé kàgàlòn òlampòn, mé bò sormbe wa lògò nde né ké te *Lò Càn kóó mé bí. ³² Wanoón Jân yeé ndeé yoòr bìi, ye te nyí feh bí ceér, bí temé teèn kwá ní ñgwéh. Bò wèh-kàgàlòn òlampòn bò mé bò sormbe temé teèn kwaá njí seér kóó. Bí né mene bó ménâ ñené, njeré déi bí yúlá ñgwéh; kwá noón.»

Kàn jéré-temé bò kè-ñueh bò (Màrk 12:1-12; Lùk 20:9-19)

³³ «Bí ñgwé cú kàn déi: nuaré déi lé kieè naâ ñueh† seèn; à yeé

dobó gi aá yab, à kaga sie ñueh sâ beè, à nde ke beré déi, à sio kwaá vua dé tàb dorò teèn, à sie kwaá gbàgà teèn ndo. Jomo sâ, à haá kwaá ñgogò beè bò seé bò, te bó ke nyegé den jomo, à nde dé seèn bèh gò.

³⁴ «Cu mé yab yeé baá bolé, à tema njí bò seé bò seèn ké yoòr bò kè-ñueh bò doô, ye te nyí kwa yab teèn ndo. ³⁵ Wa ké teèn, bò kè-ñueh bò doô kem sue bó yoòr: bó duún déi núr, bó wula sòm déi, bó yuo die dé tagâr yoòr mé taá ndo. ³⁶ Nùà ñueh doô yeé ñene aá ménâ, à bó ké teèn tema njí lom ñgún. Wa ké toò, bò kè-ñueh bò bóó cu bò sâ bò ménâ ndo.

³⁷ «Yeé baá ménâ, nùà ñueh doô tema njí ñuna seèn, ye dé hên né huaán nyí, bó nde né bú dé seèn veéh. ³⁸ Mé njéh mene, wa ké toò, bò kè-ñueh bò doô yeé nde ñene njí baá-re bú mân, bó nyogò sòn lètenè bòn, bó ye: Hên né nuaá mé nde né nùà ñueh ñaá sâ. Mo sam, ko béh wula sòm bú lòu, te ñueh hên ña dé beèh. ³⁹ Bó cab sie bú ndo, bó tulu sòm keéh bú ké luaá ñueh, bó wula si lo bú ké teèn.»

⁴⁰ Yeésò den cuè, ye bò nùàr a: «Sâ mo nùà ñueh wa ké teèn, à bóó nde né bò kè-ñueh bò hèllè naàn wa?» ⁴¹ Bó ye bú a: «À wula njí nde né bò vevenè bò doô mbaá, à jere kóó ndé cú; à haá kwaá seér ñueh beè bò déi; mo yab baá bolé te bò sâ bò kwa haá bú teèn.» ⁴² Yeésò ye bó a: «Bí née dé mé né lè mvú Càn nyagá den doô jáné ñené ñgwéh ye wa? Bèh sâ né tueé ye:

Taá mé bò mé-gwà bò lé naâ ké jomo

komo si njí hên, taá dàn ña seér cu né kóó.

Sâ doón né seé Nùà Dueè.

Ngweéh huom kela né cí mà.
Béh kéí lòm mé gècèn mene.»

⁴³ Yeésò den cuù, ye bó a: «Mè tueé bí: mo né mân, sâ bó nde né bí *Lò Càṅ beè luaga sòm, bó haá njií seér bòó mé nde né tàb dé Lò Càṅje waá. ⁴⁴ Kwá noón, nuáá mé ceén die te taá sâ nde né teèn ṅerré le. Mo komo die seér né nuaré déi yoòr lòu, sâ nùà hèllè nde né faá fufú no nyoló den ndo.»

⁴⁵ Bò *ṅṅaṅ sèmè dé kokoò mé bò *Farisièn yeé baá bò kàn sònò Yeésò ménâ ṅweé, bó ko ye à si njií den né mé bó. ⁴⁶ Bó duoòm bú filí ndo. Njèh cén, bó veéh den née cili nùàr mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, ye à né *sòn-Càṅ doò.

22

*Kàn kùrmò fù
(Lúk 14:15-24)*

¹ Yeésò né cu ka mé kàn tetò si ndeé, ye bò nùàr a: ² «*Lò Càṅ né faá mgbè déi lé naâ kùrmò fù ṅuna seèn neé no. ³ Yáb yeé bela baá, à ye bò seé bò a: Bí ndé júée bò nùàr a: yáb bela baá ma. Wa ké toò, bò nùàr berón gi teèn ndeê. ⁴ Mgbè doò yeé ṅweé aá môn, à tema sòm cu bò seé bò déi, ye bó a: bí ndé júée bó a: Né mé núógó nàgà cèllè, bó ne bela gi aá ndo; bó ndé gi kùrmò fù yieé ma. ⁵ Mé njéh mene, bó bú mé njéh tán ṅweéh, bó né lom bèh sénâ bòn sané ndeé. Dé kàn fón gò ṅueh seèn, dé kân gò toòn seèn. ⁶ Bò déi kem sue bò seé bò nùàr koò doò yoòr, bó né bó selé, bó né bó wulá ndo.

⁷ «Mgbè doò yeé ṅene aá mân, temé ṅaâ bú lè, ye bò sóji seèn a: Bí ndé sá kùm sòm bó mé lóó mene; né bò wulá-nùàr bò. ⁸ À den cuù ye bò seé bò a: Yáb baá gi doó. Bòó mé béh naá gi yilá doón nùàr wulú ṅweéh. ⁹ Bí yuò bèlè

ceér; bòó mé bí né ṅené doón, bí yilá kèṁ nji bó ká teèn. ¹⁰ Bò seé bò doò kem bele ceér ndo, bó né bò nùàr ké teèn doón yilá kabé njií. Tètèi sam nùàr baá gwò mbéranṅaṅ.

¹¹ «Mgbè doò yila nde gwò bò nùàr yoṅ ke ndo. À yeé baá yoṅ, à ṅene njií nuaré déi yí doó lètenè bò nùàr, à dé seèn mé cògò fù yoòr sam; ¹² ye bú a: Nùàr mò, wò mé cògò fù yoòr sam, wò ká gwò yila kela naàn wa? Nùàr sòn kòmò ṅweéh. ¹³ Yeé baá ménâ, mgbè doò ye bò seé bò a: Siè kàgà bú kagaà, bí kàgà bú gule mé be mene, bí jògò si njií bú kèb cieè te cibi, bèh kéṅ silí mé nyie yieé kuù.»

¹⁴ Yeésò den cuù ye bó a: «Bí kóo ye, dé yilá, bó nde né nùàr kókoó yilá. Njèh cén, bó balé weh lom nde né ṅób.»

*Làmpôn mgbè Róm gwòòm
(Mârk 12:13-17; Lúk 20:20-26)*

¹⁵ Jomo sâ bò *Farisièn yuo nde sòn felè Yeésò nyogò ndo, ye bó nde né bú sòn felá. ¹⁶ Bó né bò no bòn mé bò no dé mgbè *Heròde ké yoòr seèn temá njií bele, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, béh né gècèn yeé kwaga; wò né bò nùàr ceér Càṅ mé gècèn mene feh dilí. Bò nùàr tueé mene felè yeé naàn doón, wò tán bèh, wò nùàr lòu bàlè bèh ndo. ¹⁷ Mo né mân, sâ jògò túé ke béh ndo ye: *Sóú beéh ye gwòm làmpôn mgbè Róm gwòòm wa, té gwòm wa?»

¹⁸ Yeésò yeé ṅene njií aá bó mé ndièm veèn lè ménâ, à ye bó a: «Bò leba bò faá bí no! Bí mé mân tab tena né dé kei wa? ¹⁹ Bí jògò weh kéh ke mè kàgàlòṅ mé bò gwòm yeé làmpôn mé njéh, sâ ye.» Bó weh haá keéh bú ndo. ²⁰ À bie njií cu mé bó, ye bó a: «Feh nùàr mé yilí nùàr ká teèn hèn

nyagá den né dé nei wa?» ²¹ Bó ye bú a: «Né gi dé mgbè Rôm.» À deén baá-re, ye bó a: «Sâ bò njií mé né dé mgbè doón, bí gwòm njií cú mé mgbè; bí bò dé Càn há njií cú mé Càn ndo.» ²² Bó yeé ngweé aá ménâ, hiím yogó bó, bó yuo kwaá lo njií bú doó sâ ndo.

Njèh bieè felè bòó mé nde cuì né lè cio komo yuo

(Mârk 12:18-27; Lùk 20:27-40)

²³ Lou cên sâ bò *Sadusiên lé naâ kwarè Yeésò bilí ndeé, te bó bie bú njèh. Sâ bó né yeé tueé, ye mo nuàr kuú baá, sâ gi aá, à lè cio kòmò yùò ndé cú.

²⁴ Bó yeé waá baá, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, Músi lo naâ tueé ye: mo nuaré déi kuú kwaá lo véh mé huaán sam, òm a, sàgà cú ma kú doó, à ñar yilá cu bei ma. ²⁵ Yeé baá ménâ, nuaré déi bó bò òm lé naâ lètenè beèh téhbeh ndo. Bei yeé jógó aá véh, à kuú yuo, huaán sam. Òm sagá weh ma kú doó, ²⁶ à kuú cu, huaán sam. Òm boón déi sagá weh keéh cu, boó cu bú môn ndo. Né ka mé bó méménâ boó ndeé. Nde nde bó kuú gi téhbeh doón, huaán sam. ²⁷ Jomo boón ma kú doó kuú yuo ndo. ²⁸ Á sâ, lòu mé bò komó ndeé né teèn komo yuo gií, ma hèllè ña som nde né veèh dé heè? Ngweéh lètenè boón téhbeh doón bó lé naá gií bú sagá laré wa?»

²⁹ Yeésò deén ndo, ye bó a: «Dé sâ ndugó go né bí. Lòu sam, bí ngòr Càn ñéné kó ngwéh, bí terreb Càn kó ngwéh ndo. ³⁰ Bí kóo ye, lòu mé bò komó nde né te cio komo yuo, bò siíb bó bò véh ndeè jógó kú ndé cú, bó den nde aá faá bò cili Càn ké te vulúu no. ³¹ Dé lè cio komo yuoò, bí dé mé Càn lo naâ bí tueé kwaá doó, jánjé kè ngwéh wa? À lo ye: ³² Nyí né

Càn mé bò tele bií Abrahâm bó Isâk mé Jakôb né yeé dua doó ma. Mè tueé bí: Càn né Càn bò lèlàn bò, à Càn bò komó sam.» ³³ Cili nuàr yeé ngweé aá gèh dé mé à feh ñagá né sâ, hiím lo bó mbaá.

*Sóú dé koò né dé heè wa?

(Mârk 12:28-34; Lùk 10:25-28)

³⁴ Jomo sâ, bò *Farisiên domó bilí ndo, sâ bó ngweé naâ ye sòn naâ bò Sadusiên beé Yeésò ñemá. Bó waá. ³⁵ Cén déi lètenè boón mé né *njií-sóú, bie felá njií Yeésò sòn, ye bú a: ³⁶ «Nùà fèh-njèh, sóú dé koò lètenè bò sóú doón né dé heè wa?» ³⁷ Yeésò ye bú a: «Gwàn gi Càn Nùà Dueè mé temé yeé mene, mé càn yeé mene, mé mùnò yeé mene doón. ³⁸ Sâ né dé koò mé jolo kela né kóó. ³⁹ Jomo seèn né cu dé hèn, bó bú né felá; à dé seèn ye: Gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ngàn yoòr yeé no. ⁴⁰ Dam bò sóú mé Músi bó bò *sòn-Càn bò lo naá gií feh doón yila gi né teèn.»

*Nùà Còñ bó *Davíd

(Mârk 12:35-37; Lùk 20:41-44)

⁴¹ Sâ bò *Farisiên née ka bècèné bilí den ye. Yeésò yeé ñene aá ménâ, à bie njií ye bó a: ⁴² «Bí ye Nùà Còñ né nei, à yuoò te gèh bò nei wa?» Bó ye bú a: «À yuoò te gèh bò Davíd.» ⁴³ Yeésò ye bó a: «Á, dé mé Cúcuí Ñagá lé naâ Davíd ceér feh, à yilá seér Nùà Còñ sâ Nùà koò seèn doó no? À lé ye:

⁴⁴ Nùà Dueè ye Nùà koò nyí a:

Dèn ndé ká te be gaá nyí;

kó nyí komó silí njií gi aá bò bònò bò yeé doó,

wò dobo kwaá bó gulè.

⁴⁵ Hèn mo Davíd mé feh seèn Nùà Còñ sâ yilá né Nùà koò seèn, sâ Nùà Còñ né cu ndutè ndutù seèn wa?»

⁴⁶ Yeé baá ménâ, nuaá mé nde né Yeésò sòn komo sòm teèn yùò cú. Duóòm kaà loù sâ, nuaré déi njolo toò seèn kàgà nyì cú, ye nyí nde né bú njeré déi bieé ndò.

23

Dene bò *nji-sòu mé bò *Farisiên beè Yeésò
(Mârk 12:38-39; Lúk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Yeé baá ménâ, Yeésò tueé njií mé bò nuàr bó bò mbòŋ seèn, ye bó a: ² «Seé bò nji-sòu mé bò Farisiên né sòu Mùsì se sò. ³ Mò né ménâ, sâ bí ngwé sòn bòn ngweè, bí bó ka nág faá bó né bí tueé nò. Njèh cén, bí té bó ñá sér; bó dé bòn faá bó tueé nê nò bó bèh. ⁴ Bó né bò seé tetarê kaga, bó né felè bò nuàr mbiín kwaá njií, bó be teèn yí ngwéh, te gam bò mbeí. ⁵ Seé mé bó né gi bó dón né gi seé njolò bò nuàr. Bó ye te bò nuàr keí bó keí. Bò nuàr né yeé bò lemè déi te mvù Càŋe weh, bó né yoòr saá kwaá. Yeé baá dé bòn, bó sa hamé seér lòu, te yogo gi dé bò mbeí. Né mene bò yùràb cògò bòn né dé bò mbeí dalé yogó gií, te bò nuàr seén kela bó ndò. ⁶ Bó nde mene beré déi bèh kùrmò yieé, bó gwaán lom né bèh dené dé jejóò. Né mene ké gwà sòu, bó gwaán kela né bèh dené dé njolò bò nuàr ndò. ⁷ Né mene ké tan mé ké mbartògò, bó ye kò bò nuàr gíbi bíé bó lòu; bó yilá yí cú bó bò nji fèh-njèh teèn ndò. ⁸ Mè tueé bí, bí té dé bìi gwàn mé nuaré déi yilá nyi bí nji fèh-njèh. Lòu sam, bí né dé bìi bò òm bó bò bei, Nùà fèh-njèh bìi né lom cén. ⁹ Bí té nuaré déi tele bìi ká te wòŋe yilá, Tele bìi né lom dé ké te vulúu, sâ gi aá. ¹⁰ Bí té gwàn mé nuaré déi yilá nyi bí Fehtoò ndò; bí kóo ye Nùà Còŋ né lom Fehtoò bìi kóó. ¹¹ Lètené bìi nùà seé bìi nde seér né nùà kóó

bìi kóó. ¹² Mè tueé bí, nuaá mé né ter ngumó ñáá dón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nùà dólè.»

Leba bò *Farisiên mé bò *nji-sòu
(Mârk 12:40; Lúk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Bí nde né gèr ñené, bí bò nji-sòu mé bò Farisiên; bí ñene nde né gèr mé leba bìi fí! Bí né bò nuàr hin *Lò Càŋ ferá yíin. Bí mé feh bìi teèn yilá ngwéh; bó mé gwaán né teèn yilá, bí bó ceér kék ngwéh ndò.

[¹⁴ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò nji-sòu mé bò Farisiên! Bí né njèh beè bò ma kù horó weh bele; bí né Càŋ sònò mbaá dua tugó go, te den faá bí né bò gécén bò nò. Mè tueé bí, ju sie kela nde né bí mé bò déi.]

¹⁵ «Mè jue né bí bò nji-sòu mé bò Farisiên, bí nde né gèr mé leba bìi doò ñené kuú; bí né *wòŋ dón gólé go, bí né dùà kelá, bí né cie kelá, né mene nùà cén, te bí kweéh seér kwa bú. Mò bí kweéh seér aá nuàrè kèn, bí doóm seér kela cu bú te mbeí fà, te à yila nde lom tuar mé gùm mene. Bí kwá bìi.

¹⁶ «Mè tueé bí, bò tácugó faá bí nò, bí ye bí né bò mbeí ceér feh sé wa? Bí nde né mé gèr ñené kuú. Bí ye, mò nuàr jege né *gwà Càŋ kóó, jègè bú siè ndé ngwéh; kò à jege seér né goó mé né ké gwò, jègè sie ye bú sé wa? ¹⁷ Bí né bò tándugó, wancón jolo kela né dé heè? Né goó wa, né gwà Càŋ mé nyeén né goó sâ kóó wa?

¹⁸ «Bí den cuú déi ye: mò nuàr jege mene kò, jègè bú siè ndé ngwéh; kò à jege seér né mbe ké felè kóó, sâ jègè sie ye bú sé wa? ¹⁹ Bí né bò cùgò njolo bò, wancón dé heè jolo kela né kóó? Jolo kela

né mbe wa, né kɔ mé mbe sâ den né teèn te nguú-ɲguli wa? ²⁰ Mè tueé bí, nuaá mé jege kɔ, sâ à jege bilí né mé bò ñhèh teèn mene dɔ́ɔ́; ²¹ nuaá mé jege gwà Càn, jege bilí né gwà Càn mé Càn nùà gwà mene dɔ́ɔ́ ndɔ. ²² Nuaá mé jege vulú, jege bilí né kɔgɔ Càn mé Càn nùà ñhèh felèbò mene.

²³ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò ñjì-sòu mé bò Farisièn! Bí kɔ lom né Càn mbe haâ; mɔ ñhèh baá yulà, bí né gi bú cécéné haá nyegé: bò sibi, bò soó, bò san, bí haá gi né ménâ dág. Ñhèh cén, bò *sòú dé kokoô mé jolo kela né kɔ́, bí jòlò bèh; wanɔ́ɔ́ bí sé la né ju mé gècèn mene tená kɔ́, bí sé la né bò mbaábìi jere kɔ́, bí sé la né seé dɔ́ɔ́ teèn bɔ́ yí, te bí nde ye Càn mbe haá. ²⁴ Mè tueé bí, bò tácuɡó faá bí nɔ, bí né mbè sɔm seér, te támvùgòr teèn kelá cú, bí bɔ́ kuú né mbaá, bí ñgelobà teèn mena keéh gi aá kèn.

²⁵ «Bí ñene nde né gèr mé leba bìi fí, bí bò ñjì-sòu mé bò Farisièn! Bí né gi bò ñgàb mé bò sɔ́ yagá nyegé. Ñhèh cén, bí bó yaga seér né kèb cieè, kèb lè tena le môn, te bí teèn kurú kwaá seér yíb mé tuaá. ²⁶ Tácuɡó bò Farisièn ceré né bí! Wanɔ́ɔ́ bí sé la jògò yaga lɔ́gɔ naâ ñgàb kèb lè, te kèb cieè ñaga huóm nyegé ménâ ndɔ.

²⁷ «Bí nde né gèr mé leba bìi ñené kuú, bí bò ñjì-sòu mé bò Farisièn! Bí wula ñjerré den né faá sà nɔ: kèb cieè né ñené nyagá huóm, sâ kèb lè suóm den né ndândaà kuú nùàr mé dà m bò ñhèh fefò. ²⁸ Bí ñené huóm nyegé né kèb cieè ñjolò bò nùàr faá bèh ménâ ndɔ, sâ kèb lè bìi yuú lom né lélag tánagá mé veên.»

Kùr gèr

(Lúk 11:47-51)

²⁹ «Bí nde né gèr mé leba bìi fí ñené, bí bò ñjì-sòu mé bò Farisièn! Bí né sà bò *sòn-Càn bò léi jògò meé, bí waá nyegé sà bò didíi bò ndɔ. ³⁰ Bí né sònò tueé nyegé ye: mɔ bí sé lé yuoó naâ lè nàm bò tele bìi kɔ́, bí sé be te cio bò sòn-Càn bò yí ná ñgwèh sé wa? ³¹ Ñgwèh bí sâ tueé né kɔ́, ye bí né bò ndùtè ndùtù bòó mé lé naâ bò sòn-Càn bò wulá gi sâ mà. ³² Môn, bí wèh cú seé bɔ́n wèh te ceré beè bìi!

³³ «Kòcò, bò sàb, bí né bò gèh ñgòbò! Bí mbaá munó kuú né dé kei, ye ju bí siè ndé ñgwéh, bí tuar yíla ndé ñgwéh wa? ³⁴ Mè bí bò sòn-Càn bò déi tema ñjii cuú nde né dé cí, mè ndeè né bí bò lo bò mé bò kó-ñhèh bò mene temá ñjii ndɔ. Bí nde né bò déi lòu wulá, bí faga ñjii bò déi te toú, bí nde né bò déi núr te *gwà sòu bìi tegé, bí nde né bò déi te lɔ́ dé kàn mé dé kàn bunó gɔ. ³⁵ Sâ dɔ́ɔ́ bɔ́ né te húóm bòó mé lé naâ mé sòn fuú kuú dɔ́ɔ́ bie nyegé ye bí. Duóm nde né mé húóm Àbèl nùà dilí, nde wa mé húóm dé Jakarí ñunà Barákì. Bí lo bú wula lò naâ lètenè caá gwà Càn, sâ mò né yí toò, kɔ ká jomo mân. ³⁶ Mè né tueé ye bí a: meì bò gèr nde né mé bò cafané bò doó kibí kelá. Kwá nɔ́ɔ́.»

Jerusalem ñjolò Yeésò

(Lúk 13:34-35)

³⁷ «Òè Jerusalem! Òè Jerusalem! Dàm bò *sòn-Càn bò wula gi né wò. Bòó mé Càn lé naâ yoòr yeè temá ñjii dɔ́ɔ́, wò bó mé taá tɔbé wula gi né kɔ́. Mè né mene gwaán, ye mè nde né bò nùàr yeè ká ka mò koró bilí nyegé faá cuar kurú kwaá yeè bò huaán ka bà nɔ,

wò gwàn bèh. Baá mbei meèn wa, Jerusalem? ³⁸ Mè tueé bí, gwà biì nde né ter le, ³⁹ bí mè ñéné ñgwé ndé cú; kò cu mé bí ndeè baá mé sòn biì tueé ye: Càn Dueè a, kúlú nyégé nuaá mé ndeè né mé yilí seèn kulù, sà ye.»

24

Kùr felè *gwà Càn koò mé nde áá ñellé

(Mârk 13:1-2; Lûk 21:5-6)

¹ Yeésò yuo kelà gwà Càn koò. À yeé nde áá ndeé, bò mbòñ seèn ñgoró nde kwarè seèn, te bó feh keéh bú bò gwà hihiné mé bó me kwaá né te gwà Càn sà. ² Yeésò deèn ndò, ye bó a: «Ñgwééh bí né bò gwà sà dójñ ñené wa? Mè né tueé ye bí a: nde gi né dójñ tóbé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbei lè nyì ndé ñgwéh.»

Dàm bò gèr, te *wójñ ceré ye
(Mârk 13:3-13; Lûk 21:7-19)

³ Yeésò yeé baá ké te tòr Olivie den den, bò mbòñ lélán bòn ñgoró ndeè kwarè seèn, bó ye bú a: «Bò ñji sà bójñ nde né te cu dé heè wa? Túé yeé béh teèn. Béh ñene kò nde né mé kei, ye wò baá ndeè, wójñ nde áá ceré ndò wa?»

⁴ Yeésò ye bó a: «Bí kójón ká lòù; nùàr a té bí bèlè. ⁵ Mò sam, bò nùàr kókoó mbaá nde né yilí mò ñaá weh, te bó bele weh gi bò nùàr mé ñjéh. Nùà kàn tueé nde né ye: nyí né *Nùà Còñ kóó ma. ⁶ Bí nde né bèmè taáb kwarè biì ñgwéé, bí ñgwéé ñji ñjàgà bò taáb déi te lò hihiné ndò. Mò bí baá méná ñgwéé, bí té lòù ndèrrè. Kò seèn bójñ méná. Mé ñjéh mene, wójñ mé ñjéh cèrè ndé ñgwéh. ⁷ Taáb nde né lètenè lóó déi bò mbei kóó die, lò déi nde né mbei mé taáb ñaár kwa; cùè nde né die; tàbè nde né te bèh hihiné jilí. ⁸ Sà

dójñ née seèn jèrè* ye, kar weh né faá nyer no. ⁹ Te bò nùàr ñar yila ye bí yoòr: bó nde né bí lè gèr-e fulú, te bí kuú le teèn. Lò nùàr dójñ nde né bí bunó, sà dójñ né gi felè mò.

¹⁰ «Sà né cu mé bò nùàr ñgùn sòm gi nde né temé yoòr mò teèn ndò; bó nde né lètenè bòn suí kuú, bó né bunó kuú ndò. ¹¹ Bò *sòn-Càn bò dé nyenyenè nde né cie gólé ñab yojñ bele, bó né bò nùàr bele go. ¹² Dàm bò veèn nde né cie kulu su, temé nde né nùàr kókoó mbaá lè kuú gí, te bó bò mbei gwàn kòmò cú. ¹³ Mè tueé bí, nuaá mé nde né dójñ yoló komo gí, nde né dé seèn yilí yuo. ¹⁴ Njàgà Bagaà felè *Lò Càn nde né wójñ dójñ ñgulí yojñ, te nùà kàn ñgwéé mé tie seèn. Jomo sà wójñ ceré ye ndò.»

Gègè veèn lè mò Cànje

(Mârk 13:14-23; Lûk 21:20-24)

¹⁵ «Bí nde né gègè veèn ké te mò Cànje ñené; ñjebá den nde né faá Daniel sòn-Càn lé naá tueé no. (Nuaá mé né ñgòr hèn ñajé, bú a, ñgwé nyégé bagasé). ¹⁶ Mò baá môn, sà bò Judè bò a, dùrà ñá gí ké te tòrè. ¹⁷ Nuaá mé né ké felè gwà, bú a, fón lòm doò, à té ké gwò seèn felè bò ñjèh seèn mbaá yilá kú cú. ¹⁸ Nuaá mé né ké ñueh, bú a, té ká lo cù, ye te nyí weh sie cògò dùlù nyí beè. ¹⁹ Lòù sà bò véh mé lèi hueèh mé bò ma vùlù nde né mé gèr ñené kuú.

²⁰ «Bí dùà lòm Càn, te cu sà bí lè cu dùlù dùrà gò cú; bú a, té mé *sóú yilá ndò; ²¹ wanóójñ gèr né teèn! Gèr dé lòù sà dé tueé sam. Bèh lo mé wójñ lo naá duóóm dójñ, gèr déi lo née teèn faá gèr bú hèn no sam ñgwééh ye; déi ndeè méná wá ñgwé ndé cù ndò. ²² Mò Càn jere kó ñgwéh, à

* **24:8** 24:8 Waà né feh; dé jomò baá ndeè. **24:9** 24:9 Mat. 10:22 **24:13** 24:13 Mat. 10:22
24:15 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** 24:17-18 Lûk 17:31 **24:21** 24:21 Dan. 12:1; Vuù 7:14

bò cieé gèr sâ kèb déi sòm wàgà ñgwéh, sâ nuaré déi seèn làn lè ndé ñgwéh. Njua mé Càn lé naá giù ménâ tañ kwaá ndò, ye nyí nde né bò cieé sâ kèb déi sòm waga; nyí sòm waga nde né felé bòó mé nyí lé naá balé weh doò.

²³ «Sâ bí dèn dèn làn, wanóñ nuaré déi sé den né mbaá ye bí a: Kè *Nùà Còñ hèn! Kè à yíé! Mò à baá ménâ tueé, bí té temé teèn kwá njí. ²⁴ Bò *Kristò dé kòkòb mé bò *sòn-Càn bò dé nyenyenê nde né cie bomó sue, bó nde né bò fém tetarè bòó bele, ye mò yieé né yieé, te bó bele weh bilí mé bòó mé Càn lé balé kwaá naá mene. ²⁵ Mè bí tueé kwaá gi aá kèn, bí ñgwé nyégé bagasé!

²⁶ «Sa kènê, mò bó ye bí a: Ké ya dueè kié né bú! bí té ké teèn ndé. Mò nuaré déi ye bí a: Hèn leér den né bú sâ! bí té gwàn. ²⁷ Gèh dé mé mbàn be njerré yeé ter, né gè Bà yuo, né nyiib† tehr ndeé doò, *Huaán Nùàr wà ndeé né ka mōn nág. ²⁸ Komó né mene he, bò jìè nde gi né teèn bilí ndeé.»

Cuù *Huaán Nùàr
(Màrk 13:24-27; Lùk 21:25-28)

²⁹ «Lòu sâ, jomo gèr tètèi sam, lou nde né yilí, weéh nde né cib, bò mbentò ndeé né ké te vulúu suelé suagâ, bò njií mé né mé terreb ké te vulúu doón nde gi né jilí. ³⁰ Sâ baá cu mé njàgà Huaán Nùàr ñagá yuo kela ndeé né ké te vulúu teèn ndò. Bò nùàr mé gèh hihiné ká doò doón nde gi né lòu sâ yueé ñgaré kuú, bó nde né Huaán Nùàr ñené njií, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagâ. ³¹ Mei bò tàn† nde né tuagá, à nde né bò cili seèn kàn mé kán wón doón temá njií, te bó

nde koró bilí bòó mé à lé naá giù balé kwaá.»

Tou mé né kùr tueé
(Màrk 13:28-31; Lùk 21:29-33)

³² «Bí kè wèh yoòr toué tué-kùr. Mò bí ñene à baá toó, ñgweéh sâ bí ko gi aá, ye jà baá didi mà. ³³ Lòu mé Huaán Nùàr nde né teèn cuù né ménâ ndò. Mò bí ñene bò ñjèh kèkèné hèllè baá bòó bele, sâ bí kóo ye: baá bú, à baá didi. ³⁴ Mè né tueé ye bí a, mé bò cafanê bò nde doón kuú gií, sâ bò ñjèh hèllè bòó gi aá. ³⁵ Vulú bò tàbè nde né leér yuo; ndóg bò ñgòr mò dé boòn nyímé ndé ñgwéh.»

Cieé cèrè jomò

(Màrk 13:32-37; Lùk 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Nuaá mé né cieé bú sâ kóo teèn sam, nuaré déi cu sâ kó ñgwéh ndò; bò cili Càn cieé sâ kó ñgwéh; né mene Huaán nùà ñjèh, à cieé bú sâ kó ñgwéh ndò; gi cegé né Tele mé huún. ³⁷ Lòu mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, njií mé lé kela naá te nàm Noê, nde cu né ménâ bòó. ³⁸ Sâ te nàm Noê bò nùàr lé ko loóm naá yieé mé ñueé, bó né véh suaá, bó né bèh siib ndeé ndò. Bó né ka mé ñjèh méménâ bòó ndeé den, tóg nde wa lòu mé Noê lé yilá naá kom teèn. ³⁹ Bó yeé tán cú, nu koò die, nòmò laga kum lo bó teèn ndò. Lòu mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, nde cu né ka ménâ nág. ⁴⁰ Nuaré déi bò mbeí nde né ké ñueh fà, bó nde né cén weh, cén le. ⁴¹ Ma déi bò mbeí nde né ké jomo nyèn, bó nde né cén weh, cén le. ⁴² Bí dèn lòm làn, wanóñ bí cieé mé Fehtò biì cuù nde né teèn kó ndé ñgwéh.

⁴³ «Bí féla nyégé bagasé: mò nùà gwà sé né kóo ye lòu sâ

24:26 24:26-27 Lùk 17:23-24 † **24:27** 24:27 Kèb mé lou yila yeé teèn. **24:28** 24:28 Lùk 17:37 **24:29** 24:29 Es. 13:10; 34:4; Ese. 32:7; Joèl 2:10, 31; 3:15; Vuú 6:12-13 **24:30** 24:30 Dan. 7:13; Zach. 12:10-14; Vuú 1:7 † **24:31** 24:31 Tògò dé koò mé hueh faá tàn no. § **24:32** 24:32 Bó tou sâ yilá né “figuier”. **24:37** 24:37 Gen. 6:5-8 **24:39** 24:39 Gen. 7:6-24 **24:43** 24:43-44 Lùk 12:39-40

cibítene yíb nde né nyí yilá, à sé naâ làn den, à móm ñaga gwà seèn te yíb gwò yilá cú. ⁴⁴ Sâ bí dèn dèn làn ménâ, wanóñ Huaán Nùàr kar waà nde né, lòu mé bí cí mùnò ñgwéh.»

Nùà seê dé bagaà mé dé veên
(Lûk 12:41-48)

⁴⁵ «Kwá mè tueé bí felè nùà kógòn mé né seé tele seê seèn mé temé cén boó. Né nuaá mé tele lé bò seé bò doón haá kwaá naâ beè seèn, te à geé haá bó yáb, à geé faá né tueé nò. ⁴⁶ Mò tele seê seèn waà, à né seé seèn te ceér-e boó yíí, à nde né beè teleé samé. ⁴⁷ Mè né tueé ye bí a, tele beè seèn haá ló bilí nde né mé bò ñjèh seèn mene doón.

⁴⁸ «Mò nùà seê cén sâ né seér nùà veên, à tueé seér nde né mé feh seèn ye: Tele seê nyí wágá cú ndé ñgwéh; ⁴⁹ à yila bò mbaábon loboò, à né yáb yieé ndabé, bó bò sèlà-mbè bò né ñueé ndabé gò ndò. ⁵⁰ Mò à sé baá ménâ boó, ñgwééh tele seê seèn nde né lòu kaár waà, à weh bú seé wa? ⁵¹ À nde né bú kwogó som, te bó bò leba bò den mé gèh nùr cén bèh kéñ silí mé nyie yieé kuú.»

25

Kàn felè bò kèràgà fù déi yulá

¹ «Lòu sâ *Lò Càn den nde né faá bò mbò yàgà yulá mé lé naâ bò lám boón weh, bó nde bèh sù fù ceér dueé kwa weh nò. ² Lètenè boón sâ, bò kùlù bò lé naâ teèn tìn, bò kógòn bò teèn tìn ndò. ³ Bò kùlù bò doò weh lom lám mé nòmò lè, bó nòmò kèb déi beè wèh siè ñgwéh. ⁴ Bò kógòn bò weh dé boón lám, bó weh sie nòmò lám kèb déi beè. ⁵ Sù fù yeé ñgaga sela baá, bó duóóm lóm yìí, jomo sâ bó lóm kpóg ndò.

⁶ «Yeé baá logòtenè, bó ñgwéé gògò die aá ye: Sù fù waà baá kèn,

bí ndé kwà wèllè bú ma! ⁷ Bó yulá doón, bó nyimé kem wuo ter ndò, bó far njií lám ter. ⁸ Bò kùlù bò doò ye bò kógòn bò a: Bí kó há béh nòmò lám kèb déi teèn, lám beèh nde aá nyimé. ⁹ Bò kógòn bò ye bó a: Háye, mé dé biì mene wúlú ndé ñgwéh, bí ndé ñgè sér yí lètenè loó. ¹⁰ Bò kùlù bò doò foon gò ndò. Bó yeé nde aá, sù fù waà jomo boón, bó bò kógòn bò tìn doò yila nde gwò, bó colo njií hin, bó ferá som. ¹¹ Te nde nde, bò kùlù bò tìn doò cu cuù ye. Bó yeé waà, sâ hin baá coló, bó yilá keéh ye bú a: Fehtoò beèh, Fehtoò beèh, gùlù kèh béh teèn! ¹² Sù fù deèn ndò, ye bó a: Mè tueé bí, mè bí kó ñgwéh.» ¹³ Yeésò den cuù ye bò nùàr a: «Sâ bí dèn lòm làn, wanóñ bí cieé mé cu kó ndé ñgwéh ménâ ndò.»

Kàn felè bò seê bò déi tagár
(Lûk 19:11-27)

¹⁴ À den cuù ye bó a: «Den cu nde né lòu sâ faá nuaá mé nde né bèh gò ndeé nò. À yeé baá mé gò, à yilá bilí bò seé bò seèn, te à haá kwaá bó bò ñjèh seèn doón beè. ¹⁵ À haá kwaá beè déi kám yuií tìn; beè déi, kám yuií fà; beè déi, kám yuií. Nùà kàn kwa keéh né ka bèh mé terreb seèn kelà né teèn. Jomo sâ à yuo gò ndò. ¹⁶ Nùà seê dé mé kwaá naâ kám yuií tìn doò yila seé toón mé ñjéh boó, à kwa cu nòmò teèn kám yuií tìn ndò. ¹⁷ Dé mé kwaá naâ kám yuií fà doò boó cu ka ménâ, à kwa cu kám yuií fà ndò. ¹⁸ Dé mé kwaá naâ kám yuií cén doò nde kwe seér dé seèn tàbè, à leér kwaá kàgàlòn teleé doò teèn.

¹⁹ «Nde nde, lòu sâ, tele cu cuù, bó bó yila bò ñjèh seèn tañ nyegê. ²⁰ Nùà seê dé mé lé kwaá naâ kám yuií tìn doò ñgoró ndeé mé kám yuií tìn déi beè, ye bú a:

Dé koò, wò lé haá naâ mè kám yuif tîn, mè kwa sagá cu aá kám yuif tîn déi teèn, hên nɔ. ²¹ Tele ye bú a: Môn, wò né nùà gècèn! Wò né teèn bɔɔ yí. Mɔ wò né njèh mbaâ mé temé cén mân bɔɔ huɔóm, sâ mè nde né wò njèh kókoó mbaá beè haá kwaá gií. Ndê, há-re mè be, te bélé samé fà dɔɔŋ!

²² «Nùà seê dé mé lé kwaá naâ kám yuif fà doò ŋgoró ndeè ndo, ye bú a: Dé koò, wò lé haá naâ mè kám yuif fà, mè kwa sagá cu aá kám yuif fà déi teèn, hên nɔ. ²³ Tele doò ye bú a: Môn, wò né nùà gècèn! Wò né teèn bɔɔ yí. Mɔ wò né njèh mbaâ mé temé cén mân bɔɔ huɔóm, sâ mè nde né wò njèh kókoó mbaá beè haá kwaá gií. Ndê, há-re mè be, te bélé samé fà dɔɔŋ.

²⁴ «Jomo sâ nùà seê dé mé lé kwaá naâ kám yuif doò ŋgoró ndeè ndo, ye bú a: Dé koò, mè kɔ gi aá ye wò né yeé nùà yɔgɔ: wò mene kɔɔ dòbò bèh, wò né yeé mbaá keba njií. Wò mene kɔɔ hóbò ŋgwéh, wò kɔ lom yeé te mbáŋe mbaá kuúm kwaá njií ndo. ²⁵ Kàgàlɔŋ yeé hên, née ka faá wò lé haá naâ mè nɔ; mè lé leér kwaá naâ dòu, veéh lé naâ mè mé wò sie yɔgɔ; wèh cú-re njèh yeé. ²⁶ Tele doò ye bú a: Nùà seê veèn léláŋ fùb faá wò sam! Wò sé kɔɔ naâ ye mè mene kɔɔ dòbò bèh, mè né yeé mbaá keba njií. Mè mene kɔɔ hóbò ŋgwéh, mè kɔ lom yeé te mbáŋe mbaá kuúm kwaá njií ndo. Wò sé kɔɔ naâ ménâ, ²⁷ wò sé kwaá njií naâ mè kàgàlɔŋ mò te mbiin, mè sé cuù, sâ né ŋar, te mè kwa mé nòmò mene.

²⁸ «Yeé baá ménâ, tele ye bò seé bò a: bí ŋgà sòm bú kám yuif doò beè ŋgà, bí há ságá nji mé nùà kám yuif tîn doò. ²⁹ Lòu sam, nuaré déi nde gi né mé njèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn,

te merré den bú beè lòu. Nuaré déi dé seèn mé njèh beè sam nde ŋgweéh, né mene dé maàn mé à né mé njèh dɔɔŋ, bó nde né bú beè horó sòm. ³⁰ Dé nùà seê veèn hên, bí si nji bú ké cie te ndèndèn cibí, bèh kèŋ silí mé nyie yieé kuù.»

Loù ju tená dé koò

³¹ «Mɔ *Huaán Nùàr ndeè baá *sum cuù, nde né bó bò cili Càn dɔɔŋ, à nde né te kɔgɔ tàsùm mân ŋaá den. ³² Cu sâ dà m bò nùàr wɔŋ dɔɔŋ nde gií né toò seèn bilí ndeè, te à geí bó faá bó geí sòm yeé sòrŋŋaŋ lètenè bò mbieè sòr nɔ; ³³ à kwaá njií bò sòrŋŋaŋ kèb be gaá, bò sòr kèb be ŋgòu.

³⁴ «Jomo sâ Nùà *Sùsùm tueé njií nde né mé bò dé kèb be gaá doò, ye bó a: Bí ndê dé biì, Tele mò kulu gi aá bí kèn; bí yíla ndê ká Mbàm; à lé nyegé kwaá naâ dé biì, sâ wɔŋ duɔóm née lòu ye. ³⁵ Lòu sam, cùè lé naâ mè sie, bí haá mè yáb; nyúá nòmò lé naâ mè sie, bí haá mè nòmò; mè lé naâ nùà kìn, bí ke nyegé mè ké lo biì; ³⁶ mè lé naâ luŋturu, bí su kwaá mè cògò yòòr; mè lé naâ baán, bí sie nyegé mè ndo; mè lé naâ ké gwà cibí, bí né mè yɔŋ ke.

³⁷ «Bò gècèn bò doò tueé nde né ye bú a: Nùà Dueè, béh lé wò ŋenè naâ he, wò né mé cùè, béh haá wò yáb wa? Mé nyúá nòmò, béh haá wò nòmò wa? ³⁸ Béh lé wò nùà kìn ŋenè naâ he, mé béh ke nyegé wò ké lo beèh wa? Wa béh lé wò luŋturu ŋenè naâ he, béh su wò cògò? ³⁹ Wò lé baàn naâ he, béh sie nyegé wò? Béh lé yɔŋ keé naâ wò te gwà cibí dé heè ndo?

⁴⁰ «Nùà Sùsùm tueé nde né ye bó a: Mè tueé bí: bò njií mé bí lé bɔɔ gií naâ mé bò nùàr mò, né

mene huaán maàn dé heè dɔ́ɔŋ, sâ bí lé boó gi naâ mé mè.

⁴¹ «Jomo sâ Nùà Sùsùm tueé njií nde né mé bò kèb be ngòu bò, ye bó a: Bí yùò dé biì doó sâ nɔ́ɔŋ, bí baá duagásé! Bí ndé ké tuar te we mé nyímé ndé cù. Bó lé naâ gi we sâ mé *Sátàn bó bò cìlì seèn nyegé kwaá. ⁴² À den cuè ye bó a: Cùè lé naâ mè sie, bí mè yáb há ngwéh. Nyúá nòmò lé naâ mè sie, bí mè nòmò há ngwéh. ⁴³ Mè lé naâ nùà kìn, bí mè ké lo biì kè nyégé ngwéh. Mè lé naâ luɽturu, bí mè cògò sù ngwéh. Mè lé naâ baán, mè lé naâ gwà cibì ndɔ, bí mè kè nyégé ngwéh.

⁴⁴ «Cu sâ bó tueé nde né ye bú a: Nùà Dueè, béh lé wò mé cùè ñenè naâ he? Mé nyúá nòmò ndɔ? Béh lé wò nùà kìn ké lo beèh ñenè naâ he? Béh lé wò luɽturu ñenè naâ he wa? Á, béh lé wò te beén-e mé gwà cibì ñenè naâ he, mé béh wò gàm ngwéh wa?

⁴⁵ «Mgbè tueé lom nde né bó sòn cén, ye bó a: Mè tueé bí, bò njií mé bí lé nomò naâ mé nùà cén lètenè bò huaán memañ hèn dɔ́ɔŋ, bí lé boó njií naâ mé mè.» ⁴⁶ Yeésò den cuè ye: «Bò sâ bò nde né te gèr dé ndeèr yilá, te bò gècèn bò yila nde dé boòn te yòŋ tètàgà ndɔ.»

26

Nyògò sòn felè Yeésò

(*Mârk 14:1-2; Lúk 22:1-2; Jân*

11:45-53)

¹ Yeésò yeé tueé gi aá mân, à tueé njií mé bò mbòŋ seèn ndɔ, ye bó a: ² «Bí né kɔ́ɔ ye, le aá cieé fà, sâ baá cieé koó *Páskà mé *Huaán Nùàr yila nde né beè teèn, bó faga njií bú ter te toú.»

³ Jomo sâ bò *ngàŋ sèmè dé kokoô bó bò kokoô bò loó bilí nde

gi ké lo Kayíŋ nùà koó bò ngàŋ sèmè. ⁴ Bó nyogò sòn ye bó nde né Yeésò filí sie, te bó wula bú. ⁵ Bó ye: «Sâ kɔ́ béh bú te cieé koó hèn siè ngwéh, wanoóŋ bò nùàr nde né ñaáŋ.»

Kómó múmû felè Yeésò yurú njií

(*Mârk 14:3-9; Jân 12:1-8*)

⁶ Sâ Yeésò baá ké Betaní gwò Simòŋ. Simòŋ lé naâ nùà beén veèn. ⁷ Yeésò yeé baá ké gwò, ma déi ngoró nde kwarè seèn mé mbémbón* beè, kómó múmû mé keh tarê mân né lè déí. À komo yurú njií gi Yeésò felè, sâ Yeésò né te yábe.

⁸ Bò mbòŋ yeé nde ñene njií ménâ, temé yulá bó lè, bó ye: «À kómó sâ ménâ boó beéh né dé keí wa? ⁹ Mo bó sé go som nyegé naâ kómó mé keh tarê hèn lòu nɔ, bó sé bò saám bò kàgàlòŋ sâ há njií ná ngwéh wa?»

¹⁰ Yeésò yeé ñene bó baá mân tueé kuú, à ye bó a: «Bí ma hèn temé lè boó yulá né dé keí wa? Njií mé à né mè boó hèn né lom ñhèh bagaà beè mò dé gècèn. ¹¹ Dé bò saám bò, bí bó nde née cu dɔ́ɔŋ kɔ́ɔ ye; á dé mò nɔ, béh bí nde cu née he wa? ¹² Ma hèn mè kómó yoòr yurú njií né te nyegé bilí mé gò mò ké te sà mene. ¹³ Mè né tueé ye bí a, bèh mé Njàgà Bagaà nde né teèn ká lè wónje dɔ́ɔŋ ngulí ndeé, nde né mé njàgà ma hèn mene ngulí bilí, te bó munó den bú teèn.»

Yeésò go sɔ́ɔm

(*Mârk 14:10-11; Lúk 22:3-6*)

¹⁴ Yeé baá ménâ, mbòŋ cén déi yuo lètenè bò yulá cùòb fà bò doó, yilí seèn né Júdàs Iskariô, à nde kwa bò *ngàŋ sèmè dé kokoô, ¹⁵ ye bó a: «Bí haá nde né mè

25:46 25:46 Dan. 12:2 26:2 26:2 Ex. 12:1-27 26:7 26:7 Lúk 7:37-38 * 26:7 26:7 Jue né mbémbón dé maàn. 26:11 26:11 Deut. 15:11 26:15 26:15 Zach. 11:12 † 26:15 26:15 Kám yulá tagár sâ lé naâ sòn keèh mé bó nje yeé kwer mé ñéh (Ex. 21:32; Zach. 11:12).

kei, te mè go haá bí Yeésò wa?»
 Bó kula weh kám yulà tagár† ndo,
 bó haá njií bú. ¹⁶ Jomo sâ à yila
 lom baá-re ceér fòón, te à jɔgɔ yíi
 Yeésò beè bɔ̀n.

Yáb *Páskà
 (Mârk 14:12-21; Lúk 22:7-14,
 21-23; Jân 13:21-30)

¹⁷ Yeé baá loù cieé koò mé bó
 yieé yeé breéd mé kulu teèn sam
 sâ, bɔ̀ mbòñ nde ye Yeésò a: «Wò
 ye béh nyégé kwá nyí bèh Páskà
 yieé he wa?» ¹⁸ Yeésò ye bó a: «Bí
 ndé ké lo, bí kela nde ké lo nùà
 mân, bí ye bú a: Nùà fèh-njèh ye
 júée wò a: cu nyí wulu baá kèn,
 bó bɔ̀ mbòñ nyí yieé nde né Páskà
 ké lo yeè ma.» ¹⁹ Bò mbòñ nde bɔ̀
 gi ka doón faá Yeésò naá bó tueé
 no, bó nyegé kwaá gi yáb Páskà.

²⁰ Yeé baá liyili Yeésò bó bɔ̀
 mbòñ seèn yulà cùòb fà doò nde
 kañ yáb ndo. ²¹ Bó yeé baá yáb
 yieé, Yeésò ye bó a: «Mè né tueé
 ye bí a, nùà cén déi lètenè bìi nde
 né mè go sòm.» ²² Bó yeé ngweé
 aá môn, kuún curú gi bó toò doón,
 nùà kàn òuóóm mé Yeésò bieé
 njií, ye bú a: «Ŋgweéh mè sam
 wa, Fehtoò mò?» Mò déi bie sòm
 aá, déi bie keéh cu ménâ ndo.
²³ Yeésò ye bó a: «Né ka lè ngàb
 cèn mé béh bí né teèn yieé bilí
 hèn, nùà cén déi teèn mè go sòm
 nde né koó. ²⁴ Dé kuú, *Huaán
 Nùàr nde né kuú, nde né faá bó
 lé naá gi felè seèn nyagá kwaá
 no. Njèh cén, nuaá mé yíi keéh
 be teèn, jɔgɔ kwaá bú cie, nde né
 mé gèr mbiún kuú. Sâ, beè nùà sâ,
 huóm kela né mé bó sé bú ñàr ná
 ngwèh.»

²⁵ Júdàs nuaá mé lé go soóm naá
 bú sâ yeé nde ngweé njií ménâ,
 à bie njií mé Yeésò ndo, ye bú
 a: «Ŋgweéh mè sam wa, Njí fèh-
 njèh?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sâ
 tueé né koó.»

Yáb Càñ
 (Mârk 14:22-26; Lúk 22:15-20; 2
 Kòrènt 11:23-25)

²⁶ Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò
 weh breéd, à dua Càñ teèn, à kolé
 haá mé bɔ̀ mbòñ seèn, ye bó a: «Bí
 wèh, bí yíyieé, hèn né ngàñ yoòr
 mò.» ²⁷ À jɔgɔ weh ngàb mbè ndo.
 À yeé vra gi aá Càñ teèn, à haá njií
 bó, ye bó a: «Bí wèh, bí núé làrè
 doón. ²⁸ Hèn né húóm mò, húóm
 ngòñ mé Càñ ko kuú né, ye te nyí
 kulu sòm bɔ̀ nùàr ngún veèn mé
 njéh yoòr. ²⁹ Mè tueé bí: mè ndeè
 mbè déi mân núé ngwé ndé cú, ko
 ndeè baá dé feé ké Mbàm Tele mò,
 béh bí ñueé kwaré cu ye.»

³⁰ Jomo sâ bó de bené ndo, bó
 fòón gò, bó ñaá nde ké te tòr
 Olivie.

Ngòr Yeésò felè Pièr
 (Mârk 14:27-31; Lúk 22:31-34;
 Jân 13:36-38)

³¹ Wa ké teèn, Yeésò tueé njií mé
 bɔ̀ mbòñ seèn, ye bó a: «Lan cieé
 ñagá ndé ngwèh, sâ bí durá si lo
 gi aá mè kèn. Te mvù Càñe né
 ménâ nyagá den. Càñ ye, nyí nde
 né nùà mbieé wulá sòm. Bòñ bɔ̀
 mbieè seèn nde né lòu durá ñellé
 le. ³² Mò mè komo yuo cu aá lè
 cio, mè nde né ké Galilé ndeé; bí
 nde mè kwa nde né ké sâ.»

³³ À yeé tueé gi aá mân, Pièr
 deèn ndo, ye bú a: «Sâ mò bɔ̀ déi
 né mene wò durá si loó, ndóg mè
 dé mò wò dùlà si loó ndé ngwèh.»

³⁴ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye
 wò a, lan mé kwaá sé nde tuagá,
 sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár
 ye nyí mè kó ngwèh.» ³⁵ Pièr den
 cuù ndo, ye bú a: «Sâ mè sam;
 béldò nde mene fà doón kuú gií,
 mè túé nyí ndé ngwèh ye mè wò
 kó ngwèh.» Bò mbòñ déi tueé gi
 ménâ ndo.

Yeésò ké Gecemanè
 (Mârk 14:32-42; Lúk 22:39-46)

36 Yeésò bó bò mbòn seèn wa beré déi ndò, bó yilá né bèh sâ Gecemanè. Wa ké teèn, ye bó a: «Bí dèn ngógò hèn, mè nde aá kié Càṅ dua weh.» 37 À weh lom Piêr mé bò nuna Jebedê fà doò, bó bó nde, sâ feh baá bú ter ñellé, à baá lom mé kú dé gècên. 38 Yeé baá môn, ye bó a: «Kú nde aá mè wulá. Bí dèn lè hèn, bí té lóm cèr, béh bí den ṅaga nde né làn kóó.» 39 À kwaá lo bó doó sâ ndò, à kela nde ser ké toò bèh ndón-ndón mân. Wa ké teèn, à die mbab nde doó, à né Càṅ dua, ye bú a: «Tele mò, mɔ nde né yieé, ṅgòrò sòm yeè mè ṅgàb gèr hèn kwarè teèn. Mè né mene méná gwaán, bó sér faá wò né gwaán nɔ.»

40 À yeé dua sòm aá, à cu cuù ká yoòr bò mbòn, à waà, sâ bó baá gi lóm, ye Piêr a: «Hèn né mene be lóm cén, béh bí kóó gó sòm cú wa? 41 Bí nyimè dèn làn, bí né Càṅ dua, te *Sátàn bí mé veèn táb siè cú. Lòu sam, temé nùàr gwaán gi né njèh bagaà boò dág; njèh cén, yo né yuaásé.»

42 Jomo sâ à kwaá lo bó, à nde cu Càṅ dua, ye bú a: «Tele mò, mɔ ṅgàb gèr hèn kwarè mò yùò ndé ṅgwéh, te mè bú ṅué cú, sâ kwá den faá wò né gwaán nɔ.» 43 À cu cuù ká yoòr bò mbòn, à waà, sâ bó baá gi cu lóm, dé goó keè sam cuù. 44 Yeésò kwaá lo bó, à nde cu ké bèh ndón-ndón cén sâ, à dua Càṅ dé mbei tagâr, à dua ferré cu ka njèh cén sâ. 45 À yeé cu cuù aá, ye bò mbòn a: «Wa hèn bí née lóm ye wa? Bí cèr ká ceèr. Hèn baá cu. Kènê *Huaán Nùàr nde aá beè hò vevené bò yilá. 46 Bí wùò ter, béh nde kwa bó! Kè hèn baá gi nuaá mé go sòm né mè sâ!»

Bèh Yeésò sieè

(Màrk 14:43-50; Lùk 22:47-53;

Jâṅ 18:3-12)

26:55 26:55 Lùk 19:47; 21:37

47 Yeésò née sònò mân tueé den, à yeé ke, Júdàs mbòn cén déi lètenè bò yulá cùòb fà bò doò, kar waà ndò. À né mé nùàr kókoó mbaá jomo, bó né bele mé bòu beè-beè, bó né cu mé cùgò beè ndò. Bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò dé loò tema njii né bó kóó. 48 Sâ Júdàs mé nde né Yeésò go sòm doò naá gi bó njii mé à sé nde né boó tueé kwaá, te bó ṅene kɔ Yeésò mé njéh. Sâ à la ye bó a: «Mɔ bí ṅene mè baá nuaré déi kumó vra den, sâ né bú ma. Bí kèr ndé, te bí sie bú.» 49 Yeé baá môn, Júdàs ṅgoró nde yí kwarè Yeésò, ye bú a: «Mè né bieé, Njí fèh-njèh!» À vra kumó sie bú ndò. 50 Yeésò ye bú a: «Mbei mò, bó ká nág faá wò ndeè naá boó sâ nɔ!» Jomo sâ, bò nùàr kem sue Yeésò yoòr, bó sie bú.

51 Nùà cén déi lètenè bò mbòn Yeésò sua sòm bòu seèn ndò, mvur tena si njii nuaré déi tie doò; lé naá tie nùà seè ṅgàṅ sèmè déi kóò. 52 Yeésò yeé ṅene aá méná, ye bú a: «Yí njí cú bòu yeè te kóre. Lòu sam, bòu wula cu nde né bò sùà-bòu bò kóó. 53 Wò kó ṅgwéh ye mè sé la naá Tele mò gàm bieé njii wa? À sé la mè bòn bò cili seèn yulá cùòb fà há yógo kèh ná ṅgwéh wa? 54 Á, mɔ sé la baá cu méná, sâ nde né faá bó lé nyagá kwaá naá lè mvù Càṅe nɔ, yuo wa? Né gi cie nyagá den, ye kɔ boó mân.»

55 Yeésò yeé tueé gi aá méná, à ye bò nùàr a: «Den né faá bí mé bò hòu mé cùgò beè-beè hèn kem nde gi te bí sie nùà yíb nɔ. ṅgwéh cieé doón mè lé njèh feh den beéh ké *gwà Càṅ kóò wa? Bí lé mè ké teèn siè ná ṅgwéh dé kei wa? 56 Mé njéh mene, hèn boó gi né te yuo faá bò *sòn-Càṅ bò lé naá gi nyagá kwaá nɔ.» Jomo sâ bò mbòn durá si lo gi bú ndò.

Yeésò ké te *mbàgà juú
(*Màrk 14:53-65; Lùk 22:54-55, 63-71; Jân 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Bòó mé la sieé naá Yeésò doò weh njií bú ké toò Kayif ngàṅ sèmè dé koò, sà bò *nji-sòú mé bò kokoò bò dé loò baá gi ké teèn bilí den. ⁵⁸ Pièr né Yeésò jomo ké bèh ndón-ndón naáb bele. Wa ké lo Kayif, à yila nde yí cie lètenè caá, à den nde kwarè bò gô, à né njií mé nde né kelá ke den.

⁵⁹ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò doón né lom ngòr fón, ye né mene nyeén, bó nde né Yeésò yoòr coré kwaá, te bó wula bú teèn. ⁶⁰ Nyeén hèllè duóm baá-re bú yoòr bomó sueè ndo; mé njéh mene, ka yíé ngwéh. Nde nde, nuaré déi bô mbei komó wuo ter toò bò nuàr, ⁶¹ ye bó a: «Nùà hèn lé naá tueé ye: nyí né mé terreb gwà Càn koò tulú sòm, te nyí me kwaá cu bú ter te cieé tagáre.» ⁶² Ngàṅ sèmè dé koò komo wuo ter ndo, ye Yeésò a: «Bò nuà hèn né wò yoòr tueé njií mân, wò sòn kòmò bèh wa? Bó ye naàn á?»

⁶³ Mé njéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh. Yeé baá ménâ, ngàṅ sèmè dé koò doò ye bú a: «Mé yilí Càn lan, wò nde né toò beèh jege ye, *Nùà Còṅ Njà Càn né wò wa?» ⁶⁴ Yeésò ye bú a: «Wò bú tueé aá kèn. Mè tueé bí: kènè bí nde aá *Huaán Nùà ṅenè njií, à nde né ké te be gaá Càn terrèb den den, à cu cuú nde né lòu sà njolò bìi te mvulu bègè ndo.»

⁶⁵ Te ngàṅ sèmè dé koò yeé nde ngweé njií mân, à sie ṅa cògò seèn nuà njéh yoòr, à né sònò tueé ye: «Nùà hèn né mé Càn ṅgeré. Sâ béh sònò bò nuàr bie soó cu nde né kei wa? Ngweéh béh né gi mé tie mân ngweé wa? ⁶⁶ Wa bí ye naàn?» Bó ye bú a: «À beè yila baá, ko bó wula bú wulá.» ⁶⁷ Bó

yila bú dèh njolò kulú su njií, bó né bú teèn tulú yí. Bò déi né bú dé bolé bolé, ⁶⁸ bó ye bú a: «Ṳéné kó cú-re ṅenè, Nùà Còṅ, jògò túé ke béh nuaá mé né wò lobo hèn ye.»

Pièr yila njó yaán
(*Màrk 14:66-72; Lùk 22:56-62; Jân 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Sâ Pièr née ka cu sâ ké lètenè caá *ngàṅ sèmè dé koò den den ye. Ma seé déi njeba nde yí kwarè seèn, ye bú a: «Ṳgweéh bí Yeésò nuà Galilè hèn né yeé koó wa?»

⁷⁰ Pièr cam toò bò nuàr doó sâ, ye ma doò a: «Wò jue né-re kei wa, mè dé sâ ṅwé kó ṅwéh.»

⁷¹ Jomo sâ, à yuo doó sâ, à nde njebá den yí tutúlù. Nùà seé dé vèh déi ṅene njií cu bú, tueé njií mé bò nuàr, ye bó a: «Nùà hèn bô Yeésò nuà Najarèt né yeé koó.»

⁷² Pièr cam cu, à jege ye bó a: «Kà, mè nuà hèn kó ṅwéh.»

⁷³ Den ser cu jomo sâ, bòó mé naá teèn njebá, ṅgoró nde kwarè seèn, ye bú a: «Mé gècèn mene, wò né nuà cèn déi lètenè boòn; leba yeé tueé ṅagá né ménâ koó.»

⁷⁴ Pièr cam cu déi, ye bó a: «Mè sam, mɔ mè tueé né nyeén, Càn a dúágá mè a kà, mè nuà hèn kó ṅwéh lág!» À yeé tueé sòm aá, kwaá tuaga ndo. ⁷⁵ À munó ko cu baá-re dé mé Yeésò la ye bú a:

«Mé kwaá cèn sé nde tuagá wa, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ṅwéh ma.» À yeé munó ko aá ménâ, à jeré yuo doó sâ, à nde yúé njégér.

27

Kàgà-ndòn dé bò kokoò bò
(*Màrk 15:1; Lùk 23:1-2; Jân 18:28-32*)

¹ Cieé yeé ṅaga baá, bò *ngàṅ sèmè dé kokoò, mé bò kokoò bò dé loò kaga lom aá kàgà-ndòn ye

bó nde né Yeésò wulá. ² Bó kaga bú ndò, bó weh nde mé bú ké toò ngómna *Pilátò.

Cio Júdàs

(Seé b. 1:18-19)

³ Júdàs sàrnýe hèllè yeé ke bó nde aá Yeésò wulá, càṅ tené bú lè, à weh cu cuù mé kàgàlòn kám yulá tagár hèllè, à haá njií cu mé bò ngàṅ sèmè dé kokoò, bó bò kokoò bò dé loô, ⁴ ye bó a: «Mè beè Càṅ kuú aá kèn; mè jògò yíí aá nùà mé sòn fuú lè cio.» Bó ye bú a: «Dé sâ ju beèh sam, wò kò né mé njéh kóó.» ⁵ Júdàs su njií kàgàlòn hèllè doó ké gwà Càṅ koô, à yuo kela; à nde ter segé kuú ndò.

⁶ Bò ngàṅ sèmè dé kokoò domó som kàgàlòn hèllè, bó ye: «*Sóú beèh né yeé yíín, ye bó té gèh kàgàlòn bú hèn te fer gwà Càṅe kwá, né sòn húòm.» ⁷ Jomo sâ, bó colo sòn, bó nde nge weh ñueèh nùà mé-sòò déi mé njéh, te bó furú beh bò kin teèn. ⁸ Wa hèn, bó ñueèh sâ «ñueèh húòm» yílá den né dé cí. ⁹ Sâ doón, bóó gi né te yuo faá Jeremí *sòn-Càṅ lé naá tueé nò, ye: «Bó weh baá kàgàlòn kám yulá tagár kèn, né keh mé bò huaán *Iserála lé tena kwaá naá felè seèn, ¹⁰ bó nge weh baá ñueèh nùà mé-sòò, faá Nùà Dueé lé tueé naá nyí nò.»

Yeésò ké toò *Pilátò

(Màrk 15:2-5; Lùk 23:3-5; Jân 18:33-38)

¹¹ Yeésò yeé wa ké toò ngómna, ngómna bie ye bú a: «Mgbè bò *Júf né wò wa?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sâ tueé né kóó.» ¹² Bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò dé loô yeé baá mé bú síí njií den, à sòn kòmò cú. ¹³ Te Pilátò nde cu ye mé bú tueé njií, ye bú a: «Bó né mé wò síí njií den, wò sòn kòmò ngwéh wa?» ¹⁴ Mé njéh mene, Yeésò bú sòn kòmò cú güm

doón. Dé sâ hiím yògò cu ngómna mbaá.

Bèh ju felè Yeésò tená

(Màrk 15:6-15; Lùk 23:13-25; Jân 18:39-19:16)

¹⁵ Sâ te cu *Páskà doón, ngómna né yeé nùà gwà cibì cén yi njií. Né yeé nuaá mé bò loó bò gwaán né kóó, ye yì bú yíí. ¹⁶ Yeé baá ménâ, nùà wulá-feèh déi lé naá cu sâ gwà cibì ndò, yíí seèn lé naá Yeésò Barabâs. ¹⁷ Pilátò bie njií baá-re mé cili nùàr, ye bó a: «Bí gwaán né ye mè yì njií bí neí wa? Yeésò Barabâs wa, Yeésò mé bó yílá né *Nùà Còṅ wa?» ¹⁸ Lòu sam, à lé naá gi kóó, ye bó bunó né Yeésò lòu, wa bó bú ká beè nyí sie haá njií né dé cí.

¹⁹ Pilátò yeé baá te ju sâ tétég ménâ, veèh seèn tema keéh njií ye bú a: «Té nùà hèn njeré déi mbaá bó, à bèh njèh kó ngwéh. Lan cibítenè mè ñene kuú yíli mé gèr felè seèn mé vuú.»

²⁰ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò, mé bò kokoò bò dé loô né lom bò nùàr soób, ye bó a: «Bí juée Pilátò a: yì kéh bí Barabâs, à wula seér Yeésò ma.» ²¹ Jomo sâ ngómna bie njií mé bó, ye bó a: «Lètenè bò fâ bò hèn, bí gwaán né ye: yì njií bí dé heè wa?» Bó ye bú a: «Yì kéh béh Barabâs!» ²² À den cuú ye bó a: «Á, dé Yeésò mé bó yílá né *Nùà Còṅ hèn nò, mè bóó nde né mé bú kei wa?» Bó doón ye bú a: «Bó fágá njií bú te toú.» ²³ Pilátò ye bó a: «À veèn bóó naá kei wa?» Mé njéh mene, bó kò lom né ké ter logó njií, ye bú a: «Bó fágá njií lòm bú te toú dé fagá.»

²⁴ Pilátò yeé ñene bèmè baá ñaá, wa nyí njeré déi bó kòmò ndé cú, ye bó kwè há nyí nòmò. Bó kwe haá njií bú, à yaga som be seèn teèn toò bò nùàr doó sâ, ye bó a: «Njó mò, mè te cio nùà

hên yilá ngwéh; né ju biì.» ²⁵ Cili nùàr gwaán laré doó doón, ye bú a: «Nyea, kwá cio seèn sâ bie seèn béh ménâ; bú a, bíé bilí mé bò ñuna beèh mene, béh né gwaán!» ²⁶ Yeé baá mân, Pilátò yì njií bó Barabâs hèllè ndò. Dé Yeésò, ye bó tégé bú núr, bó ndé fágá nji-re bú ké te tou sâ.

Bèh Yeésò selé
(*Màrk 15:16-20; Jân 19:2-3*)

²⁷ Bò sóji ngómna weh nde mé Yeésò ké lè bógò ngómna, bó yilá bilí gi bò mbaábon ndò. ²⁸ Bó huaré som gi bú cògò yoòr, bó su seér bú cògò déi bèlèsé mân. ²⁹ Bó nde foon wellè bò ñuàgà, bó beéh faá tà m nò, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tam mgbè ma. Bó kwa haá bú gor beè, à weh sie mé be gaá. Bó né doó toò seèn cemmé ndeé, bó né bú gbèg haá, bó ye bú a: «Siè ngób, Mgbè bò Jûf!» ³⁰ Bó né bú dèh yoòr kulú njií, bó né bú mé gor hèllè felè lurú. ³¹ Bó yeé selé wulu aá bú, bó huar som cu bú cògò hèllè yoòr, bó su cu bú cògò dé seèn. Jomo sâ bó weh nde baá-re mé bú ké bèh sâ, te bó faga wula bú.

Bèh Yeésò fagâ
(*Màrk 15:21-32; Lúk 23:26-43; Jân 19:17-27*)

³² Bó yeé baá yuo kelá, bó bò nùà Sirèn déi kwaré, yilí seèn né Simôn; bó sie ba haá bú tou mé bó nde né Yeésò teèn fágá doò, à jògò sie. ³³ Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sâ Gólgótá, sâ tueé né ye: Gebá feèh. ³⁴ Wa ké teèn, bó haá Yeésò mbè mé ndièm né teèn jelá hualé den. À yeé naga ke aá, à berón.

³⁵ Jomo sâ bó faga njií bú te tou, bó vu geé weh gi bò cògò seèn mé bèi. ³⁶ Bó yeé faga gi aá bú, bó den le teèn, bó né moóm den. ³⁷ Bó

nyagá fágá kwaá njeré déi ké ter felè seèn, te se kwòm cioò seèn doò, ye: «Nùà hên né Yeésò, Mgbè bò Jûf.»

³⁸ Bó lé naá Yeésò bò yib bò wúlá-feèh déi fà kwarè fágá kwaá ndò; dé kàn mé tou seèn, déi te be gaá, déi te be ngou, Yeésò lètenè. ³⁹ Nuaá mé kela doó sâ doón, né feh jilí, né bú teèn selé yíi. ⁴⁰ Nùà kàn ye bú a: «Jgweéh wò lé ye nyí nde né gwà Càṅ koò tulú som, nyí bú ter me kwaá cu te cieé tagáre wa? Yilí sòm-re feh yeè yilí. Mo wò né ka Ñunà Càṅ sâ bòn, jògò suágà ke yí te tou sâ ye.»

⁴¹ Bò ngàn sèmè dé kokoò bó bò *nji-sóu mé bò kokoò bò dé loò né bú gbèg ménâ haá taré ndò, ye: ⁴² «À kò cegé né bò nùàr yili soóm, à feh dé seèn nùà ñjèh yili sòm kó ngwéh. Ngweéh né Mgbè bò *Iseralà bò wa? Sâ bú a, suágà-re yí te tou sâ mà, te béh kwaá njií temé yoòr seèn. ⁴³ Ngweéh à temé seèn doón kwaá lo gi né beè Càṅ mà, wa nyí né Ñunà Càṅ ndò. Sâ béh jògò ke-re bèh mé Càṅ nde né bú yili som sâ.» ⁴⁴ Bò yib bò mé bó lé faga kwaá naá kwarè seèn doò né taré bú ménâ selé keéh ndò.

Cio Yeésò
(*Màrk 15:33-41; Lúk 23:44-49; Jân 19:28-30*)

⁴⁵ Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yili laré cu ká doó doón, yili soó gù m yòn loú tagár. ⁴⁶ Yeé baá mé lou lòn tagár, Yeésò som hueh mé terreb, ye: «Elí, Elí, lemá sàbátanî?» Sâ tueé né ye: «Càṅ mò, Càṅ mò, boó né naàm mé wò si lo né mè wa?» ⁴⁷ Bò nuaré déi lètenè bòó mé né doó sâ yeé ngweé aá ménâ, bó ye: «À baá *Elí yilá.» ⁴⁸ Cén déi lètenè boòn nde dula dom wellè fùlù, à yíi njií te mbè déi tanésé mân, à feéh

kwaá te toû, à tíim haá njií mé bú, te à njuar weh. ⁴⁹ Bò déi ye bú a: «Kwá ló môn, béh jògò ke ke, kò ngweé Elí sà ndeé né waá, à yili som bú wa?»

⁵⁰ Yeésò nga cu mé terreb, jomo sà à kuú ndò. ⁵¹ Cu sà cògò *gwà Càṅ koó keér geé lèbòlé, yuoó ké ter, nde ba ké doó. Cògò sà né kòṅ. Né yeé mò ké gwà Càṅ cíí leér. Tàbè né jilí, bò kweéh né kerré, ⁵² bò sà né komó lógó bele; bò dùlà-Càṅ bò mé lé naá gií kuú, komó yuo gií cuú dòù. ⁵³ Yeésò yeé komo yuo aá lè cio, bò dùlà-Càṅ bò mé lé komó yuo gií naá dòù sà, yila nde gi ké lètené lóó joloò; bò nùàr kókoó mbaá lé naá gií bó mé njolo ñené.

⁵⁴ Kwaá-taáb bò Rôm bò mé bò sóji mé lé mom deen naá Yeésò doó, lé naá bèh mé tàbè lé jilí naá sà ñené, bó lé naá gií bò njií mé lé bóó belé naá doón ñené ndò. Bó yeé ñene aá ménâ, veéh bóó lom bó ñèh, bó ye: «Mé gècèn mene nùà hèn né ñunà Càṅ bòn!»

⁵⁵ Ké teèn sà bò véh lé naá teèn kókoó mbaá, bó né ké bèh ndòṅ-ndòṅ njebá ke den. Bò sà bò lé yuoó naá ké Galilé, bó né jomo Yeésò bele ndeé, te bó gam beh bú. ⁵⁶ Lé naá bò Marí Magdalá, bò Marí meí Ják bò Joséf, mé meí bò ñunà Jebedê, mé bò déi ndò.

Bèh Yeésò furú

(*Mârk 15:42-47; Lúk 23:50-56; Jâṅ 19:38-42*)

⁵⁷ Lou yeé yuom aá, nùà lieé déi waá, à né nùà Arimatê, yilí seèn né Joséf, à lé baá gií mbòṅ Yeésò mé feh seèn ndò. ⁵⁸ À nde ké yoòr *Pilátò, à dua bú komó Yeésò. Pilátò ye bó há bú haá ma. ⁵⁹ Joséf nde jògò weh komó Yeésò doó, à vuob nyegé bú mé cògò nyógòr feésé mân, ⁶⁰ à jògò

yíí njií bú gè dòù lè sà feésé mân ndò. À lé sà sà kweé naá kweéh, ye te bó ndeé furú nyí teen ma. Jomo sà à teré ferá kwaá taá koósé mân sònbò ndò, à yuo. ⁶¹ Sà Marí Magdalá bò Marí déi né doó, doón lé naá gií njoloò bòn.

Sà moom deen

⁶² Cieé sòu yeé nga baá, bò *ngàṅ sèmè dé kokoó mé bò *Farisiên nde bilí kwa Pilátò, ⁶³ bó ye bú a: «Dé koó, béh munó ko cu aá kèn, cu mé nùà nyeên doó lé naá mé njolo, à lé ye: te cieé tagáre nyí nde né dòù komo yuo cuú! ⁶⁴ Mò né mân, sà témá ní bò nùàr ké teèn, bó nde sà hèllè moom, ko baá cieé tagár sà, sà ye. Mò sam bò mbòṅ seèn sé nab waá né, bó ñuob weh komó seèn, te bó ye bò nùàr a, à naá lè cio komo yuo. Sà nyeén dé jomò hèn nde né dé toò taré yógó.» ⁶⁵ Pilátò ye bó a: «Bò sóji né teèn. Bí ndé sà hèllè faá né tueé nò moom.» ⁶⁶ Bó yuo ndò, bó nde baá-re ké teèn ménâ ke nyegé, bó duagá lieré nyegé gi sòn sà mé taá, ye te njeré déi bó cú, bó kwaá lo beé bò sóji, te bó goó den teèn.

28

Lè cio komo yuoó

(*Mârk 16:1-10; Lúk 24:1-12; Jâṅ 20:1-10*)

¹ Jomo *cieé sòu sà, loù sóndè toò cieé, Marí Magdalá bò Marí déi komo nde bèh sà ke wellè, ² Wa ké teèn, bó ke, tàbè baá mé terreb mene jilí, cilí Càṅ Nùà dueé déi suagá ké te vulúu, teré kwaá njií taá sònò sà doó yí jomo, den nde felèbò. ³ À né teèn wulá njerré den faá mbàn nò, bò cògò seèn né lom yoòr ménâ wulá njerré den ndò. ⁴ Càṅ tené bò sóji

doò lè. Veéh keré su njií bó doó, faá bó kuú gi aá nɔ.

⁵ Cìli Càŋ tueé njií mé bò véh doò ndɔ, ye bó a: «Bí té vèh, mè né gi kó ye bí ndeè naà yoòr Yeésò mé bó lé naà fagá wulá doó.

⁶ À doó hèn sam cuú, à komo yuo aá lè cio faá à lé naà tueé nɔ. Bí ndé, kè kú bìi, bèh mé à naà teèn cer hèn nɔ. ⁷ Bí ndé lòm wúwágá, bí júée bò mbòŋ seèn a: à komo yuo aá lè cio, à nde né toò kelá, à nde ké Galilê; wa bí ndé ké teèn, bí nde ñene nde né bú ké doó sâ ma. Mè ndeè naà bí cí tueé weh.»

⁸ Bó yeé nde ñgweé gi ménâ, bó feré yuo ké te sà mé vógó-temé mene, mé veéh mene ndɔ, bó dula nde baá-re bò mbòŋ seèn ménâ tueé. ⁹ Bó yeé baá ceér dueé, Yeésò kar yuo kelà ndɔ, ye bó a: «Mè bie aá bí.» Te bò véh doó yeé nde ñene ñgweé cu bú mân, bó ñar nde yoòr seèn, bó sue cemmé nde doó, bó kumó sie bú gule ndɔ. ¹⁰ Yeésò ye bó a: «Bí té njeré déi vèh. Bí ndé júée bò nùàr mò a: bó ndé ké Galilê, bó nde ñene nde né mè ké sâ ma.»

¹¹ Bò véh doó fɔón gò ndɔ. Cu sâ bò sóji déi lètenè bòó mé mòm deén naà sà doó, ñellé cu cu ké lo, te bó nde bò *ñgàŋ sèmè dé kokoó njií mé la kelà naà tueé weh. ¹² Bò ñgàŋ sèmè dé kokoó yeé ñgweé aá ménâ, bó yilá bilí bò kokoó bò, bó bó colo sòn, bó weh kàgàlòŋ kókoó mbaá, bó haá mé bò sóji doó, ¹³ bó ye bó a: «Bí júé lòm ye bò nùàr a: bò mbòŋ seèn la waà naà cíbíteèn, sâ bí baá gi lóm, bó ñuɔb weh komó seèn ma. ¹⁴ Mɔ ñgómna ñgweé mene, béh nde né bú nagá yogó, te bí gèr ñéné cú.» ¹⁵ Yeé baá môn, bò sóji doó weh kàgàlòŋ hèllè ndɔ, bó yuo die teèn, bó né faá bò kokoó bò tueé naà bó nɔ, tueé go. Nyeén hèllè nde tum die yila lètenè bò *Júf

ɔɔŋ. Wa mene hèn, née yaám ndeé den ye.

Yeésò ñene yuo kelà toò bò mbòŋ

(*Mârk 16:14-18; Lûk 24:36-49; Jâŋ 20:19-23; Seé b. 1:6-8*)

¹⁶ Bò mbòŋ dé yulá cùòb cén doó wa ké Galilê, bó ñaá nde ké te tòr mé Yeésò lé tueé naà bó sâ. ¹⁷ Bó yeé nde ñene njií bú mân, bó sue cemmé nde gi doó toò seèn. Mé ñjéh mene, bò déi né dé bɔòn lòu saán seér. ¹⁸ Yeésò ñgoró nde kwarè bɔòn ndɔ, ye bó a: «Terreb ké ter mé ká doó ɔɔŋ lé baá gi beè mò jege den. ¹⁹ Sâ bí wuò ter, bí yila nde lètenè bò nùàr wón ɔɔŋ, bí né bó bò mbòŋ mò sie kwaá bele: bí né bó nòmò Càŋ mé yilí Teleè, mé yilí Huaàn mé yilí Cúcuí Ñagâ ber bele ndɔ. ²⁰ Ngòr mò mé bí naá gi sònò mò ñgweé ɔɔŋ, bí fèh lòm bó nág, te bó jolo ménâ. Bí kóo ye, cieé ɔɔŋ béh bí né kóó, tóg nde wa lòu mé wón gi nde né teèn.»

Njàgà Bagaà Mârk

Ngòr Càn sònò Jân Bàptîs

(*Matiô 3:1-12; Lûk 3:1-18; Jân 1:19-28*)

¹ Njàgà Bagaà felè Yeésò *Kristò Njunà Càn duóm né hên. ² Né te mvù Esáyà *sòn-Càn nyagá den ye:

«Kè ní, mè toò yeè tema keéh né nùà tebê te à toó nyegé wò ceér.

³ Né hueh nuaré déi; ké ya dueè ngulí den né cí, né tueé ye: Bí tó nyegé ceér Nùà Dueè toò, bí tó dìlì nyegé bagasé.»

⁴ Yeé baá mân Jân Bàptîs ñene yuo kelà ké ya dueè ndò, à né ngòr Càn se, ye bò nùàr a: «Bí kwéh sér temé bìi, bí ndê, bí weh nòmò Càn, te Càn kulu sòm bí veèn yoòr.» ⁵ Bò Jerusalem bò mé bò nùàr te tàbè Judê dóng kem nde giì yoòr seèn, bó né veèn bòòn cie tueé sòm, Jân né bó dùà Jurdèn kou den. ⁶ Cògò seèn lé naá mé yulí ngelobà, à ké teneè cam tena né mé kándá paàr mân; yáb seèn lé naá kètàr mé nyuúí. ⁷ À né ké ter tueé njií, ye bò nùàr a: «Nuaré déi baá jomo mò ndeê, taré kela né bú mé mè. Né mene yuúí débágá seèn, mè wúlú ngwéh nuaá mé nde né toò seèn cemmé, te à se yuúí débágá seèn. ⁸ Dé mò, mè bí kou lom né mé nòmò; dé seèn à bí kou nde né mé Cúcuí Njàgá.»

Nòmò Càn kou dé Yeésò

(*Matiô 3:13-17; Lûk 3:21-22*)

⁹ Lou sâ Yeésò yuoô ké Najarêt te tàbè Galilé, à waà ké dùà Jurdèn, Jân kou bú nòmò Càn ndò.

¹⁰ À yeé baá yí dùà yuo kelà, à

ñene njií vulú gulu logó aá ké ter, Cúcuí Njàgá né ké felè seèn faá vògòb nò suagá. ¹¹ Hueh déi né ké jomo te vulúu ngulí, ye: «Wò né huaán yíé-temé mò; temé mò né lè mé wò nòrè.»

Bèh Yeésò mé veèn taáb

(*Matiô 4:1-11; Lûk 4:1-13*)

¹² Tètèi sam, Cúcuí Njàgá lu njií bú ké ya dueè ndò, ¹³ à boó ké teèn cieé yulà nèà, à né ké lètenè bò nyam cer den; *Sátàn né bú mé veèn ké sâ taáb sóó; bò cili Càn né bú yo taré gam.

Yeésò mé bò siè-ngò bò déi nèà

(*Matiô 4:12-22; Lûk 4:14-15; 5:1-11*)

¹⁴ Bó yeé yíi njií aá Jân gwà cibi, Yeésò foon gò ndò, à nde ké Galilé, à né Njàgà Bagaà mé yuoó naá beè Càn se yon, ¹⁵ ye bò nùàr a: «Cu waà baá kèn. Càn baá mbàm seèn ká kwarè bìi si njií. Bí yúé fón feh bìi yueé, bí kwéh sér temé, bí kwaá njií temé te Njàgà Bagaà.»

¹⁶ Yeésò yeé baá ké sòn tub Galilé gò ndeé, à ñene njií Simôn bò òm seèn André né ndoór * dùà vuú den. Né bò siè-ngò bò. ¹⁷ À ye bó a: «Bí bèlè mè; mè bí kènê sie kwaá nde aá bò kòrò nùàr.» ¹⁸ Bó vu njií ndoór doó lè sòn Yeésò, bó yuo bele bú ndò.

¹⁹ À gò ser cu, à ñene njií Ják bò òm seèn Jân bò ñunà Jebedé, bó né yí te kòm bòòn ndoór boó nyegé den. ²⁰ À yilá njií cu bó. Bó komo wuo ter kwar, bó kwaá lo tele bòòn Jebedé te kome mé bò seé bò mene, bó yuo bele bú.

Nuaré déi mé càn yoòr

(*Lûk 4:31-37*)

²¹ Yeésò bó bò mbòn seèn wa lé loó Kapernahúm ndò. Yeé baá lòu sóù, à yila nde lè *gwà sóù, à né bò nùàr ñjèh feh den. ²² À yeé baá

feh, hiim seér bò nùàr dé hiim. Lòu sam, à lé bó feh loóm naâ faá nùà njèh nɔ, à lé bó faá bò *nji-sòu nɔ fèh ná ngwèh.

²³ Sâ lè gwà sòu sâ, nuaré déi lé naâ teèn, à né mé càŋ yoòr. ²⁴ À loŋo njií ké ter; ye: «Òè, Yeésò nùà Najarèt, wò ndeè né béh wulá sòm wa? Béh bí né lè keé-re? Mè né gi ndègè yeè kɔó, wò dé yeè né jolosé, Càŋ wò temà naâ kɔó.» ²⁵ Yeésò pam bú ndɔ, ye bú a: «Húné sòn yeè, yùò kélâ lè nùà hèn wágácén.» ²⁶ Tándulu jege si njií nùà hèllè doó, yuo kelà, né kèŋ sòm. ²⁷ Geí laré bò nùàr gwà dɔɔŋ. Bó né lètenè boòn bieé kuú ye: «Hèn né kei mân? Né lom njèh dé feè mé terreb mene. Kè kú, né mene bò càŋ, à né tueé, bó né gi sòn seèn ngweé.» ²⁸ Tètèi sam, ngóŋ Yeésò ngulí sie aá tàbè Galilé dɔɔŋ beè.

*Bò beén bò ngún taré sɔòm
(Matió 8:14-17; Lúk 4:38-41)*

²⁹ Bó yuo kelà lè *gwà sòu, tètèi sam, bó nde ké lo Simón bô André; bó bò Jâk mé Jân lé naâ kɔó. ³⁰ Sâ gúnà Simón né baán, à né doó cer den, à né mé dùlù yoòr. Yeésò yeé yila kweèh, bó tueé keéh bú cí ndɔ. ³¹ À ngoró nde kwarè ma doô, à sie bú be, à komo sòm bú ter; dùlù kem yuo ma doô yoòr ndɔ. Ma doô boó haá bó yáb.

³² Lou yeé yila baá, bò nùàr weh waà mé bò beén bò boòn dɔɔŋ, bò déi né mé tándulu yoòr ndɔ. ³³ Cìlì nùàr lo sâ dɔɔŋ bilí nde gi ká tütúlù gwà. ³⁴ À né nùàr ngún te beén hihiné taré sòm bele; à né cu bò tándulu kókoó mbaá yoòr bò nùàr kwɔgó sòm bele ndɔ. À yiín bó sòn tueé. Lòu sam, bó lé naâ bú ñené kɔó.

Yeésò ké Galilé bèh ngòr Càŋ tueé

(Lúk 4:42-44)

³⁵ Yeé baá toò cieè, Yeésò komo yuo kelà gwò, à nde ké bèh ndón-ndón Càŋ dua. ³⁶ Simón bó bò mbei nde bú fɔón ndɔ. ³⁷ Bó nde kwa bú, bó ye bú a: «Bò nùàr dɔɔŋ né wò fɔón.» ³⁸ À tueé seér ye bó a: «Béh nde ser toò, te mè tueé ju Càŋ te bò loó déi ndɔ. Lòu sam, mè ndeè naâ dé cí.» ³⁹ Yeé baá môn, bó bó yon sie tàbè Galilé dɔɔŋ beè. À né ngòr Càŋ te *gwà sòu se bele, à né bò tándulu yoòr bò nùàr kwɔgó sòm bele ndɔ.

*Nùà beén veèn déi taré sɔòm
(Matió 8:1-4; Lúk 5:12-16)*

⁴⁰ Nùà beén veèn déi waà, cemmé nde toò Yeésò ndɔ, ye bú a: «Kúkùr yeè, mo wò né gwaán, wò nde né mè taré sòm, mè den cu ñagásé.» ⁴¹ Jere boó Yeésò njèh, à kema njií bú be yoòr; ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yùò taré.» ⁴² Beén nùà hèllè nyimé yuo doó sâ ndɔ, à taré yuo.

⁴³ Yeésò yeé baá bú gò bieé, à luom bú, ⁴⁴ ye bú a: «Càŋ a bó wò tueé nuaré déi. Ndé lom ké yoòr *ngàn sèmè, wò feh keéh bú yo yeè, wò haá bú gèh dàgà beén sâ, faá Músi lo naâ tueé nɔ, te bò nùàr ñene kɔ seér teèn.» ⁴⁵ Nùà hèllè yuo ndɔ. Njèh cén, à nde seér cu bò nùàr tueé laré. Yeé baá ménâ, Yeésò lón kwà cú mé à nde né ké lo bèsónè yuo kelá, à nde den seér cu aá ké ya bèh ndón-ndón. Kàn né yuoò, kán né yuoò, bó né ké yoòr seèn ndeé.

2

*Nùà gule kuú déi taré sɔòm
(Matió 9:1-8; Lúk 5:17-26)*

¹ Yeé cer weh baá, Yeésò cu cu ké Kapernahúm. Bó ngweé cu ye à baá ké gwò. ² Cìlì nùàr kem wa cuù ngún, faŋ yila gwò; bèh yuú

gi, mé cie mene. À né bó ngòr Càṅ se den. ³ Bò nuaré déi jògò waà mé nùà gule kuú déi ndò. Nùà nèà lètenè bòn lé jògò naâ bú kòó. ⁴ Bó waà, sâ nùàr fan tena baá toò, ceér yí toò Yeésò waà teèn sam cuú. Yeé baá ménâ, bó jògò ṅaá mé bú ké felè gwà ndò, bó komo feh gwà, bó sege yíi keéh bú teèn mé tèb mene, bó kwaá njií doó toò Yeésò.

⁵ Yeésò yeé ṅene, ye temé bòn dòn né lom yoòr nyí ménâ, à ye nùà beèn a: «Huaán mò, bò veèn yeé gi aá wò mé njéh kèn.» ⁶ Sâ bò *nji-sòu déi lé naâ doó sâ teèn. Te bó yeé nde ṅweé njií ménâ, bó yila lé bòn ndugó beleè, ⁷ ye: «Nùà hèn mân tueé né dé kei? Ngweéh à feh seèn weh né faá Càṅ mà. Nuaré déi né mé terreb veèn nùàr kulú sòm wa? Né lom Càṅ.»

⁸ Yeésò ṅene kò múnò bòn ndò, ye bó a: «Bí ménâ munó né dé kei wa? ⁹ Beè biì, taré kela né tueé ye nùà beèn a: Bò veèn yeé gi aá wò mé njéh kèn, wa né: wùò ter, wèh tèb yeé, gègòò wa? ¹⁰ Bí kòó ye: *Huaán Nùàr né mé terreb veèn ká doó dòn kulú sòm.» À den cuú baá-re, ye nùà gule kuú doó a: ¹¹ «Mè ye wò a: wùò ter, wèh tèb yeé, ndé á lo.» ¹² Nùà hèllè komo wuo ter kwar ndò, weh tèb seèn, fòn gò njolò bò nùàr doó sâ. Geí laré bò nùàr doó dòn, bó né Càṅ teèn seén yíi, ye: «Béh nées kèkènè dé hèn ṅéné ṅúṅgwéeh ye!»

Bèh Leví yilá

(Matíò 9:9-13; Lùk 5:27-32)

¹³ Yeésò yuo kela ndò, à nde cu ké sòn tub Galilé. Cili nùàr kem wa cuú ṅún, à né bó njèh feh den. ¹⁴ Jomo sâ à nde ser toò. Wa beré déi, à ṅene njií Leví ṅunà Alfè, à né ké gwò bèh seé seèn den den, à né kàgàlòn lèmpòn weh. Ye

bú a: «Yùò bèlè mè!» Leví yuo bele bú ndò.

¹⁵ À nde ké lo Leví yáb yieé. Bó bò wèh-kàgàlòn lèmpòn bò mé bò vevenè bò kókoó mbaá lé yieé bilí naâ kòó, mé bò mbòn seèn mene ndò. Lòu sam, bò nùàr lé belé naâ jomo seèn ṅún. ¹⁶ Te bò nji-sòu mé né yeé lètenè bò *Farisièn yeé nde ṅene njií Yeésò bó bò wèh-kàgàlòn lèmpòn bò mé bò vevenè bò né yáb bècènè yieé bilí ménâ, bó ye bò mbòn seèn a: «Bó bò wèh-kàgàlòn lèmpòn bò mé bò vevenè bò yáb bècènè yieé bilí né dé kei wa?» ¹⁷ Yeésò yeé ṅweé aá ménâ, ye bó a: «Bò beèn bò né yeé mé korò nùà lèh kòó, dèn ṅwéh bò tetarè bò. Mè hèn nde kuú naâ bò vevenè bò ká yoòr mò yilá njií, dèn ṅwéh bò didilí bò.»

Bèh yáb jolo

(Matíò 9:14-17; Lùk 5:33-39)

¹⁸ Cieé déi bò mbòn Jân Bàptis bó bò *Farisièn lé naâ yáb jolo. Bò nùàr ndeè ye Yeésò a: «Bó né naàn mé bò mbòn Jân mé bò mbòn dé bò Farisièn né yáb jolo, bò mbòn dé yeé yáb jòlò ṅwéh wa?» ¹⁹ Yeésò ye bó a: «Lòu mé bó sua yeé véh, mé si né doó samé den, bò mbeí nde né yáb jolo wa? Dé sâ ndóg. Cu mé bó bò si né kòó, bó yáb jòlò ndé ṅwéh. ²⁰ Mé njéh mene, bí kwá cieé déi, mò bó ṅgaá sòm aá bó si fù beè, bó ndeè jolo ye bòn.»

²¹ «Nuaré déi beéh cògò feé feé cògò dé cuúm téná làb nji bèh. Mò sam, dé feé nde né dé cuúm doó komo ṅoré sòm.»

²² «Bó tàgà mé kulu feé lè ṅguú cuúme si kwá bèh ndò. Mò sam, tàgà nde né jelá, ṅguú keér, mbè ber nde doó. Bó vu be te mbè mé ṅguú mene fà dòn. Mò bó baá mbè mé kulu feé si, bó bú si kwaá yeé lè ṅguú feé.»

Lùà loù sòu kwalé yieé

(Matíò 12:1-8; Lùk 6:1-5)

²³ Loù sòu déi, bò Yeésò né te njeèh yolò go kelá, bò mbòn̄ né mé lùà ceceér kwalé yieé ndeé. ²⁴ Bò *Farisiên deên ndo, ye Yeésò a: «Ŋéné ká mé njolo yeè: Bó né naàn mé *sòu beèh né yiín, bò mbòn̄ yeè né lùà loù sòu kwalé yieé wa?» ²⁵⁻²⁶ Yeésò ye bó a: «Njii mé *Davíd nùà njèh lé naà bó doò, bí née jáŋé kè ngwéeh ye wa? Lé naà te nàm Abiata *ngan̄ sèmè dé koò. Loù sâ Davíd bó bò nùàr seèn yeé nde aá mé cùè kuú, à lé naà te gwà Càŋe yilá ndeé. Yáb mé bó lé kwaá loò naà toò Càŋ, à lé naà jogó weh, à yieé, à haá njii bò nùàr seèn kèb déi, bó yieé ndo. Sâ bí né kóó ye né yeé jolo, bò ngan̄ sèmè yieé cegé yeé kóó.» ²⁷ Yeésò den cuù, ye bó a: «Càn lé *cieé sòu sou kwaá naà ye te gam nùàr, à lé nùàr mé sér ná ngwèh ye te gam cieé sòu. ²⁸ Sâ tueé né ye, *Huaán Nùàr né mé cieé sòu mene yógo.»

3

Nùà be ñemâ déi

(Matíò 12:9-14; Lùk 6:6-11)

¹ Jomo sâ Yeésò nde cu ké *gwà sòu ndo. Sâ nùà be ñemâ déi né ké gwò sâ. ² Bó né Yeésò mé ju taáb, ye mo à taré som nùà sâ loù sòu, bó nde né bú sie ma. ³ Yeé baá ménâ, Yeésò ye nùà mé be ñemâ doò a: «Wùò njéba ter njolò bò nùàr.» ⁴ À den cuù, ye bò nùàr a: «Sóu biì ye naàn wa? Ye loù sòu béh bó njèh bagaà wa, béh bó sér dé veèn wa? Ye huom kela né nùàr loù sòu yilí soom wa, dé nùàr wulá seèr wa?» Bó sòn kòmò ngwéh. ⁵ À né bó doó doón mé njèh mene ke laré, temé né bú lè mé jéré-temé boòn yulá. À tueé njii mé nùà hèllè ndo, ye

bú a: «Nèbbè be yeè nebbè.» À nebbé be ndo, be seèn taré yuo. ⁶ Te bò *Farisiên yeé nde ñene njii ménâ, bó kem yuo kela gi cie, bó bò nùàr *Heròde nde sòn nyogo, te bó wula som Yeésò.

Cilì nùàr ké yoòr Yeésò

⁷ Yeésò foón go ndo, bó bò mbòn̄ seèn nde cu ké sòn tub Galilê. Bò nùàr ngún né bú jomo kem bele: bó déi né bò Galilê bò, bó déi yuoò Jerusalem ⁸ mé te tàbè Judé sâ bèh hihiné. Bò déi yuoò te tàbè Idumé bó Jurdên kèb yágà, bó déi lè loó hihiné kwarè Tîr bó Sídon̄. Bò nùàr hèn doón lé ngweé gi naà njii mé Yeésò né yeé boó, bó ndeé né bèh cí. ⁹ Yeé baá ménâ, ye bò mbòn̄ seèn a: «Bí wèh kwá mè kom ká kwarè, wanóŋ bò nùàr nde aá mè baré wulá.» ¹⁰ Lòu sam, à né lom bò nùàr taré som dé gècên; bò beèn bò doón né ká yoòr seèn lege ndeé, ye te bó kema kwa bú kemà. ¹¹ Bò tándulu mé lé naà gi bú ñené, suélé nde gi toò seèn, bó né ké ter tueé njii, ye bú a: «Ŋgweéh wò dé yeè né Njunà Càŋ mà.» ¹² À né lom bó mé terreb luom, te bó ndègè seèn cie túé sòm cú.

Bò mbòn̄ tebé yulá cùòb fà

(Matíò 10:1-4; Lùk 6:12-16)

¹³ Jomo sâ Yeésò ñaá nde ké te tòre ndo. À yilá njii bò nùàr ké yoòr seèn; lé naà bóó mé à né gwaân. Bó yeé waà baá, ¹⁴ à balé weh bó yulá cùòb fà bò déi teèn, te bó bó den beh, te à tema beh bó, bó nde ngòr Càŋ se yon̄; ¹⁵ à haá bó terreb ndo te bó kwogo som bele bò nùàr càŋ tándulu yoòr. ¹⁶ Lé naà Simôn̄, ye yilí seèn déi baá cu Pièr ma. ¹⁷ Déi né Ják ñunà Jebedé bó dim seèn Jân; à yilá cu bó Boaneje, ye: bó né faá mbàn no. ¹⁸ Bò déi né cu André, Filíp, Bartelemí, Matíò, Tomàs,

Jâk ñunà Alfê, Tadê, mé Simôn nuaá mé gwàn bèh dé mé bò kin den felè bò loó bò doó, ¹⁹ mé Júdàs sarnyé Yeésò.

Bò nùàr Yeésò ndeè bú weh keéh

²⁰ Yeésò nde cu lo ndo. À yeé wa baá, bò nùàr ñgún bilí wa cuù, yogó bilí bó bò mbòñ seèn mé yáb yieé mene. ²¹ Bò nùàr seèn yeé ñgweé aá ménâ, bó ndeè bú sie weh, ye: «À vera baá kèn.»

Bò *ñjì-sòu ye Yeésò seé boó né mé terreb *Sátàn

(*Matiô 12:22-32; Lùk 11:14-23; 12:10*)

²² Bò ñjì-sòu mé lé yuoó naâ ké Jerusalem ye: «À yila baá beè *Beljebu kèn. Mgbè bò tándulu sâ haá né bú terreb koó, à né bò tándulu mé ñjèh kwogó den.» ²³ Yeésò yilá ñjì bó ká toò seèn ndo, à né bó ñjèh lè kàne tueé keéh, ye bó a: «Naàn naàn mé Sátàn nde né yo seèn nùà ñjèh kwogó wa? ²⁴ Mè tueé bí, né mene lè lò mgbè dé heè, mo bò nùàr né lètenè boòn kerré kuú, sâ lò sâ nde né ñellé veé. ²⁵ Né mene te mbàgà dé heè ndo, mo bò nùàr né lètenè boòn kerré kuú, sâ mbàgà hèllè nde né tob yuo. ²⁶ Mo Sátàn hèn lege kuú cu né mé yo seèn nùà ñjèh, te lò seèn kerré den hihiné, sâ terreb seèn toò ndé ndé ñgwéh, nde né gií.

²⁷ «Nuaré déi gwò nùà terrèb déi yilá kòmò ndé ñgwéh, à ñuob bú. Ko à nùà hèllè doó kaga si gi aá, à nde ye bú ñuob.

²⁸ «Mè tueé bí, nùàr a bó mene gèh veèn dé heè, bú a: júé mene yilí Càn, Càn nde né dé sâ doó kulú ñjì. ²⁹ Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Ñagâ, Càn veèn seèn doó kulú ñjì ndé ñgwéh, veèn bú yoòr jí ndé cú dé nyemà mé nyemà.» ³⁰ Sâ bó la naâ tueé

ye, Yeésò yoòr né seér mé càn tándulu. À bó ménâ tueé né dé cí.

Mei Yeésò mé bò ñim Yeésò (Matiô 12:46-50; Lùk 8:19-21)

³¹ Mei Yeésò mé bò ñim Yeésò waà ndo, bó ñjebá le yí cie, bó ye bò nùàr a: «Yilá kèh béh Yeésò teèn.» ³² Sâ nùàr ñgún né kwarè seèn den kaáñ yon, bó ye bú a: «Mei yeé bó bò ñim yeé né yí cie, bó ye yilá kèh wò ma.» ³³ Ye bó a: «Mei mò mé bò ñim mò né bò nèi wa?» ³⁴ À né bò nùàr gwà doón ke yon. À den cuù, ye bó a: «Mei mò mé bò ñim mò né seér bò hèn bò. ³⁵ Bòó mé né sòn Càn ñgweé doón, bò mei mò, bò ñim mò, bò tie mò né bó.»

4

Kàn felè nùà vú-gèh

(*Matiô 13:1-9; Lùk 8:4-8*)

¹ Yeésò yila cu ñgòr Càn ké sòn tub Galilé feèh. Cili nùàr ñgún merré wa cuù, fan sie bú beè. Yeé baá yogó, à nde ña den dé seèn yí dùa te kome, bó le ká cie sòn nòmò. ² À lé bó ñjèh kókoó mbaá feh keéh gií naâ te kàne te kàne, ye bó a: ³ «Bí ñgwé! Nuaré déi lé ndeè naâ ké ñueh bèh gèh vuù. ⁴ À yeé baá gèh vuú, kèb déi sue le ceér dueé. Bò non waà gwaré yieé som. ⁵ Kèb déi nde sue yila te kèrré taâ, bèh sâ tàbè teèn màgà ñgwéh. Ba yuoò wágácén ndo. ⁶ Lou yeé baá li, ñema yuo cu. Lòu sam, bèh jogob yí lé teèn ná ñgwèh. ⁷ Kèb déi nde sue yila lètenè bò ñgobó deduané, ba yuo ter. Yeé baá kulá, bò ñgobó deduané hèllè lané wula som bó, bó tàb wá kwá cú. ⁸ Kèb déi nde dé seèn sue yila bèh tàbè bagaà, ba yuo kelà, kula, wa tàb: tab déi mvum teèn yulá tagár, tab déi yulá ténjén, déi yuií.» ⁹ Yeésò den cuù, ye bó a: «Nuaá né mé tie

dé ngweê, bú a, ngwé nyégé ngòr hên bagasé.»

Yeésò ngòr te kàne si keéh né dé kei?

(*Matiô 13:10-17; Lûk 8:9-10*)

¹⁰ Bò nuàr yeé ñellé gi aá, bòó mé né kwarè seèn bó bò mbòñ yulà cùòb fà doò bie bú bò kàn sà ndò. ¹¹ À ye bó a: «Dé biì, ngòr felè *Lò Càñ mé Càñ lo naà lòu leér kwaá, né tieè biì. Dé bò déi, kò bó né bó lè kàne ménâ si keéh, ¹² te bó ke den dé keè, bó ñéné cú; te bó felá den dé felâ, bó ngwé kó cú ndò. Mò sam, bó nde né temé kweh seér, Càñ nde né veên bòn doó kulú njií.»

Kàn nuà vú-gèh seè

(*Matiô 13:18-23; Lûk 8:11-15*)

¹³ Yeésò den cuù, ye bó a: «Bí kàn hên ngwé kó ngwéh wa? Sâ bí bò déi ngweé kò nde né naàn wa? ¹⁴ Nuà vú-gèh né nuaá mé né ngòr Càñ tueé. ¹⁵ Bò nuaré déi né mapelím mbaá faá kpon ceèr nò, gèh naá gi teèn sue. Bó yeé ngweé gi aá, tètèi sam, *Sátàn waá baá kèn, luaga sòm cu bó lè. ¹⁶ Bò déi kwa né dé bòn gèh faá bèh kèrré taà nò. Bó nde né ngòr Càñ ngweé, bó gwaán nyegé mé vógó-temé mene. ¹⁷ Njèh cén, ngòr sâ jògòb lè bòn yí ngwéh; bó gwaán lom né cuúr cén mbaá. Gèr sé yeé baá bó te ngòr Càñ coró, bò nuàr né bó mé njéh bunó, bó cuaré yuo wúwágá. ¹⁸ Bòó mé né lètenè bò ngobó deduané sue yilá doò né bòó mé né ngòr Càñ ngweé, ¹⁹ njèh cén, bó né mé *wónj nyamé le, bó né te ngulù wónje faá bó gwaán nè nò samé ndeé, bó tuaá hihiné né mé bó bele ndeé ndò. Nde nde, bò njèh hèllè karé wula sòm njií ngòr Càñ lè bòn, bó le cùr. ²⁰ Bò nuaré déi dé bòn né faá bò gèh mé bó

vuú né te tàbè bagaà nò. Bò sâ bò né ngòr Càñ ngweé, bó né gwaán nyegé. Yeé baá ménâ, bó né tàb waá ndò; tab déi mvum teèn yulà tagár, tab déi yulà ténjén, déi yuií.»

Kàn déi mé lâm
(*Lûk 8:16-18*)

²¹ Yeésò den cuù ye bó a: «Mò bó mogo yilá baá mé lâm gwò, bó sulí kwaá seér nde né bú ka soò wa? Bó nde né bú ka ndagâ sulí kwaá seér ndò wa? Ngweéh bó tuú njií nde né yí te súgo mà. ²² Mè tueé bí, bò njií mé né bèh cibì doónj nde gi né cie ñéné le; bò dé bèh lèrrèb ñéné yuo kela gi bèsonè ndò. ²³ Nuaá né mé tie dé ngweê, bú a, ngwé nyégé ngòr hên bagasé.»

²⁴ À den cuù, ye bó a: «Bí ngwé nyégé bò njií mé bí né felá doónj bagasé. Bí kóo ye, mòu mé bí né bò nuàr njèh teèn me haá doónj, Càñ bí me haá cu nde né teèn, à haá sagá cu bí déi felèbò. ²⁵ Nuaré déi nde gi né mé njèh beè, bó haá sagá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé njèh beè sam nde ngweéh, né mene dé maàn mé à né mé njéh doónj, bó nde né bú beè horó sòm.»

Gèh bò tàbè baá jueé

²⁶ Yeésò den cuù, ye bó a: «*Lò Càñ den né faá nuàr né gèh ké ñueh vuú kwaá nò. ²⁷ À yeé vu kwaá baá, cibiteèn à né lóm cer, suútenè à né bèh seé seèn ndeé; gèh hèllè né jomo seèn kar; né noóm, nuà hèllè kèkènè dé sâ ngwé kó ngwéh. ²⁸ Gèh bò tàbè né ka bòn jueé den; à ba yuo kela ndò, ña jilì, velé sem, nde nde sie kèh. ²⁹ Yeé ñema gi aá, wulu dé kwaá. Nuà ñueh doò kwaá sòm ndò.»

Kàn mvum tàb làm
(*Matiô 13:31-32, 34; Lùk 13:18-19*)

³⁰ Yeèsò den cuù, ye bó a: «Béh Lò Càṅ me njií nde né mé kei wee? Den né faá kàn dé heè wa?» ³¹ Ye bó a: «Lò Càṅ den né faá mvum tàb làm* nɔ. Mɔ bó baá bú dòu dobo yií, támbèn lètenè bò mvum dɔɔŋ né bú. ³² Mɔ à kula baá, tàyàm lètenè bò toú dɔɔŋ né cu bú. Bò béh seèn nde né bèh beè yaám sie; bò non tieé beh fulu te yàm seène.»

³³ Yeèsò lé bò nùàr njèh kókoó feh gií naá te kàne te kàne, faá bò kàn dé hèn nɔ. À lé si beéh bó dé mé bó nde né ṅweé komo ndɔ. ³⁴ À ṅòr déi lòu mbaá túé njií ṅwéh, kɔ né lè kàne. Dé bò mbòṅ, mɔ bó baá léláṅ bɔ̀n, à né bó se gií.

Fu taré pam huné
(*Matiô 8:23-27; Lùk 8:22-25*)

³⁵ Cu ka lòu sá liyilì, Yeèsò ye bò mbòṅ seèn a: «Béh nde tub kèb yágà.» ³⁶ Bó yuo kwaá lɔ cili nùàr ndɔ. Bò mbòṅ weh yuo mé bú te kɔm mé à né lè doó; sá bò kɔm déi né kwaré mân. ³⁷ Wa beré déi, fu taré kobo yilá dùà, né nòmò lè kome pieém njií den, kɔm baá yuú. ³⁸ Sá Yeèsò baá ké jomo bɔ̀n lóm, à né feh te kékèh cer kwaá den. Bó nyimé sɔm bú, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, béh nde aá kum le, wò yulá ṅwéh wa?» ³⁹ À nyimé yuoô, à pam huné sɔm fu, ye nòmò a: «Húné nɔɔŋ.» Fu hèllè nɔɔŋ, pɔŋ die dùà dɔɔŋ. ⁴⁰ À ye bò mbòṅ a: «Bí veéh né dé kei wa? Bí temé mé mè kwá njií cú wa?» ⁴¹ Veéh bɔ̀b bó njèh. Bó né lètenè bɔ̀n bieé kuú ye: «Hèn né neì, mé sòn seèn ṅweé bilí né mé fu bô nòmò mene wa?»

* **4:31** 4:31 Ká Bà mvum mé jie kela né kɔó né mvum tàb làm. Dé ké lɔ bò Jíf né mvum dé hiin.

5

Nuaré déi mé càṅ tándulu yoòr taré sɔ̀m
(*Matiô 8:28-34; Lùk 8:26-39*)

¹ Bó wa yí sònò tuùb kèb yágà, te tàbè bò Jerasénè bò. ² Yeèsò suaga die doó. À yeé ke, nuaré déi yuoô ké māsou, baá ká yoòr seèn ndeê. Nùà hèllè lé naá mé càṅ yoòr, ³ à lé cer beéh ké māsou ndɔ. Né mene mé yuií lòṅ, nuaré déi lé bú kàgà kòmò ná ṅwéh. ⁴ Sá bó lé bú be kaga beéh lòu, bó yií bú fògò gulè ndɔ. Mé njèh mene, à lé naá beh tené sɔm. Nuaá mé nde né bú taré yɔgɔ sam. ⁵ Suútenè mé cibítenè mene à né ké lètenè bò sá keṅ sɔ̀b, mé te tòre mene ndɔ, à né yo mé taá tulú ṅerré.

⁶ À yeé nde ṅene njií Yeèsò ké dàb mân, à sɔm doó, à dula ndeé ká toò seèn, à cemmé nde doó, ⁷ à né ké ter logó njií, ye bú a: «Yeèsò Njuna Càṅ terrèb, bélò né lè keé-re wa? Mé yilí Càṅ, té mè gèr fèh.» ⁸ Sá Yeèsò la baá càṅ lè seèn paám, ye bú a: «Tándulu, yùò kélá nùà hèn lè nɔɔŋ.» ⁹ Jomo sá Yeèsò ye bú a: «Yilí yeè né neì wa?» Ye Yeèsò a: «Yilí nyí né Bilí bɔ̀. Lòu sam, béh bilí den né lòu.» ¹⁰ À né Yeèsò bɔṅ den, ye bú a: «Té béh te tàbè hèn sɔ̀m.»

¹¹ Sá bòṅ ṅguiáṅ né ké cueé tòr yieé den, bó né teèn ṅún. ¹² Bò càṅ doó bɔṅ baá-re Yeèsò, ye bú a: «Kwá béh nde yila den seér ké lè bò ṅguiáṅ kié.» ¹³ Yeèsò gwaán ndɔ. Bó durá yuo kela baá-re, bó nde yila nde lè bò ṅguiáṅ hèllè. Bò ṅguiáṅ kem suagà ké cueé, bó sue yila nde ké te tube. Bó lé naá dɔɔŋ kám fà. Bó kum le teèn.

¹⁴ Bò tèn ṅguiáṅ durá yuo gi ndɔ; bó nde bò nùàr ké lɔ mé kè kèbè mene tueé. Bò nùàr né teèn kem ndeé, te bó nde ṅene mé njolo bɔ̀n ndɔ. ¹⁵ Bó yeé wa baá

kwarè Yeésò, bó ñene nuaá mé lé naâ mé tándulu yoòr doò, né doò den den, à su kwaá baá cògò yoòr, à taré yuo aá kèn. Veéh bɔ́ɔ̀ bò nùàr ñjèh. ¹⁶ Bò ñjii mé la kela naâ felè nùà beên mé bò ñguiân dɔ́ɔ́n, bɔ́ɔ̀ mé naâ ñene, né bò nùàr se nyegé. ¹⁷ Yeé baá ménâ, bó bɔ́n Yeésò, ye bú a: «Kúkùr yeè, yuò lè tàbè beèh yuoò.»

¹⁸ Yeésò yeé baá te kɔme yilá ndeé, nuaá mé la naâ mé càñ yoòr doò bɔ́n bú, te bó bú nde. ¹⁹ Yeésò berɔ́n ye bú a: «Ndé dèn sér á ké lo yeè, wò tueé bele bò mbeí yeè ñjii mé Nùà Dueè la naâ felè yeè bɔ́ɔ̀ dɔ́ɔ́n, wò tueé bó jere mé à la naâ wò kɔ́ɔ̀ doò.» ²⁰ Nùà hèllè fɔ́ɔ́n gò ndɔ. Ñjii mé Yeésò naâ felè seèn bɔ́ɔ̀ keéh dɔ́ɔ́n, à né mé ñjèh lè lò Dèkàpòlí* sâ saán ndeé. Bɔ́ɔ̀ mé lé naâ ñgòr hèn ñgweé dɔ́ɔ́n geí laré gi.

Nunà Jàrùs bô ma mé lé naâ cògò Yeésò kema

(Matíò 9:18-26; Lúk 8:40-56)

²¹ Yeésò yuo cuù kèb yágà te kɔme, à cu cuù kèb kân. Cili nùàr bilí wa cuù kwarè seèn ñgún, sâ à né sòn nòmò ñjebá den. ²² À yeé ke, nùà koò *gwà sòu déi waá baá, yilí seèn né Jàrùs. À yeé nde ñene ñjii Yeésò mân, à cemmé nde ka seèn, ²³ à bɔ́n bú, ye bú a: «Huaán nyí dé vèh nde aá kuú dɔ́lè. Kúkùr yeè, ndè kè mà ñjii yeè bú be yoòr teèn, te à yili yuo, à kú cú.» ²⁴ Yeésò yuo bele bú ndɔ. Cili nùàr né Yeésò jomo kem bele, bó né lom bú dé baré baré ñeí.

²⁵ Sâ ma déi né doó sâ teèn; baá nyèmà yulà cùbɔ̀ fà húóm né bú yoòr yuo den. ²⁶ À né bèh lèh dé kàn mé dé kân ndeé, à né gèr teèn mbaá ñene kuú, kàgàlòñ né bú beè gií. Mé ñjèh mene, toò ndé ñgwéh, à né seér gèr mé ñjèh lòu ñene ñeí. ²⁷ Sâ ma hèllè lé naâ

baá ñjagà Yeésò ñgweé ndɔ. Yeé baá ménâ, à yila nde lètenè bò nùàr, à ñgoró nde yí jomo seèn, à kema weh cògò seèn. ²⁸ À né ké lè tueé den ye: «Mò mè kema cegé mene léláñ cògò seèn, nde né mè yili sɔm.» ²⁹ À yeé baá kema, húóm tené bú yoòr ndɔ. À ñgweé kɔ ye nyí taré baá kèn.

³⁰ Yeésò ñgweé kɔ yoòr dé seèn ndɔ, ye terreb nyí kèb déi naâ yuo. À bele seér lètenè bò nùàr, ye: «Nei cògò nyí kema naâ kɔ́ɔ̀ wa?» ³¹ Bò mbɔ́n seèn ye bú a: «Bò nùàr baré sela baá ndɔ, wò ye nei nyí kemá naâ kɔ́ɔ̀ wa?» ³² Yeésò né ka kwarè seèn ke yɔ́n, ye te nyí ñene nuaá mé la naâ nyí kema sâ. ³³ Ma doò yeé ñgweé kɔ aá yoòr seèn ménâ, à ndelé ndeé mé veéh mene, à die nde ka Yeésò, à tueé komo bú gècèn seèn dɔ́ɔ́n. ³⁴ Yeésò ye bú a: «Huaán mò, wò né lom temé cén yoòr mò kwaá ñjii, wò taré yuo aá kèn. Mvéle yuò teèn, ndé bá-re.»

³⁵ Yeésò née seèn mé ma doò tueé den, tòm waá ndɔ, bó ye nùà koò doò a: «Ñjuna yeé kuú aá ma. Té yeè Nùà fèh-ñjèh mbaá kì kú cú.» ³⁶ Yeésò dé sâ táñ ñgwéh, à kɔ lom né nùà hèllè tueé, ye bú a: «Té vèh, kwá ñjii lòm ndèm mé mè.» ³⁷ À gwàn cú dé nuaré déi bele bó jomo ndɔ, à weh lom aá Pièr mé Ják bô òm seèn Jân. ³⁸ Bó bó nde ké lo nùà koò gwà sòu doò. Bó wa ké teèn, bèmè né lom bɔ́gò faá cí nɔ, mbà né doó jɔ́gór ñjèllé. ³⁹ À yila nde yí gwò teèn, ye bò nùàr a: «Gèh bèmè mé yúé mene hèn né dé kei wa? Huaán ñjeré déi kú ñgwéh, à cer né lóm.» ⁴⁰ Te bò nùàr yeé nde ñgweé ñjii ménâ, bó kem sue bú yoòr mé séb. À sɔm keéh gi bò nùàr cie ndɔ, à weh lom tele bô meí mé bò mbɔ́n seèn doò, bó bó yila nde ké mí yoòr huaán,

* 5:20 5:20 Lò Dèkàpòlí jue né lò mé loó né teèn yulá.

41 à sie njií bú be ter, à tueé bú mé ju bòn, ye bú a: «Tàlità kúmì.» Sâ tueé né ye: «Huaán vèh, mè ye wò a, wùò ter.» 42 Huaán doò komo wuo ter ndo, yila gò gòò. Sâ à lé baá gií mé nyemà yulà cùòb fà. Bó yeé nde ñene njií mân, hiím laré bó doó dɔ́ɔ́. 43 Yeésò luom lom bó dé gècèn ndo, ye bó a: «Càṅ a bó bí tueé nuaré déi. Bí há huaán yáb, à yieé.»

6

Bò Najarèt bò

(Matíó 13:53-58; Lùk 4:16-30)

1 Yeésò yuo bèh sâ ndo, à cu cu lè loó mé à lé kulà naâ teèn. Bó bò mbòn seèn lé naâ kɔ́. 2 Yeé baá lou sòu, à yila nde ké *gwà sòu, à né bò nuàr ñjèh teèn feh den. Bò nuàr yeé ngweé aá, hiím gi bó doó dɔ́ɔ́, bó ye: «À dé sâ kwaá naâ he wa? Hèn né gèh kógòn kei mân, hèn baá-re fém ndo. 3 Ngweéh hèn né kób-toú ṅunà Marí doó wa? Ngweéh Ják bô Josès mé Júde bô Simôn né gi bò òm seèn wa? Ngweéh lètenè beèh hèn né gi bò tie ndo wa?» Yeé baá ménâ, bó temé yoòr seèn kwá ní cú ndo. 4 Yeésò deén baá-re, ye bó a: «Bèh dɔ́ɔ́ bò nuàr né gi nuaá mé né *sòn-Càṅ veéh; sòn seèn ngeén seér yeé bò loó bò seèn, bò nuàr seèn, né mene te mbàgà seèn, bó né yeé sòn seèn ngeén.»

5 À yeé ñene bó temé teèn kwá ní ngwéh ménâ, à bèh fém bɔ́ keèh kwà cú ndo. Mé ñjèh mene, à kema taré sòm cegé bò beèn bò déi. 6 Gèh temé mé bò nuàr lé yoòr seèn kwá ní ná ngwèh sâ, lé naâ bú hiím yɔ́gò.

Bò yulà cùòb fà bò ké cie temá njií

(Matíó 10:5-15; Lùk 9:1-6)

Jomo sâ Yeésò nde bèh ṅòr Càṅ lelò feh bele ndo. 7 À yilá bilí bò mbòn yulà cùòb fà doò, à tema sòm bó fèfà fèfà, à jege haá bó terreb te bó kwɔ́gò sòm bele bò nuàr càṅ tándulu yoòr, 8 ye bó a: «Mò bí baá mé gò, bí té ñjeré déi beè wèh siè, ko né cegé cùgò. Bí té yáb beè wèh siè, né mene ba, né mene kàgàlòn, bí té beè wèh siè. 9 Bí yí lòm débágá, bí té cògò fà sù siè ndo.»

10 À den cuù, ye bó a: «Mò bí wa baá lè loó déi, bó feh bí bèh cèrrè, bí dèn lòm gwò sâ, ko gò bìi wulù baá, bí yuo ye. 11 Mò bí wa beré déi, bó bí wèh ṅwéh, bó tie te ṅòr bìi félá ní ṅwéh, bí yuò kwá loó bó nɔ́ɔ́. Mò bí baá doó sâ yuo, bí kàrè sòm gi fufú loó sâ gulè bìi, te duòòm bó toò tueé kwaá.»

12 Bò mbòn fɔ́ɔ́n gò ndo, bó né mé ṅòr Càṅ se ndeé, ye bò nuàr a: «Bí kwéh sér temé bìi kweèh.» 13 Bó né nuàr ṅún càṅ yoòr kwɔ́gò sòm bele, bó né bò beèn bò kókoó kómó bɔ, bó né bó mé ñjèh taré sòm bele ndo.

Cio Jân Bàptís

(Matíó 14:1-12; Lùk 9:7-9)

14 Mgbè *Heròde ṅweé njií ṅjàgà Yeésò ndo. Lòu sam, ṅgóg seèn lé baá bèh dɔ́ɔ́ ṅgulí ndeé. Sâ bò déi lé ye: «Né Jân Bàptís dòu komo yuo cuù né kɔ́. À fém bɔ́ né mé terreb sâ.» 15 Bò déi ye: «Né *Elí.» Bò déi den cuù ye: «Né *sòn-Càṅ déi faá bò sòn-Càṅ bò dé léi toò nɔ.»

16 Heròde yeé ṅweé aá ménâ, à sie lom aá dé seèn ye: «Né Jân Bàptís. Nyí lé naâ bú feh tená; à komo yuo cuù né dòu kɔ́.» 17 Sâ Heròde lé seèn tueé naâ kɔ́, ye bó siè kàgà ní Jân gwà cibì. À lé bú môn bɔ́ kuú naâ felè Herodiás, veèh Filíp òm seèn. À lé naâ ma

sâ gwò ngaá kwaá njií. ¹⁸ Sâ Jân lé naâ bú teèn bèsonè tueé njií ndò, ye bú a: «Né jolo. Wò sé lé veèh dim yeé gwò wèh kwá ná ngwèh!»

¹⁹ Yeé baá ménâ, Herodiàs sie kwaá lom aá Jân lè, ye kò nyí bɔ́ɔ wula som aá bú ndò. Njèh cén, à lé lónj beè Heròde kwà ná ngwèh lòu. ²⁰ Lòu sam, Heròde lé naâ Jân veéh, ye Jân né lom nùà dilí, nùà gècèn. À lé naá beéh Jân cíí ndò. Gwaán né mene bú ki, mé njéh mene ye kò nyí né tie te ngòr seèn felá njií.

²¹ Te cu sâ cieé mé bó lé ñaár naâ bú teèn yɔŋ kwaré cu ndò. À yilá baá-re bò nùàr, te bó nde teèn. À lé naâ bò kokoò bò seèn yilá, à yilá bò kwaá-taáb, mé bò kokoò bò te tàbè Galilé mene, ye bó a, bó ndé gí teèn. Lòu cieé koò sâ, Herodiàs kwa keéh baá-re lónj teèn. ²² Sâ ñuna seèn dé vèh lé naâ bené ké gwò ngò. Yeé baá Heròde bó bò nùàr yòòr huóòm, Heròde ye huaán a: «Njií mé wò né gwaán dɔ́ɔŋ, mɔ wò bie, mè nde né wò haá.» ²³ À jege yií teèn ndò, ye bú a: «Né mene tàbè nyí, nyí nde né wò kèb déi kɔb haá.» ²⁴ Huaán vèh doò yuo kela ndò, nde ké yòòr meí, ye meí a, nyí júée bú a, há nyí kei wa? Meí ye bú a: «Júée bú a: há nyí feh Jân Bàptís ma.»

²⁵ Huaán doò ndòr nde cu gè jomo yòòr mgbè, ye bú a: «Mè né feh Jân Bàptís te suúŋe kènè gwaán.» ²⁶ Te mgbè Heròde yeé nde ngweé njií mán, temé yili lom bú lè lég, à munó njií jègè mé à la naâ toò bò nùàr jege doò, yɔgò bú dé beròŋ. ²⁷ À yilá njií sójì seèn cén déi ndò, ye bú a: «Ndé téná wèllè feh Jân Bàptís.» Sójì hèllè yuo ndò, nde ké gwà cibì, tena waà mé feh Jân lè suúŋe, ²⁸ haá njií mé huaán doò. Huaán doò

nde mé meí haá njií ndò. ²⁹ Bò mbòŋ Jân yeé ngweé aá ménâ, bó nde furú njií kukuŋ dòu ndò.

*Bò nùàr kám tín koò
(Matíò 14:13-21; Lùk 9:10-17;
Jân 6:1-14)*

³⁰ Bò mbòŋ tebé cu cuù ndò, bó tueé Yeèsò njií mé bó lé bɔ́ɔ keéh naâ, mé bó lé feh keéh naâ dɔ́ɔŋ. ³¹ Cu sâ nùàr ngún lé naâ waá, bò déi né ndeé, bò déi né cuú. Né mene dé yáb yieé, Yeèsò bó bò mbòŋ lónj kwà ngwèh. Yeé baá ménâ, ye bò mbòŋ seèn a: «Béh nde ser ké bèh ndón-ndòŋ, te bí ko weh teèn.» ³² Bó yila kòm ndò, bó fɔ́ɔŋ gò, bó nde ké bèh ndón-ndòŋ lélan bɔ́ɔn. ³³ Bó yeé baá ndeé, bò nùàr kókoó mbaá lé naá giù bó ñené kɔ́ɔ, bó né te loó dé kán, mé dé kán kem yuoò, bó né teèn mé gule durá ndeé. Mé bò Yeèsò nde waá, sâ bò nùàr baá gi cu doó.

³⁴ Yeèsò yeé suaga die aá doó, à ñene njií cili nùàr né merrè den. Jere bɔ́ɔ bú njèh. Lòu sam, bó lé naâ faá bò mbieè mé nùà njèh teèn sam nò. Yeé baá ménâ, à yila baá-re bó njèh feèh ndò, à feh lom bó njèh ngún.

³⁵ Nde nde, lou yeé yuóm aá, bò mbòŋ seèn ngoró nde kwarè seèn, bó ye bú a: «Cu nde aá kelá, bèh hèn né ká jomo ndò. ³⁶ Wò sé la kwaá lɔ bò nùà hèn nde cu lelɔ yáb fɔ́ɔŋ ñge yieé.» ³⁷ Yeèsò ye bó a: «Bí há bó yáb kɔ́ɔ.» Bó ye bú a: «Wò ye béh ndé ñgè há bó yáb lòu, te béh njèh kám yuií fà dɔ́ɔŋ weh ndeé né he wa?» ³⁸ À den cuù, ye bó a: «Bí ndé jògò fón ke lètenè biì, bí né mé breèd beè meèn wa?» Bó yeé fɔ́ɔŋ ñene aá, bó ye bú a: «Beè beèh né breèd tín mé ngò fà.»

³⁹ Jomo sâ ye bó a: «Bí júée bò nùàr a, dèn ndé gí doó te nyurè, bó dèn bilí mɔgò mɔgò ma.» ⁴⁰ Bò

nùar den nde doó ndo, bò mògò déi mé nùar teèn yuúí, bò déi yulà títín. ⁴¹ Bó yeé den gi aá, Yeésò weh breéd tìn mé ngò fà doò, à ke njií njolo ké te vulúu, à dua Càṅ teèn, à kolé haá njií breéd mé bò mbòṅ, te bó geé haá bele bò nùar. À geé yon cu bò ngò fà doò lètenè bòn doón ndo. ⁴² Nùar doón yieé fulu gi; ⁴³ ndilí le, breéd mene, ngò mene. Bò mbòṅ nuaán bilí, yuú sògò yulà cùòb fà.

⁴⁴ Sâ lètenè bò nùar mé lé naá yieé doón, bó kula weh cegé né bò síf kám tìn.

Felè nòmò gò

(Matíò 14:22-23; Jân 6:15-21)

⁴⁵ Dèn só ngwéh, Yeésò kou yí njií bò mbòṅ seèn lè kome, te bó sela kela toò, bó nde kela den bú yí Becaída; à le ngogò dé seèn ká jomo, te à som gi bò nùar. ⁴⁶ Bò nùar yeé yuo gi aá, à ṅaá nde dé seèn ké te tòre bèn Càṅ duaá. ⁴⁷ Cibí yili lo bú ké teèn. Sâ bò mbòṅ baá gi mé kom ké lètenè nòmò. À ká cie le lom aá mé huún. ⁴⁸ À yeé ke, bó bò fu tarê baá ké dùà kwaré, bó né gèr mé njéh ṅené, bó né mene kogò, kom ndé kòmò cú.

Nde nde, yeé baá mé be lóm nà, à nde ké yoòr bòn ndo, à dé seèn go nde seér felè nòmò felè nòmò, ye te nyí kela keéh bó. ⁴⁹ Te bó yeé nde ṅene njií, à baá felè nòmò go ndeé ménâ, bó som kén, ye merré déi né càṅ tándulu. ⁵⁰ Lòu sam, bó lé naá gi bú doón ṅené laré, veéh lé naá bó ṅèh bò ndo. Tètèi sam, ye bó a: «Bí siè temé, né mè; bí té vèh.» ⁵¹ À ṅaá yila nde yí te kome yoòr bòn; fu hèllè pón ndo. Geí su njií bò mbòṅ doó. ⁵² Lòu sam, bó lè né mé temé macùr; fém mé Yeésò lé naá mé breéd bò doò, bó lé ṅgwé kòmò ná ṅgwèh.

Bò beèn bò te tàbè Jenesarète

(Matíò 14:34-36)

⁵³ Bò nde sela yuo kela tub kèb yàgà. Bó wa te tàbè Jenesarète, bó colo lo kom sònò nòmò. ⁵⁴ Bó yeé suaga die aá doó, bò nùar ṅene ko cu Yeésò, ⁵⁵ bó durá nde bò nùar te tàbè sâ doón tueé bele. Bò nùar yeé ṅgweé aá ménâ, bó jògo wa belé mé bò beèn bò te tèbe. Bèh mé Yeésò né teèn doón, ⁵⁶ né mene te loó maàn, né mene te loó koò, né mene kè kèbè doón, bó né mé bò beèn bò teèn jògò ndeé, bó né bó ké mbartogò jògò njií, bó né bú bòn, ye bú a: «Mò bò beèn bò kema weh cegé mene lélán sòn cògò yeé, bó nde né taré.» Bò mé lé naá belé kema doón lé naá gi taré yuo ndo.

7

Tòu bò jògò bò

(Matíò 15:1-9)

¹ Bò *Farisièn mé bò *njií-sòu déi yuoò ké Jerusalem, bó bilí ndeé ká kwaré Yeésò. ² Waá ká toò, bó ṅene, ye bò mbòṅ seèn déi né yáb yieé, bó be faá tabó né tueé no yàgà ṅgwéh.

³ Sâ bò Farisièn mé bò *Júf déi né yeé dé bòn tabó jolo: mò bó be faá tabó né tueé no yàgà ṅgwéh, bó yáb yieé bèn. ⁴ Mò bó cuù baá tan, ko bó yaga kélé gi aá yo, bó yieé ye yáb. Bó né cu tòu hihiné faá tabó tueé né no jolo ndo: gèh dé mé bó yaga yeé ṅèh mé njéh, né mene bò ṅgàb, né mene bògo, né mene sòò, né mene ndagá, bó né gi jolo.

⁵ Bò Farisièn mé bò njií-sòu hèllè yeé nde ṅene njií bò mbòṅ Yeésò né tabó ménâ kwaá, bó bie njií baá-re Yeésò ndo, ye bú a: «Bó né naàn mé bò mbòṅ yeé tabó bèlè ṅgwéh, bó né yáb mé be yilí yieé wa?» ⁶ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Esáyà lo jueé bòn, ye bí né bò sòn

fà bò! À yeé baá sòn-Càṅ tueé, à nyagá kwaá te mvù ménâ ndò, ye: Càṅ ye:

Bò nùà hên nyí seén kuú den né mé par sòn mbaá,

temé boòn né bèh hiîn.

⁷ Den né faá bó né nyí dua nò, sâ né dé lòu;

bó kwaá lòò né tòu nyí,

bó feh seér tòu bò tele boòn.»

⁸ Yeésò den cuù, ye bó a: «Wanóṅ bí né tòu Càṅ kwaá lòó, bí feh seér tòu bò tele biì nò.»

⁹ Yeésò den cuù baá-re, ye bó a: «Dé tòu Càṅ, bí né lom bú doó si njií kóó dé gècèn, te bí bele nyegé tòu biì. ¹⁰ Sâ Músi né gi tueé ye: Lé b toò tele mé meí yeé, wò ṅgweé sòn boòn. À né cu tueé, ye nuaá mé duagá tele, wa né meí wa, bú a, kú táré lè teèn ṅgwán. ¹¹ Mé njéh mene, bí ménâ fèh bèh. Bí den seér cu né ye: Mò nuaré dèi tueé njií mé tele, wa mé meí wa, ye bú a: nyí sé la naâ wò gam; njèh cén, baá gi *sèmè, (sâ tueé né ye: baá gi dé Càṅ), ¹² à né mene môn tueé seér, boó né naàn mé bí ye né бага wa? ṅgweéh sâ bí ye bú a: Té tele mbaá gam kú cú mà. ¹³ ṅgweéh bí sâ boó njellé né ṅgòr Càṅ, te bí feh keéh tòu lòò biì wa? Bí né ménâ boó, bí né cu mé bò tòu ṅgún ménâ feh ndeé den.»

Bò njií mé boó yili yeé nùàr
(Matiô 15:10-20)

¹⁴ Jomo sâ Yeésò yilá bilí bò nùàr ndò, ye bó a: «Bí doṅṅ, bí ndògò gi tie, te bí ṅgweé. ¹⁵ Mè tueé bí, njií mé yuo yeé kèb cieé, yila seér lè nùàr lòu, bú kóó bó yílí bèh. Né seér dé mé yuo né ké lè te temé boó yili né nùàr kóó. [¹⁶ Nuaá né mé tie, bú a, ṅgwé nyegé ṅgòr hên bagasé. »]

¹⁷ Yeésò yeé kwaá lo aá bò nùàr, à baá ké gwò, bò mbòṅ seèn bie bú kàn sâ ndò. ¹⁸ À ye bó a: «Mé bí

mene, bí ṅgwé kòmò ṅgwéh ndò wa? Bí nées kó ṅgwéeh ye: njií mé yuo yeé kèb cieé, yila lè nùàr lòu, bú kóó bó yílí ṅgwéh wa? ¹⁹ Lòu sam, dé sâ temé kè mà bèh, bele lom né tṅṅ, yuo kela nde ké cie.» Mé kàn hên, sâ Yeésò tueé loṅó baá kèn, ye yáb doṅṅ né gi dé yieé ma.

²⁰ À deén baá-re, ye bó a: «Bí kóó ye, njií mé yuo yeé lè nùàr boó yili seér né nùàr kóó. ²¹ Lòu sam, mündò veèn doṅṅ jeré yuo den né te temé nùàr: sár yòṅṅ né sâ; yib né teèn sâ, wúlá-feh né sâ; yàgà ndeé né teèn; ²² temé te njèh nùàre kwaá njií né sâ; jé l á -temé né sâ; nùàr beleé né sâ; tándabé né sâ; sà né teèn sâ; súí né sâ; hà m feh ceré né teèn mé kùlù mene, ²³ doṅṅ yuo giì né te temé, bó nùàr boó yili yeé kóó.»

Ma kìn mé lé naâ temé yoòr
Yeésò kwaá njií
(Matiô 15:21-28)

²⁴ Jomo sâ, Yeésò yuo doó sâ ndò, à nde ser kwarè lòó Tír, à yila nde lè gwà déi, ye te nuaré déi kó cú ye nyí waá baá. Mé njéh mene, à lèr kòmò ṅgwéh.

²⁵ Dèn só ṅgwéh, ma déi ṅgweé ṅgóg seèn, à waá, à cemmé nde doó toò seèn. Sâ ṅuna seèn dé vèh lé naâ mé tándulu yoòr. ²⁶ Bú nùà njèh lé naâ nùà kìn, bó lé ṅaár naâ bú ké Fenisí te tàbè Sirí. À yeé cemmé nde aá doó, ye Yeésò a: «Kúkùr yeé, ndê kwógó sòm yeé huaán nyí càṅ yoòr teèn.» ²⁷ Yeésò den seér, ye bú a: «Kwá mè jògò koó loṅó bò huaán lòò ye. Mò bó si njií yáb bò huaán mé boór, húóm ṅgwéh.» ²⁸ Ma doó gwaán ndò, ye Yeésò a: «Né ka môn jég, dé koò. Á sâ, bò boór domò yieé yeé tò mò yâb ka bò huaán ndò.»

²⁹ Yeésò deén baá-re, ye bú a: «Môn, mé ṅgòr yeé hên, ndé á

yeè lo. Tándulu yuo aá ñuna yeè yoòr kèn.» ³⁰ Ma doò cu cu lo ndò. À wa, sâ ñuna baá te ndagáa cer den; càṅ bú yoòr yuo aá kèn.

Nuà tándúg déi taré sòm

³¹ Jomo sâ Yeésò yuo te tàbè Tîr ndò, à kela seér ké Sídòṅ, à cu cu seér te lò Dèkàpòlì* lòu, ye te nyí yuo kelà te tub Galilè. ³² Bó weh waà bú mé nuaré déi ndò, tie né ndúg, sòn né tácobó. Bó ye bú a: «Kúkùr yeè kè mà nji yeè bú be yoòr teèn.» ³³ Yeésò weh nde mé bú ké bèh ndòṅ-ndòṅ, à fagá yíi bú nyògò beè tieè. Jomo sâ à kulu kwaá dèh te nyògò beè, à kema njií bú te leba, ³⁴ à ke njií njolo ké te vulúu, à homo, ye nuàrè a: «Efátà.» Sâ tueé né ye: «Lélògò!» ³⁵ Tie fuṅ, leba weh yuo ter, nuà hèllè yila keéh sòn tueé ndò. ³⁶ Yeé baá ménâ, Yeésò luòm bò nuàr, ye bó a: «Càṅ a bó bí tueé nuaré déi.» À né mene bó dé luòm luòm, bó né dé tueé tueé ñeí. ³⁷ Gèh fém dé sâ lé naâ bó geí yògò dé gècèn. Bó né lom tueé ye: «Seé seèn doóné né lom seé gècèn! Né mene bò tándúg, à né bó taré sòm; bó ṅweé cu tie, bó tueé sòn.»

8

Bò nuàr kám nèà koò (Matíò 15:32-39)

¹ Cu sâ bò nuàr kókoó mbaá bilí wa cuù. Bó yeé mé yáb beè sam cuú, Yeésò yilá njií bò mbòṅ seèn, ye bó a: ² «Jere né mè mé bò nuà hèn sie: kè kú lan baá cieé tagár, béh bó né lom kóó; bó mé yáb beè sam cuú ndò. ³ Mò mè yi njií bó lo mé lèi cùè, bó nde né ceér dueè die le; lòu sam, bò déi yuoó naâ bèh dàb.» ⁴ Bò mbòṅ ye bú a: «Béh yáb ka ya dueè hèn kwa caá nde né he, te béh koó laré bó mé njéh wa?» ⁵ Yeésò ye bó a: «Bí

beè né mé breèd meèn wa?» Bó ye bú a: «Né téhbeh.» ⁶ Yeésò ye bò nuàr a: «Bí dèn ndé jí doó.» Jomo sâ à weh breèd téhbeh doó, à vra Càṅ teèn, à kolé haá njií bò mbòṅ, te bó geé haá bò nuàr. Bó geé haá gi bó ndò. ⁷ Bó lé naá cuù mé ṅgò déi tetegér mân beè teèn. Yeésò weh, à dua Càṅ teèn, ye bò mbòṅ a: «Gè há cú bó.» Bó geé haá gi bó ndò. ⁸ Bó yieé fulu gi; ndilí le. Bò mbòṅ ñuaán bilí, yuú sògò téhbeh.

⁹ Bò mé lé yieé naâ yáb sâ doóné lé naâ kám nèà. ¹⁰ Bó yeé yieé gi aá, Yeésò yi njií ye bó, à nde dé seèn kòm yilá. Bó bò mbòṅ foón gò, bó nde te tàbè Dalemanúta.

Fém beè Yeésò bieè (Matíò 16:1-4)

¹¹ Bò *Farisièn waà ndò, bó duóóm Yeésò sòn foón, te bó sie bú teèn. Bó ye bú a: «Jògò bó ke fém déi mé feh keéh né ye wò bóó né seé mé terre Càṅ ye.» ¹² Homo yògò Yeésò dé tueé, à den cuù ye bó a: «Bóó né naàn mé bò cafané bò ye: kò bó ñene fém wa? Mè né tueé ye bí a, ndóg bó ñéné ndé cú!» ¹³ Jomo sâ à foón gò seèn, à yila cu kome, à sela nde tub kèb yágà.

*Kulu bò *Farisièn mé kulu mgbè *Heròde*

(Matíò 16:5-12)

¹⁴ Sâ bò mbòṅ lé naâ breèd nyen loó; lè kòòm lé gi cegé naâ breèd cén. ¹⁵ Yeésò yeé baá bó luòm, bó munó seér cí. Sâ à lé ye bó a: «Bí bòn feh bìi mé kulu bò Farisièn, bí bòn feh mé kulu Heròde.» ¹⁶ Bò mbòṅ duóóm baá-re lètenè boòn tueé kuù, ye: «À jue né breèd mé béh mé njéh beè sam doó.»

¹⁷ Yeésò yeé ñene aá ménâ, ye bó a: «Bí môn tueé den né dé kei, ye: mè jue né breèd mé bí mé njéh

* 7:31 7:31 Lò Dèkàpòlì jue né lò mé loó né teèn yulà. 8:11 8:11 Mat. 12:38; Lùk 11:16
8:12 8:12 Mat. 12:39; Lùk 11:29 8:15 8:15 Lùk 12:1

beè sam doò wa? Hên bí nées ka njèh ñgwé kòmò ñgwéeh ye wa? Feh bìi nées ka ter ndegé den á? ¹⁸ Bí né gi mé njolo; dé ñnenê sam wa? Bí né gi mé tie; dé ñgwéeh sam ndo wa? Bí mùnò kó cú, ¹⁹ ye mè lé naâ breêd tín kolé, koó bò nùàr kám tín mà. Bò sògò ndilí yâb mé bí lé jògò sòm naâ doò lé naâ meèn?» Bó ye bú a: «Lé naâ yulà cùòb fà.» ²⁰ À den cuù, ye bó a: «Mè yeé kolé cu aá breêd téhbeh, te koó nùàr kám nèà, sògò ndilí yâb lé naâ cuù meèn ndo wa?» Bó ye bú a: «Téhbeh ndo.» ²¹ À deén baá-re ye bó a: «Wa mene hên, bí nées ñgwé kòmò ñgwéeh ye wa?»

Tácugó déi ké Becaida

²² Wa ké Becaida, bò nùàr weh wa cuù mé tácugó déi toò seèn, bó ye bú a: «Kúkùr yeè, kè mà ní yeè bú be yoòr teèn.» ²³ Yeésò sie weh tácugó doò be, weh nde mé bú ké jomo loò. Wa ké teèn, à kulu kwaá bú dèh njolò, à kema bú mé be, ye bú a: «Wò baá njeré déi ñené wa?» ²⁴ Tácugó sòm njií njolo ter, ye bú a: «Mè baá bò nùàr ñené; bó den né faá toú no. Njèh cén, bó go seér né lòu.» ²⁵ Yeésò kema njií cu bú be njolò. Kè nê tácugó ke njege njií lom aá ké toò seèn, à taré yuo, à ñene ñagá gi njèh doón ndo. ²⁶ Yeésò ye bú a: «Nde lòm á lo yeè, té lètenè loò kélá cú.»

Ngòr Pièr felè Yeésò

(Matiô 16:13-20; Lùk 9:18-21)

²⁷ Jomo sâ Yeésò bó bò mbòñ seèn foon gò, bó nde ser te bò loò déi te tàbè Sesarê Filíp. Bó yeé baá ceér dueè, à bie ye bó a: «Bò nùàr ye mè né nei wa?» ²⁸ Bó ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bàptis, bò déi ye wò né *Elí, bò déi ye wò né *sòn-Càn cén déi.» ²⁹ Ye bó a: «Á bí no, bí ye mè né nei

wa?» Pièr ye bú a: «Wò né *Nùà Còñ.» ³⁰ Yeésò luom bó ndo, ye bó a: «Càn a bó bí tueé nuaré déi ménâ.»

Ngòr felè cio Yeésò

(Matiô 16:21-28; Lùk 9:22-27)

³¹ Jomo sâ à yila bò mbòñ seèn njèh feèh ndo, ye bó a: «Kò *Huaán Nùàr nde dà m bò gèr ñené laré. Bò kokoò bò loò, bó bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *njí-sòu doón nde gi né bú ngóón, te bó wula sòm bú. Lè cieé tagáre à nde cu né lè cio komo yuo ndo.» ³² À lé bó dé sâ tueé ñagá loóm naâ bèsónè. Pièr yeé nde ñgwéeh njií ménâ, à weh nde mé bú ké bèh ndón-ndòñ, à yila bú teèn nde. ³³ Yeésò bele seér ndo, ke njií bò mbòñ seèn, pam Pièr, ye bú a: «Máb *Sátàn, cú yo noón! Wò faá Càn no mùnò ñgwéeh, wò munó seér né faá bò nùàr no.»

³⁴ À yilá njií bò nùàr mé bò mbòñ seèn ndo, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò beleè doón, ko à ngon feh seèn, à nde mbin weh toú gèr seèn, à bele mè, sâ ye. ³⁵ Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòñ seèn mé feh seèn yili sòm, nde né bú leér loò. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ngóón seér, né mé Njàgà Bagaà beè kuú, nde né yòñ seèn yili sòm. ³⁶ Njií mé gam nde né nuaá mé né njèh ká lé wónje doón kwa laré te yòñ seèn leér te teèn, né kei wa? ³⁷ Njií mé nùàr nde né yòñ seèn mé njèh ñaá sòm né teèn wa? Ndóg teèn sam.

³⁸ «Sâ lètenè bò cafanê bò mé né veèn boó, mé temé yoòr Càn kwá ní cú, mɔ nuaré déi né mè teèn yaán, à né ngòr mò yaán, lòu mé mè Huaán Nùàr cuù nde né teèn, mè *sum wàà nde né lètenè bò cili Càn, mé terreb Tele mò yoòr, lòu

sâ mè nde né nùà hèllè yaáŋ sòm ndo.»

9

¹ Yeésò den cuù, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mé bí nde doón kuú gií, sâ *Lò Càŋ mé terreb seèn mene ñené yuo kelà baá cie, bò déi lètenè biì hèn ñene mé njolo.»

*Yeésò bèh yo kweéh seér
(Matió 17:1-13; Lùk 9:28-36)*

² Yeé kela baá cieé ténjén, mé téhbeh Yeésò weh Pièr bô Jâk mé Jâŋ, bó bó ñaa nde ké fele tòr mé huún boòn. Wa ké teèn, Yeésò kweéh seér yo njolò boòn. ³ Bò cògò yoòr seèn ña seér bò dé wuwulê, wula ñuerré seér dé ñuerré, gèh wulá dé sâ ká doó doón, nuaá mé nde né bú boó komo teèn sam. ⁴ Bò nuaré déi kar yuo kelà toò boòn ndo. Lé naâ *Elí bô Músi. Bó bó Yeésò né sòn tueé den. ⁵ Pièr ye Yeésò a: «Nùà fèh-ñjèh, kwá béh den le kò hèn, béh sie pàgà tagár, dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndo.» ⁶ Sâ Pièr tueé nderré weh né mbaá, veéh né bó ñjèh boó.

⁷ Jomo sâ bègè déi suagà ter, ka sie bó beè. Hueh déi né yí lètenè-bò ñgulí den, ye: «Hèn né Huaán yíé-temé mò; bí ñgwé gí sòn seèn.» ⁸ Bò mbòŋ yeé ke cu, bó nuaré déi teèn ñéné cú, le lom aá Yeésò.

⁹ Bó yeé baá ké te tòre suagá cuù, Yeésò luom bó, ye bó a: «Càŋ a bó bí tueé nuaré déi ñjii mé bí ñenè naâ hèn. Bí kwá ló lè biì, kò lòu mé *Huaán Nùàr komo yuo aá lè cio, sâ ye.» ¹⁰ Bó ñgweé sòn seèn ndo. Mé ñjèh mene, bó né lètenè boòn bieé kuú, ye: «À ye nyí nde né te cio komo yuo; sâ ye naàn?»

¹¹ Jomo sâ bó ye bú a: «Bò *ñjísòu tueé né dé kei, ye Elí wa logó ndeè né kóó mé Nùà Còŋ wa?»

¹² Ye bó a: «Né bòn! Elí ndeè né kóó waá logó, te à sie nyegé cu bò ñjèh doón. Á, dé mé bó nyagá kwaá né te mvù Càŋe, ye né môn, Huaán Nùàr nde né gèr kókoó ñené, wa bó nde né bú seb ndo no? ¹³ Mé ñjèh mene, mè tueé bí, Elí lé naá gií waá, bò nùàr bú sie seér cu faá bó gwaán né no. Ñgweéh sâ né faá bó lo naâ felè seèn te mvù Càŋe nyagá kwaá mà.»

*Huaán déi mé càŋ tándulu yoòr
(Matió 17:14-21; Lùk 9:37-43a)*

¹⁴ Bó wa ké kwarè bò mbòŋ seèn déi, bó ñene cìli nùàr né kwarè boòn kaáŋ den. Bó bó *ñjísòu né ñjèh saán den ndo. ¹⁵ Bò nùàr yeé nde ñene ñjii Yeésò mân, geí yògò bó mbaá. Bó sòm doò, bó nde bú kwa weh ndo. ¹⁶ À ye bò mbòŋ seèn a: «Bí bò ñjísòu saán den né kei wa?» ¹⁷ Nuaré déi deèn yí lètenè bò nùàr, ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, mè la weh ndeè naâ wò mé huaán mò; à né mé càŋ yoòr, né bú sòn sie huné. ¹⁸ Mò baá bú ñaa, né yeé bú doó jògò si, fuú né bú sònò yuo, à né nyie yieé, à né nab ndo. Mè la naâ bò mbòŋ yeé dua, te bó kwògò sòm bú, né bó taré yògò.»

¹⁹ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Jue ka bí bò dúágá-tie bò! Hèn béh bí née cu-re heèh wa? Mè bí seŋ den cu nde né heèh ndo wa? Wèh ndé mé huaán sâ kán.» ²⁰ Bó weh ndeè mé huaán ká yoòr seèn ndo. Càŋ doò yeé nde ñene ñjii Yeésò mân, à jilí komo si huaán hèllè doó mé terreb. Huaán né mé fuú sònò teré seér. ²¹ Yeésò ye tele a: «Lé bú mân boó duóóm naâ heèh wa?» Tele ye bú a: «Lé naâ sâ à née huaán maàn ye. ²² Né yeé bú tuar jògò si, jògò si cu bú dùà, ye te nyí wula bú. Mò wò nde né boó komo, kó yeé béh jere, wò gam

béh teèn.» ²³ Yeèsò deèn ndo, ye bú a: «Wò ye: mo mè nde né bɔ́o komo sé wa? Mo nùàr né temé cén yoòr Càn kwaá njií, dɔ́ɔ́n nde gi né bɔ́o komo.» ²⁴ Tele huaán doó logo njií ké ter ndo, ye bú a: «Mè né gi temé kwaá njií dág. Njèh cén, mè dɔ́ɔ́n kwá kòmò bèh; gàm yeè mè teèn.»

²⁵ Yeèsò yeé ηene bò nùàr baá ká yoòr bɔ́ɔ́n kem ndeé, à pam njií càn hèllè ndo, ye bú a: «Wò tándulu mé né nùàr sòn mé tie duagá hèn, mè jue né wò, yùò kèlà lè huaán hèn nɔ́ɔ́n. Càn a bó wò yila ηgweé cu teèn.» ²⁶ Càn doó som kén ndo, jilí komo si huaán hèllè doó mé terrebe, yuo kela sa. Huaán doó den lom faá komó nɔ. Bò nùàr lé naá gií tueé ye: à kuú né lòu. ²⁷ Yeé baá méná, Yeèsò sie som bú ter, à yuo njebá ndo.

²⁸ Yeèsò bó bò mbòñ seèn yeé baá ké gwò lélan bɔ́ɔ́n, bó ye bú a: «La bɔ́o naá naàn mé béh bú kwógó kòmò ηgwéh wa?» ²⁹ Yeèsò ye bó a: «Gèh càn bú sá, ko bó né lom Càn dua, bó kwogo ye bú.»

Ngòr felè cio Yeèsò dé mbelèm fà

(Matîô 17:22-23; Lûk 9:43b-45)

³⁰ Bó yuo doó sá. Bó yeé baá te tàbè Galilê kelá, Yeèsò gwàn cú mé bò nùàr ko bèh mé à né teèn. ³¹ Lòu sam, à lé naá bò mbòñ seèn njèh feh, ye bó a: «*Huaán Nùàr nde né beè bò nùàr yilá, bó wula som bú. Mo bó wula som aá bú, te cieé tagáre à nde cuú né lè cio komo yuo.» ³² Mé njèh mene, bò mbòñ lé ηgwé kòmò ná ηgwéh. Bó mé Yeèsò bié njií ηgwéh ndo, veéh lé naá bó sie yógó.

Dé koò lètenè bò mbeí

(Matîô 18:1-5; Lûk 9:46-48)

³³ Bó wa ké Kapernahúm. Bó yeé baá ké gwò, Yeèsò bie njií mé

bò mbòñ, ye bó a: «Bí la ceceér saán goó naá kei wa?» ³⁴ Bó sòn kòmò ηgwéh. Sâ ceér dueè bó la naá saán go ye: «Dé koò lètenè beèh né nei wa?» ³⁵ Yeé baá méná, Yeèsò den nde doó ndo, à yilá njií bò mbòñ dé yulá cùòb fà doó, ye bó a: «Nuaá mé gwaán né feh lètenè bò mbeí deèn, bú a: den sér ka bò mbeí dɔ́ɔ́n koó, à ηa seér kwer bɔ́ɔ́n dɔ́ɔ́n ndo.» ³⁶ Jomo sá à weh njebá kwaá huaán déi ká toó bɔ́ɔ́n, à kumó weh bú, ye bó a: ³⁷ «Nuaá mé né huaán déi faá bú hèn nɔ sie nyegé, mo à bú sie nyegé né felè mò, sá à sie nyegé né mè. Nuaá mé né mè sie nyegé, mè mé huún sié nyegé lòm ηgwéh, né bèh Tele mò mé lé temá naá mè, fà dɔ́ɔ́n.»

Mo nuaré déi béh bònò ηgwéh, sá à né jomo beèh

(Lûk 9:49-50)

³⁸ Jân deèn ndo, ye Yeèsò a: «Nùà fèh-njèh, béh la naá nuaré déi nené, à lè bòn beèh sam, à né bò tándulu kwógó, à bó kwógó den né mé yilí yeé; béh la naá bú yiin.» ³⁹ Yeèsò ye bú a: «Bí té bú yin. Mo nùàr né fém mé yilí mò bɔ́o, sá à yilí mò koó bó béh ndé ηgwéh. ⁴⁰ Mo nùàr béh bònò ηgwéh, sá à né jomo beèh. ⁴¹ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé kwe haá cegé mene bí lélan nòmò, ye bí né bò nùàr *Kristò dɔ́ɔ́n, nuaá sá nde né sàgà kwa.»

Be cò tená sòòm

(Matîô 18:6-9; Lûk 17:1-2)

⁴² «Bò huaán tetɔ́ɔ́r mé né temé yoòr mò kwaá njií hèn, nuaá mé dɔ́ɔ́r njií cén déi lè veéne, nde né mé gèr kwaré. Sâ nuaá hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé mé nyí ké sòn nòmò koò, bó jógó kàgà kwá nyí nyèn tuagaá, bó vela si njií ko nyí duá.

⁴³ «Mò be yeè wò te veèn dər yíí né kɔ́ó, sâ cò téná sòm bú lòù. Huòm kela né yòn mé be cén kwaà; wanɔ́ɔŋ mò wò né mé be fà seŋ den, gùm yeè dɔ́ɔŋ nde né tuar te we tarè die yila. [⁴⁴ Ké doó sâ, bí bò ŋgu nde né cu dɔ́ɔŋ jueé den; we teèn nyímé bèh ndo.]

⁴⁵ «Mò gule yeè wò te veèn dər yíí né kɔ́ó, sâ téná sòm bú tenà. Huòm kela né yòn mé gule cén kwaà; wanɔ́ɔŋ mò wò né mé gule fà seŋ den, bó nde né gùm yeè dɔ́ɔŋ tuar si njií. [⁴⁶ Ké doó sâ, bí bò ŋgu nde né cu dɔ́ɔŋ jueé den; we teèn nyímé bèh ndo.]

⁴⁷ «Mò njolo yeè wò te veèn dər yíí né kɔ́ó, làgà sòm bú luagà. Huòm kela né *Lò Càŋ mé njolo cén yílá, wanɔ́ɔŋ mò wò né mé njolo fà seŋ den, bó nde né gùm yeè dɔ́ɔŋ tuar si njií. ⁴⁸ Ké doó sâ, bí bò ŋgu nde né cu dɔ́ɔŋ jueé den; we teèn nyímé bèh ndo. ⁴⁹ Bó nde né nùàr dɔ́ɔŋ mé we temá, bó waá túóm teèn.

⁵⁰ «Túóm né njèh bagaà. Á, mò túóm cuaré baá, bó bú bóó ŋguli cu nde né naàn wa? Bí dèn beè bò nùàr faá túóm nɔ, bí dèn dèn cu dɔ́ɔŋ mé sòn cèn.»

10

Ndeb felè véh sòm

(*Matiô 19:1-12; Lùk 16:18*)

¹ Yeésò yuo doó sâ, à nde te tàbè Judê, à nde sela yuo kela Jurdên kèb yágà ndo. Cìli nùàr bilí wa cuù ŋgún, à yila cu bó njèh faá bèh jomò nɔ feèh.

² Sâ bò *Farisièn déi né doó teèn, bó ŋgoró ndeè Yeésò sòn felá, bó ye bú a: «*Sóú beèh né yeé jolo mé nùàr sòm véh wa?»

³ Yeésò ye bó a: «Músi lo ye bí a naàn wa?» ⁴ Bó ye bú a: «À lo

ye: mò nùàr nde aá véh sòm, bú a: nyàgà há bú mvù beè, à sòm ye bú ma.»

⁵ Yeésò deèn baá-re ndo, ye bó a: «Músi lo ménâ jue kuú naá felè dúágá-tie biì; ⁶ wanɔ́ɔŋ ké bèh duòòm, Càŋ yeé si gi aá wón, à lé naá nùàr meé, dé siìb cén, dé véh cén. ⁷ Né dé cì mé nùàr nde né tele mé méi si loó, à nde kwa veèh, ⁸ bó bú den te bó fà dɔ́ɔŋ ŋa lom cén. Sâ tueé né ye: kènè bó fà sam cuú, bó baá seér njèh cén. ⁹ Mò né mân, njií mé Càŋ nyogó bilí gi aá, ndóg nùàr a, té gè sòm.»

¹⁰ Bó yeé baá ké gwò, bò mbòn bie cu bú njèh teèn. ¹¹ À ye bó a: «Nuaá mé sòm véh, jɔgɔ cu déi ká jomo, cum aá gwòm beè veèh kèn, à sâ kuú né yàgà. ¹² Ma mé yuo gwà siìb, nde cu déi jɔgɔ dɔ́ɔŋ, kuú taré né yàgà ndo.»

Bò huaán tètòr kulú

(*Matiô 19:13-15; Lùk 18:15-17*)

¹³ Bò nùàr né mé bò huaán tètòr ká yoòr Yeésò weh ndeè, te à kema njií bó be yoòr. Bò mbòn nde seér cu dé boòn dé ndeè. ¹⁴ Yeésò yeé nde ŋene njií ménâ, à deèn ndo, ye bó a: «Bí kwá bò huaán ndeè ká yoòr mò, bí té bó yín. Bí kɔ́o ye, *Lò Càŋ né dé bòó mé den né faá bó nɔ. ¹⁵ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé Lò Càŋ mé temé seèn mene faá huaán maàn nɔ wèh ŋgwéh dɔ́ɔŋ, teèn yílá ndé ŋgwéh.» ¹⁶ Jomo sâ à kumó bilí bó beè seèn, à ba bó be felè, à kulú bó ndo.

Dèbbè nùà lièè déi

(*Matiô 19:16-30; Lùk 18:18-30*)

¹⁷ Yeésò yeé baá mé gò, nuaré déi dula waà, cemmé nde toò seèn, ye bú a: «Nua fèh-njèh dé bagaà né wò. Hèn, mè bóó nde né naàn, te mè kwa ye yòn dé tètàgà wa?» ¹⁸ Yeésò ye bú a: «Wò mè

nùà bagaà yilá né mé ngei wa? Nùà bagaà gi cegé né Càṅ. ¹⁹ Wò né gi *sóú kɔ́, ye: Té feh wúlá; té yàgà ndé; té yíḅ nǔób; té nuaré déi nyeén yòòr cò kwá, té nuàr njèh beè nágá wèh; ngwé sòn tele yeè mé meí yeè ndo.» ²⁰ Nùà doô ye bú a: «Nùà fèh-njèh, mè lé jolo duóòm naâ ménâ, sâ mè née ndà ye, mè né yeé bò dé sâ jolo gií.»

²¹ Sâ nùà hèllè né Yeésò yòòr yilá ndo. Yeésò ke njií bú, ye bú a: «Le cu née wò njèh cén ye; ndé gò sòm bò njèh yeè, wò geé haá njií bò saám bò kàgàlòṅ sâ, te wò kwa seér ngúlú dé ké ter te vulúu. Jomo sâ wò ndeè, wò bele mè ndo.» ²² Te nùà hèllè yeé nde ngweé njií dé sâ mân, à munó njií gi ngúlú seèn doṅ, à curú kuún, à durú yuo seér aá doó sâ lòu.

²³ Yeésò bele seér ndo, à ke njií bò mbòṅ seèn, ye bó a: «Nde né taré mé bò liliéè bò yila *Lò Càṅ.» ²⁴ Bò mbòṅ yeé nde ngweé njií mân, hiím su njií bó doó. Yeésò den cuè, ye bó a: «Bò huaán mò, te Lò Càṅ yilá né taré. ²⁵ Ngweéh né taré mé ngelobà yila kela te lón kògòtár wa? Né ménâ mé nùà lieè ndo; te Lò Càṅ yilá taré kela nde né dé seèn mé dé ngelobà.» ²⁶ Te ngòr hèn hiím nyegé cu ye baá-re bò mbòṅ, bó né lètenè bòn bieé kuú ye: «Sâ, mo né mân, nuaá mé nde né yili yuo né nei?» ²⁷ Yeésò ke njií bó ndo, ye bó a: «Taré yóḡó né bò nuàr, beè Càṅ taré ngwéh, njeré déi bú taré yóḡó bèh.»

²⁸ Yeé baá môn, Pièr ye bú a: «Ngweéh béh hèn vu lo gi aá bò njèh beèh sâ, béh bele wò ma.» ²⁹ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye bí a, mo nuaré déi vu lo gwá seèn wa, né bò bei mé bò òm seèn wa, né bò tie seèn wa, né mene tele bó meí, né mene ṅuna mé bò njeèh seèn, mo à bó vu lo né felè mò, à

bó vu lo né felè Njàgà Bagaà, ³⁰ sâ à nde cu né méménâ te mbei yuií kwa yóḡó keéh, à kwa cu nde né bò gwá o, bò òm bó bò bei o, bò tie o, bò meí o, bò huaán o, bò njeèh o, doṅ à nde gi né bó cafané kwa gií, à teèn kwa bilí cu mé bònò mene. Te à ndeè lòu sâ kwa bilí cu mé yòṅ tètàgà mene. ³¹ Mè tueé bí: nuàr kókoó lètenè bò ké toò bò nde gi né ké jomo kelá seér; nuàr kókoó lètenè bò ké jomo bò kela seér cu ké toò.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm tagár

(Matíò 20:17-19; Lùk 18:31-34)

³² Kènè bó baá ceér dueè, bó baá ké Jerusalem ṅaa ndeé. Yeésò né ké toò bò mbòṅ seèn kɔ́. Bò mbòṅ né lom mé veéh dé gècèn. Bò mé né jomo bòn veéh gi né ménâ ndo.

Yeé baá mân, Yeésò weh bò mbòṅ yulá cùòb fà doô, à tueé kwaá bó njií mé nde aá bú kwa ndo, ³³ ye bó a: «Hèn béh bí ṅaa nde baá ké Jerusalem sâ. Wa ké teèn, bó nde né *Huaán Nuàr beè bò *ngàṅ sèmè dé kokoò, mé bò *nji-sòu jòḡó yí. Bò sâ bò nde né ju felè seèn tená, te bó wula bú wulá. Bó nde né bú beè bò lòu bò jòḡó yí. ³⁴ Bò lòu bò nde né bú selé, bó kulu su bú dèh yòòr, bó nde né bú lobo, bó wula sòm bú ndo. Kò baá cieé tagár, à komo yuo cu ye lè cio.»

Njií mé Jâk bò Jân lé naâ mé Yeésò dua

(Matíò 20:20-28)

³⁵ Jomo sâ bò ṅuna Jebedê Jâk bò Jân ndeè ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, njií mé béh nde né wò dua hèn, béh ye te wò gwaán ménâ.»

³⁶ Yeésò ye bó a: «Bí jue né kei wa?» ³⁷ Bó ye bú a: «Mo wò ndeè baá ké te kòḡo, wèh kwá béh kwarè yeè bèh *sùsùm ndo, déi den te be gaá, déi den te be ṅou

yeè.» ³⁸ Yeésò ye bó a: «Njií mé bí né bieé hên, bí kó ñgwéh, wanóñjí bí nde né ñgàb jelá faá mè nɔ jɔgɔ ñueé komo wa? Bí nde né nòmò Càn faá mè nɔ kou komo ndo wa?» ³⁹ Bó ye bú a: «Béh nde né bɔ́ komo.» Ye bó a: «Né bòn, bí nde né ñgàb mò ñueé, bó nde né bí nòmò Càn faá mè nɔ kou ndo. Dé sâ nde gi né ménâ dág. ⁴⁰ Njèh cén, dé te be gaá mé be ñgoù mò deèn, beè mò sam. Bòó mé Càn lé nyegé kwaá naâ bèh denè sâ mé bó, kwa nde né kɔ́.»

⁴¹ Bò mbòñ dé yulà doó yeé nde ñgwéé njií ménâ, temé yulá gi bó lè mé Jâk bô Jân. ⁴² Yeésò yeé ñene aá môn, à yilá njií bó ká toò, ye bó a: «Bí né kɔ́ ye, bò nùàr né bò mgbèémgbè mé tàbè hihiné faá nùàr nɔ weh; bò mgbèémgbè hèllè né bó lòu tuú; bò kokoò bò né bó ménâ tuú taré ndo. ⁴³ Dé biì, bú a, té lètenè biì ménâ dèn. Nuaá mé gwaán né nùà koò lètenè biì ñaâ dɔ́ñ, bú a, ñá sér nùà seé bò mbeí kɔ́. ⁴⁴ Nuaá mé gwaán né feh lètenè biì deèn, bú a, ñá sér kwer bò mbeí seèn dɔ́ñ kɔ́ ndo. ⁴⁵ Mè tueé bí, *Huaán Nùàr ndé ná ñgwéh ye te bó bɔ́ kwaá nyí seé beè. À tétég nde seér naâ ye te nyí den nùà seé bò nùàr, te nyí ña weh cio nùàr ñgún mé húóm nyí.»

*Nùà tácugó déi taré sòòm
(Matíò 20:29-34; Lùk 18:35-43)*

⁴⁶ Bó wa ké Jerikò ndo. Yeésò bó bò mbòñ seèn mé bò nùàr ñgún yeé baá lo sâ yuo cuú, sâ tácugó déi né te sòn ceêr njèh dua den. Yilí seèn lé naâ Bartimê, ñuna Timê. ⁴⁷ À yeé baá ñgwéé ye Yeésò nùà Najarèt kela né kɔ́ mân, à sòm hueh, ye: «Yeésò Njuna *David, kó yeè mè jere teèn.»

⁴⁸ Bò nùàr kókoó yeé ñgwéé áá ménâ, bó nde seér bú lòu, bó ye bú a: «Máb sòn yeé doó sâ.» Mé njéh mene, à kɔ lom né méménâ ké ter logó njií, ye: «[Juna David, kó yeè mè jere teèn.»

⁴⁹ Yeésò njobá le ndo, ye bó yilá nji bú. Bó yilá baá-re bú, ye bú a: «Taré yo, wùò ter, à né wò yilá.» ⁵⁰ Nùàrè yeé nde ñgwéé njií mân, à wa si njií cògò wagá seèn doó, à lo wuo ter, à nde yoòr Yeésò. ⁵¹ Yeésò ye bú a: «Wò ye mè a: gàm nyí naàn wa?» Ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, bó yeè te mè ñene njolo teèn.» ⁵² Yeésò ye bú a: «Wò né temé yoòr mò kwaá njií, wò yili yuo aá kèn. Ndé-re!» Njolo seèn kwɔgɔ yuo doó sâ ndo, à yuo bele Yeésò.

11

*Yeésò nde áá Jerusalem yilá
(Matíò 21:1-11; Lùk 19:28-40;
Jân 12:12-19)*

¹ Bó né ka ndeé, bó wa lé loó Betafajê bô Betanî, kware Jerusalem. Bò loó sâ né ké te tòre, bó yilá yeé tòr sâ tòr Oliviê. Bó yeé nde áá Betafajê yilá, Yeésò tema keéh bò mbòñ fà déi toò, ² ye bó a: «Bí ndé lè loó toò biì sâ. Mo bí baá teèn yilá, bí nde né huaán vuómndeè ñené. Nuaré déi née teèn ñá lógó ñgwéeh ye, à né te yuúí. Bí sè ndê mé njéh. ³ Mo nuaré déi ye bí a, bí ménâ bɔ́ né dé kei wa, bí júée bú a: Nùà Dueé gwaán né bú kɔ́, te nyí haá njií cuù bí kènê.»

⁴ Bó fɔ́ón gò ndo, bó wa, bó ñene huaán vuómndeè né te yuúí coló den, à né tütúlù gwà sòn ceêr mân. Bó se weh bú ndo. ⁵ Bòó mé lé naâ doó sâ yeé ñene aá ménâ, bó ye bó a: «Vuómndeè mé bí né se sâ, bí mé njéh bɔ́ nde né kei wa?» ⁶ Bó tueé baá-re bó faá Yeésò

la tueé naâ bó ndo. Bò nùà sâ kwaá lo bó ndo.

⁷ Bó weh haá njií Yeésò huaán vuomndeè doô, bó né bò cògò suù bòn huaré weh, bó né bú ngetènè teé njií. Yeésò naá den teèn ndo. ⁸ Nùàr kókoó mbaá né bò cògò bòn ceceér huaré teé njií, bò déi né bò cù ké ya kwa, bó né mé njéh ceceér teé ndeé ndo. ⁹ Léh né lom gè toò mé gè jomo mene sue, ye: «Càn né duesé. Kùsèm bú a, kúlú nyégé nuaá mé ndeé né mé yilí seèn hên kulù. ¹⁰ Bògò tele beèh *Davíd mé komo waà né hên, Càn a, kúlú nyégé bú kulù. Vulú a, sèn Càn seèn.»

¹¹ Yeésò yila nde Jerusalem ndo, à kela nde ké gwà Càn koô. À yeé ke yon gi aá bò njèh teèn doón, bó bò mbòn seèn nde cu Betanî, sâ cu nde aá kelá.

Tou déi duagá
(Matiô 21:18-19)

¹² Cieé naga bó yuo cu Betanî, sâ cùè baá Yeésò sie. ¹³ Bó yeé baá beré déi, à nene njií tou déi* né toó, à nde ké teèn, ye ko ngweéh tàb né teèn wa? À wa ké teèn, à ter kwa lom lélan yuè. Lòu sam, cu tàb waà lé née toò ye. ¹⁴ À deèn ndo, ye tou hèllè a: «Ndóg nuaré déi tàb yeé sònò nágá kéh ndé cú.» Sâ bò mbòn né ngweé ndo.

Yeésò ké *gwà Càn koô
(Matiô 21:12-17; Lúk 19:45-48; Jân 2:13-22)

¹⁵ Bó wa ké Jerusalem. Yeésò yila nde yí cie gwà Càn koô. À wa, sâ bò nùàr né toón teèn boó den: bò déi né go, bò déi né nge, bò déi né kàgàlòn kwellé. À yeé nde nene njií ménâ, à yila bó cie kwogò som keéh, à vela njellé som gbàgà kàgàlòn mé kogò bò gòvogò bò mene. ¹⁶ À gwàn cú dé

nuaré déi jogò kela mé njeré déi bèh sâ. ¹⁷ Jomo sâ à yila bó njèh feèh ndo, ye bó a: «Ngweéh né gi lè mvù Càn nyagá den ye: Bó yilá nde né gwà mò, gwà Càn duaà dé nùàr doón wa? Keí mé boó, bí weh kwaá seér aá gùr yib biì wa?»

¹⁸ Bò *ngàn sèmè dé kokoô mé bò *nji-sòu yeé nde ngweé njií ménâ, bó duóm ceér fòn, te bó wula som bú. Lòu sam, njií mé à lé naâ feh doô lé naâ bò nùàr yoòr yilá. Bò kokoô bò lé bú veéh naâ dé cí. ¹⁹ Yeé baá liyili Yeésò bó bò mbòn seèn yuo lo sâ ndo.

Tou wá-tàb hèllè nema yuo aá
(Matiô 21:20-22)

²⁰ Cieé naga bó komo yuo, bó bele cu ceér. Bó yeé wa baá bèh sâ, bó ke njií tou hèllè nema yuo aá mé jogòb mene. ²¹ Piér munó ko cu njií mé lé kelà naâ, ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, kè nji tou léilé mé wò lé duagá naâ hèn nema yuo aá kèn.»

²² Yeésò deèn baá-re ndo, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mò bí temé kwaá njií né mé Càn, ²³ né mene tòr hên, mò bí ye bú a: Ndé kòmò diè ké dùa kié, nde né te sòn biì boó. Mò bí sà n ngwéh, bí temé kwaá njií lom né ye njèh mán nde né boó, sâ nde né te sòn biì boó. ²⁴ Mè bí tueé né dé cí, ye bí a: mò bí baá Càn njeré déi dua, bí kwaá lom ndèm, ye bí kwa gi aá kèn, sâ Càn bí haá nde né ménâ. ²⁵ Mò bí nde aá Càn dua, mò temé né bí lè mé nuaré déi yulá, bí jògò kúlú sòm gí cí ye, te Tele biì ké te vulúu kulu som gi veèn biì lè seèn ménâ ndo. Jomo sâ bí dua ye bú. ²⁶ Mò bí veèn bò mbei biì doó kúlú nji ngwéh, Càn bò veèn biì lè seèn kúlú sòm ndé ngwéh ndo.»

Terreb Yeésò yuoó naâ he?
(Matiô 21:23-27; Lúk 20:1-8)

27 Bó wa cu ké Jerusalem. Yeésò yeé baá cie gwà Càṅ koò go den, bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoò bó bò njí-sóú mé bò kokoò bò dé loò bílí ndeè kwarè seèn, 28 bó ye bú a: «Wò bò njí hèn boó né mé gèh terrèb dé heè? Nei wò jegé naâ koó wa?» 29 Yeésò ye bú a: «Mè nde né bí njeré déi bieé ndo: mo bí né tueé koó, mè se ye bí kwòm dé mò hèn. 30 Bí jògò túé ke mè ye, nei lé Jâṅ Bàptís tema njí naâ koó, ye bú a: ndé bò nùàr kou bele wa? Lé naâ Càṅ wa, lé naâ nùàr wa?»

31 Bó yila mé njéh lètenè boòn fellé kuú, ye: «Hèn, mo béh ye bú a: Càṅ lé Jâṅ temà naâ koó, à nde né tueé ye béh a: béh lé temé yoòr seèn kwá ní ná ṅgwèh dé kei wa? 32 Á, mo béh ye bú a: bò nùàr lé bú temà naâ koó, sâ béh beè yila baá kèn.» Mé bó né ménâ tueé, sâ bó né bò nùàr veéh. Sâ beè bò nùàr Jâṅ lé naâ *sòn-Càṅ dé jéjég. 33 Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ṅgwéh.» Yeésò ye bú a: «Sâ mè bí nuaá mé jegé naâ mè túé ndé ṅgwéh ndo.»

12

Kàn jéré-temé bò kè-ṅueèh bò (Matíò 21:33-46; Lùk 20:9-19)

1 Jomo sâ Yeésò duoóm bó njèh te kàne si keèh ndo, ye bú a: «Nuaré déi lé kieè naâ ṅueèh* seèn. À yeé dobo gi aá yab, à kaga sie ṅueèh sâ beè, à nde ke beré déi, à sio kwaá vua dé tàb dorô teèn, à sie kwaá gbàgà teèn ndo. Jomo sâ, à haá kwaá ṅogò beè bò seé bò, te bó ke nyegé den jomo, à nde dé seèn bèh gò.

2 «Cu mé yab yeé baá bolé, à tema njí nua seé seèn cén déi ké yoòr bò kè-ṅueèh bò doò, ye te nyí kwa yab teèn ndo. 3 Nua seé doò yeé wa ké teèn, bó cab sie bú, bó

duún bú núr, bó kwogò njí bú lo be be. 4 Nua ṅueèh doò tema njí cu nua seé déi. Wa ké teèn, bó gera yíi bú dé seèn felé, bó weh bú séb. 5 Nua ṅueèh doò tema njí cu déi ndo. Dé sâ, wa ké toò, bó wula som bú lòu. À né cu mene bò déi ké teèn temá njí, bó né lom bó seé faá bò mbeí boòn no weh. Bó né bò déi lobo, bó né bò déi lòu wulá.

6 «Nde le cegé huaán yíé-temé seèn. Yeé baá ménâ, à tema ceré bú ndo, ye dé seèn bó nde né bú veéh. 7 Mé njéh mene, wa ké toò, bò kè-ṅueèh bò hèllè nyogò sòn lètenè boòn, bó ye: Hèn né nuaá mé nde né nua ṅueèh ṅaá sâ. Mo sam, ko béh wula som bú lòu, te ṅueèh hèn ṅa dé beèh. 8 Bó cab sie bú, bó wula som bú, bó tulu si njí ké luaa ṅueèh.»

9 Yeésò den cuú, ye bò nùàr a: «Faá bèh mân, nua ṅueèh doò boó nde né naan wee? Mè tueé bí, à nde cu né bò kè-ṅueèh bò doò wulá som gi ndo, à ṅueèh kwaá lo cu beè bò nuaré déi. 10 Bí née dé mé né lè mvù Càṅe nyagá den doò jáṅé ṅéné ṅgwéeh ye wa? Bèh sâ né tueé ye:

Taá mé bò mé-gwà bò lé naâ ké jomo komo si njí hèn, taá dàn ṅa seér cu né koó.

11 Sâ doóné né seé Nua Dueé. ṅgwéeh huom kela né cí mà. Béh kéí lòm mé gècèn mene.»

12 Bò kokoò bò lètenè bò *Júf yeé ṅgwéé aá ménâ, bó ko ye Yeésò tueé njí né mé bó. Bó yila lom áa ceér foòn, te bó sie bú. Njèh cén, veéh né bó mé bò nùàr sie yogò. Yeé baá ménâ, bó kwaá lo bú, bó foón gò.

Làmpôn mgbè Ròm gwòm

(Matíò 22:15-22; Lùk 20:20-26)

13 Jomo sâ bó tema njí bò *Farisièn mé bò nùàr *Heròde déi ké yoòr Yeésò, te bó nde bú sòn

felá, bó sie bú teèn. ¹⁴ Bó yeé wa baá, bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, béh né gècèn yeé kwaga. Bò nùàr tueé mene felè yeé naàn doón, wò dé sà tãñ bèh, wò nùàr lòu bàlè bèh ndo, wò né bò nùàr ceér Càñ mé gècèn mene feh dilí. Sà jògò túé ke béh ye: *sóú beèh ye gwòm làmpôn mgbè Rôm gwòm wa, té gwòm wa? Béh gùgwòm wa, béh gwòm ndé ñgwéh wa?»

¹⁵ Sà Yeésò né gi leba boón kóó, ye bó a: «Bí mè mân tab tena né dé kei wa? Bí jògò wèh kéh ke mè kàgàlòn déi ye.» ¹⁶ Bó weh haá njií bú cén déi ndo. À ye bó a: «Feh nùàr mé yilí nùàr ká teèn hèn nyagá den né dé neì wa?» Bó ye bú a: «Né gi dé mgbè Rôm.» ¹⁷ À deén baá-re, ye bó a: «Sà bò njií mé né dé mgbè doón, bí gwòm ní cú mé mgbè. Bí bò dé Càñ há ní cú mé Càñ ndo.» Hiim yógó cu bó.

Njèh bieé felè bòó mé nde cu né lè cio komo yuo

(Matíó 22:23-33; Lúk 20:27-40)

¹⁸ Bò *Sadusièn bilí ndeé ká yoór Yeésò. Sà bó né yeé tueé, ye mo nùàr kuú baá, sà gi aá, à lè cio kòmò yùò ndé cú.

Bó yeé waá baá, bó ye bú a: ¹⁹ «Nùà fèh-njèh, Músi lo naá gi ter nyagá kwaá, ye béh a: mo nuaré déi kuú kwaá lo véh mé huaán sam, òm a, sàgà cú ma kú doó, à ñar yilá cu bei ma. ²⁰ Yeé baá ménâ, nuaré déi bó bò òm lé naá téhbeh. Bei jògó véh, à kuú kwaá lo véh, huaán sam. ²¹ Òm sagá weh ma kú doó, à kuú cu, huaán sam. Òm boón déi sagá weh kéh cu ndo. ²² Bó sagá laré bú téhbeh doón, huaán sam. Jomo sà ma hèllè kuú bele bó ndo. ²³ Á hèn, mo lòu sà bò komó ndeé baá te cio komo yuo, ma

hèllè ña som nde né veèh dé heè wa? Ñgwéh lètenè boón téhbeh doón, bó lé naá gi bú sagá laré wa?»

²⁴ Yeésò ye bó a: «Dé sà ndugó go né bí. Bí ñgòr Càñ ñéné kó ñgwéh, bí terreb Càñ ñéné kó ñgwéh ndo. ²⁵ Bí kóó ye, lòu mé bò komó nde né te cio komo yuo, bò siib bó bò véh ndeé jógó kú ndé cú, bó den nde aá faá bó cili Càñ ké te vulúu no.

²⁶ «Dé mé nùàr nde né te cio komo yuoó, bí njií mé Músi lé naá te mvu seèn nyagá kwaá doó jáné kè ñgwéh wa? À lé mân nyagá naá te lèmè mé à nyagá né ju jili ñgembèi teèn doó, wa Càñ ye: Nyí né Càñ mé bò tele bií Abrahâm bò Isák mé Jakôb né yeé dua doó ma. ²⁷ Mè tueé bí, Càñ né Càñ bò lèlàn bò, à Càñ bò komó sam. Mo né mân, sà bí né mé gècèn mene saáb.»

*Sóú dé koó né dé heè wa?

(Matíó 22:34-40; Lúk 10:25-28)

²⁸ Sà *njií-sóú lé naá doó, à lé naá njií mé Yeésò bó bò *Sadusièn né saán sà ñgwéé. À yeé ñene Yeésò né bó bagasé se nyegé, à ndeé ndo, ye bú a: «Sóú mé jolo kela né kóó né dé heè wa?»

²⁹ Yeésò ye bú a: «Sóú mé jolo kela né kóó né dé hèn: Càñ lé ye: Iserála ñgwé, Tele beèh Càñ Dueé né lom Nùà Dueé mé huún, sà gi aá. ³⁰ Wò gwàn gi Càñ Nùà Dueé mé temé yeé mene, mé càñ yeé mene, mé mùnò yeé mene, mé terreb yeé mene doón. ³¹ Sóú dé jomo mé bele né bú né cu dé hèn: Gwàn mbei yeé faá wò gwaán né ñgàn yoór yeé no. Bò sóú fà hèn, sóú déi bó jòlò yógó ñgwéh.»

³² Njií-sóú doó deén baá-re, ye Yeésò a: «Môn, Nùà fèh-njèh, wò tueé yíí né teèn, à né lom Càñ mé

huún, Càṅ déi toò sam. ³³ Nùàr a, gwàn lòm bù mé temé seèn mene, mé càṅ seèn mene, mé terreb seèn mene doón, à gwàn mbeí seèn faà à gwaán né ngàṅ yoòr seèn nɔ. Huòm kela né cí mé dàṃ bò *sèmè.» ³⁴ Yeèsò yeé ñene à né ménâ tueé huóm, ye bú a: «Môn, wò né kwarè *Lò Càṅ, mè tueé wò.» Jomo sâ nuaré déi njolo toò seèn kàgà nyí cú, ye nyí nde né bú njeré déi bieé ndo.

*Nùà Còṅ bô *David

(Matíò 22:41-46; Lùk 20:41-44)

³⁵ Sâ Yeèsò né njèh te *gwà Càṅ koò feh den, ye bò nùàr a: «Bò njí-sòu ye Nùà Còṅ né *ndütè ndütù Davíd mé ñgei wa? ³⁶ Ngweéh Cúcuí Nágâ lé naá Davíd nùà njèh ceér feh, à yilá Nùà Còṅ Nùà koò seèn ma. À lé ye:

Nùà Dueè ye Nùà koò nyí a:

Dèn ndê ká te be gaâ nyí;

ko nyí komó silí njíi gi aá bò bònò bò yeè doó,

wò dobo kwaá bó gulè.

³⁷ Hên, mɔ Davíd mé feh seèn Nùà Còṅ sâ yilá né Nùà koò seèn, sâ Nùà Còṅ né cu ndüté ndütù seèn wa?»

Feh beè bò *njí-sòu bɔṅṅ

(Matíò 23:1-36; Lùk 20:45-47)

Njii mé Yeèsò lé tueé gi naá doón, cili nùàr lé naá loòm mé vógó-temé dé gécèn. ³⁸ À né bó njèh feh, ye bó a: «Bí bòn feh biì beè bò njí-sòu. Bó gwaán lom né bò cògò dé dèdàbe lètenè bò nùàr su goò. Né mene ké tan mé ké mbartogò, bó ye ko bò nùàr gibì bíé bó lòu. ³⁹ Ké *gwà sòu, bó gwaán né bèh dené dé kokoò njolò bò nùàr. Bó nde mene bèh kùrmò lo nùàr doón, né gi ménâ ndo. ⁴⁰ Bó né njèh beè bò ma kù horó weh bele. Mɔ bó baá Càṅ dua, ko bó dua tugó lòu, te den faá

bó né bò gécèn bò nɔ. Mè tueé bí, ju sie kela nde né bó mé bò déi.»

Há-be ma kù déi

(Lùk 21:1-4)

⁴¹ Jomo sâ Yeèsò nde ké kwarè mvugó kàgàlòn gwà Càṅ, à den nde doó. Bò nùàr né kàgàlòn teèn si. À né bó ke den. Bò déi né kokoò nuaán yii. ⁴² Ma kù déi waà ndo, à teèn si yii kóbò fà. Bò kóbò fà sâ né sòn dálà cèn. ⁴³ Yeèsò yeé nde ñene njii mân, à yilá bilí bò mbòn seèn, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, ma kù hèn si kela né koó mé bò déi doón. ⁴⁴ Bò nùàr dé bòn kabe si lom né wellè kàgàlòn. Dé ma kù hèn môn sam, à dé seèn karé si som né jèjègè cèr gwà seèn.»

13

Kùr felè *gwà Càṅ koò mé nde aá ñellé

(Matíò 24:1-2; Lùk 21:5-6)

¹ Yeèsò yeé baá ké gwà Càṅ koò yuo kelá, mbòn seèn cén déi ye bú a: «Nùà fèh-njèh, kè njí, sâ né gèh taá huómé kei mân? Sâ né gèh gwà dudueèr kei mân ndo?»

² Yeèsò ye bú a: «Iṅweéh wò né bò gwà dudueèr hèn ñené wa? Nde gi né doón tobé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbeí lé nyi ndé ngwéh.»

Dàm bò gèr, te wón ceré ye

(Matíò 24:3-14; Lùk 21:7-19)

³ Yeèsò né ké te tòr Oṣiviè den den, sâ gwà Càṅ koò né kèb yágà. Bó bò Pièr mé Ják mé Jân mé André yeé baá lélán bòn, bó ye bú a: ⁴ «Bò njii sâ bɔṅṅ nde né te cu dé heè wa? Túé yeè béh teèn. Béh ñene ko nde né mé kei, ye hèn baá cí wa?»

⁵ Yeèsò yila baá-re bó tueé ndo, ye bó a: «Bí kógón ká lòu; nùàr a té bí belè. ⁶ Mɔ sam, bò nùàr kókoó mbaá nde né yilí mò ñaá weh, te bó bele weh gi bò nùàr mé

njéh; nùà kàn nde né tueé, nùà kàn ye: *Nùà Còṅ né nyí. ⁷ Mò bí baá njàgà taáb mé bò bèmè hihiné ṅgwé njíí, bí té lòu ndèrrè. Kò seèn bóó ménâ. Mé njéh mene, wónṅ mé njéh cèrè ndé ṅgwéh. ⁸ Taáb nde né lètenè loó déi bò mbei kóó die, lò déi nde né mbei mé taáb ṅaár kwa; tàbè nde né te bèh hihiné jilí; cùè nde né die. Sâ nées seèn jèrè * ye, kar weh né faá nyer nò.

⁹ «Mò né mân, sâ bí dèn lòm dé bìi làṅ. Bí kóó ye, bò nde né bí te *mbàgà juù mé sòn fuú jògó njíí, bó nde né bí ké *gwà sóú lobo, bó nde né bí toò bò kokoò bò mé bò mgbèemgbè mgbómé njíí, ye bí né bò nùàr mò fí. Sâ doónṅ, mè ye te bí den nyegé cu ye baá-re bò sòn mò teèn. ¹⁰ Mé njéh mene, kò Njàgà Bagaà ndeé wónṅ beè ka sie gi aá kèn, te wónṅ ceré ye. ¹¹ Sâ mò bó baá mé bí te mbàgà juù sie ndeé, njíí mé bí nde né sònò tueé, bí té nyàmè. Bí túé lòm cu sâ ṅgòr mé bó nde né bí sònò tueé kwaá. Bí kóó túé ndé ṅgwéh, Cúcuí Njàgà tueé nde né sòn bìi kóó.»

¹² À den cuù ye bó a: «Dìm bò bei nde né yo bòn go kuú, te bó wulà bó wulà. Bò tele nde né bò huaán go, bò huaán nde né yoòr bò teleè ṅaár die; bó go sòm bó, te bò nùàr wulà taré bó ménâ ndò. ¹³ Nùàr doónṅ nde né bí bunó laré; sâ doónṅ né gi felè mò. Mè tueé bí, nuaá mé nde né doónṅ yoló komo gií, nde né dé seèn yilí yuo.»

Gègè veèn lè mò Càṅe

(Matíò 24:15-28; Lùk 21:20-24)

¹⁴ «Bí nde né gègè veèn ṅenè, à den seér nde né bèh mé à sé la teèn dèn ná ṅgwéh. (Nuaá mé né ṅgòr hèn jané, bú a, ṅgwé nyégé bagasé.) ¹⁵ Mò baá môn, sâ bò

Judê bò a, dùrà ṅá jí ké te tòre. Nuaá mé né ké felè gwà, bú a, fón lòm doò, à té ké gwò seèn felè bò njèh seèn mbaá yílá kú cú. ¹⁶ Nuaá mé né ké ṅueh, bú a, té ká lo cú, ye te nyí weh sie cògò dùlù nyí beè. ¹⁷ Lòu sâ bò véh mé lèi hueêh mé bò ma vùlù nde né mé gèr ṅenè kuú.

¹⁸ «Bí dùà lòm Càṅ, te cu sâ bí lè cu dùlù kwà cú, ¹⁹ wanóṅṅ gèr né teèn. Gèr dé lòu sâ dé tueé sam. Bèh lo mé Càṅ lo sii naá wónṅ doónṅ, gèr déi lo nées teèn faá gèr bú hèn nò sam ṅgwéeh ye; déi ndeé ménâ wá ṅgwé ndé cú ndò. ²⁰ Mò Càṅ Dueé jere kó ṅgwéh, à bò cieé gèr sâ kèb déi sòm wàgà ṅgwéh, sâ nuaré déi seèn làṅ lè ndé ṅgwéh. Njua mé Càṅ lé naá gií ménâ taán kwaá ndò, ye nyí nde né bò cieé sâ kèb déi sòm waga; nyí sòm waga nde né felè bóó mé nyí lé naá balé weh doò.

²¹ «Sâ bí dèn lòm làṅ, wanóṅṅ nuaré déi sé den né mbaá ye bí a: Kè *Nùà Còṅ hèn! Kè à yie! Mò à baá ménâ tueé, bí té temè teèn kwá njí. ²² Bò *Kristò dé kòkòb mé bò *sòn-Càṅ bò dé nyenyené nde né cie bomó sue, bó nde né bò fém bóó bele, ye mò yieé né yieè, te bó bele weh gi bòó mé Càṅ lé balé kwaá naá mé njéh. ²³ Mè bí tueé kwaá gi aá kèn, bí dèn lòm à làṅ.»

Cuù *Huaán Nùàr

(Matíò 24:29-31; Lùk 21:25-28)

²⁴ «Lòu sâ, jomo gèr hèllè, lou nde né yilí, weéh nde né cib, ²⁵ bò mbentò ndeé né ké te vulúu suélé suagà, bò njíí mé né mé terreb ké te vulúu doónṅ nde gi né jilí. ²⁶ Jomo sâ bò nùàr nde né Huaán Nùàr ṅenè njíí, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagà.

* **13:8** 13:8 Waà né feh; dé jomò baá ndeé. **13:9** 13:9-11 Mat. 10:17-20; Lùk 12:11-12
13:13 13:13 Mat. 10:22 **13:14** 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** 13:15-16 Lùk 17:31
13:19 13:19 Dan. 12:1; Vuú 7:14 **13:24** 13:24 Es. 13:10; Ese. 32:7; Joèl 2:10, 31; 3:15; Vuú 6:12 **13:25** 13:25 Es. 34:4; Joèl 2:10; Vuú 6:13 **13:26** 13:26 Dan. 7:13; Vuú 1:7

27 À nde né bò cili seèn kàn mé kán wónj dónj temá njií, te bó nde koró bilí bòó mé à lé naá gií balé kwaá.»

Tou mé né kùr tueé
(*Matiô 24:32-35; Lúk 21:29-33*)

28 «Bí kè wèh yòòr tóú† tué-kùr hèn. Mò bí ñene, à baá tóó, ñgwééh sâ bí kò gi aá, ye já baá òdì mà. 29 Louè mè Huaán Nùàr ndeè né teèn cuí né ménâ ndò. Mò bí ñene bò ñjèh kèkèné hèllè baá bóó bele, sâ bí kóó ye: baá bú, à baá òdì. 30 Mè né tueé ye bí a, mé bò cafanê bò nde dónj kuú gií, sâ bò ñjèh hèllè bóó gi aá. 31 Vulú bò tàbè nde né leér yuo; ndóg bò ñgòr mò dé bóòn nyímé ndé ñgwéh.»

Cieé cèrè jomò
(*Matiô 24:36-44*)

32 «Nuaá mé né cieé bú sâ kóó som teèn sam; nuaré òdì cu sâ kó ñgwéh ndò. Bò cili Càn cieé sâ kó ñgwéh. Né mene Huaán nùà ñjèh, à cieé bú sâ kó ñgwéh ndò; gi cegé né Tele mé huún. 33 Bí bòñ feh bìi, bí té lóm cèr, wanóónj bí cu sâ kó ndé ñgwéh. 34 Den nde né faá nuaá mé nde né bèh gò ndeé nò. À yeé baá mé gò, à geé kwaá gi bò seé bò seèn seé, nùà kàn mé seé seèn, nùà kàn mé seé seèn; ye gò-lóm a, dèn làñ ma. 35 Mò né mân, sâ bí dèn làñ ndò, wanóónj bí cu mé nùà gwà cuù nde né teèn kó ndé ñgwéh. Merré òdì nde né liyili, merré òdì logòtenè, merré òdì toò cieé, merré òdì maánjògò. 36 Mò à kar yuo kelà mene lòu, bí té gwàn mé à waà, sâ bí né lóm. 37 Njií mé mè né bí tueé hèn, mè tueé njií mé mè nùàr dónj ndò, ye: Bí dèn dèn làñ.»

† 13:28 13:28 Bó tou sâ yilá né “figuier”.

12:36-38 14:1 14:1 Ex. 12:1-27 14:3 14:3 Lúk 7:37-38 * 14:3 14:3 Jue né mbémbónj dé maàn mé bò kwe né taá. Yilí taá sâ né “albâtre”. 14:7 14:7 Deut. 15:11

14

Nyògò sòn felè Yeésò

(*Matiô 26:1-5; Lúk 22:1-2; Jân 11:45-53*)

1 Sâ cieé koò mé bó yilá né *Páskà doò le aá cieé fà. Né cieé koò mé bó yieé yeé breèd mé kulu teèn sam. Sâ bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòú né ceér fón, te bó sie Yeésò; bó ye, bó sie leér nde né bú lòu ndò, te bó wula som bú. 2 Bó ye: «Sâ kò béh bú te cieé koò hèn siè ñgwéh, wanóónj bò nùàr nde né ñaáj.»

Kómó múmú felè Yeésò yurú njií

(*Matiô 26:6-13*)

3 Sâ Yeésò baá ké Betanî gwò Simôn. Simôn lé naá nùà beèn veèn. Bó yeé baá yáb yieé, ma òdì ñgoró nde kwarè Yeésò mé mbémbónj* beè, kómó múmú mé keh tarè mân né lè òdì; bó yilá né kómó sâ “nâr”. Ma doò kò som sòn mbémbónj ndò, à yurú njií gi Yeésò kómó sâ felè.

4 Bò nuaré òdì yeé nde ñene njií ménâ, temé yulá bó lè, bó ducóm lètenè bóòn tueé kuú ye: «À kómó sâ ménâ bóó beéh né dé kei wa? 5 Bó sé la go som nyegé naá lòu, bó kwa kám yuú tagár mé njeré òdì teèn, bó haá bò saám bò nò.» Bó né ma doò teèn nde yíí ndò.

6 Yeésò deèn ye bó a: «Bí kwá ló ma hèn nóónj ménâ, bí bú temé lè bóó yulá né dé kei wa? Njií mé à né mè bóó hèn né lom ñjèh bagaà beè mò dé gècèn. 7 Dé bò saám bò, bí bó nde née cu dónj kóó ye. Cu mé bí baá gwaán dónj, bí nde né bó bagaà teèn bóó. Á, dé mò nò, béh bí nde cu née he wa? 8 Bí kwá à bóó; hèn né njií mé à bóó komo né dé seèn. À mè kómó yòòr mân yurú njií né, te nyegé njií mé gò

mò ké te sà mene. ⁹ Mè né tueé ye bí a, bèh mé Njàgà Bagaà nde né teèn ká lè wónje δῶνη ηγυλί ndeé, nde né mé njàgà ma hèn mene ηγυλί bilí, te bò nùàr munó den bú teèn.»

Yeésò beè bò *ηγὰν sèmè jῶγῶ yĩ

(*Matió 26:14-16; Lúk 22:3-6*)

¹⁰ Yeé baá ménà, Júdàs Iskariô mbòñ cén déi lètenè bò yulà cùòb fà bò doò, nde ké yoòr bò ηγὰν sèmè dé kokoò ndo, ye te nyí go haá bó Yeésò. ¹¹ Bó yeé nde ηγweé njií mân, temé yila bó lè vῶgῶ, bó ye bó nde né bú kàgàlòñ teèn haá yii ma. À yila lom baá-re ceér fῶñ, te à jῶgῶ yii Yeésò beè boòn.

Yáb *Páskà

(*Matió 26:17-25; Lúk 22:7-14, 21-23; Jân 13:21-30*)

¹² Sâ cieé bú toò jῶgῶ mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, waá baá kèn. Bó né yeé huaán sòrngaàn teèn ηῶb, te bó yieé Páskà mé njéh. Cieé sâ yeé waá baá, bò mbòñ ye Yeésò a: «Wò ye, béh ndé nyégé kwá nyí bèh Páskà yieé he wa?» ¹³ Yeésò tueé njií mé bò mbòñ fà déi ndo, ye bó a: «Bí ndé ké lo, bí bò nuaré déi nde né mé lò nòmò felè kwaré, bí bèlè siè bú. ¹⁴ Gwà mé à yila nde né teèn, bí júée nùà gwà sâ a: Nùà fèh-njèh ye júée wò a, bó bò mbòñ nyí Páskà yieé nde né te gwà dé heè wa? ¹⁵ À nde né bí gwà dé koò mân feh, né ké ter felè mbeí; bó njèh δῶñ nyegé gi aá gwò kèn. Bí nyégé kwá béh yáb doó sâ.» ¹⁶ Bò mbòñ fῶñ gò ndo, bó nde ké lo, bó kwa gi ka δῶñ faá Yeésò la naá bó tueé no. Bó nyegé kwaá baá-re yáb Páskà teèn.

¹⁷ Yeé baá liyili, Yeésò bó bò mbòñ seèn yulà cùòb fà wa gi

ndo. ¹⁸ Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nùà cén lètenè bìi nde né mè go sòm. Béh bó δῶñ mé ηγὰν cén yieé bilí den né kῶ.»

¹⁹ Bó yeé ηγweé aá môn, kuún curú gi bó toò, nùà kàn duῶm mé Yeésò bie njií, ye bó a: «[Ἰ]gweéh mè sam wa?» ²⁰ Yeésò ye bó a: «Né ka cén déi lètenè bìi yulà cùòb fà hèn, béh bó né mé ηγὰν cén yieé bilí. ²¹ Dé kuú, *Huaán Nùàr nde né kuú, nde né faá bó lé naá gi felè seèn nyagá kwaá no. Njèh cén, nuaá mé yii keéh be teèn, jῶgῶ kwaá bú cie, nde né mé gèr mbiín kuú. Sâ, beè nùà sâ, huòm kela né mé bó sé bú ηàr ná ηgwèh.»

Yáb Càn

(*Matió 26:26-30; Lúk 22:15-20; 1 Korènt 11:23-25*)

²² Bó yeé baá yáb yieé, Yeésò weh breéd, à dua Càn teèn, à kolé haá bó, ye bó a: «Bí wèh, hèn né ηγὰν yoòr mò.» ²³ À jῶgῶ weh ηγὰν mbè ndo. À yeé vra gi aá Càn teèn, à haá njií bó, bó ηueé laré δῶñ. ²⁴ À ye bó a: «Hèn né húóm mò, húóm ηgòñ mé Càn kῶ nè, ber kuú né felè bò nùàr ηgún. ²⁵ Mè né tueé ye bí a, mè ndeè mbè déi mân ηúé ηgwé ndé cú, kῶ ndeè baá dé feè ké te Lò Càñe, mè ηueé cu ye.»

²⁶ Jomo sâ, bó de bené ndo, bó fῶñ gò, bó ηaá nde ké te tòr Olivie.

Ngòr Yeésò felè Pièr

(*Matió 26:31-35; Lúk 22:31-34; Jân 13:36-38*)

²⁷ Wa ke teèn, Yeésò tueé njií mé bò mbòñ seèn ndo, ye bó a: «Bí nde né mè durá si loó gií. Te mvù Càñe né ménà nyagá den. Càñ ye, nyí nde né nùà mbieè wulá sòm. Bò mbieè seèn nde né lòu durá ηellé le. ²⁸ Sâ, mo mè komo yuo

cu aá lè cio, mè nde né ké Galilè ndeé, bí nde mè kwa nde né ké sâ.»

²⁹ À yeé tueé gi aá mân, Piêr deên ndo, ye bú a: «Sâ mo bò déi né mene wò durá si loó, mè dé mò wò dùlà sì ló ndé ñgwéh.»

³⁰ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, lan mé kwaá dé jomò sé nde tuagá, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ñgwéh.»

³¹ Piêr den nyegé cuù ndo, ye bú a: «Sâ mè sam; bélé nde mene fà doón kuú gií, mè túé nyí ndé ñgwéh ye mè wò kó ñgwéh.» Bò mbòn déi tueé gi ménâ ndo.

*Yeésò ké Gecemanè
(Matíò 26:36-46; Lùk 22:39-46)*

³² Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sâ Gecemanè. Wa ké teèn, Yeésò ye bò mbòn seèn a: «Bí dèn ñgógò hên, mè nde aá Càṅ dua weh.»

³³ À weh lom Piêr mé Jâk bô Jâṅ, bó bó nde koó. Sâ feh baá bú ter ñhellé, à baá lom mé kú dé gécèn, ³⁴ ye bó a: «Kú nde aá mè wulá.

Bí dèn lè hên, bí té lóm cèr.» ³⁵ À kwaá lo bó doó sâ ndo, à kela nde ser ké toò bèh ndón-ndòn mân. Wa ké teèn, à die mbab nde doó, à né Càṅ dua, ye mo nde né boó, te Càṅ nyí te gèr sâ yí cú. ³⁶ Ye bú a: «Baá, Tele mò, njeré déi wò táré yógó bèh. Mo né mân, ñgòrò sòm yeè mè ngàb gèr hên kwarè teèn. Mè né mene ménâ gwaán, mé njéh mene, bó sér faá wò né gwaán no.»

³⁷ À yeé dua sòm aá, à cu cuù ká yoòr boòn, à waà, sâ bó baá gi lóm; ye Piêr a: «Simón wò baá lóm wa? Né mene be lóm cén, bélé koó gó sòm cú wa? ³⁸ Bí nyimè dèn làn, bí né Càṅ dua, te *Sátàn bí mé veên táb siè cú. Lòu sam, temé nuàr gwaán gi né njéh bagaà boó dag; njéh cén, yo né yuaásé.»

³⁹ Jomo sâ à kwaá lo bó, à nde cu Càṅ dua, à dua cu ka bú faá à la naà dua no. ⁴⁰ À cu cuù ká yoòr bò mbòn, à waà, sâ bó baá gi cu lóm, dé goó keè sam cuú. Yeé baá ménâ, bó bèh tueé keèh kwà cú ndo.

⁴¹ À yeé cu cuù aá dé mbei tagár, ye bó a: «Wa hên, bí nées lóm ye wa? Bí cèr ká ceèr. Wulu baá kèn. Baá cu. Kènê *Huaán Nuàr nde aá beè bò vevenè bò yilá. ⁴² Bí wuò ter, béh nde kwa bó. Kè hên baá gií nuaá mé go sòm né mè sâ.»

*Bèh Yeésò sieè
(Matíò 26:47-56; Lùk 22:47-53;
Jâṅ 18:3-12)*

⁴³ Yeésò nées sònò mân tueé den, Júdàs mbòn cén déi lètenè bò yulá cùòb fà bò doò kar waà ndo. À né mé nuàr kókoó mbaá jomo, bó né bele mé hòu beè-beè, bó né cu mé cùgò beè ndo. Bò *ngàṅ sèmè dé kokoò bó bò *njí-sòu mé bò kokoò bò dé loó tema njíí né bó koó. ⁴⁴ Sâ Júdàs mé nde né Yeésò go sòm doò naá gií bó njíí mé à sé nde né boó tueé kwaá, te bó ñene ko Yeésò mé njéh. Sâ à la ye bó a: «Mo bí ñene mè baá nuaré déi kumó vra den, sâ né bú ma. Bí kèr ndé, te bí sie yuo mé bú, bí siè lòm bú tég.»

⁴⁵ Júdàs hèllè yeé waà baá, à ñgoró nde yí kwarè Yeésò, à yilá bú, ye: «Njí fèh-ñjèh!» À vra kumó sie bú ndo. ⁴⁶ Bò nuàr kem sue baá-re Yeésò yoòr, bó sie bú.

⁴⁷ Nuaré déi sòm bòu seèn, mvur tena si njíí nuaré déi tie doó; lé naà tie nua seè ngàṅ sèmè dé koò.

⁴⁸ Yeésò deên ndo, ye bò nuàr a: «Den né faá bí mé bò bòu mé cùgò beè-beè hên kem nde gií né, te bí sie nua yíb no. ⁴⁹ Ngweéh cieé doón mè lé njéh feh den beéh ké *gwà Càṅ koò wa? Béh bí lé naà koó, bí lé mè ké teèn siè ná ñgwèh dé kei wa? Mé njéh mene,

bóó né mân, te yuo faá né te mvù Càṅe nyagá den ndo.»⁵⁰ Jomo sâ bò mbòṅ durá si lo gi bú ndo.

⁵¹ Huaán ndá déi né dé seèn Yeésò jomo bele ndeé. À lé yoòr naá cegé mé cògò wagá. Bó yeé sie aá bú,⁵² à se si lo cògò hèllè, à dula yuo doó sâ lunṭuru.

Yeésò ké te *mbàgà juù

(*Matiò 26:57; Lùk 22:54-55, 63-71; Jân 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Bó weh njiù Yeésò ké toò ṅgàṅ sèmè dé koò ndo, sâ bò ṅgàṅ sèmè dé kokoò bó bò kokoò bò dé loò mé bò nji-sòu baá gi ké teèn bilí den.⁵⁴ Pièr lé naá Yeésò jomo bele ndo. Njèh cén, à lé dé seèn go naá gè jomo dàb. Wa ké lo ṅgàṅ sèmè dé koò, à yila nde yí cie lètenè caá, à den nde kwarè bò gò, à né we ṅuagá den.

⁵⁵ Sâ bò ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò doón né lom ṅgòr foón, te bó sie Yeésò mé njèh, bó wula bú teèn. Mé njèh mene, ka yíé ṅgwéh.⁵⁶ Nùà ṅgún né mene bú nyeén yoòr coré kwaá, nyeén hèllè nde yuo seér lètenè bòòn mé sòn hihiné.⁵⁷ Bó déi né ter komó wuo, bó né felè seèn loù tueé gobó seér, ye: ⁵⁸ «Béh lé naá sònò seèn ṅgweé, à lé ye, gwà Càṅ dé koò mé bò nùà lé meé naá kóó hèn, nyí nde né tulú som. Lè cieé tagár wa, nyí nde cu né déi ter meé kwaá; wa dé sâ bò nùà bú kóó mé ndé cú ma.»⁵⁹ Bó né mene ménâ tueé, doón né gi mé sòn hihiné.

⁶⁰ ṅgàṅ sèmè dé koò komo wuo ter lètenè bò nùà ndo, ye Yeésò a: «Bò nùà hèn né wò yoòr tueé njiù mân, wò sòn kòmò bèh wa? Bó ye naàn á?»⁶¹ Mé njèh mene, Yeésò lom bú sòn kòmò ṅgwéh gùm doón. Yeé baá ménâ, ṅgàṅ sèmè dé koò doò ye bú a: «*Nùà Còṅ Njuna Càṅ terrèb né wò wa?»⁶² Yeésò ye bú a: «Nyí né bú sâ.

Kènè bí nde aá *Huaán Nùà ṅené njiù, à nde né ké te be gaá Càṅ terrèb den den, à cu cuù nde né loù sâ njolò bìi te mvulu bègè ndo.»

⁶³ Te ṅgàṅ sèmè dé koò yeé nde ṅgweé njiù mân, à sie ṅa cògò seèn nùà njèh yoòr, à né sònò tueé ye: «Sâ béh sònò bò nùàr bie soó cu nde né kei wa?»⁶⁴ ṅgweéh béh né gi mé tie ṅgweé ma. Nùà hèn né mé Càṅ ṅgeré. Wa bí ye naàn?» Bò nùàr gwaán laré doón, ye à die aá ju kèn, bó wúlá bú wulá.⁶⁵ Bò déi deèn lètenè bòòn sâ, bó né bú dèh yoòr kulú su njiù, bó vuob bú njolo, bó né bú tulú, ye bú a: «[Jéné kó cú-re ṅenè, bò nèi wò tulú né kóó?]» Jomo sâ bò sóji weh yuo mé bú ndo, bó né bú teèn bolé yíi.

Pièr bèh njó yaân

(*Matiò 26:69-75; Lùk 22:56-62; Jân 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶ Sâ Pièr née ka cu sâ ké túno lètenè caá ye. Ma seé *ṅgàṅ sèmè dé koò waá doó sâ,⁶⁷ ṅene bú, à né we ṅuagá den, ke nyegé bú, ye bú a: «[ṅgweéh bì Yeésò nùà Najarèt hèn né yeé kóó wa?]

⁶⁸ Pièr cam, ye ma doó a: «Mè dé sâ kó ṅgwéh. Wò jue né-re kei wa, mè ṅgwé kó ṅgwéh ndo.» Jomo sâ à yuo doó sâ, à nde njebá den yí tütùlù. [Kwaá cèn tuaga ndo.]⁶⁹ Ma seé doò ṅene njiù cu bú, ye bò nùàr a: «Nùà hèn né cén déi lètenè bòòn.»⁷⁰ Pièr cam cu.

Den ser cu jomo sâ, bòó mé naá teèn njebá, ye bú a: «Mé gècèn mene, wò né nùà cén déi lètenè bòòn. Lòù sam, wò né nùà Galilê.»⁷¹ Pièr cam cu déi, ye bó a: «Mè sam. Mò mè tueé né nyeén, Càṅ a dúágá mè a kà, mè nùà mé bí né tueé hèn kó ṅgwéh gùm doón.»

⁷² À yeé tueé som aá, kwaá dé jomò tuaga ndo. À munó ko cu baá-re dé mé Yeésò la ye bú a:

«Mé kwaá dé jomò sé nde tuagá wa, sá wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh ma.» À yeé munó ko aá ménâ, à yila yueé, à yueé yueé, njolo fulú gi.

15

Yeésò ké toò *Pilátò
(*Matió 27:1-2, 11-14; Lùk 23:1-5; Jâñ 18:28-38*)

¹ Cieé ñaga bò *ngàn sèmè dé kokoò bó bò kokoò bò dé loó bó bò *nji-sòu mé gum mbàgà juù sá dɔ́ɔ́n komo yuo lòu, bó bilí nde ju Yeésò ke. Bó yeé taán gi aá, bó kaga bú, bó weh nde mé bú ké toò Pilátò. ² Pilátò bieé njií mé bú ndo, ye bú a: «Mgbè bò Jùf né wò wa?» Yeésò ye bú a: «Wò dé sá tueé né kóó.» ³ Sâ bò ngàn sèmè dé kokoò né lom ñhè ngún mé bú síí njií. ⁴ Te Pilátò nde cu ye mé bú tueé njií, ye bú a: «Bó né mé wò síí njií den, wò né ngweé, wò sòn kòmò ngwéh wa?» ⁵ Mé ñhè mene, Yeésò sòn kòmò cú. Dé sá hiím yɔ́gɔ́ cu Pilátò mbaá.

Bèh ju felè Yeésò tená
(*Matió 27:15-26; Lùk 23:13-25; Jâñ 18:39-19:16*)

⁶ Sâ te cu *Páskà dɔ́ɔ́n, Pilátò né yeé nùà gwà cìbì cén yi njií. Né yeé nuaá mé bò loó bó ye yi bú yì. ⁷ Nuaré déi lé naá teèn, yilí seèn né Barabâs. Bó bò wúlá-feh bò déi lé naá bò loó bò soób, bèmè die teèn loó dɔ́ɔ́n, nùàr kuú teèn. Bó yíí bó gwà cìbì mé ñhè. ⁸ Yeé baá môn, cìlì nùàr ñaá nde baá-re ké yoòr Pilátò ndo, bó dua bú, te à boó cu bó faá bèh jomò no. ⁹ Pilátò ye bó a: «Bí ye mè a, yi nji bí Mgbè bò Jùf wa?» ¹⁰ Lòu sam, à lé naá gi kóó, ye bò ngàn sèmè dé kokoò bunó né Yeésò lòu, wa bó bú ká beè nyí sie haá njií né dé cí.

¹¹ À yeé baá ménâ bieé, bò ngàn sèmè dé kokoò soób seér cu bò

nùàr lòu, ye bó a: «Bí júee Pilátò a: yi nji sér bí Barabâs ma.» Bó tueé Pilátò ménâ ndo. ¹² Pilátò ye bó a: «Á, dé nuaá mé bí yilá né Mgbè bò Jùf hèn no, mè boó nde né mé bú kei wa?» ¹³ Bó tueé bomo njií ké ter, ye bú a: «Fágá nji bú te toú!» ¹⁴ Pilátò ye bó a: «Á veèn boó naá kei wa?» Mé ñhè mene, bó ko lom né ké ter loó njií, ye bú a: «Fágá nji lom bú te toú dé fagá!» ¹⁵ Yeé baá môn, Pilátò yi njií bó Barabâs ndo, ye te temé huóm bò nùàr lè. Jomo sá ye bó tége Yeésò nùr, bó ndé fágá nji-re bú ké te toú sá.

Bèh Yeésò selé
(*Matió 27:27-31; Jâñ 19:2-3*)

¹⁶ Bò sóji weh nde mé Yeésò ké lè bògò ngómna, bó yilá bilí gi bò mbaábɔn ndo. ¹⁷ Bò su bú cògò déi bèlèsé mân. Bó nde foón wellè bò ñuàgà, bó beéh faá tám no, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tám mgbè ma. ¹⁸ Bó né bú mbaàn haá, ye bú a: «Siè ngób, Mgbè bò Jùf!» ¹⁹ Bó né bú mé gor felè lurú, bó né bú dèh yoòr kulú njií, bó né toò seèn cemmé ndeé, bó né ké doó leéb suagá. ²⁰ Bó yeé selé wulu aá bú, bó huar sòm cu bú cògò bèlè hèllè yoòr, bó su cu bú cògò dé seèn. Jomo sá bó weh nde baá-re mé bú ké bèh sá, te bó faga wula bú.

Bèh Yeésò fagá
(*Matió 27:32-44; Lùk 23:26-43; Jâñ 19:17-27*)

²¹ Bó yeé baá mé Yeésò weh ndeé, bó bò nùà Sirèn déi kwaré, yilí seèn né Simón, à né telé Alesándà bó Rúfús; sá à naá ñueh. Bó bó yeé kwaré baá, bó sie ba haá bú tou mé bó nde né Yeésò teèn fagá doó. ²² Bó wa beré déi, bó yilá né bèh sá Gólgótà. Sâ tueé né ye: Gebá feèh. ²³ Bó ye te bó haá bú mbè mé lèh* déi teèn faá nó no, à berón.

24 Jomo sâ bó faga njií bú te toú, bó vu geé weh gi bò cògò seèn mé bèi. 25 Bó lé bú fagà naâ sâ lou baá lòn tárènaà maánjògò. 26 Bó nyagá fagá kwaá njeré déi ké teèn, te se kwòm ciòd seèn, ye: «Né Mgbè bò Jûf.» 27 Bó faga njií bò yíb wúlá-feèh bò déi fà kwarè seèn, dé kàn mé toú seèn, déi te be gaâ, déi te be ηgòu, Yeésò lètenè. [28 Sâ dɔ́ɔ́n yuo gi né faá né te mvù Cànɛ nyagá den nɔ, ye: «Bó bú kulá yíi keéh né lètenè bò vevenè bò.»]

29 Nuaá mé kela doó sâ dɔ́ɔ́n né feh jilí, né Yeésò teèn selé yíi. Nua kàn ye bú a: «Cècàgà, ηgweéh wò lé ye nyí nde né *gwà Càn koò tulú, te nyí me som cu bú te cieé tagáre wa? 30 Yìlì sòm-re feh yeè yilì. Jògò súagà ke yí te toú sâ ye.»

31 Bò ηgàɲ sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu né bú gbêg ménâ haá taré ndɔ, bó né lètenè bòn tueé kuú, ye: «À kɔ cegé né bò nua yili soóm, à feh dé seèn nua njèh yili sòm kó ηgwéh. 32 *Nua Còɲ Mgbè bò Iserála bò a: súagà-re kènè yí te toú sâ, béh ηene njòlò, te béh kwaá njií temé yoòr seèn.» Bò mé né kwarè seèn fagá den doó né taré bú ménâ selé keéh ndɔ.

Cio Yeésò
(*Matiò 27:45-56; Lúk 23:44-49; Jân 19:28-30*)

33 Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yili laré cu ká doó dɔ́ɔ́n, yili soó gùm yòɲ lòu tagár. 34 Yeé baá mé lou lòn tagár, Yeésò som hueh mé terreb, ye: «Eloyí, Eloyí, lemá sàbátàní?» Sâ tueé né ye: «Càn mò, Càn mò, bó né naàn mé wò si lɔ né mè wa?» 35 Bò nuaré déi lètenè bó mé né doó sâ yeé ηgweé aá ménâ, bó ye: «Ijgwé, à baá *Elí yilá.» 36 Cén déi nde dula dom wellé fúlù, à yíi njií te mbè déi tanésè mán, à feéh kwaá

te toú, à tiím haá njií mé bú, te à njuar weh, à né sònò tueé ye: «Bí kwá, béh jògò ke ke, kɔ ηgweé Elí sâ ndeé né waá, à mvelé som bú te toú wa?» 37 Yeésò ηga cu mé terreb, jomo sâ à kuú ndɔ.

38 Cu sâ cògò *gwà Càn koò keér geé lèbòlé, yuoò ké ter, nde ba ké doó. Cògò sâ né kòn, né yeé mò ké gwà Càn cií leér.

39 Sâ kwaá-taáb bò Ròm bò déi né kwarè Yeésò njebá den. À yeé ηene Yeésò kuú aá ménâ, ye: «Mé gècèn mene nua hèn né ηunà Càn bòn.»

40 Ké teèn sâ bò véh lé naá teèn ndɔ, bó né ké bèh ndɔ́ɔ́n-ndɔ́ɔ́n njebá ke den. Lé naá bò Marí Magdalâ bò Marí mèi Ják dé maàn bò José dim Ják; bó bò Salomè mé bò déi ηgún lé naá koó. 41 Cu mé Yeésò lé naá ké Galilé, bó lé naá jomo seèn, bó né bú gam. Bó bó lé ká Jerusalem waá naá dɔ́ɔ́n.

Bèh Yeésò furú

(*Matiò 27:57-61; Lúk 23:50-56; Jân 19:38-42*)

42 Sâ lou yuóm gi aá, lé naá cuú mé nan† *cieé sòu mene ndɔ. 43 Yeé baá ménâ, Joséf nua Ari-matè waá. À lé naá nua koò déi te *mbàgà juú, bó né yeé sòn seèn ηgweé dé gècèn, à né yeé njolo mé *Lò Càn ke den ndɔ. À yeé waá baá, à kaga njolo, à nde ké yoòr *Pilátò, à dua bú komó Yeésò. 44 Te Pilátò yeé nde ηgweé njií, ye Yeésò kuú aá kèn mán, geí yògò bú. À yilá njií kwaá-taáb hèllè, ye bú a: «Yeésò naá kuú wa?» 45 À yeé ηgweé nyegé aá sònò kwaá-taáb doó, ye Joséf a: Ndé jógó wèh seèn komó sâ jògò ma. 46 Joséf nde ηge wellé cògò nyògòr mán ndɔ, à mvuale som komó te toú, à vuob nyegé bú mé njéh, à jògò

15:24 15:24 Ps. 22:18 15:28 15:28 Es. 53:12 15:29 15:29 Ps. 22:7; 109:25; Mk. 14:58; Jân 2:19 15:34 15:34 Ps. 22:1 15:36 15:36 Ps. 69:21 15:38 15:38 Ex. 26:31-33 15:40 15:40-41 Lúk 8:2-3 † 15:42 15:42 Né cieé mé kwéh né cieé koò.

yii njií bú gè dòu lè sà. Bó lé sà sà kweé naâ kweéh. À teré ferá kwaá taá sònòbò. ⁴⁷ Sà né njolo Marí Magdalâ bô Marí meí Josè. Bèh mé bó lé naâ bú teèn yii njií, bó lé naâ ñené kwaá.

16

Lè cio komo yuoò

(Matiô 28:1-8; Lúk 24:1-12; Jân 20:1-10)

¹ Cieé sòu sà yeé kela baá, Marí Magdalâ bô Marí meí Jâk bó bô Salomè nde ñge wellé bô kómó múmú, te bó nde komó Yeésò mé ñéh waá nyegé.

² Cieé ñaga mé sòndè bó komo yuo, bó nde ké te sà, sà lou baá ñagá. ³ Bó né lètenè bòn tueé kuú, ye: «Te nei béh taá sònò sà teré sòm nde né kóó wa?» ⁴ Bó yeé wa, bó kwa tàgèrà taá hèllè baá gi ké jomo komo den. ⁵ Bó yila nde gè dòu ndò, bó ñene njií huaán ndà déi né kèb be gaá den den, à né mé cògò wulésé mân yoòr. Bó yeé nde ñene njií bú ménâ, veéh bôó bó ñèh. ⁶ À ye bó a: «Bí té vèh. Ñgweéh bí fòón né Yeésò nùà Najarèt mé bó lé naâ fagá wulá doô mà. À komo yuo aá lè cio, à doó hèn sam cuú. Bí kè ní bèh mé bó lé naâ bú teèn cer kwaá hèn nò. ⁷ Bí ndé túé bô mbòñ seèn mé Piêr mene, bí júée bó a: à nde né toò kelá, à nde ké Galilè. Bí ndé ké teèn, bí nde ñene nde né bú ké doó sâ. Né faá à lé naâ bí tueé nò.» ⁸ Bó yuo kelà gè dòu ndò, bó fòón doò, dùlù né bó yoòr su, bó né bené, bó nuaré déi túé ñgwéh ndò. Lòu sam, veéh lé naá loóm bó ñèh bôó dé gècèn.

Yeésò ñené yuo kelà toò Marí Magdalâ

(Matiô 28:9-10; Jân 20:11-18)

[⁹ Yeésò yeé komo yuo aá lè cio mé lòu sòndè toò cieé mân, à ñené

yuo kela logô toò Marí Magdalâ. À lé naâ Marí sà càñ téhbeh yoòr kwogó sòm. ¹⁰ Marí yeé ñene aá bú ménâ, à nde mé bô mbaábon tueé, sà bó né mbà yueé. ¹¹ À né mene bó tueé, ye bó a, Yeésò baá cu mé njolo, nyí naâ bú ñené, mé ñéh mene bó temé teèn kwá ní ñgwéh.

Yeésò ñené yuo kelà toò bô mbòñ déi fà

(Lúk 24:13-35)

¹² Jomo sà Yeésò nde ñené yuo kela cuú gèh déi toò bô mbòñ déi fà, sà bó né te loó maàn déi ndeé den. ¹³ Bó yeé ñene aá bú, bó cu cuú, bó tueé cu mé bô mbeí. Bó cu temé teèn kwá ní ñgwéh.

Yeésò ñené yuo kelà toò bô mbòñ yulá cùòb cèn

(Matiô 28:16-20; Lúk 24:36-49; Jân 20:19-23; Seé b. 1:6-8)

¹⁴ Yeésò nde ñené yuo kelà baá-re toò bô mbòñ dé yulá cùòb cèn doò, sà bó né yáb yieé. À né bó mé táre-feh bòn nde, ye bó a: «Bóó né naàn mé bó né mene bí tueé, ye bí a, bó naâ mè mé njolo ñené, bí temé teèn kwá ní ñgwéh wa?»

¹⁵ Jomo sà à ye bó a: «Bí ndé Njàgà Bagaà mé bô nùàr wón doón se yon. ¹⁶ Nuaá mé nde né temé teèn kwaá njií, bó kou bú nòmò Càñ, nde né yili yuo. Nuaá mé dé seèn temé teèn kwá ní ndé ñgwéh, nde né ju die. ¹⁷ Bòó mé nde né temé yoòr mò kwaá doón nde né fém bôó: bó nde né tándulu mé yilí mò kwogó; bó nde né leba juù hihiné tueé. ¹⁸ Bó né mene sàb mé be sie, bó né mene kwóbé naga, ñjeré déi bó bó ndé ñgwéh. Bó nde né be felè bô beén bô baá, bô beén bô sà nde né taré yuo ndò.»

Yeésò ké te vulúu ñaá ndé

(Lúk 24:50-53; Seé b. 1:9-11)

¹⁹ Fehtoò beèh Yeésò yeé tueé gi aá bó mân, à komo ñaá yuo ké te vulúu ndò, à nde den nde ké te be gaâ Cànje. ²⁰ Bò mbòn yuo nde baá-re bèh dój, bó né Njàgà Bagaà se yon. Fehtoò beèh né be te seé bòne kwaá, bó né fém mé terreb seèn bój bele, te feh keéh ye, njí mé bó né tueé dój, né gi ngòr gècèn.]

Njàgà bagaà Lùk

Dògòtì ngòr felè Yeésò

¹ Tele mò Teofil,

kóo ye, bò njií mé lo naâ ká lètenè beèh kelá dɔ́ɔ́n, nùàr ngún lo naá gii dèbbè sâ ter nyagá kwaá. ² Bó dɔ́ɔ́n tueé gi né nénág faá bɔ́ɔ́ mé lo naâ ké bèh duoóm ñené doó lé tueé naâ béh nɔ; Càn lo seé sâ haá naâ beè bɔ́ɔ́n. ³ Mè yeé ñene aá ménâ, mè nde cu ké jomo lè ndège fugo fɔ́ɔ́n ndɔ. Kènè tele mò, kwá mè bò njií sâ dɔ́ɔ́n nyagá kwaá bècènè te sòn mbeí, ⁴ te wò ko ye, bò njií mé bó lé naá gii wò feh dɔ́ɔ́n né gi bò ngòr gècèn.

Tebé ñàr Jàṅ Bàptis

⁵ Cu sâ *Heròde lé mgbè te tàbè Judè ceér naâ kóó. Sâ nuaré déi né teèn, yilí seèn né Jakarí, à lé naâ *ngàṅ sèmè te bòn bò Abiá. Yilí veèh seèn lé naâ Elísábè; à dé seèn né ndùtè ndùtè *Aròṅ, ngàṅ sèmè dé koò. ⁶ Bò veèh fà dɔ́ɔ́n lo naá gii bò gècèn bò toò Càn, bó lé *sòu Càn mé ngòr Càn jolo ka beèh nág faá tueé nê nɔ. ⁷ Bò veèh fà dɔ́ɔ́n lé naá gii kulí, bó huaán ñàr kwà ngwéh. Lòu sam, Elísábè lé naâ ngiín.

⁸ Cieé déi seé ngàṅ sèmè lé bɔ́ɔ́ naâ bòn bò Jakarí. Lòu sam, lé naâ toò bɔ́ɔ́n. ⁹ Bó yeé nde aá san ñgie, bó vu bèi faá gènnè bɔ́ɔ́n né tueé nɔ. Bó yeé vu cu aá bèi lòu sâ, Jakarí yieé kóó. À komo wuo ter, à yila nde yí gwà Càn koò, bèh san ñgieè. ¹⁰ Sâ te cu san ñgieè sâ, cili nùàr né dé bɔ́ɔ́n ká cie, bó né Càn dua.

¹¹ Jakarí yeé baá yí lè mò san ñgie, cili Càn Nùà Dueè ñenè yuo

kelà kwarè koò, kèb be gaâ mân. ¹² Jakarí ndóó. Veèh yeé baá bú sie, feh ñellé bú ter.

¹³ Cili Càn ye bú a: «Té vèh Jakarí, Càn ngweé aá duaà yeé: Elísábè veèh yeé nde né huaán dé siíb ñar, wò yilá bú Jàṅ. ¹⁴ Wò nde né mé bú sagár kelá, bò nùàr nde né mé huaán sâ samé kuú ndɔ. ¹⁵ Lòu sam, à beè Càn Dueè nde né nùà dueè. À mbè kulù mé mbè tarè ñúé ndé ngwéh. À dé seèn lè yuo lom ndeè né mé Cúcuí Nàgá yoòr. ¹⁶ À mé dàṁ bò huaán *Iserála ngún ká yoòr nùà Dueè Càn bɔ́ɔ́n weh cu cuú nde né kóó. ¹⁷ À nde né toò Càn mé terreb Cúcuí yoòr faá *Elí nɔ go. À nde né bò tele bó bò huaán mé sòn cèn coró bilí. À feh dilí nyegé bò dúágá-tie bò ceér gècèn, te bó ña bò didilí bɔ, bó ko Càn. Sâ dɔ́ɔ́n, à nyegé kwaá gi né bò nùàr, te bó kela den Fehtoò bɔ́ɔ́n.»

¹⁸ Cili Càn yeé tueé gi aá, Jakarí den seér cuú ye bú a: «Hèn, mè mò baá gi kuúm, veèh mò kulí gi aá ndɔ. Mè mò ko nde né naàn ye né ngòr gècèn wa?» ¹⁹ Cili Càn ye bú a: «Mè né Gabriya, ké toò Càn seé bɔ́ɔ́ yeé mè. Càn ye mè a, ndè wò ngòr bagaà hèn tueé. ²⁰ Mè yeé tueé aá wò, wò saán á? Wò sòn túé ndé cú; wò kènè den nde aá mùmúr, ko cu mé bò njií hèn dɔ́ɔ́n ndeè yuo gi aá ménâ, sâ ye. Mè tueé wò, yuo nde né ménâ ndɔ.»

²¹ Sâ ká cie bò nùàr baá lòu hiím seér, bó né Jakarí kela den, bó njií mé à bɔ́ɔ́ den né yí gwò kó cú. ²² Jakarí yuo kelà ndɔ, à sòn túé cú. Bò nùàr ñene ko baá-re teèn ye, yí gwò njeré déi naâ bú njolò ñenè yuo kelá. Sâ ñèh dɔ́ɔ́n, Jakarí bó me lom aá mé be mé be, sòn baá kúb.

²³ Nde nde, bò cieé seé seèn yeé ceré baá, à nde cu ye lo. ²⁴ Jomo

sâ veèh seèn Elísabè tomo lèi ndo. Veèh yeé ñene aá ménâ, à mé njéh leér go seér lòu. Wa gi mene weéh tîn, à né ka lòu leér go. À ye: ²⁵ «Kùsèm Càn Dueè Fehtoò mò, à ke njíí aá mè njolo yoòr, à horó som aá mè fegùli beè bò siib kèn.»

Tebé ñaàr Yeésò

²⁶ Lèi Elísabè yeé baá weéh ténjén, Càn tema njíí cili seèn Gabriya ké Galilé, te loó Najarêt, ²⁷ yoòr mbò yàgà déi, yilí seèn né Marí. Bó sua kwaá né bú lòu ye. Yilí si seèn né Joséf, à né lè gèh bò nùar mgbè *Davíd. ²⁸ Cili Càn wa ké teèn, yila nde gwò yoòr Marí, ye bú á: «Kùsèm mè né wò bieé, wò né mé fùgò beè Càn. Nùà Dueè né jomo yeè.»

²⁹ Te Marí yeé nde ñgweé njíí gèh ñjàb bú sâ, feh ñellé bú ter; ye sâ né gèh bieé kei wa.

³⁰ Cili Càn ye bú a: «Té vèh Marí, njolo Càn né yoòr yeè. ³¹ Wò nde né ma mé lèi hueèh ñaá, wò ñar huaán dé siib, wò yilá bú Yeésò. ³² À nde né nùà dueè koó; bó bú dé seèn yilá nde né ñunà Càn nùà ñjèh ké ter te vulúu. Càn Dueè nde né bú kogo jògò bò seèn *Davíd haá. ³³ À felè bò huaán *Iserála dé cu doón cer lom nde aá koó; kogo dé seèn baá dé kèi cèn ndo.»

³⁴ Marí ye cili Càn a: «Mè née mò siib kó ñgwéeh ye no, gèh dé sâ boó seér nde né naàn wa?»

³⁵ Cili Càn ye bú a: «Cúcuí Ñagâ ka waà nde né felè yeè koó, terreb Càn ké ter te vulúu nde né cemé felè yeé si. Huaán mé wò nde né ñar sâ, né dé cí mé bó bú yilá nde né nùà joloò, Ñunà Càn Dueè.

³⁶ Elísabè meí yeé né mé lèi ndo. À baá gi mene kuúm, mé njéh mene lèi seèn kènê baá weéh ténjén, à nde né huaán dé siib ñar. Sâ bò

nùar lo ye, ma ñgiin huaán ñar nde cu né he wa? ³⁷ Mè tueé wò, njíí mé né Càn yogó sam.» ³⁸ Yeé baá mân, Marí ye bú a: «Mè né nùà seé Càn Dueè. Bú a, bó felè mò faá wò tueé nê no.» Cili Càn kwaá lo bú ndo.

Marí ké lo Elísabè

³⁹ Lè mbèh sâ, Marí wuo ter kwar ndo, à som gò, à ñaá nde lom aá ké te bò tòre lè lò Judé, à wa lè lò sâ, te loó déi. ⁴⁰ À kela nde ké lo Jakarí, à yila kweh gwò yoòr Elísabè, à bie bú. ⁴¹ Te à yeé nde bie njíí Elísabè mân, huaán jilí toró Elísabè lè. Cúcuí Ñagâ samé yila bú yoòr, ⁴² à som hueh, ye Marí a: «Càn ká doó lètenè bò vèh doón kulu kela né wò. Huaán yí lè yeé sâ, Càn bú nyeèn gi aá kèn. ⁴³ Á hèn, kè cú-re ndo: meí Fehtoò mò ká yoòr mò koó nde seér cuè né dé kei? ⁴⁴ Kè kú, wò yeé baá mè bieé, huaán samé toró gi mè ká lè. ⁴⁵ Njua yeé wa, wò né sòn Càn ñgweé, wò né ndèm kwaá njíí, ye njíí mé Càn lé tueé naá nyí doón, à nde né boó gií ma.»

Bené Marí

⁴⁶ Marí deèn ndo, ye: «Môn, mè né Nùà Dueè mé temé mò mene seèn.

⁴⁷ Temé mò né mé Càn Yilí-nùar sagár dé gècèn, à mè yilí som aá kèn.

⁴⁸ Lòu sam, mè mbátágà nùà seé seèn mbaá, ye nyí nde né njolo yoòr mò ke njíí.

Ñgweéh kènê mbelèm nùar hi-hiné nde aá mè bèh doón kei laré mà.

⁴⁹ Lòu sam, Càn terrèb né be seèn felè mò som keèh.

Yilí seèn né jolosé.

⁵⁰ Cu doón Càn nde né bò ñgwé-tie bò jere koó.

51 Càŋ terrèb baá lè seé seèn mé be seèn.

Bò dúagá-tie bò baá mé njéh lòu ndugó seér.

52 Ndègè bò mgbè bòn calé baá kèn.

Càŋ mò baá bó doó komó su njií.

À ter sòm njií seér bò lòu bò.

53 Bòó mé cùè né bó sie, à né bó koó.

À jomo be be kwogɔ njií seér bò lilieè bò.

54 À hèn ndeé *Iseràlà nùà seé seèn gam,

à né bú munó, à né béh jere koó,

55 faá à lɔ tueé kwaá naá mé tele beèh Abrahâm

bó bò nuna seèn nɔ,

ye nyí nde né bò nduté ndùtù bòn gam,

nyí gam den nde né bó dé nyemà mé nyemà.»

56 Marí bô Elísabè bóó ké sâ weéh tagár, à nde cu ye lɔ.

Naàr dé Jân Bàptis

57 Cu nàar Elísabè yeé waá baá, à nar kwa huaán dé siib. 58 Bò nùàr seèn mé bò mbeí seèn yeé nde ngweé njií gèh bagaà mé Càŋ Dueè naá Elísabè bóó sâ, bó kem nde gi teèn, bó bó samé gi doón.

59 Huaán yeé baá cieé téndelé, bò nùàr ndeé bú *ngór ngób, bó ye yilí seèn né cu Jakarí faá tele seèn nɔ. 60 Meí ye bó a: «Sam, yilí seèn né Jân.» 61 Bó ye bú a, sam ndɔ, Jân yilí nùàr bòn déi sam. 62 Yeé baá méná, bó me bie njií Jakarí yilí huaán mé be.

63 Jakarí me bieé njií bó béh toú déi, à nyagá kwaá bó yilí huaân teèn, ye yilí seèn né Jân. Bó híim laré mé njéh doó doón. 64 Sòn Jakarí komo logó doó sâ ndɔ, à yila keéh Càŋ ké ter seén njií. 65 Veéh kwaá njií bò nùàr be yoór mé bò nùàr te lɔó kukwarè mene. Ngóg dé sâ ngulí yon cu lè lò Judè kèb dé ké te tòre bèh doón. 66 Bòó mé

né ngòr hèn ngweé doón, né ké lè munó, ye huaán bú sâ ndeé nde né naàn wa? Mé gècèn mene, à lé yoór naá mé terreb Nùà Dueè.

Bené Jakarí

67 Cúcuí Nágá samé yila Jakarí tele huaán yoór ndɔ, à yila ngòr *sòn-Càŋ tueé, ye:

68 «Bí sén Nùà Dueè, Càŋ bò huaán *Iseràlà seèn;

njolo seèn né yoór bòn, à bó yili sòm aá kèn.

69 À nùà terrèb mé nde né béh yili sòm

ngagá sòm keéh né lètené bò nduté ndùtù mgbè *David nùà seé seèn,

70 te yuo faá à lé naá gi sònò bò sòn-Càŋ bò léi toó tueé keéh ndɔ.

71 À lɔ ye, nyí nde né béh toó bò bònò bò mvelé sòm;

wa bòó mé né béh bar doón terreb felè beèh kwà ndé ngwéh ma.

72 Sâ doón ye te nyí kɔ bò jògò bò jere,

te ngòŋ nyí mboón faá jolo né nɔ.

73 Sâ lé naá jègè seèn toó Abrahâm tele beèh dé koó,

74 wa nyí ndé né béh beè bò bònò bò mvelé sòm,

ye te béh bóó seé nyí, béh vèh cú;

75 te cieé doón béh beè nyí den lom jolosé, dilisé ndɔ.

76 Dé yeé huaán mò, bó wò yilá nde né sòn-Càŋ,

Càŋ mé terreb doón né beè seèn.

Lòu sam, wò nde né toó Nùà Dueè kelá,

wò nyegé kwaá bú ceér.

77 Wò bò nùàr seèn tueé nyegé nde né koó,

ye bó a, Càŋ nde né bó yili sòm,

à kulu sòm gi bó veèn yoór ma.

78 Lòu sam, Càŋ beèh né Càŋ húóm-temé dé gècèn,

à nde né felè beèh faá njuerré loù
 nɔ baá den,
 79 te bòó mé né te cibi bèh ciòò cer
 den
 yuo kela giù bèh ñagá,
 te à gule beèh lemé njií te ceér
 còñe.»

80 Huaán né kulá ndɔ, temé né
 taré ndeé, à nde den seér ké ya
 dueè. Nde nde, cu yeé wulu baá,
 à yuo kela ye ké toò bò huaán
 *Iseralà bèh ngòr Càn seè.

2

Ñààr dé Yeésò *Kristò
(Matíò 1:18-25)

1 Lè nàm sâ Sesár Agùstè lé naá
 nyàgà-nuàr dé wón dɔón yie. 2 Lé
 naá nyàgà-nuàr dé toò jògò. Sâ
 mgbè te tàbè Sirí né Kirinús. 3 Ye
 nuà kàn a, ndé yilí seèn lo seèn
 nyagá kwaá ma. Neì dɔón né lo
 seèn yuo ndeé.

4 Josêf dé seèn yuoô ké Galilê lé
 loó Najarêt, à né te lò Judê ñaá
 ndeé, à nde né ké Betelehem lo
 mgbè *Davíd tele bɔòn dé léí jògò,
 5 te bó nyagá yíí bô veèh seèn Marí
 jomo bɔòn. Sâ Marí né mé lèi. 6 Bó
 wa ké Betelehem ndɔ. Nde nde, cu
 yeé wulu baá, 7 à ñar kwa ndoón*
 seèn, à waga kwaá bú cògò yoòr,
 à cer kwaá njií bú te ñgàb toú mé
 bó haá yeé bò nyam nyure teèn.
 Sâ gwà mé bò kin cer yeé teèn yuú
 gi aá, bó bèh teèn kwà cú.

Cilì Càn ké ya dueè yoòr bò tèn

8 Sâ te lò Judê sâ, bò tèn déi né
 yeé ké ya dueè ter den ñagá, bó né
 bò mbieè bɔòn ke. 9 Yeé baá loù
 sâ lètenè cibi, cilì Càn Nuà Dueè
 déi ba kar suagá ter felè bò tèn,
 *sùsum Càn sie bó, veèh kibí su
 bó yoòr. 10 Cilì Càn ye bó a: «Bí
 té vèh, mè ndeé bí ñjàgà bagaa
 tueé weh, nuàr dɔón nde né mé
 njéh samé. 11 Lan ké lo *Davíd, bó

ñar aá nuaá mé nde né bí yili sòm.
 Né *Kristò, *Nuà Còn, Fehtoò biì.
 12 Bí nde né bú dé seèn ñené koó,
 né huaán mbogò, bó waga kwaá
 né bú cògò yoòr, à né lè ñgàb mé
 bó haá yeé bò nyam nyure teèn
 cer den.»

13 Bò tèn yeé ke, bò cilì Càn ngún
 kem wa cuú aá kèn. Bó né Càn ké
 ter seèn njií, ye: 14 «Càn ké ter te
 vulúu né duesé! Còn baá ká doó
 lètenè bò yíé-temé bò seèn.»

15 Bò cilì Càn yeé kem ñagá cu
 aá ké te vulúu, bò tèn ye: «Béh
 jògò nde ké Betelehem njií mé Càn
 Dueè né béh tueé hèn ñené wellé
 ye.» 16 Bó sòm gò ndɔ, bó né ké
 lo ñaá ndeé. Bó wa, bó kwa Marí
 bô Josêf, bó ñene njií tógotí né
 lè ñgàb mé bó haá yeé bò nyam
 nyure teèn cer den. 17 Bó yeé ñene
 aá ménà, njií mé cilì Càn naá bó
 felè huaán tueé dɔón, bó se kwaá
 gi cie. 18 Bòó mé lé naá giù ñgweé
 dɔón, geí laré bó. 19 Marí bò njií
 sâ dɔón ñgweé kwaá den né felè,
 à né teèn munó den.

20 Jomo sâ, bò tèn foón cu gò,
 bó né ndeé, bó né Càn ceceér seèn
 go. Bò njií mé bó la naá ñené mé
 bó naá ñgweé dɔón, bó seèn laré
 gi bú teèn. Né nág faá cilì Càn la
 tueé naá bó nɔ.

21 Huaán yeé baá mé cieé
 téndelè, bó *ñob bú ngór ndɔ. Bó
 yilá bú yilí Yeésò faá cilì Càn lo
 naá giù yilá kwaá te meí nde ye lèi
 seèn weh nɔ.

Yeésò ké *gwà Càn koò feh keèh

22 Yeé baá te cieé mé bó *sené
 yeé bò meí faá *sóu Músi lé naá
 tueé nɔ, Josêf bô Marí weh nde
 mé huaán ké Jerusalem te bó feh
 keéh bú toò Càn ndɔ, 23 faá né te
 mvù Càn tueé nɔ, ye bò ndoón†
 dé sisiib dɔón né gi bò gà dé Càn
 ma. 24 Ko bó haá *sèmè faá sóu

1:79 1:79 Es. 9:2 * 2:7 2:7 Huaán toò jògò.

2:21 2:21 Lé. 12:3; Lùk 1:31 2:22 2:22-24

Lév. 12:6-8 2:23 2:23 Ex. 13:2, 12 † 2:23 2:23 Huaán dé toò jògò.

Càŋ tueé nê ndo: vɔgɔb fà, mo sam, kórkódɔg ma.

²⁵ Sâ nuaré déi lé naâ ké Jerusalem teèn, yilí seèn né Simeôn, né nùà dilí, nùà dùlà-Càŋ ndo. Cieé doón, à né nuaá mé nde né *Iserálà yili sɔm kela soó; à lé yoòr naâ mé Cúcuí Nɔgâ ndo.

²⁶ Lé naá giì bú toò tueé kwaá, ye bú a: «Wò ndeé kú ndé ngwéh, kɔ wò ñene aá *Nùà Còŋ mé Càŋ Dueè ndeé né temá njií, sâ ye.»

²⁷ Louù sâ Cúcuí Nɔgâ jɔgɔ njií bú ke gwà Càŋ koò ndo. Joséf bô Marí weh waá mé huaán te bó bɔɔ felè seèn faá sóú tueé nê nɔ. ²⁸ Simeôn yeé nde ñene njií huaán mân, à jɔgɔ sie bú beè, à né Càŋ seén, ye bú a:

²⁹ «Kùsèm Càŋ Dueè, kènê ndéb yeé jegé baá.

Kwá nùà seé yeé yuo gò mé dolé mene.

³⁰ Louù sam, mè ceér còŋ mé njolo ñene baá kèn.

³¹ Wò bú nyegé kwaá né toò bò nùàr doón.

³² Né ñagâ mé lò nùàr wón doón nde né wò teèn ñené kɔɔ.

Iserálà nùàr yeé be ter sɔm njií nde né mé bú ndo.»

³³ Tele bô meí yeé nde ngweé njií Simeôn baá felè huaán ménâ tueé, geí si njií bó doó. ³⁴ Simeôn kulu bó ndo, ye Marí meí seèn a: «Càŋ huaán hên balé sɔm keéh né te ké Iserálà nùàr ngún dielé gi ju felè seèn; te ngún yili yuo gi mé bú ndo. À nde né ciè den. Mé ñjéh mene, nùà ngún nde né bú lòu bar seér. ³⁵ À nde né mùnò bò nùàr cie salé su gií. Dé yeé wò meí, louù sâ wò lé yulá nde né faá bòu taáb naâ wò sieé nɔ.»

³⁶⁻³⁷ Sâ ma déi lé naâ teèn, yilí seèn né Ánà, à lé naâ *sòn-Càŋ ndo. Né ñuna Fanuél, tele bɔòn dé koò lé naâ Asér. Ma sâ lé baá ma kuúm ndo, nyèmà seèn lé baá

yulá téndelé cùòb nèà. À lé naâ siíb jɔgɔ, bô si bɔɔ cegé nyèmà téhbeh, si kuú kwaá lo bú. Ma sâ lo seé Càŋ bɔɔ beéh suútené mé cibítené mene: à né gwà Càŋ yagá, à né yáb jolo, à sòn mé Càŋ duaà dù ngwéh. ³⁸ À yeé nde cu aá gwà Càŋ louù sâ, à ñene njií huaán mân, ye Càŋ a: «Kùsèm, mè vra baá wò.» Bɔɔ mé né cu doón kela den, ye Càŋ nde né Jerusalem yili sɔm doò, à yila bó kùr huaán seè ndo.

Ké Najarèt cuú cuú

³⁹ Joséf bô Marí yeé bɔɔ gi aá faá *sóú Càŋ Dueè né tueé sâ, bó bò huaán fɔón gò loò, bó cu cu ke Galilé, lè loó Najarèt. ⁴⁰ Huaán né kulá, à né taré ndeé, à né mé kékɔŋ mene kulá, à né Càŋ yoòr mé gècèn mene huóóm.

Yeésò mé nyèmà yulá cùòb fà

⁴¹ Sâ nyèmà doón bò tele Yeésò né yeé bèh cieé koò *Páskà ké Jerusalem ndeé soó. ⁴² Nyèmà déi bó yeé baá cu mé gò, sâ Yeésò baá nyèmà yulá cùòb fà, à nde ké teèn ndo. ⁴³ Wa ké teèn, Páskà yeé gi aá, tele bô meí nde cu lo, Yeésò le dé seèn ké sâ mé be, tele bô meí kó ngwéh, ⁴⁴ bó dé bɔòn ye, merré déi Yeésò bó bò mbeí gò né kɔɔ. Bó yeé baá ménâ munó, bó kɔ lom aá gò ndo, bó gò soó gùm cieé te bó nde ye bú lètené bò nùàr bɔòn fɔón, bó né bú lètené bò mbaábɔòn fɔón yɔŋ ndo. ⁴⁵ Bó yeé bú ñéné cú, bó ñaá nde cu bú ké Jerusalem fɔón ke. ⁴⁶ Bó nde bú kwa baá ké *gwà Càŋ koò, sâ baá te cieé dé tagáre. À né yí lètené bò fèh-ñjèh bò den den. Njií mé bó né feh doón, à né felá, à né bó ñjèh bieé ndo. ⁴⁷ Njií mé à lé naâ tueé doón, lé naá giì bò ñjèh nùà kógòn. Gèh kógòn bú sâ lé naâ bò nùàr doó doón geí laré.

48 Te tele bô meí yeé nde ñene njií bú ménâ, hiim yɔ́ɔ́ bó dé tueê. Meí deên ndo, ye bú a: «Huaán mò, sâ wò bɔ́ɔ́ né béh kei? Kè kú, bêh tele yeé né wò ndio, béh né wò fɔ́ɔ́n kán.» 49 Ye bó a: «Bí mè fɔ́ɔ́n gɔ́ né mé ñgei wa? Bí kó ñgwéh ye, mè sé la né ká gwò Tele mò wa?» 50 Mé ñjéh mene, bô ñgwé kòmò ñgwéh.

51 Yeé baá ménâ, à komo wuo ter ndo, bó bó fɔ́ɔ́n gò, bó nde cu Najarêt. À ñgwéé den ka sòn bɔ́ɔ́n méménâ cu dɔ́ɔ́n. Bò njií mé né kelá sâ dɔ́ɔ́n, meí né teèn munó den.

52 Yeésò né kulá ndeé, à né kɔ́gɔ́n ñaá, temé né Càn mé bú ñoré ndeé, né bò nùàr mé bú ñoré ndeé ndo.

3

Ngòr Càn sònò Jân Bàptís

(Matíò 3:1-12; Mârk 1:1-8; Jân 1:19-28)

1 Sâ mgbè dueè mé yilí né Tibér *Sesâr cer aá mgbè ké Rôm baá nyemà yulá cudòb tîn. Cu sâ ñgómna ké Judê lé naâ Pónsè *Pilátò. Sâ *Heròde mgbè cer né dé seèn ké Galilê. Dim seèn Filíp mgbè cer ké Itùrè bô Trikoník. Lisaniás dé seèn lé naâ mgbè ké Abilên. 2 Bò *ngàṅ sèmè dé kokoò cu sâ lé naâ *Hána bô Kayíf.

Jân ñuna Jakarí né lòu sâ ké ya dueè den, à ñgwéé Càn baá bú ñgòr seèn sònò tueé kwaá. 3 À komo wuo ter ndo, à nde ké kwarè nòmò Jurdèn, à né mé ñgòr Càn te tàbè sâ se ndeé, ye bò nùàr a: «Bí yúé fón feh bìi yueè, bí kwéh sér temé, bí ndê, bí weh nòmò Càn, te Càn kulu sòm bí veên yoòr.» 4 Hên yuo né faá Esáyà *sòn-Càn lé naá giì te mvù Cànṅe nyagá kwaá no, ye:

«Hueh nuaré déi né ké ya dueè ñgulí den, ye:

Bí tó nyégé ceér nùà Dueè tɔ̀ò, bí tó dilí nyégé bagasé!

5 Bí né ñgobe cu yuú nyégé, bí né bò tòr mé gbég doó legé njií, bò ceér gogobò né tɔ̀ó dilí nyégé, bò lùgò né ceér dueè furú nyégé, 6 te bò nùàr ñene kɔ́ gèh dé mé Càn ye

te nyí yilí sòm bó.»

7 Cili nùàr ñgún kem wa giì ká yoòr Jân bèh nòmò Càn kou ndo. Ye bó a: «Bí bò gèh ñgòbò, neì ye bí a, temé né Càn mé bí lè yulá, bí dùlà ndê, wanɔ́ɔ́n bí nde né gèr beè seèn ñené wa? 8 Sâ bí bó-re faá Càn gwaán nê ndo, te feh keéh ye, kènê bí kweéh seér aá temé kèn. Bí té mé huún bìi mbaá túé kú ye: Abrahâm tele beèh dé koò né teèn. Bí kóo ye, Càn né mé terreb bò taá hên kwellé seér te ña bò ndutè ndutù Abrahâm. 9 Mè tueé bí, mbògò fa gi aá kèn, baá gi ka toù. Tou mé tàb dé bagaà wá ñgwéh dɔ́ɔ́n, bó nde né bú tuar komo fuú njií.»

10 Cili nùàr duɔ̀òm mé bú bieé njií ndo, ye bú a: «Á sâ, béh bó naàn wa?» 11 Jân ye bó a: «Nuaá mé cògò né bú beè fà, bú a, há nuaá mé ñjéh teèn sam cén. Mò né yáb, bú a, gè lòu ndo.»

12 Bòò mé weh yeé kàgàlòṅ làmpòṅ bilí wa giì, te Jân kou bó nòmò Càn. Bó né Jân ménâ bieé ndo, ye bú a: «Á béh no, dé koò, béh bó naàn ndo wa?» 13 Ye bó a: «Mò bí baá kàgàlòṅ làmpòṅ weh, bí wèh lòm ká faá *sóú tena kwaá nê no.»

14 Bò sójì né taré bú ménâ bieé ndo, ye: «Á dé beèh no, béh bó nde né naàn ndo wa?» Jân ye bó a: «Bí té bò nùàr kàgàlòṅ beè mbembaá wèh bèlè, bí té nuaré

déi nyeén yoòr còrè sù, bí kó lòm kàgàlòn weèh bìi, sà gi aá.»

¹⁵ Sà cili nùar né yeé *Nùà Còṅ kela den ndò, bó ye merré déi Jân baá Nùà Còṅ sà kòó. ¹⁶ Jân tueé ṅagá bó ndò, ye bó a: «Mè sam, mè dé mò bí kou lom né mé nòmò. Nuaré déi baá jomo ndeé, taré kela né bú mé mè. Né mene yuúí débágá seèn, mè wúlú ṅgwéh nuaá mé nde né yuúí débágá seèn se. À bí dé seèn kou nde né mé Cúcuí ṅagá bô we. ¹⁷ À beè né mé suún, à nde né mvum bô tülù mé njéh nyegé geé, te à kwaá mvum te mbèṅ seèn, à tülù kobo su njií ké tuar te we mé nyímé bèh.»

¹⁸ Jân tueé keéh baá-re bó Njàgá Bagaà te bò ṅòr hihiné faá bèh méná kókoó mbaá ndò. ¹⁹ Sà né bèh mé Jân lé naâ mgbè *Heròde teèn nde kwa keéh. Lòù sam, Heròde lé naâ Herodiàs veèh òm seèn Filíp gwò ṅgaá kwaá. À lé naá cuù bò seé vevené déi ṅún bòó ndò. ²⁰ Te à nde cu ye baá-re déi kòó déi saáb veé: à nde kela cu Jân ké gwà cìbì, à sie yíi.

Nòmò Cànṅ kou dé Yeésò sà Jân nées gwà cìbì yíá ṅgwéeh ye

(Matió 3:13-17; Màrk 1:9-11)

²¹ Cili nùar yeé kou gi aá nòmò Cànṅ, Yeésò yila kela ndò, Jân kou som bú. Yeésò yeé weh aá nòmò Cànṅ, à yeé baá Cànṅ dua, vulú gulu logó ké ter, ²² Cúcuí ṅagá yuo kela ké teèn faá gùm vògòòb nò, né ká felè seèn suagá. Hueh déi né ké jomo te vulúu ṅgulí, ye: «Wò né huaán yíé-temé mò; temé mò né lè mé wò noré.»

Dògòtì bò nùar Yeésò ké jomo

(Matió 1:1-17)

²³ Mé Yeésò lo nde seé duòóm, sà à baá njéh nyèma yulà tagár. Sà bó lé naâ munó, ye à né ṅunà Joséf ndò. Joséf lé naâ ṅunà Hèlí. ²⁴ Hèlí ṅunà Matatà;

Matatà ṅunà Leví; Leví ṅunà Melkí; Melkí ṅunà Janayíi; Janayíi ṅunà Joséf; ²⁵ Joséf ṅunà Matiàs; Matiàs ṅunà Amos; Àmòs ṅunà Nahúm; Nahúm ṅunà Èsèlí; Èsèlí ṅunà Naggáyì; ²⁶ Naggáyì ṅunà Maàtè; Maàtè ṅunà Mátàtiàs; Mátàtiàs ṅunà Semeyín; Semeyín ṅunà Josék; Josék ṅunà Jódà; ²⁷ Jódà ṅunà Joanaàn; Joanaàn ṅunà Résà; Résà ṅunà Sorobàbèl; Sorobàbèl ṅunà Salatièl; Salatièl ṅunà Nerí; ²⁸ Nerí ṅunà Melkí; Melkí ṅunà Àdí; Àdí ṅunà Kósàm; Kósàm ṅunà Elmadám; Elmadám ṅunà Êr; ²⁹ Êr ṅunà Yeésò; Yeésò ṅunà Eliesèr; Eliesèr ṅunà Jorím; Jorím ṅunà Matàtè; Matàtè ṅunà Leví; ³⁰ Leví ṅunà Simeòṅ; Simeòṅ ṅunà Júdá; Júdá ṅunà Joséf; Joséf ṅunà Jonâm; Jonâm ṅunà Eliákim; ³¹ Eliákim ṅunà Méléà; Méléà ṅunà Mená; Mená ṅunà Mátálà; Mátálà ṅunà Natân; Natân ṅunà David; ³² David né ṅunà Jèsè, Jèsè né ṅunà Jobèd; Jobèd ṅunà Bòòs; Bòòs ṅunà Salá; Salá ṅunà Násòṅ; ³³ Násòṅ ṅunà Aminádàb; Aminádàb ṅunà Admín; Admín ṅunà Arní; Arní ṅunà Eseróm; Eseróm ṅunà Farèsà; Farèsà ṅunà Júdá; ³⁴ Júdá ṅunà Jakòb; Jakòb ṅunà Isák; Isák ṅunà Abrahâm; Abrahâm ṅunà Tàrà; Tàrà ṅunà Nakòr; ³⁵ Nakòr ṅunà Serúk; Serúk ṅunà Rágò; Rágò ṅunà Falék; Falék ṅunà Èbèr; Èbèr ṅunà Salá; ³⁶ Salá ṅunà Kayinâm; Kayinâm ṅunà Arfasák; Arfasák ṅunà Sèm; Sèm ṅunà Noè; Noè ṅunà Lamèk; ³⁷ Lamèk ṅunà Matusálà; Matusálà ṅunà Hénòk; Hénòk ṅunà Jarèd; Jarèd ṅunà Maleleèl; Maleleèl ṅunà Káyínàn; ³⁸ Káyínàn ṅunà Enòs; Enòs ṅunà Sètè; Sètè ṅunà Ádàm. Ádàm dé

seèn né ñunà Càn.

4

*Bèh Yeésò mé veên taáb
(Matiô 4:1-11; Mârk 1:12-13)*

¹ Bó yeé kou sòm aá Yeésò nòmò Càn, à yuo kelà ké sòn nòmò Jurdên ndo, sâ Cúcuí Ñagá baá gi bú yoòr ñgulí den, derré ñjii bú ké ya dueè ndo. ² *Sátàn né bú mé veên ké teèn cieé yulà nèa taáb soó. À njeré déi sònò nágá kéké ñgwéh. Bò cieé sâ yeé gi aá, cùè yila bú sieè. ³ Sátàn ye bú a: «Mò wò né ka Ñunà Càn bòn, jògò júé ke ye taá hên a, ñá ke sér ye.» ⁴ Yeésò ye bú a: «Né te mvù Càn nyagá den ye: Nùàr mé ndàndaà sér yili lòm ndé ñgwéh ma.»

⁵ Sátàn nde weh ñaá mé bú ké ter. Mvúár cén à feh laré bú lò nùàr ká doó doón, ⁶ ye bú a: «Mè terreb felè bòn doón haá nde né mé wò; bò ñjii mé né teèn doón, mè haá gi nde né beè yeè ndo. Lòu sam, né dé mò, bó lé naà mè haá ñjii. Mò mè gwaán né nùàr haá, né beè mò. ⁷ Sâ, mò wò cemmé né toò mò, bò ñjii hên doón nde gi né dé yeè.» ⁸ Yeésò ye bú a: «Né gi te mvù Càn nyagá den ye: Cémme cége toò Càn Dueè Nùà koò yeè, wò die lom bú.»

⁹ Sátàn weh ñjii cu bú ké Jerusalem, à weh ñaá mé bú ké te ndón *gwà Càn koò, ye bú a: «Mò wò né ka Ñunà Càn bòn, sâ ló súágá ké doó lòu; ¹⁰ né gi te mvù Càn nyagá den ye: Càn nde né bò cili seèn felè yeè tueé, te bó ke nyegé wò; ¹¹ ye: bó nde né wò teter kwaá sie, te wò gule te taá déi cén cú ndo.» ¹² Yeésò ye bú a: «Né te mvù Càn nyagá den ye: Té Càn Dueè Nùà koò yeè sòn féla.»

¹³ Sátàn yeé tab ke aá Yeésò mé veên bèh doón ménâ, à jògò nde ñgogó cuè ye.

*Bèh duòòm seé Yeésò ké Galilé
(Matiô 4:12-17; Mârk 1:14-15)*

¹⁴ Jomo sâ Yeésò sòm gò, à nde cu ké Galilé; sâ Cúcuí Ñagá né bú yoòr ñgulí. Ñgóg seèn ñgulí yon baá-re lè lò sâ bèh doón. ¹⁵ À né bò ñjèh te bò *gwà sòu feh bele. Bò nùàr né bú bèh doón seèn ñellé ndo.

*Bò Najarête bò
(Matiô 13:53-58; Mârk 6:1-6)*

¹⁶ Cieé déi Yeésò wa cu ké Najarêt, loó mé à lé kulà naà teèn. Yeé baá lou sòu, à nde yila cu gwà sòu faá bèh jomò no. À komo wuo ter bèh ñjèh janê, ¹⁷ bó weh haá keéh bú mvù Esáyà *sòn-Càn ndo, à komo kwa beré déi mé né teèn nyagá den ye:

¹⁸ «Cúcuí Càn né felè mò, à balé sòm aá mè, te mè tueé bò saám bò Njàgà Bagaà.

À mè tema ñjii né ká yoòr bò nuaá mé né lòu tené le, ye mè a, júée bó a: bó mvelé yuo aá ma.

Mè nde né mè bò cùgò njolo bò tueé ndo,

ye bó a: bó nde né njolo ñené. Càn mè temà né te mè mvelé sòm bò doón,

¹⁹ mè ye bò nùàr a: Hên baá nyemà mé Càn nde né bó jere teèn koó ma.»

²⁰ Yeésò yeé jané gi aá ménâ, à cib mvù, à haá ñjii cu mé nùà seé, à den nde doó ndo. Bò nùàr gwà doón ke ñgaga le mé bú. ²¹ À den cuè ye bó a: «Bò ñjii mé bí né gi te mvù Càn ñgweé hên doón, lan mboón né cí.» ²² Bò nùàr yeé nde ñgweé ñjii bò ñgòr bebagaà mé Yeésò né tueé hên, bó seèn ñellé bú doó doón, hiim yogó bó, bó ye: «Ñgweéh hên né ka ñunà Joséf wa?» ²³ Yeésò ye bó a: «Né môn, mè né koó ye, bí nde né kàn si, ye

mè a: Nùà lèh, lò táre feh yeè mé be yeè. Bí tueé nde né ye: Bò njií mé wò lé naà ké Kapernahúm bɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́n, béh lé naá gií ngweé; ndé, bó dèn á môn ká lo yeè ndo.»

²⁴ À den cuù, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né *sòn-Càṅ a: dèn méné naàn, ndóg à lo seèn líé ndé ngwéh. ²⁵ Né gècèn bòn, wanɔ́ɔ́n cu déi lé naà ká lè tàbè *Iserála teèn, lé naà lè nàm *Elí, nom lé naà gùm nyemà tagár mé kwèh kelá. Cùè lé naà die, ka yɔṅ wɔ́n dɔ́ɔ́n. Sâ Elí né doó. Bò ma kú ngún né mene kwarè seèn gèr ṅenè, Càṅ lé bó tán ná ngwéh, ²⁶ à Elí tema njií seér yoòr ma kú déi lè loó Saréptà, te tàbè Síðɔ́n. ²⁷ Lé naà faá bèh méná lè nàm Elisè sòn-Càṅ déi ndo; ká lè tàbè Iserála hèn, bò beén-veèn bò lé naà teèn ngún. Càṅ lé Elisè ké yoòr bɔ́ɔ́n témá ní ná ngwéh, ye te à taré sɔ́m bó. Nàmân nùà Sirí déi nde taré yuo seér kɔ́ɔ́.»

²⁸ Te bɔ́ nùàr ké *gwà sòu yeè nde ngweé njií mân, temé ṅaá bó lè, ²⁹ bó kem wuo ter, bó sie yuo kela mé Yeésò cie, bó tulu ṅa mé bú ké cueé tòr mé loó cer né teèn sâ, te bó nde bú ṅaar sɔ́m. ³⁰ Yeésò kar kela seér cu lètenè bɔ́ɔ́n, à fɔ́ɔ́n gò.

Nùàr mé càṅ tándulu yoòr
(Mârk 1:21-28)

³¹ Yeé baá môn, Yeésò nde lè loó Kapernahúm; né te tàbè Galilé sâ ndo. Loù sòu déi à duɔ́ɔ́m cu bò nùàr njèh feèh. ³² À yeé baá feh, hiím seér bò nùàr dé hiím. Loù sam, à lé bó njèh feh loóm naà faá nùà njèh nɔ́.

³³ Sâ lè gwà sòu sâ, nuaré déi lé naà teèn, à né mé càṅ tándulu yoòr. À loḡo njií ké ter, ye: ³⁴ «Óè! Yeésò nùà Najarèt, wò ndeè né béh wulá sɔ́m wa? Béh bí né lè keé-re? Mè né gi ndègè yeè kɔ́ɔ́,

wò dé yeè né jolosé, Càṅ wò temá né kɔ́ɔ́.» ³⁵ Yeésò pam bú ndo, ye bú a: «Húné sòn yeè, yùò kelá lè nùà hèn wágácén.» Tándulu jege si njií nùà hèllè doó toò bò nùàr, yuo kelá nɔ́ɔ́n, à bú njeré déi bó ngwéh. ³⁶ Geí laré bò nùàr gwà dɔ́ɔ́n. Bó né lètenè bɔ́ɔ́n bieé kuú, ye: «Hèn né gèh ṅòr dé heè? Kè kú, à né mé terreb mé felè bò càṅ mene, à né tueé, bò càṅ né sòn seèn ngweé, bó né lè bò nùàr durá yuo kelá gií.» ³⁷ Ngóg Yeésò ṅulí yɔṅ cu baá-re lè tàbè sâ bèh dɔ́ɔ́n.

Bò beén bò ṅún taré sɔ́ɔ́m
(Matíó 8:14-17; Mârk 1:29-34)

³⁸ Yeésò komo wuo ter ndo, à yuo kelá lè *gwà sòu sâ, à nde ké gwò Simòṅ. Sâ gùnà Simòṅ né baán, á né mé dùlù kagâ. Yeé baá ménâ, bó bɔ́ṅ Yeésò, te à taré sɔ́m bú teèn. ³⁹ Yeésò geér nde doó yoòr seèn ndo, à pam dùlù hèllè, dùlù kem yuo ma doó yoòr, à komo wuo ter doó sâ, à bɔ́ɔ́ haá bó yáb.

⁴⁰ Yeé baá liyilí, bò nùàr weh wàà mé bò beèn bò feh hihiné ká yoòr Yeésò. Á né bó be yoòr baá bele, à taré sɔ́m gi bó. ⁴¹ Bò tándulu durá yuo gi lè bò nùàr ṅún ndo, bó né ké ter loḡo njií ye: «[Ḷ]gweéh, wò dé yeè né ṅunà Càṅ mà!» Yeésò pam bó ndo, à yiín bó sòn tueè. Loù sam, bó lé naà ṅenè kɔ́ɔ́ ye à dé seèn né *Nùà Còṅ.

Yeésò ké Judé bèh ṅòr Càṅ tueé
(Mârk 1:35-39)

⁴² Cieé ṅaga maánjòḡò Yeésò komo yuo kela gwò, à nde ké ya bèh ndɔ́n-ndòṅ. Bò nùàr yeé baá bú fɔ́ɔ́n, bó nde kwa bú ndo, ye te bó bó den le, bó ye te à yùò cú. ⁴³ À tueé seér ye bó a: «Kɔ́ mè nde lè bò loó déi ndo, mè nde Njàgà Bagaà felè *Lò Càṅ se. Càṅ mè tema kuú naà dé cí.» ⁴⁴ À yeé

tueé gi aá mân, à yuo ndo, à nde ké Judê ngòr Càṅ te *gwà sòu se yon bele.

5

Bò mbòṅ Yeésò dé toò jògò

(Matiô 4:18-22; Mârk 1:16-20)

¹ Cieé déi Yeésò lé naâ ké sòn tub Jenesarété* njobá den, bò nuàr né bú beè kaán sie, ye te bó ṅgweé kwa ngòr Càṅ. ² À ñene njiú bò kòm déi fà ndo, bó né ké sònò nòmò, bò siè-ṅgò bò teèn sam, bó né yí duà ndoór† yaga den. ³ À ṅaá yila te kom dé Simôn, à den nde doó, ye Simôn a: «Ndê, kògò ndé sèr mé njéh yí duà.» Bó yeé baá yí duà, à duóòm bò nuàr ngòr Càṅ tueé.

⁴ À yeé tueé gi aá, à tueé njií mé Simôn ndo, ye bú a: «Kògò ní sèr cú yí bèh legeè, te bí bò mbeí yeé jògò vu ke ke yí sâ ye.» ⁵ Simôn ye bú a: «Dé koò, hên né ka lè sòn yeé, wanoón béh naâ mé njéh vuú ṅagá, béh njeré déi kwà ṅgwéh.»

⁶ Bó yeé nde vu njií mân, ṅgò yuú lè déi. Bó né tulu, ndoór duóòm aá tenê. ⁷ Bó né bò mbeí mé kòm déi ci yilá njií, te bó ndeé gam bó teèn. Bó yeé waá baá, bó yila ṅgò soòm, bó som som som, kòm fà doón yuú gi, ye ko nyí jíim yila duà.

⁸ Simôn Piêr yeé ñene aá ménâ, à die cemmé nde toò Yeésò, ye bú a: «Fehtoò mò, té ká kwarè mò dèn ndê, mè né nuà veên.»

⁹ Simôn né tueé, veéh né bú sie, sie bó bò mbeí doón mé gèh ṅgò sieé bú sâ. ¹⁰ Sâ bò mbeí Simôn déi lé naâ teèn, yilí boòn né Jâk bò Jân, né bò ṅunà Jebedê, veéh lé naâ bó ménâ sie ndo. Yeésò ye Simôn a: «Té vèh, wò kènè ṅa seér nde aá kòrò-nuàr.» ¹¹ Yeé baá ménâ, bó kògò kwaá njií bò kòm yí cie ndo,

bó vu lo gi njèh doón, bó yuo bele bú.

Nuà beén veên déi taré soòm
(Matiô 8:1-4; Mârk 1:40-45)

¹² Yeésò yeé baá lè loó déi, nuà beén veên déi waá ndo. À ñene njií Yeésò, à die sulí nde toò seèn, ye bú a: «Kúkùr yeé, dé koò, mo wò né gwaán, wò nde né mè taré soòm, mè den cu ṅagásé.» ¹³ Yeésò kema njií bú be yoòr ndo, ye bú a: «Mè gwaán aá kèn, taré yuò tarè.» Beén nuà hèllè nyimé yuo doó sâ ndo. ¹⁴ Yeésò luòm bú, ye bú a: «Càṅ a bó wò tueé nuaré déi. Ndé lòm ké yoòr *ṅgàṅ sèmè, wò feh keéh bú yo yeé, wò haá bú gèh dàgà beén sâ, faá Músi lo naâ tueé no, te bò nuàr ñene ko seér teèn.»

¹⁵ Yeésò né seèn nuà beén veên doò dé luóòm luóm den, ṅgóg Yeésò né dé ṅgulí ṅgulí ñeí. Yeé baá ménâ, cili nuàr ṅgún bilí waá, te bó ṅgweé ngòr seèn, te à taré som bele bó ndo. ¹⁶ À né yeé bó taré soòm, à né yeé ké ya bèh ndón-ndòn ndeé, à né Càṅ teèn dua.

Nuà gule kuú déi taré soòm
(Matiô 9:1-8; Mârk 2:1-12)

¹⁷ Cieé déi Yeésò né njèh feh den, sâ bò *Farisiên mé bò *nji-sòu né doó. Bó lé yuo belé naâ lè loó hihiné te tàbè Galilê mé tàbè Judê; lé teèn nde bilí naâ mé bò Jerusalem bò mene. Càṅ né lom Yeésò terreba haá, à né bò nuàr taré som bele. ¹⁸ Bò nuaré déi jògò waá mé nuà gule kuú déi; à né te ndagáa cer den. Bó né ceér foón te bó yila nde mé bú yí toò Yeésò. ¹⁹ Lón sam mé bò nuàr. Yeé baá môn, bó nde ṅaá komo loóg seér feh gwà; bó segé yíi keéh bú teèn mé ndagáa mene, bó kwaá njií bú doó toò Yeésò ké lètenè bò nuàr.

5:1 5:1-3 Mat. 13:1-2; Mk. 3:9-10; 4:1 * 5:1 5:1 Né yilí tub Galilê déi. † 5:2 5:2 Né ndame mé bó vu né lòu. 5:5 5:5 Jân 21:3 5:6 5:6 Jân 21:6 5:14 5:14 Lé. 14:1-32

²⁰ Yeésò yeé ñene, ye temé bòn ðóŋ né lom yoòr nyí ménâ, à ye nùà beên a: «Nùàr mò, bòn veên yeé gi aá wò mé njéh kèn.» ²¹ Bò nji-sòu mé bòn Farisiên munó baá-re ye: «Nùà hên ye nyí né nei wa? À feh seên faá Càŋ no weh né dé kei ndò wa? Nuare déi né mé terreb veên nùàr kulú sòm wa? Né lom Càŋ.»

²² Yeésò yeé ñene mùnò bòn né ménâ, ye bó a: «Bí ménâ munó né dé kei? ²³ Beè biì, taré kela né tueé ye: Bòn veên yeé gi aá wò mé njéh kèn, wa né: wò ter, gègòò wa? ²⁴ Bí kóò ye: ká doó ðóŋ *Huaán Nùàr né mé terreb veên kulú sòm teèn.» À den cuù baá-re, ye nùà gule kuù doó a: «Mè ye wò a: wò ter, wèh ndagá yeé, ndé á lo.» ²⁵ Nùà hèllè komo wuò ter toò bòn nùàr doó sá, weh ndagá seên, fón gò loó. À né go, à né Càŋ seên. ²⁶ Geí laré bòn nùàr doó ðóŋ. Veéh yila bó lè, bó né Càŋ teèn seên yií, ye: «Lan béh naá mé njéh kèkènè ñené kuú.»

Bèh Leví yilá

(Matíò 9:9-13; Mârk 2:13-17)

²⁷ Yeésò yuo kela ndò, à ñene njií nuaré déi né ké gwò bèh seé seên den den. Yilí seên né Leví. À né yeé kàgàlòŋ lãmpòŋ weh. Yeésò ye bó a: «Yùò bèlè mè.» ²⁸ À vu lo bòn njéh seên ðóŋ, à yuo beje bú.

²⁹ Jomo sá Leví ne haá Yeésò kùrmò ndò. Dàm bòn mbeí mé weh yeé kàgàlòŋ lãmpòŋ mé bòn nuaré déi lé naá gi teèn, bó bó né bècénè yieé den. ³⁰ Bòn *Farisiên mé bòn nji-sòu bòn yeé ñene aá ménâ, bó yila mé bòn mbòn Yeésò ndugó njií, ye bó a: «Bí bòn wèh-kàgàlòŋ lãmpòŋ bòn mé bòn vevené bòn yáb bècénè yieé bilí né dé kei wa?» ³¹ Yeésò yeé ñgwéé aá ménâ, à ye bó a: «Bòn beên bòn né yeé mé koró nùà lèh kóó, dèn

ñgwéh bòn tetarè bòn. ³² Mè hèn nde kuú naá bòn vevené bòn ká yoòr mò yilá njií, te bó kweéh seér temé, dèn ñgwéh bòn didilí bòn.»

Bèh yáb joloò

(Matíò 9:14-17; Mârk 2:18-22)

³³ Bòn nuaré déi waá kwaré Yeésò ndò, ye bó a: «Bòn mbòn Jãŋ né yeé yáb jolo, bó né Càŋ dua; bòn mbòn dé bòn *Farisiên né yeé ménâ bòn ndò. Bòn né naàn mé bòn dé yeé kò lom né yieé mé ñueé, bó jòlò ñgwéh wa?» ³⁴ Yeésò ye bó a: «Lòu mé bó sua yeé véh, mé si né doó samé den, bí nde né bòn mbeí tueé ye bó a, jòlò yáb wa? Dé sá ndóg. ³⁵ Mé njéh mene, bí kwá cieé déi, mò bó ñgaá sòm aá bó sù fù beè, bó ndeé jolo ye bòn.»

³⁶ À den cuù mé kàn déi ndò, ye bó a: «Nùàr cògò feê ña wèh bèh, à lab dé cuùm mé njéh. Mò sam, à nde né cògò dé feê mbaá tená kuú; dé cuùm bú siè kòmò ndé ñgwéh ndò.

³⁷ «Bòn tàgà mé kulu feê lè nguú cuúme si kwá bèh ndò. Mò sam, tàgà nde né jelá, nguú keér, mbè ber nde doó. Bòn nde né be te mbè vu, bó vu be te nguú ndò. ³⁸ Mò bó baá mbè mé kulu feê si, bó bú si kwaá yeé lè nguú feê. ³⁹ Déi né cu teèn: mò nùàr ñueé meh gi aá mbè loó kèn, à mbè dé kìn gwàn ndé cú, à ye: beè nyí, mbè loó huòm kela né kóó.»

6

Lùà lòu sòu kwalé yieé

(Matíò 12:1-8; Mârk 2:23-28)

¹ Lòu sòu déi bòn Yeésò yeé baá te ñueh yòlò go kelá, bòn mbòn seên yila lùà kwalé weh, bó né segé yieé. ² Bòn *Farisiên deên ndò, ye bó a: «Bòn né naàn mé *sòu beèh né yiín, bí né lùà lòu sòu kwalé yieé wa?» ³ Yeésò ye bó a: «Njií mé *Davíd nùà njéh lé naá

bòó doò, bí nées jáné kè ñgwéeh ye wa? Lou sâ cùè lé naâ bó bò nùàr seèn sie, ⁴ à yila nde te gwà Càṅe, à nde jògò weh yáb mé bó lé kwaá lò naâ ké toò Càṅ, à yieé, à haá njií bò nùàr seèn kèb déi, bó yieé ndò. Sâ bí né kóó ye, né yeé jolo, bò *ṅgàṅ sèmè yieé cegé yeé kóó.» ⁵ Yeésò den cuù ye bó a: «Bí kóó ye, *Huaán Nùàr né cieé sòu yògò.»

Nùà be ñemâ déi

(*Matiô 12:9-14; Mârk 3:1-6*)

⁶ Yeé baá cu lou sòu déi, Yeésò yila nde lé *gwà sòu, à né ñjèh teṅ feh den. Nuaré déi lé naâ gwò sâ teèn, be gaâ seèn né ñemásé. ⁷ Sâ bò *ñjì-sòu mé bò *Farisiên né Yeésò mé ju taáb kwaá, ye mɔ à taré sòm nùà sâ lou sòu, te bó sie bú teèn. ⁸ Sâ Yeésò né gi múnò bòòn kóó ndò, ye nùà mé be ñemâ doò a: «Wùò ñjébá ter njolò bò nùàr.» À komo wuo ter ndò. ⁹ Yeésò ye bò nùàr a: «Mè bie ñjii né mé bí: Sòu biì ye naàn wa? Ye lou sòu béh bó ñjèh bagaà wa, béh bó sér dé veèn wa? Ye huom kela né nùàr lou sòu yili sòm wa, dé nùàr wulá seér wa?» ¹⁰ À né bó doó dɔ́ɔ́ṅ ke laré. À tueé ñjii mé nùà be ñemâ doò, ye bú a: «Ñèbbè be yeé nebbè.» Nùà hèllè nebbè be ndò, be seèn taré yuo. ¹¹ Te bó yeé nde ñene ñjii baá-re ménâ, temé ṅaâ bó lé, bó yila lètenè bòòn bieé kuù, te bó kwa ceér felè Yeésò.

Bò mbòṅ Yeésò yulá cùòb fà
(*Matiô 10:1-4; Mârk 3:13-19*)

¹² Lè cu sâ, Yeésò ṅaá nde ké te tòre bèh Càṅ duaà. À dua ṅagá mé Càṅ. ¹³ Yeé baá maánjògò, à yilá ñjii bò mbòṅ, à balé weh yulá cùòb fà lètenè bòòn, à yilá bó bò mbòṅ tebê. ¹⁴ Lé naâ: Simòṅ; ye yilí seèn déi baá cu Pièr ma.

Lé naâ mé André òm Pièr ndò, Jâk bó Jân, mé Filíp bó Bartelemí, ¹⁵ Matiô bó Tomâs, mé Jâk ṅunà Alfè bó Simòṅ nuaá mé gwàn bèh dé mé bó kin den felè bò lòó bò doò, ¹⁶ bó Júdas ṅunà Jâk mé Júdas Iskariô sàrnýe Yeésò.

Bò nùàr ñjèh feèh, mé bò nùàr taré sòm
(*Matiô 4:23-25*)

¹⁷ Bó bó yeé suaga cuù aá ké te tòre, bó waà te bela. Sâ bò mbòṅ seèn déi ṅún mé cili nùàr né doó bilí den. Bò déi yuoò ké Jerusalem mé bó lòó déi lé tàbè Judè. Bò déi yuoò ké Tír bó Síðòṅ kwarè nòmò koò. ¹⁸ Bó nde giì bèh ṅòr Càṅ sònò Yeésò ṅgwèé, te à taré sòm bó ndò. Bòó mé lé naâ mé tándulu yoòr lé naâ giì lou sâ taré yuo. ¹⁹ Nùàr dɔ́ɔ́ṅ né lom lege ndeé te bó kema kwa bú. Terreb déi lé naâ yoòr seèn yuo, né bó dɔ́ɔ́ṅ taré sòm ndò.

Bò saâm bò mé bò lilieé bò
(*Matiô 5:1-12*)

²⁰ Yeé baá môn, Yeésò ke ñjii bò mbòṅ seèn ndò, ye bó a: «Samésé né bí bò saâm bò; *Lò Càṅ né dé biì. ²¹ Samésé né bí bòó mé né kènè mé cùè; bí nde né yieé fulu. Samésé né bí bòó mé né kènè yueé; bí nde né ja wa. ²² Samésé né bí ndò, mɔ bò nùàr baá bí bunó, bó né bí faá bò mbaà bò nɔ ke ñjii, bó né bí selé, bó né bí seb, ye bí né bò mbòṅ Huaán Nùàr fí. ²³ Mè tueé bí, bí sàmè sér dé biì cu sâ lòu, bí né tàbè dobo, ye sàgà biì né ké te vulúu ṅún ma. Bí té njeré déi múnò; né seé bòòn, bò tele bòòn lé naâ bò *sòn-Càṅ bó faá bèh mân bunó ndò.

- 24 Bí bò liliéè bò, dé bìi né seér gèr. Sàgà bìi gi né ngúlú sâ, bí sàgà déi ké toò kwà ndé cú.
- 25 Bí bòò mé né jùjùbò kènè yieé, gèr né felè bìi teèn, ké toò bí né bò cùè bò.
- Bí bòò mé né ja kènè kioó, gèr né felè bìi teèn; ké toò bí nde né mé yúé kwaré, bí nde né mé kú vuagá kuú ndo.
- 26 Gèr né felè bìi teèn, mo bò nùàr doóŋ né bí lòu seén seér. Lòu sam, bò tele bòn lé naâ bò sòn-Càŋ bò dé kòkòb ménâ seén ndo.»

Nùà bònò gwaân

(Matíò 5:38-48; 7:12a)

27 Yeésò ye bó a: «Bí bòò mé né ngòr mò ngweé, bí gwàn bò bònò bò bìi gwaàn, bí bój seér bó bagaà. 28 Mo bò nùàr né bí duagá, bí kúlú sér bó lòu. Mo bó né bí jamé, bí duà sér Càŋ felè bònò lòu ndo. 29 Mo nuaré déi né wò geí mbaá bój weh, kékú bú geí kèb déi, à bo ndo. Mo nuaré déi né wò cògò wagá ngaá weh, húár há bílí bú mé cògò suù yeé mene. 30 Mo nuaré déi né wò njeré déi dua, há bú teèn. Mo nuaré déi né wò njèh weh, té bú bíé. 31 Bí bó mé bò nùàr faá bí ye bò nùàr a, bó mé bí no.

32 «Mo bí gwaán lom né bòò mé né bí gwaán, sâ neì seèn bí vra nde né kój wa? Ngweéh né mene bò vevenè bò, bó né gi bò mbeí bònò gwaán komo wa? 33 Mo bí bagaà bój njí lom né mé bòò mé bój yeé bí bagaà, sâ beè bìi né njèh kàm déi wa? Ngweéh né mene bò vevenè bò, bó né gi ménâ lètenè bònò bój kuú ndo wa? 34 Mo bí hùà haá lom né mé bòò mé nde cu né bí hùà haá, sâ beè bìi né njèh kàm déi wa? Ngweéh né mene bò vevenè bò, bó né gi dé sâ lètenè bònò haá kuú ndo wa? 35 Dé bìi, bí gwàn sér bò bònò bò bìi lòu, bí né bó

bagaà bój seér. Bí há bò nùàr hùà teèn. Mo bí baá bó haá, bí sòm temé teèn. Bí kój ye, bí nde né sàgà dé koò kwa. Càŋ mé né ké ter te vulúu, bí nde né bò njuna seèn ngaá. Lòu sam, à dé seèn né Càŋ húóm-temé felè bòò mé né be seèn seb, à né Càŋ húóm-temé felè bò jéla-temé bò mene doóŋ. 36 Bí kój lòm bò nùàr jere, faá Tele bìi Càŋ né yeé bí jere kój no.»

Ju felè nùàr tená gò

(Matíò 7:1-5)

37 «Bí té ju felè bò mbaábii mbaá tená gò, te Càŋ ju felè bìi tená cú. Bí té nùàr dúagá, te Càŋ bí dúagá cú. Bí kúlú njí veèn bò mbaábii doó, te Càŋ kulu sòm ye bò veèn bìi lè seèn ndo. 38 Bí há bò mbaábi teèn, Càŋ nde cu né bí haá; bó me kwaá cu nde né bí kàn déi, bó né baá, kèb déi né doó sueé kelá. Mòu mé bí né bò nùàr njèh teèn me haá doóŋ, Càŋ bí me haá cu nde né teèn.»

39 Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Tácugó yeé mbeí be dèrrè bèh; mo sam bó mbeí fà doóŋ nde né ké dòu lùgò vulú sue yilá.» 40 À ye bó a: «Mbòn a, dèn méné naàn, à kój táré kélá ngwéh mé ngàŋ. Kò lòu mé mbòn weéh baá kèn, sâ à baá ye mé terreb faá ngàŋ no.»

41 À den cuù ye bó a: «Mbeí mò, wò yeé tò mò nyurè dé njolò mbeí yeé ñene keéh naâ he, mé gùm ndilí toú doóŋ né wò njolò ngelá den, wò cí ñéné ngwéh wa? 42 Wò ye bú a: Mbeí nyí, kwá nyí ge sòm wò tò mò nyurè njolò! Wò gùm ndilí toú njolò yeé ñéné ngwéh, wò bú tò mò nyurè njolò ge sòm nde né naàn wa? Nùà lòbò-kàŋ, jògò mvúá sòm lógo ndilí toú dé njolò yeé; mo njolo ñagá baá, wò ge sòm ye nyure dé njolò mbeí yeé.»

Tou bô tàb seèn
(*Matiô 7:16-20; 12:33-35*)

⁴³ «Tou dé bagaà tàb dé veèn wá bèh. Tou veèn tàb dé bagaà wá bèh ndo. ⁴⁴ Bó tou dé kàn ñene ko né mé tàb seèn. Mè tueé bí, kañkan mángrè wá bèh. Nyie ngòbò màkpelân wá bèh ndo. ⁴⁵ Nùà bagaà lè né mé bô ñhèh bebagaà, à cie sòm keéh yeé bô ñhèh bebagaà. Nùà veèn lè né mé bô ñhèh vevenê, à dé seèn cie sòm keéh yeé bô ñhèh dé vevenê ndo. Bí kóo ye, sònò nùàr yuo kela yeé ñjií mé né lè seèn goón den.»

Gwà déi bô mbei
(*Matiô 7:24-27*)

⁴⁶ «Bí mè Nùà dueè, Nùà dueè, yilá kuú né dé kei mé bí sòn mò ngúngwéh wa? ⁴⁷ Nuaá mé né ká yoòr mò ndeê, né ngòr mò ngweé, né ménâ bôo dón, ⁴⁸ mè bú me ñjií nde né mé nuaá mé nde aá gwà seèn meé. À lé naâ bèh cu, à si mañ te kweêh, à me gwà. Lòu sâ nòmò yuo, né gwà luú, gwà hèllè lé naâ ter ñjebá le. Lòu sam, nùà doô lé naâ teèn meé yií.

⁴⁹ «Nuaá mé né ngòr mò ngweé, à ménâ bó ngwéh, né faá nùà mé-gwà déi ndo; à dé seèn gwà me ñjií né te bàñ tàbe mbaá, à mañ si ngwéh. Nòmò yeé baá yuo, suú si ñjií gwà hèllè doó mvúób dé kèi cèn.»

7

Nùà seé kwaá-taâb déi taré sòm
(*Matiô 8:5-13*)

¹ Yeésò yeé tueé gi aá bô nùàr ñjií hèn dón, à fón gò, à nde cu Kapernahúm. ² Ké teèn sâ, nùà seé kwaá-taâb bô Rôm bô déi lé naâ baán, à nde aá kuú dolé, à né lom huaán yíe-temé kwaá-taâb hèllè ndo. ³ Kwaá-taâb doô yeé nde ngweé ñjií ñàgà Yeésò mân, à sòm bô kokoô bô déi lètenè bô

*Júf, à tema ñjií bó yoòr seèn; ye bó ndé júée Yeésò a: ndé taré sòm nyí nùà seé nyí teèn ma. ⁴ Bó wa, bó tueé Yeésò ndo, bó né bú bñ, ye bú a: «Nùà sâ né nùàr, ndé gàm bú teèn, ⁵ à né yeé béh bô Júf gwaán, à lé bôo naâ kóo, te bó me ye *gwà sòu beèh ndo.»

⁶ Yeé baá mân, bó bô Yeésò yuo gò. Bó yeé nde aá kwaré loô waá, kwaá-taâb doô tema ñjií bô mbei seèn déi, ye bó ndé júée Yeésò a: «Dé koô, té yeé ká lo nyí mbaá ndé hómó kú, nyí nuaá mé wò nde né lo seèn yilá, wúlú ngwéh.

⁷ Wa nyí la ké yoòr yeé yùò kélá ná ngwéh dé cí ma. Kòmò ñjií cége yeé lélân sòn, nde né nùà seé nyí taré sòm. ⁸ Nyí né kóo, ye bô kokoô bô né mé terreb teèn. Lòu sam, nyí né ka bô déi, bô déi né ka nyí. Nyí né mé bòn bô sóji beè. Mò nyí ye déi a: Ndé mân! à nde. Mò nyí ye cén déi a: Ndé! à nde. Mò nyí ye nùà seé nyí a: Bó mân! à bôo ka ménâ nág ndo. Mò né mân, túé cége yeé lòu, nùà seé nyí nde né taré yuo ma.»

⁹ Te Yeésò yeé nde ngweé ñjií mân, hiím lo bú mé kwaá-taâb doô mbaá. À bele seér, à tueé ñjií mé cili nùàr jomo seèn, ye bó a: «Mè tueé bí, ká te tàbè *Iserála hèn dón, mè gèh ndèm hèn teèn ñéné ngúngwéh.» ¹⁰ Bò tebé bô doô cu cu jomo ndo; bó wa, sâ nùà seé doô taré yuo aá kèn.

Nyàn ma kú déi ké Nàin

¹¹ Jomo sâ Yeésò nde lè loó déi, yilí loó sâ né Nàin. Bó bô mbòn seèn mé bô nùàr lé naâ kóo. ¹² Bó yeé nde aá lo yilá, bó bô tèb komô kwaré; lé naâ ñunà ma kú déi lé kuú naâ kóo. Sâ huaán gi lom né ka ma kú hèllè cén sâ. Bò loó bô ngún né kwaré bilí den. ¹³ Fehtoò beèh yeé ñene aá ma kú doô, jere bôo bú ñhèh, ye bú a: «Té yúé!»

14 À kela nde yí kwarè tèb ndo, à kema njií be teèn. Bòó mé né tèb doò jógó, njobá le. À tueé njií mé komó ye bú a: «Huaán ndà, mè né wò yilá; wùò ter.» 15 Komó nyimé den ter ndo, duóm cu sòn tueé. Yeésò haá njií bú mé meí.

16 Bò nùàr yeé nde ñene njií ménâ, veéh bóó bó ñjèh, bó né Càṅ seén, ye: «Môn, *sòn-Càṅ dé koò baá ká doó lètenè beèh teèn.» Bó den cuú ye: «Càṅ baá bò nùàr seèn yon ke.» 17 Ngóg Yeésò kela baá-re te tàbè Judé doón, ṅguli nde mé bò loó dé kukwarè mene.

*Bò tebé bò Jāṅ
(Matíó 11:2-19)*

18 Bò mbòṅ Jāṅ yeé ṅgweé aá bò njií mé Yeésò né bóó doón, bó nde Jāṅ ménâ tueé njií ndo. Jāṅ yilá njií bò fá déi teèn, 19 à tema njií bó yoòr Fehtoò beèh, ye bó ndé júée bú a: «Né bú mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlâ sèr nùà dé hiín wa?» 20 Bó wa ké yoòr Yeésò, bó ye bú a: «Jāṅ Bàptís tema njií naâ ye béh ndé júée wò a: Né wò mé béh né kela den doò wa, dé béh kèlâ sèr nùà dé hiín wa?»

21 Sâ lòu sâ Yeésò né bò beén bò ṅgún taré sòm. Bò déi lé naâ mé yúlá yoòr, bò déi yoòr mé càṅ, bò déi njolo né cugó. Doón bó lé naâ gií taré yuo. 22 Yeésò tueé njií mé bò mbòṅ Jāṅ ndo, ye bó a: «Bò njií mé bí né ñené mé bí né ṅgweé doón, bí ndé túé gí mé Jāṅ ménâ, bí júée bú a: bò cùgò njolo bò baá njolo ñené, bò gule kuú bò baá gò, bò beén veèn bò né taré yuo bele, bò tándúg baá ṅgweé, bò komó baá lè cio nyimé yuo bele, bò saám bò baá Njàgà Bagaà ṅgweé ma. 23 Nuaá mé temé yoòr mò sòm ṅgwéh wa, nde né samésé den ma.»

24 Bò mbòṅ Jāṅ sòm gò ndo. Bó yeé nde gií aá, Yeésò duóm ye bò nùàr ñjèh felè Jāṅ tueé ṅagâ,

ye bó a: «Bí lé ké ya dueè nde ñenè naâ kei wa? Fu lé kobo jilí deén naâ gui wa? Háye ndo!

25 Á, bí lé ké sâ ke deén naâ kei wa? Bí lé ñenè naâ nuaré déi mé cògò nyàgàm yoòr wa? Bòó mé né cògò nyàgàm su, mé né *wón yieé, bòn yuo yeé ké mbàm ndo.

26 Á, ké ya dueè no, bí lé nde ñenè naâ kei wa? Lé naâ *sòn-Càṅ déi wa? Mè tueé bí, né sòn-Càṅ sâ bòn! Ñjèh cén, bí kóo ye, nùà dé sâ né sòn-Càṅ yógó keéh.

27 Lòu sam, Jāṅ dé seén né nùà tebé mé bó lé naâ felè seén nyagá kwaá ye: Càṅ ye, nyí nde né nùà tebé nyí toò yeé temá njií, te à toó nyegé wò ceér.» 28 Yeésò den cuú ye bó a: «Mè tueé bí, bèh lo mé wón lo deén naâ, bó lo née nùà koò déi faá Jāṅ no ṅar ṅgúṅgwéeh ye. Mé ñjèh mene, te *Lò Càṅe né mene huaán dé maàn, à ham kela seér cu né kóó mé Jāṅ.»

29 Bòó mé weh yeé kàgàlòṅ làmpòṅ mé bò nùàr kókoò mbaá yeé baá ménâ ṅgweé, bó gwaán ndo. Lòu sam, cu mé Jāṅ lé naâ bó ṅgòr Càṅ tueé, bó lé naá gií gècèn Càṅ teèn ṅgweé kóó; Jāṅ lé naâ bó kou ndo. 30 Bò *Farisièn mé bò *njií-sòu lé ceér Càṅ berón seér naâ kóó, bó nòmò Càṅ beè Jāṅ kòu ṅgwéh.

31 Yeésò den cuú ye bó a: «Bò cāfanè bò den né faá kei wee? Bó felá né bò nèi wa? 32 Mè tueé bí, bó den né faá bò huaán mé né ké mbartógò vógò den no; bò déi né mé bò mbeí tueé njií, ye bó a: Béh né mé téré mbaá tuagá kuú, bí ṅgò ṅgwéh! Béh né mene bò bené kú-jerè genné, bí yúé ṅgwéh ndo! Bí ye: bó sà bá naàn wa?

33 Wanoón Jāṅ Bàptís yeé waà, à sér yíé ṅgwéh, à mbè ñúé ṅgwéh, bí ye: Á né mé tándulu yoòr. 34 *Huaán Nùàr yeé waà dé seèn,

à yieé sér, à ñueé mbè, bí den cuù ye: Nùà hên kò lom né yieé mé ñueé; à né mbeí bò vevenê bò mé bò wèh-kàgàlòñ lãmpòñ bò mene! ³⁵ Mé ñjéh mene, mè tueé bí, bòó mé né bò ñunà Càñ ðóóñ né gi dé bòn kónkòn Càñ ñené kóó, ye yila né teèn.»

Yeésò ké gwò Simôn nùà *Farisièn déi

³⁶ Nùà Farisièn déi yilá ñjii Yeésò ké gwò seèn bèh yáb yieé. Yeésò wa ké teèn ndò, bó bò nùàr baá yáb yieé. ³⁷ Sâ ma yòn yàgà déi nè ló sâ teèn. Ma doó yeé ñgweé ye Yeésò né te yábe ké gwò nùà Farisièn doó, à nde jogò sie mbémbón* kómó múmû beè, à nde ké teèn ndò, ³⁸ à ñjebá nde mé kómó doó yí jomo Yeésò ké gulè seèn. À né yueé, à né bú yímé gulè yueé berré ñjii, à fo ñemá som mé yúli feèh seèn. À kumó sie bú gule ndò, à waá ñjii bú kómó múmû jògò teèn.

³⁹ Nùà Farisièn doó yeé nde ñene ñjii ménâ, à duóóm ké lè seèn munó den ye: mo nùà hên sé la né *sòn-Càñ dé gécèn bòn, à sé la naâ gèh dé mé ma hên den nè ñené kóó, ye né ma yòn yàgà; à sé la gwàn ná ñgwèh dé ma hên kema bú mé be.

⁴⁰ À yeé baá ménâ munó den, Yeésò yilá bú ndò, ye: «Simôn, mè nde né wò ñjeré déi bieé.» Simôn ye bú a: «Bíbieè, Nùà fèh-ñjèh.» ⁴¹ Ye Simôn a: «Nuaré déi lé naâ nùà fà hùà bele; déi kám yuii tîn, déi kám yulá tîn. ⁴² Bó fà ðóóñ, bó gwòm kòmò ñgwéh. Nùà doó yeé ñene aá môn, à yilá ñjii bó ká toò seèn fà ðóóñ, à ye bó a: Bí kwá ló á hùà doó môn, bí té biì mè gwòm cú ma. Mo né môn Simôn, beè yeé dé heè vra kela nde né nùà

doó kóó wa?» ⁴³ Simôn ye bú a: «Mè ye kò ñgweéh, nde né nuaá mé hùà dé seèn maga kela né kóó doó wa?» Yeésò ye bú a: «Môn, wò tueé yii né teèn.»

⁴⁴ Yeésò bele seér ndò, ke ñjii ma doó, tueé ñjii mé Simôn, ye bú a: «Wò né ma hên ñené wa? Mè la naâ ká gwò yeé yilá, wò mè nòmò gule yagaà há ñgwéh; ma hên yueé berré yaga mè gule mé yímé njolò seèn, à fo ñemá cu mé yúli feèh seèn ndò. ⁴⁵ Wò la yeé mè bíé nyégé ná ñgwèh; à yeé waá dé seèn, à kò lom né mè gule kumó den, à né mè bieé nyégé. ⁴⁶ Wò mè kómó felè túán ñjii ná ñgwèh; à mè dé seèn gulè waá naâ kómó múmû. ⁴⁷ Mè tueé wò: gèh gwaân mé ma hên né mè feh keéh hên né tueé ye bó naâ dàmm bò veèn seèn ðóóñ doó kulú ñjii. Mo bó veèn nùàr kulu som lom né kèb cén, nùà sâ bó gwaân lom nde né kèb cén ndò.»

⁴⁸ À yeé tueé gi aá mân, à tueé ñjii mé ma doó ndò, ye bú a: «Bò veèn yeé gi aá wò mé ñjéh kèn.» ⁴⁹ Bòó mé bó bó naâ gwò sâ bèh yáb yila baá-re lè bòn ndugó beleé ye: «Nùà hên yuoô he, mé à ye nùàr a: bò veèn seèn gi aá bú mé ñjéh kèn wa?» ⁵⁰ Yeésò tueé ñjii cu mé ma doó, ye bú a: «Wò né temé cén yoòr mò kwaá ñjii, wò yili yuo aá kèn. Nde bá-re.»

8

Bò véh mé né jomo Yeésò

¹ Jomo sâ Yeésò nde bele lè lóó kokoó mé lóó tètòr ndò, à né ñgòr Càñ teèn tueé, à né Njàgà Bagaà felè *Lò Càñ se. Bó bò mbòn seèn yulá cùòb fà lé naâ kóó. ² Bò véh déi lé naâ bó jomo ndò. Bò déi, à lé naâ bó càñ yoòr kwogó som, à taré som bò déi lòu. Lé naâ Marí mé

7:37 7:37-38 Mat. 26:7; Mk. 14:3; Jân 12:3
kwe né taá. Yilí taá sâ né "albâtre".

* **7:37** 7:37 Jue né mbémbón dé maàn mé bó
8:2 8:2-3 Mat. 27:55-56; Mk. 15:40-41; Lùk 23:49

bó yilá né Marí Magdalá; bò càn tándulu téhbeh lé dula yuo kèlè naâ lè seèn. ³ Déi lé naâ Sòsánà bò Jâne veèh Cusá; Cusá sâ lé naâ nùà koò te seé mgbè *Heròde. Bò véh kókoò mbaá lé naá cuù jomo boòn teèn ndò, bó né bele mé bò njeré déi beè beè, te bó gam beh bò Yeésò mé njéh.

Kàn felè nùà vú-gèh

(*Matiô 13:1-9; Mârk 4:1-9*)

⁴ Bò nùàr né lè loó dé kàn mé dé kàn yuoò, bó né ká yoòr Yeésò bilí ndeê. Cili nùàr yeé baá doó, à si bó kàn, ye bó a: ⁵ «Nuaré déi lé ndeè naâ ké ñueh bèh gèh vuù. À yeé baá vuù, kèb déi sue le ceér dueè. Bò nùàr né gulè dobó keéh, bò non né gwaré yieé ndò. ⁶ Kèb déi nde sue yila te kèrré taâ. Yeé ba baá, ñema yuo cu. Lòu sam, nòmò lé bèh sâ ná ñgwèh. ⁷ Kèb déi nde sue yila lètenè bò ñgobó deduanê, ba yuo ndò. Yeé baá kulá, bò ñgobó hèllè lané wula som bó. ⁸ Kèb déi nde sue yila dé seèn bèh tàbè bagaà, ba yuoò, kula, wa tàb ñgún.» À yeé tueé gi aá ménâ, à loóo njiú ké ter ye bó a: «Nuaá né mé tie dé ñgweê, bú a, ñgwé nyégé ñgòr hèn bagasé.»

Yeésò ñgòr te kàne si keéh né dé kei?

(*Matiô 13:10-17; Mârk 4:10-12*)

⁹ Bò mbòn seèn bie bú kwòm kàn sâ ndò. ¹⁰ À ye bó a: «Dé biì, ñgòr felè *Lò Càn mé Càn lo naâ lòu leér kwaá doò, Càn né bí ceér feh te bí ñgweé komo. Dé bò déi, ko bó si keéh bó lè kàne, te bó ke den dé keè, bó ñéné cú; te bó fela den dé felâ, bó ñgwé kó cú ndò.»

Kàn nùà vú-gèh seè

(*Matiô 13:18-23; Mârk 4:13-20*)

¹¹ Yeésò ye bó a: «Kàn sâ né mân: Gèh yaàb né ñgòr Càn. ¹² Gèh mé lé naâ lè kpon ceér-e

sue le doò né bòó mé né ñgòr Càn ñgweé, *Sátàn waà, luaga som cu bó lè; te bó temé teèn kwá nji cú, te bó yilí yuò cú ndò. ¹³ Bòó mé né te kèrré taâ doò, né bòó mé né ñgòr Càn ñgweé, bó gwaán nyegé mé vógo-temé mene. Njèh cén, jogob lè boòn yí ñgwéh, bó gwaán lom né cuúr cén mbaá. Mo gèr baá bó kema, bó cuaré yuo cu. ¹⁴ Bòó mé né lètenè bò ñgobó deduanê sue yilá doò né bòó mé né ñgòr Càn ñgweé, njèh cén, bó né mé *wón nyamé le, bó né ñgulù wón foon, bó gwaán seér né wón yieê. Sé yeé baá môn, bò njèh hèllè karé wula som njiú ñgòr Càn lè boòn ndò, tàb le kpon. ¹⁵ Bòó mé né dé boòn bèh tàbè bagaà sue yilá, né bòó mé né ñgòr Càn ñgweé, bó né mé temé cén sie huóom, bó né yoló, tàb né teèn yuo.»

Kàn déi mé lâm

(*Matiô 4:21-25*)

¹⁶ Yeésò ye bó a: «Bó lâm mògò bèh, ye te bó kibi kwaá ka soò mé ka ndagâ. Bó lâm mogo seér né te bó tuú njiú yí te súgo, bò nùàr yilá gwò, bó ñene njolo mé njéh. ¹⁷ Mè tueé bí, bò njiú mé né bèh cibì doón nde gi né cie ñené le; bò dé bèh lèrrèb ñené yuo kela giù bèsonè ndò.

¹⁸ «Sâ mo bí baá ñgòr Càn ñgweé, bí ñgwé nyégé bagasé. Bí koo ye, nuaré déi nde gi né mé njéh lè déi, bó haá sagá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé njéh lè sam nde ñgweéh; né mene dé maàn mé à né munó ye nyí né mé njéh doón, bó nde né bú lè horó som.»

Mei Yeésò mé bò ñim Yeésò

(*Matiô 12:46-50; Mârk 3:31-35*)

¹⁹ Mei Yeésò mé bò ñim Yeésò lé naâ yoòr Yeésò ndeé, bó wa, sâ bò nùàr yuú tena baá toò, bó

ceér kwà ñgweéh. ²⁰ Bò nùàr tueé keéh ye Yeésò a: «Meí yeé bò bò òm yeé né wò yí cie ke den.» ²¹ Yeésò ye bó a: «Meí mò mé bò òm mò né seér bòò mé né ñgòr Càn ñgweé, mé né ménâ bòò ndò.»

Fu tarê pam hunê

(Matiô 8:23-27; Mârk 4:35-41)

²² Cieé déi Yeésò bó bò mbòñ seèn nde yila lè kòme, à ye bó a: «Béh nde tub kèb yágà.» Bó yuo gò ndò. ²³ Bó né ka ndeé, bó wa beré déi, lóm sie bú. Tètèi sam, fu baá kobó taré, né nòmò lè kòme pieém ñjii den, kòm baá yuú. Yeé nde aá jiiim, ²⁴ bó ñgoró nde yí kwarè seèn, bó nyimé bú, ye bú a: «Dé koô, dé koô, béh nde aá kum le!» À nyimé yuoô, à pam fu bò nòmò; bó huné, pón die dùà. ²⁵ À ye bò mbòñ a: «Ndèm bìi baá he wa?» Veéh kwaá ñjii bó be yoòr ndò, hiim yogó bó dé tueé. Bó yila lètené bòn tueé kuú ye: «Nùà hên né nei? Kè kú: né mene fu, né mene nòmò, bó né sòn seèn ñgweé!»

Nuaré déi mé càn tándulu yoòr taré sòm

(Matiô 8:28-34; Mârk 5:1-20)

²⁶ Bó sela yuo kela te tàbè bò Jerasénè, sâ Galilé né kèb kân. ²⁷ Yeésò suaga die doó. À yeé ke, nùà loô déi baá ká yoòr seèn ndeé. Nùà hèllè yoòr né mé tándulu. Dàb baá teèn mé à né luñturu mbaá yon gò, à gwò cèr ñgwéh, à cer yeé ké màsou.

²⁸ À yeé nde ñene ñjii Yeésò mân, à si kèñ, à komo die nde doó ka seèn, à tueé ñjii ké ter, ye bú a: «Yeésò Nùnà Càn terrèb, bélò né lè keé-re wa? Kúkùr yeé, té mè gèr fèh.» ²⁹ Sâ Yeésò la baá càn yí lè seèn paám, ye te à yuo kela lè seèn. Lòu sam, cu doón tándulu né yeé nùà hèllè seé weh. Mò baá bú seé weh, kò bó kaga bú be mé

yuii lòñ, bó colo kwaá bú lè fògò; mé ñjéh mene à né yeé bò yuii hèllè tené sòm, bò tándulu lu ñjii bú ya dueé.

³⁰ Yeésò yeé pam gi aá tándulu, ye nùàr hèllè a: «Yilí yeé né nei wa?» Ye Yeésò a: «Yilí mò né: Bilí bó.» À yilá kwaá né yilí seèn ménâ felè bò càn tándulu ñgún mé bilí den né lè seèn doó. ³¹ Bò càn hèllè bòn Yeésò ndò, ye bú a: «Té béh ké te lege ñgòbè kòm ñjii.»

³² Cu sâ bòn ñguiân né yab ké cueé tòr yieé den; bó né teèn ñgún. Bò tándulu hèllè bòn Yeésò te bó nde yila den seér ké lè bò ñguiân. Yeésò gwaán ndò. ³³ Bó durá yuo kela baá-re lè nùà hèllè, bó nde yila nde lè bò ñguiân. Bò ñguiân kem ñar suagá ké cueé, bó sue yila nde ké te tube, bó kum le dùà.

³⁴ Bò tèn ñguiân yeé nde ñene ñjii mân, bó fòón doò ndò, bó nde bò nùàr ké lo mé kè kèbè mene tueé wellé. ³⁵ Bò nùàr yeé ñgweé aá ménâ, bó bilí nde teèn, ye te bó nde ñjii mé la naâ bòó sâ ñené ndò. Bó wa, sâ nuaá mé bò càn la kem yuoò naâ lè seèn doó né ké ka Yeésò mé cògò yoòr den den. À taré yuo aá kèn. Veéh bòó bó ñjéh. ³⁶ Ñjii mé la kela naâ yoòr nùà hèllè te à nde ye taré, bòó mé la naâ ñené doón tueé nyegé cu bò mbeí.

³⁷ Yeé baá ménâ, bò nùàr te tàbè bò Jerasénè doón, veéh bòó bó ñjéh, bó ye Yeésò a: «Kúkùr yeé, yùò lè tàbè beèh yuoò.» Yeésò ñaá yila cu kòm ndò. À yeé baá mé gò, ³⁸ nùà mé bò tándulu naâ bú lè doó bòn bú, te bó bú nde. Yeésò berón, ye bú a: ³⁹ «Ndé dèn sér á ké lo yeé, wò tueé bele bò nùàr ñjii mé Càn la naâ felè yeé bòó doón.» Nùà doó yuo baá-re doó sâ ndò. Ñjii mé Yeésò naâ felè seèn bòó keéh doón, à né loó mé ñjéh beè yon sie, à né bò nùàr saán go.

Nunà Jàrus bô ma mé lé naâ cògò Yeésò kema

(*Matíô 9:18-26; Mârk 5:21-43*)

⁴⁰ Yeésò yuo cuù kèb yágà, à cu cuù, sâ cili nùar né bú kela den. À yeé waà baá, bó vra bú. ⁴¹ Nùà koô *gwà sòu déi waà ndò; yili seèn né Jàrus. À cemmé nde ka Yeésò, à bõn bú, ye te à nde ké lo nyí. ⁴² Sâ huaán gi lom né ka bú cén sâ, né dé vèh, à baá mé nyèmà yulà cùòb fà, à nde aá kuú dólé. Yeésò yuo gò ndò. À né ndeé, bò nùar né bú baré ñeí.

⁴³ Sâ ma déi né doó sâ teèn; baá nyèmà yulà cùòb fà húóm né bú yoòr yuo den. Nuaá mé né beén sâ lo komo teèn sam. ⁴⁴ Yeé baá mân, à ngoró nde yí jomo Yeésò, à kema weh sòn cògò seèn. À yeé baá kema, húóm tené bú yoòr ndò. ⁴⁵ Yeésò bie njií ye bò nùar a: «Nei mè kema né kóó?» Nùà kàn ye nyí sam. Piêr ye bú a: «Dé koô, bò nùar fan sela baá, bó baré né wò lòu.» ⁴⁶ Yeésò ye bú a: «Nùà sâ mè kema naâ mé be. Terreb mò kèb déi naâ yoòr mò yuo.»

⁴⁷ Ma doó yeé ko aá ye, nyí lèr kòmò ndé cú, à ndelé ndeé ká toò Yeésò ndò, à die nde ka seèn, à se bú kwòm mé à la kemá naâ bú mé ñjéh, à bú se gi toò bò nùar doó sâ, à tueé cu bú gèh dé mé beén seèn la naâ gií ndò. ⁴⁸ Yeésò ye bú a: «Huaán mò, wò né lom temé cén yoòr mò kwaá njií, wò taré yuo aá kèn. Ndé bá-re.»

⁴⁹ Yeésò née seèn mé ma doó tueé den, tóm waà ndò, ye Jàrus a: «Ñuna yeé kuú aá ma. Té yeé Nùà fèh-ñjèh mbaá kì kú cú.» ⁵⁰ Yeésò yeé ñgweé aá ménâ, ye Jàrus a: «Té vèh, kwá ñjì lòm ndèm mé mè; ñuna yeé nde né taré.»

⁵¹ Bó yeé wa baá ké lo Jàrus, Yeésò yíin bò nùar doón gwò yilá, gi cegé bó bò Piêr, mé Jân bô Ják, mé bò tele bô mei huaán. ⁵² Sâ bò

nùar baá huaán yueé, bó né mbà genné den. Yeésò deèn ndò, ye bò nùar a: «Bí té yué. Huaán ñjeré déi kú ñgwéh, à cer né lóm.» ⁵³ Te bò nùar yeé nde ñgweé njií ménâ, bó kem sue bú yoòr mé séb. Sâ bó ko gi aá ye huaán doó kuú aá kèn. ⁵⁴ Yeésò ko lom né dé seèn huaán be ter sie njií, à né bú yilá, ye bú a: «Huaán mò, wò ter!» ⁵⁵ Huaán doó nyimé yuo ndò, à yila cu hueé, à komo wuo ter. Yeésò ye: bó fón há bú yáb. ⁵⁶ Geí lo tele bô mei mbaá. Yeésò luóm bó ndò, ye bó a: «Bò njií mé naâ kelá hèn, Càn a bó bí tueé nuaré déi.»

9

Bò yulà cùòb fà bò ké cie temá njií

(*Matíô 10:5-15; Mârk 6:7-13*)

¹ Cieé déi Yeésò lé naâ bò mbòn yulà cùòb fà yilá bilí, à jege háá bó terreb, te bó kwogo sòm bele bò nùar càn tándulu yoòr, te bó taré sòm bele bò beèn bò ndò. ² Ye bó a: «Bí ndé *Lò Càn se, bí né bò nùar taré sòm bele. ³ Bí té ñjeré déi beè wèh siè: né mene cùgò mé ba, né mene yáb, né mene kàgàlòn, bí té beè wèh siè. Nùà kàn a, té cògò suù fà wèh siè ndò. ⁴ Bèh doón mò bí wa, bó feh bí bèh cèrrè, bí dèn lòm gwò sâ, bí té beré déi ndé sèr. Mò bí cer wulu baá, bí yuo. ⁵ Mò bí wa beré déi, bò nùar bí wèh ñgwéh, bí yuò kwá ló bó doón. Mò bí baá lo sâ yuo, bí kàrè sòm gi fufú loó sâ gulè biì karè, te duóm bó toò tueé kwaá.» ⁶ Bó yuo gò ndò, bó nde bele lè lo mé lo, bó né Njàgà Bagaà se yon, bó né bò beèn bò bèh doón taré sòm bele ndò.

*Heròde baá seé cer

(*Matíô 14:1-12; Mârk 6:14-29*)

⁷ Sâ njií mé né kelá doón, mgbè Heròde lé naâ gií ñgweé, né bú

seé weh. Lòu sam, bò nuaré déi lé naâ tueé ye: né Jân Bâptís dòu komo yuo cuù né kóó. ⁸ Bò déi ye, né *Elí kar waà né kóó; bò déi ye: né *sòn-Càṅ déi lètenè bò léi jògò bò dòu komo yuo kelà né kóó. ⁹ Heròde dé seèn ye: «Dé Jân, ṅgweéh mè lé naâ bú feh tená som mà. Dé mé njàgà seèn né ṅgulí hên né cu neì?» À yila baá-re ceér foón, ye kó nyí ṅene baá Yeésò ndo.

Bò nuàr kám tîn koò
(*Matíò 14:13-21; Mârk 6:30-44; Jân 6:1-14*)

¹⁰ Bò mbòṅ tebè Yeésò cu cuù ndo, bó tueé bú njíí mé bó lé bóó keéh naâ doón. À yeé ṅgweé gi aá, à weh bó léláṅ bòon, bó bó nde lè loó déi, yilí loó sâ né Becaída. ¹¹ Bò nuàr yeé ṅgweé aá ménâ, bó kem bele bó jomo. Bó yeé waá baá, Yeésò sie nyegé bó, à duóom bó Lò Càṅ seè. À taré som bele cu bò beén bò ndo.

¹² Lou yeé yuom aá, bò mbòṅ yulá cùòb fà doò ṅgoró nde kwarè seèn, bó ye bú a: «Bèh hên né ká jomo kela. Wò sé la kwa lo bò nuàr cu cu jomo bèh cèrrè lelo foón beleè, te bó foón yieé keéh yáb teèn.» ¹³ Yeésò ye bó a: «Bí há bó yáb kóó.» Bó ye bú a: «Béh beè né cegé mé breéd tîn, mé ṅgò fà té fá. Wò ye te béh nde dà m nuàr hên doón yáb lòu ṅge haá wa?» ¹⁴ Sâ lètenè bò nuàr sâ doón, bò siib lé naâ njèh kám tîn. À ye bò mbòṅ a: «Bí júée bó a: bó dèn ndé gí doó, bó dèn bèlè yulá títîn, yulá títîn ma.» ¹⁵ Bò mbòṅ tueé njíí bó ndo, bó den bele baá-re méménâ. ¹⁶ Yeésò weh breéd tîn mé ṅgò fà doò, à ke njíí njolo ké te vulúu, à dua Càṅ teèn, à kolé haá njíí mé bò mbòṅ, te bó geé haá mé cìlì nuàr. ¹⁷ Doón bó yieé fulu gi, ndilí

le. Bó nuaán, yuú cu soḡó yulá cùòb fà.

Ngòr Piêr felè Yeésò

(*Matíò 16:13-19; Mârk 8:27-31*)

¹⁸ Cieé déi Yeésò lé naâ ké bèh ndón-ndòṅ Càṅ dua; à lé naâ mé bò mbòṅ jomo. À bie njíí ye bó a: «Bò nuàr ye, mè né neì wa?» ¹⁹ Bó ye bú a: «Bò déi ye wò né Jân Bâptís; bó déi ye wò né *Elí, bò déi ye né *sòn-Càṅ léi jògò déi komo yuo cuù né dòu kóó.» ²⁰ Ye bó a: «Á bí no; bí ye mè né neì wa?» Piêr ye bú a: «Wò né *Nùà Còṅ mé naâ beè Càṅ.» ²¹ Yeé baá môn, Yeésò luom bó ndo, ye bó a: «Càṅ a bó bí tueé nuaré déi.» ²² À den cuù, ye bó a: «Kó *Huaán Nuàr nde dà m bò gèr ṅene laré. Bò kokoò bò loó mé bò *ṅgàṅ sè m dé kokoò mé bò *njí-sòú doón, nde gi né bú ṅgoón, te bó wula som bú wulá. Lè cieé tagàre à nde cu né lè cio komo yuo ndo.»

Naàn mé nuàr bele nde né jomo Yeésò

(*Matíò 16:20-28; Mârk 8:34-9:1*)

²³ À tueé njíí mé bò nuàr doón ndo, ye bó a: «Nuaá mé ye nyí gwaán né jomo mò beleè doón, kó à ṅgon feh seèn, cieé doón à né tou gèr seèn mbiín weh, à né mè jomo bele, sâ ye. ²⁴ Mè tueé bí: nuaá mé gwaán né yòṅ seèn mé feh seèn yili som, nde né bú leér loó; nuaá mé né dé seèn cio felè mò ṅgoón seér, nde né yòṅ seèn yili som. ²⁵ Njíí mé gam nde né nuaá mé né njèh ká lè wòṅe doón kwa laré te yòṅ seèn nyoló le teèn, né kei wa? Ndóḡ, teèn sam. ²⁶ Mò nuaré déi yaáṅ mè, yaáṅ ṅgòr mò, sâ lòu mé mè *Huaán Nuàr nde né teèn *sum waá, mè sum waà nde né lètenè bò cìlì Càṅ mé terreb Tele mò yoòr, lòu sâ mè nde né

nùà hèllè yaą̄j sòm ndò. ²⁷ Mè né tueé ye bí a, mé bí nde doón kuú gií, sâ bò déi lètenè bìi hèn ñene aá *Lò Cą̄j mé njolo.»

*Yeésò bèh yo kweéh seêr
(Matiô 17:1-8; Mârk 9:2-8)*

²⁸ Yeésò yeé tueé sòm aá, bɔ́ɔ́ cu ñhèh cieé téhbeh, mé téndele à weh Piêr mé Ją̄j bô Ják, bó bó ñaá nde ké felè tòr bèh Cą̄j duaá. ²⁹ À yeé baá Cą̄j dua, kuún seèn kweéh seér ndò, bò cògò yoòr seèn doón ña seér gi bó dé wuwulê, wula kuerré seér lòu. ³⁰ Bò nuaré déi kar yuo kela toò seèn fà, bó bó né njeré déi tueé den: lé naá Músi bô *Elí. ³¹ Bó lé *sum yuo kela naá lòu. Bó bó tueé den né felè ciodé mé à nde né ké Jerusalem kuú, te seé seèn jege doó. ³² Sâ Piêr bó bó mbeí la kuú loóm aá dé bɔ̀ɔ̀n lóm dé kuú. Bó yeé nde nyimé yuoô mân, bó ñene ñjií lom aá Yeésò yí te *sùsum seèn, mé bò nuaré déi fà kwaré.

³³ Bò nùà fà doó yeé nde aá yuo, Piêr ye Yeésò a: «Dé koô, kwá béh den le kò hèn, béh sie pàgà tagár, dé yeé cén, dé Músi cén, dé Elí cén ndò.» Sâ Piêr tueé nderré weh né mbaá.

³⁴ À yeé baá sònò mân tueé den, bègè déi suagà ter, ka sie bó beè. Bò mbòñ doó yeé suri le aá teèn ménâ, veéh bɔ́ɔ́ bó ñhèh. ³⁵ Hueh déi né yí lètenè bègè sâ ngulí den ye: «Hèn né Nuna mò, mè sòm kwaá né bú, bí ñgwé gí sòn seèn.» ³⁶ Hueh doó huné ndò. Bó yeé ke, Yeésò le cu aá mé huún. Bò mbòñ huné lo lè bɔ̀ɔ̀n doón ménâ; ñjií mé bó la naá doón ñene gií, bó mé nuaré déi cu sâ túé ñgwéh.

*Huaán déi mé cą̄j tándulu yoòr
(Matiô 17:14-18; Mârk 9:14-27)*

³⁷ Cieé ñaga bó suaga cuú. Sâ bò nùà kókoó mbaá baá yoòr

Yeésò ndeê, bó bó kwaré le ndò. ³⁸ Nuaré déi loogo ñjií ké ter yí lètenè bò nùà, ye Yeésò a: «Kúkùr yeé, Nùà fèh-ñhèh, huaán gi lom né ka mè cén hèn, kè ñji yeé mè bú njolo yoòr teèn; ³⁹ à né mé cą̄j déi yoòr teèn, mɔ́ baá bú ñaá, à keéj go mbembaá, né yeé bú jilí taré dé gècèn, fuú né bú sònò yuo, cą̄j hèllè né-re bú nu den. Kò huaán njogó gi aá, à yi ye bú. ⁴⁰ Mè la naá bò mbòñ yeé bɔ̀ɔ̀, te bó kwogó sòm bú, né bó taré yogó.»

⁴¹ Yeésò deèn ndó, ye: «Jue ka bí bò dúagá-tie bò, mé jéré-temé bìi sâ! Hèn, béh bí née cu-re heèh wa? Mè bí sej den cu nde né heèh ndò wa? Wèh ndê mé huaán sâ kán.»

⁴² Huaán doó yeé nde aá kwaré Yeésò waá, tándulu hèllè nela si ñjií cu baá ye-re bú doó mé terreb. Yeésò pam kwogó sòm bú yoòr huaán doó ndò, à taré sòm bú, à haá ñjií cu bú mé tele. ⁴³ *Sùsum Cą̄j sie laré bò nùà doó doón, bó né teèn hiím den.

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm fà

(Matiô 17:22-23; Mârk 9:30-32)

Sâ bò ñjií mé Yeésò lé bɔ́ɔ́ gií naá doón née den ka bò nùàr geí loó ye. À tueé ñjií cu mé bò mbòñ seèn, ye bó a: ⁴⁴ «Kèné bí ñgwé nyégé bagasé: *Huaán Nùàr nde né beè bò nùàr yilá.» ⁴⁵ Bò mbòñ ñgwé kó ñgwéh, njeré déi lé ndegé yogó naá bó lòu. Bó mé Yeésò bíé ñji ñgwéh ndò, veéh lé naá bó sie yogó.

Dé koô lètenè bò mbeí

(Matiô 18:1-5; Mârk 9:33-37)

⁴⁶ Bò mbòñ duoóm baá-re lètenè bɔ̀ɔ̀n saán kuú, te bó ñene kò nuaá mé né dé koô teèn. ⁴⁷ Yeésò yeé ñene mùnò bɔ̀ɔ̀n né ménâ, à weh ñjebá kwaá huaán

dèi ká toò seèn, ⁴⁸ ye bò mbòn a: «Nuaá mé né huaán hèn felè mò sie nyegé, sie nyegé né mé; nuaá mé né mé sie nyegé, sie nyegé né Tele mò mé lé temà naá mè ndo, Bí kóo ye, lètenè bìi nuaá mé né huaán maàn doón, dé koò né seér bú.»

Mo nuaré déi bí bònò ngwéh, sà à né jomo bìi

(Mârk 9:38-40)

⁴⁹ Jân deèn ndo, ye Yeésò a: «Dé koò, béh la naá nuaré déi ñené, à lè bòn beèh sam, à né bò tándulu kwogó, à bó kwogó den né mé yilí yeè; béh la naá bú yín.» ⁵⁰ Yeésò ye bú a: «Bí té bú yín. Mo nuàr bí bònò ngwéh, sà à né jomo bìi.»

Lóó déi lè tàbè *Samarí mé lé naá Yeésò berón

⁵¹ Sâ cu mé Càn nde aá Yeésò ké te vulúu weh njií, ndeè aá wulú. Yeésò ye kó nyí wa baá ké Jerusalem ndo. ⁵² À tema keéh baá-re bò tebé bò toò. Bó yuo gò, bó wa lè lóó déi te tàbè Samarí, te bó nyegé kwaá bú bèh teèn. ⁵³ Bò lóó bò yeé ngweé aá ye, bó sâ nde né ké Jerusalem mân, bó bó siè nyégé cú. ⁵⁴ Bò mbòn seèn Ják bô Jân yeé ñene aá ménâ, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, kwá béh bie njií we suagá ké te vulúu ngie sòm bó wa?» ⁵⁵ Yeésò bele seér ndo, nde bó. ⁵⁶ Bó bó foon gò, bó nde ser lè lóó déi.

Bòó mé gwaán né jomo Yeésò beleè

(Matíò 8:19-22)

⁵⁷ Bó yeé baá ceér dueè, nuaré déi ndeè ye Yeésò a: «Wò nde mene he, bélò nde né kóo.» ⁵⁸ Yeésò ye bú a: «Hèn bò nyam bònò né mé gbàn, bò non mé fulu ndo. Kóo ye, *Huaán Nuàr dé seèn mé bèh cèrrè teèn sam.»

⁵⁹ Jomo sâ, à tueé njií mé déi, ye bú a: «Bèlè mè.» Dé sâ ye bú a: «Dé koò, kúkùr yeè, kwá mè ndeè furú sòm tele mò ye.» ⁶⁰ Yeésò ye bú a: «Kwá lóó bò komó nde furú bò mbei bònò kóo. Ndeé dé yeè bò nuàr *Lò Càn se nyegé.»

⁶¹ Déi den cuè ye Yeésò a: «Dé koò, mè nde né jomo yeè bele. Kúkùr yeè, kwá mè nde jògò bie wellé bò nuàr mò ye.» ⁶² Yeésò ye bú a: «Mè tueé wò, nuaá mé né boór kieé, né njolo jomo ke tená njií, dé seèn nuà seè Lò Càn wulú ngwéh.»

10

Yeésò mé bò mbòn yulà téhbeh cùòb fà

¹ Jomo sâ, Fehtoò beèh balé sòm cu bò mbòn déi yulà téhbeh cùòb fà ndo, à tema keéh bó toò fèfà fèfà, te bó nde te lóó hihiné mé à nde né teèn ndeé ndo. ² Ye bó a: «Yab bolé lom né ngún. Njèh cén, bò seè bò mé nde né ká lo kwaá bilí njií magà ngwéh. Bí bòn nuà njèh bònò, te à tema njií bò seè bò teèn, te bó kwa bilí njií bú mé njèh ká lo.

³ «Bí ndé-re. Mè bí hèn yi njií né faá bò huaán sòrngaàn lètenè bò ngùì nò. ⁴ Bí té njeré déi beè wèh siè: né mene kàgàlòñ, né mene ba, né mene débágá, bí té beè wèh siè. Bí té nuaré déi ceér dueè njéba bíé gò. ⁵ Mo bí nde aá gwò nuaré déi yilá, bí jògò júée bò gwa bò a: Kùsèm, dolè a dèn mé bí ma! ⁶ Mo nuà bogaà déi né gwò sâ teèn, sâ dolè bìi nde né felè seèn den. Mo sam, bí jógó yùò cú mé dolè bìi. ⁷ Mo bí baá gwò sâ, bí dèn lè teèn, bí yíé, bí ñué dèn bò njií mé bó haá né bí doón gwò sâ. Bí kóo ye, nuà seè yieé né mé seè seèn. Bí té gùgwò lób ndé bèlè.

⁸ «Mò bí wa lè loó déi, bó né bí teèn sie nyegé, bí yíe lòm ká bò njií mé bó né bí haá. ⁹ Bí táre sòm bèlè bò beèn bò lo sà tarè, bí júee bò loó bò a: Càn baá mé Mbàm seèn ká kwarè boòn si ndeê ma.

¹⁰ «Mò bí wa lè loó déi, bó bí teèn wèh ngwéh, bí ndé ké mbartogô, bí júee bò loó bò a: ¹¹ fufú loó boòn sâ ma, bú a, ndé cú mé bó, à té béh gulè mbaá mègè lè. Bí júee bó a: Njèh cén, bó kóo ye, Càn baá mé Mbàm seèn kwarè boòn si ndeê ma. ¹² Mè tueé bí, sâ lòu téná-juu, gèr ñene kela nde né loó hèllè mé *Sódòm.»

Bò loó dúagá-tieé déi
(Matiô 11:20-24)

¹³ Yeésò deén baá-re ye: «Wò loó Korasêj, wò nde né mei bò gèr ñené! Becaída wò nde né gèr ñené ndo! Mò gèh fém mé lé boó naá lètenè biì hèn sé boó naá ké Tír bô Sídonj, mè tueé bí, dàb mé bò nuàr ké sâ sé lo temé kweéh seér gi aá kèn, bó den ka nde doó, bó yíi wè, bó su tou, te feh keéh ye bó kweéh seér aá temé. ¹⁴ Mè tueé bí, lòu ju tenâ, gèr dé biì taré kela nde né kóo mé dé Tír bô Sídonj hèllè. ¹⁵ Déi né cu wò Kapernahûm; wò munó né ye, nyí nde né ké te vulúu ngulí waá wa? Ndóg, mè tueé wò, bó wò ba njií seér nde né ké ndugo bò càn; kwá yeè!»

¹⁶ À den cuù ye bò mbòj seèn a: «Mè tueé bí, nuaá mé né sòn biì ngweé doój ngweé né sòn mò. Nuaá mé né bí ngóón, ngon né mè ndo. Nuaá mé ngon mè, ngon né Nuaá mé lé temâ naá mè.»

Bèh cuù bò yulà téhbeh cùòb fà bò

¹⁷ Bò tebé bò yulà téhbeh cùòb fà doó cu cuù mé vógó-temé, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, njií mé

béh tueé naá mé yíi yeè doój, né mene bò tándulu, bó naá gi sòn beèh ngweé.» ¹⁸ Yeésò ye bó a: «Mè naá *Sátàn ñené njií, à die suagà naá ter faá mbàn no.» ¹⁹ À deén baá-re ndo, ye bó a: «Mè lé naá bí terreb haá, te bí dobo keéh bò sàb mé tantàn gulè; bí né Sátàn mé be terreb seèn mene gulè dobo keéh, njeré déi bí bó ndé ngwéh. ²⁰ Njèh cén, bí té vrà ye bò tándulu ngweé aá sòn biì kèn. Yíi biì mé baá ké te vulúu nyagá den, bí jògò vrà sér cí.»

Vógó-temé Yeésò
(Matiô 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Lòu sâ Yeésò lé naá loóm mé vógó-temé dé gècèn. Lòu sam, Cúcuí Nagaá lé naá bú yoòr ngulí. Yeé baá ménâ, à vra Càn, ye bú a: «È môn, Tele mò, vulú bó tàbè né gi beè yeè, mè vra baá wò! Lòu sam, njií mé né njolò bò kógòn bò mé bò lo bò cibi mbaá leér den, njua yeè mé wò bó feh keéh seér né mé bò huaán tetçòr mân. È môn, Tele mò! Sâ né njií mé wò gwaán nè.

²² «Mè tueé bí, Tele mò njèh doój kwaá lo gi né beè mò. Mé njéh mene nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Huaán; gi cu né ka Tele. Nuaré déi kó ngwéh ye: hèn né Tele ndo, gi cu né ka Huaán mé bòó mé Huaán né bó Tele feh doó.»

²³ Yeé gi aá, à bele seér, à tueé njií lom mé bò mbòj seèn, ye bó a: «Dé biì, njua biì wa. Lòu sam, bí ñene né bò njií hèn mé njolo. ²⁴ Mè tueé bí, dàb bò *sòn-Càn bò mé bò mgbè kókoó mbaá lo ye te bó ñene faá bí né ñené hèn, ndóg; bó ye te bó ngweé kwa faá bí né ngweé hèn, ndóg ndo, doój lé naá gi bó liím.»

Kàn felè nùà *Samarî déi

²⁵ *Njî-sòu déi ndeè Yeèsò sòn felá weh, ye bú a: «Nùà fèh-njèh, mè bɔɔ nde né naàn, te mè kwa ye yòn dé ndeèr wa?» ²⁶ Yeèsò ye bú a: «Bó te sòu nyagá né kei wa? Wò teèn ngweé yeé naàn wa?» ²⁷ Nùà hèllè ye bú a: «Bó nyagá kwaá né ye: Gwàn gí Càn Nùà Dueè mé temé yeé mene, mé càn yeé mene, mé terreb yeé mene, mé múnò yeé mene dɔɔŋ ma; wò gwaán cu mbei yeé faá wò gwaán né ngàn yoòr yeé nɔ.» ²⁸ Yeèsò ye bú a: «Môn, wò tueé yíí né teèn. Ndé bó dèn ká méménâ nág, te wò yili yuo ye.»

²⁹ Nùà hèllè bie nyegé cu, te bò nùàr ye nyí né nùà gècèn, ye bú a: «Neì né cu mbei mò kɔɔ wa?» ³⁰ Yeèsò deèn ndɔ, ye bú a: «Nuaré déi lé yuoó naà Jerusalem, à né ké Jerikò suagá ndeé, à wa ceér dueè beré déi, à die yila beè bò yíb bò wúlá-feèh déi. Bó huaré gi bú cògò yoòr, bó lobo si lo bú ceér dueè, sâ à nde aá kuú dɔlé.

³¹ «*Ngàn sèmè déi naà jomo seèn ndɔ, à waà, à né bú yí doó ñené njíí, à wɔɔŋ kela sa. ³² Nùà *Leví déi wa cuù, ñene njíí bú yí doó, wɔɔŋ kela cu ménâ ndɔ.

³³ «Nùà *Samarî déi naà bèh gò seèn, à waà jomo bɔɔn, à ñene njíí nùà doò yí doó, jere bɔɔ bú njèh, ³⁴ à suaga die doó, à se weh kómó mé mbè seèn lè baà, à berré njíí bú lè nyer-e, à yaga nyegé, à kaga nyegé gi bú bò nyer sâ dɔɔŋ, à jɔgɔ kwaá bú ngètenè nyaàm, à derré njíí bú ké lo, à nde gwòm bèh cèrrè lòù, à ke nyegé bú ndɔ. ³⁵ Cieé ñaga, à sòm kwaá lo nùà gwá kàgálòŋ déi, lé naà kám fà, ye bú a: kè nyegé nyí nùà hèn jomo mé njéh. Bò njíí mé wò nde cu né felèbò sagá dɔɔŋ, mɔ nyí cuù baá, nyí nde né wò gwòm gií.»

³⁶ Yeèsò yeé tueé gi aá, ye njí-sòu doò a: «Beè yeé, lètenè bò nùà tagàr hèn, dé heè né mbei nuaá mé lé die yilá naà beè bò yíb bò doò kɔɔ wa?» ³⁷ Njî-sòu hèllè ye bú a: «Mbei seèn né dé mé kòò naà bú jere doò.» Yeèsò ye bú a: «Mé wò mene, ndé ménâ bɔɔ ndɔ.»

Yeèsò ké lo Màrtà bô Marî

³⁸ Yeèsò bó bò mbòŋ né ka ndeé, bó wa lè loó déi; ma déi weh njíí bó ké lo seèn; yilí ma sâ né Màrtà. ³⁹ Ma sâ lé naà mé òm teèn ndɔ. Yilí òm né Marî. Marî lé dé seèn ndeè naà ké kwarè Fehtoò beèh, à den nde ka seèn, bò njíí mé Yeèsò né tueé dɔɔŋ, à né felá den. ⁴⁰ Sâ Màrtà né ké gwò mé seé yâb feh hihinè kwarè. À ñar waà ndɔ, ye Yeèsò a: «Fehtoò beèh, wò yúlá ngwéhé mé òm mò kwaá lo né mè seé yâb beè mé huún wa? Sâ júée bú a, ndé gàm mè teèn.» ⁴¹ Fehtoò beèh ye bú a: «Màrtà, Màrtà, wò dé yeé nyamé le né mé njèh ngún bɔɔ larè. ⁴² Kɔɔ ye, dé bagaà né cén. Marî dé seèn ke sòm né dé mé huòm kela né kɔɔ. Nuaré déi ndeè bú beè luàgà sòm ndé cú.»

11

Bèh Càn duaà

(*Matiô 6:9-13; 7:7-11*)

¹ Cieé déi Yeèsò naà beré déi, à né Càn dua den. À yeé dua sòm aá, mbòŋ seèn déi ye bú a: «Fehtoò beèh, dùà fèh béh Càn teèn, dùà fèh béh faá Jân lé dua feéh naà bò mbòŋ seèn nɔ.»

² Yeèsò ye bó a: «Mò bí baá dua, bí júée:

Tele beèh, yilí yeé a: dèn beè bò nùàr jolosé.

Ndé kɔgɔ yeé ká lètenè beèh dilí kwaá.

³ Wò né béh yáb cieé dɔɔŋ haá.

4 Kùlú njí bò veên beèh doó faá béh né dé bò mbeí beèh lè beèh kulú sòm nɔ. Bèh mé veên né béh taáb doón, té béh teèn njí.»

5 Yeésò den cuù ye bó a: «Hên, den né faá mɔ lètenè biì nuaré déi kwa kìn lètenè cibí: à wuo ter, à nde ké lo mbeí seèn déi, ye bú a: Hùà há nyí yáb teèn; há nyí sér weh tagár ma. 6 Kìn kwa né nyí kɔó; né mbeí nyí cén déi waà né kɔó, à nde né bèh gò. Ké gwò nyí njií mé à nde né sònò yíi njií, teèn sam. 7 Mɔ mbeí den seér cuù kèb gwò ye bú a: Té nyí kì, nyí colo gi aá hin kèn. Bó bò huaán nyí cer gi aá doó, nyí ter wùò ndé cú te nyí haá wò sér. Té nyí kì ma.»

8 Yeésò den cuù, ye bó a: «Mɔ à né mene ménâ tueé, sâ à mbeí gàm ndé ngwéh wa? Mè tueé bí, à nde né ter wuo, à gam bú. Njèh cén, à ter wùò ndé cú, ye né mbeí nyí, baá seér dé te mbeí bú dùà kì dèn cú. Bò njií mé mbeí gwaán keèh né doón, à nde né bú haá gií.

9 «Mè tueé bí: Bí dùduaà, bó nde né bí haá; bí féwò, bí nde né kwa; bí gó hin gwò, bó nde né bí gulu keéh. 10 Lòù sam, nuaá mé né dua doón, nde né kwa; nuaá mé né fɔón doón, nde né ñené; bó nde né nuaá mé né gɔó doón gulu keéh ndò.

11 «Hên mɔ nuaré déi lètenè biì né tele, ñuna dua bú ngò, à sie haá seér nde né bú sàb wa? 12 Mɔ sam, à sie haá seér bú tantàn, sâ ñuna dua né bú gei cuaàr wa? 13 Bí, mé jéré-temé biì mene, bí né bò ñuna biì bò njèh bebagaà haá komo; sé tagá Tele biì ké te vulúu wa? Bí kóo ye, bòó mé né bú Cúcuí Nagaà dua doón, à nde né bó haá.»

Bò nuàr ye Yeésò seé bóó né mé terreb *Sátàn
(Matîò 12:22-30; Màrk 3:20-27)

14 Cieé déi, sâ Yeésò né tándulu yoòr nuaré déi kwɔgó. Tándulu hèllè lé naà nùà sâ sòn sie huné. Yeésò yeé kwɔgɔ sòm aá bú, nùà hèllè yila sòn tueé ndò. Geí laré bò nuàr doó doón. 15 Bò déi tueé seér ye: «*Beljebu mgbè bò tándulu haá né bú terreb mân kɔó, à bò tándulu kwɔgó den né mé njéh.» 16 Bò déi né bú sòn lòù felá seér, ye bú a: «Jògò bó ke fém cén déi te feh keéh ye wò seé hên bóó né mé terreb Càn.»

17 Yeésò kɔ gi mùnò boòn ndò, ye bó a: «Né mene lè lò mgbè dé heè, mɔ bò nuàr né lètenè boòn kerré kuú, lò sâ nde né tɔb yuo, bó kum le mé gwà mene. 18 Hên mɔ Sátàn bô ngàñ yoòr seèn lege kuú cu né kɔó, sâ lò seèn tɔb yuò ndé ngwéh wa? Bí ye: mè bò càn tándulu lòù kwɔgó ngwéh, mgbè boòn mè terreb haá né kɔó sé wa? 19 Mɔ sé né gècèn, ye mè tándulu kwɔgɔ né mé terreb Sátàn, sâ, dé bò ñuna biì nɔ, neì bó terreb haá yeé kɔó, bó kwɔgɔ tándulu mé njéh wa? Bí kwá biì noón, bò ñuna biì sie nde né bí nyeén kɔó.» 20 À den cuù ye bó a: «Mè bò tándulu kwɔgɔ né mé terreb Càn Dueè. Sâ bí kóo ye: Mbàm Càn die waà baá ká yoòr biì kèn.

21 «Mɔ nùà terrèb déi mɔm né gwà seèn kɔó, à né gi mé bò njèh salé beè, ndóg yíb bò njèh seèn kèrà ndé ngwéh. 22 Mɔ siíb déi wa cuù felè seèn, né bú mé terreb yɔgɔ, bú sâ nde né bú bò njèh taáb mé temé seèn né gi teèn doó ngaá weh, à geé sòm bilí mé ngúlú seèn mene ndò.»

23 À den cuù ye bó a: «Nuaá mé jomo mò sam, né nùà bònò mò. Nuaá mé mè nuàr teèn bilí gàm ngwéh, né nùà ñèllé-nuàr ndò.»

Càn tándulu mé baá yoòr nuàr

cuú cuú

(*Matió 12:43-45*)

²⁴ «Sâ càṅ tándulu déi lé naâ yoòr nuaré déi dula yuo kelá, à nde ké ya dueè; à né bèh cèrrè te hobó ñemâ fòón go. Mé njéh mene, à bèh cèrrè kwà ṅgwéh. Yeé baá ménâ, ye: kènê nyí nde cu nde aá ké lo, lè nuaá mé nyí lé yuoó naâ teèn doô. ²⁵ À wa, sâ ké gwò bó fo gi aá, bó te nyegé gi aá bèh denè gwò ndo. ²⁶ À yeé ñene aá ménâ, à nde yilá fòón cu bò càṅ déi téhbeh mé né bú jelá yógó; bó bó waà, bó bilí yila nde lè nua hèllè. Nua doô die cu péb; beén seèn taré yógó keéh cu dé jomò.»

Nua njuaà

²⁷ Yeésò yeé nde aá mân tueé gií, ma déi deèn yí lètenè bò nuaà, loḡo njíí ké ter, ye bú a: «Lèi njuaà jòḡò naâ wò kóó; mbán njuaà koó naâ wò kóó ndo.» ²⁸ Yeésò ye bú a: «Nua njuaà né seér bòó mé né ṅgòr Càṅ ṅgwéé, mé né ṅgòr Càṅ jolo ndo.»

Fém beè Yeésò bieé
(*Matió 12:38-42*)

²⁹ Cu sâ, bò nuaà ko lom né ké kwaré Yeésò bilí ndeê. À yeé ñene aá ménâ, à duóóm baá-re tueé ndo, ye bó a: «Bò cafané bò né lom bò jélá-temé bò dé gècèn. Ko bó ñene aá fém, te bó ñene ko ye terreb Càṅ. Mè tueé bí, bó ñéné ndé cú, faga le aá te fém mé Càṅ lo boó naâ yoòr Jonâs doô. ³⁰ Gèh fém mé bò Ninivè bò lo naâ yoòr Jonâs ñéné sâ, bò cafané bò nde cu né ménâ yoòr Huaán Nuaà ñéné ndo. ³¹ Bí kóó ye, loú ju tenâ, mgbè dé vèh mé lo deèn naâ ké túno, nde né ter komo wuo, à sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, à lo yuoó naâ tóg ké kundun, bèh mé tàbè bô vulú né teèn kwaré, à ndeè bèh ṅgòr

kógòn sònò Salomôn ṅgwéé. Sâ, nuaá mé né Salomôn yógó keéh, né gi kwaré bò cafané bò teèn. Mé njéh mene, bó né lòu saán seér. ³² Lòu téná-juú, bò Ninivè bò nde né ter kem wuo, bó sie bò cafané bò nyeén. Lòu sam, bò Ninivè bò lé naâ dé boòn ṅgòr Jonâs ṅgwéé, bó kweéh seér temé. Sâ nuaá mé né Jonâs yógó keéh, né gi kwaré bò cafané bò teèn ndo. Mé njéh mene, bó temé kwéh sér ṅgwéh.»

Lâm mé né yoòr nuaà
(*Matió 5:15; 6:22-23*)

³³ «Bó lâm mòḡò bèh, ye te bó leér kwaá lòu, wa te bó kibí kwaá ka soò ndo. Bó lâm mòḡo seér né te bó tuú njíí yí te sùgo, te bò nuaà yilá gwò, bò ñene njolo mé njéh. ³⁴ Njolo yeé né yoòr yeé faá lâm no: mo njolo yeé né ñéné, gùm yeé doón nde né bèsonè ṅagá den. Mo njolo yeé baá nyimé, gùm yeé doón den nde né bèh cibì. ³⁵ Sâ kè keè, wanóṅ ṅagá mé né yoòr yeé doò nde né cibì die. ³⁶ Mo yoòr yeé ṅagá né teèn, bèh cibì déi teèn sam, sâ gùm yeé doón né bèh ṅagá, ṅagá nde né yoòr yeé faá lâm ba den né kóó no.»

Yeésò mé bò *Farisièn mé bò *nji-sóu

(*Matió 23:1-36; Màrk 12:38-40*)

³⁷ Yeésò yeé tueé gi aá mân, nua Farisièn déi yilá njíí bú ké lo seèn bèh yáb ndo. Wa ké gwò, bó yeé baá yáb yieé, ³⁸ hiim seér nua Farisièn dé hiim. Lòu sam, Yeésò né yáb yieé, à be faá tabó né tueé no, yàgà ṅgwéh. ³⁹ Fehtoò beèh deèn ndo, ye bú a: «Kè kú-re bí bò Farisièn kán: bí bò ṅgàb mé bò soò biì doón yaga seér né kèb cieè, kèb lè tena le môn, te bí teèn kurú kwaá yíb mé jéré-temé. ⁴⁰ Bò kùlù bò faá bí no sam! Bí ye Càṅ nuaá mé boó naâ kèb cieè, à kèb lè kóó

bó ná ñgwêh wa? ⁴¹ Mò bí ye te huóm, bí nyàmè sér kèb lè biì. Njii mé né lè ñgàb biì dɔ́ɔ́ɔ́, bí há bò saám bò teèn. Mò bí né ménâ bɔ́ɔ́, sâ ñjèh dɔ́ɔ́ɔ́ nde gi né beè biì ñgágsé.

⁴² «Bí bò Farisièn, bí nde né gèr ñenéné! Bí kò lom né Càṅ mbe haá; mò ñjèh baá yulà, bí né gi bú cécéné haá nyegé: bò sibi mé bò san mé bò nyure hihiné. Bí haá gi né bú mbe ménâ dág. Ñjèh cén, bí bò *sóú dé kokoò jòlò kó ñgwéh; wanɔ́ɔ́ɔ́ bí sé la né ju mé gècèn mene tená kɔ́ɔ́, bí sé la né Càṅ mé temé cén gwaán, te bí nde ye bú mbe haá.

⁴³ «Bí bò Farisièn, bí nde né gèr ñenéné! Lè *gwà sóú, bí gwaán lom né bèh dené dé kokoò. Né mene ké tan mé ké mbartogò, bí ye kò bò nùàr gìbì bíé bèlè bí lòu. ⁴⁴ Bí nde né gèr ñenéné! Bí den né faá sà nɔ; bò nùàr né teèn mbaá gólé kelá, bó ñenéné kó ñgwéh.»

⁴⁵ Nuaré déi deèn yí lètenè bò *ñjì-sòu ndɔ, ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, gèh dé mé wò né tueé hèn, wò seb bilí né mé béh mene.»

⁴⁶ Yeésò ye bú a: «Mé bí mene, bí nde né gèr ñenéné, bí bò ñjì-sòu. Bí né seé tarê felè bò nùàr mbiín kwaá, bí be teèn yí ñgwéh. Né mene nyògò beè cén, bí teèn cór ñjì bèh te gam bó.

⁴⁷ «Bí ñene nde né gèr fí! Dàm bò *sòn-Càṅ bò ñgìb, bò tele biì lo wula giì naá kɔ́ɔ́. Bí ké toò bɔ́ɔ́ nde den né mé seé bò tele biì, bí né sà bò sòn-Càṅ bò meé nyegé, ⁴⁸ bí mé ñjèh feh keéh né ye, bí bò tele biì né mé seé cèn, wa bó lo dé bɔ́ɔ́n wulà naá dé wulá, bí me dé biì sà ma. ⁴⁹ Né dé cí mé Càṅ lo naá giì mé kógòn seèn tueé, ye nyí nde né bò sòn-Càṅ bò mé bò mbòṅ tebè ké yoòr bɔ́ɔ́n temá ñjii, bò nde né bò déi bunó, bó wula bò déi lòu. ⁵⁰ Bò sòn-Càṅ bò mé bó

lé naá giì wulá sâ wón duóm né lòu, tóg nde wa mé nàm hèn dɔ́ɔ́ɔ́, húóm bɔ́ɔ́n nde gi né bò cafané bò bieé. ⁵¹ Duóm nde né mé húóm Ábèl, nde wa mé húóm Jakarí. Bó lo bú dé seèn wula lò naá lètené caá gwà Càṅ, sâ mò né yí toò, kò ká jomo mân. Mè né tueé ye bí a, húóm bɔ́ɔ́n dɔ́ɔ́ɔ́ nde gi né bò cafané bò bieé.

⁵² «Bí bò ñjì-sòu, bí nde né gèr ñenéné! Lòu sam, huaán kí mé komo yeé gwà kógòn, bí lé naá som weh. Bí mé feh biì gwò yilá ñgwéh; bòó mé gwaán né yilá, bí né bó toò yiín tená ndɔ.» ⁵³ Jomo sâ Yeésò yuo ndɔ. À yeé yuo aá, temé fulu ñaá bò ñjì-sòu mé bò Farisièn lè. Bó duóm baá-re bú bò ñjèh mé yulá-temé mene bieé baá, ⁵⁴ te bó foón keéh bú sòn teèn, bó sie bú mé ñjèh.

12

Dèn làn mé bò leba bò (Matíò 10:26-27)

¹ Sâ cìlì nùàr mgbón né cu sâ doó ñab den. Yeésò yeé ñene aá ménâ, à jògò tueé ñjii logò mé bò mbòṅ seèn, ye bò a: «Bí bòn feh biì mé kulu bò *Farisièn; mè jue né leba bɔ́ɔ́n doò. Bó ñgòr dɔ́ɔ́ɔ́ tueé gi né mé sòn fèfà. ² Mè tueé bí, bò ñjèh lèrrèb dɔ́ɔ́ɔ́ nde gi né cie ñenéné yuo; bò ñjèh dé nènâb ñenéné yuo kela giì bèsónè ménâ ndɔ. ³ Njii mé bí né bèh cibì tueé dɔ́ɔ́ɔ́ nde né bèh ñagá ñgulí den. Bí yila mene gwò, bí ferá mene hin, bí né ké mí namé den, mé ñjèh mene bó nde né ké felè gwà ñaá, bó yie den teèn, bò nùàr ñgweé laré dɔ́ɔ́ɔ́.

Nuaá mé bí nde né veéh (Matíò 10:28-31)

⁴ «Dé biì, bí bò mbeí mò, mè né bí tueé: bí té bò wulá-nùàr bò vèh. Bó wula lom né lélan ñgàn

yoòr, sâ gi aá, bó mé terreb déi toò sam cuú. ⁵ Mè tueé bí, nuaá mé bí nde né veéh né sér Càn. À dé seèn né mé terreb nùàr wulá, à si njií tuar te we tarê. Mè tueé bí: bí vèh sér bú.

⁶ «Hên faá tásuagár doô, mɔ bó domó laáb mene bó tín, bó go som kóbò fà, nde né nùàr yulá wa? Mé njéh mene, Càn njolo mé cén déi lètenè bòn cì bèh, ⁷ sé tagá bí wa? Mè tueé bí, né mene bò yúlí feèh bìi dɔ́ɔ́n né gi njolò seèn. Bí té mbaá vèh kú; kela né bí te mbeí yuúí mé dàm bò tásuagár hèllè.»

Yeésò gwaân mé Yeésò ngɔ́ɔ́n
(Matîô 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «Mè tueé bí, nuaá mé né mè cie toò bò nùàr gwaân njií dɔ́ɔ́n, loù sâ *Huaán Nùàr nde né bú toò bò cili Càn gwaân weh ndɔ, ye né nùàr nyí. ⁹ Nuaá mé né mè toò bò nùàr ngɔ́ɔ́n dɔ́ɔ́n, mè nde né bú toò bò cili Càn ménâ ngɔ́ɔ́n ndɔ.

¹⁰ «Nuaá mé né Huaán Nùàr jueé, bó nde né veèn seèn doó kulú njií. Nuaá mé dé seèn jue seér né Cúcuí Njagá, bó veèn seèn lè kulú sòm ndé ngwéh.»

¹¹ «Bí kóɔ ye: bò nùàr nde né bí sie, bó jɔgɔ njií bí ké *gwà sòu bèh juù, bó nde né bí ké toò bò kokoô bò dé loô ménâ mgbómé njií ndɔ. Loù sâ njií mé bí nde né sònò tueé, bí té nyàmè. ¹² Loù sâ Cúcuí Njagá bí ngòr sònò tueé kwaá nde né kóɔ.»

Dene yánè nùà lieê déi

¹³ Nuaré déi lé naâ yí lètenè bò nùàr teèn, ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, tele bèh lé naâ béh ngúlú kuú kwaá loó. Júé bei mò a, gè há mè dé mò ma.» ¹⁴ Yeésò ye bú a: «Nùàr mò, kei mé yí keéh né mè teèn kóɔ wa? Mè ndeè naâ bèh ju bìi tenâ, mé ngúlú bìi geé wa?» ¹⁵ Jomo sâ à ye bò nùàr a:

«Bí bòn feh bìi mé temé te ngúlú jɔgɔ kwaá. Nùàr a, kwà jí méné njèh dɔ́ɔ́n, ndɔg, à yòn teèn kwà kèh ndé ngwéh.»

¹⁶ À si baá-re bó kàn déi ndɔ, ye bó a: «Nùà lieê déi lé naâ mé ñueèh teèn, yab lé naâ teèn yuo dé gècèn. ¹⁷ À duóom baá-re mé huún seèn munò ye: Hên bèh teèn sam; nyí yab hên dɔ́ɔ́n kwaá gi nde né he wa? ¹⁸ À den cu kaà mé be seèn ye: Nyí kɔ baá kèn: nyí nde né bò mbán nyí dɔ́ɔ́n ñerré som gi, nyí sie hamé seér bó lòu, te nyí bilí kwaá gi bò yab mé bò njèh nyí dɔ́ɔ́n teèn. ¹⁹ Jomo sâ nyí tueé nde aá ye yo nyí a: wò yab ngún bilí kwa baá kèn, baá dé nyèmâ ngún ndɔ; dù bá duù, yíé bá dé yieê, wò ñueé lom dé ñueé; dòbò ní bá tàbè mbaá. ²⁰ À yeé tueé gi aá mé huún seèn mân, Càn ye bú a: Nùà kulú faá wò nɔ! Wò kó ngwéh ye lan cibítenè wò nde né kuú wa? Sâ, nei bò njèh yeè hèllè yieé nde né kóɔ wa?»

²¹ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè tueé bí, sâ nuaá mé ngúlú bilí kwaá lom né dé seèn, à dé Càn bilí ngwéh dɔ́ɔ́n, nde né bú faá nùà kulú hèllè nɔ bɔɔ.»

Ndèm mé Càn kwaá
(Matîô 6:25-34)

²² À den cuù ye bò mbòn seèn a: «Mè tueé bí, mɔ né mân, bí té mé yáb nyàmè lè, ye te bí koó feh bìi. Bí té mé cògò nyàmè lè, ye te bí su kwaá yoòr ndɔ. ²³ Kela né yòn nùàr mé yáb; gùm nùàr huòm kela né kóɔ mé cògò ndɔ. ²⁴ Bí jògò kè ní ke bò non ye; bó yab dòbò bèh, bó kwá bèh, bó mé be yolò sam, bó mé mbán sam ndɔ. Mé njéh mene, Càn né gi bó koó laré; sé tagá bí wa? Ngweéh kela né bí mé non mà.»

²⁵ À den cuù ye bó a: «Bí né mene nyamé, lètenè bìi δóνη, nei cieé déi felè bò cieé seèn sagá komo nde né kóó wa? ²⁶ Mò njèh dé maàn hèn né bí yóǵó, sâ bí dé jomò mbaá nyamé den né dé kei wa? ²⁷ Bí kè wèh yoòr bò mvue nyurè mé né ké ñueh baá: bó seé témá bèh, bó còǵò coló kó bèh ndó. Mé njèh mene, mè tueé bí, mgbè Salomón mé be ñgùlù seèn mene δóνη lé gèh nòmò còǵò faá bò mvue nò sù kwà ná ñgwèh. ²⁸ Mò Càñ né nyure mbaá yàgà ménâ nyegé huóóm, à còǵò mé bí há kélá ndé ñgwèh wa? Ñgweéh bò nyure ké ya den weh né dé laàn, kwèh bó nde né saá sòm wa? Temé kuú né bí lòu, mè tueé bí.

²⁹ «Sâ bí té mé yáb bò mbè mbaá nyàmè fón lè, bí té seé cer. ³⁰ Dé sâ né seé bò wòñ bò; bó né gi ménâ nyamé fón. Bí né dé bìi mé Tele teèn; bò njií mé saám né bí δóνη, à né gi kóó. ³¹ Bí yúé fón sér *Lò Càñ, Càñ nde né bí bò njèh dé jomò teèn haá keéh.»

Ngúlú dé ké te vulúu
(Matíò 6:19-21)

³² Yeèsò den cuù, ye bó a: «Bí té vèh, bí mene màgà ñgwèh, bí né bò mbieè mò. Lò Càñ né dé bìi; Tele bìi Càñ haá né bí kóó, ye nyí gwaán né ménâ. ³³ Sâ bí gò sòm bò njèh bìi, bí geé haá njií bò saám bò kàgàlòñ sâ. Bí fón sér ñgúlú mé nde né ter le, bí né ké te vulúu bilí njií. Dé sâ gí ndé cú, yíb ñúób ndé cú, sueé yíé ndé cú ndó. ³⁴ Bí kóó ye, temé nùàr né gi bèh mé ñgúlù seèn né teèn.»

Dene làn

³⁵ «Bí dèn dene bò siib; bí góló nyegé còǵò bagasé, bí mòǵò siè lám beè. ³⁶ Bí dèn làn faá bò seé bò mé né tele seé bòn kela den nò. Te tele seé bòn cuù bèh

kùrmò fù, à ǵo hin, bó gulu keéh bú wúwágá. ³⁷ Bò seé bò mé tele bòn nde né bó ménâ kwa δóνη, nde gi né samé. Mè né tueé ye bí a, mò à cu cuù baá, à nde né còǵò goló nyegé, à feh bó bèh denè kwarè yáb, à bó yáb jǵǵo haá seér kóó. ³⁸ À cu cuù mene lǵǵòtenè, né mene toò cieé, bòó mé né lóm goó δóνη nde gi né njua beè seèn kwa. ³⁹ Bí kóó ye, mò nùà gwà sé né kóó ye lòu sâ yíb nde né nyí yilá, à sé naà làn den, à mòm ñaga gwà seèn, te yíb gwò yilá cú. ⁴⁰ Sâ bí dèn dèn làn ménâ, wanóñ Huaán Nùàr kar waà nde né lòu mé bí cí mùnò ñgwèh.»

Nùà seé dé bagaà mé dé veèn
(Matíò 24:45-51)

⁴¹ Pièr ye bú a: «Fehtoò beèh, wò kàn hèn si njií lom né mé béh wa, né mé bò nùàr δóνη wa?» ⁴² Fehtoò beèh ye bú a: «Kwà mé tueé bí felè nùà kóǵòn mé né seé tele seé seèn mé temé cén bóó. Né nuaá mé tele nde né bò seé bò δóνη haá kwaá beè seèn, te à geé haá bó yáb, à geé faá né tueé nò. ⁴³ Mò tele seé seèn waà, à né seé seèn te ceér-e ménâ bóó, à nde né beè teleè samé. ⁴⁴ Mè né tueé ye bí a, tele beè seèn haá ló bilí nde né mé bò njèh seèn mene δóνη.

⁴⁵ «Á, mò nùà seé cén sâ den seér cuù né mé feh seèn, ye: Tele seé nyí wágá cú ndé ñgwèh, à né seér bò seé bò lobo, né mene bò dé sisiib, né mene bò dé vévèh, à né bó lobo, à né yáb yieé ndabé, à né ñueé sela; ⁴⁶ mò à né méménâ bóó, ñgweéh sâ tele seé seèn nde né lòu kaár waà, à weh bú seé wa? À nde né bú kwǵó sòm, te bó bò dúágá-tie bò den mé gèh nùr cèn.

⁴⁷ «Nùà seé mé né gi njií mé tele gwaán nê kóó, à ménâ bó ñgwèh, à bú bò njèh seèn nyegé ñgwèh δóνη, nùà sâ nde né mé nùr beè

teleè ñené kuú. ⁴⁸ Njii mé tele seê gwaán nê, mo nuàr kó ñgwéh lòu, à né mene veên boó, sâ dé seên bó bú kókoó lòbò ndé ñgwéh. Bí kóó ye, nuaá mé bó lé naá bú ñjèh ñgún haá, bó beè seên bie weh cu nde né ñgún ménâ ndo; bó ñgún bie weh kela nde né beè nuaá mé bó lé naá ñgún haá.»

Yeésò yìè kèrrè
(*Matió 10:34-36*)

⁴⁹ Yeésò ye bó a: «Mè ká doó beè waà né mé we. Mè né gwaán ye sé la baá ñgie. ⁵⁰ Mè nde né nòmò Càñ weh ndo. Baá lom mè dé yieê yieé. ⁵¹ Bí té mùnò ye mè ká te wóñe ndeé né bò nuàr dolé haá. Mè tueé bí, mè ká lètenè biì nde seêr né bèh kèrrè sii. ⁵² Mo bò nuàr né gwò tín, kènê bò tagár bò déi nde né bò fà bò bunó; bò fà bò nde né bò tagár bò bunó ndo. ⁵³ Tele nde né huaán bunó; huaán bunó cu tele ndo. Meí nde né huaán dé vèh bunó, huaán bunó cu meí ménâ ndo. Bò makoó bó bò veèh ñuna boòn nde né méménâ lètenè boòn bunó kuú.»

Ciè Càñ lètenè bò nuàr ñené kóó
(*Matió 16:2-3*)

⁵⁴ Yeésò tueé njii mé cili nuàr ndo, ye bó a: «Mo bí ñene nu baá ter kèb nyiib* yilí komo ñaá, bí ye: nu nde né neé. Ne ka ménâ. ⁵⁵ Mo bí ñene fu né lòu kobó ñaá, bí ye: lan nde né salé; salé ka ménâ ndo. ⁵⁶ Jue ka bí bò leba bó! Bí né gi bò njii sâ doón ñené kóó; né mene ká doó, né mene ké ter, né gi njolò biì ñagásé. Seên boó né naàn mé bò ñjèh dé nàm biì hên, bí ñéné kó ñgwéh wa?»

Sòn cên mé nuàr bìnò deen
(*Matió 5:25-26*)

⁵⁷ «Boó né naàn mé bí ceér gécên mé be biì ñéné kó ñgwéh wa? ⁵⁸ Mo bí nuaré déi baá mé ju, à né wò síí, à ju sâ njii né ké

toò nuàr dueè; mo bí bú go bilí né kóó, lègè lom ceér dueè tég, te bí bú jògò den gi mé sòn cên ye; wanoón wò nde né ju beè seên toò bò kokoó bò die, bó sie haá njii wò mé sóji; te sóji nde wò ké gwà cibi yii njii. ⁵⁹ Mè tueé wò, bó sie kwaá nde né wò beè méménâ, tóg ko bò tomo ñjèh nuàr hèllè yuo kela gi baá kèn, sâ ye.»

13

Temé kweéh seêr, mo sam, cio

¹ Cu sâ bò nuaré déi waà ndo, bó ndeé Yeésò ñjeré déi felè bò Galilé bò bieé. Bó ye bú a: «Cu mé bò Galilé bò lé naá *semé ké toò Càñ ñoób, *Pilátò lé ye ñób bilí mé bó mene. Bó lé naá mé bó mene ñoób bilí ndo.»

² Yeésò ye bó a: «Beè biì, bí munó né ye gèh gèr mé bò Galilé bò hèllè lé naá ñené sâ, bó lé veên boó kela naá kóó mé bò mbeí wa? ³ Cí sam; mè tueé bí, mo bí temé biì kwéh sér ñgwéh, bí kuú gi nde né ménâ ndo. ⁴ Ngweéh gwà tèb Siloè lé naá ñem, lobo wula lo bò nuàr gwò yulà cùòb téndelé wa? Bí munó né ye lètenè bò Jerusalem bò doón, bò sâ bò hèllè lé boó sabé kela naá kóó wa? ⁵ Mòn sam; mè tueé bí, mo bí temé biì kwéh sér ñgwéh, bí nde né ménâ doón kuú gií ndo.»

Kàn tou wá-tàb déi

⁶ Jomo sâ Yeésò si cu kàn déi, ye bó a: «Nuaré déi lé naá tou* déi ké ñueh dobo kwaá. À né ké teèn ndeé, ye te nyí kwa tàb teèn, à ñjeré déi teèn kwà ñgwéh. ⁷ Lou sâ, ye nuàr seê seên a: Baá nyèma tagár, nyí né felè tou hên mbaá yagá kuú, tàb teèn sam. Kòmò si ní bú doó, à né bèh dé lòu yiin kwaá den. ⁸ Nuàr seê doó ye bú a: Tele mò, kwá ló cú yeè bú nyèma

12:50 12:50 Mk. 10:38 12:53 12:53 Mich. 7:6

* 13:6 13:6 Bó tou sâ yilá né “figuier”.

* 12:54 12:54 Kèb mé lou yila yeé teèn.

hên ménâ; mèn nde né ké kaá kweé yon, mèn su yelle teèn. ⁹ Merré déi nyemà kwèh à nde né tàb waá. Mo sam, te béh komo som ye bú.»

Ma déi lòu sòu taré sòm

¹⁰ Lòu sòu déi sâ Yeésò né bò nùàr njèh ké *gwà sòu feh den. ¹¹ Ma déi lé naá gwò sâ teèn, à né mé tándulu yoór; baá nyemà yulà cùòb téndelé, càṅ doò né bú ṅgòṅò beè sie guú kwaá den. À bɔ́ó mene naàn, à ter njébá dilí kó ṅgwéh. ¹² Yeésò yeé ṅene aá bú, à yilá njií bú, ye bú a: «Dé vèh, lan wò yili yuo aá lè beèn yeè hên kèn.» ¹³ À ba njií bú be felè; kwar cén ma doò njébá dilí yuo ndɔ, à yila keéh Càṅ seèn.

¹⁴ Nùà koò gwà sòu yeé ṅene Yeésò taré sòm aá nùà beèn lòu sòu, temé yulá bú lè, à tueé njií seér, ye bò nùàr a: «Bò cieé seè bɔ́ó né ténjén. Bí ndé bèh teèn, te bí taré yuo; dèn ṅgwéh lòu sòu.»

¹⁵ Fehtoò beèh deèn ndɔ, ye bú a: «Jue ka bí bò leba bò! Lòu sòu cén sâ nùà kàn né yeé ndeé, à né nàgà seèn se weh, wa né vuòmndeé wa, à derré njií bú bèh nòmò ŋueê. ¹⁶ Sâ, ma mé né ndùté ndùtù Abrahâm hên né gèr beè *Sátàn ṅené, Sátàn né bú mé yuú lané den, lan baá nyemà yulà cùòb téndelé. Mè yeé yili sòm aá bú, bí ye, wa lòu sòu húóm ṅgwéh mé mé se sòm bú lè yuú sé wa?»

¹⁷ À yeé tueé gi aá ménâ, fegùli kibí kela mé bò bònò bò seèn doó. Bò nùàr dé bònò samé seér dé samê. Lòu sam, à lètenè bònò bɔ́ó lom né bò seé dé dudueèr.

Kàn mvum tàb làm

(*Matiô 13:31-32; Mârk 4:30-32*)

¹⁸ Jomo sâ Yeésò ye bó a: «*Lò Càṅ fela né kei wee? Mè bú me njií nde né mé kei wa?» ¹⁹ Ye bó a: «Lò Càṅ den né faá mvum tàb

làm† mé nuaré déi lé naá ké mbar seèn dobo kwaá nɔ. Yeé baá ter baá yuo, ṅa toú, bò non tieé fulu teèn.»

Kàn déi mé kulu
(*Matiô 13:33*)

²⁰ Yeésò den cuè, ye bó a: «Mè Lò Càṅ me njií nde né mé kei wee?» ²¹ Ye bó a: «Lò Càṅ den né faá kulu nɔ. Ma déi lé naá dɔóm weh, à si ṅgàb tàgà ndetoón cùòb tìn mé njéh. Yeé baá jelá, fulu komo njií gùm tàgà dɔón ter.»

Hin dé barê

(*Matiô 7:13-14, 21-23*)

²² Yeésò né te loó kokoò mé loó tetɔ́r ndeé, à né njèh teèn feh bele, ye te nyí yuo kela ké Jerusalem ndɔ. ²³ Nuaré déi waá, ye bú a: «Dé koò, á hên bò nùàr nde né kókoó yili yuo wa?» Yeésò tueé njií mé bò nùàr ndɔ, ye bó a: ²⁴ «Hin né baré, bí lègè lòu te bí yila kela ye. Mè tueé bí, bò nùàr kókoó nde né lege ke; mé njéh mene bó yilá kwà ndé ṅgwéh. ²⁵ Nùà gwà nde né ter wuo, à colo hin seèn, à ferá tena lo bí cie. Bí nde né hin gɔré, bí né bú teèn yilá yíi, ye: Fehtoò beèh gùlù kéh béh teèn. À nde né bí tueé ye bí a: Bí yuo naá-re he wa? Nyí bí kó ṅgwéh. ²⁶ Cu sâ bí nde né tueé ye bú a: Ngweéh béh bí lé yieé beéh kɔ́ó, béh ŋueé kɔ́ó wa? Ngweéh wò lé naá njèh ké lo beèh feh ndɔ wa? ²⁷ À tueé lom nde né dé seèn ye bí a: Bí bò vevené bò dɔón, bí yùò doó sâ nɔón, nyí bí kó ṅgwéh.»

²⁸⁻²⁹ Yeésò den cu ye bó a: «Ké sâ kéṅ nde né silí, nyie nde né yieé. Bí nde né Abrahâm mé Isák bô Jakòb mé bò *sòn-Càṅ bò dɔón ké te Lò Càṅe ṅené njií. Nùàr hihiné nde né ké teèn yilá laré; bɔ́ó mé naá kèb bà, kèb nyiib, kèb

13:14 13:14 Ex. 20:9-10; Deut. 5:13-14 † **13:19** 13:19 Ká Bà mvum mé jie kela né koó né mvum tàb làm. Dé ké lo bò Juf né mvum dé hiin. **13:27** 13:27 Ps. 6:8 **13:28-29** 13:28-29 Mat. 8:11-12 **13:28-29** 13:28 Mat. 22:13; 25:30

fenê mé kèb túnò mene doón, nde gi né teèn yilá, bó né kùrmò yieé. Sâ bí né dé bìi kèb cieè. ³⁰ Mè tueé bí, bò déi lètenè bò ké jomo bò nde né ké toò kelá seér; bò déi lètenè bò ké toò bò kela seér cu ké jomo.»

*Feh Yeésò gwoñ ké Jerusalem
(Matíó 23:37-39)*

³¹ Cu sâ bò *Farisiên déi bilí waá ndo, bó ye Yeésò a: «Yüò hèn yuòò, ndé sèr toò; *Herôde gwaán né wò wulâ.» ³² À ye bó a: «Né sése! Bí ndé júée bú a: Mè né bò nuàr tándulu yoòr kwogó, mè taré som bò beèn bò, wa mè nde né méménâ lan mé kwéh bóó; kulá mè bóó som ma. ³³ Sâ mè nde né mé seé mò toò bóó ndeé ser lan mé kwéh bó kulá. Lòu sam, ye sòn-Càñ déi a: té ké cie kú lè, wa bó ndé kú gi ké Jerusalem ma.

³⁴ «Òè Jerusalem! Òè Jerusalem! Dàm bò sòn-Càñ bò wula gi né wò. Bóó mé Càñ lé naâ yoòr yeé temá njií doón, wò bó mé taá tobé wula gi né kóó. Mè né mene gwaán, ye mè nde né bò nuàr yeé ká ka mò koró bilí, faá cuar kurú kwaá yeé bò huaán ka bà no, wò gwàn bèh. Baá mbei meèn wa, Jerusalem? ³⁵ Mè tueé bí, gwà bìi nde né ter le, bí mè ñéné ñgwé ndé cú; kó cu mé bí ndeè baá mé sòn bìi tueé ye: Càñ Dueè a, kúlú nyégé nuaá mé ndeè né mé yilí seèn kulú, sâ ye.»

14

Nuà beèn fufulú

¹ Lòu sòu déi Yeésò nde ké gwò nuà koò bò *Farisiên cén déi bèh yáb yieé. Bóó mé lé naâ doó sâ doón né Yeésò ke den. ² Nuaré déi lé naâ doó sâ teèn ndo, à né mè beèn fufulú mân yoòr; à né toò Yeésò ñjebá den.

³ Yeésò yeé ñene aá ménâ, à bie njií mé bò *ñjì-sòu mé bò Farisiên,

ye bó a: «Mò bó taré som nuàr lòu sòu, né jolo wa, jòlò ñgwéh wa?»

⁴ Bó sòn kòmò ñgwéh. Yeé baá môn, Yeésò taré som nuàr beèn hèllè ndo, yi njií bú. À tueé njií mé bò nuàr ndo, ye bó a: ⁵ «Hèn, mò lètenè bìi ñunà nuaré déi, wa nàgà seèn wa, die yila ké dòu lòu sòu, à bú beè nomo lègè sòm ndé ñgwéh wa?» ⁶ Dé sâ gela yogó cu bó.

Bèh denè balé

⁷ Bóó mé bó yilá njií naâ bèh yáb hèllè né bèh denè lòu balé fón. Yeésò yeé ñene aá ménâ, à ye bó a: ⁸ «Mò nuaré déi sua véh, à yilá njií wò ké gwò seèn bèh kùrmò yieé, té bèh denè dé koò kè wèh; kó ñgwééh à naâ nuà dueè mé né wò yogó teèn yilá keéh ndo. ⁹ Mò nuà koò doó waá, nuà gwà mé naâ bí fà doón yilá doò nde né wò ter komo som, nuà koò hèllè den keéh, wò nde seér ké jomo bò nuàr mé fegùli mene den ndeé. ¹⁰ Mò bó né wò yilá, ndé dèn sér ké jomo bò nuàr, te nuà gwà ñene ménâ, à yilá kwaá njií seér wò te bèh denè dé koò, te wò lie ye njòlò bò nuàr doó sâ doón.» ¹¹ À den cuè ye bó a: «Bí kóó ye, nuaá mé né ter ñgumó ñaá doón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nuà dolé.»

Nuàr yilá balé

¹² Yeésò tueé njií mé nuà gwà ndo, ye bú a: «Mò wò né bò nuàr bèh kùrmò yilá njií, té bò mbei yeé mé bò nuàr yeé bó bò lillieè bò teèn yilá kéh; mò sam, bó nde cu né wò sòn sâ yilá haá som. ¹³ Mò wò gwaán né bò nuàr bèh kùrmò yilá njií, yilá sér bò saâm bò mé bò tácoó, bóó mé be sam gule sam, mé bò cùgò njolo bò ndo. ¹⁴ Bò sâ bò mé terreb sam, bó wò sòn sâ yilá há sòm ndé cú; te Càñ kulu

seér wò kɔ́ɔ, à ndeè gwɔm wò louè mé bò didilí bò nde né te cio komo yuo gií.»

Kàn felè kùrmò déi
(Matíò 22:1-10)

¹⁵ Bòó mé né te yáb sâ yee ñgwéé gi aá ménâ, cén déi lètenè bɔ̀ɔn ye Yeésò a: «Njua né felè nuaá mé nde né yáb ké te *Lò Càŋe yieé teèn!»

¹⁶ Yeésò deèn ndɔ, ye bú a: «Nuaré déi lé naâ kùrmò neé, à yilá njií bò nùà kókoó teèn. ¹⁷ Cu yeé wulu baá, ye nùà seê seèn a: Ndé júee bò nùà a: yáb baá gi doó, bò ndé yíé bá yieé ma. ¹⁸ Bó dɔ́ɔŋ, nùà kàn ye bú a: Nyí kuún aá kèn. Nùà toò jògò ye nùà seê a: Nyí lé naâ ñueèh ñge, nyí jògò nde née yɔŋ ke ye; kúkùr yeé, té ndé. ¹⁹ Dé jomò ye bú a: Nyí lé naâ nàgà yulá ñge, nyí nde née bó fèfà fèfà laáb, te bó kie ke boór ye; kúkùr yeé, té ndé. ²⁰ Dé tagàr ye bú a: Nyí jɔgɔ baá véh, nyí teèn wá ndé cú.»

²¹ «Nùà seê doò cu cuù, à tueé mé tele seê seèn ménâ ndɔ. Temé ñaâ tele lè, à ye nùà seê seèn a: Gò gɔ̀ɔ, ndé yilá wèh bèlè bò nùàr ceceér, mé ké mbartɔgò mene; yilá ndé bèlè mé bò saâm bò, mé bò táccɔgò bó bò cùgò njolo bò mé bòó mé be sam gule sam dɔ́ɔŋ.»

²² «Jomo sâ, nùà seê doò cu cuù ndɔ, ye bú a: Tele mò, mè yilá wa gií aá mé bó kèn; bèh née cu le ye. ²³ Tele ye bú a: Ndé bèlè bá kènê ké jomo loò mé yí fei ceceér, siè ndé bèlè mé bò nùàr lòu, te gwà mò yuú mé ñjéh. ²⁴ Mè tueé bí: mè la naâ bò toò jògò bò mbaá yilá kuú, bó yáb mò sònò nágá kéh ndé cú.»

Ñjèh dɔ́ɔŋ vuú loó, te nùàr ña ye mbòŋ Yeésò
(Matíò 10:37-38)

²⁵ Cìli nùàr ñgún né Yeésò jomo kem bele. À bele seér ndɔ, ye bó a: ²⁶ «Nuaá mé gwaán né jomo mò beleè dɔ́ɔŋ, bú a: gwàn kélá mè mé bò nùàr seèn, né mene tele bó meí seèn; né mene vèh seèn mé bò ñuna seèn; né mene bei, né mene òim, né mene tie seèn; dɔ́ɔŋ, bú a: gwàn kélá mè mé bó. À gwaán kela cu mè mé yòŋ seèn nùà ñjèh ndɔ. Mò sam, à mbòŋ mò dèn kòmò ndé ñgwéh. ²⁷ Nuaá mé toú gèr mé be seèn jógó ñgwéh, à mè bèlè ñgwéh dɔ́ɔŋ, mbòŋ mò dèn kòmò ndé ñgwéh ndɔ.»

²⁸ «Sâ mò lètenè bìi nuaré déi nde aá gwà sieé, bú a, dèn ndé doó, à taán nyegé gi. Mò kàgàlòŋ nde né wulú, à duccóm ye seé gwà hèllè. ²⁹ Mò sam, à nde né lélan maàn gwà si cegé, kàgàlòŋ gi yuo, gwà le toò. Sâ bò nùàr nde né mé ja kuú den, ³⁰ ye: kè nùàr hèllè kán, à duccóm gií dág; ké jomo beè mvúâr.»

³¹ «Déi né cu mân: Mò mgbè déi gwaán né taáb mé mbeí lieé, bú a, dèn cèrè doó, à taán nyegé gi bò nùàr seèn, ye bò nùàr nyí né cegé kám yulá. Mò mbeí kem waà mé bò nùàr kam ndètoón, nyí nde né mé bó lieé komo wa? ³² Mò sam, bú a, témá kóbó ñjí lòm mbeí be jògò, te pón die.»

³³ «Sâ, kò bí taán nyegé ménâ ndɔ, wanccòŋ nuaré déi seèn mbòŋ mò mbaá ñá kòmò ndé ñgwéh, mò à bò ñjèh seèn dɔ́ɔŋ ñgón ñgwéh.»

Túóm cuaré
(Matíò 5:13; Màrk 9:50)

³⁴ «Túóm né ñjèh bagaà. Á mò túóm cuaré baá, bó boó ñgulí cu nde né bú naàn wa? ³⁵ Sâ gi aá kèn; à yelle sam, à tàbè gàm ndé cú ndɔ. Bó bú su njií nde aá cie

mbaá. Nuaá né mé tie dé ñgweê, bú a, ñgwe nyégé bagasé.»

15

Kàn sòrñganj mé lé naâ leér
(Matîô 18:12-14)

¹ Bòó mé weh yeé kàgàlòñ lãmpòñ mé bò vevenê bò dɔ́ɔñ bilí nde gi kwarè Yeésò bèh ñgòr seèn ñgweê. ² Bò *Farisiên mé bò *njí-sòú yeé ñene aá ménâ, bó duɔ́m lètenè bòòn ndugò, ye: «Nùà hên bò vevenê bò kwarè seèn weh kwaá né dé kei? Bó bó mé ñgàb cên yieé bilí né dé kei ndo wa?»

³ Yeésò yeé ñene aá ménâ, à si bó kàn, ye bó a: ⁴ «Hên mo lètenè bìi nuaré déi né mé mbieè yuií, cén déi nde leér le, à bòó nde né naàn? À bò dé yulá tárènéà cùòb tárènéà doô yí fei kwá ló ndé ñgwéh, à nde dé cên doô fɔ́ɔn wellè wa? ⁵ Mo à fɔ́ɔn kwa baá bú, à ndeé né bú tuagaá mé vɔ́gò-temé mene jɔ́gò sie, ⁶ à cu cuù mé njéh, à yilá bilí bò mbeí seèn mé bò nuàr kwarè seèn, ye bó a: Bí ndé vrà gãm mè teèn; sòrñganj mò lé naâ leér, mè bú fɔ́ɔn kwa cu aá kèn.»

⁷ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè tueé bí, mo nùà veèn cén kweéh seér temé lètenè bò mbeí, vràb nde né ké te vulúu felè seèn ménâ ndo. Bó vra kela nde né bú mé bò didilí bò yulá tárènéà cùòb tárènéà mé mùno ñgwéh temé kweéh seér doô.»

Kàn kàgàlòñ mé lé naâ leér

⁸ Yeésò den cuù ye bó a: «Mo ma déi né mé kàgàlòñ beè kãm cén, yuií cén nde die leér teèn, à we mògò ndé ñgwéh, à fɔ́ bilí gwà, à ñalé fɔ́ɔn teèn wa? ⁹ Mo à fɔ́ɔn kwa cu aá, à nde né bò mbeí seèn mé bò nuàr kwarè seèn yilá bilí, ye bó a: Bí ndé vrà gãm mè teèn; kàgàlòñ mò lé naâ leér, mè kwa cu aá kèn.»

¹⁰ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè tueé bí, mo nùà veèn cén kweéh seér temé seèn, vràb nde né lètenè bò cìlì Càn felè seèn ménâ ndo.»

Kàn felè huaán yíe ñgúlù déi

¹¹ Yeésò den cuù ye bó a: «Nuaré déi lé naâ mé huaán fà. ¹² Cieé déi òm ndeè ye tele a: Gè bò ñgúlù yeé geè, wò kɔ́b haá mè dé mò. Tele geé haá bó ndo. ¹³ Tètèi sam, à go sɔ́m gi aá bò dé seèn kèn, à weh kàgàlòñ hèllè, à fɔ́ɔn gò, à nde lè lò déi, bèh dàb mán. Wa teèn, à yila kàgàlòñ doô yieé ndabê. ¹⁴ Nde nde, kàgàlòñ hèllè gi yuo. Cùè die lè lò sâ ndo. Sâ bú dɔ́ɔñ, à mé njeré déi beè sam cuù.»

¹⁵ «Yeé yɔ́gò baá, à nde yila seé beè nùà lɔ́ɔ déi. Nùà hèllè njíi baá-re bú ké ñueh seèn bèh ñguiáñ beleè. ¹⁶ Huaán doô ye merré déi nyí nde né bò tòmo yâb ñguiáñ teèn domó yieé kwa; ndóg, nuaré déi bú teèn há ñgwéh. ¹⁷ Yeé baá ménâ, à den cuù mé huún seèn ye: Mè nde aá mé cùè mbaá kuú. Hên ké lo tele mò, bò seé bò seèn né mé yáb beè tabe den. ¹⁸ Mè nde aá lo, mè nde tueé nde né ye tele mò a: Tele mò, mè bɔ́ɔ aá veèn mé Càn, mè bɔ́ɔ njíi mé wò ndo. ¹⁹ Mè nuaá mé wò nde cu né ñuna yeé yilá, wúlú ñgwéh. Wèh kwá ní sér yeé mè faá nùà seé yeé déi no. ²⁰ À yeé tueé gi aá ménâ, à komo wuo ter ndo, à sɔ́m gò, à cu cu ké yoòr teleè.»

«Lòu sâ, tele ke njíi yí dàb ñuna baá ndeé, à ñene njíi bú mé jere mene, à komo wuo ter ndo, à dula nde ñuna ké ceér dueè kumó sie. ²¹ Ñuna ye bú a: Tele mò, mè bɔ́ɔ aá veèn mé Càn, mè bɔ́ɔ njíi mé wò ndo. Mè nuaá mé wò nde cu né ñuna yeé yilá, wúlú ñgwéh. ²² Tele dé sâ tánj só ñgwéh, à kɔ́ lom né bò seé bò seèn yilá njíi, ye bó a: Bí ndé dùlà wellè

cògò nyàgàm déi, bí su kwaá bú yoòr; bí yí kwá bú lòn beè, bí yí kwaá bú débáá gulè ndò. ²³ Bí ndé siè wellè nàgà cèllè, bí ñòb ne kwaá tuar, te béh yieé som kùrmò. ²⁴ Huaán mò lé kuú gi áá kèn, à nyimé cuú áá; à lé naâ leér, mè kwa cu áá bú. Bené kùrmò die ndò.

²⁵ «Sâ bei la naâ dé seèn ké ñueh. À baá cuú, à ñgweé njií bémè ké lo, bò nùàr né bené ñgò. Waá kwarè loò, ²⁶ à yilá njií nùà seè cén déi, à bie ke mé bú. ²⁷ Nùà seè doò ye bú a: Dìm yeè cu cuú né kóó. Tele yeè sie ñòb áá nàgà cèllè, te béh vra bú mé njéh, ye nyí kwa cu áá huaán nyí mé njolo.

²⁸ «Bei yeé nde ñgweé njií mân, temé ñaâ bú, à nja le ké ceér dueè. Tele yeè ñene áá ménâ, à nde bú boñ wellé ndò. ²⁹ Ye tele a: Kè-re sâ no! Bèh lo mé naâ-naâ, mè né lom seé yeè boó den, mè sòn yeè ñgén bèh. Mé njéh mene, né mene huaán mbieè déi, wò mè há ñgúñgwéh, te mè yilá bilí bò mbei mò, béh bó samé mé njéh. ³⁰ Lan wò yeé ke, ñuna yeè bó bò huaán vèh seèn boó beéh gi áá wò bò njéh, à yeé cu cuú, ñgweéh hèn wò ñòb áá bú nàgà cèllè wa? ³¹ Tele ye bú a: Huaán mò, dé yeè bélò né den cu doón kóó. Bò njéh mò doón né gi dé yeè. ³² Ndê, béh sé la naá kaà dìm yeè mân vra, béh ñgò bené. À lé kuú gi áá kèn, à nyimé cuú áá. À lé naâ leér, mè kwa cu áá bú.»

16

Kàn felè nùà seè tánáagà déi

¹ Yeésò den cuú, ye bò mbòn seèn a: «Nùà lieè déi lé naâ mé nùà seè seèn déi teèn. Lou sâ bò nùàr ndeè ye bú a: Nùà seè yeè né wò bò njéh boó beéh. ² À yilá njií nùà seè doò ká toò seèn ndò, ye bú a: Bó ye wò boó beéh gi áá mè bò

ñjéh mò sé wa? Ndé bò njéh mò doón taán gií, mè nde né wò seé som. ³ À yeé nde ñgweé njií ménâ, ye: Tele mò mè seé som áá kèn; mè kuú áá, wanóñ mè mò boór kié kòmò cú; beè mò njéh duaá né fegùli ndò; te mè boó naàn? ⁴ À den cuú mé be seèn ye: Mè ko baá kèn! Mè nde né bò nùàr bou;* mo tele mò som áá mè seé, te bó ndeè yí keéh boòn mè gwò teèn.

⁵ «À yilá njií bò huà bò teleè ká toò seèn cécéné cécéné ndò. À bie njií mé dé toò jògò, ye bú a: Bì tele mò né mé huà meèn wa? ⁶ Ye bú a: Né boó kómò yuú. Nùà seè ye bú a: Né ménâ; dèn ndé doó, wèh nyàgà sér á yulà tín. ⁷ À bie njií cu mé déi, ye bú a: Dé yeè no, bì tele mò né mé huà meèn ndo wa? Dé sâ ye bú a: Dé mò né ba yolò yuú tín. Ye bú a: Né ménâ; siè, nyàgà sér á yuú nèà.

⁸ «Nùà lieè doò yeé ñene nùà seè tánáagà hèllè né feh seèn ménâ nyamé kóó, à vra seér cu bú lòu. Ye: bò *wón bò nyamé kela né seé boòn kóó mé bò Càñ bò. Lòu sam, bò Càñ bò seé Càñ ménâ nyàmè bèh.»

⁹ Yeésò den cuú, ye bó a: «Mè tueé bí, mé ñgùlù wón bí gàm bò saâm bò mé njéh gaàm. Mo ndeè gi áá beè bìi, Càñ ndeè né bí te dene dé nyèmà mé nyèmà yí keéh.

¹⁰ «Bí kóó ye, nùà gècèn te njéh dé maàn né nùà gècèn te njéh dé koò ménâ. Nuaá mé né nùà nyeèn te njéh dé maàn, né cu nùà nyeèn te njéh dé koò ménâ ndò. ¹¹ Mo bí mân tueé nagá née te ñgùlù wón ye, sâ nei bí te njéh gècèn yí keéh nde né kóó wa? ¹² Mo bí njéh bò nùàr vèh bèh, sâ nei bí njéh dé bìi mbaá haá kuú nde né kóó wa?

¹³ «Nuáré déi seé nùà fà kèi cén bó kòmò ndé ñgwéh. À nde né cén bunó, à gwaán déi. À beè déi

* 16:4 16:4 Nùàr laán wellè te ña nùàr yeè.

den nde né nùà gècên, à seb déi. Bí seé Càṅ bô seé kàgàlòn fà dɔ́ɔṅ kèi cén bô kòmò ndé ṅgwéh.»

Ngòr Yeésò feh hihiné

(*Matíò 11:12-13; 5:31-32; Mârk 10:11-12*)

¹⁴ Te bô *Farisiên mé temé dɔ́ɔṅ né gi yoòr kàgàlòn, yeé nde ṅgweé njií mân, bô yuo die Yeésò yoòr mé séb. ¹⁵ Yeésò ye bô a: «Bí den né njòlò bô nùàr faá bô gècên bô nɔ. Sâ bí boó den né mbaá, Càṅ né gi temé biì ṅené. Bí kóo ye, bô njií mé né dudueèr beè bô nùàr dɔ́ɔṅ, né gi bô njèh mbembaá beè Càṅ.

¹⁶ «*Sóú Músi bô bô *sòn-Càṅ bô lé naá giì mé terreè teèn, yuoò te cu sâ tóg nde wa mé nàm Jân Bàptís. Sâ née mé terreè ye. Jomo sâ bô se waà mé Njàgà Bagaà felè *Lò Càṅ. Kènê nùà kàn né lom lege, ye te nyí yila teèn. ¹⁷ Á, sóú nɔ? Mè tueé bí, vulú bô tàbè nde gi né faá njèh mbaá nɔ ṅellé yuo, sóú le ter. Gwaán njolo sóú a, jí méné gèh dé heè, ndóg à nyímé ndé ṅgwéh.

¹⁸ «Nuaá mé mele sòm veèh, nde jɔgɔ cu déi dɔ́ɔṅ, kuú né yàgà. Véh mé bô naá lòu mele sòm, nuaá mé jɔgɔ bú dɔ́ɔṅ kuú taré né yàgà ndɔ.»

Kàn felè nùà lieé déi bô Lasâr

¹⁹ «Nuaré déi lé naá teèn, lé naá nùà lieé; à né bô cògò bebagaà su, cieé dɔ́ɔṅ à né yáb bebagaà yieé, à né jùjùòb yieé. ²⁰ Nùà saâm déi lé naá teèn ndɔ, yilí seèn né Lasâr. Lasâr lé naá mé nyer yo dɔ́ɔṅ. À lé cer den beéh ké tùtùlù nùà lieé hèllè, ²¹ ye te nyí domó yieé kwa tò mò yáb ka seèn. Bô boór né yeé ndeé, bô nagá bilí cu bú mé nyer mene.

²² «Lòu sâ, nùà saâm doô kuú, bô cìlì Càṅ nde jɔgɔ kwaá njií bú ké te vulúu kwaré Abrahâm. Nùà

lieé hèllè kuú ndɔ, bô furú bú, ²³ à yila nde ké dòu bèh dàm gèr ṅené kuú; sâ Abrahâm bô Lasâr baá kóó, à ke njií den aá bô lòu.

²⁴ À lɔgɔ njií ké ter, ye Abrahâm a: Tele mò, kó yeé mè jere teèn; témá nji yeé Lasâr, te à ndeè die kwaá mè nòmò ká te leba mé nyògò beè, mè ṅene kuú mé gèr ká tuar. ²⁵ Abrahâm ye bú a: Huaán mò, múnò kó cú múnò, ye ké cie nyí lé naá mé ṅgùlù sab, sâ Lasâr né mé gèr kwaré. Kóo ye, kènê temé Lasâr dɔ́lè baá; gèr baá seér felè yeé. ²⁶ Toómá lètenè beèh béh bí jiiim tena né ṅɔbe. Né mene béh, né mene bí, bèh kelâ sam.

²⁷ «Ye Abrahâm a: Sâ mɔ né mân, kúkùr yeé tele mò, témá nji cú Lasâr ké gwò tele mò teèn.

²⁸ Bô òm mò né ké gwò tìn; te Lasâr nde tueé nyegé bô, wanɔ́ɔṅ bô nde cuè né ká lè gèr-e yilá kuú. ²⁹ Abrahâm ye bú a: Ké jomo bô òm yeé né mé mvù Músi mé mvù bô *sòn-Càṅ bô beè; bô a, ṅgwé cí. ³⁰ Ye Abrahâm a: Tele mò, dé sâ wúlú ndé ṅgwéh. Ngulí kela né dé nuaá mé naá dòu komo yuo, te bô kweéh seér ye temé. ³¹ Abrahâm ye bú a: Mɔ bô sòn Músi mé bô sòn-Càṅ bô ṅgúṅgwéh, sâ nuaré déi komo yuo mene dòu, ndóg bô kwéh sér ndé ṅgwéh.»

17

Veèn

(*Matíò 18:6-7, 21-22; Mârk 9:42*)

¹ Yeésò den cuè ye bô mbòn seèn a: «Njií mé nde né bô nùàr te veèn dɔ́ɔr yí, lím ndé ṅgwéh. Bôó mene naàn, nùàr a, te mbeí teèn dɔ́r yí. Nuaá mé dɔr yí mbeí teèn nde né mé gèr kwaré. ² À dɔr yí cegé mene huaán maàn cén déi lètenè bô huaán hèn te veèn, à

nde né mé gèr kuú. Sâ, nùà hèllè ye, mé sòn gèr hèllè bó wèh ndé kó mé nyí ké sòn nòmò koò, bó jógó kàgá kwá nyí nyèn tuagaà, bó vela si njií kò nyí dùà. ³ Sâ, bí bòn nyégé feh bìi bagasé.

«Mò mbeí yeè déi né wò veên bɔ́ɔ́, túé nyégé bú lòu. Mò à kweéh seér aá temé, kúlú nji dèh doó. ⁴ Mò à né mene mbei téhbeh lè cieé sabé den, mò à né yoòr yeè ndeè ye wò a: kúlú nji doó, sâ kúlú nji dèn ménâ kulú.»

Temé kwaá njií

⁵ Bò mbòn tebè deên ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, bó te béh kwaá ñeí seér temé yoòr yeè lòu.» ⁶ Fehtoò beèh ye bó a: «Mò ndèm bìi sé la né faá mvum tàb làm* nò ham waá, bí sé la naâ tueé ye toú hèn a: ndé kòmò njéba dèn yí dùà yíé; à sé la naâ sòn bìi ñgwéé.»

Seé nùà seé

⁷ Yeésò den cuù ye bó a: «Hèn mò lètenè bìi nuaré déi né mé nùà seé seèn déi teèn; né nùà kié-boór wa, tèn mbieè wa, mò à cu cuù ñweh, tele nde né bú ká kwaré yáb lòu yilá kàar njií wa? ⁸ Sam, à tueé seér nde né ye bú a: Ndé nyí yáb tuar neé kwaá. Mò bela baá, wò su cògò, wò ndeè geé kwaá nyí. Mò nyí yieé gi aá, nyí ñweé gi aá, wò nde ye dé yeè yieé. ⁹ Mò nùà seé bɔ́ɔ́ gi aá ménâ kèn, tele seèn nde né bú lòu vra seér faá né ñhèh kàm déi beè seèn wa? ¹⁰ Né fele bìi faá bèh ménâ ndo; mò bí bɔ́ɔ́ gi aá bò njií mé né seé bìi kèn, bí júée: Seé beèh né cí, béh né dé beèh bò seé bò mbaá.»

Bò beén veên bò déi yulà

¹¹ Sâ Yeésò née ka te gò Jerusalem ye, à né lètenè *Samarí bò Galilè kelá. ¹² À wa lè loó déi; sâ bò beén veên bò déi yulà baá ká yoòr seèn ndeè. Bó yeé ñene njií

aá bú, bó njeba le ké dàb, ¹³ bó logó njií ké ter ye bú a: «Yeésò, dé koò, kó yeè béh jere teèn!» ¹⁴ Yeésò ye bó a: «Bí ndé ké yoòr bò ñgàn semè, bí feh keéh bó yo bìi.» Bó som gò ndo. Bó yeé baá ceér dueè, bó taré yuo gi.

¹⁵ Cén déi lètenè bòn yeé ñene aá ménâ, à cu cuù dé seèn jomo. À né gò, à né Càn ké ter seèn njií. ¹⁶ À waà, à die sulí njií njolo doó ka Yeésò, à né bú vra. À lé dé seèn naâ nùà Samarí. ¹⁷ Yeésò yeé ñene aá ménâ, à ye: «Ñgwééh bó yulà doón naá gi taré yuo mà. Hèn, bò tarènèà bò déi né he wa? ¹⁸ Nuaá mé cu cuù né Càn vra weh, gi cegé né nùà kin hèn wa?» ¹⁹ Jomo sâ Yeésò ye bú a: «Kòmò wùò ter, wò né temé yoòr mò kwaá njií, wò yili yuo aá kèn. Ndé-re baga!»

Cuú *Huaán Nùàr (Matíò 24:23-28, 37-41)

²⁰ Bò *Farisièn ye Yeésò a: «*Lò Càn wa ndeè né heèh wa?» Ye bó a: «Lò Càn njolò bìi bèsonè jógó wá ndé ñgwèh, te bí nde ye ñené kóó. ²¹ Bó túé ndé ñgwééh ye bí a: kè, hèn nò; kè yíé. Bí kékoò ye Mbàm Càn ká lètenè bìi die wa gi aá kèn.»

²² À yeé tueé gi aá ménâ, à tueé njií mé bò mbòn seèn ndo, ye bó a: «Cu déi nde né teèn, bí nde né gwaán, ye bí sé la naâ bìi *Huaán Nùàr cieé cén ñené ñgwéé nò. Mè tueé bí, bí bú ñené ndé ñgwééh. ²³ Bó tueé nde né ye bí a: bí kè nji kán! bí kè nji kán! Mò bó baá bí ménâ tueé, bí dèn lòm dé bìi doón, bí té teèn ndé. ²⁴ Gèh dé mé mbàn né yeé ké te vulúu be terré doó, lòu sâ Huaán Nùàr nde né ménâ ñagá yuo kelá. ²⁵ Ñhèh cén, kò bò cafané bò jògò ñgòn keéh gi aá bú

17:3 17:3 Mat. 18:15 * **17:6** 17:6 Ká Bà mvum mé jie kela né kóó né mvum tàb làm. Dé ké lo bò Jíf né mvum dé hiín. **17:14** 17:14 Lé. 14:1-32

kèn, ko à ñene sòm aá dàm bò gèr beè bòn kèn ndo, sà ye.

²⁶ «Lòu mé Huaán Nùar cuù nde né teèn, bò njií mé lé bók gií naâ lè nàm Noê doón nde cu né ménâ bók. ²⁷ Sâ lè nàm Noê, bò nùar lé ko loóm naâ yieê mé ñueê, bó né vèh suaá, bó né bèh siíb ndeé ndo. Bó né ka mé njéh méménâ bók ndeé, tóg nde wa lòu mé Noê lé yilá naâ kòm teèn. À yéé baá lè kòm, nu koò die, nòmò laga kum lo bó teèn.

²⁸ «Nde cu né faá lè nàm *Lôt bók ndo: bò nùar lé ko cegé naâ yieê mé ñueé deèn, bó né ñge, bó né go, bó né gèh dobo, bó né gwà sieé. ²⁹ Lòu sâ, Lôt yuo lè loó *Sòdòme, we lé naâ ter lè nyùm nàgàkèn bomo suagâ, ñgie kum sòm cu bò nùar doón jomo seèn ndo. ³⁰ Lòu mé Huaán Nùar ndeé né teèn ñené yuo kelá, nde cu né bò nùar ménâ bók.

³¹ «Lòu sâ kwa nde né nuaré déi, sâ à né ké felè gwà; bú a, fón lòm doò, à té gwò felè bò njéh seèn mbaá yilá kú. Kwa lo nde né nuaré déi ké ñueh ndo, à té ká lo mbaá cú kú. ³² Bí mùnò ní cú dé mé lo naâ vèh Lôt kwa doò! ³³ Nuaá mé gwaán né yòñ seèn mé be seèn gagá kwaá, nde né bú leér loó. Nuaá mé né dé seèn cio felè mò ñgòñ seér, nde né yòñ seèn yili sòm. ³⁴ Mè tueé bí: nuaré déi bò mbeí nde né lòu sâ te ndagá cén-e; bó nde né cén weh, déi le. ³⁵ Ma déi bò mbeí nde né nyèn bècèné gwo; bó nde né cén weh, déi le. ³⁶ Nuaré déi bò mbeí nde né ké ñueh fà; cén nde né weh, déi le.»

³⁷ Jomo sâ, bò mbòn ye bú a: «Fehtoò beèh, ndeé ménâ bók den nde né he wa?» Ye bó a: «Bèh mé komó né teèn doón, bò jìè nde gi né teèn bilí ndeé.»

18

Kàn felè nùà téná-ju bò ma kú déi

¹ Yeèsò si bó kàn déi, ye te bó dua den Càñ cieé doón, bó gùr cú; à ye bó a: ² «Nùà téná-juù déi lé naâ lè loó koò déi teèn, à lé Càñ dùlà bèh, à nùar vèh ñgwéh ndo. ³ Ma kú déi lé naâ lo sâ teèn ndo; cu doón à né toò seèn yagá ndeé den, ye bú a: Téná sòm mè ju hèn teèn, te bèh nùà bònò mò geé. ⁴ Ma kú doò né ka méménâ yagá den, nùà téná-juù hèllè bú mé njéh tán ñgwéh. Yeé yogó baá, cieé déi à den kaà mé be seèn ye: Mè né kóó ye mè Càñ dùlà bèh, mè nùar vèh bèh ndo. ⁵ Mé njéh mene, gèh dé mé ma kú doò né mè yoòr ñeí hèn, né mè ki. Kwá mè tena sòm bú ju hèn, te mè ñgweé keéh tie.»

⁶ Fehtoò beèh deén baá-re ndo, ye bò nùar a: «Bí ñgwé nyégé ñgòr nùà téná-juù hèn bagasé. ⁷ À né ménâ bók komo, sé tagá Càñ wa? Mè tueé bí, bò nùar Càñ mé né toò Càñ cu doón yueé, Càñ nde né bó gam, à ñgágá ndé ñgwéh gùm doón, ⁸ à nde né kukwar bók. Mé njéh mene, *Huaán Nùar ndeé cuù, sâ bòò mé né temé cén kwaá njií, née-re teèn ye wa?»

Kàn felè nùà *Farisièn bò nùà wèh-làmpôn déi

⁹ Yeèsò kàn hèn si kuú né felè bòò mé né munó ye bó dé bòn né bò gècèn bò toò Càñ, bó né bò mbeí lòu seb seér doò. Ye bó a: ¹⁰ «Nuaré déi bò mbeí lé wuó naâ ter fà doón, bó nde ké *gwà Càñ koò bèh Càñ duaà; déi né Farisièn, déi né nùà wèh-kàgàlòn làmpôn.

¹¹ «Farisièn doò njebá nde dé seèn ké toò gèbàkàg, ye: O, Càñ! Mè né wò vra; mè nùà mbaá faá bò nuaré déi no sam, bó né

dé bòn yíb ηωóβ, bó né veên bób bele, bó né yàgà ndeé; mè dèn ηgwéh faá nù wèh-kàgàlòn lãmpôn hèn ndo, mè né cu wò mé dé sã vra kókoó mbaá. ¹² Dé mò, lè sóndé doón, mè né yeé yáb teèn jolo cieé fèfà. Lè bò njèh mò doón, njií mé baá yulà doón, mè né yeé mbe teèn cécéne som, mè haá wò.

¹³ «Nù wèh-kàgàlòn lãmpôn doò njebá sua le dé seèn ké jomo, à sulí njií njolo doó mé kú mene, ye Càñ a: Óè Càñ mò, mè né nù veên, kó yeé mè jere teèn.»

¹⁴ Yeésò den cuú baá-re ye bó a: «Mè tueé bí, Càñ lé kwaá loò naà sòn Farisièn hèllè ménâ, à ηgweé seér dé nù lãmpôn doò. Nù lãmpôn doò nde cu lo ndeé, sã à baá gi dé seèn beè Càñ dilisé; nù lóbò kàn hèllè le. Bí kóo ye, nuaá mé né ter ηmóo ηaá doón, bó nde né bú doó baá njií, te bó ter komo njií seér nù dolé.»

Bò huaán tetóôr kulú
(*Matió 19:13-15; Mârk 10:13-16*)

¹⁵ Jomo sã bò nùar né mé bò huaán ká yoòr Yeésò weh ndeé, bó weh nde bilí mé bò dé mbembogò mene, te à kema njií bó be yoòr. Bò mbòn yeé ηene aá ménâ, bó nde seér cu bò nùar lòu. ¹⁶ Yeésò yilá njií bò huaán doó ká toò seèn ndo, ye bò mbòn a: «Bí kwá bò huaán ndeé ká yoòr mò, bí té bó yín. Bí kóo ye, *Lò Càñ né dé bób mé den né faá bó no. ¹⁷ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé Lò Càñ mé temé seèn mene faá huaán maàn no wèh ηgwéh doón, teèn yilá ndé ηgwéh.»

Dèbbè nù lieé déi
(*Matió 19:16-30; Mârk 10:17-31*)

¹⁸ Nù koò bò *Júf déi ndeé ye Yeésò a: «Nù fèh-njèh dé bagaà né wò. Hèn, mè bób nde né naàn,

te mè kwa ye yòn dé tètàgà wa?» ¹⁹ Yeésò ye bú a: «Wò mè nù bagaà yilá né mé ηgei wa? Nù bagaà gi cegé né Càñ. ²⁰ Wò né gi *sóú kóo, ye: té yàgà ndé; té feh wúlá; té yíb ηúób; té nuaré déi nyeén yoòr cò kwá; ηgwé sòn tele yeé mé méi yeé ndo.» ²¹ Nù doò ye bú a: «Mè lé jolo duóóm naà ménâ, sã mè née nda ye, mè né yeé bò dé sã jolo gií.»

²² Yeésò yeé ηgweé aá ménâ, ye bú a: «Le cu née wò njèh cén ye: ndé gò sòm gi-re bò njèh yeé doón, wò geé haá njií bò saám bò kàgàlòn sã, te wò kwa seér ηgúlú ké ter te vulúu. Jomo sã wò ndeé, wò bele mè ndo.» ²³ Nù hèllè yeé nde ηgweé njií faá bèh mân, à munó njií gi ηgúlú seèn doón, temé kuú yuo bú lè ndo.

²⁴ Yeésò ke njií bú ndo, ye bò nùar a: «Né taré mé bò lilieé bò yilá *Lò Càñ. ²⁵ ηgweéh né taré mé ηgelobà yila kela te lón kògòtâr wa? Né ménâ mé nù lieé ndo; te Lò Càñ yilá taré kela nde né dé seèn mé dé ηgelobà.» ²⁶ Bò nùar yeé ηgweé aá ménâ, bó ye: «Sã, mo né mân, nuaá mé nde né yili yuo, né nei?» ²⁷ Yeésò ye bó a: «Njií mé né bò nùar taré yogó, beè Càñ taré ηgwéh.»

²⁸ Piêr ye bú a: «ηgweéh béh hèn vu lo gi aá bò njèh beèh sã, béh bele wò mà.» ²⁹ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo nuaré déi vu lo gwà seèn wa, né veèh seèn wa, né mene bei mé òim, né mene tele bò méi, né mene ηuna, mo à bó vu lo né felè Lò Càñ, ³⁰ bú a: kóo ye, nyí nde cu né ménâ cafané kwa yogó keéh, te nyí ndeé te *wón dé feé kwa bilí cu ye mé yòn tètàgà mene.»

Ngòr felè cio Yeésò dé mbelèm

tagâr

(*Matiô 20:17-19; Mârk 10:32-34*)

³¹ Yeésò weh bò mbòn seèn yulá cùòb fà, ye bó a: «Hên, béh bí ñaá nde baá ké Jerusalem sâ. Njii mé bò *sòn-Càn bò lé naá giì felè mò *Huaán Nùàr nyagá kwaá doón, nde gi né ké teèn mboón. ³² Bó nde né Huaán Nùàr beè bò lòu bò jógó yíí. Bò lòu bò nde né bú seb, bó selé bú; bó nde né bú dèh yoòr kulú su, ³³ bó lobo bú, bó wula sòm bú. Lè cieé tagaré, à nde cu né lè cio komo yuo ndo.» ³⁴ À yeé tueé gi áá mân, bò mbòn ñgwé kó ñgwéh lág; njeré déi lé ndegé yógó naá bó lòu.

Tácugó déi

(*Matiô 20:29-34; Mârk 10:46-52*)

³⁵ Yeésò yeé nde áá Jerikò waá, sâ tácugó déi né te sòn ceér ñjèh dua den. ³⁶ Nùà hèllè yeé ñgwéé bò nùàr baá kem kelá, à bie kwòm. ³⁷ Bó ye bú a: «Né Yeésò nùà Najarèt kela né kóó.» ³⁸ À sòm hueh ndo, ye: «Yeésò ñunà *Davíd, kó yeè mè jere teèn.» ³⁹ Bò gè toò bò mé baá kwarè seèn yeé ñgwéé áá ménâ, bó nde seér bú lòu, ye bú a: «Máb sòn yeé doó sâ.» Mé ñjéh mene, à ko lom né méménâ ké ter tueé logó njii, ye: «Ñunà Davíd, kó yeè mè jere teèn.»

⁴⁰ Yeésò njebá le ndo, ye bó dèrrè ndé mé bú. À yeé baá ká kwarè Yeésò, Yeésò ye bú a: ⁴¹ «Wò ye mè a: gàm nyí naàn wa?» Ye Yeésò a: «Fehtoò mò, bó yeè te mè ñene njolo teèn.» ⁴² Yeésò ye bú a: «Ñéné njolo ñenè! Wò né temé yoòr mò kwaá njii, wò yili yuo áá kèn.» ⁴³ Njolo seèn kwogó yuo doó sâ ndo. À yuo bele lom Yeésò nenóón, à né mé Càn teter seèn ndeé. Bóó mé lé

naá ñene doón seèn gi Càn ménâ ndo.

19

Yeésò bò Jasé

¹ Yeésò wa Jerikò ndo, à né lètenè loó kelá. ² Nuaré déi lé naá lo sâ teèn, yilí seèn né Jasé, à né nùà koó felè bò wèh-kàgàlòn òlampôn bò. Né nùà lieê. ³ À né ceér fòón, ye te nyí ñene kwa nuaá mé bó yilá né Yeésò sâ; lón sam mé bò nùàr, à lé naá cuù nùà tibí ndo.

⁴ À yeé ñene áá ménâ, à dula kela nde gè toò bò nùàr, à sie ñaá tou* déi, à né Yeésò teèn kela den, te à ñene ñgwéé bú ndo. ⁵ Yeésò waá bèh sâ, à sòm njii njolo ter, à ñene njii bú; ye bú a: «Súágà ká doó wúwágá, Jasé; lan mè cer nde né ké gwò yeé.» ⁶ Jasé wur suagá, à weh njii Yeésò ké gwò seèn mé vràb mene. ⁷ Bò nùàr yeé ñene áá ménâ, bó duóóm ndugò, ye: Nùà hên nde ké gwò nùà veèn cer seér né dé kei wa?

⁸ Jomo sâ Jasé komo wuo ter ndo, ye Yeésò a: «Fehtoò mò, mè nde né bò ñjèh mò doón fèfà kòbé bele, mè geé haá njii bò saám bò kèb déi. Mò mè lé naá kàgàlòn beè nuaré déi bele weh, mè nde cu né bú jomo méménâ mbei nèa haá cuú.» ⁹ À yeé tueé gi áá ménâ, Yeésò ye: «Nùà hên né nduté ndütù Abrahâm ndo; lan, còñ yilá baá te mbàgà seèn kèn. ¹⁰ Bí kóó ye, bòó mé né lòu leér le doón, *Huaán Nùàr hên nde kuú naá bó fòón, te à yili sòm bó.»

Kàn felè bò seé bò déi yulá

(*Matiô 25:14-30*)

¹¹ Bóó mé naá ñgòr hên ñgwéé, Yeésò si cu bó kàn déi. Sâ, bó baá kwarè Jerusalem, bò nùàr baá lom munó ye, doó sâ *Lò Càn nde áá ñenè ñagá. ¹² À ye bó a: «Nuaré

* 19:4 19:4 Bó tou sâ yilá né “sycamore”. 19:10 19:10 Mat. 18:11

déi lé naâ teèn, à né lè bòn bò huaán mgbè. À yeé nde aá mgbè cer, à nde lè loó déi bèh dàb mân, te bó lobo bú tì, à cuù, à cer ye mgbè.

¹³ «À yeé baá mé gò, à yilá bilí bò seè bò seèn yulà, à geé haá kwaá bele bó kàgàlòn kám cécéné beè-beè, à ye bó a: Bí bó ngógò toón mé njéh jomo; kò mè ndeè cuù aá. À yuo ndò. ¹⁴ À wa toò, bò loó bò seèn bunó bú ká jomo, bó tema njií ye: Té bú tì lòbò, béh bú gwàn ngwéh, à mgbè beèh sam. ¹⁵ Mé njéh mene, bó lobo bú tì. À cu cuù ká lo lètenè bòn. À waà, à ye, bó yilá nji bò seè bò nyí doò, kò ngweé kàgàlòn naâ jomo ñar wa.

¹⁶ «Déi waà ye bú a: Dé koò, kám yeé cén doò ñar aá kám yulà; hèn nò. ¹⁷ Mgbè doò ye bú a: Môn, wò né nùà gécèn; wò né njéh memanè ke nyegé kóó, wèh bá bò ndugo loó yulà hèn, wò cèr mgbè teèn.

¹⁸ «Dé jomò wa cuù, ye bú a: Dé koò, dé mò ñar cu aá kám tín déi ndò. ¹⁹ Mgbè doò ye bú a: Bò ndugo loó tín hèn baá dé yeé ndò; cèr á mgbè teèn kóó.

²⁰ «Déi wa cuù ndò, ye bú a: Dé koò, wèh cú-re kàgàlòn yeé. Mè lé naâ bú te cògò kaga nyegé, mè leér kwaá lòu. ²¹ Wò yeé né nùà yògò; mè veéh naâ cí. Wò mene njeré déi kóó kwá ngwéh, wò né yeé mbaá weh njií. Wò mene kóó dòbò bèh, wò né yeé mbaá kwaá njií.

²² «Mgbè doò ye bú a: Nùà veèn faá wò nò! Wò ju kènè beè mò die nde né mé ngòr yeé sà. Wò lé naâ gií kóó ye mè né nùà yògò; mè mene kóó kwá ngwéh, mè né yeé mbaá weh njií. Mè mene kóó dòbò bèh, mè né yeé mbaá kwaá njií. ²³ Lé bók naâ naàn mé wò lé

mè kàgàlòn mò ké te mbiin kwá nji ná ngwéh te ñar, mè cuù, sà nòmò baá teèn wa?

²⁴ «À tueé njií mé bò nùàr ndò, ye bó a: Bí ngà sòm bú kàgàlòn sà beè ngaà; bí ságá nji mé nùà kám yulà jògò. ²⁵ Bó ye bú a: Dé koò, á dé sà baá gi dé seèn mé kám yulà beè nò. ²⁶ Ye bó a: Mè tueé bí, nuaré déi nde gi né mé njéh beè, bó haá ságá cu bú déi teèn. Nuaré déi dé seèn mé njéh beè sam nde ngweéh, né mene dé maàn mé à né mé njéh doón, bó nde né bú beè horò sòm. ²⁷ Dé bò bònò bò mò, bí siè ndé gi mé bó ká toò mò; bó ye mè mgbè bòn sam, bí wúlá sòm gi bó wulá.»

Ké Jerusalem yilá

(Matíò 21:1-11; Mârk 11:1-11; Jân 12:12-19)

²⁸ Yeésò yeé tueé gi aá ménâ, à go kela nde gè toò bò nùàr ndò, bó bó né Jerusalem ndeé. ²⁹ Bó yeé wa kèbè Betafajé bò Betanî, kwarè tòr mé bó yilá yeé tòr Oliviè, Yeésò tema keéh bò mbòn fà déi toò, ye bó a: ³⁰ «Bí ndé lè loó toò bií sà. Mò bí yilá baá lo, bí nde né huaán vuomndeè ñené. Nuaré déi nées teèn ná lógó ngwéh ye. À né te yuií mân. Bí sè ndé mé bú. ³¹ Mò nuaré déi ye bí a, bí bú se né dé kei wa, bí júée bú a: Nùà Dueè gwaán né bú kóó.»

³² Bó yuo gò ndò, bó wa, bó kwa gi ka doón faá Yeésò tueé naâ bó nò. ³³ Bó yeé baá ménâ se den, bò njèh bò bie ye bó a: «Bí huaán vuomndeè sà se den né dé kei wa?» ³⁴ Bó ye bó a: «Nùà Dueè gwaán né bú kóó.» ³⁵ Jomo sà, bó se haá njií bú mé Yeésò ndò; bó né bò cògò bòn huaré weh, bó né ngètenè vuomndeè té njií, bó né Yeésò teèn jógó kwaá. ³⁶ À yuo gò, à né ndeé, bò nùàr né bò cògò yoòr bòn huaré weh,

bó né ceceér teé njií. ³⁷ À né ké te tòr Olivíe doò suagá ndeé, à wa kwarè Jerusalem, sâ dàm bò mbòŋ né ceér dueè lélán vógó-temé samé den, bó né Càn ké ter seén njií. Bó né bú felè bò fém mé bó lé naá giù ñené doóŋ seén laré. ³⁸ Bó ye: «Càn a, kúlú nyégé Nùà Dueè mé ndeè né mé yilí seén hên kulù. Còŋ ké ter te vulúu mé *sùsùm né dé Càn.»

³⁹ Sâ bò *Farisièn déi lé naá lètenè bò nuàr doó sâ teèn. Bó ye Yeésò a: «Júée bò mbòŋ yeé a, bó húné-re noóŋ.» ⁴⁰ Yeésò ye bó a: «Mè tueé bí ndò, mo bó huné mene noóŋ, bò taá nde né ménâ seén den.»

Felè Jerusalem yueé

⁴¹ Yeésò yeé baá kwarè Jerusalem, à ke njií loó, à yueé velé, ⁴² ye loó a: «Nuaá mé sé naá wò dolé haá, wò sé naá yeé bú keí mé né hên ñené kóó no. Ngweéh kènè leér baá njolò yeé mà. ⁴³ Kékòò ye, cieé déi nde né teèn, bò bònò bò yeé nde né wò beè kaán sie, bó kaga keéh wò yí lètenè, bó sané yilà nde né lètenè biì doóŋ, ⁴⁴ bó kibí kela mé bò nuàr yeé doó, bó kum som bí. Taá déi felè mbeí lè ndé ngwéh. Lòu sam, Càn ndeè né ye te nyí yilí som wò. Mé ñjéh mene, wò ñjéné kó ngwéh.»

*Yeésò ké *gwà Càn koò*

(*Matió 21:12-17; Màrk 11:15-19; Jân 2:13-22*)

⁴⁵ Yeésò yila nde yí cie gwà Càn koò ndò. À wa, sâ bò nuàr né toón teèn boó den. À yeé nde ñene njií ménâ, à yila bó cie kwogó som keéh. ⁴⁶ À né bó teèn tueé yií, ye bó a: «Né gi lè mvù Càn nyagá den ye: Gwà mò né lom gwà Càn duaá. Keí mé boó bí weh kwaá seér aá gùr yîb biì wa?»

⁴⁷ Cieé doóŋ Yeésò né bò nuàr ñjéh ké gwà Càn feh den. Yeé baá môn, bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu, bó bò kokoò bò doóŋ duoóm aá ceér foón, te bó wula som bú. ⁴⁸ Ñjéh cén, bó bú siè kwà ngwéh. Lòu sam, cili nuàr lé naá doó, bó né ngòr seén felá.

20

Kùòm terreb Yeésò

(*Matió 21:23-27; Màrk 11:27-33*)

¹ Cieé déi lé naá teèn, Yeésò né bò nuàr ñjéh ké *gwà Càn koò feh den, à né bó Njàgà Bagaà se. Bò ngàn sèmè dé kokoò mé bò nji-sòu kar waá mé bò kokoò bò dé loó jomo, ² bó ye Yeésò a: «Wò bò njií hên boó né mé gèh terrèb dé heè? Neì wò jegé naá kóó wa? Túé béh tueé.» ³ Yeésò ye bó a: «Mè nde né bí ménâ bieé ndò: bí jògò túé ke mè ye: ⁴ Neì lé Jân Bàptís tema njií naá kóó, ye bú a: ndé bò nuàr kou bele wa? Lé naá Càn wa, lé naá nuàr wa?»

⁵ Bó yila mé ñjéh lètenè boón fellé kuú ye: «Mo béh ye bú a: Càn lé Jân temà naá kóó, à tueé nde né ye béh a: béh lé temé yoòr seén kwá nji ná ngwéh dé kei wa?

⁶ Á, mo béh ye bú a: bò nuàr lé bú temà naá kóó, sâ bò nuàr nde né béh tobé wulá. Lòu sam, beè boón Jân lé naá *sòn-Càn.» ⁷ Yeé baá ménâ, bó ye bú a: «Béh kó ngwéh nuaá mé lé temà naá bú.» ⁸ Yeésò ye bó a: «Sâ mè bí nuaá mé jegé naá mè túé ndé ngwéh ndò.»

Kàn jéré-temé bò kè-ñueh bò

(*Matió 21:33-46; Màrk 12:1-12*)

⁹ Jomo sâ Yeésò si njií bò nuàr kàn déi, ye bó a: «Nuareé déi lé kieè naá ñueh* seèn; à yeé dobo gi aá yab teèn, à haá kwaá ngogó beè bò nuareé déi te bó ke nyegé

den jomo. À yuo dé seèn, à nde bèh gò dàb déi.

¹⁰ «Cu mé yab yeé baá bǎlé, à tema nǐí nùà seé seèn cén déi ké yoòr bǎ kè-ɲueèh bǎ doò, ye te nyí kwa yab teèn. Nùà seé doò yeé wa ké teèn, bǎ lobo kwǎgǎ nǐí cu bú jomo be be. ¹¹ Nùà ɲueèh doò tema nǐí cu nùà seé seèn déi. Bǎ nde kem sue cu bú yoòr mé séb, bǎ lobo kwǎgǎ nǐí cu bú jomo be be ndǎ. ¹² Lè nǐg tagáre, à tema nǐí cu nùà seé seèn déi ndǎ; dé sǎ yeé wa cu, bǎ duún ye baá-re bú núr, bǎ tulu si nǐí bú ké luaá ɲueèh.

¹³ «Nùà ɲueèh doò ye ɲene aá ménâ, ye nyí bǎó nde né naàn wee? À deèn ndǎ, ye: Nyí kènê tema nǐí nde aá ɲuna nyí yí-temê; merré déi dé seèn, bǎ nde né bú veéh. ¹⁴ ɲuna nde ndǎ. Bǎ yeé nde ɲene nǐí baá-re bú mân, bǎ nyǎgǎ sǎn ye: Hèn né nuaá mé nde né nùà ɲueèh ɲaá sǎ. Kǎ béh wula sǎm bú lòu, te ɲueèh hèn ɲa dé beèh. ¹⁵ Bǎ tulu nde mé bú ké luaá ɲueèh, bǎ wula si lo bú ké teèn.»

¹⁶ Yeésò den cuù, ye bǎ nùàr a: «Faá bèh mân, nùà ɲueèh doò bǎó nde né bǎ naàn wee? Mè tueé bí, à nde cu né bǎ wulá sǎm gǐí ndǎ, à ɲueèh kwaá lo cu beè bǎ nuaré déi.» Bǎ nùàr yeé ɲgweé aá ménâ, bǎ ye bú a: «Ndǎg gèh dé sǎ ndeè seèn ménâ bǎ ndé ɲgwéh.» ¹⁷ Yeésò né bǎ nǐonjoló ke nǐgégé, ye bú a: «Kàn mé bǎ né te mvù Cǎɲe nyagá kwaá hèn tueé né kei? Ye:

Taá mé mé-gwà bǎ lé naá ké jomo komo si nǐí hèn, taá dàn ɲa seér cu né kǎó.

¹⁸ Nuaá mé ceén die te taá sǎ nde né teèn ɲerré le. Mǎ komo die seér né nuaré déi yoòr lòu, sǎ nùà hèllè nde né faá fǐfǐ no nyoló den ndǎ.»

Làmpōn mgbè Rôm gwǎòm

(*Matíò 22:15-22; Mârk 12:13-17*)

¹⁹ Bǎ *nǐí-sòu mé bǎ *ɲgǎɲ sèmé dé kokoò yeé ɲgweé aá ménâ, bǎ ɲgweé kǎ ye Yeésò kàn si nǐí den né mé bǎ; bǎ gwaán lom aá Yeésò doò sǎ sieè. Nǐh cén, veéh né bǎ mé bǎ nùàr sie ɲǎgǎ. ²⁰ Bǎ duǎòm bú filí, bǎ tema nǐí bǎ no ké kwaré seèn faá né bǎ gècèn bǎ no, te bǎ ɲgweé weh ɲgòr sǎn seèn, bǎ jǎgǎ yí bú beè ɲgómna.

²¹ Wa ké teèn, bǎ ye bú a: «Nùà fèh-nǐh, nǐí mé wò né yeé tueé, wò né bǎ nùàr feh dǎɲɲ né teèn yilá, béh né kǎó. Wò nùàr bàlè bèh, wò né bǎ ceér Cǎɲ mé gècèn mene feh dilí. ²² Sǎ jǎgǎ túé ke béh ye: *Sóu beèh ye gwòm làmpōn mgbè Rôm gwǎòm wa, té gwòm wa?»

²³ Yeésò ɲene kǎ ndǎ, ye ɲgòr hèn né nǐg ɲgòr; à ye bú a: ²⁴ «Bí kélé ke mè kǎgǎlǎɲ sǎ cén déi ye.» Bǎ weh haá nǐí bú cén déi. Ye bú a: «Feh nùàr mé yilí nùàr ká teèn hèn nyagá den né dé nei wa?» Bǎ ye bú a: «Né gi dé mgbè Rôm.»

²⁵ À deèn baá-re, ye bú a: «Sǎ bǎ nǐí mé né dé mgbè dǎɲɲ, bí gwòm nǐí cú mé mgbè; bí bǎ dé Cǎɲ há nǐí cú mé Cǎɲ ndǎ.» ²⁶ À yeé tueé gi aá ménâ, hǐim ɲǎgǎ bǎ dé tueé. ɲgòr mé à lé naá gǐí toò bǎ nùàr tueé dǎɲɲ, bǎ bú teèn siè kwá ɲgwéh.

Nǐh bieè felè bǎó mé nde cuù né lè cio komo yuo

(*Matíò 22:23-33; Mârk 12:18-27*)

²⁷ Bǎ *Sadusièn déi bilí ndeè ká kwaré Yeésò. Sǎ bǎ né yeé tueé ye: mǎ nùàr kuú baá, sǎ gi aá, à lè cio kòmò yùò ndé cú.

²⁸ Bǎ yeé waá baá, bǎ ye bú a: «Nùà fèh-nǐh, Músi lo naá gǐí ter nyagá kwaá, ye béh a: mǎ nuaré

dèi kuú kwaá lo véh mé huaán sam, òm a, sàgà cú ma kú doò, à ñar yilá cu bei ma. ²⁹ Yeé baá ménâ, nuaré déi bó bô òm lé naâ téhbeh. Bei jògò véh, à kuú kwaá lo véh sâ, huaán sam. ³⁰ Òm sagá weh ma kú doò, à kuú cu, huaán sam. ³¹ Òm bòn déi sagá weh keéh cu ndò, Bó né ka mé bú méménâ sagá ndeé; bó sagá laré bú téhbeh doón, bó huaán mé ma hèllè ñar kwâ ñgwéh, bó kuú gi. ³² Jomo sâ, ma hèllè kuú bele bó ndò. ³³ Á hên, mo lòu sâ bô komó ndeé baá te cio komo yuo, ma hèllè ña som nde né veèh dé heè wa? Ñgwééh lètenè bòn téhbeh doón, bó lé naá gi bú sagá laré wa?»

³⁴ Yeésò ye bó a: «Bò siib bó bô véh jògò kuú lom né ká cie. ³⁵ Bò mé wulu gi aá dé *Lò Càn kèn, nde né te cio komó yuo, bó yila nde teèn. Ké Lò Càn sâ nuàr ndeé jògò kú ndé cú. ³⁶ Ké sâ nuàr ndeé aá faá bô cili Càn nò. Ñgwééh bó lé naá gi te cio komó yuo mà, bó baá gi bô ñunà Càn. ³⁷ Músi te mvù Càn tueé taré né ménâ ndò, ye: bô komó nde cuù né lè cio komo yuo gií ma. Á lé mân nyagá naâ te lèmé mé à nyagá né ju jili ñgémbei teèn doò, ye Nùà koò nyí né Càn mé bô tele nyí Abrahâm bó Isâk mé Jakôb né yeé dua doò ma. ³⁸ Mè tueé bí, Càn né Càn bô lèlàn bô, à Càn bô komó sam. Bí kóo ye, beè seèn nuàr doón né gi bô lèlàn bô.»

³⁹ Bò *ñjì-sòu déi yeé ñgwéé aá ménâ, bó ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, wò tueé yíi né teèn.» ⁴⁰ Yeé baá mân, nuaré déi njolo toò seèn kàgà nyí cú, ye nyí nde né bú ñjeré déi bieé.

*Nùà Càn bó *Davíd
(Matiô 22:41-46; Màrk 12:35-37)

⁴¹ Yeésò ye bó a: «Bó ye Nùà Càn né *ndütè ndütù Davíd, mé ñgei wa? ⁴² Davíd mé feh seèn lé naá gi lè mvù bené tueé kwaá ye:

Nùà Dueè ye Nùà koò nyí a:

Dèn ndé ká te be gaá nyí;

⁴³ kò nyí komó silí ñjii gi aá bô bònò bô yeé doò,

wò dobo keéh bó gulè.

⁴⁴ Hên, mo Davíd mé feh seèn Nùà Càn sâ yilá né Nùà koò seèn, sâ Nùà Càn né cu ndütè ndütù seèn wa?»

Feh beè bô *ñjì-sòu bòn

(Matiô 23:1-36; Màrk 12:38-40)

⁴⁵ Yeésò né mé bô mbòn seèn njolò cili nuàr tueé ñjii, ye bó a: ⁴⁶ «Bí bòn feh bií beè bô ñjì-sòu. Bó gwaán lom né bô cògò dé dèdàbe lètenè bô nuàr su gòò. Né mene ké tan mé ké mbartogò, bó ye kò bô nuàr gibì bié bó lòu. Ké *gwà sòu bó gwaán né bèh denè dé kokoò njolò bô nuàr. Bó nde mene bèh kùrmò lo nuàr doón, né gi ménâ ndò. ⁴⁷ Bó né ñjèh beè bô ma kú horó weh bele. Mo bó baá Càn dua, kò bó dua tugó lòu, te den faá bó né bó gècèn bô nò. Me tueé bí, ju sie kela nde né bó mé bô déi.»

21

Há-be ma kú déi

(Màrk 12:41-44)

¹ Yeésò né ke den, à ñene bô lilièè bô né kàgàlòñ lè mvugó gwà Càn si den. ² Á ñene ñjii ma kú déi baá kóbò fá teèn si yii ndò. ³ Ye bô nuàr a: «Mè né tueé ye bí a, ma kú hên si kela né kòo mé bô déi doón. ⁴ Bò nuàr dé bòn kabe si lom né wellè kàgàlòñ. Dé ma kú hên mòn sam, à dé seèn horó si som né cèr gwà seèn.»

Kùr felè *gwà Càn koò mé nde aá ñellé

(Matiô 24:1-2; Màrk 13:1-2)

⁵ Sâ bò nùàr baá lom gwà Càn koò keí; à lé naá yàgà huóóm dé gécên. Bó lé bú meè naá mé bò taá bebagaá mân, bó bú yàgà nyegé cu mé bò njèh há-be ndò. Bó yeé baá gwà ménâ keí, Yeésò ye bó a: ⁶ «Gwà mé bí né ñené hên, cieé déi nde né teèn, à nde gi né doón tobé yuo. Mè jue mene taá cén tà cén felè mbeì lè nyì ndé ñgwéh.»

Dàm bò gèr, te wónj ceré ye
(*Matiô 24:3-14; Màrk 13:3-13*)

⁷ Bó ye bú a: «Nùà fèh-njèh, dé sâ ndeè ménâ boó nde né heèh wa? Mo ndeè nde aá ménâ boó, bó ñene ko nde né mé kei ndò wa?» ⁸ Yeésò ye bó a: «Bí kógón ká lòu; nùàr a, té bí belè. Mo sam, bò nùàr kókoó mbaá nde né yilí mò ñaá weh, nùà kàn nde né tueé ye bí a, Nùà Còñ né nyí; nùà kân ye bí a, cu waà baá ndò. Mè tueé bí, bí té tie teèn félá njí. ⁹ Mo bí baá njàgà taáb mé bò bèmè hihiné ñgwéé njií, bí té lòu nderrè. Ko seèn boó ménâ. Mé njéh mene, wónj mé njéh cerè ndé ñgwéh.»

¹⁰ À den cuù, ye bó a: «Taáb nde né lètenè loó déi bò mbeì koó die. Lò déi nde né mbeì mé taáb ñaár kwa. ¹¹ Tàbè nde né jilí taré; cùè nde né te tàbè hihinè die; teèn yila bele cu mé fùà mene ndò. Bò kèkènè njèh nduàn feh hihiné nde né boó bele; bò ciè feh hihiné ndeè né ké te vulúu ñené yuo kelá.

¹² «Bò nùàr jògò bunó nde née bí lòu ye, te waà ye. Bó nde né bí mé sòn fuù sie, bó sie njií bí ké *gwà sòu bèh juù, bó yíí bí gwà cibì. Bó nde né bí ké toò bò mgbè mé bò kokoò bò mgbómé njií, ye bí né bò nùàr mò fí. ¹³ Mè tueé bí, toò boón sá baá cu ye-re bèh mé bí den nyegé nde né sòn mò teèn. ¹⁴ Mo bó baá bí ménâ boó, bí njébá lóm tég, ye béh njeré déi toò nyàmè ndé ñgwéh. ¹⁵ Mè nde né

bí kónkón haá, mè nde né bí ñgòr sònò tueé kwaá gií ndò. Bò bùnò bò bìi toò bìi njébá ndé ñgwéh, bó tueé komo njeré déi.»

¹⁶ À den cuù, ye bó a: «Né mene bò tele bìi, bó nde né bí go sòm. Né mene bò bei bìi, bò òm bìi, bò nùàr bìi mé bò mbeì bìi mene doón, bó nde né bí go sòm. Lètenè bìi, bó nde né bò nuaré déi teèn wulá. ¹⁷ Nùàr nde né bí bèh doón bunó laré; sâ doón né gi felè mò. ¹⁸ Mé njéh mene, yulí feèh bìi cén lèr nyì ndé ñgwéh. ¹⁹ Ko bí yolo lòu, te bí yili sòm ye yòn bìi.»

Kùr felè Jerusalem mé nde aá ñellé yuo

(*Matiô 24:15-21; Màrk 13:14-19*)

²⁰ «Mo bí ñene taáb baá Jerusalem beè kaáj sie, sâ bí kóo ye, Jerusalem nde aá cim le. ²¹ Mo baá môn, sâ bò Judê bò a, dùrà ñá gí ké te tòre; bò Jerusalem bò durá taré môn ndò. Bóó mé né ké ñueh doón a, té ká lo mbaá dùlà ndé cú. ²² Lòu sâ né cieé njùñ soóm, te yuo ka nág faá bó lé naá lè mvù Cànje nyagá kwaá nò. ²³ Lòu sâ bò véh mé lèi hueèh mé bò ma vulú nde né mé gèr ñené kuú. *Wónj nde né bò nùàr lòu sâ nyunò dulí. Mè tueé bí, Càn feh keéh nde né yulá-temè seèn yoòr bò nùàr lòu sâ. ²⁴ Bó nde né bò déi lòu koré wulá, bó nde né mé bò déi lò nùàr doón sie ñellé ndeé. Lòu sâ Jerusalem gule doró keéh nde né bò doón. Ko cu boón wulu baá, sâ ye.»

Cuú *Huaán Nùàr

(*Matiô 24:29-31; Màrk 13:24-27*)

²⁵ «Lòu mé Huaán Nùàr cuù nde né teèn, bò njèh nduàn nde né ké te vulúu feh hihiné boó bele; bò déi nde né te lou, bò déi te weèh, bò déi te mbentò. Ká doó, bò nùàr nde né mé veèh ndoré kuú; nòmò nde né nan, à nde né ñgulí

tulú. ²⁶ Bò njií mé né gi mé terreb ké ter nde gi né lòu sâ jilí laré. Bò njií mé nde né ká lè wónje bɔ́, veéh nde né bò nuàr mé njéh sie, bó nde né seé cer. ²⁷ Jomo sâ bó nde né Huaán Nùàr njené njií, à né te mvulu bège mé terreb mene *sum suagâ. ²⁸ Mɔ̀ bò njií sâ ndeé baá ménâ bɔ́, bí sàmè wùò sér dé bì ter lòu; bí kóo ye, nuà gam bì baá didì ma.»

Tou mé né kùr tueé
(*Matiô 24:32-35; Mârk 13:28-31*)

²⁹ Jomo sâ Yeésò si cu bó kàn déi, ye bó a: «Bí kè wèh yoòr bò tou* túé-kùr. ³⁰ Mɔ̀ bí njene, bó baá tɔ́, ngweéh sâ bí kɔ̀ gi aá ye ja baá didì wa? ³¹ Nde né mé *Lò Càn ménâ ndo; mɔ̀ bí njene bò njèh kèkèné hèllè baá bɔ́ bele, sâ bí kóo ye, Lò Càn baá didì. ³² Mè né tueé ye bí a, mé bò cafané bò nde dɔ́n kuú jí, sâ bò njèh hèllè bɔ́ gi aá. ³³ Vulú bô tàbè nde né leér yuo; ndóg, bò ngòr mò dé bɔ́n nyímé ndé ngwéh.»

Dene làn

³⁴ «Bí dèn dèn làn cu dɔ́n, bí té mé cieé koò tùgò lè; bí té mé mbè sèlà lè, bí té mé *wón nyàmè lè ndo. Mɔ̀ sam, ndeé né lòu kaár waá, ³⁵ tena lo bí teèn. Kar waá nde né felè bò nuàr wón dɔ́n. ³⁶ Bí té lóm cèr, bí dùà dèn Càn cu dɔ́n, te à haá bí terreb, bí yolo komo njèh, bí mvelé yuo te gèr-e. Mɔ̀ baá mene jueé, te bí njebá le ter toò *Huaán Nùàr.»

³⁷ Cieé dɔ́n Yeésò né bò nuàr ké gwà Càn koò feh sɔ́. Liyili, à né ké te tòre ndeé, à cer le toò. Tòr sâ, bó bú yilá né tòr Olivie. ³⁸ Maánjògò dɔ́n bò nuàr lé naá beéh gwà Càn komo ndeé, bó né ngòr sònò seèn ngweé ndo.

22

Nyògò sòn felè Yeésò

(*Matiô 26:1-5; Mârk 14:1-2; Jân 11:45-53*)

¹ Sâ cieé koò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam baá didì. Cieé koò sâ bó yilá yeé *Páskà. ² Sâ bò *ngàn sèmè dé kokoò mé bò *nji-sòu né ceér fɔ́n te bó nde Yeésò lòu wulá naáb som. Lòu sam, bó né bò nuàr veéh.

*Sátàn yoòr Júdàs

(*Matiô 26:14-16; Mârk 14:10-11*)

³ Sátàn yila Júdàs lè ndo. Yilí Júdàs déi né cu Iskariô; à né mbòn cén déi lètené bò mbòn yulá cùòb fà doò. ⁴ Yeé baá ménâ, à komo wuo ter ndo, à nde yoòr bò ngàn sèmè dé kokoò mé bò gó gwà Càn bò, bó bó né ceér fɔ́n te à feh keéh bó Yeésò, bó sie bú. ⁵ Bó lé naá loòm mé vógò-temé dé gècèn, bó ye, bó nde né bú kagálòn teèn haá yí ma. ⁶ Júdàs gwaán ndo. À yila lom baá-re ceér fɔ́n, te à feh nab kwaá bó Yeésò lòu.

Yáb *Páskà

(*Matiô 26:17-25; Mârk 14:12-21; Jân 13:21-30*)

⁷ Sâ cieé koò mé bó yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, waá baá ndo. Bó né yeé huaán sòrngaan teèn njóòb, te bó yieé Páskà mé njéh.

⁸ Cieé sâ yeé waá baá, Yeésò ye Pièr bô Jân a: «Bí ndé nyégé kwá béh Páskà, te béh yieé.» ⁹ Bó ye bú a: «Wò gwaán né ye béh nde nyegé kwaá he wa?» ¹⁰ Ye bó a: «Bí ndé; mɔ̀ bí wa baá ké lo, bí bò nuaré déi nde né mé lò nòmò felè kwaré; bí bèlè sié bú. À nde né lè gwà déi yilá ndeé. ¹¹ Bí júée nuà gwà sâ a: Nùà fèh-njèh ye júée wò a: bó bò mbòn nyí Páskà yieé nde né te gwà dé heé wa? ¹² À nde né bí gwà dé koò mân feh, né ké ter

21:27 21:27 Dan. 7:13; Vuú 1:7 * **21:29** 21:29 Bó tou déi lètené bɔ́n yilá né "figuier".

21:37 21:37 Lúk 19:47 **22:1** 22:1 Ex. 12:1-27

felè mbei, bó nyegé gi aá bèh dené gwò kèn. Bí nyegé kwá yáb doó sâ.»

¹³ Bó som gò, bó nde kwa gi ka doón faá Yeésò la naâ bó tueé nò; bó nyegé kwaá baá-re yáb Páskà teèn.

Yáb Càṅ

(*Matíò 26:26-30; Màrk 14:22-26; 1 Korènt 11:23-25*)

¹⁴ Cu yeé wulu baá, bó bò mbòn tebè nde kan yáb ndò. ¹⁵ À ye bó a: «Mè lé gwaán kela naâ faá bèh mân, ye ko béh bí yieé bilí baá Páskà, te mè ñene ye gèr. ¹⁶ Mè tueé bí: ndóg, mè ndeè Páskà yíé ṅgwé ndé cú, ko kwòm seèn ndeè baá ké te *Lò Càṅe ṅagá yuo kelá, sâ ye.» ¹⁷ Jomo sâ à weh ṅgàb mbè ndò, à vra Càṅ teèn, ye bó a: «Bí wèh, bí ṅúé téná lètenè bìi. ¹⁸ Mè tueé bí: gi aá hèn, mè ndeè mbè déi ṅúé ṅgwé ndé cú, ko lòu mé Lò Càṅ ndeè baá bèsonè ñené ṅagá, sâ ye.»

¹⁹ Jomo sâ à weh breèd, à vra Càṅ teèn, à kolé haá bó, ye bó a: «Hèn né ṅgàṅ yoòr mò; mè haá kuú né felè bìi. Bí bó dèn mân, bí né mè teèn munó.» ²⁰ Mé ṅgàb mbè à bó cu jomo yáb sâ ménâ ndò, ye bó a: «ṅgàb hèn né ṅgòn dé feé mé Càṅ ko né mé húóm mò; ber kuú né felè bìi.

²¹ «Bí kó ye, nuaá mé nde né mè go som né ká lètenè beèh, béh bó yáb yieé den né kó. ²² Dé kuú, *Huaán Nùàr nde né faá Càṅ lé tueé naâ nò kuú. Njèh cén, nuaá mé yíi kéèh be teèn, jògò kwaá bú cie, nde né mè gèr mbiún kuú.» ²³ Bó yeé ṅgweé aá ménâ, bó duóm baá-re lètenè bòn bieh kuú, ye: «Ká lètenè beèh hèn nei seèn ménâ bó nde né kó wa!»

Nùà dé koò né nei?

²⁴ Bò mbòn duóm baá-re lètenè bòn saán deèn, te bó ñene ko nuaá mé né dé koò teèn.

²⁵ Yeésò deèn ndò, ye bó a: «Bò mgbèmgbè mé tàbè hihiné né bò nùàr lòu tuú. Bò kokoò bò teèn ye te bò nùàr keí bó ndò. ²⁶ Bí té dé bìi ménâ bó. Dé bìi, nùà koò lètenè bìi a: dèn sér faá huaán maàn nò; nuaá mé né tòò bò nùàr a, dèn sér nùà seé bòn ndò. ²⁷ Hèn, mò bò nùàr né fà, déi né yáb den kela, déi né yáb geé, sâ nùà koò lètenè bòn né dé heé wa? ṅgweéh nùà koò né dé mé den kela yeé lòu doò wa? Sâ, bí kè cú-re kán! Ká lètenè bìi, mè né seér nùà seé kó!»

²⁸ «Dé bìi, gèr mé mè lé naâ ñené doón, bí lé mè mé huún sì ló ná ṅgwéh. ²⁹ Mè bí kògò ké te *Lò Càṅe nyegé kwaá gi aá kèn. Né faá Tele mò lé naá gi mè nyegé kwaá nò. ³⁰ Ké te Lò mò sâ, béh bí nde né yieé, béh ñueé bilí kó. Bí nde né te kògò mgbè den, bí tueé ju felè gèh bò huaán *Iseràlà yulá cùòb fà doò.»

ṅgòr Yeésò felè Pièr

(*Matíò 26:31-35; Màrk 14:27-31; Jân 13:36-38*)

³¹ Yeésò den cuú, ye Simòn Pièr a: «Simòn, Simòn, ṅgwé nyegé bagasé: *Sátàn bie aá kèn, ye nyí nde né bí jilí. À ceéh nde né bí faá bó ceéh yeé ṅgwàgàm, te bó kobo som tulu teèn nò. ³² Mè né Càṅ felè yeé dua, te ndem yeé tòò cùàrè kelá ndé cú; mò wò ṅa cu aá nùàr mò, te wò haá cu bò mbaábi terreb.» ³³ Pièr deèn ndò, ye bú a: «Fehtoò mò, né mene gwà cibi, né mene cio, mè kuú nde né jomo yeé.» ³⁴ À yeé tueé gi aá ménâ, Yeésò ye bú a: «Mè jue né wò Pièr, lan kwaá túágá ndé ṅgwéh, sâ wò yaáj aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ṅgwéh.»

Gèh taáb mé bò Yeèsò bò nde né lieé

³⁵ Yeèsò den cuù, ye bó a: «Mè lé naâ bí cu déi ké cie be-be temá njií, kàgàlòn sam, ba sam, débágá sam ndò. Mé njéh mene, njeré déi lé naâ bí toò saám wa?» Bó ye bú a: «Njeré déi lé béh sám ná ngwêh.»

³⁶ À ye bó a: «Dé kènê môn sam nde cuù: nuaá né mé kàgàlòn, bú a, wèh siè beè; nuaá né mé ba, bú a, wèh siè beè ndò; nuaá mé njèh salê sam, bú a, gò sòm cògò seèn déi, à nge sie bòu beè. ³⁷ Mè tueé bí, kò mboón yuo kelà felè mò faá bó lé naâ te mvù Cànɛ nyagá kwaá nɔ, ye: Bó kulá yíi keéh aá bú yí lètenè bò vevenè bò teèn. Bí kóɔ ye, bò njií mé bó lé naá gií felè mò nyagá kwaá dɔɔnɛ nde ye aá mboón.» ³⁸ Bò mbòn ye bú a: «Bòu fà né béh beè teèn, hèn nɔ.» À ye bó a: «Wulu baá kèn.»

Yeèsò bèh Cànɛ duaà

(*Matiô 26:36-46; Mârk 14:32-42*)

³⁹ Yeèsò yeé yuo kelà baá, à nɔá nde cu ké te tɔr Olivíè faá bèh jomò nɔ. Bò mbòn seèn nɔá bele bú ké teèn ndò. ⁴⁰ À yeé baá ké teèn, ye bò mbòn a: «Bí dùà dèn Cànɛ duaà, te *Sátàn bí mé veèn táb siè cú.» ⁴¹ À yeé tueé gi aá ménâ, à kwaá lɔ bó ndò, à nde ser ké toò bòn bèh ndón-ndón mân. Wa ké teèn, à cemmé nde doó, à né Cànɛ dua, ⁴² ye bú a: «Tele mò, mɔ wò né gwaán, ngòrò sòm yeé mè ngàb gèr hèn kwarè teèn. Mè né mene ménâ gwaán, bó sér faá wò né gwaán nɔ.» ⁴³ À yeé dua gi aá ménâ, cili Cànɛ déi suagà ké te vulúu, néné yuo kelà toò seèn, bóɔ taré bú yo. ⁴⁴ À cer nɛi cu seé dé ceèr. À né Cànɛ dua njegé, lemè keér bú yoòr, né doó faá húóm nɔ diené nde den.

⁴⁵ À yeé dua gi aá, à komo wuo ter ndò, à cu cuù ká jomo yoòr bò mbòn. À waà, sâ bó homo baá mé kú, bó baá gi lóm. ⁴⁶ Ye bó a: «Bí lóm ménâ cer né dé kei wa? Bí wùò dèn làn, bí né Cànɛ dua, te Sátàn bí mé veèn táb siè cú.»

Bèh Yeèsò sieé

(*Matiô 26:47-56; Mârk 14:43-50; Jân 18:3-11*)

⁴⁷ À yeé baá bó mân tueé den, bò nùàr kókoò mbaá kem waà ndò. Ké toò bòn lé naâ Júdàs, mbòn cén déi lètenè bò mbòn yulà cùòb fà doò. À yeé waà baá, à kela nde yí toò Yeèsò, te à vra kumó sie bú. ⁴⁸ Yeèsò ye bú a: «Júdàs, wò bie feh seér cu aá Huaán Nùàr mé bò nùàr lòu wa?»

⁴⁹ Bò mé naâ jomo Yeèsò yeé nene, ye njeré déi nde né bóɔ, bó ye Yeèsò a: «Fehtoò beèh, béh kòrè mé bòu wa?» ⁵⁰ Yeèsò nde sòn komo, sâ cén déi lètenè bòn bòu ter sòm aá, mvur tena si njií nuaré déi tie gaá doó; lé naâ tie nùà seé *ngànɛ sèmè dé koò. ⁵¹ Yeèsò yíin bó ndò, ye bó a: «Bí gè mé ceér sâ!» À kema njií nùà hèllè be tieè, tie seèn taré yuo cu.

⁵² Jomo sâ Yeèsò tueé njií mé bò ngànɛ sèmè dé kokoò bó bò gó gwà Cànɛ bò mé bò kokoò bò dé lɔɔ. Sâ bó lé nde gií naâ yoòr seèn te bó sie bú; ye bó a: «Den né faá bí mé bò bòu mé cùgò beè-beè hèn kem nde gií né yoòr nùà yíb nɔ. ⁵³ Sâ, cieé dɔɔnɛ béh bí ké gwà Cànɛ né yeé kɔɔ ndò. Cu sâ bí lé mè be yoòr nji ná ngwêh dé kei wa? Bí kóɔ ye: kɔ cibi baá mé terreb mân te bí nde ye mân bóɔ. Sâ hèn baá cu biì sâ.»

Pièr bèh njó yaàn

(*Matiô 26:57-58, 69-75; Mârk 14:53-54, 66-72; Jân 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Bó sie Yeésò ndo. Bó sie njií bú ké lo *ngàn sèmè dé koó.
⁵⁵ Pièr né bó jojomo ké bèh ndón-ndòn naáb bele. À wa, sâ bó fu kwaá baá we yí lètenè caâ, bó né ñuagá den. À kela nde yí teèn ndo, à den nde doó kwarè boòn.
⁵⁶ Nùà seê dé veèh déi ñene ko bú, à né ka bú yí kwarè weè sâ ke njege den. Jomo sâ, ye bò nùàr a: «Hên né nùàr seèn déi!»
⁵⁷ Pièr cam, ye ma doó a: «Njó mò, mè bú kó ngwéh.»
⁵⁸ Den ser, nuaré déi wa cuù, ñene njií bú, ye bú a: «Wò né yeé lètenè boòn ndo!»
 Pièr cam cu, ye bú a: «Nùàr mò, mè sam.»

⁵⁹ Nde nde, lou kela sa gùm lòn déi, nuaré déi waà, tueé ñei cu ye baá-re dé seèn mé terreè, ye bó a: «Mé gècèn mene, nùà hên né nùà Galilê, bó bú né yeé koó.»
⁶⁰ Pièr cam cu, ye bú a: «Nùàr mò, mè dé sònò yeé sâ ngwé kó ngwéh lág.»
 À yeé baá ménâ tueé den, kwaá tuaga lo bú mé njéh sònò.

⁶¹ Cu sâ, Fehtoò beèh bele seér ndo, ke njií Pièr, bó bú ke kwaré. Pièr munó ko cu baá-re dé mé Fehtoò beèh la tueé naâ ye bú a: «Lan mé kwaá sé nde tuagá wa, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ngwéh ma.»
⁶² Pièr yeé munó ko aá ménâ, à jeré yuo doó sâ, à nde yúé njegér.

Yeésò yoòr mé séb mé núr
 (Matíò 26:67-68; Mârk 14:65)

⁶³ Bòó mé né Yeésò moóm, né bú teèn selé yí, bó né bú lobó ndo.
⁶⁴ Bó vuò bú njolo, bó ye bú a: «Ñéné kó cú-re ñenè, jògò túé ke nuaá mé né wò lobo hên ye.»
⁶⁵ Bó né bú gbêg hihiné kókoó mbaá haá den.

Yeésò ké bèh ju tená
 (Matíò 26:59-66; Mârk 14:55-64; Jâñ 18:19-24)

⁶⁶ Cieé yeé ñaga baá, bò kokoò bò dé loó mé bò ngàn sèmè dé kokoò bó bò *njí-sòu nde bilí den

gi ké te *mbàgà juù. Bó ye: wèh ndé mé Yeésò ndo.

⁶⁷ À yeé waá baá, bó ye bú a: «*Nùà Còñ né wò wa? Túé béh tueè.»
 Yeésò ye bó a: «Mè tueé kuú mene ménâ, bí bìi temé teèn kwá njí ndé ngwéh.»
⁶⁸ Mè bie mene bí njeré déi, bí bìi sòn kòmò ndé ngwéh ndo.
⁶⁹ Duoóm lan *Huaán Nùàr nde aá ké te be gaá Càn terreè den ndeé.»
⁷⁰ Bó deèn doón ndo, ye bú a: «Á sâ, Njuna Càn né ka wò mà.»
 Ye bó a: «Bí tueé né tueè, né mè.»
⁷¹ Bó deèn baá-re ye: «Béh ngweé gi aá sònò seèn mé tie beèh kèn. Béh sònò bò nùàr bie soó cu nde né kei?»

23

Yeésò ké toò *Pilátò
 (Matíò 27:1-2, 11-14; Mârk 15:1-5; Jâñ 18:28-38)

¹ Dàm bò nùàr doón kem wuo ter ndo, bó weh nde mé Yeésò ké toò Pilátò.
² Wa ké teèn, bó né bú nyeén yoòr coré su, bó ye Pilátò a: «Béh nde kwaá naâ nùà hên, sâ à né tàbè beèh soób, ye bò nùàr a, té làmpòñ mgbè Róm gwòm; ye nyí né cu *Kristò, wa nyí né mgbè mé feh nyí sé wa.»
³ Pilátò bie njií ndo, ye Yeésò a: «Mgbè bò Jûf né wò wa?»
 Yeésò ye bú a: «Wò dé sâ tueé né koó.»

⁴ Pilátò ye bò *ngàn sèmè dé kokoò bó bò nùàr a: «Mè bèh saâb nùà hên ñéné ngwéh.»
⁵ Bò nùàr né mene dé sâ ngweé, bó né lom teèn tétég ñei seér, ye Pilátò a: «À né yeé bò nùàr te tàbè beèh doón soób; à lé bó feh duoóm naâ ké Galilê, à ndeé ká te tàbè Judê, à feh cu bó ménâ. Hên, à mé njéh waá baá kán.»

Yeésò ké toò *Heròde

⁶ Pilátò yeé ngweé aá mân, à bie cu bó ndo, ye bó a: «Nùà hên né nùà Galilê wa?»
⁷ À yeé ngweé aá ye Yeésò yuoó naâ lè tàbè mgbè Heròde mân, ye bó wèh njí bú

ké toò Herôde ma. Bó weh njií bú ndò. Sâ, Herôde né loù sâ ké Jerusalem. ⁸ À lé naà ngóg Yeésò ngweé, à né yeé ceér fòón, dàb baá teèn, ye te nyí ñene ngweé bú, nyí ñene ngweé fém seèn cén déi ndò. À yeé ñene aá bú ménâ, yo taré bú ndò. ⁹ À duóóm baá-re Yeésò bò ñhèh ngún bieé beleé. Ndóg, Yeésò bú sòn kòmò ngwéh.

¹⁰ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoò mé bò *njí-sòú né gi doó, bó né lom Yeésò nyeén yoòr coré su. ¹¹ Herôde bó bò sóji seèn né bú yoòr mé séb kem sue ndò, bó né bú seb, bó su kwaá bú cògò nyàgàm déi yoòr, bó weh cu cu mé bú ké yoòr Pilátò. ¹² Sâ né loù mé Herôde bô Pilátò lé naà mé sòn cén den cuú. Lòu sam, kèrrè lé naà lètenè bòn teèn.

Bèh ju felè Yeésò tenâ

(*Matió 27:15-26; Mârk 15:6-15; Jân 18:39-19:16*)

¹³ Yeésò yeé baá cu ké toò Pilátò, Pilátò yílá bilí gi bò *ngàṅ sèmè dé kokoò bó bò kokoò bò dé loó mé bò nùàr mene, ¹⁴ ye bó a: «Bí la weh waà naà mé nùà hèn, ye mè a, à né yeé bò nùàr soób sé wa! Hèn, mè bú ñhèh doón bie den né toò bìi. Mé faá bí tueé né nò ñéné ngwéh. Beè mò nùà hèn bèh ñhèh kó ngwéh. ¹⁵ Ké beè Herôde né cu ka mân ndò; à bú ká jomo yoòr beèh haá njií cuú né dé cí. Mé tueé bí, nùà hèn te njií mé bó wula nde né bú teèn sááb yílá ngwéh gùm doón. ¹⁶ Mò né mân, mè bój nde né, bó lobo cegé bú lòu, mè yi njií cu bú.»

[¹⁷ Sâ lè tòu bò *Júf, mò *Páskà waà baá doón, kò Pilátò sòm keéh nùà gwà cibì déi, à yi njií bú toò bò nùàr.] ¹⁸ Yeé baá mân, bò nùàr tueé keén njií ké ter doón ye bú a: «Bó wúlá sér nùà hèn, wò yi njií béh Barabâs.» ¹⁹ Sâ, cu déi Barabâs hèllè lé naà bò nùàr soób;

bèmè lé naà loó doón die. Bó lé naà bú gwà cibì teèn sie yíi, bilí cu bú mé ju wúlá-nùàr mene ndò.

²⁰ Bò nùàr yeé baá tueé ye Pilátò a, yi njií Barabâs mân, Pilátò tueé njií cu mé bó, sâ ye te nyí yi njií Yeésò. ²¹ Bò nùàr kò lom né ké ter logó njií, ye bú a: «Fágá wúlá lòm bú fagá! Fágá wúlá lòm bú fagá!» ²² Pilátò den cuú dé mbelèm tagàr, ye bó a: «À veèn bój naà kei wa? Mè dé mò veèn mé bó nde né bú teèn wúlá yoòr seèn kwà nyí ngwéh. Mè bój nde né bó lobo cegé bú lòu, mè yi njií bú.»

²³ Bó yeé nde ngweé cu ménâ, bó logó ñei njií ye baá-re ké ter mé terreb, ye bú a: «Fágá wúlá ní lòm bú dé fagá.» Hueh bòn yieé ndò. ²⁴ Pilátò ye bó a: nyí gwaán aá te sòn bòn ma. ²⁵ À yi njií seér bó nùà veèn doó. Sâ nùà hèllè lé bò nùàr soób naà kóó, bèmè lé dieé naà mé bú, bó lé naà bú gwà cibì teèn sie yíi, bilí cu bú mé ju wúlá nùàr mene ndò. Pilátò yeé yi njií seér aá bú ménâ, à haá seér bó Yeésò ndò, ye bó ndé bó bá-re mé bú faá bó gwaán né sâ ndò.

Bèh Yeésò fagá

(*Matió 27:32-44; Mârk 15:21-32; Jân 19:17-27*)

²⁶ Bó yeé baá mé Yeésò weh ndeé, bó bò nùà Sirèn déi kwaré, yílá seèn né Simôn. Sâ à naà ñueh. Bó sie ba haá bú tou mé bó nde né Yeésò teèn fagá doó, à jògò bele Yeésò mé ñhèh jomo. ²⁷ Bò nùàr kókoó mbaá né bó jomo kem bele ndò. Bò véh né felè Yeésò yueé ñaán. ²⁸ Yeésò bele seér ndò, ke njií bò véh doó, ye bó a: «Véh Jerusalem bò, bí té dé mò yúé; bí yúé sér dé bìi mé dé bò ñuna bìi. ²⁹ Lòu mè ndeé jueé né jueé, bó tueé nde né ye: Njua bò ñuáin bò wa! Njua bò véh mé huaán ñàr ngwéh wa! Njua mé mbán ñuáin

ndo wa! ³⁰ Sâ né loù mé bò nùar tueé nde né teèn, ye bò tòr a: Ndê ñem sùè kó béh yoòr; ye bò tòr déi a: Ndê sùrì kék béh dòu ndo.» ³¹ À den cuù, ye bó a: «Mò we né yoòr toú ñgie mân, sâ mò né yoòr jaâr nò wa?»

³² Bó weh sie bò vevenê bò déi beè fà ndo, te bó nde faga njií bó ké kwaré Yeésò. ³³ Wa beré déi, bó bèh sâ yilá né: Gebá feéh. Bó faga njií Yeésò ter; bó faga njií bò vevenê bò hèllè ter ménâ ndo, nùà kàn mé toú seèn, déi te be gaâ Yeésò, déi te be ñgoù seèn. ³⁴ Yeésò deên ndo, ye Tele a: «Tele mò, kúlú ní veên bò nùar hên doó. Njií mé bó né boó, bó kó ñgwéh.» Jomo sâ bò sóji vu geé weh bò cògò seèn mé bèi lètené boòn.

³⁵ Bò nùar kókoó mbaá né bú bilí ke den. Bò kokoó bò lo sâ né bú gbêg haá, bó ye: «À kó cegé né bò nùar yili soòm; mò à né ka Nùà Còñ mé Càn balé njií naâ kóó sâ, bú a: jògò yili yuo ke mé be seèn ye.» ³⁶ Bò sóji né bú teèn ménâ selé yí ndo, bó njebá nde yí ka seèn, bó tiim haá njií bú mbè déi tanésé mân, ³⁷ bó ye bú a: «Jògò yili yuo ke mé be yeè, mò wò né ka Mgbè bò Jíf sâ bòn.» ³⁸ Bó nyagá faga kwaá njeré déi ké ter felè seèn ye: «Nùà hên né Mgbè bò Jíf.»

³⁹ Nùà cén déi lètené bò vevenê bò yí ter doó kuú ka dé seèn mé gbêg sònò ménâ ndo, ye Yeésò a: «Wò ye *Nùà Còñ né nyí sé wa? Yili yuò-re yili, wò yili soòm keéh béh teèn.» ⁴⁰ Mbeí deên kèb déi, nde njií bú ndo, ye bú a: «Wò né taré lè gèr-e ménâ, wò Càn dula ñgwéh wee? ⁴¹ Dé beèh bélo, yila né teèn, béh naâ veên boó, béh gèr ñene né sòn sâ. Dé nùà hên ménâ sam, à njeré déi bó ná ñgwéh.» ⁴² Jomo sâ, à tueé njií mé

Yeésò ndo, ye bú a: «Yeésò, mò wò ndeè waá baá bèh mgbè ceèr, wò mùnò kék yeè mè teèn.» ⁴³ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, lan lan bélo ñaá wa nde né ké mbar Càn kóó.»

Cio Yeésò

(Matíò 27:45-56; Màrk 15:33-41; Jân 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Lou yeé dilí baá, lou cib cu. Cibí yili laré cu ká doó doón, yili soó gùm yòñ loú tagár. Yeé baá mé lou lòñ tagár, cògò gwà Càn dé koó keér geé lèbòlé. Cògò sâ lé naâ kòñ mé cií leér yeé mò gwà Càn. ⁴⁶ Yeésò loño njií ké ter ndo, ye: «Tele mò, mè yòñ mò kwaá lo áá beè yeè.» À yeé tueé áá ménâ, à kuú yuo ndo.

⁴⁷ Sâ kwaá-taáb bò Ròm bò déi lé naâ doó. À yeé ñene áá ménâ, à seèn Càn, ye: «Mé gècèn mene, nùà hên kuú né mé sòn fuú.»

⁴⁸ Bó mé lé kem ndeè naâ bò njií hên ke weh doón lé naâ gii ñené. Yeé gi áá, bó jomo vuaga cu cu mé kú. ⁴⁹ Bò mbeí Yeésò né dé boòn ké bèh ndòñ-ndòñ njebá ke den. Bò véh mé lé yuoó naâ Galilé, bó né jomo Yeésò bele doó, bó bó lé naâ kóó.

Bèh Yeésò furú

(Matíò 27:57-61; Màrk 15:42-47; Jân 19:38-42)

⁵⁰ Nuaré déi lé naâ teèn, yili seèn né Joséf, né nùà Arimaté, loó déi lè tàbè bò *Jíf mân. Nùà sâ né yeé nùà gècèn, nùà húóm-temé ndo. Né nùà koó déi te *mbàgà juù. ⁵¹ Njií mé bò déi lé taán naâ felè Yeésò doón, à lé be teèn yí ná ñgwéh. À dé seèn njolo ke lom né mé *Lò Càn.

⁵² Yeé baá ménâ, à nde ké yoòr *Pilátò komó Yeésò dua. Pilátò yeé gwaán áá, ⁵³ à nde mvualé weh, à vuob nyegé mé

cògò nyógòr. Sâ sà déi feésé mân lé naâ doó, bó kwe né lè gbàṅ kweéh mân, bó lé née nuaré déi teèn fùrù ṅgwééh ye. Bó nde teèn jògò yíi logó baá-re Yeésò. ⁵⁴ Lé naâ lòu nàṅ * cieé koò bò Jíf mân. Sâ cieé koò hèllè nde aá liyili sà duóòm ndo.

⁵⁵ Bò véh Galilé mé lé naâ jomo Yeésò doó yeé ñene aá ménâ, bó yuo bele Joséf, bó ñene sâ, bó ñene gèh dé mé bó né komó Yeésò teèn yíi njií ndo. ⁵⁶ Bó cu cuù, bó ne kwaá gi bò kómó wá-yoòr mé kómó múmû, te bó nde komó Yeésò mé njéh waá. Yeé baá mé cieé koò sâ, bó jolo soó mé cieé koò faá *sóú tueé nê no.

24

Lè cio komo yuoò

(Matîò 28:1-10; Mârk 16:1-8; Jâṅ 20:1-10)

¹ Yeé baá lòu sóndè toò cieé, bò véh doó komo nde ké te sâa, mé bò kómó múmû doó beè. ² Bó wa ké teèn, taá baá ké jomo komo den, sâ baá loṅ. ³ Bó yila nde gè dòu, bó komó Fehtoò beèh Yeésò teèn kwà cú.

⁴ Bó yeé baá-re munó den mân, bó ke, bò nuaré déi fâ kar yuo kelâ baá yí toò boòn mé cògò wuwulê mân yoòr. ⁵ Veéh boó bó njèh, bó sulí njií njolo doó. Bò nùà fâ doó ye bó a: «Bí nùà làṅ ká lètenè bò komó foón né dé kei wa? ⁶ À doó hên sam cuù; à baá cu mé njolo. Bí munó kò cú dé mé à lé tueé naâ bí ké Galilé doó; ⁷ à lé ye: ko bó *Huaán Nùàr go haá njií mé bò vevenê bò, te bó faga wula bú. Mò baá cieé tagár, à komo yuo cu lè cio.»

⁸ Bó munó ko cu baá-re dé mé Yeésò lé naâ bó tueé sâ. ⁹ Bó foón gò, bó nde bò mbòṅ dé yulâ cùòb cên mé bò nuaré déi ménâ tueé bele ndo. ¹⁰ Lé naâ Marî Magdalâ,

mé Jâne, bò Marî mèi Jâk mé bò véh déi. ¹¹ Bó yeé baá bò mbòṅ tebé ménâ tueé, bò mbòṅ doó ke njií faá né ṅgòr kùlù nò, bó temé teèn kwà nji ṅgwéh.

¹² Piêr komo wuo dé seèn ter; à dula nde ké te sâa; à wa, à gimé ke njií gè dòu, à ñene le mé bò cògò mé lé naâ yoòr komó doó. À cu cu ké lo; bò njií sâ doón gei lo lom bú mbaá.

*Lè ceér Emayûs
(Mârk 16:12-13)*

¹³ Ka lòu cên sâ, bò mbòṅ fâ déi baá lè loó déi ndeé; yilí loó sâ né Emayûs, à né kwarè Jerusalem, njèh kilòmètà yulâ cùòb cên mân. ¹⁴ Bó né felè bò njií mé lé naâ kelâ doón tueé den. ¹⁵ Bó né ka tueé ndeé, bó né teèn saán yíi ndo. Wa beré déi, Yeésò yila kwa bó, bó bó né bècénè go ndeé. ¹⁶ Njèh cén, bó bú ñéné kó cú, njeré déi lé naâ bó yíin.

¹⁷ Yeésò bie njií bó ndo, ye bó a: «Bí ceceér saán go né kei wa?» Bó njebá ke mierré njií gi bú fâ doón. ¹⁸ Yilí déi lé naâ Kelopâs, à tueé njií mé Yeésò, ye bú a: «Wò né gèh nùà Jerusalem dé heè, mé à dé seèn kèkènè njií mé lé kelâ naâ cieé fâ hên kó ṅgwéh wa?» ¹⁹ Ye bó a: «Lé naâ caá gèh dé heè wa?»

Bó ye bú a: «Béh jue né bò njií mé lé kwaá naâ Yeésò nùà Najarèt doó. À lé naâ *sòn-Càṅ; à lé naâ mé terreb te seè teèn, te ṅgòr-e ménâ ndo. À lé naâ nùà tarè beè Càṅ, mé beè bò nùàr mene. ²⁰ Bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò beèh lé naâ boó te bó tena ju felè seèn, bó faga njií bú ter te toú, à kuú. ²¹ Sâ béh lé baá gi ndèm kwaá, ye à bò huaán *Iseralâ yili som nde aá koó. Sâ kè cú-re, bò njèh sâ doón boó baá lan baá cieé tagár. ²² Mé njéh mene, né

* 23:54 23:54 Né cieé mé kwéh né cieé koò. 24:6-7 Mat. 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mk. 8:31;

23:56 23:56 Ex. 20:10; Deut. 5:14 24:6 9:31; 10:33-34; Lúk 9:22; 18:31-33

béh mbaá hiim yɔgɔ: bò véh déi lètené beèh naâ lan komo yuo, bó nde ké te sàa, ²³ bó wa, bó komó seèn ké teèn kwà cú. Bó cu cuà, bó ye béh a: bò cìlì Càn déi naâ toò bɔ̀n ñené yuo kelá, ye bó a: à baá cu làŋ ma. ²⁴ Bò mbeí beèh déi nde cu ké te sàa ménâ ndɔ, bó wa, dɔ̀ɔŋ né gi ka faá bò véh doô la naâ béh tueé nɔ, bó bú dé seèn kwà cú.»

²⁵ Te Yeésò deên baá-re ndɔ, ye bó a: «Bí mé feh felè sam. Bò njií mé bò sòn-Càn bò lé tueé belé naâ dɔ̀ɔŋ, bí ñgweé faŋ njií den né lòu, ²⁶ wanɔ̀ɔŋ lé túé ná ñgwèh ye kɔ *Nùà Cɔ̀ŋ ñene gèr mân, te jomo sâ à lie ye wa?» ²⁷ À yeé tueé gi aá ménâ, à se nyegé gi bó bò njií mé bó lé naâ felè seèn nyagá kwaá dɔ̀ɔŋ. À duɔ̀óm weèh ké jomo lè mvù Músi, à nde yuo kela mé ñjèh lè mvù bò sòn-Càn bò dɔ̀ɔŋ.

²⁸ Bó yeé nde aá lo waá, Yeésò bɔ̀ɔ faá à nde né dé seèn kelá sa nɔ. ²⁹ Bó sie lo bú mé sòn ye bú a: «Lou yila baá, cibí nde aá yilí; kwá béh bí cer le.» Bó bó yila nde gwò ndɔ. ³⁰ Bó yeé kaŋ aá yáb, à weh breéd, à vra Càn teèn, à kolé haá njií bó. ³¹ Njolo ñagá bó, bó ñene kɔ cu bú. À nyue leér yuo toò bɔ̀n doó sâ ndɔ. ³² Déi ye mbeí a: «Jògò mé à la naâ ké ceér dueé tueé, à né béh ñgòr Càn se komo, ñgweéh la naâ béh te temé njerré yilá wa?»

³³ Bó cu ka ter komo wuò, bó cu cu ké Jerusalem, bó wa, sâ bò mbòn yulà cùòb cén doô bó bò mbeí déi né kɔ̀ɔ. ³⁴ Bó né sònò tueé den ye: «Fehtoò beèh komo yuo aá bòn. Simòŋ naâ bú ñené.» ³⁵ Bò fà bò doô tueé yíi cu bó teèn ndɔ, bó tueé bó gèh dé mé la naâ ké ceér dueé kelá; bó tueé cu bó gèh dé mé à la naâ breéd kolé, mé bó ñene kɔ bú mé ñjèh ndɔ.

Toò bò mbòn ñené yuo kelá
(*Matiò 28:16-20; Màrk 16:14-18; Jân 20:19-23; Seé b. 1:6-8*)

³⁶ Bó nées sònò mân tueé den, sâ Yeésò mé feh seèn baá cu lètené bɔ̀n ndɔ, à bie njií bó, ye bó a: «Dɔ̀lè a, dèn mé bí.» ³⁷ Veéh sie bó, hèhèm sie bó ndɔ. Bó ye merré déi né càŋ tándulu. ³⁸ Yeésò ye bó a: «Feh ñellé né bí ter mé ñgei wa? Bí lè bií saán den né kei ndɔ wa? ³⁹ Bí jògò ké nji ke bò be mé gule mò kán ye, né ka mè! Bí jògò kema ke ke ye; tándulu né yeé mé kuú bò ñjeba yoòr faá ká yoòr mò hèn wa?» ⁴⁰ À né sònò ménâ tueé, à né bó be mé gule feh keéh bele ndɔ.

⁴¹ Bó yeé ñene aá ménâ, vógó-temé hiim yɔgɔ bó dé tueé, hiim yɔgɔ bó dé temé teèn kwaá njií ndɔ. À deên baá-re ye bó a: «Bí né mé ñjèh yâb teèn wa?» ⁴² Bó weh haá bú ten ñgò keê. ⁴³ À yieé njolò bɔ̀n ndɔ.

⁴⁴ Jomo sâ, ye bó a: «Hèn baá njií mé mè lé naâ bí tueé sâ, lé naâ sâ béh bí nées kɔ̀ɔ ye. Mè lé ye bí a: bò njií mé bó lé naâ gi felè mò nyagá kwaá dɔ̀ɔŋ nde gi né ménâ bɔ̀ɔ ma. Né mene lè *sóu Músi, né mene lè mvù bò sòn-Càn bò, né mene lè mvù benê *David dɔ̀ɔŋ, mè lé ye bí a, kɔ bɔ̀ɔ gi ménâ. Hèn baá cí.»

⁴⁵ À ndoón* cu bó feh ndɔ, te bó nde ye bò njií mé bó nyagá né sâ ñgweé komo, ⁴⁶ ye bó a: «Hèn baá dé mé bó lé naâ nyagá kwaá, ye: *Nùà Cɔ̀ŋ nde né gèr ñené; wa lè cieé tagâr, à nde cu né lè cio komo yuo. ⁴⁷ Wa nùàr nde né mé yilí seèn lò nùàr dɔ̀ɔŋ se ndeé, ye bò nùàr a: Bí kwéh sér temé bií, te Càn kulu som bí veèn yoòr. Wa jògò duɔ̀óm nde nées ká Jerusalem ye ma. ⁴⁸ Sòn mò ké teèn né bí. ⁴⁹ Terreb mé Tele mò lé naâ tueé kwaá sâ, mè ndeé né bí temá njií.

* 24:45 24:45 À komo logó bó feh. 24:49 24:49 Seé b. 1:4

Bí jògò bilí dèn ká lo ye, ko bí ndeè
kwa baá terreb mé suagaà nde né
ké te vulúu sâ, sâ ye.»

Ké te vulúu ñaá ndeé

(Mârk 16:19-20; Seé b. 1:9-11)

⁵⁰ Jomo sâ, Yeésò weh nde mé
bó ké jomo loô, lé naâ kèb Betanî.
Wa ké teèn, à som njií be ter, à
kulu bó. ⁵¹ À né bó kulú, à né ké
te vulúu nyueé ñaá ndeé. ⁵² Sâ bó
né doó cemmé den, bó né bú keí.
Jomo sâ bó cu cu ké Jerusalem mé
vógó-temé mene. ⁵³ Cu doón bó né
ké *gwà Càn koô bilí ndeé, bó né
Càn teèn seén den.

Njàgà Bagaà Jân

Ngòr ña Nùàr, ñagá yuo kela bèsónè

¹ Càn lo ndeè wón si, sâ Ngòr baá gi teèn; Ngòr bô Càn lo naá kóó, Ngòr lo naá Càn nùà ñhèh. ² Sâ tueé né ye Càn bô Ngòr lo naá ké bèh duóm kóó. ³ Càn lo ñhèh dóón si gi naá mé Ngòr; njií mé lo dieé naá mbaá, mé Ngòr kóó si ñgwéh, lo teèn ná ñgwéh. ⁴ Te njolo Ngòr lo naá yòn. Ñagá lètenè bô nùàr lo naá yòn sâ. ⁵ Ñagá doô né te cibi baá den, mé ñhèh mene cibi bú nyímé kòmò ñgwéh.

⁶ Yeé baá ménâ, Càn tema njií sòn seèn déi ká teèn, yilí seèn lé naá Jân, ⁷ te à ndeè bô nùàr Ñagá sâ se, bó kwaá njií ye temé teèn. ⁸ À lé Ñagá sâ kóó ná ñgwéh, à lé tueé ñagá loóm naá felè seèn lòu.

⁹ Ngòr sâ lo naá jéjég Ñagá kóó, à lé ká te wónje ndeè naá felè bô nùàr dóón baá ñagá. ¹⁰ À lé naá ká lè wónje; Càn lo wón dóón si gi naá mé bú. Mé ñhèh mene wónje bú ñéné kó ñgwéh. ¹¹ À waá mene ká te tàbè seèn yoór bô dé seèn, mé ñhèh mene bô dé seèn hèllè berón seér cu bú lòu. ¹² Bô cécéné bô lé bú gwaán cegé naá kóó, bó kwaá njií temé yoór seèn. À lé naá bô sâ bô terre haá, te bó ña dé bòn bô ñuna Càn. ¹³ Bó bô ñuna Càn faá huaán mé bô nùàr ñaar yeé lòu sam. Dé bòn, Càn nùà ñhèh haá né bó yòn kóó, dèn ñgwéh bô nùàr.

¹⁴ Ngòr doô lé naá nùàr ñaá, à den ká lètenè beèh lélán húóm-temé mé lélán gècèn ndo. Béh lé naá gií *sùsum seèn ñené; né

sùsum mé gòndon Nuna Càn lé kwaá naá beè Tele seèn. ¹⁵ Jân yeé ñene aá bú ménâ, à tueé njií bèsónè, ye bô nùàr a: «Hèn baá nuaá mé mè lé naá bí tueé sâ! Mè lé ye bí a: nuaré déi baá jomo mò ndeê, kela né bú mé mè, toò jògò lo naá bú mé mè ndo.»

¹⁶ Béh né gi mé gà te ngúlú seène, à béh kulu njií den né te mbeí mbaá. ¹⁷ Dé *sòu, Càn lé béh sóu taga keéh naá sònò Músi. Yeésò *Kristò yeé waá baá, béh nde ye mé fùgò beè seèn kuú, béh ñgwéé ye gècèn sònò seèn ndo; ¹⁸ wancón nuaá mé lé naá Càn njolò ñené sam, gi cegé né gòndon Nuna seèn. À kèkènè Càn ñené sòm keéh né kóó. Càn né bú; ké kwarè Teleè den yeé bú.

*Ngòr sònò Jân Bàptís
(Matíó 3:1-12; Mârk 1:1-8; Lúk 3:1-18)*

¹⁹ Hèn né njií mé Jân lé tueé naá toò bô kokoò bô. Cieé déi bô *Júf dé ké Jerusalem tema njií bô *ngàn sèmè mé bô *Leví bô ké yoór seèn, te bó nde bie ke ye bú a: «Né wò neí wa?» ²⁰ Jân cà m ñgwéh ndo, à tueé njií bó bèsónè ye bó a: «Mè *Nùà Còñ sam.» ²¹ Bó ye bú a: «Á sâ, wò né neí wa? Wò né *Elí wa?» Jân ye bó a: «Mè bú sam ndo.» Bó ye bú a: «Wò né *sòn-Càn mé béh né kela den doô wa?» Jân ye bó a: «Sam.» ²² «Á sâ, wò né neí, te béh nde bòó mé temà naá béh tueé, wancón wò ye naàn?» ²³ Jân ye bó a: «Mè né hueh nuaá mé né ké ya dueé ngúlú den, ye: Bí tó dillí nyégé ceér Nùà Dueè tòò, bí tó dillí nyégé bagasé! Esáyà sòn-Càn lé naá mân tueé ndo.»

²⁴ Sâ lètenè bòó mé lé ndeè naá ké yoór Jân doô bô *Farisièn lé naá teèn ndo, ²⁵ bó ye Jân a: «Á, mo wò Nùà Còñ sam, wò Elí sam,

wò sòn-Càŋ sam ndo, sâ wò bò nùàr nòmò Càŋ kou né dé kei wa?»²⁶ Jâŋ ye bó a: «Mè bó dé mò kou lom né léláŋ nòmò. Nuaré déi né lètenè biì teèn, bí bú kó ŋgwéh,²⁷ à baá jomo mò ndeê. Mè tueé bí, né mene yuií débágâ seèn, mè wúlú ŋgwéh nuaá mé nde né yuií débágâ seèn se.»

²⁸ Bò njií hèn dɔ́ɔŋ lé boó deén naá ké Betanî, sòn nòmò Jurdên kèb yágâ, bèh mé Jâŋ lé kou deén naá bò nùàr teèn doô.

Yeésò *Mbieè Sèmè mé yuoó naá beè Càŋ

²⁹ Cieé ŋaga Jâŋ yeé ke, Yeésò baá ká yoòr seèn ndeê, à deèn ndo ye: «Kè Mbieè Sèmè mé yuoó naá beè Càŋ hèn no, à ndeè veèn bò nùàr ká lè *wóŋe naá weh.³⁰ Hèn baá nuaá mé mé lé naá bí tueé sâ, mè lé ye bí a: nuaré déi baá jomo mò ndeê, kela né bú mé mè, toò jògò lo naá bú mé mè ndo.³¹ Mè lé kèkènè nùà sâ kó ná ŋgwêh; mé njéh mene mè jéjég ndeè naá bú mé dà m bò *Iserála bò feh keéh; mè bò nùàr nòmò hèn kou den né dé cí.»

³²⁻³³ Jâŋ den cuè ye bó a: «Mè lé kaà nùà sâ ñéné kó ná ŋgwêh. Càŋ nuaá mé lé ye mè a: ndé bò nùàr nòmò kou, lé tueé naá mè kɔ́ɔ, ye mè a: Wò nde né Cúcuí Ŋagâ ñéné, à suaga ndeè né ter, à nje bá den felè nuaré déi; sâ né nuaá mé nde né bò nùàr mé Cúcuí Ŋagâ kou sâ. Jomo sâ mé ñene Cúcuí Càŋ sâ ndo, à né ké ter faá vɔgɔb no suagâ, né felè seèn nje bá den.³⁴ Mè yeé ñene aá bú ménâ, mè tueé njií bèsonè, ye bò nùàr a: hèn né Ŋunà Càŋ.»

Bò mbòŋ Yeésò dé toò jògò

³⁵ Cieé ŋaga cu, Jâŋ wa cu ké teèn, à né mé bò mbòŋ fà jomo nje bá den.³⁶ À yeé ke, Yeésò baá kelá sa, ye: «Kè *Mbieè Sèmè mé yuoó naá beè Càŋ sâ no!»³⁷ Bò

mbòŋ mé lé naá jomo seèn doô yeé ŋgweé aá môn, bó yuo bele gi Yeésò fà dɔ́ɔŋ.³⁸ Yeésò bele seér ndo, à ñene njií bó jomo seèn, ye bó a: «Bí fɔ́ɔŋ yeé kei wa?» Bó ye bú a: «Wò den yeé he wa, Rábì?» (Rábì tueé né ye: Njí fèh-ñjèh.)³⁹ Ye bó a: «Bí ndê, bí nde né ñené.» Bó fɔ́ɔŋ gò ndo, sâ baá ñjèh lou lòŋ nèà liyilì mân, bó wa, bó ñene bèh sâ, bó bó sɔ́ɔ weéh baá-re ké doó sâ.

⁴⁰ Bò fà bò mé lé ŋgweé naá ñgòr sònò Jâŋ, mé bó yuo bele Yeésò doô, cén déi lé naá André òm Simòŋ Pièr.⁴¹ Bó yeé yuo baá ké sâ, André nde kwa logò bei seèn Simòŋ, ye bú a: «Béh kwa baá *Nùà Còŋ.» (Sâ tueé né ye *Kristò).⁴² À weh njií bú ké yoòr Yeésò. Yeésò yeé ñene aá bú, ye bú a: «Wò né Simòŋ, ñunà Jâŋ; wò nde cu né yilí Séfà ŋguú.» Yilí sâ tueé né ye: Taá.

Yeésò bô Filíp mé Natanaël

⁴³ Cieé yeé ŋaga cu aá, Yeésò kaga gò te tàbè Galilê. Bô Filíp kwaré. Yeésò ye bú a: «Bèlè mè.»⁴⁴ Filíp lé naá nùà Becaida, bó bò André mé Pièr né mé loó cén.⁴⁵ Jomo sâ Filíp bô Natanaël nde kwaré ndo, Filíp ye bú a: «Nuaá mé Músi bó bò *sòn-Càŋ bò lé naá felè seèn te mvù Càŋe nyagá kwaá doô, béh ñene aá bú. Né Yeésò ñunà Joséf, nùà Najarèt.»⁴⁶ Natanaël deèn ndo, ye bú a: «Wò ye ñjèh bagaa déi ndeè né ké Najarèt yuoó wa?» Filíp ye bú a: «Ndê, kè kú yeé!»

⁴⁷ Yeésò yeé ke, Natanaël baá ká yoòr seèn ndeê, à tueé weh ñjeré déi felè seèn teèn ye: «Hèn baá ye nùà *Iserála dé gècèn sâ, à dé seèn mé nyeén yoòr sam.»⁴⁸ Natanaël ye bú a: «Wò mè ñene kɔ́ɔ naá mé ñgei wa?» Yeésò ye bú a: «Mè la naá wò ké ka toú*»

* 1:48 1:48 Bó tou sâ yilá né "figuier".

ɲené njií, te Filíp nde ye wò yilá.»
 49 Yeé baá ménâ, Natanaël ye bú a: «Njí fêh-njêh, wò né Njunà Càn, Nùà Dueè bò Iserála bò né wò!»
 50 Yeésò ye bú a: «Mè yeé baá wò tueé ye wò a: mè naâ wò ké ka toú ɲené njií, wò gwaán né dé cì wa? Wò nde cu né bò njêh dé bebagaà mân ɲené yɔgò keéh.»

51 À den cuú ye: «Mè né tueé ye bí a, vulú nde né gulu logó, bí ɲene bò cili Càn, bó né ké ter ɲaá, bó né ká doó felè *Huaán Nùàr suagâ.»

2

Kùrmò fù ké Kána

1 Jomo sâ kela cieé fà mé tagár, kùrmò fù feí ké Galilê te loó Kána, Meí Yeésò lé naâ teèn ndeé, 2 bó lé naâ Yeésò bó bò mbòɲ seèn ké teèn yilá njií ndo. 3 Nde nde mbè gi. Mbè yeé gi aá, meí Yeésò ye Yeésò a: «Bó mé mbè teèn sam cuú.» 4 Yeésò den seér cuú, ye bú a: «Ma, wò mè tueé nde aá kɔ́ te mè bɔ́ ye wa? Cu mò née wá ɲgwéeh ye.» 5 Yeé baá ménâ, meí ye bò seé bò a: «Bí bó gí faá à tueé nde né bí no.»

6 Sâ bò ɲguú déi lé naâ doó sâ ténjén, né ɲguú mé bó kwe né taá, bò *Júf toò Càn vua tena yeé teèn. Bò ɲguú sâ né yilá: bò déi né bɔgɔ nèà, bò déi bɔgɔ tìn mé ténjén. 7 Yeésò tueé njií mé bò seé bò, ye bó a: «Bí túé kwá bèlè nòmò lè bò ɲguú hèn dedeí.» Bó yeé tue yuú gi aá, 8 à deèn baá-re ye bó a: «Kèné bí síó wèh nòmò sâ kèh déi, bí haá njií mé nùà koó.» Bó sio haá njií bú ndo. 9 Nùà koó doó yeé naga ke, à ɲgweé nòmò doó baá seér mbè, à bèh mé yuoó naâ teèn kó sòm ɲgwéh; sâ bò seé bò mé la tueé naâ nòmò sâ né gi dé bɔ̀ɔn kɔ́. Nùà koó doó yilá njií sù fù ndo, 10 à ye bú a: «Bó mbè

sòm logó yeé dé njêɲ; mo bò nùàr fulu gi aá, bó sòm ye mbièrrè. Wò nde leér seér dé yeé dé njêɲ, te wò sòm ye kènè mà!»

11 Hèn né fém Yeésò dé toò jògò, à lé bɔ́ logó naâ ké Galilê te loó Kána, te terreb seèn ɲené yuo kelà teèn; bò mbòɲ lé naá gi temé yoòr seèn kwaá njií ndo.

12 Jomo sâ à yuo doó sâ, à nde Kapernahúm bó meí mé bò òm mé bò mbòɲ mene. Wa ké teèn, bó kókoó cèr màgà ɲgwéh ndo.

*Yeésò ké *gwà Càn koó*

(Matíó 21:12-13; Màrk 11:15-17; Lùk 19:45-46)

13 Sâ cieé koó bò *Júf mé bó yilá né *Páskà baá didi. Yeé nde aá feí, Yeésò nde ké Jerusalem ndo. 14 À wa ké gwà Càn koó, sâ bò toón bò né bò nàgà bó bò sòɲɲan mé vɔgɔb go den. Bò kwéh-kàgàlòɲ bò né ké te gbàgà kàgàlòɲ kweéh den ndo.

15 Yeésò yeé ɲene aá ménâ, à weh yuú, à far bilí ɲgágá, à lurú sòm keéh gi bó cie mé njéh; à né bò nàgà mé bò mbieé cie lurú sòm keéh; à né bò kàgàlòɲ mé gbàgà mene doó velá su njií, 16 ye bò gò-vɔgɔb bò a: «Bí yuò mé njéh doó sâ nɔ́ɔɲ, bí té gwà Tele mò faá gwà toón bìi nɔ́ kwá sér!»

17 Bò mbòɲ seèn yeé ɲene aá ménâ, bó munó ko cu ye baá-re dé mé né te mvù Cànɲe nyagá den, ye: «Càn mò, temé mò né lom ké gwò yeé; mo mè munó njií gwà yeé mân, temé bɔgɔ gi mè lè.»

18 À yeé kwɔgɔ sòm aá bó cie ménâ, bò Júf bie bú ndo, bó ye bú a: «Wò bɔ́ feh nde né béh gèh fém dé heè, mé béh nde né teèn ɲené kɔ́ ye wò sé la naâ ménâ bɔ́ wa?» 19 Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Bí túlú sù ní gwà Càn koó hèn doó, mè bú ter komo sòm cu nde né te cieé tagaré.»

²⁰ Bò Jûf den cuù, ye bú a: «Gwà mé bó lé temá naâ seé teèn nyemà yulà nèa cùòb ténjén hên, wò ye nyí nde né bú ter lè cieé tagáre komo som cuù sé wa?» ²¹ Kàmber gwà Càṅ koô mé Yeésò né bó tueé doô, à jue né gùm seèn nùà njèh. ²² Nde nde, à yeé komo yuo aá lè cio, bò mbòṅ seèn nde ye mân ṅgweé komo, ye à lé naá giì mân tueé. Bó kwaá njií ye baá-re temé te mvù Càṅe, bó né te ṅgòr seèn kwaá njií ndo.

Temé nùàr né gi njolò Yeésò

²³ Cu mé Yeésò lé naâ ké Jerusalem te cu Pàskà sâ, bò nùàr kókoó mbaá lé naâ fém seèn ṅené, bó kwaá njií lom temé yoòr seèn ṅún mbaá ndo. ²⁴ Mé njèh mene, Yeésò njolo teèn kè ní ṅgwéh; lòu sam, à lé naá giì bó ṅené kóó nyegé, ²⁵ à lé túé ná ṅgwéh ye nuaré déi a, túé só nyí njeré déi felè nuaré déi lòu; à lé naá giì temé nùà kàn ṅené kóó.

3

Yeésò bô Níkòdêm

¹ Nùà *Farisiên déi lé naâ teèn, yilí seèn né Níkòdêm, à né nùà koô lètené bò *Jûf. ² Cieé déi, yeé baá cibítené mân, à nde ké yoòr Yeésò, ye bú a: «Njí fèh-njèh, béh kó baá ye Càṅ tema njií naâ wò ká yoòr beèh kóó, te wò feh nyegé béh, wanóṅ nuaré déi mé gèh terreb fém mé wò né bôó hên sam, mo Càṅ mé bú sam ndo.» ³ Yeésò deên ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, mo bó nùàr dé feê ṅàr sér ṅgwéh, à *Lò Càṅ mé njolo ṅéné ndé ṅgwéh.» ⁴ Níkòdêm deên ndo, ye bú a: «Nuaá mé baá gi nùà koô, bó bú dé feê ṅar seér cu nde né naàn wa? À nde cu né lè mèi yilá komo, te bó ṅar ferré cu bú ndo wa?»

⁵ Yeésò ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, mo bó nùàr dé feê, te nòmò

mé Cúcuí ṅàr sér ṅgwéh, à te Lò Càṅe yilá ndé ṅgwéh. ⁶ Njií mé ṅar né mé húóm, né njèh húóm; dé mé Cúcuí ṅagá ṅar né kóó né mé Cúcuí Càṅ ndo. ⁷ Bú a, té wò mbaá ndègè kú, ye mè la ye nyí a: kó bó nùàr ṅàr sér cú dé feê. ⁸ Fu né mé feh seèn kobó, wò né gi bèmè ṅgweé; mé njèh mene wò bèh yuoô mé bèh ndeê seèn kó ṅgwéh. Beè nuaá mé nde né mé Cúcuí Càṅ kweèh seér, né yeé môn ndo.»

⁹ Yeé baá môn, Níkòdêm ye bú a: «Dé sâ seèn ménâ bôó nde né naàn wa?» ¹⁰ Yeésò ye bú a: «Wò gùm Nùà fèh-njèh dé koô déi lètené bò *Iserálà bò dóṅ, wò bò njií hên ṅgwé kòmò ṅgwéh wa? ¹¹ Mè né tueé ye wò a, béh tueé né felè njií mé béh né kóó, felè njií mé béh naâ ṅené ndo; mé njèh mene bí ṅgòr beèh gwàn ṅgwéh. ¹² Mè né mene felè bò njií mé né ká te tabe tueé, bí temé teèn kwá ní ṅgwéh, sâ mo mè tueé mene bí bò dé ké te vulúu, bí nde né temé teèn kwaá njií wa? ¹³ Nuaré déi née ké te vulúu ṅá ṅúṅgwéeh ye; gi cegé né *Huaán Nùàr mé lé suaga naâ ké teèn!

¹⁴ «ṅgweéh ké ya dueè Músi lé naâ lòṅ weh, à bôó sàb mé njèh, à som njií ter wa? Bó nde né Huaán Nùàr ter ménâ som njií ndo, ¹⁵ te bôó mé né temé yoòr seèn kwaá njií dóṅ, yili yuo gi mé yòṅ tètàgà. ¹⁶ Lòu sam, Càṅ né lom *wóṅ mé temé cén mene gwaán, à lé gòndòṅ ṅuna seèn tema njií naâ dé cí, te bôó mé kwaá njií né temé yoòr seèn dóṅ lèr lè cú, te bó kwa seér yòṅ tètàgà. ¹⁷ Càṅ lé ṅuna seèn ká te wóṅe témá ní ná ṅgwèh ye te à nde ju felè wóṅ tená. À lé bú tema njií naâ, ye te à yili som seér bò nùàr lòu.

¹⁸ «Sâ, nuaá mé né temé yoòr

Nuna Càn kwaá njií, dé seèn ju diè ndé ngwéh; nuaá mé temé yoòr Nuna seèn kwá njí ngwéh, die gi aá ju kèn. Lòu sam, à temé yoòr gondon Nuna Càn kwá njí ngwéh. ¹⁹ Mbòntí mbònti ju dieè né mân: Naga lé naâ ká lè wónge yuo kelâ, bò nùàr kwaá lòò naga, bó gwaán seér bèh cibi; né felè veèn bòn. ²⁰ Né yeé môn, nuaá mé né veèn bók dóon berón yeé bèsónè gò ménâ, à bèh naga gwàn bèh, ye veèn nyí nde né cie naga le. ²¹ Dé nùà gècèn môn sam, à dé seèn seé bók den yeé bèh naga, te bò nùàr nene naga teèn, ye à bók né faá Càn tueé nè nò.»

Yeésò bô Jân

²² Jomo sâ Yeésò bó bò mbòn seèn fón gò ndò, bó nde cu te tàbè Judê, bó cer weh ké sâ teèn, à né bò nùàr kou bele. ²³ Sâ Jân né bò nùàr ké Ayinôn kwarè Salím kou den ndò; ké bèh sâ nòmò lé naâ kókoó. Bò nùàr kókoó mbaá kem wa gi teèn, Jân kou gi bó. ²⁴ Sâ bó lé née Jân cu sâ gwà cibi yí ngwéeh ye.

²⁵ Yeé baá môn, jógó die lètenè bò mbòn Jân bó bò nùà *Juf déi ndò, bó bó lé saán naâ felè tòu nòmò kou. ²⁶ Bó ndeè ye Jân a: «Njì fèh-njèh, nùà lòu mé wò lé tueé naâ felè seèn, mé bí bú lé naâ yí sòn nòmò Jurdèn kèb yága doò, kè kú, à baá bò nùàr kou den; bó baá gi yoòr seèn kem ndeé.»

²⁷ Jân deèn ye bó a: «Nuareé déi njèh mbaá bó kòmò ndé ngwéh. Kò Càn bú terre b sâ haá naâ kók, sâ ye. ²⁸ Bí mé feh bií tueé nde né sòn mò kók, ye mè lé naâ gií tueé, ye mè *Nùà Còon sam, mè né seér dé mò nùà tebê mé bó lé tema kèh naâ toò seèn. ²⁹ Sií fù né nùà fù kók, mbei nùà fù dé seèn njebá lom né kwarè, à né hueh

seèn ngweé, à né lom mé vógó-temé felè seèn. Mè né ménâ, kènè temé mò né lè gum dóon sagár. ³⁰ Mè tueé bí, kò à ter naá seér kók, mè dé mò njoró seér lòu.»

Nuaá mé suagà né ké te vulúu

³¹ Nuaá mé lé suagà naâ ké te vulúu né dé seèn mé terre b felè njèh dóon. Bók mé yuo né ká doó, dé bòn né bò ká doó bò, bó tueé lom né bò njèh dé ká doò ndò. Nuaá mé yuoó naâ ké te vulúu, felè bò njèh dóon né bú; ³² à dé seèn tueé né felè bò njí mé à naâ néné, mé à naâ ngweé ndò. Mé njèh mene, nuaá mé gwaán som ngòr seèn teèn sam ngweéh. ³³ Nuaá mé né ngòr seèn gwaán, né dé seèn néné kók ye Càn tueé né gècèn. ³⁴ Nuaá mé Càn tema njí naâ kók, tueé né sòn Càn; Càn bú Cúcuí seèn haá né faá cí nò. ³⁵ Tele né bú, à né Nuna seèn gwaán, à terre b dóon haá kwaá gi aá beè Nuna. ³⁶ Nuaá mé né temé yoòr Nuna kwaá njí dóon baá mé yòn tètàgà; nuaá mé né dé seèn sòn Nuna lòu ngeén, mé yòn sam; Càn né seér njèh mé bú kwaá.

4

Yeésò bô ma *Samarí déi

¹ Bó ye bò *Farisièn a: Yeésò baá mbòn ngún si, à né bó nòmò kou, wa bò mbòn seèn baá bò dé Jân maga yógó. ² Á sâ, Yeésò bó mé be seèn kou ngwéh ndò, né bò mbòn seèn kou den né bó kók.

³ Yeésò yeé ngweé aá môn, à yuo te tàbè Judê sâ, à cu cu Galilé. ⁴ À yeé baá mé gò, ye kò nyí kela seér nde né te tàbè Samarí. À yeé baá kelá ⁵ à wa kwarè loó déi te tàbè Samarí sâ, kèbè nweèh mé Jakób lo haá naâ mé nuna seèn Joséf. Yilí loó sâ né Sikár. ⁶ Lùgò nòmò mé bó yilá yeé nòmò Jakób

doô né ké bèh sâ ndo. Wa ké teèn, sâ lou dilí baá, Yeésò homo baá mé gò. Yeé baá ménâ, à den du nde kwarè lùgò nòmò hèllè.

⁷ À yeé ke, ma Samarí déi waá baá, à ndeè bèh nòmò tueê. Yeésò ye bú a: «Há mè nòmò ñueê teèn.» ⁸ Sâ bò mbòñ seèn ñellé nde gi aá ké lètenè loô yáb ñge fón. ⁹ Yeésò yeé tueé aá bú ménâ, ye Yeésò a: «Ñgweéh wò né nùà Jûf mà! Wò mè ma Samarí nòmò dua seér nde né naàn wa?» Sâ bò Jûf bò Samarí bò nyuùn kwàré bèh.

¹⁰ Mé njéh mene, Yeésò ye bú a: «Njií mé Càn né haá, mo wò sé la né ñenè kóó, wò ñene kó nuaá mé né wò nòmò dua hèn ndo, wò sé la bòn seér naâ bú kóó, te à wò nòmò haá seér dé yòñ.» ¹¹ Ma doô ye bú a: «Dé koô, hèn wò yeé mé ñèh nòmò tueé beè sam, lùgò nòmò né yilá ndo; wò nòmò dé yòñ sâ weh ndeè né he wa? ¹² Jakôb, tele beèh dé koô lo kwaá loò naâ béh lùgò nòmò hèn kóó, à lo tue ñueé beéh teèn. Bò ñuna mé bò nyam seèn doón ñueé gi teèn ndo. Wò ye nyí né Jakôb yóó wa?»

¹³ Yeésò ye bú a: «Bòó mé né nòmò dé sâ ñueé doón, nyúá nde cu né bó sié. ¹⁴ Nuaá mé dé seèn ñueé né nòmò mé yuo ndeè né beè mò, dé seèn nyúá ñgwé ndé cú. Nòmò dé sâ nde né nduùn lè seèn si, haá bú yòñ tètàgà.» ¹⁵ Ma doô den cuù, ye bú a: «Á sâ dé koô, há mè nòmò sâ teèn, te nyúá mè sié ñgwé cú, te mè ká dùà bèh nòmò tueé ndé dèn cù.»

¹⁶ Yeésò ye bú a: «Ndé yilá ndé mé si yeé.» ¹⁷ Ye Yeésò a: «Mè mé siíb sam.» Yeésò den cuù ndo, ye bú a: «Wò tueé yií né teèn, mé wò ye nyí mé siíb sam. ¹⁸ Wò jògò baá siíb tîn; nùà dé jomo hèn, si yeé sam, wò tueé né gècèn.» ¹⁹ Yeé baá mân, ma doô ye bú a: «Wò né *sòn-Càn déi, mè ñene né môn dé

koô! ²⁰ Bò tele beèh léi jògò lo Càn dua beéh te tòr hèn; bí bò Jûf, bí den seér cuù, ye bèh Càn duaá kó né ké Jerusalem doô no!»

²¹ Yeésò ye bú a: «Ñgwé yeé dé mò hèn, dé vèh, kwá njií temé teèn: Cu déi ndeè né waá, né mene ká te tòr hèn, né mene ké Jerusalem, bí Càn Tele bìi teèn dùà lòm ndé cú. ²² Bí bò Samarí bò, bí nuaá mé bí né dua sâ kó ñgwéh. Béh bò Jûf, dé beèh nuaá mé béh dua né doô béh né bú kóó: nuaá mé nde né *wón yili som yuo né lètenè bò Jûf. ²³ Mé njéh mene, cu baá ndeê, hèn baá cí, bò jéjég dùà-Càn bò nde né Tele bòn teèn mé cúcuí mene, mé gècèn mene dua. Lòu sam, Tele bòn gwaán né bòó mé né gèh dé sâ dua kóó. ²⁴ Càn né Cúcuí; kó bòó mé né bú dua, dua lom bú mé cúcuí mene, mé gècèn mene, sâ ye.»

²⁵ À yeé tueé gi aá mân, ma doô ye bú a: «Mè né kóó ye loró déi *Nùà Còñ ndeè né waá; sâ jue né *Kristò. Mo à ndeè waá baá, à nde né béh ñèh doón se ñagá.» ²⁶ Yeésò deèn baá-re ndo, ye bú a: «Né mè sâ, mè hèn tueé den né wò kóó.»

²⁷ Sâ bò mbòñ seèn baá cuù cuù ndo, bó waá; hiím yóó bó mé à né mé ma vèh déi tueé njií den. Mé njéh mene, bó bú njeré déi bíé ñgwéh ye bú a: bí bú la naâ naàn wa? Wò bú sònò tueé den né kei ndo wa? Bó ménâ bíé ñgwéh.

²⁸ Yeé baá môn, ma doô kwaá njií bògò nòmò doó, à cu cu ké lo, ye bò nùàr a: ²⁹ «Bí ndé kè kú bìi nuaré déi, à tueé gi aá mè bò njií mé mè lé bóó naâ doón, merré déi né Nùà Còñ.» ³⁰ Bò nùàr yeé ñgwéé aá ménâ, bó kem yuoó ké lo, bó né ká yoòr Yeésò ndeê.

³¹ Sâ bò mbòñ né bú cu sâ bòn den, te à yieé weh yáb, bó ye bú a: «Nùà fèh-ñèh, jògò yíé kwá njeré

déi lè ye!» ³² À den seér cuù, ye bó a: «Mè né mé yáb dé mé bí kó ngwéh teèn.» ³³ Bò mbòŋ duòòm baá-re lètené bòn biehé kuú deèn, ye: «Á sâ, nuaré déi naâ bú yáb haá wa?»

³⁴ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Yáb dé mò né seér hiin; mè ngweé né dé mò sòn nuaá mé temà naâ mè, te mè bók weéh seé seèn, sâ né yáb dé mò. ³⁵ Bí née dé bì tueé den ye: le ye aá weéh nèà te yab bolé ye. Mè dé mò ye bí a, bí jògò ke ke ñueèh ye: yab bolé gi aá kèn, baá gi dé kwaá. ³⁶ Nuaá mé né yab sâ kwaá, baá gi mé sàgà seèn teèn, à né tàb bilí, te yab sâ den dé ndeèr ndo. Mò baá môn, te nùà doboò bô nùà kwaá sagár gi fà dón. ³⁷ Sâ ngòr hèn tueé né gècèn, ye: déi nde né nùà doboò, déi nùà kwaá. ³⁸ Mè hèn tema njií né bí te ñueèh mé bí lé kók kíé ná ngwéh; bò déi lé kieè naâ kók, bí te njua seé bòn yila nde né lò.»

³⁹ Ló sâ bò Samari bò kókoó mbaá kwaá njií gi temé yoòr Yeésò. Bó temé sâ kwaá njií né felè ngòr mé ma doò naâ bó tueé ye bó a: njií mé nyí lé naá gi bók dón à la naâ nyí tueé ma. ⁴⁰ Bó yeé waá baá, bó bon bú ndo, te bó bó den le. Yeésò cer ké sâ cieé fà. ⁴¹ Bò déi ngweé cu bò ngòr mé yuoó naâ sòn seèn nùà njéh, nùàr ngún kwaá njií gi temé yoòr seèn, ⁴² bó ye ma doò a: «Béh temé yoòr seèn mé lélán ngòr yeé kwá ní lòm cú; kènè béh ngweé baá mé tie beèh, béh kó baá ye, mé gècèn mene nuaá mé ndeè né wón yili som né bú.»

Be terrèb Yeésò felè ñunà nùà seé koò déi

⁴³ Yeésò yeé cer aá cieé fà, à yuo doó sâ, à nde cu te tàbè Galilé, ⁴⁴ wa mò *sòn-Càn né te tàbè seène, bò nùàr bú sùmù ndé

ngwéh. À lé naá menè mé sòn seèn ménâ tueé, ⁴⁵ mé njéh mene, à yeé baá te tàbè Galilé sâ, bò Galilé bò lé naâ bú weh nyegé. Lòu sam, bó lé naâ ké Jerusalem te cieé koò teèn, bó lé naâ njií mé à lé bók gi naâ te cieé koò sâ ñenè ndo.

⁴⁶ Yeé baá ménâ, à cu cu ké Kánà dé Galilé, bèh mé à lé seér naâ nòmò ña mbè doò. À wa, sâ nùà koò déi te seé ngómna né doó sâ, ñuna seèn né ké Kapernahúm baán. ⁴⁷ À yeé ngweé aá ye Yeésò yuoó baá ké Judé kèn, wa à baá ké Galilé ma, à nde ké kwarè seèn ndo, ye bú a: «Kúkùr yeé, huaán mò nde aá ké Kapernahúm kuú, ndé taré som yeé mè bú teèn.» ⁴⁸ Yeésò deèn ndo, ye bú a: «Mò bí fém mé ciè ñéné ngwéh, bí temé yoòr mò kwá ní bèh.» ⁴⁹ Nùà koò doò ye bú a: «Dé koò, ndé mè ké teèn ndeè, te huaán mò kú cú.» ⁵⁰ Yeésò ye bú a: «Ndé cú yeé ló, ñuna yeé taré aá kèn.» Nùàr kwaá njií temé te ngòr Yeésò ndo, à fón cu gò lò.

⁵¹ À yeé baá ceér dueè, bó bò seé bò seèn kwaré, bó ndeè bú tueé weh, ye bú a: «Ñuna yeé baá cu mé yòr!» ⁵² Ye bó a: «À taré naâ mé cu dé heè wa?» Bó ye bú a: «Dùlù lé bú yoòr keém naâ léilé mé lou lòñ cén.» ⁵³ Tele munó kó njií ye né lè cu mé Yeésò lé naâ nyí teèn tueé, ye nyí a: ñuna nyí taré aá kèn doò. Nùà koò doò temé yoòr Yeésò kwaá njií cu ye baá-re mé mbàgà seèn dón.

⁵⁴ Bèh mé Yeésò lé yuoò naâ Judé, à ndeè Galilé dón, hèn baá ye fém seèn dé mbei fà te tàbè Galilé sâ.

5

Yeésò bò tá-galé déi

¹ Jomo sâ cieé koô bò *Jûf déi fei ndo, Yeésò naá nde ké Jerusalem. ² Sâ nduùn déi né ké Jerusalem sâ teèn, yilí seèn mé ju *hebreèh né Betsátà, à né kwarè hin mé bò sòrngaŋ yila yeé ké lo teèn; bó sie kwaá né pàgà tîn teèn ndo. ³ Bò beên bò kókoó mbaá né yeé teèn bilí cer den: bò tácugó, bò tácugó mé bò tá-galé mene, [bó né nòmò yí dùà kela den, mɔ baá jilí, te bó yila teèn. ⁴ Sâ cili Nùà Dueè déi né yeé cu déi te nduùn sâ suagá yilá, à jilí beh nòmò. Mɔ nòmò baá jilí, nùà beên mé nde né toò jògò yí dùà yilá logó, nde né taré yuo; né mene gèh beén dé heè, nde né taré.]

⁵ Sâ nuaré déi lé naá ké sâ teèn, à ban aá baá nyèma yulá tagár cùòb téndelé. ⁶ Yeésò wa kwa bú ké teèn ndo, à ñene ko, ye nùà hèn cer aá doó dàb baá teèn, à bie njií ye bú a: «Wò gwaán né taré yuoò wa?» ⁷ Nùà beên doò ye bú a: «Dé koò, mè mé nùàr sam. Mɔ nòmò baá jilí, nuaá mé nde né mè yí dùà jògò yí teèn sam. Mé mè sé nde yí teèn su waá, sâ nuaré déi mè toò tena baá kèn.» ⁸ Yeésò ye bú a: «Wùò ter, wèh kè yeè, gègòò.» ⁹ Nùà hèllè taré yuo beè nomo ndo, à weh kè seèn, à yila gòò. Sâ lé naá lòu sòu.

¹⁰ Bò Jûf yeé ñene aá nuaá mé Yeésò la naá taré sɔm doò, bó ye bú a: «Lan né sòu, té kè jógó, né jolo.» ¹¹ Ye bó a: «Nuaá mé la naá mè taré sɔm la tueé naá mè kóó, ye mè a: Wèh kè mò, mè gègòò ma.» ¹² Bó bie baá-re bú nuaá mé la ye bú a: wùò ter, wèh kè yeè, gègòò sâ ndo. ¹³ Nùà hèllè yilí nuaá mé taré sɔóm naá bú doò kó ngwéh. Sâ Yeésò la naá doó sâ yuo. Lòu sam, bò nùàr la naá doó sâ ngún.

¹⁴ Nde nde nùà doò bò Yeésò nde kwaré cu ké gwà Càn koò. Yeésò deèn baá-re ndo, ye bú a:

«Féla nyégé bagasé: dé taré, wò taré baá kèn, té veèn déi fògò cú; mɔ sam, dé jomò hèn nde né wò taré yògò.» ¹⁵ Nùà hèllè njege nde bò Jûf dé kokoò tueé, ye bó a: Yeésò taré sɔóm naá nyí kóó ma. ¹⁶ Bò Jûf duóóm baá-re Yeésò teèn sâ bunô ndo, ye à lé ménâ boó naá lòu sòu fí. ¹⁷ Yeé baá ménâ, Yeésò ye bó a: «Tele mò né seé cu doón boó den, mè seé boó den né cu doón ménâ ndo.»

¹⁸ Bò Jûf yeé nde ngweé njií mân, bó Yeésò filí ñei cu lòu, te bó wula sɔm bú wulá; wa dé sòu kwaá gí cégé cú, à la naá cuè tueé ye Càn né Tele nyí fí. À feh seèn mé Càn mân me njií né dé kei wa?

Terreb Nuna Càn

¹⁹ Yeésò deèn ndo ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, Huaán ñèh mé feh seèn mbaá bó wèh bèh; à boó yeé njií mé à né beè Tele seèn ñenè. Njií mé Tele né boó doón, Huaán nde né ménâ boó ndo. ²⁰ Lòu sam, Tele né Nuna seèn gwaán, à bú feh gi né ñèh doón. Bò seé dé kokoò, mé né bò dé hèn yògò keéh, à nde cu né bú feh kwaá, te à boó beh. Bò sâ bò nde cu né bí kóó him kelá, mè tueé bí. ²¹ Gèh dé mé Tele mò né bò komo te cio komo sɔm, à haá bó yòh doò, Huaán nde né bó yòh ménâ haá ndo. Yòh sâ, à haá né mé bòó mé à gwaán nè. ²² Tele ju kóó túé ndé ngwéh, à terreb ju tueé gùm doón haá lo né beè Huaán, ²³ te bò nùàr veéh ye Huaán faá bó veéh né Tele nɔ. Nuaá mé Huaán vèh ngwéh, sâ à Tele mé lé temà naá bú vèh ngwéh ndo.»

²⁴ À den cuè ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né ngòr mò ngweé, mé né temé yòòr nuaá mé tema njií naá mè kwaá njií, né dé seèn mè yòh tètàgà. À dé seèn ju diè ndé cú, à kela keéh baá cio, à baá mé yòh dé tètàgà. ²⁵ Mè

né cu tueé ye bí a, cu baá ndeê, hên baá gií cí, bô komó nde né hueh Nuna Càŋ ngweé; bôó mé né hueh sâ ngweé nde né yili yuo. ²⁶ Lòu sam, nùà njèh né Tele seèn, à haá yeé yòŋ kóó. À Nuna haá né terreb yòŋ haá ndo; ²⁷ à bú haá cu terreb ju tenâ. Lòu sam, Huaán né *Huaán Nùàr. ²⁸ Bí té bìi teèn mbaá hím dèn, cu baá ndeê, bô komó nde né hueh seèn ngweé, bó komó yuo gií dòu. ²⁹ Bôó mé lé naâ бага бôó, nde gi né komó yuo, te bó kwa yòŋ; bô vevenê bô komó yuo gií nde né ménâ ndo, te ju sie bó.»

Bèh terreb Yeésò ñené kóó

³⁰ «Mè njeré déi mé feh mò bô wèh bèh, mè ju tueé lom né faá Càŋ tueé né mè nɔ, ju mò né teèn yilá gií ndo. Lòu sam, mè mé feh mò túé bèh, mè tueé bele né sòn nuaá mé temà naâ mè. ³¹ Hên mɔ mè sòn mò tueé cu né kóó, sâ bô njií mé mè né tueé hên, bô nùàr nde né gwaán ye né gècèn wa? ³² Mè tueé bí, nuaré déi sòn mò tueé seér né kóó, mè né kóó ye nùà sâ tueé lom né gècèn ndo.

³³ «Bí lé naâ bô tebé bô ké yoòr Jân temá njií, à lé naâ gècèn tueé ñagá ndo. ³⁴ Dé mò, mè túé ngwéh ye nuaré déi a, jògò túé sóó sòn mò kóó, mè felè Jân tueé lom né te bí yili yuo. ³⁵ Jân lé naâ faá lâm mé né baá ñagá den nɔ. Bí yeé gwaán aá, bí nde ké te mɔgó seèn cuúr cén vɔgó weh ndo. ³⁶ Mé njéh mene, njií mé né sòn mò tueé ñagá hên ham kela né kóó mé dé Jân. Bô seé mé mè né bôó hên, né bô seé mé Tele mò haá naâ mè kóó, bó né sòn mò kóó tueé ñagá, ye Tele mò lé mè temà naâ kóó. ³⁷ Tele mò mé lé temà naâ mè kóó, né felè mò ménâ tueé den ndo. Bí née hueh seèn mé tie bìi ngúngwéeh ye lòu, ndóg

bí née njolo seèn ñéné ngwéeh ye ndo. ³⁸ Bí ngòr seèn lè bìi siè kwá ngwéh. Lòu sam, nuaá mé à tema njií naâ hên, bí temé yoòr seèn kwá njií ngwéh.

³⁹ «Bí mvù Càŋ kwe nyegé gi né dág, ye te bí kwa yòŋ tètàgà teèn. Bí kóó ye, bó jue né mè. ⁴⁰ Mé njéh mene, bí gwàn ngwéh ká yoòr mò ndeê, te bí kwa yòŋ sâ. ⁴¹ Mè *sùsum beè nuaré déi bié ngwéh. ⁴² Mè kɔ cegé né njèh cén ye: bí mé gwaán Càŋ lè sam, ⁴³ wanɔɔŋ Tele mò yeé tema njií aá mè ká yoòr bìi, mè waà, bí mè gwàn ngwéh. Nuaré déi yeé waà, baá mé feh seèn tueé gɔ, bí gwaán seér cu bú. ⁴⁴ Bí lòó né lieé dé gècèn mé né beè Càŋ terreb, bí lètenè bìi fɔɔŋ kuú seér mé lieé dé bô nùàr, sâ bí mè gwaán kɔ nde né naàn wa?

⁴⁵ «Mé njéh mene, bí té mùnò ye mè nde né bí ké toò Tele mò sií. Músi mé bí né ndèm yoòr seèn kwaá njií, bí sií nde né kóó. ⁴⁶ Mé gècèn mene, mɔ bí sé naâ temé te ngòr Músi kwaá njií, bí sé la naâ mè gwaán ndo. Lòu sam, Músi lɔ ngòr sâ nyagá kuú naâ felè mò. ⁴⁷ Mɔ bí bìi temé teèn kwá njií ngwéh, bí ngòr mò gwaán nde né naàn wa?»

6

Bò nùàr kám tìn koò
(Matíò 14:13-21; Màrk 6:30-34;
Lúk 9:10-17)

¹ Jomo sâ Yeésò sela yuo kela yí sòn tub Galilè kèb yagá. Yilí tub sâ déi né Tiberiáde ndo. ² Bò nùàr ngún kem bele cu bú jomo. Lòu sam, bó lé naâ fém seèn ñené, à lé naâ bô beén bô taré sòm. ³ Yeésò wa, à ñaá nde ké te kun tòre, bó bô mbòŋ seèn den nde doó. ⁴ Sâ *Páskà, cieé koò bô *Júf, nde aá feí.

⁵ Yeésò yeé sòm njií njolo ter, à ke bô nùàr baá ká yoòr seèn kem

ndeê, à tueé njií mé Filíp, ye bú a: «Yáb mé nde né bò nùà hên koó laré, béh nge kwa nde né he wa?»⁶ Sâ njií mé à nde né boó, à né gi dé seèn koó, à tueé ke né dé tueé, te à ngweé njií mé Filíp nde né bú tueé.⁷ Filíp deên ndo, ye bú a: «Kàgàlòh dé yáb ngeè, te koó bò nùà hên la né mene kám yuú fà, wúlú ndé ngwéh, nùà kàn hám njeré déi kwà nyi ndé ngwéh.»

⁸ Mbòh seèn cén déi den cuú ndo, dé sâ yilí seèn né Andrê, òim Simòh-Piêr, ye bú a: ⁹ «Huaán déi né lètenè beèh hên teèn, à né mé breéd* tìn bô ngò fà beè. Á, dé sâ seèn mé bò nùà hên boó sòm nde né kei wa?»

¹⁰ Yeé baá ménâ, Yeésò ye bó a: «Bí júée bò nùà a, bó dèn ndé gi doó.» Nyure lé naâ ké bèh sâ kókoó ndo. Bó den nde gi doó te sòn seèn. Bò siíb lé ndeè naâ teèn njèh kám tìn mân.¹¹ Yeésò weh bò breéd doó ndo, à vra Càh teèn, à geé haá njií mé bòó mé den ndeè naâ doó sâ; à geé haá cu bó ngò ménâ ndo. Bó yieé keéh bèh mé bó gwaán nê.

¹² Bó yeé yieé fulu gi aá, ye bò mbòh seèn a: «Bí nùàn bílí cú bò dé mé leé naâ doó doóh, te mbaá vù lè cú.»¹³ Bò mbòh nuaán bílí bò ndilí breéd tìn jògò hèllè, yuú soó yulà cùòb fà.

¹⁴ Te bò nùà yeé nde nene njií cu baá-re fém mé Yeésò boó naâ doó, bó tueé njií lom aá bèsòné mbaá, ye: «Mé gècên mene, nùà hên né *sòn-Càh mé bó lé ye à ndeè né ká lè wóhè ndeè doó.»¹⁵ Yeésò nene kò ndo ye, bó nde né nyí dé terrèh weh, te bó lobo nyí tí ma. Yeé baá ménâ, à sua yuo lètenè bòòn doó sâ mé huún, à njaá nde cu ké te kun tòre.

Felè nòmò gòò

(Matîò 14:22-33; Màrk 6:45-52)

¹⁶ Yeé baá liyili, bò mbòh seèn suaga nde ké sòn tuùb ndo,¹⁷ bó nde yila kòm, te bó sela yuo kela tub kèb yágà te lè mè Kapernahùm mân. Sâ cibí yili gi aá kèn, Yeésò née bó kwà siè ngwéeh ye ndo.¹⁸ Bó né ka ndeé, fu né lom dùà mé terreb kobó taré yilá, né nòmò dùà doóh jilí nèllé.¹⁹ Bó né ka ndeé, bó kògò yòh kílòmètà tìn mé ténjén, bó nene njií Yeésò, à né ká yoòr bòòn felè nòmò gò ndeè, à ndeè ká kwarè kòòm waá, sâ bò mbòh nde aá mé veéh kuú.²⁰ À deên ndo, ye bó a: «Né mè, bí té vèh!»²¹ Bó yeé nde aá bú te kòme weh yí, sâ kòm hèllè wa gi aá yí sòn ngòm bèh mé bó nde né teèn sâ.

Bò nùà né Yeésò fòón gò

²² Cieé naga, bò nùà mé lé cer leé naâ dé bòòn yí jomo sòn tuùb kèb yágà doó, nene kò ndo, ye kòm lé naá cegè doó sâ cén; Yeésò lé teèn yilá ná ngwéh, bò mbòh seèn lé mé njéh kèb yágà yila ndeè naâ léláh bòòn.²³ Sâ bò kòm déi waá baá ndo, bó yuoó naâ lè loó Tiberiáde, bó né njebá den. Sâ bèh mé bò nùà yieé naâ breéd mé Fehtoò beèh vra naâ Càh teèn doó né kèbè sâ.²⁴ Bò nùà yeé ke, bó Yeésò néné cú, bó bò mbòh seèn néné cú ndo, bó kem yila gi bò kòm dé sâ, bó nde bú ké Kapernahùm fòón.

Yáb mé né nùà yòh haá

²⁵ Bó wa tub kèb yágà, bó kwa Yeésò, bó ye bú a: «Njí fèh-njèh, wò la yeè kèb hên waá heèh ndo wa?»²⁶ Yeésò deên ndo, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, bí mè hên fòón kuú né felè breéd mé bí lé naá yieé doó, dèn ngwéh ye bí né fém mò néné koó.²⁷ Yáb mé nde né mbaá vu yuo, bí té seé seèn bó dèn, bí bó sér seé yáb mé nde né

* 6:9 6:9 Bó lé breéd sâ boó naâ mé nyùm "orge". Njií sâ né faá mgbòg no.

ter le. Gèh yáb dé sâ *Huaán Nùàr bí haá nde né kóó. Lòu sam, Càṅ Tele seèn terreb dɔ́ɔṅ haá kwaá gi aá beè seèn.»

²⁸ Yeé baá môn, bó ye bú a: «Béh bɔ́ɔ nde né naàn, te yuo faá seé mé Càṅ gwaán nê wa?»

²⁹ Yeésò ye bó a: «Seé mé Càṅ né beè bìi gwaán, né temé bìi yoòr mò nùà tebè seèn kwaá njií.»

³⁰ Bó ye bú a: «Wò bɔ́ɔ feh nde né béh gèh fém dé heè, te béh ñene kɔ teèn, béh kwaá njií temé yoòr yeé wa? Wò bɔ́ɔ weéh nde né gèh seé dé heè ndo wa? ³¹ Bò tele beèh léi jògò lé bɔ́ɔn naá gií “*mána” ké ya dueè yieé; bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Càṅe ménâ, ye: À bó yáb haá né breèd mé lé yuoó naâ ké te vulúu.»

³² Yeé baá ménâ, Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, yáb mé lé yuoó naâ ké te vulúu sâ, Músi lé bí kóó há ná ṅgwèh, lé naá seêr Tele mò.» Jomo sâ à ye bó a: «Tele mò né bí yáb gècèn mé yuo né ké te vulúu haá. ³³ Yáb mé Càṅ haá né sâ, né nuaá mé se suagá naâ ké te vulúu, à bò nùàr yòṅ haá né kóó.»

³⁴ Yeé baá ménâ, bó ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, sâ há dèn ká béh gèh yáb sâ môn.»

³⁵ À deèn ndo, ye bó a: «Yáb mé haá né yòṅ sâ né mè. Nuaá mé ndeè ká yoòr mò, cùè bú dé seèn siè ndé cú; nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií, nyúá bú siè ndé cú ndo. ³⁶ Mè tueé gi aá bí kèn, bí ñene gi aá mè kèn ndo, mé njéh mene bí temé yoòr mò kwá nji ṅgwéh. ³⁷ Mè tueé bí ndo, bòó mé Tele mò ye bó né bò dé mò dɔ́ɔṅ, nde gií né ká yoòr mò ndeè. Bòó mé né ká yoòr mò ndeè sâ, mè cén déi lètenè bɔ́ɔn bèròṅ ndé ṅgwéh.

³⁸ Mè ké te vulúu suaga kuú naâ te mè bɔ́ɔ njií mé Tele mò mé temá naâ mè gwaán nê. Mè ndé sér ná ṅgwèh te mè bɔ́ɔ faá mè gwaán

nê nɔ. ³⁹ Nuaá mé temá naâ mè ye mè a: bòó mé né beè mò dɔ́ɔṅ, cén déi a, té teèn lèr lè, wa mè kòmò nyimè sòm sér bó lè cio te cieé cèrè jomò lòu. ⁴⁰ Hèn né njií mé Tele mò gwaán nê, ye te bòó mé né mè ñené, mé né gi temé yoòr mò kwaá njií dɔ́ɔṅ, kwa yòṅ tètàgà; te mé cieé cèrè jomò mè komo sòm gi bó lè cio ndo.»

⁴¹ Te bò Juf yeé nde ṅgweé njií môn, bó ndugó ñellé doó dɔ́ɔṅ, wa Yeésò la tueé fi ye: nyí né yáb mé lé suagá naâ ké te vulúu. ⁴² Bó ye: «Ṃgweéh hèn né ka Yeésò ṅuna Joséf wa? Béh né gi tele mé meí seèn kóó, à môn tueé né dé kei ye: nyí yuoó naâ ké te vulúu wa?»

⁴³ Yeésò tueé njií mé bó ndo, ye bó a: «Bí kwá ló ménâ lètenè bìi ndugó deèn. ⁴⁴ Nuaré déi ká yoòr mò mbaá ndé kòmò ndé ṅgwèh, kɔ Tele mò mé lé temá naâ mè yilá njií né bú ká yoòr mò kóó, te mé cieé cèrè jomò mè komo sòm ye bú lè cio. ⁴⁵ Bò *sòn-Càṅ bò lé naá gií te mvù Càṅe nyagá kwaá ye: bó dɔ́ɔṅ, Càṅ bó feh nde né kóó ma. Sâ mè tueé bí, bòó mé né ndéb Tele mò ṅgweé, mé né gwaán dɔ́ɔṅ, nde gií né ká yoòr mò ndeè. ⁴⁶ Sâ túé ṅgwéh ye nuaré déi lé naâ Tele mò mé njolo ñené ndo. Mè tueé bí, nuaá mé lé yuoó naâ dé seèn ké te vulúu Tele mò njolò ñene cegé né kóó. ⁴⁷ Mé gècèn mene: nuaá mé né temé teèn kwaá njií dɔ́ɔṅ baá dé seèn mé yòṅ tètàgà. ⁴⁸ Mè né yáb mé haá né yòṅ kóó. ⁴⁹ Dé bò tele bìi léi jògò, bó lé naá menè “*mána” ké ya dueè yieé, mé njéh mene bó lé naá gií kuú. ⁵⁰ Yáb bú hèn dé seèn suagá né ké te vulúu; nuaá mé yieé né bú dé seèn kú ndé ṅgwéh.

⁵¹ Mè né yáb dé làn mé lé suagá naâ ké te vulúu. Nuaá mé né yáb bú hèn yieé, den nde né mé yòṅ dé ndeè. Yáb mé mè nde né haá sâ,

né ngàn yoòr mò; mè haá nde né ménâ, te *wón yili yuo mé njéh.»

⁵² Te bò Jûf yeé nde ngweé njií cu mân, bó ñaán ñeí cu ye baá-re mé njéh lètenè bòn dé ñaán, ye: «Nua hên béh ngàn yoòr seèn haá seér nde né naàn, te béh yieé wa?»

⁵³ Bó yeé baá ménâ bieé kuú den, Yeésò deén ndo, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, mo bí ngàn yoòr *Huaán Nua yíeé ngwéh, bí húóm seèn núé ngwéh, sâ bí mé yòn sam ndo. ⁵⁴ Nuaá mé né dé seèn ngàn yoòr mò yieé, né húóm mò ñueé, né dé seèn mé yòn tètàgà teèn; sâ lè cieé cèrè jomò mè nde né bú te cio komo som. ⁵⁵ Lòu sam, núógó mò né yáb dé gècên, húóm mò né mbè dé gècên ndo. ⁵⁶ Nuaá mé né núógó mò yieé, né húóm mò ñueé, nyógó nde aá yoòr mò, sâ mè nyógó nde aá yoòr seèn ndo. ⁵⁷ Tele mò mé tema njií naâ mè né làn; ká yoòr mò hên né yòn seèn. Né kèi cén mé nuaá mé yieé né mè, à né mé yòn mò yoòr seèn ménâ ndo. ⁵⁸ Yáb mé suagà naâ ké te vulúu né hên; à dé seèn faá dé mé bò tele bì léi jògò lé yieé naâ doó sam, bó lé naâ kuú gií. Dé yáb bú hên, nuaá mé yieé bú nde né làn dé kèi cên yili den.»

⁵⁹ Yeésò lé ngòr hên doón tueé deén naâ ké Kapernahúm, sâ à né bó njéh ké *gwà sóu feh.

Ngòr felè yòn tètàgà

⁶⁰ Bò mbòn Yeésò kókoó mbaá yeé ngweé aá ménâ, bó ye: «[J]gòr hên né taré; ñeí seèn dé sâ gwaán nde né kó wa?»

⁶¹ Sâ Yeésò kó gi aá, ye bò mbòn né mé ngòr hên ndugó ndo, à bie njií ye bó a: «Né bí sieé wa? ⁶² Á, mo bí ndeé ñene *Huaán Nua baá ké te bèh mé à lé yuoó naâ teèn ñaá ndeé no, den nde né naàn wa? ⁶³ Cúcuí Càn yòn haá

yeé kó; núógó dé seèn né njéh mbaá. Bò ngòr mé la yuoó naâ sònò mò hên né gi bò ngòr mé Cúcuí Càn né teèn, bó nuàr yòn haá né kó. ⁶⁴ Mé njéh mene, bò déi lètenè bìi temé teèn kwá njií ngwéh.»

Sâ bèh lo mé yuoó ké bèh duóòm, bò mé temé teèn kwá njií ngwéh doón, Yeésò né gi bó ñene kó; né mene nuaá mé nde né bú cie sar kwaá, à né gi bú ñene kó ndo. ⁶⁵ Yeé baá ménâ, ye bó a: «Mè la bí hên tueé naâ dé cí, ye bí a: nuaré déi ká yoòr mò mbaá ndé kòmò ndé ngwéh; kó Tele mò haá né bú terre kó, sâ ye.»

⁶⁶ Bò mbòn seèn kókoó yeé ngweé aá môn, bó suaré yuo gi, bó kwaá lo bú. ⁶⁷ Yeésò deén baá-re ndo, ye bò mbòn dé yulà cùòb fà doó a: «Mé bí mene, bí nde né yuo gií ndo wa?» ⁶⁸ Simón Piér ye bú a: «Béh dé beèh toò nde ser cu nde né yoòr ñeí wa, Fehtoò beèh? Ngweéh bò ngòr yòn tètàgà né gi beè yeè mà. ⁶⁹ Kèné béh dé beèh temé kwaá njií gi né yoòr yeé, béh né gi kó ye wò dé yeé né ñagásé, wò yuoó naâ beé Càn ndo.» ⁷⁰ Yeésò ye bó a: «Mè lé bí bò yulà cùòb fà bò hên kó bàlè wèh ná ngwéh wa? Mé njéh mene, cén déi lètenè bìi né táhòrò!» ⁷¹ Sâ à ménâ jue né Júdàs ñunà Simón Iskarió. Lòu sam, gwaán Júdàs né mene lètenè bò mbòn yulà cùòb fà doó, à Yeésò cie sar som nde né kó.

7

Bò òim Yeésò

¹ Jomo sâ Yeésò nde tàbè Galilé beé yon sie ndo, à gwàn cú te tàbè Judé yon deèn. Lòu sam, bò *Jûf lé naâ bú ké teèn filí, ye te bó wula som bú. ² Sâ cieé koó bò Jûf déi nde aá feí ndo; bó cieé koó sâ yieé

yeé ka pàgà. ³ Yeé baá ndeê, bô òm ye bú a: «Yùò doó hên yuoò, ndé ké Judê, te bô mbòn yeé ñene weh seé yeé teen ndo. ⁴ Nuaá mé gwaán né bèsonè ñene yuo kelâ, ñhèh lòu bó lèr bèh. Sâ mo wò né fém boó, bó ndé mé ñhèh bèh doón.» ⁵ Sâ né mene bô òm, bó lé temé yoòr seèn kwá ñí ná ñgwèh ndo.

⁶ Bó yeé tueé aá ménâ, Yeésò ye bó a: «Cu mò née wúlú ñgwéeh ye; dé bìi cu doón né gi beè bìi. ⁷ Dé bìi, *wón bí bònò ndé ñgwéh, wón bunó seér né mè; wón ye mè la tueé ñagá naâ bèsonè, ye seé nyí né seé veèn fi. ⁸ Bí ndé dé bìi cieé koó yieé, mè ké teèn ndé ndé ñgwéh; cu mò née wá ñgwéeh ye.» ⁹ À yeé tueé som aá mân, à den le ñgoó ké Galilê sâ ndo.

Cieé koó mé né yeé ka pàgà

¹⁰ Bô òm yeé nde aá bèh cieé koó sâ, Yeésò nde teèn ndo, à nab wa seér dé seèn ké teèn lòu, te bô nùàr bú ñéné cú. ¹¹ Sâ bô Jûf hèllè baá bú te cieé koó sâ foon ndo; bó né sònò bieé go ye: à né he wee? ¹² Bó né lom ñhèh felè seèn lètenè bô nùàr bieé namé go. Bô òm ye: né nùà bagaà; bô òm ye: sam, à bele den né bô nùàr lòu. ¹³ Nuaá mé nde né felè seèn bèsonè tueé som sam ndo, bó boòn né-re bô Jûf dé kokoó veéh no.

¹⁴ Cieé koó yeé baá lèbòlé, Yeésò ñaá yila ké *gwà Càn koó, à duóm ñhèh feèh. ¹⁵ Bô Jûf yeé ñgwéé aá ménâ, bó geí seér lòu, bó ye: «Bí kè kú nùà hên kán, à lé *sòu jáné ná ñgwéh, à sòu ko né mé ñgei wa?»

¹⁶ Yeésò ye bó a: «Mè mé lèi mò túé ñgwéh, yuo né sònò Càn nuaá mé lé tema naâ mé, ye mé a, ndé bí mân feh. ¹⁷ Nuaá mé né faá Càn gwaán nè no boó, nde né mè ñéné kóó; né mene seé dé Càn, né mene seé kwaâ mò, à nde né

dé seèn ñéné kóó. ¹⁸ Mè tueé bí, nuaá mé né ñgòr kwaâ felè seèn tueé kwaâ doón, mé ñhèh foon né yilí seèn. Nuaá mé dé seèn ñgòr kwaâ tueé ñjii seér né yoòr nuaá mé temà naâ bú, seé dé seèn né dilisé, né nùà jéjég, à dé seèn ñgòr kwaâ tueé kuú né dé nùà koó seèn. ¹⁹ ñgwééh Músi lé bí sóu taga lòò naâ kóó wa? Hên nuaré òm né sóu sâ lètenè bìi jolo ke wa? Á, dé bí goñ né mè, te bí wula som mè doó no?»

²⁰ Bô nùàr yeé nde ñgwéé cu mân, bó ye bú a: «Wò né mé tándulu yoòr, wanóñ nei feh yeé foon né kóó wa?»

²¹ Yeésò ye bó a: «Mè lé naâ seé cén boó, lé naâ *cieé sóu, bí lé naá gi mé ñhèh ñaán ndo! ²² ñgwééh Músi lé naâ bí sóu taga lòó, ye bí ñób bô huaán dé sisiib *ñgór ñoòb wa? Sâ Músi hèllè lé kóó si ná ñgwéh ndo, né ka tabó bô tele bìi léi jògò. Bí yeé ñgwéé gi aá sóu sâ, ñgwééh bí ye bó ñób bíli bô nùàr ñgór mé cieé sóu mene wa? ²³ Mo bí nùàr ñgór mé lòu sóu mene ñoób bíli né, te bí sóu Músi ñgén cú, sâ mè yeé yilí som gum nùàr doón lòu sóu, bí mè yoòr furú kuú né dé kei wa? ²⁴ Mè tueé bí, bí té ñhèh mé njolo kèb cieé mbaá ñéné ñí, bí tena ju cebâ; bí ñá sér bô gècèn bô, bí tena yilí ju teèn.»

²⁵ Yeé baá ménâ, bô Jerusalem bô òm yeé lètenè boòn tueé ndo ye: «[ñgwééh hên tueé den né nuaá mé bó jue bó nde né bú wulá doó wa? ²⁶ Kè cú-re, à né sònò mé feh seèn tueé den, bó bú ñjeré òm bó cú! Hên bô kokoó bô beèh né kóó ye nùà hên né *Nùà Còñ bòn wa? ²⁷ Lòu mé Nùà Còñ wa nde né teèn, nuaré òm bèh yuoò seèn kó sòm ndé ñgwéh. ñgwééh dé nùà hên béh né gi bèh yuoò seèn kóó mà.»

28 Te Yeésò yeé baá njèh ké *gwà Càŋ koò feh, à logo njií ye baá-re ké ter, ye bó a: «Bí ye bí né gi mè kóó á? Wa bí né gi bèh yuoò mò kóó ndo sé wa? Mè mé feh mò ndé ná ŋgwêh, nùà gècèn mè tema naâ kóó. Bí bú kó ŋgwéh lòu, 29 mè dé mò né bú kóó. Lòu sam, mè lé yuoó naâ ké beè seèn, à mè tema njií naâ kóó.»

30 Yeé baá ménâ, bó yila lom baá-re bú goòn, te bó sie bú. Njèh cén, cu seèn lé née wúlú ŋwéeh ye, bó bú siè kwà ŋgwéh mé njéh. 31 Sâ ké lètenè cili nùàr bòò mé né temé yoòr seèn kwaá njií lé naâ ŋgún; bó né sòndò tueé den ye: «Mò Nùà Còŋ sâ ndeè né mene waâ, à bòò cu nde né gèh fém dé heè mé nùà hèn née bó ŋwéeh ye wa?»

Bò sóji ké yoòr Yeésò

32 Bò nùàr yeé baá felè seèn ké lètenè cili nùàr mân namé den, nde die yila tieè bò *Farisièn ndo. Bò *ŋgàŋ sèmè dé kokoò mé bò Farisièn tema njií baá-re bò sóji ké teèn, te bó nde bú sie wellê. 33 À yeé ñene aá bó, ye bò nùàr a: «Dé kènè béh bí dèn màgà ndé cú, sâ mè nde cu aá ké yoòr nuaá mé lé tema njií naâ mè. 34 Bí nde né mè foón; njèh cén, bí mè kwà ndé cú. Lòu sam, bí ké bèh denè mò wá kòmò ndé ŋgwéh.»

35 Bò Jûf yila ké lètenè bòòn bieé kuú, ye: «À nde cu né he, mé béh bú ñéné kwà ndé cú wa? À dé sâ nde né bò Jûf ké lètenè bò Greêk kwa wa? À nde né bò Greêk njèh feh ndo wa? 36 Wanóŋ sâ à tueé né kei, mé ye: béh nde né nyí foón, njèh cén, béh nyí kwà ndé cú? wa lòu sam, béh ké bèh denè nyí wá kòmò ndé ŋgwéh, sâ à jue né kei?»

Nòmò yòŋ

7:37 7:37 LéV. 23:36

7:50 7:50 Jâŋ 3:1-2

7:38 7:38 Ese. 47:1; Zach. 14:8

7:42 7:42 2 Sam. 7:12; Mich. 5:2

37 Lòu mé cieé koò sâ ceré yeé teèn, kela seér yeé kóó. Lòu sâ Yeésò lé naâ ter wuo njebá, à logo njií ké ter ye bò nùàr a: «Mò nuaré déi né mé nyúá, bú a, ndé ká yoòr mò, à ñueé kwa nòmò. 38 Nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií doón, nòmò yòŋ nde né lè seèn kwaré yuo den, faá bó nyagá kwaá né te mvù Càŋe no.» 39 Sâ Yeésò ménâ jue né Cúcuí Càŋ; wa bòò mé né temé yoòr nyí kwaá njií, nde né bú kwa ma. À lé ménâ tueé den née, sâ Càŋ lé née Cúcuí seèn témá ní ŋwéeh ye; cu sâ terreb Yeésò lé née bèsóñè ñéné ñagá ŋwéeh ye ndo.

Kèrrè lètenè bò nùàr

40 Cili nùàr yeé nde ŋgweé njií mân, bò déi ye: «Mé gècèn mene, nùà hèn né lom *sòn-Càŋ bú sâ.»

41 Bò déi ye: «Né *Nùà Còŋ!» Bò déi den seér cuè ye: «Nùà Còŋ yuo seér ndeè né ké Galilé naàn? 42 Né te mvù Càŋe nyagá den ye: Nùà Còŋ nde né *ndütè ndütù Davíd, ye à yuo ndeè né ké Betelehem lo Davíd. Loó Davíd baá cu ké Galilé wa?» 43 Yeé baá mân, cili nùàr kob geé hihiné felè Yeésò. 44 Teèn sâ, bò déi ye, ko bó sie bú sieè; mé njéh mene, bó bú be yoòr ní ŋgwéh.

Dúagá tie bò kokoò bò Jûf

45 Bò sóji cu cu ké jomo yoòr bò *ŋgàŋ sèmè dé kokoò mé bò *Farisièn ndo. Wa ké jomo, bò kokoò bò doò ye bó a: «Bòó né naàn mè bí mé bú siè wá ŋgwéh wa?» 46 Bò sóji ye bó a: «Béh tueé bí, nuaá mé nde né faá nùà sâ tueé kóó teèn sam gùm doón!» 47 Bò Farisièn ye bò sóji a: «Bó ké teèn sâ bele weéh cu aá mé bí mene ndo wa? 48 Bí ñene ŋgàŋ sèmè cén déi, wa né Farisièn cén déi lètenè beèh né temé yoòr seèn kwaá njií

wa? ⁴⁹ Cili nùar seér *sóu Músi kó ngwéh lòu, né bò dúagá-tie bò!»

⁵⁰ Sâ Níkòdêm mé lé ndeè naà cu déi ké yoòr Yeésò njèh bieé nyegé doò né doó sâ, à né Farisièn faá bó nɔ, à deèn ndɔ, ye bó a: ⁵¹ «Né faá sóu beèh tueé yeé nɔ: ye mɔ bó née ju felè nùar bàlè ngwéeh ye, béh té ju felè seèn mbaa téná.» ⁵² Bó deèn ye bú a: «Wò né nùà Galilé ndɔ wa, né kei? Ndé mvù jané nyegé, wò beré déi jéné ndé ngwéh ye sòn-Càn déi yuo ndeè né Galilé.» [⁵³ Jomo sâ nùà kàn fɔón gò gwò seèn.

8

Ma ndé-yàgà déi

¹ Yeésò dé seèn naà nde ké te tòr Oliiviè. ² Cieé naga maánjògò à komo cu cuù ká *gwà Càn koò. Cili nùar bilí wa cuù kwarè seèn ngún. À den nde doó, á yila cu njèh feèh. ³ Bò *nji-sòu mé bò *Farisièn weh waà mé ma déi, bó njebá kwaá bú toò bò nùar, sâ bó la naà ma hèllè te yàga sie loó. ⁴ Bó bie njií ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, bó la naà ma hèn te yàga sie. ⁵ Músi lé naà béh sóu taga loó, ye gèh bò véh mé né mân bɔɔ dɔɔn, béh tɔbè wúlá bó tɔbè ma. Á wò nɔ, wò ye naan wa?» ⁶ Sâ bó Yeésò tab gi né lòu te bó sie bú teèn.

À yeé ngweé aá ménâ, à geér nde doó, à né njií te tàbe mé nyògò beè nyagá den. ⁷ Bó yeé baá bú méménâ bieé ndeé den, à komo sɔm feh ter, ye bó a: «Lètenè biì, nuaá mé née dé seèn veèn bó ngúnngwéeh ye, bú a, ndé tɔb nji lógɔ ma hèn taá yoòr kɔɔ.» ⁸ À yeé tueé gi aá mân, à geér nde cu doó, à yila cu njèh te tàbe mé nyògò beè nyagá.

⁹ Bó yeé ngweé aá mân, bó duɔɔm cécéne cécéne suaré yuoò; duɔɔm mé bò bei, nde ceré mé bò

dé memanè. Bó yuo gi ndɔ, Yeésò bò ma doò le lom fà, à né toò Yeésò njebá den. ¹⁰ Yeésò komo wuo cu ter, ye ma doó a: «Dé véh, bó baá gi he wa? Nuaré déi wò siè cú wa?» ¹¹ Ye Yeésò a: «Mè jue mene nuaré déi, Nùà fèh-njèh!» Yeésò ye bú a: «Sâ mè wò siè ndé ngwéh ndɔ, ndé cú njií yeé lo. Njèh cén, té veèn bó cú.»]

Bèh ñagâ

¹² Yeésò tueé njií cu mé bò nùar, ye bó a: «Ñagâ ká te wɔn né mè. Nuaá mé né jomo mò bele dé seèn bèh cibi gò ndé cú, à gɔ seér nde né bèh ñagâ. Lòu sam, ñagâ né bú yòñ haá.»

¹³ Bò *Farisièn yeé nde ngweé cu ménâ, bó ye bú a: «Wò sâ tueé den né sòn yeé mé be yeé, bò njií mé wò né tueé sâ, né gi dé mbaa.»

¹⁴ Yeésò ye bó a: «Mè la né mene sòn mò mé be mò tueé dɔɔn, mè tueé gi né bò njèh dé gécén. Lòu sam, mè né dé mò bèh yuoò mò kɔɔ, mè né bèh ndeè mò kɔɔ ndɔ. Bí bèh yuoò mò mé bèh ndeè mò kó ngwéh kɔɔ. ¹⁵ Bí tueé den né ju faá bò nùar tueé yeé nɔ; mè dé mò ju felè nuaré déi téná bèh.

¹⁶ Á, mɔ ye mè a, téná ju ndɔ, sâ mè nde né ju tená ngulí. Lòu sam, mè mé huún mò sam, béh Tele mò mé lé temà naà mè né kɔɔ. ¹⁷ Né te mvù biì sou den ye: mɔ nùà fà bò mbeí tueé gi né felè njeré déi mé sòn cèn, sâ njií sâ né lom môn ma. ¹⁸ Mè né sòn mò mé be mò tueé; Tele mò mé lé temà naà mè sòn mò tueé cu né ménâ ndɔ.» ¹⁹ Bó ye bú a: «Tele yeé né he wa?» À ye bó a: «Bí mè kó ngwéh, bí Tele mò kó ngwéh ndɔ. Mɔ bí sé la né mè kɔɔ, bí sé la né Tele mò kɔɔ.»

²⁰ Yeésò lé bó mân tueé deén naà sâ à né ké *gwà Càn koò bèh mé fer kàgàlɔn né teèn, à né bó njèh feh. Mé njèh mene, nuaré déi

lé bú siè ná ngwêh. Lòu sam, cu seèn lé née wá ngwéeh ye.

Ké bèh denè Yeésò

²¹ Yeésò den cuù ye bó a: «Mè nde né ndeé. Mò mè nde aá, bí nde né mè fòón, bí mè ñéné ndé ngwéh, bí nde né mé veên bìi mbaán kuú. Ké bèh denè mò bí wá kòmò ndé ngwéh ndò.» ²² Bò *Jûf duòòm baá-re lètenè bòn tueé kuù ye: «Sâ à nde né feh seèn wulá, wanóñ à ye, béh ké bèh denè nyí wá kòmò ndé ngwéh mé ñgei?»

²³ Yeésò deên ndò, ye bó a: «Dé bìi bí né bò ká doò bò, mè dé mò lé yuoó naâ ké te vulúu. Bí né dé bìi bò *wón bò, mè dé mò nùà wón sam. ²⁴ Mè la jueè naâ dé cí, ye bí a: bí nde né mé veên bìi mbaán kuú. Mò bí temé kwá njí ngwéh, ye né mè sâ, bí nde né mé veên bìi mbaán kuú, mè tueé bí.»

²⁵ Bó ye bú a: «Wò né neì wa?» Ye bó a: «Mè né mè, nuaá mé mè lé naâ bí ké bèh duòòm tueé sâ. ²⁶ Mè né mé ñjèh tueé felè bìi mé ju mene kókoó. Bí kóó ye, nuaá mé lé temà naâ mè dé seèn né nùà gècèn; mè bò nùàr ká te wón hèn tueé lom né njí mé mè né sònò seèn ngweé.» ²⁷ Bó lom ngwé kòmò ngwéh, ye à sâ jue né Tele seèn.

²⁸ Te à den cuù ye baá-re, ye bó a: «Mò bí ndeè sòm njí aá *Huaán Nùàr ter, bí nde né cu sâ kóó ye né mè, nuaá mé né nùà sâ ma; bí nde né kóó ye, mè ñjèh mé feh mò bó bèh; bí kó nde né ye, mè tueé lom né njí mé Tele mò lé naâ mè feh ndò. ²⁹ À lé mè temà naâ kóó, à mè mé huún kwá ló ngwéh, béh bú né kóó. Lòu sam, mè cu doón bòó lom né njí mé né bú yoòr huóòm.»

³⁰ À yeé baá mân tueé, bò nùàr kókoó mbaá kwaá njí gi temé yoòr seèn.

Kwer mé nuaá mé den né mé feh seèn

³¹ Yeé baá ménâ, Yeésò tueé njí mé bò Jûf mé né temé yoòr seèn kwaá njí, ye bó a: «Mò bí né ndéb mò jolo nyegé, sâ mé gècèn mene bí né bò mbòn mò; ³² bí nde né gècèn ñené kóó, te bí ña seér bòó mé den né mé feh bòn.» ³³ Bó ye bú a: «Béh né bò nduté ndütù Abrahâm, ndóg béh lé née kwer nuaré déi dèn ngúngwéeh ye. Naàn mé wò ye béh a: te béh ña seér bòó mé den né mé feh bòn wa?»

³⁴ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: nuaá mé né veên bòó doón né kwer veên. ³⁵ Kwer dé seèn huaán loó ñá bèh, à mé bèh denè te mbàgà sam; bèh denè te mbàgà cu doón né dé huaán. ³⁶ Mò Huaán bí mé feh bìi sòm kwaá né kóó, sâ mé gècèn mene bí baá mé feh bìi. ³⁷ Mè né gi kóó ye bí né bò nduté ndütù Abrahâm; mé ñjèh mene bí tie te ndéb mò féla njí ngwéh, bí gwaán seér né mè wulá. ³⁸ Mè dé mò tueé né njí mé Tele mò feh né mè; bí dé bìi bòó seér njí mé tele bìi né bí tueé.»

³⁹ Bó ye bú a: «Tele beèh né Abrahâm.» Yeésò deên ye bó a: «Mò bí sé né bò ñunà Abrahâm bòn, seé mé Abrahâm lé bòó naâ doò, bí sé naâ cí bòó. ⁴⁰ Wanóñ mè né gècèn sònò Càñ ngweé, mè yeé tueé bí, bí ye, kó bí wula cu mè nò. Abrahâm lé naâ gèh dé sâ bòó wa? ⁴¹ Mè tueé bí, bí nág bòó cu né faá tele bìi nò.» Bó ye bú a: «Dé beèh, béh bò huaán cieè sam, tele beèh né lom cèn, né Càñ.»

⁴² Yeésò ye bó a: «Mò tele bìi sé né Càñ bòn, bí sé la né mè gwaán; mè yuoó naâ ké beè Càñ, mè hèn né te sòn seèn, mè lé mé feh mò ndé ná ngwéh, à mè tema njí naâ kóó. ⁴³ Bí ngòr mò ngwé kòmò ngwéh dé kei? Bí yeé tie teèn féla

nji cú, yógó baá-re bí ndo. ⁴⁴ Dé biì, tele biì né *Sátàn, bí boó né seé mé tele biì hèllè gwaán né sâ. À né nùà wúlá-feèh, à mé njéh yuoó naâ ké bèh duóòm. À te gècène njéba nyi bèh, à mé gècèn yoòr sam. Né nùà nyeên; nyeên né bú lè húóme, dàmm bò nyeên doónj ceré né sâ. ⁴⁵ Mè dé mò tueé lom né gècèn, bí temé yoòr mò kwá nji ṅgwéh dé cí. ⁴⁶ Lètenè biì sâ nuaá mé nde né be ter som njií, ye mè né mé veên yoòr ndo, né nei wa? Á, mo mè tueé né gècèn, boó né naàn mé bí temé yoòr mò kwá nji ṅgwéh wa? ⁴⁷ Nuaá mé né beè Càṅ, né yeé dé seèn ṅòr Càṅ ṅweé. Bí dé biì te gà Càṅe sam, bí ṅòr Càṅ ṅúṅgwéh dé cí.»

⁴⁸ Bò Jûf deên ye bú a: «Béh naâ tueé, ye wò né nùà *Samarî, wò yoòr né mé tándulu, wò ye béh teèn túé yí ṅgwéh á?» ⁴⁹ Yeésò ye bó a: «Mè mé tándulu yoòr sam lág; bí mè seb seér né koó, wanóónj mè né Tele mò seén. ⁵⁰ Mè túé ṅgwéh ye bò nùàr a, sèn mè seèn. Nuaá mé nde né mè seén né teèn, à ju tena nde né koó. ⁵¹ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né ṅòr mò jolo, dé seèn kú ndé ṅgwéh ndóg.»

⁵² Bò Jûf yeé nde ṅweé cu dé sâ mân, bó ye bú a: «La né bòn, béh ko nyegé baá kènè ye wò né mé tándulu yoòr, wanóónj Abrahâm lé seèn naâ kuú, bò *sòn-Càṅ bò kuú gi ndo; wò yeé waá dé yeé kènè, wò ye: nuaá mé né ṅòr nyi jolo, nùà sâ dé seèn kú ndé cú sé wa? ⁵³ Wò ye nyí né Abrahâm tele beèh mé bò sòn-Càṅ bò yógó wa? Á, bó lé boón naá giú kuú no? Wò hèn, wò feh yeé weh kwaá né faá nei wee?»

⁵⁴ Yeésò ye bó a: «Mo mè sé né yo mò mé be mò seén, sâ mè sé bú seén kuú né dé mbaá. Nuaá mé né mè seén né teèn, né Tele

mò; né nuaá mé bí né gi tueé ye: né Càṅ biì, ⁵⁵ mé njéh mene, bí bú kó ṅgwéh doó. Mè né bú dé mò koó. Mo mè sé ye, mè bú kó ṅgwéh, mè sé né nùà nyeên faá bí no. Mè dé mò né bú koó, mè né ṅòr seèn jolo. ⁵⁶ Abrahâm tele biì lé naá loóm mé vógó-temé, ye nyí nde né cieé mò ṅené. À lé naâ cieé sâ ṅené, à vra lom mé gècèn mene.»

⁵⁷ Bò Jûf deên ye bú a: «Wò née yeé nyemà yulá tîn yíé ṅweéh ye, wò lé naâ Abrahâm ṅené ṅweé wa?» ⁵⁸ Yeésò ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: mé bó lo nde Abrahâm ṅar, sâ mè baá giú teèn.» ⁵⁹ Te bó yeé nde ṅweé njií cu dé sâ mân, bó duóòm taá domô, te bó tobé bú mé njéh; à leér yuo, à yuo kela sa lè *gwà Càṅ koó sâ ndo.

9

Tácugó déi

¹ Yeésò yeé baá beré déi kelá, à ṅene njií tácugó déi, à lé mé njéh yuoó naâ lè. ² Bò mbòṅ Yeésò yeé ṅene aá ménâ, bó ye Yeésò a: «Nùà fèh-njèh, hèn boó né naàn mé nùà hèn yuoó dé seèn lè mé njolo cugó wa? Né mé yìè veên seèn nùà njèh, wa né felè veên tele bô meí seèn wa?» ³ Yeésò ye bó a: «Mé yìè veên seèn sam, dé bò tele bô meí sam ndo. À cugó né mân, te seé Càṅ ṅené yuo kela cie teèn. ⁴ Keí mé née suútenè hèn, ko béh boó mboón seé nuaá mé temà naâ mè. Cibí baá ndeé; mo waá baá, nuaré déi seé cibíteèn bó ndé cú. ⁵ Keí mé mè née ká te wónj mân, ṅagá teèn né mè.»

⁶ À yeé tueé som aá, à kulu njií dèh doó, à huaán cà mé dèh, à luaré njií tácugó hèllè njolò, ⁷ ye bú a: «Nde njolo yí te nomò Siloé vuaá njií.» Siloé tueé né ye: né yógó nomò. Tácugó doó nde bèh

njolo vuaá wellê ndo, à cu cuù, sâ à baá njolo ñené.

⁸ Bò mbeí seèn bó bòò mé à lé dua beéh njèh njolò bòn, yeé nde ñene njíí bú ménâ, bó ye: «Ŋgweéh hên né nuaá mé lé dua den beéh njèh mé tíí doô wa?»
⁹ Bò déi ye: né bú; bò déi ye: bú sam, felá né bú lòu. Nùà hèllè ye bó a: «Né ka mè.»
¹⁰ Bó ye bú a: «Bóó naâ naàn mé njolo yeé komo cu wa?»
¹¹ Ye bó a: «Nuaá mé bó yilá yeé Yeésò doô huaán naâ cà, à luaré njíí mé njolò, ye mè a: ndé njolo yí te nòmò Siloê vuaá wellê ma. Mè nde baá-re ndo; mè yeé vua gi aá, mè ke, njolo baá ñené.»
¹² Bó ye bú a: «Nùà sâ né he wa?»
 Ye bó a: «Mè kó ñgwéh.»

*Tácugó toò bò *Farisiên*

¹³ Bó weh njíí nuaá mé la taré yuoó naâ doô ké toò bò Farisiên ndo. ¹⁴ Sâ Yeésò lé cà huaán naâ lòu sòu, à taré som bú mé njèh. ¹⁵ Bó yeé baá toò bò Farisiên, bò Farisiên bie ñgweé nyegé mé sòn bòn ndo, ye nùà doô a: «Bóó naâ naàn mé wò kwa njolo wa?» À ye bó a: «À luaré njíí naâ mè cà njolò, mè vua som njolo ndo; mè yeé ke, mè baá ñené.»

¹⁶ Bò Farisiên déi yila baá-re tueé deen ye: «Nuaá mé bóó naâ njíí hên dé seèn beè Càñ yùò ná ñgwèh, wanoón à seèn *cieé sòu jòlò ñgwéh no.» Bò déi ye: «Mó sé la né nùà veên, à sé la naâ gèh bò fém bú hên bóó komo ndo wa?» Yeé baá môn, kèrrè die lètenè bòn, bó kòb geé fá.

¹⁷ Bó den cuù ye nuaá mé taré yuoó naâ doô a: «Á wò no, wò ye nuaá mé taré sóóm naâ nyí doô né nei wa?» Ye bó a: «À né *sòn-Càñ.»

¹⁸ Kambér sâ bò Jûf kuú taré cu né toò mé saân cúg ndo, ye: nuaá mé né njolo ñené hên nùà cùgò njolò hèllè sam. Yeé yogó baá, bó

yilá bie njíí weéh mé tele bô meí, ¹⁹ ye bó a: «Hên né ka ñuna bìi doô wa? Bí ye mé gècên mene, à mé njèh cugó yuoó naâ là á? Á sâ, kei mé bóó naâ kóó, te njolo seèn ñene cu mân wa?»
²⁰ Bò tele ye bó a: «Béh kó cegé né dé beéh ye hên né ñuna beéh, à lé tácugó yuoó naâ là. ²¹ Bóó naá-re naàn mé à ñene njolo wa, béh dé sâ kó ñgwéh. Béh nuaá mé bóó komó naâ bú njolo kó ñgwéh ndo. Bí bié njí ká mé bú, à wulu baá dé njèh tueé mé sòn seèn kèn.»

²² Sâ bò tele né bò Jûf veéh, bó bó ménâ tueé né dé cí. Sâ bò Jûf wón kwaá gi aá doó, ye nuaá mé nde né tueé ye Yeésò né *Nùà Còñ dón, bó nde né bú ké gwà Càñ kwógó som keéh ma. ²³ Bò tele veéh naâ cí, te bó nde ye tueé ye bó a, bié njí ká mé bú, à wulu baá dé njèh mé sòn seèn tueé.

²⁴ Yeé baá ménâ, bò Farisiên yilá cu tácugó doô, bó ye bú a: «Dùlà Càñ, túé lòm dé gècên. Béh né dé beéh kóó ye nùà hên né nùà veên.»
²⁵ Nùà doô ye bó a: «À né-re nùà veên wa, à nùà veên sam wa, mè dé sâ kó ñgwéh. Mè kó cegé né njèh cén, ye: mè lé naâ mé njolo cugó, kènè njolo mò baá njèh ñené.»

²⁶ Bó den cuù ye bú a: «À bóó naâ naàn mé à komo logó wò njolo wa?»
²⁷ Ye bó a: «Mè naá gi bí tueé, bí temé teèn kwá njí ñgwéh lòu. Bí ye mè a, túé cú naàn, te bí ñgweé ye wa? Merré déi bí gwaán né bò mbòn seèn ñaâ ndo?»

²⁸ Bó yeé nde ñgweé njíí dé sâ mân, bó kem sue bú yoòr mé séb, bó ye bú a: «Wò né ka mbòn seèn kóó, béh sam; béh né dé beéh bò mbòn Músi. ²⁹ Béh né kóó ye Càñ lé njèh tueé kwaá gi naâ sònò Músi. Dé nùà bí sâ, à yuoò-re he wa, béh kó ñgwéh.»

30 Nùà doô den cuè ye bó a: «Hên baá-re njèh kèkènè sâ: nùàr né gi mè njolo mân komo lógó, bí bèh yuoò seèn kó ngwéh mà! 31 Béh né gi kóó ye, Càn beéh sòn bò vevenê bò ngwé bèh, à ngweé cegé né sòn bòó mé né bú veéh, mé né sòn seèn ngweé ndo. 32 Ndóg, bó nées beré déi ngwé sòm ngwéeh ye, ye nuaré déi lé yuoó naâ lè mé njolo cugó, bó lo taré bú ndo. 33 Mò nùà hên sé la beè Càn yuò ná ngwéh, à sé la njeré déi mân bó kòmò ná ngwéh.»

34 Bó deén baá-re kènê ye bú a: «Nuaá mé jelág yuoó naâ lè lélán veèn faá wò sam, wò sòn toò beèh weèh he wa?» Bó kwógó sòm keéh bú te gwà Cànje ndo.

Bò cùgò njolo bò te ceér Cànje

35 Jomo sâ Yeésò nde fónn kwa bú ndo, sâ à lé ngweé naâ ye bó lé naâ bú cie kwógó kwaá. À yeé ñene aá bú, ye bú a: «Wò né temé yoòr *Huaán Nùàr kwaá njií wa?» 36 Nùà hèllè ye bú a: «Huaán Nùàr sâ né nei wa, dé koò, te mè kwaá njií temé yoòr seèn?» 37 Yeésò ye bú a: «Wò né bú ñené, à mé wò hên tueé njií den né kóó.» 38 Nùà doô ye bú à: «Mè kwaá njií aá temé yoòr seèn, Fehtoò mò!» À cemmé nde toò Yeésò ndo.

39 Te Yeésò deén baá-re, ye bò nùàr a: «Mè ká te wónje ndeé né, te ju die: te bò cùgò njolo bò ñene njolo, te bòó mé né njolo ñené cugó seér cu lòu.» 40 Sâ bó bò Farisièn déi né kóó. Bó yeé ngweé aá môn, bó ye bú a: «Mé béh mene, béh né bò tácugó ndo wa?» 41 À ye bó a: «Mò bí sé né bò tácugó, bí sé la mé ju felè ná cù. Á, bí bìi ye, bí né ñené; sâ ju né felè bìi cu doón teèn.»

10

Kàn nùà mbieè

1 «Mè né tueé ye bí a: nuaá mé te hin kágá bò mbieè yílá kélá ngwéh, à nde mar kela seér felè kágá bèh hiín, né nùà yílá dé wúlá feèh. 2 Nuaá mé yila kela né dé seèn te hin kágá, né nùà mbieè kóó. 3 Gó-lóm nde né bú hin gulu keéh, bò mbieè nde né hueh seèn ngweé kóó ndo; à nde né bò mbieè seèn te yili yílá, à sòm keéh bó cie. 4 Mò bò mbieè seèn baá gi cie, à nde né toò boòn kelá, bó kem bele bú. Lòu sam, bó né hueh seèn ngweé kóó. 5 Dé nuaá mé bó bú kó ngwéh, môn sam, bó hueh seèn ngwé kó ndé ngwéh, bó yoòr seèn ndé ndé ngwéh ndo, bó bú dula seér nde né lòu.» 6 Yeésò né mene bó ngòr te kàn mân si keéh, bó lom ngwé kó ngwéh ndóg.

Nùà mbieè dé bagaa

7 Yeésò den cuè ye bó a: «Mè né tueé ye bí a: Mè né hin kágá bò mbieè. 8 Bòó mé lé kela naâ toò mò doón né gi dé boòn bò yib bò dé wúlá-feèh. Bò mbieè lé hueh boòn ngwé kó ná ngwéh. 9 Mè né dé mò hin kágá. Nuaá mé nde né teèn yílá kelá, nde né yili yuo. À nde né teèn yagá kelá den: à né yílá, à né yuo, à nde né yáb kwa ndo. 10 Dé nùà yib môn sam, à ndeé né dé seèn lòu ñuoób, à ndeé né wúlá ceré sòm ndo. Mè ndeé né dé mò ye te bò nùàr kwa yòñ mé gùm mene.

11 «Nùà mbieè dé bagaa né mè. Nùà mbieè dé bagaa kuú né dé seèn cio bò mbieè seèn. 12 Dé tèn môn sam, à dé seèn boó lom né seé kàgàlòñ, à nùà njèh sam. Yeé baá môn, mò ngùì yila te bòñ mbieè, à dula yuo, à si lo bò mbieè, bó bò ngùì wulu den jomo, ngùì sie ñellé sòm gi bó. 13 Lòu sam, à dé seèn teèn boó lom né seé kàgàlòñ, à mé jere bò mbieè sam, à bó dula si lo né mé njéh.

14 «Mè né dé mò nùà njèh. Mè né gi bò mbieè mò kóó, bó né mè

koó ndo. ¹⁵ Mè ko né bó faá Tele mò ko né mè nɔ, bó ko né mè faá mè ko né Tele mò ndo. Mè né nùà njéh, mè kuú né dé mò sòn bò mbieè mò. ¹⁶ Mè né cu mé bò mbieè déi teèn, bó dé bɔ̀ɔ̀n ká lè kágá hèn sam. Ko mè yilá bilí njii bó, te bó bilí den lom te kágá cén-e, bó ṅweé sòn mò, te nùà mbieè den lom teèn cén ndo.

¹⁷ «Temé Tele mò né lom yoòr mò. Lòu sam, mè nde né sòn bò mbieè mò kuú, te mè ndeè komo yuo cuú dé feé. ¹⁸ Nuaré déi mè yòṅ koó sòm ṅwéh, mè yòṅ mò si lom né mé be mò. Mè né mé terreb yòṅ mò sòm teèn, mè né mé terreb dé feé kwa cuú teèn ndo. Tele mò mè terreb ménâ haá naâ koó.»

¹⁹ Te bò *Júf yeé nde ṅweé njii cu mân, bó kerré ñei cu ye baá-re dé kerré. ²⁰ Nùàṅ ṅgún tueé lom aá lètenè bɔ̀ɔ̀n, ye: «Nùà hèn né mé tándulu yoòr, né nùà ti! Bí sònò seèn felá den né kei wa?» ²¹ Bò déi ye: «Nùà tándulù déi lo mân tueé ṅweé baá he ndo wa? Tándulu déi né mé terreb teèn mé nde né tácuḡo njolo mân kwɔḡo ṅagá wa?»

Sàn sòn bò Júf

²² Sâ ké Jerusalem te nyèma dɔ̀ɔ̀ṅ, gèh cieé koó mé bó lé komó naâ gwà Càn teèn sâ né yeé feí soó; feí yeé sâ dülù baá sie. Nyèma hèn cieé koó sâ yeé feí cu aá, ²³ Yeésò yila nde ké *gwà Càn koó, à né te kòn déi ḡolé den, bó kòn sâ yilá né Kòn Salomôn. ²⁴ Bò Júf bilí nde cuú kwaré seèn, bó ye bú a: «Wò béh temé ter tab lo né dé kei wa? Mò wò né *Nùà Còn koó, túé ṅagá béh tueè.»

²⁵ Yeésò ye bó a: «Mè lé naâ bí ménâ tueé gií, bí temé teèn kwá ní ṅwéh lòu. Mé njéh mene, bò seé mé mè né mé terreb Tele mò bɔ̀ɔ̀ hèn tueé nde né koó, ye mè né Nùà Còn sâ. ²⁶ Bí dé bií temé

teèn kwá ní ṅwéh. Lòu sam, bí te bòn bò mbieè mò sam. ²⁷ Bò mbieè mò né dé bɔ̀ɔ̀n hueh mò ṅweé koó; mè né bó ṅené koó ndo, bó né gi dé bɔ̀ɔ̀n jomo mò.

²⁸ Mè né bó yòṅ tètàḡa haá; bɔ̀ɔ̀ mene naàn, bó dé bɔ̀ɔ̀n kú ndé cú, nuaré déi bó beè mò ṅà sòm ndé cú ndo. ²⁹ Tele mò lé mè haá naâ koó; mé terreb felé njéh dɔ̀ɔ̀ṅ né bú. Nuaré déi bó beè Tele mò ṅà kòmò ndé cú. ³⁰ Bèh Tele mò né lom cén.»

³¹ Te bò Júf yeé nde ṅweé njii mân, bó domó cu taá, te bó tɔ̀bé bú mé njéh. ³² À deèn ndo, ye bó a: «Mè bɔ̀ɔ̀ baá seé bebagaá mé Tele mò lé feéh naâ mè ṅgún, bí ṅene gi aá kèn. Mè dé veèn bɔ̀ɔ̀ naâ dé heè mé bí ye, bí nde né mè teèn tɔ̀bé wulá wa?»

³³ Bò Júf ye bú a: «Béh wò mé seé bagaá tɔ̀bé ṅwéh, béh ye te béh wò tɔ̀bé wula mé Càn seèb. Wò nùà mbaâ, wò feh yeé faá Càn nɔ weh né dé kei wa?»

³⁴ Yeésò ye bó a: «ṅweéh bó nyagá kwaá gi né te mvù sòu bií, ye: Càn ye bí né bò Càn wa? ³⁵ Béh né gi koó ye, njii mé Càn nyagá kwaá gi aá te mvù kèn, nuaré déi bú fò kòmò ndé cú. Càn lé bò Càn sâ yilá naâ bɔ̀ɔ̀ mé né ṅòr seèn ṅweé. ³⁶ Sé tagá mè wa? Ká lè wónḡe, Tele mò Càn lé balé tema njii naâ mè. Sâ mɔ̀ mè né mene feh mò Nuna Càn yilá, bí ye mè né feh mò faá Càn nɔ weh fí sé wa? ³⁷ Mɔ̀ mè seé Tele mò bó ṅwéh, sâ bí té temé yoòr mò kwá ní bòn. ³⁸ Á, mɔ̀ mè bɔ̀ɔ̀ né cí, mɔ̀ bí mene temé mé ṅòr mò kwá ní ṅwéh, bí temé kwá ní bií te seé mò. Bí nde né teèn ṅené ṅagá, ye Tele mò né yoòr mò, mè né yoòr Tele mò ndo.»

³⁹ Bò yeé nde aá bú lòu sie weéh, à mvelé yuo bó beè. ⁴⁰ À sela yuo kela nòmò Jurdèn kèb yágá, bèh

mé Jâŋ lé kou logó naâ bò nùàr nòmò teèn, à den den yí teèn. ⁴¹ Bò nùàr ngún kem wa cuò tò seèn, bó né tueé ye: «Jâŋ lé mene fém déi bó ná ngwêh, kâmbér njií mé à lé tueé gi naâ felè nùà hên doón lo né gi bòn.» ⁴² Yeé baá môn, bò nùàr kwaá njií cu ye baá-re temé yoòr Yeésò kókoó.

11

Cio Lasâr

¹ Nùà Betanî déi lé naâ beén die, yilí seèn né Lasâr. Bò tie seèn Marî bô Mártà né te loó sâ ndo. ² Marî sâ né ma mé lé naâ Fehtoò beèh kómó múmú gulé waá kwaá, à fo som mé yúli feèh doó. Bó yeé ñene tie bòn Lasâr baá baán, ³ bó tema njií nuaré déi ye Yeésò a: «Fehtoò beèh, yíé-temé yeé baá baán ma.» ⁴ Yeésò yeé ngweé aá môn, à ye: «Beén Lasâr hên bú wúlá ndé ngwêh; bôó né mân, te *sùsum sie bò nùàr mé Càŋ, te terreb Njuna Càŋ ñené yuo kelà teèn ndo.»

⁵ Ju Mártà bô òm mé Lasâr lé naâ Yeésò yoòr yilá dé gècèn. ⁶ À yeé ngweé aá ju beén sâ, à cer cu ká jomo cieé fà, ⁷ jomo sâ ye bò mbòn a: «Béh nde cu ké Judê.» ⁸ Bò mbòn ye bú a: «Nùà fèh-ñjèh, née dàb sam mé bò *Júf lé naâ ceér fòón, ye bó nde né wò tobé wúlá. Wò hên baá cu mé gò ké teèn wa?» ⁹ Ye bó a: «Ngweéh yuoò maánjògò, nde wa liyili né suútenè mà. Sâ nuaá mé né suútenè go doón né ñagâ mé né ká lè wónje ñené, à gule cén ndé ngwêh. ¹⁰ Nuaá mé go cibíteèn dé seèn mé ñagâ yoòr sam, à nde né gule ceén loó.»

¹¹ À den cuè ye bó a: «Mbeí beèh Lasâr cer né lóm; mè nde né ké teèn ndeé, te mè nyimé som bú.» ¹² Bò mbòn ye bú a: «Fehtoò beèh, mo à né lóm, sâ à nde né

taré yuo.» ¹³ Sâ Yeésò ye te bó ngweé ko teèn, ye Lasâr kuú gi aá kèn. Mé njéh mene, bó ngwé kómò ngwêh, bó dé bòn munó seér né ye Yeésò jue né lóm dé gècèn. ¹⁴ Yeé baá môn, à tueé ñagá bó ndo, ye bó a: «Lasâr baá komó ma.» ¹⁵ Jomo sâ à ye bó a: «Mè né mé vógó-temé felè bií dé gècèn. Lòu sam, mè lé ké doó sâ ná ngwêh. Bôó gi né ménâ felè bií, te bí kwaá njií keéh temé yoòr mò teèn. Bí hin, béh nde ké kwarè seèn.» ¹⁶ Tomâs, mé bó yilá né huaán feèh doò deèn ndo, ye bò mbòn déi a: «Bí hin ké teèn, béh bò Fehtoò beèh nde kuú doón.»

Nùàr te cio komo soòm

¹⁷ Bò Yeésò wa ké Betanî, sâ bó lé furú som aá Lasâr baá cieé nèà. ¹⁸ Betanî sâ né kwarè Jerusalem mân, yuoò teèn nde Jerusalem kilómètà tagár wá ngwêh. ¹⁹ Bò Júf ngún lé naá gi teèn kem ndeé, bó nde Mártà bô Marî cio tie bòn bieé weh.

²⁰ Mártà ngweé njií ndo, ye Yeésò baá ndeé, à nde bú ceér dueé kwa weh; Marî le dé seèn ké gwò. ²¹ Mártà wa ye Yeésò a: «Fehtoò mò, mo wò sé naâ doó, tie beèh sé lé kú ná ngwêh. ²² Mé njéh mene, mè né kóó ye kènè, mo wò bie njií Càŋ njeré déi, à nde né wò haá.»

²³ Yeésò ye bú a: «Tie yeé nde cuè né lè cio komo yuoò.» ²⁴ Mártà ye bú a: «Mè né kóó ye, à nde né te cio komo yuo, dé sâ seèn né cieé cèrè jomò, lòu mé bò nùàr doón nde gi né teèn komo yuo.»

²⁵ Yeésò ye bú a: «Mè te cio komo som né nùàr kóó, mè haá bú yòn. Nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií la kuú mene, à nde né komo yuo. ²⁶ Nuaá mé né làn, mé né temé yoòr mò kwaá njií, dé seèn kú ndé cú ndo. Wò né temé teèn kwaá njií wa?» ²⁷ Mártà ye

bú a: «Nyea Fehtoò mò, mè né lom temé teèn kwaá njií, ye wò né *Nùà Còṅ, wò né Nùnà Càn mé sé naâ ká te wónṅe mân ndeê.»

Yeésò ké te sà Lasâr

²⁸ Jomo sâ Mártà nde mé òm seèn Marí tueé naáb wellê ndo, ye bú a: «Nùà fèh-njèh beèh waà baá kèn, à né wò yilá.» ²⁹ Te Marí yeé nde ṅgweé njií mân, à lo wuo ter kpar, à njege nde ké yoòr seèn. ³⁰ À wa, sâ Yeésò née ké sònò loò ye, à né beèh mé bô Mártà la kwaré naâ teèn. ³¹ Bò Jûf mé la naâ Marí ké gwò bilí bṅṅ den doò yeé ke, à tené nde aá mân, bó kem bele bú ndo, bó ye merré déi à nde cu né mbà ké felè sà yueé den.

³² Marí yeé nde ṅene njií Yeésò ké beèh sâ mân, à die sulí nde doò gulè seèn, ye bú a: «Fehtoò mò, mo wò sé naâ doó, tie beèh sé lé kú ná ṅgwèh.» ³³ Yeésò yeé ke, Marí né yueé, bò Jûf mé naá gií jomo seèn baá yueé, feh ṅellé bú ter, yili yuo bú lè. ³⁴ Ye bó a: «Bí bú furú né he wa?» Bó ye bú a: «Ndê ké kú yeè hèn no, Fehtoò beèh.» ³⁵ Yeésò yila yueé ndo. ³⁶ Bò Jûf duóóm baá-re tueé ye: «À lé ko ye nyí bú gwaán kum aá!» ³⁷ Bò déi den cuù lètenè bṅṅ ye: «Ṃgweéh bú nuaá mé lé naâ tácuṅo njolo kwṅṅ, sé naâ bṅṅ te Lasâr kú cú mà.»

Lasâr te cio komo sṅṅm

³⁸ Jere bṅṅ cu Yeésò njèh, à nde ké sòn sà ndo. Sâ hèllè lé naâ gbàn, bó sònòbṅṅ colo kwaá né tàmbàn taâ mân. ³⁹ Yeésò ye bó a: «Bí gulù sòm taá sâ gulù.» Mártà tieè Lasâr deèn ndo, ye bú a: «Á, à cer aá dòu baá cieé nèà no, Fehtoò beèh, kènè à baá dulí.» ⁴⁰ Yeésò ye bú a: «Mè lé túé ná ṅgwèh, ye wò a: mo wò né temé yoòr mò kwaá njií, wò nde né terreb Càn ṅene wa?»

⁴¹ Bó gulu sòm taá hèllè ndo. Yeésò ke njií njolo ké te vulúu, ye:

«Tele mò, mè vra baá wò mé wò né sòn mò faá beèh mân ṅgweé. ⁴² Mè né gi dé mò kṅṅ ye cu dṅṅ wò né yeé sòn mò ṅgweé. Mé njèh mene, Tele mò, mè wò ké ter hèn vra njií né te gam bṅṅ mé né kwarè mò kaṅṅ den, te bó kwaá njií temé teèn, ye wò mè tema njií naâ kṅṅ.»

⁴³ À yeé dua sòm aá, à yilá loṅṅ njií ké ter, ye: «Lasâr, yuò kélá!» ⁴⁴ Nuaá mé lé naâ kuú hèllè yuo kelà te sòn seèn ndo; sâ gule bó be mé njolo née gi lè cṅṅ vuoṅṅ den ye. Yeésò ye bó a: «Bí sè sòm bú vùṅṅ yoòr, bí keéh njií bú.»

Kàgà-ndòn veèn felè Yeésò

(*Matíò 26:1-5; Márk 14:1-2; Lùk 22:1-2*)

⁴⁵ Bò Jûf mé ndeè naâ cio bieé doò yeé ṅene aá môn, nùàr ṅún lètenè bṅṅ kwaá njií gi temé yoòr Yeésò. ⁴⁶ Bò déi nde seér cu bò *Farisièn kwa, bó tueé bó njií mé Yeésò la bṅṅ naâ sâ.

⁴⁷ Bò Farisièn bó bò *ṅṅṅ sè mè dé kokoò yeé ṅgweé aá môn, bó yilá bilí *mbàgà ju taré ndo, bó ye: «Nùà hèn baá fém bṅṅ maga, kènè béh bṅṅ nde né naàn? ⁴⁸ Mo à né mân bṅṅ, béh né bú kwaá loó, sâ bò nùàr nde gi né temé yoòr seèn kwaá njií, sâ bò Ròm bò ndeé né naár waá, bó tṅṅ sòm gwà Càn koò, mé lo beèh mene.»

⁴⁹ Cén déi lètenè bṅṅ, yilí seèn né Kayíf, à lé naâ ṅṅṅ sè mè dé koò nyèma sâ kṅṅ, ye bó a: «Bí njeré déi kó ṅgwéh lòu. ⁵⁰ Huṅṅ kela né mé nùà cén sòn bò mbeí kuú seér kṅṅ, wanṅṅ sâ lo nùàr nde né kṅṅ cim seér.» ⁵¹ Sâ ṅṅṅ sè mè dé koò nyèma sâ lé naâ bú, à lé ṅṅṅ sâ mé feh seèn túé ná ṅgwèh, Càn lé sònò seèn tueé kwaá naâ kṅṅ, ye Yeésò nde né felè bò Jûf kuú. ⁵² Gí cége ṅgwéh lélanṅṅ bò Jûf, à koró bilí cu nde né bò nùàr Càn wónṅṅ dṅṅ bècèné kṅṅ ndo. ⁵³ Sâ baá beèh mé bò Jûf

dé kokoô lé kagá naâ kàgà-ndòn veên teèn, ye bó nde lom né Yeésò wulá.

⁵⁴ Yeé baá môn, Yeésò geé mé ceér lètenè bò Jûf bèsónè yagá ndo. À yuo te tàbè sâ, à nde ser ké ya dueè lè loó déi mân, bó bò mbòn seèn cer den ké teèn; yilí loó sâ né Efraimà.

⁵⁵ Sâ cieé koô bò Jûf mé bó yilá yeé *Páskà doó baá didi. Yeé nde aá feí, bò nuàr te tàbè lò sâ né kàn mé kán kem yuo kelâ, bó né ké Jerusalem ndeé, te bó *sené bó, bó yieé yeé Páskà.

⁵⁶ Wa ké teèn, bó né Yeésò bieé foón, bó né ké *gwà Càn koô lètenè boòn bieé kuú, ye: «Bí dé bìi munó né naàn, bí ye hên à ndeé né bèh cieé koô ndeé wa?»
⁵⁷ Sâ bò ngàṅ sèmè dé kokoô bó bò Farisièn lé woṅ kwaá gi aá, ye mo nuaré déi né bèh seèn koó, bú a túé bó teèn, te bó nde sie wellè bú ma.

12

Kómó múmú mé Marí lé naâ Yeésò gulè waá

(Matíô 26:6-13; Mârk 14:3-9)

¹ *Páskà yeé le aá cieé ténjén, Yeésò nde cu ké Betaní lo Lasâr mé à lé komo soóm naâ lè cio doó. ² Wa ké teèn, bó ne haá bú kùrmò. Mártà lé yáb sâ geé naâ koó. Yeésò bó bò mbeí mé Lasâr mene né yieé den. ³ Bó yeé baá yieé, Marí weh mbémbón* kómó múmú mé keh tarê mân, à waá Yeésò gulè mé njéh, à fo som mé yúlí feèh seèn. Gwà doón samé le gi léláṅ múmú sâ.

⁴ Sâ Júdàs Iskariô, mbòn Yeésò mé nde né Yeésò go som doó, lé naâ doó sâ. À yeé nene aá ménâ, ye: ⁵ «Ṃgweéh kàgàlòn kómó múmú hên né dé gùm cieé seé yuúí tagár mà. Bóó né naàn

mé bó lòu gò sòm ṅgwéh, te bó weh kàgàlòn sâ, bó geé haá mé bò saám bò wa?» ⁶ Sâ lemá jere bò saám bò hèllè ndo, Júdàs né seér yíb. À lé sie beéh mvugó kàgàlòn boòn koó, à né yeé be teèn yíí, à ménâ tueé kuú né dé cí.

⁷ Yeésò deèn ndo, ye bú a: «Kwá lo ma hên den noón! Kwá lo bú, à yurú njií né te cieé déi komó mò ndeé cer mé njéh dòu. ⁸ Dé bò saám bò, bí bó nde né cu doón koó; dé mò, béh bí koó den ndé cú.»

Nyògò sòn veên felè Lasâr

⁹ Bò *Jûf kókoó mbaá ṅgweé njií ndo, ye Yeésò né ké Betaní, bó kem nde teèn, bó ké yoòr Yeésò ndé lòm cú, bó nde bilí baá mé Lasâr ke wellè mene. Lòu sam, Yeésò lé naâ bú te cio komo som. ¹⁰ Bò *ṅgàṅ sèmè dé kokoô yeé nene aá môn, bó kaga ndòn, ye bó nde né Lasâr wulá som cuú, ¹¹ wanóón bò Jûf ṅgún baá bú ṅené, bó né ceér boòn kwaá loó, bó temé kwaá njií seér yoòr Yeésò.

Yeésò nde aá Jerusalem yilá

(Matíô 21:1-11; Mârk 11:1-11; Lúk 19:28-40)

¹² Cieé ṅaga, cili nuàr mé wa gi naâ bèh *Páskà doó, ṅgweé njií ye Yeésò baá ká Jerusalem ndeé ndo. ¹³ Bó nde ṅgéh-teêr tená, bó né mé njéh kem ndeé, bó nde bú mé njéh coó wellè, bó né ceceér leéh ndeé, ye: «Lieé né mé Càn! Bú a, kúlú nyégé nuaá mé ndeé né mé yilí seèn hên kulú! Nuà Dueè bò *Iserála bò né bú!» ¹⁴ Yeésò kwa mbò vuomndeé ndo, à né ṅgètenè ṅaá den. Den né faá bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Cànṅe no, ye:

¹⁵ «Té vèh, loó Siyôn!†

Kè sâ ndeé né Nuà Dueé yeé.

À né ṅgètenè mbò vuomndeé.»

12:3 12:3 Lúk 7:37-38 * **12:3** 12:3 Mbémbón dé maàn **12:8** 12:8 Deut. 15:11 **12:13** 12:13 Ps. 118:25, 26 **12:15** 12:15 Zach. 9:9 † **12:15** 12:15 Siyôn né yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5).

16 Njii mé Yeésò bó bò nùàr né bɔ́ sâ, bò mbòŋ seèn lom cu sâ ŋwé kòmò ŋwéh gùm dɔ́ŋ. Be terrèb seèn yeé ñené yuo kelà baá bèsonè, bó nde ye munó ko ye bó lé naâ felè seèn te mvù Càŋe ménâ nyagá kwaá, bò nùàr bú hèn bɔ́ né cí ma.

17 Bòó mé lé naá gii doó cu mé Yeésò lé kómo sòm naâ Lasâr te cio doó, lé naá gii fém sâ mé bò nùàr tueé bele. 18 Cili nùàr lé bú ceér dueé ndeé naâ cɔ́ wellé dé cí. 19 Te bò *Farisiên yeé baá-re faá bèh mân ñené njii, bó yila lètenè bɔ́n tueé ye: «Hèè dé hèn baá dé mbaá, béh bú njeré déi bó ndé cú, nùàr dɔ́ŋ bú kem bele gi aá kèn!»

Yeésò bó bò Greék

20 Cieé koó yeé fei baá, bò nùàr bilí gi ké Jerusalem bèh Càŋ duaà ndo. Lètenè bɔ́n sâ, bò Greék déi lé naâ teèn, 21 bó ŋgoró nde yoòr Filíp dé ké Becaida te tàbè Galilé, bó ye bú a: «Dé koó, béh gwaán né Yeésò ñenè.»

22 Filíp nde tueé keéh André; bó bú fà dɔ́ŋ nde Yeésò ménâ tueé ndo. 23 Yeésò ye bó a: «Cu wulu baá kèn; kènè, be terrèb *Huaán Nùàr nde ye aá bèsonè ñené ñagá. 24 Mè né tueé ye bí a, mɔ́ bó mvum ŋgwàgàm dòu fùrù ní ŋwéh te à vuaán, à nde né mé huún ménâ le den. Kɔ́ à kuú baá, te mvum yuo ye teèn ngún. 25 Nuaá mé né feh seèn gagá, nde né lòu leér seér; nuaá mé né dé seèn cio ká lè wɔ́ŋe ŋgɔ́n, nde né feh seèn yili som, à kwa yòŋ tètàgà. 26 Nuaá mé gwaán né seé mò bɔ́, bú a, yùò bèlè mè; sâ te nùà seé mò wa ye ké te bèh dené mò. Mè tueé bí, Tele mò nde né nùà seé mò ter jɔ́gɔ́ njii.»

Ngòr felè cio Yeésò

12:25 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mk. 8:35; Lùk 9:24; 17:33 12:34 12:34 Ps. 110:4; Es. 9:7; Ese. 37:25; Dan. 7:14 12:38 12:38 Es. 53:1

27 Yeésò den cuè ndo, ye: «Kènè feh mò ñellé baá ter kèn, hèn mè sònò tueé cu nde né-re kei? Cu mò wulù baá kɔ́; te mè tueé cu-re kènè ye Tele mò a: lùàgà sòm cú mè teèn lòu wa, wa naàn? Ngweéh mè ká lè wɔ́ŋe nde kuú né bèh gèr mân ñenè mà. 28 Mè tueé nyegé nde né ye Tele mò a: Tele mò, kènè sòm kéh bá be terrèb yeé bèsonè.» Yeé baá môn, hueh déi ngulí ké te vulùu ndo, ye: «Mè lé naá gii be terrèb mò som keéh, mè nde cu né bú som keéh ndo.»

29 Bòó mé lé naá gii doó sâ dɔ́ŋ ŋwéé gi hueh doó, bò déi ye: né nu gwaán né kɔ́. Bò déi ye: né cili Càŋ tueé né bú njii. 30 Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Hueh hèn felè mò túé ní ŋwéh, tueé njii né felè bíi. 31 Kènè bó nde aá ju felè wɔ́ŋ tená; bó nde né mgbè wɔ́ŋ kènè kwɔ́gɔ́ som. 32 Dé mò, mɔ́ bó jɔ́gɔ́ njii aá mè ter, mè nde né nùàr ngún ká yoòr mò tulu njii.» 33 Sâ, à bó ménâ tueé keéh den né gèh cio mé à nde né kuú sâ.

34 À yeé baá mân tueé, cili nùàr ye bú a: «Bó nyagá kwaá né te mvù sòu beèh ye: Nùà Còŋ nde né cu dɔ́ŋ làn. Wò dé yeé môn tueé né dé kei, ye bó nde né *Huaán Nùàr ter jɔ́gɔ́ njii wa? Huaán Nùàr sâ né nei wa?» 35 Yeésò ye bó a: «Kènè, bí née mé ñagá lètenè bíi teèn; ñhèh cén, le me aá lòu. Bí gò cu mé née ñagá hèn, te cibi bí siè cú. Mɔ́ sam, nuaá mé gɔ́ né te cibi ndugò nde den né mbaá, à lèmè kó bèh. 36 Sâ kei mé bí née ñagá ñenè hèn, bí kwá ní temé teèn, te bí den bò ñeŋagá bò.»

Bò *Júf mé temé yoòr Yeésò kwá ní ŋwéh

Yeésò yeé tueé gi aá ménâ, à som gò seèn ndo, à nde ké bèh ndón-ndòŋ leér den. 37 À né mene

fém hihiné toò bò Jûf bɔ́ɔ, mé njéh mene bó temé yoòr seèn kwá nji ngwéh. ³⁸ Sâ dɔ́ɔn bɔ́ɔ gi né te yuo faá Esáyà *sòn-Càŋ lé naá giì léi jògò tueé kwaá nɔ, ye:

«Nùà Dueè, nei seèn temé te ngòr beèh hên kwaá njií né-re kɔ́ɔ?

Nùà Dueè terreb seèn mbaá feh kuú né mé nei?»

³⁹ Sé bɔ́ɔ mene naan, bó sé bɔ́ɔn temé teèn kwá nji ná ngwéh; Esáyà sòn-Càŋ lé naá giì ménâ tueé ndɔ, ye:

⁴⁰ «Càŋ bele cugó seér aá bó njolo, te bó mé njolo ñéné cú.

À calé som bó temé lè, te temé bɔ́ɔn njéh mùnò kòmò cú ndɔ;

ye te bó ká jomo yoòr nyí cú kó cú, te nyí bó yili sòm cú ndɔ.»

⁴¹ Mé Esáyà nde ménâ tueé, sâ à terreb Yeésò ñene gi aá kèn, ⁴² ye bò nùàr nde né berɔ́ɔn. Mé njéh mene, né mene bò kokoò bò létèné bò Jûf, ngún lé naá giì temé yoòr Yeésò kwaá njií. Njéh cén, bó lé veéh seér yeé bò *Farisièn: ye mɔ bó gwaán som bú cie, bò Farisièn nde né bó gwà Càŋ kwogó som. Yeé baá mân, bó bú cie gwàn sòm cú. ⁴³ Bó lé gwaán kela seér naá dé bò nùàr seén bó kɔ́ɔ, mé Càŋ.

Bòɔ mé nde né ju die

⁴⁴ Yeésò tueé logó njií ké ter ndɔ, ye bó a: «Nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií, à léláŋ yoòr mò kwá nji lòm ngwéh, à kwaá njií né yoòr nuaá mé temà naâ mè. ⁴⁵ Nuaá mé né mè ñéné, ñene né nuaá mé temà naâ mè. ⁴⁶ Mè dé mò ká lè wɔ́ɔne ndeé né faá ñagá nɔ, te bòɔ mé kwaá njií né temé yoòr mò te cibi dèn cú. ⁴⁷ Nuaá mé né ngòr mò ngweé, à jòlò ngwéh, mè bú ju kɔ́ɔ sì ndé ngwéh. Lòu sam, mè nde seér naâ dé mò *wɔ́ɔn yili som, mè bú bèh ju sù ndé ná

ngwéh. ⁴⁸ Nuaá mé ka si njií mè doó, à ngòr mò gwàn ngwéh, sâ baá ye bèh ju seèn dieè: bò ngòr mò mé à tie teèn félá nji ngwéh doó, tena nde né ju seèn te cieé cèrè jomò kɔ́ɔ. ⁴⁹ Mè mé feh mò túé bèh. Tele mò mé temà naâ mè tueé naâ mè kɔ́ɔ, à ye mè a, ndé ménâ tueé. ⁵⁰ Mè né kɔ́ɔ ye, ndéb Tele mò né yeé yòŋ tètàgà ñar. Sâ, njií mé mè né yeé tueé dɔ́ɔn, mè tueé yeé faá Tele mò tueé né mè kɔ́ɔ.»

13

Bò mbòŋ gule beè yagaà

¹ Sâ cieé ñaga, baá *Páskà. Mé Páskà ndeé waá, sâ Yeésò kɔ gi aá ye cieé nyí ká te wɔ́ɔne ceré baá, nyí baá cu mé gò ké yoòr Tele nyí ma. À lé naá loòm bò dé seèn ká te wɔ́ɔne mé gécèn mene gwaán, à bó gwaán nde den né ménâ, kò ndeé ceré baá kɔ́ɔ. ² Yeé baá mân, Yeésò bó bò mbòŋ seèn yieé bilí ndɔ. Sâ *Sátàn lé naá giì kàgà-ndòn veèn lè Júdas ñunà Simòŋ Iskariò yí, ye kɔ à Yeésò go som aá. ³ Mé njéh mene, Yeésò lé naá giì dé seèn kɔ́ɔ, ye nyí lé yuoó naâ ké beè Tele nyí Càŋ, nyí nde cu né beè Càŋ. Sâ, à né gi kɔ́ɔ ye Càŋ njéh dɔ́ɔn haá kwaá gi né beè nyí ndɔ.

⁴ Bó bò mbòŋ seèn yeé baá yáb yieé, à komo wuo ter, à huar som cògò seèn dé felèbò, à weh táhòrò, à cam njií tenè. ⁵ À ber kwaá nòmò te ngàb déi mân, à yila bò mbòŋ seèn gule beè yagaà. Táhòrò mé à cam kwaá naâ tenè doó, à né bó gule mé njéh fɔ ñemá.

⁶ À yaga waá mé njéh toò Simòŋ Pièr. Simòŋ Pièr ye bú a: «Fehtoò mò, wò yaga seér cu nde aá mè gule beè kɔ́ɔ wa?» ⁷ Yeésò ye bú a: «Wò dé hên kènè ngwé kòmò ndé ngwéh, kɔ ndeé baá jomo.» ⁸ Pièr

ye bú a: «Ndóg, wò mè gule beè kóó yàgà sér ndé ñgwéh!» Yeésò den cuù, ye bú a: «Mò mè wò gule beè yàgà kwá ñgwéh, sâ wò gà njeré déi beè mò kwà ndé cú ndò.» ⁹ Simôn Piêr deén baá-re ndò, ye bú a: «Á sâ, mò né mân, Fehtoò mò, sâ lélán gulè jí cégé ndé cú, wò yàgà bílí mè mé be bô feh mene!» ¹⁰ Yeésò ye bú a: «Nuaá mé kou ñaga gi aá yo kèn baá ñagásé, à yo mbei fà kòu dèn ndé cú, à yaga lom nde aá gule. Bí dé bìi ñaga gi né ñagaà dág. Njèh cén, bí dóón sam.» ¹¹ Sâ Yeésò né gi nuaá mé né sàrnýé lètenè bòn kóó. À lé ménâ tueé naâ dé cí, ye bó a: bí dóón sam.

¹² À yeé yaga gi aá bó gule, à su cu cògò seèn, à nde cu yí kwarè yâb. Jomo sâ ye bó a: «Njií mé mè bóó naâ bí hèn, bí né ñgweé komo wa? ¹³ Bí mè yilá né Nùà fèh-njèh, bí mè yilá Nùà Dueè, bí mè yilá yíí né teèn, mè tueé bí, mè né cí. ¹⁴ Mò mè Nùà fèh-njèh, gùm Nùà Dueè dóón, né bí gule beè yaga, sâ bí lètenè bìi yàgà kú bèh ménâ ndò. ¹⁵ Mè la hèn bóó feéh naâ bí, te bí bóó kuú den lètenè bìi mân. ¹⁶ Mè né tueé ye bí a, ndóg nùà seé beéh tele seé seèn hám yóóg bèh; nùà tebê nùà temâ hám yóóg ñgwéh ndò. ¹⁷ Kènê, bí ñgweé baá kèn; mò bí né ménâ bóó, bí nde né samésé den.

¹⁸ «Mè mò mé bí dóón túé nji ñgwéh ndò. Bóó mé mè lé naâ bó balé weh, mè né bó kóó. Naâ ye te den faá né te mvù Càñe nyagá den nò, ye: Nuaá mé né yáb mò yieé, bele seér cuù né mé mè kóó. ¹⁹ Mè bí toò hèn tueé kwaá gi né te ndeè waá ye. Mò ndeè waá baá, te bí kwaá njií ye temé yoòr mò, ye hèn né mè nuaá mé né nùà sâ bòn. ²⁰ Mè né tueé ye bí a, nuaá

mé né nùà tebê mò ke nyegé dóón, ke nyegé né mè; nuaá mé né mè ke nyegé, ke nyegé né nuaá mé lé temâ naâ mè ndò.»

Sàrnýé

(*Matiô 26:20-25; Mârk 14:17-21; Lûk 22:21-23*)

²¹ Yeésò nde tueé jí, sâ feh baá bú ter ñellé, ye bó a: «Mè né tueé ye bí a, nùà cén lètenè bìi mè sar nde né kóó.» ²² Bò mbòn duóòm lètenè bòn ke kuú ndò, ye à sâ jue né-re neì wa? ²³ Sâ mbòn dé mé yila yeé Yeésò yoòr doò né kwarè Yeésò doó sâ cer den. ²⁴ Simôn Piêr me njií bú mé be, ye bú a: «Jògò bíé náb ke Yeésò nùà sâ ye.» ²⁵ Mbòn doó geér nde yoòr seèn ndò, bie njií ye Yeésò a: «Sâ dé sâ né neì mân, Fehtoò?» ²⁶ Yeésò ye bú a: «Mè nde né dòu breéd te to cie weh, mè haá njií nuaré déi, sâ né nùà sâ.» À weh baá-re dòu breéd doò, à cie haá njií Júdàs ñunà Simôn Iskariô ndò. ²⁷ Júdàs mé dòu breéd beé Yeésò weéh, *Sátàn mé bú yoòr yilá ndò. À yeé weh baá, Yeésò ye bú a: «Njií mé wò gwaán né bóó sâ bó lòm kukwar!»

²⁸ Kwòm njií mé Yeésò né bú tueé den sâ, bóó mé né gi kwarè yâb sâ dóón ñgwé kòmò ñgwéh. ²⁹ Sâ mvugó kàgàlòn né yeé beé Júdàs ndò; bò déi munó baá-re ye merré déi Yeésò tema né bú bèh njèh cieé koò ñge wellé, te gam bó. Bò déi ye merré déi Yeésò ye bú a: ndé bò saám bò njeré déi haá bele ndò. ³⁰ Júdàs yeé weh aá breéd beé Yeésò, à yuo kela sa. Sâ baá cíbitenè mân.

Terreb *Huaán Nùàr

³¹ Júdàs yeé nde aá, Yeésò ye bò mbòn a: «Kènê terreb Huaán Nùàr ñené ñagá baá kèn. Be terrèb Càñ ñené yuo kelà baá cie. ³² Gèh dé mé Huaán Nùàr né bò

nùàr be terrèb Càṅ feh keéh hèn, Càṅ mé feh seèn nde né bò nùàr be terrèb Njuna seèn bèsonè feh keéh, nde né toò hèn ndo. ³³ Bò huaán mò, béh bí dèn màgà ndé cú! Bí nde né mè foon. Mè tueé né mé bí faá mè lé tueé naá mè bò *Júf no, ye bó a: njèh cén, bí ké bèh denè mò wá kòmò ndé ṅgwéh.

³⁴ «Bí ṅgwé cú ndéb mò dé feè: bí gwàn kú lètenè bìi mé temé cén. Bí gwaán kuú lètenè bìi faá mè né bí mé temé cén gwaán no. ³⁵ Mò bí né lètenè bìi mân gwaán kuú, bò nùàr nde né mé njéh ṅenè kóó ye bí né bò mbòn mò.»

Ngòr felè Piêr

(*Matiô 26:31-35; Mârk 14:27-31; Lúk 22:31-34*)

³⁶ Simôn Piêr bie njií ndo, ye bú a: «Wò nde né he wa, Fehtoò beèh?» Yeésò ye bú a: «Dé kènè wò mè ké bèh denè mò sâ bèlè kòmò ndé ṅgwéh; kò ndeè baá jomo, wò ndeè ye teèn.» ³⁷ Piêr ye bú a: «Mè wò jomo kènè bèlè ndé ṅgwéh mé ṅgei wa, Fehtoò beèh? Mè baá gi hèn, né mene cio felè yeè, mè nde lom né dé mò kuú.»

³⁸ Yeésò bie njií cu, ye bú a: «Wò ye né mene cio, nyí nde né felè mò kuú sé wa? Mè né tueé ye wò a, lan mé kwaá sé nde tuagá, sâ wò yaán aá njó baá mbei tagár, ye nyí mè kó ṅgwéh ma.»

14

Ceér mé ṅaá nde né ké yoòr Teleè né Yeésò

¹ Yeésò den cuú, ye bó a: «Bí té ndiò, bí temé kwá njí lòm yoòr Càṅ mé yoòr mò ndo. ² Bèh denè né ké gwò Tele mò teèn ṅgún, mè nde né bí bèh denè dé bìi ké teèn nyegé kwaá ndo. Mò sé né nyeén, mè sé la bí mân túé ná ṅgwéh. ³ Mò mè wa ké teèn, mè nyegé gi aá bí bèh denè, mè ndeè né cuú,

mè weh bí, bí nde den ké yoòr mò, béh bí den bècènè. ⁴ Bí né gi ceér mé nde né ké bèh sâ kóó.»

⁵ Tomàs ye bú a: «Fehtoò beèh, béh bèh ndeè yeè kó ṅgwéh, béh ceér kó nde né naàn wa?» ⁶ Yeésò ye bú a: «Ceér sâ né mè; gècèn né mè, yòṅ né mè ndo. Nuaá mé yoòr mò kélá ṅgwéh, à ké yoòr Tele mò wá ndé ṅgwéh. ⁷ Mò bí né mè kóó, sâ bí kó baá Tele mò kèn. Á sâ, kènè bí baá Tele mò kóó, bí ṅene gi aá bú kèn.»

⁸ Filíp deèn ndo, ye bú a: «Fehtoò beèh, fèh kéh yeè béh Tele yeè teèn, te temé die béh lè.»

⁹ Yeésò ye bú a: «Hèn baá dàb mé béh bí né kóó, wò mè ṅenè kó ṅgwéh wa, Filíp? Nuaá mè ṅene aá mè, ṅene né Tele mò sâ. Wò tueé den cu né kei, ye: fèh kéh béh Tele yeè teèn wa? ¹⁰ Wò née temé teèn kwá njí ṅgwéeh ye, ye mè né yoòr Tele mò, Tele mò né yoòr mò ndo wa? Bò ṅòr mé mè né gi bí tueé hèn doṅṅ lè mò yùò ṅgwéh; né Tele mò, mé né yoòr mò, boó den né seé seèn kóó. ¹¹ Bí kwá njí lòm temé te ngòr mò tég, ye mè né yoòr Tele mò, Tele mò né yoòr mò ndo. Hèn né cegé mene te bò seé hèn, bí ka teèn ṅenè kó ṅgwéh ye né môn wa? Bí kwá njí lòm temé te ngòr mò noṅṅ.

¹² «Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né temé yoòr mò kwaá njií doṅṅ, nde né bò seé hèn faá mè no boó, à nde né mé bò dé kokoò mēne boó bilí. Lòu sam, mè nde aá ké yoòr Tele mò ndeé. ¹³ Bò njií mé bí né gi mé yilí mò dua doṅṅ, mè nde gi né bí ménâ boó, te Huaán som keéh terreb Tele seèn bèsonè. ¹⁴ Sâ, mò bí né mè njeré déi mè yilí mò dua, mè njií sâ boó nde né ménâ.»

Ndéb mé Cúcuí Njagâ

¹⁵ «Mò bí né mè gwaán, bí nde né sòn mò ṅgwéé. ¹⁶ Sâ mè nde

né Tele mò dua, te à tema njií bí nùà gàm déi, né Cúcuí mé gècên yoòr, te bí bó den beh kóó; nde né dé kèi cên ndo. ¹⁷ Dé sâ bò *wónj bò bú kwà kòmò bèh; lòu sam, bó bú jéné bèh, bó bú kó ngwéh ndo. Bí né bú dé bìi kóó; lòu sam, bí bó né kóó, à nde né lè bìi den. ¹⁸ Mè bí mé huún sì ló ndé ngwéh, mè ndeè né ká yoòr bìi cuú. ¹⁹ Le aá maanjé sâ wónj mè jéné ndé cú, bí jene lom nde né mè kóó. Lòu sam mè nde né làŋ, bí nde né làŋ ménâ ndo. ²⁰ Mò baá lòu sâ, bí nde né ngweé komo, ye mè né yoòr Tele mò, wa bí né yoòr mò, mè né yoòr bìi ndo ma. ²¹ Nuaá mé né ngòr mò ngweé, né ménâ jolo, né nuaá mé gwaán né mè sâ. Nuaá mé gwaán né mè, Tele mò nde né bú gwaán, mè nde né bú gwaán ndo; mè jéné yuo kela bilí ndeè né mé toò seèn mene.»

²² Sâ lètenè bò mbòŋ seèn, bò Júdàs né fà, déi né Júdàs, déi Júdàs Iskariô. Bú mé né Júdàs doò ye bú a: «Fehtoò beèh, bóó né naàn mé wò jéné yuo kela cegé ndeè né toò beèh, wò toò bò *wónj bò jéné yùò kélá ndé ngwéh wa?» ²³ Yeésò ye bú a: «Nuaá mé gwaán né mè, nde né ngòr mò jolo. Sâ Tele mò nde né bú gwaán, bêh Tele mò fà doónj ndeè né ké yoòr seèn ndeé, béh bó den beh. ²⁴ Nuaá mé mè gwàn ngwéh, ngòr mò jòlò ndé ngwéh ndo. Mè bò ngòr hên mé feh mò túé ngwéh, né Tele mò nuaá mé lé temâ naâ mè, tueé né bí kóó.

²⁵ «Mé njéh mene, béh bí née kóó ye, mè bí bò ngòr hên tueé den né dé cí. ²⁶ Le aá maanjé nùà gàm bìi nde aá waâ. Né Cúcuí Nagâ, Tele mò tema njií ndeè né bú mé yilí mò. Mò à waâ baá, à nde gi né bí njèh doónj feh, à nde cu né bí bò ngòr mò doónj feh ko cu ndo.

²⁷ «Mè hên kwaá lo né bí dolé, né mboó mò. Njèh cén, mè bí lòu faá bò nùàr lab yeé nò, làb ngwéh. Bí té njeré déi ndiò, bí té vèh ndo. ²⁸ Bí la naá gi ngweé, mè la ye bí a: mè nde né yuo; mé njéh mene wa, mè nde cuú né ká yoòr bìi ndeè ma. Mè tueé bí, mò bí sé la né mè gwaán, bí sé la né lòu samé seér, ye mè nde né ké kwarè Tele mò; à né nùà koò kóó mé mè. ²⁹ Mè bí toò hên tueé kwaá gi né te ndeè waà ye. Mò ndeè waà baá, te bí kwaá njií ye temé teèn.

³⁰ «Kènè mè bí njèh kókoó túé màgà ndé cú; mgbè wónj baá ndeè. Njèh cén, à mé terreè felè mò sam. ³¹ *Wónj a, kékòò ye mè né lom Tele mò gwaán faá cí nò; wónj a, kóó ye mè bóó lom né faá Tele mò lé tueé naâ mè ndo.»

À yeé tueé gi aá mân, ye bó a: «Bí wùò ter, béh yuo doó hên yuoò!»

15

Yeésò né tou dé bagaa

¹ «Mè né dé mò tou* dé jéjèg. Tele mò né nùà njèh, à tou sâ kie né kóó. ² Bò béh mò mé tàb wá ngwéh doónj, à né yeé bó koré som. À mbellé nyegé bòó mé né tàb waá, te bó wa sagá cu déi. ³ Bò ngòr mò sie dilí nyegé gi aá bí dé bìi kèn. ⁴ Bí dèn nyògò dèn yoòr mò, faá mè né yoòr bìi den nyogó den nò. Mò béh tou te meí tou nyògò dèn ngwéh, à tàb wá kòmò ndé ngwéh. Mò bí yoòr mò nyògò dèn ngwéh, bí tàb wá ndé ngwéh ménâ ndo.

⁵ «Mè dé mò né meí tou, bí né béh mò. Nuaá mé né yoòr mò nyogó den, mè né yoòr seèn nyogó den doónj, tàb kókoó wa nde né kóó; wanóónj bí njeré déi bó kòmò ndé ngwéh, kò mè né teèn, sâ ye. ⁶ Nuaá mé dé seèn yoòr mò nyògò dèn ngwéh, ngogó díe gi aá ké doó

* 15:1 15:1 Yilí tou mé Yeésò tueé né sâ né “vigne”.

faá béh toû, bó nuaán fu njií tuar, à ngie yuo. ⁷ Mo bí nyógó den né yoòr mò, bí né mé ngòr mò lè ngulí den, sâ bí dua mene njií mé bí né gwaán doón, bí nde né kwa gií. ⁸ Mo bí né lom tàb mé gècên mene waá, bí né mé njéh feh keéh ye bí né bò mbòñ mò sâ. Terreb Tele mò nde né teèn ñené ñagá.

⁹ «Mè bí gwaán lom né faá Tele mò né mè gwaán nò. Bí dèn nyògò ndé lòm yoòr mò noón, bí kó lòm mè. ¹⁰ Mo bí né ngòr mò jolo, temé mò nde né yoòr biì le; faá mè né sòn Tele mò ngweé, temé seèn le yoòr mò nò. ¹¹ Mè bí ménâ tueé kuú né ye te bí den lom mé vógó-temé faá mè nò, te bí samé gi mé gùm mene.

¹² «Ndéb mò né mân: bí gwàn kú lètenè biì mé temé cén faá mè gwaán né bí nò. ¹³ Gwaán dé koô mé nùar nde né bèsónè sòm keéh, né yòn seèn felè bò mbaábòòn sií. ¹⁴ Mo bí né faá mè tueé nê nò boó, sâ bí né bò mbeí mò, ¹⁵ mè bí bò seé bò yílá ndé cú. Lòu sam, nua seé beéh ndègè tele seé seèn kó bèh. Dé biì, mè feh keéh gi aá bí ndègè bò njií mé mè né ké sònò Tele mò ngweé kèn. Bí kóo ye, bò mbeí mò né bí. ¹⁶ Bí lé mè kóó balè wèh lógó ná ngwèh, mè lé balé weh seér naâ bí kóó, mè jege haá bí seé beè, ye bí a, ndé wá tàb, te tàb biì sâ le ter. Sâ doón né te Tele mò haá laré bí bò njií mé bí dua né mé yilí mò. ¹⁷ Mè taga lom né bí gwaán: bí gwàn kú dèn lètenè biì cu doón mé temé cén.»

*Wón né Yeésò bó bò mbòñ seèn bunó

¹⁸ «Mo wón né bí bunó, bí kóo ye wón lé bunó lógó naâ mè, te bunó ye bí ma. ¹⁹ Mo bí sé né bò wón bò, wón sé naâ bí gwaán, ye bí né bò nùar nyí. Á seèn môn sam; mè bí balé weh gi aá kèn, bí

bò nùar seèn sam cuú, à bí bunó né mé njéh. ²⁰ Bí mùnò kó cú faá mè lé tueé naâ bí nò, mè lé ye bí a: ndóg, nua seé beéh tele seé seèn hà m yógó bèh ma. Mo bó lé naâ mè bunó, sâ bó bí bunó nde né ménâ ndò. Mo bó lé naâ ngòr mò jolo, sâ bó nde né dé biì ménâ jolo ndò. ²¹ Mè tueé bí, bó bí bò njií hèn doón boó gi nde né felè mò. Lòu sam, nuaá mé lé tema njií naâ mè, bó bú kó ngwéh.

²² «Mo mè sé ká yoòr boòn wá ná ngwèh, mè tueé bó ngòr Càñ, ju sé bó mé veèn boòn siè ná ngwèh. Dé kènê, bó mé sòn sam cuú. ²³ Mè tueé bí: nuaá mé né mè bunó, bunó bilí né mé Tele mò mene. ²⁴ Seé mé nuaré dèi sé bó kòmò ná ngwèh, mo mè sé lètenè boòn bó ná ngwèh, bó sé mé ju yoòr ná ngwèh ndò. Á, bó ñene gi aá kèn, bó mè bunó seér né lòu, bó né Tele mò bunó. Ngweéh sâ bó né mé ju yoòr wa? ²⁵ Sâ doón boó gi né te yuo faá bó lé nyagá kwaá gi naâ te mvù sòu boòn nò, ye: Bó bunó weh né mè mbaá, kwòm sam.»

²⁶ Jomo sâ Yeésò den cuú, ye bó a: «Nuaá mé gam nde né bí baá ndeé: né lom Cúcuí jéjég mé né ké beè Tele mò. Mè nde né bú temá njií, à yuo ndeé né ké yoòr seèn, à sòn mò tueé nde né kóó. ²⁷ Bí nde né sòn mò tueé ndò; lòu sam, ké bèh duóm béh bí lé naâ kóó.»

16

¹ «Mè bí ménâ tueé den né ye te ndèm biì yúa cú. ² Bó nde né bí te *gwà sòu kwógó sòm. Cu dèi nde né teèn, bó nde né bí lòu wulá. Bóó mé wula nde né bí sâ nde né munó, ye bó sâ boó né seé Càñ ndò. ³ Bó nde né môn boó gò. Lòu sam, bó Tele mò kó ngwéh, bó mè kó ngwéh ndò. ⁴ Mè bí toò hèn tueé kwaá né, ye mo ndeé baá bí

cu sâ kwa, te bí kɔ ye, mè lé naá giì bí mân tueé.»

Seé Cúcuí Njagâ

À den cuù, ye bó a: «Mè lé bí mân ké bèh duòòm túé ná ngwèh. Lòu sam, béh bí lé naá née kɔɔ ye. ⁵ Dé kènê baá gò mò, mè nde cu aá ké yoòr nuaá mé lé temà naâ mè. Bɔɔ né naàn mé lètenè bìi nuaré déi teèn bí ké ngwéh, ye mè a: wò nde né he wa? ⁶ Sâ tueé né ye, kú né bí njèh bɔɔ; bɔɔ né bí mé ngòr mò. ⁷ Á sâ, mè tueé lom né bí gècèn ndɔ, ye bí a: dé bìi, huom kela né dé mè nde ménâ. Mɔ mè môn ndé ngwéh, nùà gàm bìi ká yoòr bìi wá ndé ngwéh ndɔ. Kɔ mè nde, te mè tema njií ye bú.

⁸ «Mɔ à ndeè waà baá, à nde né bò nùàr ká te wɔŋe feh keéh, te bó gwaán komo ye veèn bɔɔn né veèn ma. Bó gwaán komo gècèn mò ndɔ, bó ñene kɔ gèh dé mé Càŋ nde né ju tená. ⁹ Veèn mé à nde né bó feh keéh sâ, ye bó temé yoòr mò kwá njí ngwéh ma. ¹⁰ Dé gècèn mò, mɔ mè ñaá nde cu aá ké yoòr Tele mò, mé bí mè ñéné ndé cú doò, gècèn mò nde né teèn ñéné ñagá ndɔ. ¹¹ Dé ju tenâ, gèh dé mé ju né mgbè wɔŋ karé sie, bó nde né mé njolo ñéné.

¹² «Mè née cu bí mé bò njèh tueé ká lè mò silí den ye. Njèh cén, bí bó kènê yóló kòmò ndé ngwéh. ¹³ Mɔ Cúcuí Njagâ jéjég sâ ndeè waà baá, à nde né bí bèh gècèn doón feh gií. À ndeè mé feh seèn mbaá túé wèh ndé ngwéh ndɔ, à tueé lom nde né dé mé à ngweé naâ ké jomo; njií mé ndeè né waà doón, à nde né bí tueé kwaá. ¹⁴ À terreb mò cie som keéh nde né kɔɔ. Lòu sam, à ngòr ngweé nde né sònò mò, te à tueé ye bí. ¹⁵ Bí kɔɔ ye, ngúlú Tele mò doón né gi beè mò. Mè tueé né dé cí ye bí a, bò njií mé Cúcuí Njagâ tueé nde

né bí doón yuo gi ndeè né sònò mò ma.»

Yúlá-temé nde né vógó-temé ñaá

¹⁶ À den cuù, ye bó a: «Le aá maànjé bí mè ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé bí ñene cu ye mè.»

¹⁷ À yeé tueé aá bó mân, bò mbòŋ seèn déi duòòm lètenè bɔɔn tueé beleè ndɔ, ye: «Dé sâ tueé né kei, mé à ye béh a: le aá maànjé béh nyí ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé béh ñene cu ye nyí wa? Mé à ye: lòu sam, nyí ñaá nde cu aá ké yoòr Tele nyí doò ndɔ wa?» ¹⁸ Bó den cuù ye: «Sâ tueé né gèh le aá maànjé dé heè? Dé mé à gwaán né tueé sâ, béh bú ngwéh kòmò ngwéh.»

¹⁹ Yeésò ngweé kɔ ndɔ, ye bó gwaán né mé nyí bieé njií, à tueé njií baá-re ye bó a: «Mè la ye bí a: le aá maànjé bí mè ñéné ndé cú, te jomo sâ maànjé bí ñene cu ye mè. Mè yeé tueé mân, bí bò njèh lètenè bìi hèn bie kuú den né teèn wa?»

²⁰ «Mè né tueé ye bí a, dé bìi bí nde né yueé; *wɔŋ dé seèn samé seér nde né lòu. Temé nde né bí lè ngwerré; mé njéh mene yúlá-temé bìi nde cu né vógó-temé ñaá seér. ²¹ Mɔ ma déi nde aá huaán ñar, né yeé bú ménâ yulá; sâ lòu sam, à muno njií lom né núr nyeèr felè seèn. Mɔ huaán baá ká cie, à nde cu né núr nyeèr hèllè nyen njií. Nde né felè vógó-temé ñuna seèn mé à la ñar kwaá naâ doò. ²² Nde ménâ mé bí ndɔ; kènê bí né mé yúlá-temé. Mé njéh mene, mɔ mè ndeè ñene cu aá bí, temé bìi nde né lòu vógó seér; nuaré déi ndeè bí vógó-temé sâ beè lùàgà sòm ndé cú.

²³ «Lòu sâ, njèh doón den nde né njolò bìi ñagásé, bí mè lòu bié só ndé cú. Mè né tueé ye bí a, bò njií mé bí dua né mé yilí mò doón, Tele mò nde né bí haá gií.

²⁴ Ngweéh, wa hên bí nées njeré déi mé yilí mò dùà ngwéeh ye wa? Bí dùduaa, bí nde né kwa, sâ te temé biì sagár gi ye lè.»

Yeésò yɔgɔ baá *wón

²⁵ «Mè bí njèh hên doón tueé keéh gi yeé te kàne te kàne. Cu déi ndeé né waâ, mè bí njèh te kàne si kék ndé cú, mè tueé ñagá seér nde aá bí felè Tele mò lòu. ²⁶ Te lòu sâ bí bò njèh mé Tele mò bie njií lom aá mé yilí mò; mè bú felè biì lòu bòn sò ndé cú ndo. ²⁷ À né gi bí mé feh seèn gwaán. Lòu sam, bí né mè gwaán, bí né temé yoòr mò kwaá njií, ye mè lé yuoó naâ beè seèn. ²⁸ Né bòn, mè lé yuoó naâ ké te vulúu beè Tele mò, mè suagá ká te wónje. Kènê, mè kwaá lo cu nde aá wón, mè nde cu ké yoòr Tele mò.»

²⁹ À yeé tueé gi aá mân, bò mbòn seèn ye bú a: «Kè-re sâ nɔ, kènê wò tueé ñaré njií lom aá juar, wò kàn sili sò cú. ³⁰ Kènê béh kɔ gi aá kèn, ye wò né gi njèh doón kɔ, wò jògò naâ giì njèh bieé beèh ngweé, te béh nde ye bieé den. Béh temé yoòr yeè hên kwaá njií né dé cî, ye wò lé yuoó naâ ké beè Càn.»

³¹ Yeésò deèn ndo, ye bó a: «Bí baá ye gwaán sâ nɔ. ³² Mè tueé bí: cu baá ndeé, hên baá giì cí. Cu mé bí nde gi né teèn durá ñellé, waâ baá; nuà kàn nde né gwò seèn dula yilá, mè le mé huún. Mé njéh mene, ndóg, mè mé huún sam: bêh Tele mò né kɔó! ³³ Mè né bí mân toò tueé kwaá, ye te bí mban nde gi yoòr mò, temé die bí lè. Mè tueé bí, dé ká te wónje bí nde né mé gèr kwaré. Mé njéh mene, bí siè lòm temé tég, mè yɔgɔ gi aá wón kèn!»

17

Yeésò né Càn felè bò mbòn seèn dua

¹ Yeésò yeé tueé gi aá mân, à ke njií ké te vulúu ndo, ye Tele a: «Tele mò, cu wulu baá kèn. Sòm kèh be terrèb Njuna yeè bèsoné, te Njuna yeè sòm njií be terrèb yeè ter ndo. ² Ngweéh wò lé terreb felè bò nuà doón haá giì naâ beè seèn wa? Wò lé naâ tueé ye bú a, há yòn tètàgà mé bɔɔ mé wò haá kwaá né beè seèn. ³ Mɔ bó kɔ baá wò, Càn jéjég, bó kɔ cu Yeésò *Nuà Còn mé wò lé naâ tema njií, sâ né yòn tètàgà sâ. ⁴ Tele mò, mè feh gi aá bò nuà ká doó be terrèb yeè kèn, mè bɔɔ gi aá seé mé wò lé tueé naâ mè ndo. ⁵ Sâ kènê Tele mò, kwá mè den yila cu te dene koó mò ké yoòr yeè doó; lo naâ bèh denè mò, sâ wón nées dùòm ngwéeh ye.

⁶ «Mè feh keéh gi aá wò mé bɔɔ mé wò lé yilá kwaá naâ beè mò ká lè wónje kèn, kènê bó né gi wò kɔ. Bó lé naâ bò dé yeè, wò lé bó haá kwaá naâ beè mò, bó jolo kɔ gi aá ngòr yeè kèn. ⁷ Kènê bó né gi kɔɔ ye bò njií mé né ká beè mò doón né gi dé yeè; wò lé haá naâ mè kɔ. ⁸ Lòu sam, bò ngòr mé wò lé ye mè a ndé bó tueé doón, mè bó tueé gi aá kèn, bó gwaán gi aá ndo. Bó ñene kɔ gi aá kènê ye, mé gècèn mene, mè lé yuoó naâ ké beè yeè, bó né temé teèn kwaá njií, ye wò lé temà naâ mè kɔ ndo.

⁹ «Mè tétég dua né wò felè bò sâ bò, Tele mò. Mè bò *wón bò júé ngwéh, mè dua lom né wò felè bɔɔ mé wò lé haá naâ mè hên, bó né dé bɔɔn bò nuà yeè. ¹⁰ Bò njií mé né gi dé mò doón né dé yeè; bò dé yeè né gi bò dé mò ndo; terreb mò cie ñené yuo kelà né yoòr bɔɔn.

¹¹ «Kènê mè dé mò ká lè wónje sam cuú, mè nde cu nde aá ké yoòr yeè; dé bɔɔn, bó nées ká te wónje ye. Càn ñagá Tele mò, kúru bílí kwá bó ka yeè mé terreb yeè

mé wò lé haá naâ mè doô; kúrú bilí b́, te b́ ṅa bilí gi cén, faá bélò né cén nɔ. ¹² Cu mé béh b́ lé naâ kɔ́, mè lé kúrú nyegé naâ b́ kɔ́. Lé naâ mé terreb yeè mé wò lé haá naâ mè, cén déi lètenè b̀òn lèr lè ṅgwéh ndɔ. Gi lom né ka nuaá mé sé naá kaà dé seèn leér sâ, te yuo faá b́ nyagá kwaá né te mvù Càṅe nɔ. ¹³ Kènè mè baá ké yoòr yeè ndeé, mè ká te ẃṅṅe mân tueé den cu née ye te b́ den dé b̀òn mé v́gɔ-temé faá mè nɔ, te temé b̀òn gùm dɔ́ṅṅ sagár gi lè ndɔ.

¹⁴ «Mè tueé gi aá b́ ṅgòr yeè kèn. Ẃṅṅ né b́ bunò ndɔ. Lòu sam, ẃṅṅ ye b́ b̀ nùàr nyí sam, faá mè nùà ẃṅṅ sam ndɔ. ¹⁵ Mè túé ṅgwéh ye wò a, yílá s̀m b́ ká te ẃṅṅe yilà; mè tueé seér né ye wò a, kúrú nyégé b́, te táhòrò b́ kè mà cú. ¹⁶ B́ dé b̀òn b̀ ẃṅṅ b̀ sam, faá mè nùà ẃṅṅ sam doó nɔ. ¹⁷ *Sènè ṅágá kwá lòm b́ mé gècèn yeè bè s̀nè; gècèn yeè sâ né ṅgòr yeè. ¹⁸ Mè tema njií né b́ ẃṅṅ dɔ́ṅṅ, faá wò lé tema njií naâ mè ká te ẃṅṅe ndɔ nɔ. ¹⁹ Mè wò gùm mò hèn *semé haá kuú né felè b̀òn, te b́ den lom *senésé dé kèi cèn.

²⁰ «Mè wò felè b̀òn dùà lòm cú, Tele mò; mè dua cu né wò felè b̀ò mé ṅgweé nde né ṅgòr yeè s̀nò b̀òn, b́ kwaá njií temé yoòr mò ndɔ. ²¹ Mè ye wò a, te b́ dɔ́ṅṅ bilí ṅa lom cén, b́ den ndeè yoòr beèh, faá wò né yoòr mò, mè né yoòr yeè nɔ. Te b́ nyogó bilí bècènè, ẃṅṅ kɔ ye wò lé tema njií naâ mè kɔ́. ²² Mè jogó njií né b́ ter, faá wò né mè jogó njií nɔ; te b́ ṅa cén faá bélò né cén hèn nɔ: ²³ mè né yoòr b̀òn, wò né yoòr mò, sâ te b́ te yuo nyegé cén bagasé mân, te b̀ ẃṅṅ b̀ ṅene m̀n, b́ kɔ ye wò lé tema njií naâ mè kɔ́, wò gwaán né b́ faá wò gwaán né mè ndɔ ma.

²⁴ «Tele mò, wò lé b́ haá kwaá naâ beè mò, mè né gwaán ye béh b́ nde den ké béh denè mò kɔ́, te b́ ṅene kɔ be terrèh mò teèn. Wò mè gwaán né mé temé cén, wò lo mè terreb koó haá naâ ké yoòr yeè sâ ẃṅṅ née dùòm ṅgwéeh ye.

²⁵ «Tele mò, kè nji kán, wò mé be gècèn yeè mene, ẃṅṅ wò ṅéné kó ṅgwéh, mè kɔ cegé né wò kɔ́; b̀ hèn b̀ né ṅéné kɔ́ ye wò lé tema njií naâ mè kɔ́. ²⁶ Mè feh gi aá b́ yílí yeè kèn; mè nde cu née b́ yílí yeè ménâ feh den ye, te gèh gwaán mé wò né mè gwaán doó den lètenè b̀òn, te mè den lè b̀òn m̀n ndɔ.»

18

Bèh Yeésò sieè
(*Matiô 26:47-56; Màrk 14:43-50; Lúk 22:47-53*)

¹ Yeésò yeé tueé gi aá mân, à weh b̀ mb̀ṅṅ seèn ndɔ, b́ b́ sela yuo kela nòmò Kider̀ṅṅ kèb yágà. Sâ yí jomo nòmò sâ lé naâ ṅueèh s̀gɔ déi. Yeésò b́ b̀ mb̀ṅṅ seèn lé yila ndeè naâ teèn.

² Sâ Júdàs sàrnýé né gi béh sâ kɔ́ ndɔ. Lòu sam, Yeésò b́ b̀ mb̀ṅṅ seèn lé naá beèh teèn bilí ndeé. ³ Lòu sâ Júdàs kem sie b̀ṅṅ b̀ s̀ji beè; b́ b́ nde yí teèn. B̀ *ṅgàṅ sèmé dé kokoó b́ b̀ *Farisièn s̀m haá cu bú b̀ s̀ji dé b̀òn ndɔ, b́ b́ kem nde ké teèn mé gwaga beè-beè, b́ né mé we beè-beè ndɔ.

⁴ Sâ Yeésò kɔ gi aá njií mé nde né felè seèn kelá ndɔ. A yeé ṅene aá ménâ, à gɔ ṅa yuo kela ká toò b̀òn juar ndɔ, ye b́ a: «Bí f̀ón yeé nèi wa?» ⁵ B́ ye bú a: «Béh f̀ón né Yeésò nùà Najarèt.» Ye b́ a: «Mè hèn.» Sâ b́ b̀ Júdàs sàrnýé né gi doó sâ dɔ́ṅṅ njebá den.

⁶ Te Yeésò yeé nde tueé njií ye b́ a, nyí hèn mân, b́ kem cu cu

gè jomo mágu mágu, bó né doó jógó dielé ndeé. ⁷ À den cuù, ye bó a: «Bí ye bí fónn yeé nei á?» Bó ye bú a: «Béh fónn né Yeésò nùà Najarèt.» ⁸ Ye bó a: «Ŋgweéh mè ye bí a, mè hèn wa? Mò hèn bí fónn den né mè, sâ bí kwá ló bò hèn bò cu cu dé bòn lo.»

⁹ Kò seèn bók ka mân jéjég, te yuo ye faá à la tueé naá ye Tele seèn a: bò nuaá mé à lé haá kwaá gi naá beè nyí doón, nyí cén déi teèn lèr ló ŋgwéh ma.

¹⁰ Sâ Simón Pièr naá mé bòu beè, à sua soóm ndo, à mvur tena si njií nuaré déi tie gaá doó. Lé naá nùà seé ŋgàn sèmè dé koó. Yilí nùà hèllè lé naá Malkùs. ¹¹ Yeésò yeé ñene aá môn, à yíin Pièr, ye bú a: «Yí nji cú bòu yeè lè kórè nón. Wò né munó ye ŋgàb gèr mé Tele mò haá né mè doó, mè bú wèh ñúé ndé ŋgwéh wa?»

Yeésò ké toò *Hána

¹² Bò bòn sóji bó bò kwaá-taáb bòn mé bò sóji dé bò Jûf doón kem sue gi Yeésò yoór, bó sie kaga bú ndo. ¹³ Bó jógò bú weh njií logò ké lo Hána. Né gùnà Kayíf mé né *ŋgàn sèmè dé koó te nyemà bú sâ kóó. ¹⁴ Sâ Kayíf lé feéh naá bò Jûf kóó, ye bó a: «Huóm kela né dé mé nùà cén kuú seér te sòn bò mbei doón kóó.»

Pièr yila njó yaán

(*Matíò 26:69-70; Mârk 14:66-68; Lùk 22:55-57*)

¹⁵ Simón Pièr bô mbòn cén déi yuo bele Yeésò ndo. Mbòn dé sâ, ŋgàn Càn dé koó lé naá bú dé seèn kóó nyegé; yeé baá ménâ, à wa dé seèn ké teèn, à yila bele Yeésò ké lè bógò ŋgàn sèmè sâ. ¹⁶ Pièr njobá le dé seèn ké tütülù bógò. Te mbòn dé mé ŋgàn sèmè dé koó né bú kóó doó yeé cu cuù, tueé nyegé baá ma mé njobá tena né te hin doó, à yíi keéh ye Pièr. ¹⁷ Ma

mé njobá tena né te hin hèllè deèn ndo, ye Pièr a: «Wò hèn, wò mbòn nùà hèn sam wa?» Pièr ye bú a: «Ndóg, mè sam!»

¹⁸ Sâ dùlù baá dolé ndo, bò seé bò bó bò sóji la naá we cie fuú kwaá, bó né njobá ñuagá den. Pièr yeé ñene aá ménâ, à njobá nde kwarè bòn we ñuagá ndo.

Yeésò ké toò *ŋgàn sèmè dé koó
(*Matíò 26:59-66; Mârk 14:55-64; Lùk 22:66-71*)

¹⁹ Yeé baá mân, ŋgàn sèmè dé koó duóm Yeésò bò ñhè felè bò mbòn seèn bieé, à né bú felè bò ñhè feéh seèn bieé ndo. ²⁰ Yeésò ye bú a: «Mè bò nùà ñhè doón tueé nji yeé ké ter; mè feh den yeé te *gwà sóù, bò déi te *gwà Càn koó; bò Jûf né yeé teèn bilí ndeé; mè njeré déi lòu túé lèr bèn. ²¹ Wò mè ménâ bie né dé kei wa? Bíé nji mé bók mé lé naá gi ŋgweé, bó nde né wò tueé, bó né gi kóó.»

²² Yeésò yeé baá mé bú mân tueé njií, sóji déi naá kwarè seèn, bó bú, ye bú a: «Wò mé ŋgàn sèmè dé koó mân tueé den né dé kei wa?» ²³ Yeésò deèn ndo, ye bú a: «Mò mè tueé né ve, fèh kéh mè bèn veèn mò sâ. Á, mò mè tueé yíi né teèn, wò mè bó né dé kei wa?» ²⁴ Jomo sâ *Hána ye bó há nji bú mé Kayíf ndo. Bó weh njií baá-re bú ké toò Kayíf, ŋgàn sèmè dé koó, sâ à née te yuú ye.

Yán njó Pièr dé jomó

(*Matíò 26:71-75; Mârk 14:69-72; Lùk 22:58-62*)

²⁵ Sâ Simón Pièr née ka dé seèn cu sâ we ñuagá den ye. Bó bie njií ye bú a: «Wò hèn, wò mbòn nùà hèn sam á?» Pièr cam cu, ye bó a: «Ndóg, mè mbòn seèn sam.» ²⁶ Sâ nùà seé *ŋgàn sèmè dé koó cén déi né doó sâ, à né nùà nuaá mé Pièr la kò tené soóm naá bú tie doó; à ye Pièr a: «Ŋgweéh

mè la ké ñueh ñenè naâ bí bú wa?»²⁷ Mé ñjéh mene, Pièr cam cu. À yeé baá ménâ cam, kwaá cên tuaga lo bú teèn ndo.

Yeésò ké toò *Pilátò
(*Matiô 27:1-2, 11-14; Mârk 15:1-5; Lûk 23:1-5*)

²⁸ Cieé yeé ñaga baá, bó weh Yeésò ké toò Kayîf, bó ñjii bú ké lo ñgómná Pilátò. Wa ké teèn, bò Jûf dé bôòn ké lè bôgò yilá ñgwéh, ye te sóú bôòn bó lóro cú, bó yieé kwa yáb *Páskà.

²⁹ Pilátò lé ñenè naâ cí, te à yuo kela ye ké cie yoòr bôòn, ye bó a: «Bí nùà hên sie né mé ñgei wa?»³⁰ Bó ye bú a: «Mò sé la nùà veên ná ñgwéh, béh sé bú ká toò yeè siè ñjii ná ñgwéh.»³¹ Pilátò ye bó a: «Sâ mò né mân, bí wèh yuò mé bú weèh, bí nde tena ju felè seèn mè feh biì faá *sóú biì tueé yeé sâ.» Bò Jûf ye bú a: «Ndóg, béh dé beèh mé terreèh nùàr wulá sam.»³² Hên doón bôó gi né, te yuo faá Yeésò lé tueé naâ no; sâ gèh cio mé à nde né kuú, à lé naá giì jògò tueé kwaá.

³³ Yeé baá mân, Pilátò yila nde cu gè jomo ndo, à yilá ñjii Yeésò, ye bú a: «Mgbè bò Jûf né wò wa?»

³⁴ Yeésò ye bú a: «Wò mân munó né kóó, wa bó tueé né wò lòu wa?»

³⁵ Pilátò ye bú a: «Wò ñene mè né nùà Jûf wa? Bòó mé bí bó né mé tàbè cên, mé bò ñgàn sèmè dé kokoò teèn mene la sie waà naâ mé wò kóó. Wò bôó naâ kei wa?»

³⁶ Yeésò ye bú a: «Bèh Mgbè ceèr mò dé ká te wónje sam. Mò bôgò Mgbè mò sé la né dé ká lè wónje, bò seé bò mò sé naâ taáb lieé, te mè beè bò Jûf yilá cú. Mè tueé wò: bèh Mgbè ceèr mò dé ká te wónje sam.»³⁷ Pilátò ye bú a: «Á sâ, wò né mgbè mà?» Ye Pilátò a: «Wò tueé né tueé, mè né Mgbè. Mè lé ká te wónje ndeè naâ ceèr gècên tueé ñagá. Bó lé mè

ñaár naâ dé cí. Nuaá mé né nùà gècên doón né gi dé seèn sòn mò ñgwéé.»³⁸ Pilátò ye bú a: «Gècên sâ né kei wa?»

Pilátò yeé bie gi aá bú mân, à yuo kela cuù ká cie, à nde ké yoòr bò Jûf, ye bó a: «Ñjii mé béh nde né nùà hên teèn sie, mè dé mò ñéné ñgwéh.»³⁹ Dé tòu biì, faá bèh jomò no, mè nde né bele. Né yeé cu doón, mò Páskà nde aá feí, mè né yeé bí nùà gwà cibì cén déi yi ñjii. Sâ bí gwàn ñgwéh ye mè a, yi ñjii bí mgbè bò Jûf hên wa?»⁴⁰ Bó ye bú a: «Hè ceè, té bú yi! Yi sér béh Barabâs!» Á sâ, Barabâs hèllè lé naá seèr nùà wulá-feèh ndo.

19

Saân lètenè *Pilátò mé bò *ñgàn sèmè

(*Matiô 27:15-31; Mârk 15:6-20; Lûk 23:13-25*)

¹ Yeé baá môn, Pilátò ye bó wèh yuò mé Yeésò weèh, bó nde tegé bú núr. ² Bò sóji nde foón wellè bò ñuàgà, bó beéh faá tà m no, bó sulí kwaá bú felè, bó ye né tà m mgbè ma. Bó weh su kwaá bú cògò bèlè jùm mân yoòr faá cògò mgbè ndo. ³ Bó né ká yoòr seèn coó ndeè, bó né bú mbaàn gbêg haá, bó ye bú a: «Siè ñgób, Mgbè bò Jûf!» Bó né bú teèn bolé yiì ndo.

⁴ Pilátò yuo kela cuù déi, ye cili nùàr a: «Bí ñgwé: mè nde cuù né bí nùà hên ká cie weh haá ñjii, te bí ñene ko teèn, ye mè dé mò kwòm mé béh nde né bú teèn sie ñéné ñgwéh gùm doón ma.»

⁵ Yeésò yuo kela ndo; à né ka mé tà m ñuàgà doò felè ménâ den den, à né mé cògò bèlè jùm doò yoòr ndo. Pilátò ye bó a: «Á baá hên!»

⁶ Te bò ñgàn sèmè dé kokoò mé bò sóji bôòn yeé nde ñene ñjii bú mân, bó bom su lom mé sòn cên doón, ye: «Fágá ñjii lòm bú te

toù dé fagâ! Fágá wúlá lòm bú fagâ!» Pilátò ye bó a: «Bí ndé wèh fágá ká bú mé feh bìi; mè dé mò kwòm nùà hên sieè ñéné ñgwéh gùm dɔ́ɔŋ.» ⁷ Bò Jûf ye bú a: «Béh né mé sòú teèn; kɔ à kuú faá sòú beèh tueé ñé nɔ: à lé tueé naà dé kei ye nyí né Njunà Càn wa?»

⁸ Te Pilátò yeé nde ñgweé cu dé sâ mân, veéh sie ñeí cu bú dé sieè.

⁹ À yila nde cu ké lè bɔ̀gɔ, ye Yeésò a: «Wò yuoò he wa?» Mé ñjéh mene, Yeésò bú sòn kòmò ñgwéh.

¹⁰ À den cuù, ye Yeésò a: «Wò mè sòn kòmò ñgwéh wa? Wò kó ñgwéh ye mè né mé terreb teèn wa? Mɔ mè ye yì ñjì wò, bó nde né wò yi; mɔ mè ye bó fágá wò fagà, bó nde né wò ter fágá ñjii ndo.» ¹¹ Yeésò ye bú a: «Mɔ Càn sé wò terreb felè mò há ná ñgwéh, wò sé mé ndògò terrèb déi felè mò teèn ná ñgwéh ndo. Mɔ né mân, sâ nuaá mé sie haá ñjii naà mè beè yeè, veèn dé seèn maga kela né kɔ́ɔ.»

¹² Yeé baá môn, Pilátò lege lom aá ye te nyí yi ñjii bú yi. Ñjéh cén, bò Jûf né lom ké ter tueé logó ñjii, ye bú a: «Mɔ wò yi ñjii nùà hên, sâ wò mbeí mgbè *Sesâr sam. Ngweéh wò né kɔ́ɔ, nuaá mé ti felè seèn lobo né mé be seèn dɔ́ɔŋ, né yeé nùà bònò Sesâr wa?»

¹³ Te Pilátò yeé nde ñgweé ñjii aá dé sâ mân, à ye bó ndé sòm kéh ñjì Yeésò ká cie; à nde den nde bèh ju tenâ. Bèh sâ bó te kwaá né bò taá mbembaalê mân doo; bó yilá né bèh sâ: Gabátà, te ju *hebreéh. ¹⁴ Lé naà lòu nàŋ* Páskà; sâ lou dilí baá. Pilátò tueé ñjii baá-re mé bò Jûf ndo, ye bó a: «Mgbè bìi sâ!» ¹⁵ Bó yeé nde ñene ménâ, bó tueé ñjii ké ter ye: «Wúwulà! Wúwulà! Fágá ñjì bú te toù!» Pilátò ye bó a: «Mè te toù fágá ñjì mgbè bìi wa?» Bò ñgàn

sèmè dé kokoò ye bú a: «Mgbè beèh gi lom né Sesâr.» ¹⁶ Yeé baá môn, Pilátò haá ñjii bó Yeésò, te bó nde bú fágá sâ. Bó cab sie bú ndo, bó yuo mé bú.

Bèh Yeésò fagâ

(*Matiô 27:32-44; Màrk 15:21-32; Lùk 23:26-43*)

¹⁷ Yeésò jɔ̀gɔ sie toù mé bó nde né bú teèn fágá ndo, bó bó nde mé ñjéh ké bèh mé bó yilá né: Geba feèh. Te ju *hebreéh né Gólgótà. ¹⁸ Wa ké teèn, bò sóji faga ñjii Yeésò te toù ndo. Bó faga kwaá cu bò nuaré déi kwarè seèn fà, dé kàn te toù seène, cén déi kèb déi, cén déi kèb déi ndo, Yeésò lètenè.

¹⁹ Pilátò ye, bó nyàgà fágá kwá njeré déi teèn; bó nyagá kwaá baá-re teèn ye: «Yeésò nùà Najarêt, Mgbè bò Jûf.» ²⁰ Bò Jûf kókoó mbaá jaŋé ñene gi môn. Lòu sam, bèh mé bó lé fagà naà Yeésò teèn sâ, lé naà kwarè loò; bó lé nyagá naà ñjii sâ mé ju hebreéh, ju latèn, mé ju greék. ²¹ Bò *ñgàn sèmè dé kokoò yeé ñene aá ménâ, bó ye Pilátò a: «Té bú mgbè bò Jûf nyàgà kwá; nyàgà sér ye: nùà hên ye nyí né mgbè bò Jûf ma.» ²² Pilátò ye bó a: ñjii mé nyí nyagá baá, nyagá gi aá kèn.

²³ Bò sóji yeé faga som aá Yeésò, bó weh bò cògò seèn, bó geé bèh nèà, sóji dé kàn weh cén. À lé naà mé cògò suu déi teèn, bó bú lòu sá ñgwéh, bó dé sâ colo né lòu. ²⁴ Bò sóji yila lètenè bònò tueé kuú ye: «Béh té bú lòu siè ñèrrè sòm, béh vú sér mé bèi, te nùà cén yieé weh lòu.» Sâ dɔ́ɔŋ bɔ́ɔ gi né te yuo faá bó lé nyagá kwaá naà te mvù Cànge nɔ, ye:

«Bó geé weh gi aá cògò mò lètenè bònò,
bó vu yieé weh cu cògò mò déi mé bèi ndo.»

Hên né ñjii mé bò sóji lé bɔ́ɔ naà.

* 19:14 19:14 Né cieé mé kwéh né cieé koò.

25 Sâ meí Yeésò bô bei mé Marí veèh Kelopàs, bô Marí Magdalâ né ké kwarè tou fagâ doô njebá den.
 26 Yeésò ke njií meí ndo, à ñene njií mbòñ dé mé temé seèn doón né gi yoòr seèn doô yí kwarè meí, ye meí a: «Ma, ñuna yeè baá sâ.»
 27 À tueé njií mé mbòñ doô ndo, ye bú a: «Meí yeè sâ ndo.» Sâ baá bèh mé mbòñ doô weh kwaá njií baá bú yoòr teèn.

Cio Yeésò

(*Matió 27:45-56; Mârk 15:33-41; Lúk 23:44-49*)

28 Kènê Yeésò yeé ke, ñhèh doón mboón aá faá bèh ménâ, à tueé te yuo faá bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Càñe no, ye: «Mè baá mé nyúá.»
 29 Sâ soò mbè tanê déi né kwarè sâ ndo. Bò sóji déi yeé ñene aá ménâ, bó weh fùlù, bó yíí njií te mbè tanê doô, bó feéh kwaá te tapè, bó tiim cie njií bú ké sònò.
 30 À yeé naga ke aá, ye: «Jegé baá!» À doóm njií feh doó, à kuú yuo ndo.

Sóji déi sie logó Yeésò kwar mé gwaga

31 Lou sâ lé naâ nàñ† cieé sòu; sòu sâ lé naâ cieé koò dé gècèn. Bò *Jûf lé gwàn ná ñgwèh mé bó né cieé koò yieé, bò nùàr né ké te tou lou cieé koò soó den. Yeé baá ménâ, bó nde bie ye *Pilátò a: «Kwá bó nde kwalé som bò nùà ké te tou fagâ doô gule, te bó mvualé som bó mvualè.»

32 Pilátò yeé gwaán aá, bò sóji nde ké teèn ndo. Bó jògò kwalé som logó ñgeéh nùà toò jògò mé bó faga kwaá naâ kwarè Yeésò doô, bó kwalé som dé mbeí ndo.
 33 Bó yeé nde aá dé Yeésò kwalé, bó ñene à kuú aá, bó dé seèn kwalé cú. 34 Mé njéh mene, sóji cén déi lé naâ gwaga weh, à sie

logó bú kwar mé njéh. À yeé sie logó aá, húóm bô nòmò kwaré yuo kelâ teèn ndo. 35 Hèn tueé den né nuaá mé lé naá giú bò njií sâ mé njolo ñené, né ka nág faá bèh sâ no. Nùà hèn né koó ye nyí tueé lom né gècèn; à tueé né bí ménâ te bí kwaá njií temé teèn, ye né lom môn ndo.

36 Hèn doón boó gi né te yuo faá bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Càñe no, ye: «Bó bú dé seèn kuú déi yoòr siè kwá nyí ndé ñgwéh.»
 37 Beré déi né cu te mvù Càñe nyagá den ndo, ye: «Nuaá mé bó lé sie logó naâ kwar doô, bó nde né bú bilí ke.»

Bèh Yeésò furú

(*Matió 27:57-61; Mârk 15:42-47; Lúk 23:50-56*)

38 Jomo sâ Joséf nùà Arimaté déi nde Pilátò komó Yeésò dua. Joséf sâ lé naâ mbòñ Yeésò cén déi ndo. Ñhèh cén, à lé leér go beéh dé seèn lòu, à né bò Jûf veéh. À yeé dua baá ménâ, Pilátò gwaán. Joséf nde jògo weh baá-re komó doô, à nde mé njéh. 39 Níkòdêm, nuaá mé lé nab ndeè naâ ké yoòr Yeésò cibíteèn doô, waá kwa Joséf ndo. À waá dé seèn mé bò tou lèh† beé ba deí, nde ñhèh kílo yulâ tagár mân, bó boré hualé né bò tou ñgwóbè mé bò tou múmú déi.

40 À yeé waá baá, bô Joséf bilí baá-re nùà fâ, bó weh cògò wulésé mân, bó waga nyegé komó Yeésò mé njéh, bó né bò lèh sâ teèn waá njií, faá bò Jûf waá yeé no. Mo bó nde aá nùà furú, bó waá yeé ménâ.

41 Sâ ké bèh mé bó lé faga naâ Yeésò teèn sâ, ñueéh soó déi lé naâ teèn. Sâ feésé mân lé naâ ké ñueéh sâ ndo, bó lé née nuaré déi teèn fùrù logó ñgwéeh ye.
 42 Ñueéh sâ né bèh didi mân. Bó

19:28 19:28 Ps. 69:21; 22:15 † 19:31 19:31 Né cieé mé kwéh né cieé koò. 19:36 19:36 Ex. 12:46; Nomb. 9:12; Ps. 34:20 19:37 19:37 Zach. 12:10; Vuú 1:7 19:39 19:39 Jân 3:1-2 † 19:39 19:39 Bó bò lèh sâ yilá né “myrrhe” mé “aloès”.

yeé ke, cibí nde aá yilí, *Páskà bò Jûf nde aá bó mé njéh beè kwa kɔ́, bó nde jɔɔ furú njií Yeésò teèn.

20

Bò mbòŋ ké te sà

(*Matíô 28:1-8; Mârk 16:1-8; Lûk 24:1-12*)

¹ Yeé baá mé sóndè toò cieé, Marí Magdalá komo nde ké te sàa ndo. À wa, sà taá mé bó lé colo kwaá naâ sònòbò doò ŋgeré nde aá gè jomo. ² À ŋar cu cuú ká jomo mé doò, à nde kwa Simòŋ Piêr bò mbòŋ dé mé temé Yeésò né lom yeé yoòr seèn doò, ye bó a: «Bó mé komó Fehtoò beèh sòm nde aá kèn, ké te sà sam cuú. Béh kó cú bèh mé bó kwaá né teèn.»

³ Piêr bò mbòŋ doò nde ké te sà ndo; ⁴ bó dula nde den ka teter ménâ, te wa ké toò déi dula kela keéh ye mbei; dé sà wa logó ké te sà kɔ́ mé Piêr. ⁵ À wa ké teèn, à geér ke njií gè dòu, à ŋene njií bò cògò wuwulê doò né doò gurú den, à gè teèn yílá ndé ŋgwéh.

⁶ Simòŋ Piêr dula waà jomo, à yila kela nde lom dé seèn gè dòu dé yilá, à wa, à ke bò cògò wuwulê doò baá gi doò den, ⁷ mé mbán cògò dé mé bó lé vuob kwaá naâ Yeésò sònò doò mene. Sà dé sà né dé seèn hiín keéh den.

⁸ Jomo sà mbòŋ dé mé la dula wa logó naâ ké te sà kɔ́ doò, yila bele ye bú. À yeé ŋene aá ménâ, à kwaá njií ye temé teèn, ye Yeésò komo yuo aá kèn. ⁹ Sà bò mbòŋ lé née boòn mvù Càŋ ŋgwé kòmò ŋgwéeh ndo, ye Yeésò nde cu né lè cio komo yuo. ¹⁰ Jomo sà bò mbòŋ fà doò cu cu ké lo boòn.

Yeésò ŋené yuo kelà toò Marí Magdalá

(*Matíô 28:9-10; Mârk 16:9-11*)

¹¹ Marí né ka dé seèn ká cie sònò sà yueé den, à né yueé, à né gè dòu gimé ke njií. ¹² À yeé ke, bò cìlì Càŋ déi fà, mé cògò wuwulê

mân yoòr, né gè dòu den den; déi ké felè, déi ké gulè bèh mé komó Yeésò la cer deén naâ teèn doò. ¹³ Bò cìlì Càŋ doò bie njií ye bú a: «Dé vêh, wò yueé né kei wa?» Ye bó a: «Bó jɔɔ weh aá Fehtoò mò, mè kó ŋgwéh bèh mé bó kwaá njií né bú teèn.»

¹⁴ À yeé tueé sòm aá mân, à bele seér, à ŋene njií Yeésò ndo, sà Yeésò baá doò sà nhebá den; njéh cén, Marí ŋéné kó cú ye né bú. ¹⁵ Yeésò bie njií cu ye bú a: «Dé vêh, wò yueé né kei wa? Wò fɔ́n yeé nei ndo wa?» Ma doò ye merré déi né nùà ŋueèh, à tueé njií mé bú ndo, ye bú a: «Dé koò, mo wò jɔɔ soóm naâ bú kɔ́, fèh mè bèh sà teèn, te mè nde jɔɔ weh bú.» ¹⁶ Yeésò ye bú a: «Marí.» À bele seér, à ke njií bú ndo, ye bú a: «Rabúni!» Mé ju *hebreèh sà tueé né ye: Njí ndèb.

¹⁷ Yeésò ye bú a: «Té mè siè ló; mè née ké yoòr Tele mò ná ŋgwéeh ye. Ndé júée bò nùàr mò a: mè ŋaá nde aá ké yoòr Tele mò mé né Tele bií ndo ma, ké yoòr Càŋ mò mé né Càŋ bií ndo ma.» ¹⁸ Marí Magdalá nde lom baá-re bò mbòŋ ménâ tueé, ye bó a: «Mè ŋene aá Fehtoò beèh mé njolo!» Jomo sà à tueé bele bó njií mé à tueé naâ bú ndo.

Yeésò ŋené yuo kelà toò bò mbòŋ seèn

(*Matíô 28:16-20; Mârk 16:14-18; Lûk 24:36-49*)

¹⁹ Né cu ka loú sóndè cén sà liyillí mân, sà bò mbòŋ né te gwà déi bilí den, bó ferá né hin lòu, bó né bò Jûf veéh. Bó yeé baá gwò den den, Yeésò ŋené yuo kelà lètenè boòn ndo, ye bò a: «Dólé a, dèn mé bí!»

²⁰ À yeé tueé sòm aá dé sà, à feh keéh bó be mé kwar seèn ndo. Bò mbòŋ yeé nde ŋene njií cu Fehtoò boòn mân, njií ye bó a, sàmè kú lòm mé vógo-temé lòu. ²¹ À den cuú, ye bó a: «Dólé a, dèn mé bí!

Mè tema né bí faá Tele mò lé tema naâ mè ndɔ.»

²² À yeé tueé gi aá ménâ, à fam njií bó cúcuí yòòr, ye bó a: «Bí wèh Cúcuí Njagâ. ²³ Bòó mé bí nde né veên bòn doó kulú njií, Càn nde né bó mé njéh kulú sòm gií. Mò bí veên bòn doó kulú ní ngwéh, Càn bó mé njéh kulú sòm ndé ngwéh ndɔ.»

Yeésò bô Tomâs

²⁴ Sâ cu mé Yeésò la waá naâ doó, cén déi lètenè bô mbòn la doó ná ngwéh. Naâ Tomâs mé bó yilá né Huaán feèh doó. ²⁵ Bò mbòn déi yeé baá tueé ye bú a: béh la naâ Fehtoò beèh ñené mân, à saán seér cu lòù, ye bó a: «Mò mè bú mé bàñ kusà beè ñéné ngwéh, mè mé be kè mà ñéné ngwéh, mè bú kwar kè mà ñéné ngwéh ndɔ, sâ mè temé teèn kwá ní ndé ngwéh.»

²⁶ Sónde cén yeé kela baá, bô mbòn seèn baá cu ké gwò bilí den. Mé lòù sâ Tomâs baá teèn. Bó ferá cu né ka hin lòù ndɔ. Bó yeé ke, Yeésò ñené yuo kela cuú aá lètenè bòn, ye bó a: «Dólé a, dèn mé bí!» ²⁷ À tueé njií mé Tomâs ndɔ, ye bú a: «Kè mà ní nyògò beè yeé ká toò, kè be mò sâ hèn; kè mà kè kwar mò sâ hèn ndɔ. Kwá ló saán yeé doó ménâ, gwàn lòm dé gwaân!» ²⁸ Tomâs ye bú a: «Fehtoò mò, wò né Càn mò!» ²⁹ Yeésò ye bú a: «Ñgweéh wò yeé ñene aá mè, wò baá ye gwaân mà. Mè tueé wò, bòó mé kwaá njií keéh né temé yòòr mò dé kwaá, mé née mè ñéné ngwéeh ye, bô sâ bô nde né samé.»

Kwòm mvù hèn

³⁰ Sâ Yeésò lé naá cuú bô fém déi toò bô mbòn seèn bô ndɔ; lé naá lòm ngún. Bô sâ bô te mvù hèn nyàgà yùò kélá ngwéh lòù. ³¹ Te mvù hèn nyagá den lom né bô hèn

bò, te bí kwaá njií temé teèn, ye *Nùà Còñ né Yeésò, Njuna Càn né bú ndɔ; mò bí né temé ménâ kwaá njií, te bí kwa ye yòn te yilí seèn ndɔ.

21

Bò mbòn déi téhbeh bô Yeésò

¹ Yeé cer weh aá, Yeésò nde ñené yuo kela cuú toò bô mbòn seèn; lé naá ké sòn tub Tiberiâde.* ² Sâ Simôn Pièr bô Tomâs mé bó yilá né Huaán feèh doó né kóó. Bó bô Natanaël nùà Kánà ké Galilè, mé bô ñuna Jebedè, bó bô mbòn Yeésò fà déi né kóó ndɔ. ³ Simôn Pièr ye bó a: nyí nde aá bèh ndoór vuú ma. Bó ye bú a: «Béh bí nde nde né kóó.» Bó yuo dóñ, bó nde yila kòm ndɔ. Njèh cén, bó nde koró ñaga kuú mé ndoór dé lòù.

⁴ Cieé yeé baá ko ñagá, Yeésò ñené yuo kelà yí sòn nòmò; mé njéh mene bô mbòn ñéné kó ngwéh ye né bú. ⁵ À tueé njií mé bó ndɔ, ye bó a: «Bí naâ ngò sie kwa wa, bô ndà?» Bó ye bú a: «Béh njeré déi siè kwà ngwéh gùm dóñ.» ⁶ Ye bó a: «Bí vú ní sér ndoór sâ kwarè kòm, kèb be gaá mân, te bí sie kwa bó teèn.» Bó vu njií môn ndɔ. Bó yeé tulu, dé tuluú sam cuú; sâ ngò yuú kela né lè lòù. ⁷ Mbòn dé mé temé Yeésò né gi yeé yòòr seèn doò, ye Pièr a: «Né Fehtoò beèh.»

Te Simôn Pièr yeé nde ngweé njií, ye né Fehtoò bòn mân, à weh su njií lom cògò yòòr, à die lobo yila dùà. Sâ, à la naá kèb déi luñturu. ⁸ Bô mbeí tulu nde mé ndoór ngò déi doó yí te kome ndɔ; sâ lé aá njèh métà yuú, te wa yí sòn ngòm.

⁹ Bó wa yí teèn, bó suaga die doó, bó ñene we né ñgie den, ngò né tuar, mé breèd teèn. ¹⁰ Yeésò

ye bó a: «Bí wèh ndé mé ṅò mé bí la sîé naâ sâ kèb déi teèn.»
¹¹ Simôn Piêr ṅaá yila te kome, à tulu kwaá njií ndoór ṅò déi doô ká cie ndo: ṅò né lom bô ṅò kokoô, kokoô mân. ṅò sâ doón lé naâ yuú mé yulà tîn cùb tagár. Bó né mene kókoó, mé njéh mene, ndoór doô beré déi téné nyi ṅgwéh. ¹² Yeésò ye bó a: «Bí ndé yáb yíé.» Mbòn dé mé nde cu né bieé nyi, ye bú a: né wò neì wa, lé teèn ná cù. Nùà kàn lé baá giù lè seèn kóó ye né Nùà Dueè. ¹³ Yeésò njebá nde yí teèn, weh breèd doô, haá njií bó; à haá bó ṅò doô ndo.

¹⁴ Hên baá dé mbei tagâr mé Yeésò yeé komo yuo aá te cio, à ṅené yuo kela cuù toò bô mbòn seèn teèn.

Yeésò bô Piêr

¹⁵ Bó yeé yieé gi aá, Yeésò ye Simôn Piêr a: «Simôn, ṅunà Jâṅ, wò gwaán kela né mè kóó mé bô hên bô wa?» Simôn ye bú a: «Né môn Fehtoò mò, wò né gi kóó, ye mè né nyí gwaán.» Yeésò ye bú a: «Kó nyégé bô huaán mbieè mò bagasé»

¹⁶ À den cuù, ye bú a: «Simôn, ṅunà Jâṅ, wò né mè gwaán wa?» Simôn ye bú a: «Né môn Fehtoò mò, wò né gi kóó, ye mè né nyí gwaán.» Yeésò ye bú a: «Kè nyégé bô mbieè mò bagasé.»

¹⁷ À den cuù dé mbei tagâr, ye bú a: «Simôn, ṅunà Jâṅ, wò né mè gwaán wa?» Piêr gwaán mierré seér aá mé dé mbei tagâr hên lòu, ye bú a: «Fehtoò mò, hên njèh doón seèn ko gi né wò, wò yeé ko gi né kpôg, ye mè né nyí gwaán!» Yeésò ye bú a: «Kó nyégé bô mbieè mò bagasé.»

¹⁸ Jomo sâ, ye bú a: «Mè né tueé ye wò a, cu mé wò lé naâ ndà, wò lé tene cam beéh mé be yeé, wò né bèh mé wò né gwaán keéh ndeé

ndo. Mò wò ndeé kulí baá kèn, wò som njií nde aá mbagá ter lòu, nuaré déi cam kwaá wò beè; à derré njií wò bèh mé wò kóó gwán ndé ṅgwéh, wò nde seér teèn.»

¹⁹ Sâ Yeésò ménâ tueé kwaá né bú gèh cio mé à ndeé nde né kuú, te terreb Càn ṅené yuo kelà cie teèn. Jomo sâ à ye bú a: «Bèlè mè ndo!»

Yeésò bô mbòn yíé-temé seèn

²⁰ Piêr yeé ke njií njolo jomo bòn, à ṅene mbòn dé mé temé Yeésò né gi yoór seèn doô baá ndeé. Sâ né ka mbòn dé mé lé géer ndeé naâ yoór Yeésò, cu mé bó lé naâ yáb yieé doó; à lé bieè naâ Yeésò kóó, ye bú a: Fehtoò mò, neì sar nde né wò kóó? ²¹ Piêr yeé ṅene aá bú ménâ, à bie njií ndo, ye Yeésò a: «Á, dé mbòn hên no, Fehtoò mò, kei kwa nde né bú dé seèn kóó?» ²² Yeésò ye bú a: «Mò mè gwaán mene ye bú a, dèn lè làn, ko mè ndeé cuù baá, dé sâ yulá né wò he wa? Bèlè lòm dé yeé mè!»

²³ Njàgà hèllè ṅulí ka nde seér baá-re lètenè bô mbei híin mbaá, ye: mbòn dé sâ dé seèn kú ndé cú. Á sâ, Yeésò lé túé ná ṅwèh ye Piêr a: mbòn sâ dé seèn kú ndé cú. À lé tueé seér naâ ye bú a: mò nyí gwaán mene ye bú a, dèn lè làn, ko nyí ndeé cuù baá, dé sâ yulá né wò he wa? ²⁴ Né mbòn bú sâ tueé né bô njií mé lé kelà naâ sâ kóó, à nyagá kwaá gi aá bó ter ndo. Béh ko né ye, à tueé lom né njèh gècèn.

Bèh ceré

²⁵ Bô njií mé Yeésò lé bóó giù naâ née cu kókoó mbaá ye. Mò bó sé ye bó nyagá kwaá gi te mvù cécéne cécéne doón, mè tueé bí, mvù sé naâ wón doón beè yuú berré sie.

Seé bò mbòn̄ tebê

Ndeb̄ Yeésò felè Cúcuí Nagâ

¹ Tele mò Teofil,

lè mvù mò dé toò jògò mè lé naà dògòti seé Yeésò, mé bò njèh feèh seèn dɔ́ɔ́n̄ teèn tueé, yuoô ké bèh duɔ́ɔ́m, ²⁻³ nde wa lè cieé mé à lé ñaá cuù naà ké te vulúu teèn. Cu mé à lé naà ká lè wón̄je, à lé naà kuú, à komo yuo cu. Jomo sâ à ñené yuo kelà toò bò mbòn̄ tebê mé à lé naà balé kwaá. Te cieé yulà nèà à né toò bɔ́ɔ́n̄ mé bèh hihiné ñené yuo kelá bele, te bó ko nyegé bagasé ye nyí baá cu làn̄. À né bó ndeb̄ mé terreɓ Cúcuí Nagâ leéb, à né bó felè *Lò Càn̄ se.

⁴ Cieé dei bó bó yeé baá yáb yieé, à ye bó a: «Bí tée Jerusalem yùò ye. Bí kelà dèn Cúcuí Nagâ mé Tele mò lé tueé kwaá naà bí sâ. Mè lé bí tueé den naà cí ndɔ́. ⁵ Bí kɔ́ɔ́ ye, Jân̄ lé bò nuàr kou naà mé nòmò. Cieé màgà ndé cú, mè kou seér nde né bí mé Cúcuí Nagâ.»

Te vulúu ñaá ndeé

⁶ Bó bó yeé baá cu bècénè, bó ye bú a: «Fehtoò beèh, hèn baá cieé mé wò bɔ́ɔ́ nde né te béh bò *Iseralà den cu mé feh beèh teèn wa?» ⁷ Yeésò ye bó a: «Dé sâ ju bìi sam, né ju Tele mò; né mene cieé, né mene cu, dɔ́ɔ́n̄ né gi beè Tele mò. ⁸ Dé bìi, Cúcuí Nagâ ndeé né ter suagâ, kema bí, te bí kwa ye terreɓ, bí nde tueé den sòn mò. Bí sòn mò tueé duɔ́ɔ́m nde né ká Jerusalem, bí tueé nde mé njèh kukwarè te tàbè Judê dɔ́ɔ́n̄, bí né te tàbè *Samarì tueé, bí túé ndé mé njèh bèh mè tàbè bò vulú né teèn kwaré dɔ́ɔ́n̄ ndɔ́.»

⁹ À yeé tueé gi aá, à yuo komo ñaá ter ndɔ́. Bó né bú ke, à né

nyueé ndeé. Nde nde, bègè ka leér weh bú njolò bɔ́ɔ́n̄. ¹⁰ Bó né ké ter ke den. Bò nuaré dei fá kar yuo kelà kwaré bɔ́ɔ́n̄ mé cògò wuwulê yoòr, ¹¹ bó né sònò tueé ye: «Bí bò Galilê bò, bí ké te vulúu njebá ke den né dé kei? Yeésò mé né ké te vulúu njolò bìi komo ñaá hèn, suaga cuù nde né lòu sâ, nág faá à la naà njolò bìi ñaá nɔ́.»

Nuaré dei sòn̄ Júdàs

¹² Jomo sâ bò mbòn̄ tebê suaga yila cu ké Jerusalem ndɔ́. Yuoô ké te tòr mé bó yilá né tòr Olivie sâ nde ké lo, bɔ́ɔ́ né njèh kilòmètà cén. ¹³ Bó wa ké lo, bó ñaá kela nde ké gwò te jèh gwà dé ké teèr, bó yila nde cu ké mí bèh dene bɔ́ɔ́n̄. Lé naà bò Pièr mé Jân̄ mé Jâk bô André; Filip bô Tomâs; Bartelemî bô Matió; Jâk ñuna Alfé mé Simôn̄ nuaá mé gwàn bèh dé nua kìn ñaá bó, mé Júdàs ñuna Jâk. ¹⁴ Bó bò véh dei, mé Marì mèi Yeésò mé bò òm̄ Yeésò lé naà kɔ́ɔ́, bó né Càn̄ cu dɔ́ɔ́n̄ dua, bó bú dua lom mé sòn̄ cèn dɔ́ɔ́n̄.

¹⁵ Mé cieé dei lè gwèn sâ, Pièr komo wuo ter lètené bò Yeésò bò. Bó bɔ́ɔ́ né njèh nuàr yuii mé ndètoón̄. Ye bó a: ¹⁶ «Bí ñgwé bò nuàr mò! Ko njií mé né te mvù Càn̄je felè Júdàs nyagá den dɔ́ɔ́n̄ sé naá kaà mân mboón̄, te yuo faá Cúcuí Nagâ lé naà sònò *Davíd tueé kwaá nɔ́. À lé Yeésò cie jɔgɔ kwaá naà kɔ́ɔ́, te bó nde ye bú mân sie. ¹⁷ Á sâ, Júdàs lé naà te bòn̄ beèh ndɔ́, à lé naá gi mé seé seèn teèn. ¹⁸ (Mé njèh mene, à lé Yeésò go sɔ́ɔ́m naà kɔ́ɔ́, à nde ñueèh mé kàgàlòn̄ hèllè ñge. Yeé baá ménâ, à die doóm seér ké teèn ndɔ́, komó seèn velé, lèi ñellé sue cie. ¹⁹ Bò Jerusalem bò ñgwéé laré

ménâ bèh dɔ́ɔ́n, bó yilá kwaá baá-re n̄ueèh hèllè: Hakeldamà. Mé ju bɔ̀n sâ tueé né ye: né n̄ueèh húòm.)²⁰ Sâ né gi lè mvù bené *David nyagá den ye:

Gwà seèn a, lè lòu;
Nuaré déi a, té ké teèn cèr.
Déi né cu nyagá den ndɔ́ ye:
Nuaré déi a, dèn sér cú lè sòn dene seèn kɔ́ɔ́.»

²¹⁻²² Pièr den cuù ye bó a: «Sâ kɔ́ nuaré déi ndeè, à yila kwa béh, te à den sòn Júdas, à né bɔ̀ nùàr sòn Fehtoò beèh tueé nyegé ye bó a, Fehtoò beèh baá cu mé njolo ma. Kɔ́ né nuaá mé béh bó yɔ́n yeé jomo Yeésò Fehtoò beèh kɔ́ ndɔ́, yuoò bèh mé Jân lé kou naâ bú nòmò, nde wa lòu mé à lé komo ñaá naâ ké ter teèn. Kɔ́ nùà sâ né gi dɔ́ɔ́n kɔ́ gií, sâ ye.»

²³ Pièr yeé tueé gi aá, bó sie kwaá baá-re nùàr fà. Déi lé naâ Joséf; bó bú yilá cu né Barsabàs; yilí seèn déi né cu Jústùs. Bó sie kwaá cu Matiàs ndɔ́. ²⁴ Jomo sâ bó dua Càj teèn, ye bú a: «Fehtoò beèh, wò ñene kɔ́ né temé bɔ̀ nùàr dɔ́ɔ́n kɔ́; lètenè bɔ̀ fà bɔ̀ hèn, fèh sòm béh nuaá mé wò balé kwaá naâ mé be yeè, ²⁵ te nùà sâ ña cu nùà tebê yeè, à weh seér cu seé Júdas kɔ́. Lòu sam, Júdas bèh séná seèn nde aá kèn.» ²⁶ Bó yeé dua sòm aá Càj, bó vu bèi felè bɔ̀ fà bɔ̀ sâ; bèi sie Matiàs, bó weh sagá yíi bú felè bɔ̀ mbòñ tebê dé yulá cùòb cén doò.

2

*Cieé *Pàntèkòt*

¹ Cieé Pàntèkòt waà, sâ bɔ̀ Yeésò bɔ̀ né gi bècèné ménâ bilí den. ² Bó yeé ñgweé, bèmè baá ké ter te vulúu faá fu tarè nɔ́ ñgulí; waà, gwaán tulu yila kweh gwò yoòr bɔ̀n, yuú gwà déi. ³ Bó ñene leba né teèn faá leba weè nɔ́ tená yuo

bele, né bó yoòr cécéné cécéné labé ndeé. ⁴ Cúcuí Ñagá samé yila bó lè ndɔ́, bó yila leba juù hihiné tueé faá Cúcuí Ñagá ye bó a, tútueè nɔ́.

⁵ Sâ bɔ̀ *Júf mé né Càj dula yuoó baá lò nùàr wón dɔ́ɔ́n, bó baá gi lòu sâ ké Jerusalem. ⁶ Bèmè yeé baá ñgulí, bɔ̀ nùàr kem bilí ndɔ́. Lò dé kàn mé dé kàn yeé ñgweé, bɔ̀ Yeésò bɔ̀ baá mé ju bɔ̀n tueé, hiim yɔ́gɔ́ bó, ⁷ feh ñellé gi bó ter. Bó deèn ndɔ́ ye: «[Ñ]gweéh bɔ̀ mé né ju beèh tueé hèn né gi bɔ̀ Galilé bɔ̀ wa? ⁸ Kèkènè! Bɔ́ né naàn mé bó né ju beèh mé lò hihiné tueé, lò dé kàn mé dé kàn né ñgweé wa? ⁹ Lò Pártà, lò Mèdià, mé Elám, lò Mèsòpòtamí, lò Judé mé lò Kapadòs, lò Pòn mé tàbè Asià, ¹⁰ lò Frijì mé Pamfilí, tàbè Ejíptò mé kòb tàbè Libí dé ké kwarè Sirèn; bɔ̀ mé yuoò Ròm, ¹¹ bɔ̀ déi né bɔ̀ huaán Júf, bɔ̀ déi ña né bɔ̀ Júf lòu; bɔ̀ Kreéta bɔ̀ mé bɔ̀ Aráb mene; dɔ́ɔ́n nùà kàn né bó mé ju seèn sòn ñgweé, bó tueé den né be seé Càj.» ¹² Yeé baá ménâ, hiim yɔ́gɔ́ bó, feh ñellé gi bó ter, bó den cuù lètenè bɔ̀n ye: «Kèkènè dé sâ ye naàn?» ¹³ Bó nuaré déi haá seér cu bɔ̀ mbòñ tebê gbèg ye, ñgweéh bó sela tugó den né mbè mà.

Njèh tueé dé Pièr

¹⁴ Pièr yeé ñgweé aá ménâ, à komo wuo ter mé bɔ̀ mbòñ tebê yulá cùòb cén mene, à logó njiú ké ter, ye bɔ̀ nùàr a: «Bí bɔ̀ huaán *Júf, mé bɔ̀ kìn ká Jerusalem dɔ́ɔ́n, bí félá nyégé bagasé, bí kɔ́ ye, ¹⁵ bɔ̀ nùà hèn mbè faá bí tueé né nɔ́ selà ñgweh. Bí ñéné ñgweh ye née maánjògò ye wa? ¹⁶ Mboón seér né njiú mé Joèl *sòn-Càj lé naâ tueé kwaá ye:

17 Càṅ ye: lè cieé cèrè-jomò nyí ndeé né Cúcuí nyí

yoòr bò nùàr dɔ́ṅ faám njií.

Bò huaán bìi dé siíb mé bò dé vèh nde né bò sòn-Càṅ bò ṅaá gií;

bò mbò bìi nde né njèh lè vuú mé njolo lòu ṅené;

vuú nde né bò kuúm kulu ndo.

18 Jue nyí Càṅ, lòu sà nyí nde né Cúcuí nyí

yoòr bò seé bò nyí faám njií bele, te bò dé siíb, mé bò dé vèh mene

ṅa gi

bò sòn-Càṅ bò.

19 Lòu sà nyí nde né bò fém ké te vulúu

mé ká doó mene bɔ́;

húóm nde né kwaár, we nde né bɔ́gɔ́, ju nde né jeré;

20 lou nde né cibí ṅaá seér, weéh bɔ́ faá húóm nɔ́,

te cieé dé Fehtoò bìi ndeé wa nyegé ye.

Lòu sà né cieé *sùsùm.

21 Nyí tueé bí, nuaá mé né Nùà Dueè dua dɔ́ṅ

nde né yili yuo.»

22 Pièr den cuú ye bó a: «Bí bò *Iseràlà bò, bí fèlá nyégé bagasé!

Càṅ lé naâ terreb Yeésò nùà Najarèt lètenè bìi feh keéh, à né bú fém hihiné beè haá kwaá, à né ciè

hihiné mé bú bɔ́. Né ka faá bí né gi kɔ́ nɔ́. 23 Mé njèh mene, bí nde

kela nùà hèllè beè bò nùàr mbaá, bí jɔ́gɔ́ yií. Sà Càṅ lé naá gií mé

kàgà-ndòn seèn nyegé kwaá ndo, ye te yuo ménâ. Yeé baá ménâ, bí

ye bò vevenè bò a, wúlá bú wulá, bó fagá njií bú ter ndo. 24 Càṅ mé

ṅgeér sam. À yeé kuú aá, Càṅ komo sɔ́m cù bú lè núr ciòò. Lòu sam, cio sé bú siè kòmò ná ṅgwèh.

25 Né ka nág faá *Davíd lé naá gií felè seèn tueé nɔ́, ye:

Cu dɔ́ṅ nyí né Fehtoò nyí toò nyí ṅené den,

à né te be gaá nyí te nyí ndèrrè cú.

26 Temé nyí lè sagár né dé cí;

nyí ṅòr tueé samé né dé cí ndo.

Nyí né mene yuaásé, nyí kuú nde né mé ndèm beè.

27 Nyí kɔ́ né ye wò sé yeé càṅ nyí te ndugo bò càṅ

si ló ndé ṅgwéh;

wò sé yeé gwàn ndé ṅgwéh ye nùàr nyí a, fò lè ndo.

28 Wò lé naá gií nyí ceér yòṅ njolò feh kwaá.

Ké kwarè yeé nyí nde né mé vɔ́gɔ́-temé mene

samé kuú.»

29 Pièr den cuú ye bó a: «Bò nùàr mò, kènè mè kwa baá terreb, mè

nde né bí njèh felè tele beèh Davíd tueé ṅagá: à lo naâ kuú, bó furú

bú, sà seèn née ká lètenè beèh ye.

30 À lé naâ *sòn-Càṅ, à lé naá gií kɔ́ ye Càṅ lé naâ jege ye nyí a:

lètenè bò ndútè ndùtù nyí dɔ́ṅ, huaán déi ndeé nde né teèn yuo,

à den te kɔ́gɔ́ nyí ma. 31 Sà tueé né ye Davíd lo naá gií kɔ́, te ndeé

ye ká jomo bɔ́ den. À lé môn tueé kuú naâ ye *Nùà Còṅ nde né lè cio

komo yuo, wa Càṅ ndeé bú lètenè bò komò si ló ndé ṅgwéh, komó

seèn ndeé lòu fò ndé ṅgwéh ndo ma.

32 «Mè tueé bí: Yeésò mé bí lé naâ te toú fagá njií doò, Càṅ lè cio

hèn komo sɔ́m né bú. À baá cu làṅ, béh bò nùàr seèn dɔ́ṅ, béh lé

naá gií bú mé njolo ṅené, béh né sòn seèn. 33 À ṅaá nde aá ké te be

gaá Càṅe, à kwa baá Cúcuí ṅagá beè Tele seèn faá Tele seèn lé naâ

tueé kwaá nɔ́. À ká yoòr beèh hèn fam njií den né Cúcuí ṅagá sà. Bí

ká yoòr beèh ṅene né cí, bí sònò beèh ṅgweé né cí ndo.

34 «Dé *Davíd, à lé ké te vulúu ṅá ná ṅgwèh, à lé tueé naâ lòu ye:

Nùà Dueè ye Nùà Koò nyí a:

Dèn ndê ká te be gaá nyí;

35 kɔ́ nyí komó silí njií gi aá bò bònò bò yeé doó,

wò dobo keéh bó gulè.»

³⁶ Piêr den cuù ye bó a: «Bí bò huaán *Iseràlà bò lé Yeésò faga wulá naà kóó. Mè né tueé ye bí a ndò ye, kènè Càn bú felè njèh dɔ́ɔ́n sie kwaá né Nùà dueè; *Nùà Còɔ́n né bú.»

³⁷ Bò nùàr yeé nde ngweé njií mán, càn tené bó lè. Bó ye bò Piêr a: «Á hên, béh kènè bóó nde aá naàn, bò nùàr beèh?» ³⁸ Piêr ye bó a: «Bí kwéh sér temé biì. Nùà kàn a, ndê, bó kou bú mé yilí Yeésò *Kristò, te Càn kulu sòm bú veên yoòr. Bí nde né Cúcuí Nágâ beè seèn kwa. ³⁹ Lòu sam, à lé naá giì tueé kwaá, ye né dé biì, dé bò njuna biì, mé bò jomo bò mene. Nuaá mé Tele beèh Càn Dueè né bú yoòr seèn yilá njií dɔ́ɔ́n, né dé seèn.»

⁴⁰ Piêr tueé sagá cu baá-re bó ngòr mé nde né bó beè sie teèn ngún, à né bó teèn sɔ́gɔ́ yíí, ye bó a: «Bí gè mé ceér bò dúágá-tie bò nɔ́ɔ́n, te bí yilí yuo.» ⁴¹ Bò nùàr kókoó mbaá gwaán gi ngòr Piêr, bó kou bó. Lòu sâ, bò nùàr sagá yila cu felè bò Yeésò bò nde njèh kám tagár. ⁴² Bò mbòɔ́n tebê né bó ngòr Càn feh, bó né temé teèn kwaá njií, bó bò mbeí né meh, bó né yáb bècénè yieé bilí, bó né Càn bècénè dua bilí ndò.

Dene bò Yeésò bò

⁴³ Veéh waá bò nùàr yoòr. Bó njene bò mbòɔ́n tebê né bò fém hihiné bóó bele. Bó né bò ciè kókoó mbaá njené ndò. ⁴⁴ Bò Yeésò bò dɔ́ɔ́n lé naá loóm mé sòn cên, njèh bɔ̀ɔ̀n dɔ́ɔ́n lé bilí den beéh ndàságá ndò. ⁴⁵ Bó né bò njueh mé bò njèh feh hihiné go bele, bó né bècénè kwaá bilí, bó geé haá bóó mé njèh beè sam teèn. ⁴⁶ Cieé dɔ́ɔ́n, bó né lè *gwà Càn koó bilí ndeé, bó né yáb bècénè ké gwò bɔ̀ɔ̀n yieé bilí ndò, bó né teèn mé temé cén samé, ⁴⁷ bó né Càn teèn

seén, bó né nùàr dɔ́ɔ́n yoòr yilá gií ndò. Fehtoò beèh né be teèn kwaá; bóó mé baá yilí yuo, cieé dɔ́ɔ́n à né bó lè mògò bò nùàr seèn sagá yíí.

3

Dèbbè nùà gule kuú déi

¹ Cieé déi, cu Càn duaá, mé lou lòɔ́n tagár yeé waá baá, Piêr bò Jân nde ké *gwà Càn koó. ² Bó yeé nde aá gwò yilá, bó njene nùà gule kuú déi né tùtùlù den den, à né kwarè hin cén déi, bó hin sâ yilá né: Hin nyàgàm. Nùà beèn hèllè lé mé njèh yuoó naâ lè. Cieé dɔ́ɔ́n bó né yeé bú ké tùtùlù gwà Càn jɔ́gɔ́ kwaá njií, te à dua beh kàgàlɔ́n beè bò nùàr.

³ Á yeé njene Piêr bò Jân nde aá gwò yilá, à dua bó njèh ndò. ⁴ Piêr bò Jân ke njií bú, bó né bú ke njege, Piêr ye bú a: «Kè nji béh.» ⁵ Nùà hèllè ke njií bó ndò, ye te nyí kwa ke njeré déi beè bɔ̀ɔ̀n. ⁶ Piêr ye bú a: «Mè mé kàgàlɔ́n beè sam. Njií mé né beè mò, mè haá seér nde né wò cí. Mé yilí Yeésò *Kristò Nùà Najarèt wùò ter, gègòò.»

⁷ Á yeé tueé gi aá mán, à sie sòm bú ter mé be gaá ndò. Doó sâ, bò gule mé bò kɔ́gɔ́ gulè seèn yila gi cu. ⁸ À lo wuo ter kpar, à njebá mé be seèn, à go mé be seèn ndò. Bó bò mbòɔ́n tebê bilí yila nde gwà Càn mé gule cên, à né go, à né ter loó ñaá, à né Càn seén.

⁹ Bò nùàr gwà dɔ́ɔ́n yeé ke, à baá seér ter mé be seèn go, à né Càn seén den, ¹⁰ bó njene kɔ́ gi ye né bú ndò, à njèh tùtùlù gwà kwarè hin nyàgàm dua den yeé kóó. Veéh yila bó lè, njií mé naâ nùà beèn hèllè bóó, geí lo bó mbaá.

Ngòr Piêr ké *gwà Càn koó

¹¹ Nùà hèllè Piêr bò Jân kwá lo cú ndò. Bó bó nde lè kòɔ́n Salomòɔ́n;

bó kòṅ sâ yilá né ménâ. Bò nùàr kem nde gi ké teèn ndo. Feh né bó ter njellé.

¹² Piêr yeé ḡene aá ménâ, à ye bó a: «Bí bò *Iserálà bò, njií hên bí ménâ geí né dé kei wa? Bóó né naàn mé bí béh ke njií né faá béh nùà hên bóó góó naâ mé terreb dé beèh wa? Bí ye béh bú taré sóóm naâ mé ḡagá-temé beèh nùà njèh wa? ¹³ Mè tueé bí, né Càn nùà njèh. Abrahâm lé naâ bú dua. Isâk bô Jakôb mé bò tele beèh doón lé naá gií bú dua. À be terreb seèn ter sòm njií né koó, te terreb Nùà seê seèn Yeésò ḡené mé njéh. Ngweéh bí lé Yeésò beè bò kokoó bò jògò yíí naâ kóó wa? *Pilátò né mene tueé ye, nyí nde né bú yi njií, bí lé naâ beróṅ. ¹⁴ Bí lé ḡoóṅ naâ Nùà gècèn mé né ḡagásé, bí ye Pilátò a: siè sér bú, à yi njií bí nuaá mé wula yeé feh ma. ¹⁵ Bí lé bóó naâ mân, bí wula sòm Nuaá mé yòṅ doón né gi beè seèn. Mè tueé bí, Càn mé ḡeér sam. À yeé kuú baá, Càn komo sòm cu bú teèn, à baá cu lán, béh lé naâ bú mé njolo ḡené, béh né sòn seèn. ¹⁶ Nùà beèn hên, bí né bú ḡené, bí né gi bú kóó ndo. Bí kékóó ye, à taré yuo né mé yilí Yeésò. Né temé yoòr Yeésò kwaá njií taré sòm né bú kóó. Né njolo bìi ndo.

¹⁷ «Bò nùàr mò, mè né kóó ye, njií mé bí bò mgbè bìi lé bóó gií naâ Yeésò doón, bí lé bóó cugó naâ lòu. ¹⁸ Sâ beè Càn né seér njií mé à lé naá gií sònò bò sòn-seèn bò doón tueé keéh ye: Huaán nyí *Nùà Còṅ nde né gèr ḡené. Mè tueé bí, hên mboón né cí. ¹⁹ Kènê, bí kwéh sér á temé, bí bele ceér Càn, te Càn kulu sòm gi bí veèn yoòr. ²⁰ Mò bí bóó né mân, bí nde né dù beè Nùà Dueè kwa, bí kwa

cu Nùà Còṅ mé à lé naâ bí sòm kwaá. Sâ jue né Yeésò. ²¹ À kènê né ké te vulúu ye. Kò ndeè baá lòu mé njèh doón baá cu dé feè ḡaá seér, sâ ye. Bóó nde né faá Càn lo naá gií sònò bò sòn-seèn bò tueé kwaá no. ²² Músi lé naá gií tueé ḡagá ye: Càn Dueè ndeè né bí sòn seèn déi faá nyí no tema njií; nde né nùàr bìi déi ndo. Bí nde né sòn seèn doón ḡweé. ²³ Nuaá mé ḡeén sòn seèn, bó nde né bú lè bòṅ bò nùàr Càn kwogó sòm.»

²⁴ Piêr den cuu ye bó a: «Nàm mé béh né teèn hên, bò *sòn-Càn bò lé naá gií njèh teèn tueé, duóóm mé Samuel nde wa mé bò déi. ²⁵ Ndéb mé Càn lé tueé lòò naâ sònò bò sòn seèn bò doón, né gi dé bìi. Bí né mé ḡoṅ yoòr, faá Càn lé naâ mé bò tele bìi kò no. À lé ye Abrahâm a: nyí gèh nùàr *wón doón kulú keéh gi nde né mé ndùtè ndùtù seèn ma. ²⁶ Yeé baá ménâ, Càn tema njií Nùà seê seèn ndo, à bú tema njií loḡò mé bí, ye te nyí kulu bí, te nùà kàn kwobé leba seèn, à veèn bó cú.»

4

*Piêr bô Jân ké te *mbàgà juú*

¹ Piêr bô Jân yeé baá bò nùàr njèh ménâ tueé den, bò *ḡaṅ sèmè mé nùà koó felè bò gó gwà Càn bò mé bò *Sadusiên ² furú waá, ye Piêr bô Jân la tueé ḡòr Càn fí. Sâ Piêr bô Jân la naâ bò nùàr ḡòr Càn feh den, ye bó a: Yeésò komo yuo aá lè cio kèn. Sâ tueé né ye, bò komò nde gi né ménâ komo yuo ndo ma. ³ Bó yeé waá baá, bó sie yíí Piêr bô Jân gwà cibì, bó cer ḡogò teèn. Sâ baá liyilì. ⁴ Mé njéh mene, bò nùàr kókoó mbaá lé ḡòr Càn ḡweé nyegé gi aá kèn, bó gwaán gi aá

ndo. Lòu sâ bò Yeésò bò doón wa njèh kám tín.

⁵ Cieé yé ñaga baá, bò ñgàn sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò déi bó bò *ñjì-sòu bilí gi ké Jerusalem.

⁶ *Hána ñgàn sèmè dé koò lé naâ teèn; Kayif bò Jân mé Alesándà, mé bò nuaré déi lé mbàgà ñgàn sèmè dé koò doón lé naá gi teèn.

⁷ Bó yeé bilí gi aá ménâ, bó sòm waà mé Pièr bò Jân ndo, bó dilí kwaá bó toò bòn, bó ye bó a: «Bí ménâ jég bó naâ mé gèh terreb dé heè wa? Neì bí terreb sâ haá naá kó ndo wa?»

⁸ Pièr samé wuo ter mé Cúcuí Ñagá yoòr, ye bó a: ⁹ «Mò bí bò kokoò bò béh njèh bie né felè seé bagaà mé naâ nùar beèn hèn yili sòm, ¹⁰ sâ bí bò mé né doó doón, bí ñgwé. Huaán *Iseràlà lò nùar doón a, kó ye, nuaá mé né toò biì njebá den hèn, né yilí Yeésò *Kristò nùà Najarèt taré sòm né bú kó. Bí lé naâ Yeésò fagá njií, à kuú. Càn bú te cio komo sòm cu aá kèn. ¹¹ À kènè né faá taá mé ñgòr Càn né felè seèn tueé no, ye: Né taá mé bí bò mé-gwà bò lé naá ké jomo

komo si njií, taá dàn ña seér cu né kó.»

¹² Pièr den cuù, ye bó a: «Nùar yili yuo lom nde né mé Yeésò. Ndóg, nuaré déi ká te wónje teèn sam mé nde né nùar yili sòm. Gi cegé né bú.»

¹³ Pièr yeé tueé gi aá ménâ, bò kokoò bò hèllè ñene ko ye bò Pièr né ñgòr tueé ñgulí, wanóón bó né bò lòu bò mé njèh due kó ñgwéh, bó sé la vèh ná ñgwéh wa? Yeé baá ménâ, geí lo bó ndo. Bó ñene ko ye baá-re, ye né bò mbòn Yeésò ma. ¹⁴ Sâ nuaá mé lé taré yuoó naâ doó né doó sâ njebá den; bó dé sâ njèh tueé sònò kwà cú.

¹⁵ Bó ye, mò né mân, sâ bó sòm kéh ñgògò bò Pièr cie, bó sòm

keéh bó lé gwà juù. Bó duóom ká jomo lètenè bòn tueé ¹⁶ ye: «Béh bó nde né bò nùà hèn naàn wa? Ñgweéh bò Jerusalem bò doón né gi kó ye, fém felè nùà hèn bó naâ bó wa? Seèn naá gi bèsonè mbaá, bèh caàm sam cuú. ¹⁷ Njèh cén, mò béh ye te ñgòr hèn toò ñgulí ndé cú, kó béh pamé yilí seér bó lòu, béh ye bó a: Càn a bó bí saán feh cu nuaré déi yilí Yeésò hèllè.»

¹⁸ Bó yeé tueé gi aá ménâ, bó yilá njií cuù bó ndo, bó ye bó a: «Bí máb mé yilí Yeésò! Càn a bó bí feh cu nuaré déi njèh mé yilí seèn sâ.»

¹⁹ Pièr bò Jân deèn ye bó a: «Bí jògò téná ke ju hèn mé be biì ye. Beè Càn dilí kela né dé heè? Béh dùlà bí wa, béh dula nde né Càn wa? ²⁰ Dé beèh, njií mé béh lé naá gi ñgweé, béh lé naá gi ñené, béh vu lo nde né naàn wa? Ndóg, bó mene naàn, béh tueé den nde né cí.»

²¹ Bò kokoò bò yeé ñgweé aá ménâ, bó luóm ferré cu bò Pièr, te bó nde ye bó yi njií. Lòu sam, njií mé bó nde né bó gèr teèn feh keéh, bó lé kwà ná cú, bò nùar ko lom aá Càn felè nùà beèn doó vra deèn. ²² Nuaá mé lé taré yuoó naá mé fém hèllè lé naâ nyèma yulá nèa yogó keéh.

Càn duaà

²³ Pièr bò Jân yeé yuo kelà baá, bó nde cu ké yoòr bò mbeí bòn, bó se bó njií mé bò *ñgàn sèmè dé kokoò mé bò kokoò bò déi naâ bó tueé gi ndo. ²⁴ Bò mbeí yeé ñgweé gi aá, bó bilí dua Càn, ye Càn a: «Nùà Dueè, wò lé vulú bò tàbè mé nòmò doón bó naá kó; bò njèh teèn doón lé si kwaá gi naâ wò ndo. ²⁵ *Davíd tele beèh dé koò lo naâ nùà seé yeé. Wò lo naâ sònò seèn tueé keéh, te à nde ye mé terreb Cúcuí Ñagá tueé ye:

Lò nùàr dɔ́ɔ́ŋ gàgà mé Càn môn
saán njií né

dé kei wa?

Bó mbaá bɔ́ɔ́ kuú né dé kei ndo
wa?

²⁶ Bò mgbè dé kokoò njobá wɔ́ŋ
kwaá gi aá taáb kèn.

Bò mgbè dé tetɔ́r bilí gi aá ndo.

Bó dɔ́ɔ́ŋ taáb njobá njií gi né
mé Càn Dueè bô Nuna seèn
*Nùà Còŋ.

²⁷ Bɔ́ɔ́ ka nág faá Davíd lé naá tueé
ndo. Sâ *Heròde mé Pónsè Pilátò
bó bô kin mé bô huaán *Iserála
bò lé naá lo hèn bilí gi, bó né
Yeésò Nùà Còŋ gɔ́ŋ. À né mene
Nùà seê yeè dé ñagá, bó né bú
gɔ́ŋ. ²⁸ Dɔ́ɔ́ŋ bɔ́ɔ́ gi né te mboón
faá wò lé naá gi ké bèh duòòm
nyegé kwaá nɔ.

²⁹ «Tele beèh, ñgwé njií mé bô
kokoò bô né béh luòm kán, bó ye,
béh máb ló ñgòr yeè ménâ. Mò né
mân, béh né wò dua, kè njií béh bô
seè bô yeè njolo yòdr teèn, há béh
terreb te béh tueé ñgòr yeè, béh
vèh cú. ³⁰ Kwá be teèn, te bô beén
bô taré yuo bele mé yilí Yeésò Nùà
seê yeè dé ñagá, te bô fém mé bô
ciè ñené yuo kela gi bèsonè ndo.»

³¹ Bó yeé dua sòm aá, gwà jilí.
Bó dɔ́ɔ́ŋ, Cúcuí Ñagá samé yila gi
bó yòdr, bó yila baá-re ñgòr Càn
mé terreb mene tueé, bó vèh cú.

Ndáságá lètenè bô Yeésò bô

³² Bò Yeésò bô lé naá loòm mé
sòn cèn, temé cèn ndo. Nuaré
déi lo ñhè seèn hiín gè kwá bèh.
Lètenè bɔ́ɔ́n ñhè dɔ́ɔ́ŋ lé naá gi
ndáságá. ³³ Bò mbòŋ tebê ñgòr
Càn njobá lom mé terreb, bó ye
bò nùàr a, mé gècèn mene, Yeésò
Fehtoò beèh lé naá te cio komo
yuo ma. Húóm-temé Càn lé naá
gi nùàr dɔ́ɔ́ŋ beè yaám sie ndo.

³⁴ Njeré déi lé nuaré déi lètenè
bɔ́ɔ́n sám ná ñgwèh. Bò déi lé beè
naá mé ñueèh, bô déi mé gwà, bó
né go sòm bele, bó weh kàgàlòŋ

sâ, ³⁵ bó né beè bô mbòŋ tebê haá
njií, te bó geé haá bô nùàr. Mò
njeré déi né nùàr saám, bó haá bó
teèn.

³⁶ Nuaré déi lé naá teèn, yilí
seèn né Josèf. Bò mbòŋ tebê bú
yilá sagá cu né Bàrnàbâs; sâ tueé
né ye, né dɔ́gò nùàr. Né bô huaán
*Leví, à lé yuoó naá ké Sîpre.

³⁷ À né mé ñueèh teèn, à go sòm
ñueèh sâ ndo, à kàgàlòŋ sâ haá
njií beè bô mbòŋ tebê.

5

Ananià bô Safirà

¹ Sâ nuaré déi lé naá teèn ndo,
yilí seèn né Ananià, dé veèh né
Safirà. Bô veèh yeé nyɔ́go aá sòn,
à go sòm ñueèh bɔ́ɔ́n, ² à kɔb leér
kàgàlòŋ kèb déi, sâ veèh né kɔ́ɔ́,
à weh dé jomò, à haá njií beè
bô mbòŋ tebê. ³ Piêr ye bú a:
«Ananià, bɔ́ɔ́ né naàn mé *Sátàn
né wò lé yilá, wò bele Cúcuí Ñagá
wa? Mò sam, wò yeé go sòm aá
ñueèh hèllè, wò kàgàlòŋ kèb déi
kɔb leér né dé kei wa? ⁴ Ñgweéh
ñueèh hèllè lé jògò naá dé yeè
wa? Wò yeé go sòm aá, ñgweéh
kàgàlòŋ sé né dé yeè ndo wa? Wò
sâ goló caá né kei wa? Wò bele né
Càn, wò nùàr bèlè lòm ñgwèh.»

⁵⁻⁶ Ananià yeé ñgweé aá ménâ,
à komo die nde doó nɔ́ɔ́ŋ, à kuú.
Bò mbò wuo ter, bó weh cògò,
bó vuob bú, bó nde bú furú sòm.
Nuaá mé lé ñgweé naá ñgòr hèn
dɔ́ɔ́ŋ, veèh bɔ́ɔ́ bú ñhè.

⁷ Bó bɔ́ɔ́ teèn yòŋ lòu tagár, veèh
seèn yila kweêh ndo, à kó ñgwèh
dé mé la naá toò kelá. ⁸ Piêr ye
bú a: «Túé mè mé gècèn mene,
ñgweéh kàgàlòŋ ñueèh mé bí lé
goó naá doò, gi lom né hèn wa?»
Ye bú a: «Gi né ka sâ.» ⁹ Piêr ye
bú a: «Bɔ́ɔ́ né naàn mé bì si yeè
naá sòn nyɔ́gò, bí fela Cúcuí Nùà
Dueè sòn wa? Kè njií yí tùtùlú yíè,

yila cuù né bòò mé naâ si yeé furú weh, bó nde cu né wò furú.»

¹⁰ Tètèi sam à komo die nde doó toò Piêr, à kuú. Bò mbò yila kweêh, sâ à baá komó. Bó jɔgɔ cu bú, bó nde ké kwarè sii furú njií.

¹¹ Bò nùàr te mbàgà Cànɛ hemé laré dɔɔŋ. Bèh mé bò nùàr ɲgweé ɲgòr hèn dɔɔŋ, dùlù su bó yoòr ndɔ.

Bò fém feh hihinê

¹² Bò mbòɲ tebé lé naâ bò fém mé ciè kókoó mbaá lètenè bò nùàr bɔɔ bele. Bò Yeésò bò lé bilí den beéh lè kòɲ Salomòɲ.

¹³ Nuaá mé née temé mé Yeésò kwá ɲí ɲgwéeh ye, lé yoòr bɔɔn mbembaá ndé wèh ná ɲgwèh, bó lé bó seén ɲíí beéh lòu. ¹⁴ Cìli nùàr né lom temé kweéh seér, bó né te bòn bò Yeésò bò yilá ndeé, véh mene, siíb mene, né lom faá cí yaám ndeé. ¹⁵ Bó né mé bò beén bò ká cie jɔgɔ yuo kelâ, bò déi te ndagáa, bò déi te kèe, ye mɔ Piêr baá kelá, mɔ né mene cecemé seén, te cor kema déi ma. ¹⁶ Bò nùàr kókoó mbaá lè lɔɔ hihinê kwaré Jerusalem lé naâ mé bò beén bò jɔgɔ ndeê. Dɔɔŋ bó lé naâ gií taré yuo; bòò mé né mé tándulu yoòr taré yuo gi ndɔ.

Bùnò

¹⁷ *Ngàn sèmè dé koò yeé ɲene aá ménâ, temé ɲaâ bú lè. Bòò mé né jomo seén dɔɔŋ, furu gi bó ménâ ndɔ. Bò sâ bò lé naâ lètenè bò *Sadusièn. Temé yeé baá bó lé furú, bó tema ɲíí nùàr, ye bó ndé bò mbòɲ tebé sie. ¹⁸ Bó nde bó gwà cibì dé koò sie yíí ndɔ. ¹⁹ Yeé baá lètenè cibì, cìli Cànɛ déi waa gulu sòm hin gwà cibì hèllè, sòm keéh bò mbòɲ cie, ye bó a: ²⁰ «Bí ndé dèn ké *gwà Cànɛ koò, bí tueé né bò nùàr kùr yòɲ feê.»

²¹ Bò mbòɲ ɲgweé sòn seèn: yeé baá maánjɔgɔ bó komo nde ké gwà Cànɛ koò ndɔ, bó né ɲhèh teèn

feh den. Jomo sâ ɲgàn sèmè dé koò, mé bòò mé né gi jomo seén dɔɔŋ, yilá bilí bò kokoò bò lètenè bò *Júf, te bó bilí *mbàgà juù.

Bó yeé baá gi doó dɔɔŋ, bó tema ɲíí baá-re ké gwà cibì, ye bó sòm ndé mé bò mbòɲ tebé ma. ²² Bò sóji yeé wa, gwà baá mvúâr, mbòɲ déi teèn sam cuú. Bó cu cuú, bó tueé bò kokoò bò ménâ, ²³ bó ye bó a: «Béh wa ké teèn, hin dɔɔŋ né gi líliér ménâ. Nùà seé dé kàn né tütùlù ndɔ. Béh yeé gulu hin, nuaré déi teèn sam.»

²⁴ Nùà koò felè bò gó gwà Cànɛ mé bò ɲgàn sèmè dé kokoò yeé nde ɲgweé ɲíí ménâ, feh ɲèllé bó ter, bó né lètenè bɔɔn bieé kuú, ye sâ naâ gèh dé heé wa? ²⁵ Jomo sâ, nuaré déi kar waà ndɔ, ye bó a: «Mɔ bí jue né bò nuaá mé bí lé sie yíí naâ gwà cibì doó, bó né bò nùàr ɲhèh ké gwà Cànɛ feh den.»

²⁶ Bó yeé nde ɲgweé ɲíí ménâ, nùà koò felè bò gó gwà Cànɛ doò wuo ter, à weh nde mé bò nùàr seén ké teèn, te bó bó weh cu cuú mé bò mbòɲ hèllè. Wa ké teèn, bó ɲhèh lòu bó ɲán cú ndɔ, bó veéh lom aá ye, bò nùàr nde né bó mé taá tɔbé. ²⁷ Bó weh bó, bó bó cu cuú.

Bó yeé baá ké te mbàgà juù, *ɲgàn sèmè dé koò bie ɲíí ye bò mbòɲ a: ²⁸ «Béh lé naá gií bí luom ye bí a: máb ló ɲhèh mé yilí nùà hèllè feéh ménâ. Bí hèn bɔɔ den cu né kei wa? Ngweéh ká Jerusalem lɔɔ dɔɔŋ ka yɔɲ cu né ɲhèh mé bí né feh sâ mà. Bí ye te bí luar kwa béh cio nùà hèllè yoòr wa?»

²⁹ Bò Piêr ye bú a: «Kɔ béh dula kela Cànɛ mé bò nùàr. ³⁰ Mè tueé bí, ɲgweéh bí lé Yeésò faga wulá naá kɔɔ wa? Cànɛ mé lé naâ bò tele beéh léi jògò gam, komo sòm cu aá bú te cio, ³¹ à bú weh kwaá ɲíí ké te be gaá seèn; ké te kɔgɔ né bú,

Yilì nùàr né lom bú ndɔ, te haá bò huaán *Iserálà bò terreb temé kweéh seér, te Càn kulu sòm gi bó veên yoòr. ³² Bò njií sâ dɔɔŋ lé bɔ́ deén naâ njolò beèh, béh né bò sòn seèn; Cúcuí Njagá né sòn seèn ndɔ. Càn lé bú tema njií naâ yoòr bɔ́ mé né tie ŋgweê.»

³³ Te bò kokoò bò hèllè yeé nde ŋgweé cu mân, temé ŋaá cuù bó lè, bó gwaán lom aá bò mbòŋ tebê bɔ́ wulá. ³⁴ Càn mé ŋgeér sam. Nùà *Farisièn déi naâ lètenè bò kokoò bò sâ teèn, yilì seèn né Gamalièl, à né *njií-sòu, bò nùàr dɔɔŋ né gi bú veéh. Nùà sâ komo wuo ter, ye bó a: «Bí jògò sòm kéh nées bó cie ye.»

³⁵ Jomo sâ, à tueé njií mé mbàgà juù, ye bó a: «Bò huaán *Iserálà, bí kè nyégé ká njií mé bí nde né mé bò nùà hèn bɔ́ bagasé, mè tueé bí. ³⁶ Bí kwá seé bɔ̀n ndeè sòm fù mé beè seèn faá seé Teudàs nɔ. Lòu sam, dàb nées sam mé Teudàs lé naâ mé nùàr yuií nèà jomo kar waà, ye te nyí junó ló, wa nyí né nùà dueè ma. Ŋgweéh bó lé naâ bú wula sòm wa? À yeé kuú baá, ŋgweéh bò nùàr seèn lé naâ mbaá njellé le gií wa?

³⁷ «Júdàs nùà Galilè lé naá cuù méná ndɔ. À lé naâ te cu nyàgà nùàre kar waà, à né lom bò nùàr kókoó mbaá soób, te bó ŋa gi bò nùàr seèn. Ŋgweéh bó lé naá cuù bú méná wulá sòm, bò nùàr seèn durá leér gi ndɔ wa? ³⁸ Kènè, bí lògò sòm á be biì yoòr bò nùàr hèn nɔɔŋ, bí yi njií bó. Bí kóo ye, mɔ bó baŋ né seé dé ká lé *wɔŋe, nde né mé be seèn laga le. ³⁹ Mɔ né dé Càn, sâ bí bɔ́ kuú né mbaá, ndóg njellé kòmò ndé ŋgwéh. Sâ bí kè nyégé keè, mɔ sam bí bò Càn nde né taáb lieé líim.»

Mbàgà juù dɔɔŋ gwaán gi ngòr Gamalièl. ⁴⁰ Bó yilá yií cuù bò mbòŋ tebê, bó ye, dùn bó núr. Bó yeé duún aá bó, bó luom ferré

cu, ye bó a: «Càn a bó bí saán feh cu bò nùàr yilì Yeésò hèllè.» Jomo sâ bó yi njií bó ndɔ. ⁴¹ Bò mbòŋ samé yuo seér te mbàgà juù mé vɔ́gò-temé mene, ye: «Béh naâ nùàr njolò Càn wulú. Béh gèr felè Yeésò ŋene né dé cí mà.» ⁴² Cieé dɔɔŋ bó né njèh ké gwà Càn feh, bó né gùgwò feh bele ndɔ. Bó né bò nùàr Njagá Bagaà se, ye *Nùà Còŋ né Yeésò.

6

Nùàr téhbeh mé nde né bò mbòŋ tebê gam

¹ Cu mé bò mbòŋ Yeésò yeé baá tetoò maga ndeé, bɔ́ mé né ju greèk tueé, si tɔgɔ ye bò mbòŋ mé né ju *hebreéh tueé né yeé yáb geé, bó né bò ma kú bɔ̀n seb ma. ² Yeé baá méná, bò mbòŋ tebê yulá cùb fá doò yilá bilí bò mbòŋ dɔɔŋ, bó ye bó a: «Hèn, mɔ béh kwaá lo ngòr Càn, béh nde bèh yáb geé, né dilí wa? ³ Mɔ ye te huom, belá, bí balè sòm sér bò gècèn bò lètenè biì, bò lòò bò téhbeh mé Cúcuí Njagá né yoòr bɔ̀n ŋgulí, te béh haá bó seé sâ. ⁴ Béh kɔ lom dé beèh Càn duaá, mé ngòr Càn tueé.»

⁵ Bò nùàr doó dɔɔŋ gwaán laré méná ndɔ. Bó balé sòm baá-re Etièn, nùà mé Cúcuí Njagá né bú yoòr ŋgulí, mé temé cén kwaá njií lom né mé Yeésò; bó bò Filíp mé Prokòr bô Nikanòr mé Timòŋ mé Parmená mé Nikolá nùà Antiòs; dé seèn à lé ŋaà naâ *Juf lòu. ⁶ Bó yeé balé sòm aá bó, bó weh njií bó ké toò bò mbòŋ tebê. Bò mbòŋ tebê dua Càn felè bɔ̀n, bó ba bó be felè ndɔ.

⁷ Ngòr Càn kɔ lom baá-re tetoò yaám ndeé deèn. Ké Jerusalem bò mbòŋ né tetoò maga ndeé. Bò *ngàn sèmè ngún kwaá njií gi temé yoòr Yeésò.

Bèh Etièn sieé

⁸ Càn kulu Etiên ndo, à haá bú terreb. Etiên yila cu bò fém tetarê lètenè bò nùàr bɔ́ɔ beleè. ⁹ Bò Jíf déi yeé ñene aá ménâ, bó berɔ́ɔ. Bó né dé bɔ́ɔn lè *gwà sóu mé bó yilá yeé gwà bɔ́ɔ mé lé naâ kwer, mé kènè baá mé feh bɔ́ɔn doô. Né bele bò Jíf mé naâ lè tàbè Sirên bò Alesandrî; bò déi naâ lè tàbè Silisí mé tàbè Asiâ mene. Bó doɔ́ɔn taré gi sòn toò Etiên. ¹⁰ Cúcuí Nágâ mé lé naâ yoòr Etiên ngulí doô né bú kógòn haá. Yeé baá ménâ, bó sòn toò Etiên kwà cú ndo.

¹¹ Bò yeé ñene aá ménâ, bó nde gwom nab seér bò kòb bò déi kàgàlɔ́ɔ, te bó nde bò nùàr tueé, ye bó a: «Béh naâ mé tie beèh ngweé, à naâ Músi bò Càn selé.» ¹² Bó soób baá-re bò nùàr, bó soób bò kokoò bò mé bò *ñjî-sòu mene. Temé ñaâ bó ndo, bó sie ñjî Etiên ké te *mbàgà juù, ¹³ bó weh sie cu bò nyeèn bò beè, bó wa, bó ye bò nùàr a: «Cu doɔ́ɔn nùà hên né yeé ñjî felè gwà Càn beèh tueé beèh, à né *sòu Músi tueé cuaré ndo. ¹⁴ Béh naâ mé tie beèh ngweé ye: Yeésò nùà Najarêt nde né gwà Càn tulú som. Génèné mé Músi lé feh lò naâ béh, ye Yeésò nde né kweéh seér sé wa?»

¹⁵ Bò nùàr yeé ngweé aá ménâ, bó su Etiên njolo yoòr gwà doɔ́ɔn. Bó ke, njolo Etiên den seér aá faá dé cìlì Càn.

7

Njî mé Etiên lé naâ tueé

¹ *Ngàn sèmè dé koò bie ñjî mé Etiên ndo, ye bú a: «Né bòn wa?» ² Etiên ye bó a: «Bò nùàr mò, bò tele mò, bí ngwé! Càn Nùà *sùsum lo naâ toò tele beèh Abrahâm ké Mèsòpòtàm ñenè yuo kelá, te Abrahâm nde ye ké Karân cer. ³ À yeé ñenè yuo kela

baá, ye Abrahâm a: Wùò ter, kwá ló lò yeé mé mbàgà yeé ménâ, ndé sèr lè lò déi. Nyí nde né wò lò sâ feh ma. ⁴ Abrahâm bɔ́ɔ ménâ, à kwaá lo lò bò Kaldè bò, à nde den ké Karân. Jomo sâ tele seèn kuú ndo. Càn som cu bú ké Karân, à kwaá ye bú lè lò mé béh née teèn hên. ⁵ Càn bú tàbè teèn há ngwéh, à líim bilí bú mé bèh gule doboò mene, à tueé kwaá seér ye bú a: ko ndeè baá ké jomo, te bò nduté ndùtù seèn ndeè kwa ye tàbè ma. Sâ Abrahâm née seèn mé huaán sam ye. ⁶ Càn tueé ñjî cu bú déi, ye bú a: Bò nduté ndùtù seèn ndeè te lò bò nùàre den nde né kin, bó nde né kwer ñaá, bó gèr ñene nde né fi. Nde né nyèma yuú nèa, ⁷ te ju die ye felè bò tú-kwer bò sâ beè nyí, jueé nyí Càn. Jomo sâ bò nduté ndùtù seèn ndeè né teèn yuo, bó ndeè dua nyí kán. ⁸ Yeé gi aá, ye Abrahâm a: Bó bú baá mé ngòɔ. Ngòɔ sâ, ko à *ñob ngór ma. Jomo sâ Abrahâm ñar Isák ndo. Yeé baá cieé téndelé, à ñob baá-re bú ngór. Isák yeé ñar aá Jakòb, à ñob cu bú ménâ ndo. Jakòb ñar huaán yulá cùòb fà, bò jògò bò beèh né bó, Jakòb ñobé gi bó ngór ménâ ndo.

⁹ «Jomo sâ, sà yila lètenè bò ñuna Jakòb. Bó bar Josèf, bó go ñjî bú te tàbè Ejíptò. Njèh cén, Càn lé naâ jomo seèn; ¹⁰ gèr hihiné lé naá menè bú kwa laré, mé njèh mene, Càn lé naâ bú teèn doɔ́ɔn gam laré, à lé naâ bú kógòn haá. Josèf lé naâ *Faròɔn mgbè Ejíptò yoòr huóóm. Yeé baá ménâ mgbè sie kwaá keéh bú ngómna ndo, à sie kwaá bú te tàbè seèn doɔ́ɔn, à mbàm seèn kwaá lo beè seèn ndo.

¹¹ «Jomo sâ cùè die, cùè dueé yilá te tàbè Ejíptò mé tàbè

Kanahân mene. Bò jògò bò beèh ñene gèr, bó yáb kwà cú. ¹² Cieé déi Jakób ñgweé ñjii ye ké Ejíptò yáb né teèn. À tema ñjii bò ñuna ké teèn, bó nde yáb ñge wellê.

¹³ «Yeé baá gò dé jomò, Josêf som keéh yo seèn toò bòòn. Farôn ko baá-re teèn ye bó né bò bei Josêf ndo. ¹⁴ Yeé baá ménâ, Josêf ye bó ndé wèh ndê mé tele, mé mbàgà seèn mene ma. Sâ bó lé baá te mbàgà sâ dón ñuà yulá téhbeh cùòb tîn. ¹⁵ Bó yeé nde tueé ñjii Jakób ménâ, à fón lom gò Ejíptò. Nde nde, Jakób kuú le ké teèn. Jomo sâ bò ñuna seèn kuú le gi ké teèn ménâ ndo. ¹⁶ Bó jógó cu cuù mé bò komó bòn ké Sikèm, bó bó furú gi lè sà mé Abrahâm lo ñgeé naâ beè bò ñuna Hémôr.

¹⁷ «Nde nde, cu ndêb mé Càn ñé naâ Abrahâm tueé kwaá yeé nde aá wulú, gèh bò ndüté ndütù seèn kar ndo, bó yam sie tàbè Ejíptò beè. ¹⁸ Jomo sâ, bó sie cu mgbè Ejíptò dé hiîn. Dé sâ lé Josêf kó ná ñgwèh, ¹⁹ à felè bò ñuàr beèh bók sabé ñjii lom mbaá. Bò jògò bò beèh gèr ñene lom dé fi; à né bó baá, ye bó a: mo bó ñar aá huaán, bó silì ñjii gí bó ya dueè te bó kuú ma.

²⁰ «Sâ né nàm mé bó lé ñaár naâ Músi teèn ndo. Huaán bú sâ lé naâ beè Càn bagasé. Tele leér kwaá bú gwò weéh tagár. ²¹ Yeé yógó baá, bó som keéh bú gwò, bó nde leér ñjii bú yí dùà. Ñuna *Farôn dé vèh nde jógó kwa bú, à nde koó nyegé bú faá ñuna seèn no. ²² Músi né kulá ndeé, bó né bú lo bò Ejíptò bò dón feh. Jomo sâ à kula jolo, à yuo ñuàr toò bò ñuàr, seé seèn ñgulí cu ménâ ndo.

²³ «À yeé baá mé nyemà yulá nèà, à kaga ndòn ye nyí nde aá *Iserála bò ñuàr nyí yon ke. ²⁴ À yeé ke ñuàr seèn déi nde cu aá mé gèr beè ñuà Ejíptò déi ñene kuú, à kela gàm, à bon ñjii, à lobo wula som ñuà Ejíptò hèllè. ²⁵ À munó lom aá ye te bò ñuàr nyí ñgweé ko teèn, ye Càn kela keéh né gàm bòn beè nyí ma. Mé ñjéh mene, bó ñgwé kòmò ñgwéh.

²⁶ «Cieé ñaga, Músi kwa lo cu bò Iserála bò déi fà, bó né lègè lege. À ye bó a: Bí né bò cèn bò, bí sà fón né dé kei wa? Sâ ye te nyí sie bilí cu bó mé sòn cèn. ²⁷ Dé mé taré yógó naâ mbei doò berón sòn Músi, ye bú a: Nei sie kwaá né wò ñuà téná-juù felè beèh kó wa? ²⁸ Wò gwaán cu né mè wulá, faá wò lé wulá naâ ñuà Ejíptò doò wa? ²⁹ Músi yeé nde ñgweé ñjii ménâ, càn tené bú lè, à dula nde lè lò Màdina, à ñar kwa huaán fà ké sâ, ³⁰ à cer ké teèn nyemà yulá nèà.

«Jomo sâ, à yeé baá ké ya dueè kwarè tòr Sinayí, cili Càn déi ñené yuo kelà toò seèn te leba weè te jili ñgembèi. ³¹ Músi yeé ñene aá ménâ, gei seér bú lòu; à né yí teèn ndeé ser; te nyí ñene nyegé, à ñgweé hueh Càn Dueè baá ñgulí ye bú a: ³² Né nyí Càn bò jògò bò yeè. Nyí né Càn Abrahâm, Càn Isák bò Jakób ma. Veéh sie Músi, à duóm ndelê, à gwàn cú njolo yí teèn ke ñjii. ³³ Ñuà Dueè den cuù, ye bú a: Húar sòm débágá gulè huaar; wò né te ban tàbè dé ñagá. ³⁴ Ndé, nyí tema ñjii wò ké Ejíptò, wacón nyí ñene bò ñuàr nyí né mé gèr ké teèn kwaré. Bó baá cuané, nyí né hueh bòn ñgweé ñjii, nyí hèn suagà né bó yili som.

7:13 7:13 Gen. 45:1, 16 **7:14** 7:14 Gen. 45:9-10, 17-18; 46:27 **7:15** 7:15 Gen. 46:1-7; 49:33 **7:16** 7:16 Gen. 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos. 24:32 **7:17** 7:17-18 Ex. 1:7-8 **7:19** 7:19 Ex. 1:10-11, 22 **7:20** 7:20 Ex. 2:2 **7:21** 7:21 Ex. 2:3-10 **7:23** 7:23-29 Ex. 2:11-15 **7:29** 7:29 Ex. 18:3-4 **7:30** 7:30-34 Ex. 3:1-10 **7:35** 7:35 Ex. 2:14

³⁵ «Sâ Músi cên sâ, bò *Iserálà bò lé naâ bú berón, bó lé ye bú a: Neì sie kwaá né wò nùà yéná-juù kóó wa? Á sâ, Càn̄ lé bú sie kwaá naâ kóó ndò, ye te à den nùà koò felè bòn, à yili som bó. Càn̄ lé bú ménâ tueé keéh naâ sònò cili seèn mé lé naâ ké te jili ngémbèi ñené yuo kelá doò. ³⁶ Músi cên sâ lé Iserálà lè yuú kwere se sóm naâ kóó. À lé naâ fém hihiné ké Ejíptò bók bele, à bók cu déi ké dùà Nòmò Belè. À bò déi bók cu ké ya dueè lè nyemà yulà nèà ndò. ³⁷ Músi cên sâ tueé cu ye bò Iserálà bò a: Càn̄ ndeè né bí sòn seèn déi faá nyí nò tema njií; nùà sâ yuo ndeè né lètenè bìi ma. ³⁸ Ké ya dueè felè bò Iserálà bò lé naá cuù Músi cên sâ; bó bò jògò bò beèh lé naâ kóó. À lé naâ nàñ lètenè bòn mé cili Càn̄. Njií mé cili Càn̄ lé tueé naâ ké te tòr Sinayí doón, à lé bó tueé keéh naâ kóó. Ngòr Càn̄ mé baá ká beè beèh ngulí den hên, ké sònò Càn̄ lé ngweé weéh naâ bú ndò.

³⁹ «Mé njéh mene, bò jògò bò beèh ngeén sòn seèn, bó mgbe njií bú yí jomo, ye bó nde lom cu ké Ejíptò ma. ⁴⁰ Bó ye *Arón̄ a: Bó kwá yeè béh cècàn̄ teèn, te feh béh ceér, wanóñ Músi seèn wá cù nò. À lé béh ké Ejíptò som weéh naâ kóó, kènè béh kó cú njií mé kwa né bú. ⁴¹ Bó nde me kwaá baá-re cècàn̄ déi faá huaán nàgà nò, bó né bú *sèmè ñóób haá. Yo né bó mé be seè bòn hèllè taré ndò. ⁴² Càn̄ yeè ñene aá ménâ, à keéh seér bó mé ngògò, te bó dua gò bò mbentò. Sâ né gi te mvù bò *sòn-Càn̄ bò ménâ nyagá den ndò, Càn̄ ye:

Iserálà, bí lé naâ ké ya dueè nyemà yulà nèà bók,

bí né sèmè haá sòó.
Mé gècèn mene bí lé sèmè sâ haá beèh mè wa?

⁴³ Ké gwò mò, bí lòò né mè, bí dua seér *Mòlòk.

Bí né cècàn̄ faá mbentò nò bók kwaá,

bí ye né càn̄ bìi,

bí bú yilá kwaá né Rafan, bí né bú dua den.

Bí kwá noón!

Mè nde né bí ké jomo Babilôn domó su njií keéh.»

⁴⁴ Etièn den cuù ye: «Ké ya dueè sâ bò jògò bò beèh lé naâ *gwà cògò sieé, te bó kwaá nyegé mvù sòu teèn. Bó lé sieè naâ faá Càn̄ lé feéh naâ mé Músi nò, à lé ye bú a: Ndé síé kwá ká ménâ nág.

⁴⁵ «Gwà sâ nde doço yuo kela mé nàm Josué, sâ nùà koò lètenè bò tele beèh né bú. Bó bó jògò yilá mé njéh ká te lò mé Càn̄ lé naâ bó tueé kwaá, Càn̄ lé ye bó a, nyí nde né bò lòò bò toò bòn kwogó som, te bó cer keéh ma. Bó den le baá-re mé gwà cògò hèllè teèn méménâ tóg nde wa mé nàm *Davíd. ⁴⁶ Davíd lé naâ Càn̄ mé gècèn mene yoòr yilá, à lé naâ bú dua, ye bú a, Càn̄ Tele nyí Jakób, kwá nyí me kwaá wò gwà ma. ⁴⁷ Njèh cén, Salomón̄ nde gwà sâ me seér aá kóó.

⁴⁸ «Mé njéh mene, gwà mé bò nùàr me né mé be doón, Càn̄ terrèb ké te vulúu teèn cèr nyí bèh. Né faá sòn-Càn̄ lé tueé naâ nò, ye:

⁴⁹ Càn̄ ye, vulú né kògò nyí, tàbè né bèh dòbò gulè nyí,

jue nyí Càn̄ Dueè.

Bí nyí me komo nde né gèh gwà dé heè,

te nyí du beh teèn wa?

⁵⁰ Ngweéh njèh doón bók gi naâ nyí mà.»

⁵¹ Etiên den cuè ye bó a: «Kòcò! Bí bò dúagá-tie bò mé ndòn kuú lè! Bí né yeé sòn mé Cúcuí Nagâ taré! Bí saán cu né ka sòn-Càṅ faá bò tele biì léi jògò nɔ. ⁵²⁻⁵³ Sòn-Càṅ dé heè mé bò tele biì lo bònò ná ṅwèh wa? ṅweéh bòó mé lé tueé naâ ye Nùà gècèn baá ndeê, bò tele biì lo bó wula giì naâ kɔ́ wa? Bí bò tele biì né cu ka nág! Bó lé ṅweé naâ *sóú sònò bò cili Càṅ, bí né mene sóú sâ ṅweé, bí jòlò ṅwéh. Nùà gècèn sâ yeé waà baá, bí bú jɔgɔ kwaá seér cie. ṅweéh bí lé bú wula sóóm naâ kɔ́ wa?»

Cio Etiên

⁵⁴ Etiên tueé gi ndɔ. Bò kokoó bò yeé nde ṅweé njií ménâ, temé yulá bó lè, bó né nyie yieé. ⁵⁵ Etiên mé Cúcuí Nagâ né yoòr ṅulí, kɔ́ lom né njolo ké te vulúu ke njií. À ṅene njií *sùsùm Càṅ, mé Yeésò ké te be gaá Càṅe, à né ter njebá den. ⁵⁶ Etiên tueé njií bò nùàr ndɔ, ye bó a: «Bí kè! Vulú gulu baá kèn! Mè ṅene njií aá *Huaán Nùàr ké te be gaá Càṅe, à né ter njebá den.»

⁵⁷ Bó bɔm bú, bó bɔm lɔgɔ njií ké ter, bó faga tie bɔ̀n ndɔ. Jomo sâ bó kem sue bú yoòr dɔ́ṅ, ⁵⁸ bó tulu yuo kela mé bú ké jomo lɔ̀. Bò nyeèn bò hèllè huaré haá njií cògò bɔ̀n beè nuaré déi, yilí nùà sâ né Sól, bó duɔ̀m Etiên tɔ̀bè.

⁵⁹ Bó yeé baá bú tɔ̀bè, à né Càṅ sònò dua, ye: «Fehtoò mò Yeésò, wèh kèh yòṅ mò.» ⁶⁰ Jomo sâ, à cemmé nde doó, à lɔgɔ njií ké ter ye: «Fehtoò mò, té veèn hèn mé bó bié.» À yeé tueé gi aá ménâ, à kuú.

8

¹⁻² Temé Sól lé naâ nɔ̀ré mé cio sâ ndɔ.

Sól nùà bònò bò Yeésò bò

Etiên yeé kuú aá, bò dùlà-Càṅ bò nde jɔgɔ furu bú. Bó yueé ṅellé mbá seèn doó dɔ́ṅ.

Sâ né lòu mé bònò ké Jerusalem lé duɔ̀m naâ teèn. Bò Yeésò bò durá ṅellé yila nde lè lò Judé mé lò *Samarí dɔ́ṅ. Bò mbòṅ tebê le lom ké Jerusalem kɔ́. ³ Sâ Sól yuo die lom aá dé seèn bò Yeésò bò yoòr, te bó ṅeéṅellé. À né bó gùgwò yilá sie weh, véh mé siíb mene, à yíi njií bó lè gwà cibì.

Filíp ké *Samarí

⁴ Bóó mé lé naâ bèh dɔ́ṅ dula ṅellé ndeé, wa toò, bó yila ṅòr Càṅ tueê ndɔ. ⁵ Filíp dé seèn nde lè lɔ́ déi te tàbe Samarí, à né bó ṅòr felè *Kristò tueé. ⁶ Bò nùàr né ṅweé, à né fém bɔ́, bò nùàr né mé njolo ṅené, bò nùàr kókoó mbaá kwaá njií gi tie teèn ndɔ. ⁷ Tándulu keéṅ durá yuo lè bò nùàr ṅún, bò gule-kuú bò mé bò táɔgɔ́ taré yuo gi ndɔ. ⁸ Bò nùàr lɔ́ dɔ́ṅ samé lom mé njéh dé gècèn.

⁹ Sâ nùà táhunò déi lé naá baá lo sâ táhuno lètenè bò nùàr bɔ́ den, ye nyí né nùà koò; yilí nùà sâ lé naâ Simòṅ. Bò Samarí bò dɔ́ṅ lé naá giì ṅené ye seé seèn né mé fém teèn, ¹⁰ bó né tie teèn felá njií, bò kàm bò mé ndà mene né gi tueé ye: Nùà hèn né mé terreb Càṅ yoòr, né lom mèi bò terreb sâ. ¹¹ Lòu sam, dàb baá teèn mé à né lètenè bɔ̀n ménâ bɔ́. ¹² Filíp yeé baá Njàgà Bagaà se, à baá dene Lò Càṅ se, à né ṅòr felè Yeésò *Kristò tueé, bó kwaá njií temé teèn; siíb mene, véh mene weh gi nòmò Càṅ. ¹³ Simòṅ mé feh seèn kweéh seér temé, bó kou bú ndɔ. Bó yeé kou sɔm aá bú, à den le kwarè Filíp. Bò fém gèh hihiné mé Filíp né bɔ́ bele dɔ́ṅ lé naâ njolò seèn, né bú mbaá geí yɔgɔ́.

Pièr bô Jâṅ ké *Samarí

¹⁴ Bò mbòn̄ tebé ngweé njií ké Jerusalem ye, bò Samarí bò baá ngòr Càṅ gwaán. Bó tema njií Pièr bò Jân̄ kè teèn. ¹⁵ Bó yeé wa baá, bó dua Càṅ felè bò sâ bò te bó kwa Cúcuí Nḡgâ. ¹⁶ Lòu sam, bó lé bó kou kwaá loóm naâ mé yilí Yeésò Fehtoò beèh, bó lé née Cúcuí Nḡgâ kwà ngwéeh ye. ¹⁷ Bó yeé dua gi aá Càṅ, bó ba bó be felè ndò, bó kwa baá-re Cúcuí Nḡgâ.

¹⁸ Simôn̄ yeé ḡene bò nùàr né Cúcuí Nḡgâ mé njéh kwa, à haá Pièr bò Jân̄ kàgàlòn̄, ¹⁹ ye bó a: «Bí há mè gèh terrèb bú sâ teèn ndò, te mè ba bò nùàr be felè mé njéh, bó kwa Cúcuí Nḡgâ.» ²⁰ Pièr deèn ndò, ye bú a: «Bí kàgàlòn̄ yeé a, calé gi fà doón̄, te wò kò ye, njií mé Càṅ haá né dé lòu, nùàr lòu ngè bèh! ²¹ Mè tueé wò, ndóg gà dé yeé lè seé hèn sam, temé yeé né lom beè Càṅ veénsé mân. ²² Kwéh sér temé yeé, wò kwóbé leba, wò dua lom Nùà Dueè, te à kulu sòm wò veèn sâ yoòr, ²³ wanòón̄ temé yeé né lè jelásé, wò né kwer veèn ndò.» ²⁴ Simôn̄ ye Pièr a: «Mò né mân, bí dùà Fehtoò beèh felè mò teèn, te njeré déi mè faá bí tueé naâ sâ kwà cú.»

²⁵ Bò mbòn̄ tebé fà doò yeé se gi aá sòn̄ Fehtoò beèh, bó tueé gi aá ngòr Càṅ, bó cu cu ké Jerusalem ndò. Bó né gò, bó né mé Njàngà Bagaà lè loó hihiné te tàbè Samarí tueé ndeé.

Filíp bò nùà Etiopî déi

²⁶ Jomo sâ cili Càṅ déi ye Filíp a: «Wùò ter, ndé sér kèb túnò, te ceér ya dueè mé suagà né ké Jerusalem nde Gàsà doò.» ²⁷ Filíp wuo ter ndò, à nde, à wa ceér dueè, à ḡene nùà Etiopî déi teèn. À né nùà seé dé koò beè Kàndàse. Kàndàse né mgbè dé vèh felè bò Etiopî bò. Bò ngùlù loó doón̄ né gi beè nùà koò sâ. À naâ ké Jerusalem bèh Càṅ duaà, ²⁸ à nde

cu aá lo. À né te màtúá déi den den, à né mvù Esáyà *sòn-Càṅ jané den.

²⁹ Cúcuí Nḡgâ ye Filíp a: «Ḥgòrò ndé yí kwarè màtúá sâ.» ³⁰ Filíp dula nde yí teèn ndò, à ngweé nùà doò né njeré déi lè mvù Esáyà jané den. Filíp bie njií, ye bú a: «Wò né njií sâ ngweé koó wa?» ³¹ Nùà hèllè ye bú a: «Mò nuaré déi mè lòu sè ngwéh, mè ngweé komo nde né naàn wa?» Jomo sâ, ye Filíp a: «Ndê ná dèn ká kwarè mò.» Filíp den nde ndò. ³² Sâ nùà hèllè lé jané deèn naâ bèh mé bó nyagá kwaá né teèn ye:

«À lé deèn naâ faá sòrḡḡaṅ mé bó derré njií né bèh ḡòòb nò.

Mé sòn̄ kúb faá huaán sòrḡḡaṅ den né toò nuaá mé né bú hobò nò, à lé sòn̄ kòmò nyí ná ngwéh.

³³ Bó lé naâ ju nyeèn felè seèn tená, bó boó gulí bú.

Dene seèn ká lè wòṅe ceré baá kèn;

gèh seèn ceré le aá mé bú ndò.» Sâ nùà hèllè lé jané deèn naâ bèh sâ. ³⁴ Jomo sâ, ye Filíp a: «Kúkùr yeé, sè yeé mè teèn. Sòn-Càṅ hèn tueé njií né felè nei wa? À tueé den né felè seèn nùà njèh wa, né felè nuaré déi wa?» ³⁵ Filíp kwa baá-re ceér ndò. À yeé baá bú se, à tueé keéh bú Njàngà Bagaà felè Yeésò teèn.

³⁶ Bó bú né ka ndeé, bó wa beré déi, bó kwa nòmò. Nùà koò doò ye Filíp a: «Kè nòmò hèn. Kei yíin né mè kou soòm koó wa?» [³⁷ Filíp ye bú a: «Mò wò kwaá njií aá temé cén yoòr Yeésò *Kristò, mè kou wò mà.» Nùà hèllè ye bú a: «Mè kwaá njií aá temé mò yoòr Yeésò Kristò, ye à né Njuna Càṅ.»] ³⁸ À yeé tueé gi aá ménâ, ye bó siè njéba màtúá njeba. Bò Filíp suaga

nde ké dùà fà doón. Filíp kou som bú ndo.

³⁹ Bó yeé yuo kela baá yí dùà, Cúcuí Fehtoò beèh nyue leér som Filíp. Nùà koò doò yeé Filíp ñéné cú, à foon gò seèn mé vógó-teme mene ndo. ⁴⁰ Filíp nde yuo kela dé seèn ké Asótà. Jomo sâ, à tueé bele ngòr Càn te loó hihinê, à né bò nùàr Njàgà Bagaà se, à mé njéh tóg se yuo kela ké Sesarê.

9

Naàn mé Sól lé kweh seér naà temé

¹ Sâ Sól née dé seèn mé bò mbòn Fehtoò beèh bunó ndeé ye, à bó bunó lom né dé ciodò. À nde kwa *ngàn sèmè dé koò, ² ye bú a: Nyàgà jègè há nyí mvù beè, te nyí nde mé njéh ké Damàs lè *gwà sòu, bó haá nyí lón, mo nyí kwa baá bòó mé né ceér Yeésò ké teèn bele, siib mé véh mene doón, te nyí sie nde gii mé bó ká Jerusalem ma.

³ Bó yeé jege haá baá bú, à foon gò Damàs ndo. À yeé baá kwarè loó, ñagà déi ba suagà ter, ka sie bú beè. ⁴ À jege die doó. À ngweé njií hueh déi né ngulí den, ye bú a: «Sól, Sól, wò mè ménâ bunó né mé ñgei wa?» ⁵ Sól ye bú a: «Né wò nèi wa, Nùà Dueè?» Hueh doò ye bú a: «Né mè Yeésò mé wò né bunó den sâ. ⁶ Mé njéh mene, kòmò wùò yeé ter, wò yila nde ké lo. Mo wò baá ké lo, njií mé wò nde né bòó, bó nde né wò feh.»

⁷ Bòó mé lé naá gii jomo Sól doón, njobá ndegé le gi, yogó bó dé tueé; bó né hueh ngweé, bó nùàr teèn ñéné ngwéh.

⁸ Jomo sâ Sól komo wuo ter ndo. À yeé wa njolo, njolo njeré déi ñéné cú. Bó mé bú ké Damàs derré wa baá lòu. ⁹ À cugó soó cieé tagár. À yáb mé nòmò sònò yí ngwéh.

¹⁰ Sâ mbòn Yeésò cén déi né ké Damàs sâ teèn, yilí seèn lé naá Ananiá. Fehtoò beèh lé naá njolò seèn ñéné yuo kelá, ye bú a: «Ananiá!» À gwaán ye bú a: «Mè hên no, Fehtoò mò.» ¹¹ Fehtoò beèh ye bú a: «Wùò ter, ndé ké te ceér mé bó yilá né Ceér Dilí doò, wò nde ké gwò Júdàs, wò bie nùà Târise déi ké teèn, yilí seèn né Sól. À né mè kènê sònò dua den. ¹² Wò Ananiá naá njolò seèn ñéné yuo kelá, wò naá bú be felè baá, te à ñene cu njolo.»

¹³ À yeé tueé gi aá Ananiá ménâ, Ananiá ye bú a: «Fehtoò mò, bò nùàr kókoò mbaá ye mè a, nùà sâ né lom nùà vèen. Njií mé à né yeé bò nùàr yeé ké Jerusalem boó, mè ngweé gi aá kèn. ¹⁴ À ká lo hên nde kuú né felè bòó mé né wò dua, ye te nyí kagá njií bó ké Jerusalem. Bò ngàn sèmè dé kokoò jege haá gi aá bú terreb ké jomo kèn.» ¹⁵ Fehtoò beèh ye Ananiá a: «Nde yeé ndeè! Mè bú balé weh né koó, kènê à baá seér nùà seè mò, à nde né mé yilí mò lò nùàr doón tueé ndeé, à tueé bilí mé bò mgbè boòn mene. À nde né bò *Iserála bò ngòr mò se ndo. ¹⁶ Mè bú feh nde né mé feh mò ye bú a, gèr nè teèn, à nde né gèr mé yilí mò fi ñéné ma.»

¹⁷ Yeé baá ménâ, Ananiá foon gò ndo. À wa ké gwò, à ba Sól be felè, ye bú a: «Sól nùàr mò, Yeésò Fehtoò beèh mé lé naá ké ceér dueé yoòr yeé ñagá yuo kelá, tema njií né mè koó, te wò ñene cu njolo, wò kwa Cúcuí Ñagà ndo.» ¹⁸ Ananiá yeé tueé som aá mân, bò njeré déi kebá yuo bele Sól njolò faá werrè mân, dielé nde doó, à ñene cu njolo, à komo wuo ter. Bó nde kou bú nòmò Càn. ¹⁹ À yieé cu yáb, à kwa cu terreb faá bèh jomò no.

Njàgà ngòr Càn ké Damàs

Sól bó bò mbòn dé ké Damâs sâ cer weh cegé ngób. ²⁰ À ñar yila lom aá ngòr Càn te *gwà sòu tueé beleé, ye bò nùàr a, Nùnà Càn né Yeésò ma.

²¹ Bò nùàr yeé ngweé cu aá sònò seèn ménâ, geí seér bó lòù; bó ye: «Ngweéh hên né nuaá mé lé bunó lom beéh bò nùàr Yeésò ké Jerusalem dé kùm doó wa? Ngweéh à hên nde kuú naâ ye te nyí sie njií cu bó ké toò bò ngàn sèmè dé kokoó wa?» ²² Mé njéh mene, Sól ngòr Càn tueé seér cu mé terreb, à né lom bò *Júf dé ké Damâs sâ tueé, ye bó a, *Nùà Còn né Yeésò ma. Bó bèh tueé kwà cú ndò.

²³ Cèr dè ngwéh, bò *Júf nyogò sòn, ye bó nde né Sól wulá sòm. ²⁴ Nyògò sòn sâ nde ngulí kwa Sól. Bó kwaá tena bele nùàr ké tütùlù bògò lóó doón, bó né bú teèn cibí mé suútenè mene moom den, te bó wula bú wulá. ²⁵ Bò mbòn Sól yeé ñene aá ménâ, bó nde cibítenè, bó jògò yíí bú te sògò, bó segé sòm keéh te kùm bògò, bó kwaá njií bú ké doó, à yuo.

Njàgà ngòr Càn ké Jerusalem

²⁶ Sól cu cu ké Jerusalem. À wa ké teèn, ye te bó bò mbòn déi den bilí. Bó yeé ñene njií bú, veéh sie yògò bó mé bú. Sâ bó née kó nyégé ngwéh ye Sól baá mbòn Yeésò.

²⁷ Bàrnábâs yeé ñene aá ménâ, à weh njií bú ké toò bò mbòn tebê, à nde se ñagá nyégé bó naàn mé Sól lé naâ Fehtoò beéh ké ceér dueé ñené, à se bó njií mé Fehtoò beéh lé naâ bú tueé ndò. À tueé cu bó gèh dé mé Sól lé naâ ngòr Càn mé yíí Yeésò ké Damâs se, ye bó a, à lé vèh ná ngwéh ma.

²⁸ Doó sâ Sól yila nde lètenè bò mbòn doó ndò, à né ndeé, à né cuú, à né ngòr Càn lètenè lóó Jerusalem mé yíí Yeésò se bele, à

ñeja lom teèn tég. ²⁹ Bò *Júf mé né ju Greék ngweé, à né mé bó tueé njií, bó bó né saan kuú. Yeé baá ménâ, bó nyogò cu sòn, te bó wula bú wulá. ³⁰ Bò Yeésò bò yeé ngweé aá ménâ, bó weh njií bú ké Sesarê, à nde cu Târse.

³¹ Jomo sâ, bò Yeésò bò lè tàbè Judé mé Galilé bò *Samarí doón ngweé fu ndò, bó né mé terreb Cúcuí Nágâ yaám ndeé den, bó né taré ndeé, bó né Fehtoò beéh teèn mé temé cén dula.

Njàgà Enê

³² Piêr lé naâ lò beè yon sie, à lé naâ ké Lídá yoòr bò Yeésò bò dé ké doó sâ ndeé, ³³ à nde kwa nùà gule-kuú déi ké teèn, yíí seèn né Enê, baá nyemà téndelé à né lè ndagá cer den. ³⁴ Piêr ye bú a: «Enê, Yeésò *Kristò né wò taré sòm! Wùò ter, nyégé ndagá yeé nyegè.» Enê komo wuo ter ndò. ³⁵ Bò Lídá bò mé bò nùàr ké te bela Sàron doón yeé ñene aá ménâ, bó kweéh seér gi temé, bó bele ceér Fehtoò beéh.

Njàgà Dòrékà

³⁶ Sâ mbòn dé vèh déi lé naâ ké Jopê teèn, yíí seèn lé naâ Tàbità. Yíí sâ lè ju Greék né Dòrékà. Sâ tueé né ye: mbélém. Cu doón à lé naâ beéh bò saâm bò njolo yoòr ke njií, à né bó gam. ³⁷ Cu sâ Dòrékà nde die beén teèn, à kuú. Bó ye kou sòm aá bú, bó jògò njií komó seèn lè gwà dé ké teèr, bó yíí njií ké mí.

³⁸ Sâ bò mbòn dé ké Jopê lé ngweé naâ ye Piêr né ké Lídá, kwarè Jopê doó sâ. Yeé baá ménâ, bó tema njií nùà fà ké yoòr seèn, ye bú a: Kúkùr yeé, jògò ndé béh kán ye, gò ká gòó ma. ³⁹ Piêr komo wuo ter ndò, bó bó foon gò.

Bó yeé wa baá, bó weh njií bú ké mí, lè gwà dé ké teèr sâ. Bò ma kù mé lé naâ teèn kem nde gi ké yoòr

seèn, bó né yueé, bó né bú bò cògò hihiné feh keéh bele, bó ye bú a: «Hên Dòrékà lé saà naà kóó, sâ à nées mé njolo ye.»⁴⁰ Piêr sòm keéh gi nùàr cie, à cemmé nde doó, à dua Càṅ. Jomo sâ, à bele seér, à ke njií komó, à ye: «Tábítà, wùò ter!» À wa njolo ndò, à ñene Piêr, à komo den ter.⁴¹ Piêr sie gam bú be, à komo njobá cu ter. Piêr yilá njií bò mbòṅ mé bò ma kú doó, à haá njií cu bó nùàr bòn, sâ à taré yuo aá.

⁴² Ngóg sâ ṅgulí yṅṅ Jopê doón. Bò nùàr ṅgún yeé ṅgweé aá ménâ, bó kwaá njií ye temé bòn yòr Fehtoò beeh.⁴³ Piêr cer yíí ké Jopê sâ kóbeé; lé naá ké lo Simôn nùà sá-paàr.

10

Piêr bò Kòrnê

¹ Nuaré déi lé naá ké Sesaré teèn, yilí seèn né Kòrnê, à lé naá kwaá-taáb te bòn taáb bò Rôm bò mé bó yilá yeé bòn Itali doó. ² À né yeé Càṅ dua; mé mbàgà seèn mene, bó né bú cu doón dua; à né bò saám bò lètenè bò *Júf kókoó mbaá gam ndò.

³ Cieé déi lou yeé geér aá, mé lòṅ tagár, kulu bú faá vuú nò; à ñene cili Càṅ déi yila kweéh ká gwò seèn, ye bú a: «Kòrnê!» ⁴ À ke njií bú mé veéh mene, ye bú a: «Né naàn wa, Nùà dueè?» Cili Càṅ ye bú a: «Càṅ ṅgweé aá duaà yeé kèn, à ñene baá gám mé wò gam yeé bò saám bò kèn ndò. Lan à munó baá wò. ⁵ Témá ní nùàr kènê ké Jopê yòr nuaré déi, yilí seèn né Simôn, yilí seèn déi né cu Piêr, te bó yilá ndeé mé bú. ⁶ À cer né ké gwò nuaré déi, yilí seèn né Simôn ndò; né nùà mé sa yeé par. Gwà seèn né ké sòn nòmò koò mân.» ⁷ Cili Càṅ yeé tueé gi aá bú ménâ, à yuo ndò.

Jomo sâ Kòrnê yilá njií bò seé bò seèn déi fà, mé sóji seèn déi; sóji sâ né taré nùà dùlà-Càṅ ndò. ⁸ À se gi bó njií mé kelà naá doón, à tema njií baá-re bó ké Jopê. ⁹ Cieé ṅaga, bó né ka ndeé. Bó yeé nde aá Jopê waá, lou dili. Sâ Piêr la ṅaá baá ké ter felè gwà bèh Càṅ duaà. ¹⁰ Cùè baá lom bú sie ndò. Bó yeé baá yáb neé, kulu bú faá vuú nò. ¹¹ À ñene njií vulú gulu loṅó baá, tàmbàṅ njeré déi faá cògò nò yuo kelà ké teèn, bó sie né bèh nèà te gou te gou; né ka felè seèn segé suagá, waá, bó kwaá njií doó. ¹² Lè teèn lé naá bò nyam mé bò sàb, bó bò non feh hihiné. ¹³ Hueh déi deèn ye bú a: «Wùò ter Piêr, wúlá yíé bò njií sâ wulá.» ¹⁴ Piêr berón ye bú a: «Hôs Nùà Dueé! Mè gèh dé sâ yíé bèh, né yilíse, mè nde né mbaá fulá.» ¹⁵ Hueh doó tueé ferré cu, ye bú a: «Té njií mé Càṅ ye né ṅagásé jinè, té túé ye nyí nde né mé njéh fulá.» ¹⁶ Yeé wa baá mbei tagár, cògò hèllè ṅaá yuo cu ké te vulúu. ¹⁷ Piêr yila baá-re kwòm vuú sâ munò.

Cu mé à né ménâ munó den, sâ bò tebé bò Kòrnê bie ñene baá gwà Simôn kèn ndò, bó né ké tütùlù njobá den. ¹⁸ Bó né yilá bieé den ye: «Simôn cer yeé hèn wa? Yilí seèn déi né cu Piêr.» ¹⁹ Sâ Piêr nées ka dé seèn kwòm vuú hèllè munó den ye. Cúcuí ṅagá tueé njií bú ndò, ye bú a: «Ṃgwé, bò nuaré déi tagár né wò hèn fón den. ²⁰ Wùò ter, súágá ké doó, bí bó nde, té njeré déi mùnò, mè tema njií naá bó mân kóó.» ²¹ Piêr wuo ter ndò, à suaga nde ké yòr bòn, ye bó a: «Nuaá mé bí fón den né sâ né mè. Bí ndeé bèh kei wa?» ²² Bó ye bú a: «Kòrnê kwaá-taáb temâ naá béh kóó. Né nùà dili, à né yeé Càṅ dua. Bò *Júf doón né gi bú keí. Cili Càṅ déi lé naá bú feh, ye bú a: Ndé, yilá ní

wò ké lo seèn, te à ñgweé njií mé wò nde né bú tueé ma.»

²³ Bó yeé tueé gi aá ménâ, Piêr weh yíí njií bó gwò, à feh bó bèh cèrrè. Cieé yeé ñaga baá, bó bò Piêr yuo bele ceér. Bò Yeésò bò déi lètenè bò Jopê bò njií lo bó ndo. ²⁴ Cieé ñaga cu bó wa Sesarê, sâ Kòrnê né bó kela. Bó bò nuàr seèn, mé bò mbeí seèn mé à yilá njií belé naâ doón, né koó. ²⁵ Te Piêr yeé nde aá lo Kòrnê yilá ndeé mân, Kòrnê ndeé ka gule seèn cemmé ndeé ndo. ²⁶ Piêr yeé ñene aá ménâ, à sie som bú ter, ye bú a: «Wùò ter, mè né ka nuàr faá wò no.» ²⁷ Bó bú yila bieê. Jomo sâ bó yila nde gwò ndo. Sâ bò nuàr ñgún né gwò bilí den. ²⁸ Piêr ye bó a: «Bí né gi mé feh bií koó ye, né jolo, nuà Jûf bó bò kin bècèné dèn bilí bèh. Béh gwò bò kin yilá bèh ndo. Dé mò, cieé fà hèn Càn mè feh seér naâ koó, ye mè a: té nuaré déi kurú yilá. ²⁹ Bí yeé tema njií, ye mè a, ndê, mè tán só cú dé cí. Á, bí mè yilá naâ mé ñgei wa?»

³⁰ Kòrnê ye bú a: «Lé naá kaà faá cu kènè no, lan baá cieé nèà, mè lé naá Càn ká gwò mò dua den, sâ baá lou lòñ tagár. Mè yeé ke, nuaré déi baá toò mò njebá den. À né mé cògò wulésé mân yoòr. ³¹ Ye mè a: Kòrnê, Càn ñgweé aá duaà yeé kèn, à ñene aá gám mé wò gam yeé bò saám bò ndo. Lan à munó baá wò. ³² Kènê témá nji nuàr ké Jopê yoòr Simón, yilí seèn déi né cu Piêr, te bó yilá njií bú ká yoòr yeé. À cer né ké gwò nuaré déi, yilí seèn né cu Simón ndo. Né nuà mé sa yeé par; gwà seèn né ké sòn nòmò koò mân. ³³ Mè yeé ñgweé aá ménâ, mè tema njií baá-re, ye bó ndé yilá wèh wò ma. Wò waà baá ndo, wò boó huóm aá dé gècèn. Kènê béh doón, béh baá gi ká toò Càn, te béh ñgweé njií mé

à nde né béh sònò yeé tueé keéh.»

Njií mé Piêr lé tueé naâ ké lo Kòrnê

³⁴ Kòrnê yeé tueé gi aá mân, Piêr deèn ye bú a: «Kènê mè ko baá ye né gècèn, Càn nuàr lòu gèi bèh. ³⁵ Sâ tueé né ye, nuà gècèn mé né Càn dula, né mene lè lò dé heé doón, né gi beé Càn dilí huóm. ³⁶ Tebé mé Càn lé tema njií naâ mé bò huaán *Iseralà, bí né gi koó. Né Njàgà Bagaà, né béh dole beé Yeésò *Kristò haá keéh. Nuà Dueé felè ñèh doón né lom bú.

³⁷ «Njií mé lé boó gií naâ lè tàbè Judé doón bí né gi koó, lé duóm naâ ké Galilé, sâ Jân tueé gi aá bò nuàr ñgòr Càn kèn, à bó nòmò Càn kou gi aá ndo. ³⁸ Gèh dé mé Càn lé fam njií naâ Cúcu ñagá felè Yeésò Nuà Najarê, bí ko gi aá kèn. Yeésò lé naâ lò doón beé yon sie, à né bagaà boó bele. Bòó mé lé baá gií ka *Sátàn doón, à né bó taré som bele. Càn lé naâ mé bú, à lé naâ bú terreba haá, bí né gi ménâ koó.

³⁹ «Mè tueé bí, béh né sòn seèn; njií mé à lé boó naâ ké Jerusalem mé lè tàbè bò Jûf mene doón, béh lé naá gií mé njolo ñené. Bó lé naâ bú te toú fagá wulá. ⁴⁰ Càn mé ñgeér sam. Yeé baá cieé tagár, à komo som cuú bú lè cio, à ñené som keéh bú toò bò nuàr. ⁴¹ Dèn cú toò nuàr doón ndo, à bú ñené som keéh lom aá toò beèh. Lòu sam, à lé naá gií béh balé kwaá, ye béh né bò sòn nyí. Béh bó yieé bilí cu, béh ñueé cu bècèné faá bèh jomò no.

⁴² «À béh hèn temà naâ koó, ye béh ndé ñgòr nyí bèh doón tueé, béh té cam, béh júée bò nuàr a: Càn sie kwaá baá nyí nuà téná-juú felè bò làn bò mé bò komó mene ma. ⁴³ Bò *sòn-Càn bò doón lé naá gií felè seèn ménâ tueé ndo, ye

nuaá mé né temé cén mé bú kwaá njií doón, Càn nde né nuaá sà veèn yoòr mé yilí seèn kulú som ma.»

Cúcuí Nágá yoòr bòó mé Jûf sam

⁴⁴ Piêr yeé baá sònò ménâ tueé, bòó mé né ngòr seèn ngweé doón, Cúcuí Nágá ka suagà felè boòn. ⁴⁵ Sâ bò Yeésò bò mé njií lòò naâ Piêr né bò Jûf, bó né gi doó. Bó yeé ñene bòó mé Jûf sam kwa gi aá Cúcuí Nágá ndo, geí yogó bó dé tueé. ⁴⁶ Lòu sam, Càn lé naâ bòó mé Jûf sam doò leba bele seér. Bò Jûf yeé ngweé, bó baá ju hihiné tueé, bó né terreb Càn mé njéh seén. Piêr yeé ñene aá ménâ, à ye bó a: ⁴⁷ «Kènê bò nuàr hên Cúcuí Nágá faá béh no kwa gi aá kèn. Neí bó nòmò Càn kou yíín né kóó wa?» ⁴⁸ Jomo sâ ye, bó ndé kou bó mé yilí Yeésò *Kristò kou. Yeé gi aá, bó ye Piêr a, sâ ko bó bó cer weh teèn ndo.

11

Piêr ké toò bò Yeésò bò ké Jerusalem

¹ Bò mbòñ tebê mé bò Yeésò bò déi ké Judê ngweé njií ndo, ye bòó mé *Jûf sam baá ngòr Càn gwaán. ² Piêr yeé cu cuú aá ké Jerusalem, bò Yeésò bò nde bú. Bò sâ bò lé naâ bò Jûf. ³ Bó ye bú a: «Lé seèn boó naâ naàn mé wò nde ké lètené bò kurú, bí bó yieé bilí wa!»

⁴ Piêr se bele bó kwòm ndo, ye bó a: ⁵ «Sâ mè né ké Jopê Càn dua den, kulu mè faá vuú no, mè ñene tàmbàñ njeré déi faá cògò no, baá ter segé suagâ, bó sie né bèh nèa te gou te gou. Yeé waà, njebá le. ⁶ Mè ke nyegé yí lè, né bò nyam feh hihiné, mé bò sàb bó bò non. ⁷ Hueh déi né tueé ye mè a: Wùò ter Piêr, wúlá yíé bó wulá ma. ⁸ Mè ye bú a: Sam, Nuaá Dueè! Mè gèh dé sâ yíé bèh, né yilisé, mè nde né mé njéh fulá. ⁹ Hueh

doò tueé cu ké te vulúu, ye mè a: Té njií mé Càn ye né ñagásé jìnè; té túé ye nyí nde né mé njéh fulá.

¹⁰ Yeé waà baá mbei tagár, cògò hèllè naá yuo cu ké te vulúu.

¹¹ «Sâ nuà tagár la baá mè tütùlù gwà njebá den ndo, bó yuoó naâ ké Sesarê, bó tema njií naâ bó yoòr mò, bó ndeè mè yilá weh. ¹² Cúcuí Nágá tueé naâ kóó, ye mè a: Béh bó ndé beèh ndeè, té njeré déi mùnò ma. Bò Yeésò bò ténjén hên njií lo mè ndo. Béh bó wa ké teèn, béh yila nde gi gwò Kòrnê ndo. ¹³ À se bele béh dé mé cili Càn lé naâ bú gwò yilá kwa, ye bú a: Témá nji nuàr ké Jopê yoòr Simón, yilí seèn déi né cu Piêr, te bó yilá njií bú ká yoòr yeé. ¹⁴ À tueé nde né wò ngòr mé nde né wò yili som, te yili som mé mbàgà yeé mene doón ma.

¹⁵ «Mè yeé ngweé aá sònò Kòrnê ménâ, mè yila ngòr Càn tueé ndo. Tètèi sam Cúcuí Nágá ka suagà felè boòn, faá lé ka suagà naâ felè beèh ké bèh duoòm no. ¹⁶ Mè munó ko cu baá-re dé mé Fehtoò beèh lé ye: Jân lé bò nuàr kou kwaá naâ mé nòmò; dé biì, bó bí kou seér nde né mé Cúcuí Nágá.»

¹⁷ Piêr den cuú, ye bó a: «Mè yeé ñene Càn bó Cúcuí seèn haá né mé temé yoòr Yeésò *Kristò Fehtoò beèh kwaá njií faá à lé naâ béh haá no, sâ mè né neí, mé nde né sòn Càn ngeén wa?»

¹⁸ Bó yeé ngweé aá mân, temé boòn die lè ndo, bó yila Càn seèn, ye: «Càn haá taré baá bòó mé Jûf sam terreb ndo, te bó kweéh seér temé, bó kwa yòn tètàgà.»

Bò Yeésò bò ké Antiôs

¹⁹ Bùnò mé lé yuoó naâ lè cu mé bó lé wulá naâ Etièn teèn hèllè lé naâ bò Yeésò bò boó ñellé som. Bò déi dula nde Fenisî, bò déi nde Sípre, bò déi nde ké Antiôs. Bó

ngòr Càn tueé njií lom aá mé bò Jûf. ²⁰ Lè cu sâ ndò, bò mbòñ dé Sípre mé bò dé Sirèn nde ké Antiòs, bó né mé bò Greèk tueé njií ndò, bó né bó Njàgà Bagaà fele Yeésò Fehtoò beèh tueé. ²¹ Càn lé naâ be teèn mé terreñ mene kwaá njií, nùàr ngún kweéh seér gi, bó kwaá njií temé yoòr Fehtoò beèh.

²² Bò Yeésò bò ké Jerusalem yeé ngweé aá ménâ, bó tema njií Bàrnâbâs ké Antiòs ndò. ²³ À wa ké teèn, à ñene gèh dé mé Càn né bò Yeésò bò kulú, temé samé lom bú lè dé gècên, à toó nyegé cu bó, ye bó a: «Bí dèn lòm beè Fehtoò beèh ñóñ, bí dèn táre tég.» ²⁴ Sâ Bàrnâbâs toò naá gi nùà hùóm-temé ndò, temé seèn ðóñ né gi yoòr Yeésò, Cúcuí Njàgà né bú yoòr ngulí faá cí ñò. À né ngòr Càn se. Yeé baá ménâ, nùàr ngún sagá yila cu lè mògò bò Yeésò bò.

²⁵ Jomo sâ Bàrnâbâs nde ké Târse, à nde Sól foon. ²⁶ À yeé ñene aá bú, à weh njií bú ké Antiòs. Bó bú fà ðóñ cer ké teèn gùm nyemâ. Bó né seé te mbàgà Cànje boó, bó né bò nùàr ngún njèh feh bele. Bò nùàr lé bò mbòñ Yeésò «bò *Kristò bò» yilá logó naá ké Antiòs sâ.

²⁷ Cu sâ bò *sòn-Càn bò déi lé naâ ké Jerusalem yuo, bó nde ké Antiòs. ²⁸ Yilí cén déi lètenè boòn lé naâ Àgàbùs. Cúcuí Njàgà kema bú, à wuo ter, ye bò nùàr a: «Cùè nde né wón ðóñ die ma.» Cùè sâ lé naâ môn die ndò. Lé naâ te nàm mgbè Klòdè.

²⁹ Àgàbùs yeé tueé aá ménâ, bò mbòñ bilí sòn lètenè boòn, ye njií mé nùà kàn né beè kwa keéh ðóñ, bú a, há njií, te bó gam njií bò Yeésò bò dé ké Judê mé njèh ma. ³⁰ Bó lé naá gi ménâ boó ndò, bó tema keéh baá-re beè

Bàrnâbâs bò Sól, bó nde bò kokoò bò te mbàgà Cànje ké Judê haá njií.

12

Jâk bò Piêr baá lè gèr-e

¹ Lè cu sâ, mgbè *Heròde yuo die bò Yeésò bò déi yoòr mé bunnò.

² À wula sòm Jâk bei Jân mé bò.

³ À yeé ke, né bò Jûf yoòr huóòm ménâ, à sie cu Piêr. Lé naâ lè cu *Páskà mé bó yieé yeé breéd, bó kulu teèn kwá ngwéh. ⁴ Heròde yeé sie aá bú ménâ, à yíi bú lè gwà cibì, à weh kan kwaá bú sóji bòñ nèà kwarè; bòñ cén sóji né teèn nèà. Bó né bú móm; ye móm Páskà kela baá, te nyí weh njií ye bú ké toò bò nùàr. ⁵ Cu mé Piêr lé naâ ké gwà cibì sâ, bò Yeésò bò lé Càn dua loóm naâ mé terreñ mene.

⁶⁻⁷ Cieé mé Heròde njií nde aá bú ké toò bò nùàr yeé baá faá kwéh ñò, cibíteèn sâ, cili Fehtoò beèh kar waá ké mí yoòr seèn, ñagá sie gwà beè. Sâ Piêr baá lóm, à né lètenè bò sóji fà cer den. Bó kaga né bú be lòu. Sâ bòó mé móm yeé gwà cibì né gi tütúlu ndò.

Cili Càn doó yeé waá baá, à kema Piêr kwar, à nyimé sòm bú, ye bú a: «Wùò ter kwar.» Lòñ tené yuo bú be ndò. ⁸ Ye Piêr a: «Cóló nji kándá yeè teneè, yí nji débágá gulè.» Piêr boó ménâ. Ye Piêr a: «Sù cògò dùlù yeè, béh nde, bèlè mè.» ⁹ Piêr ndan bele bú, à kó ngwéh ye né dé gècên, ye merré déi vuú kulu né nyí kóó. ¹⁰ Bó kela keéh kòn fà, mé bò sóji né gi tütúlu, bó wa lè hin déi, à sòn keéh njií né ké lo, né hin lòñ. Dé sâ komo weh ké toò boòn mé be seèn mbaá, bó yuo kela nde yí ceér dueè. Cili Càn kwaá lo bú ndò.

¹¹ Njolo yeé ñagá baá bú, à ye: «Kèné mè ñene ko baá ye né bòn,

Fehtoò beèh naâ cili seèn ká yoòr mò temá njií, à bú tema njií naâ, te à ndeé mè beè *Herôde se sòm, te bò Jûf kwê* mò sén kwà cú.»

¹² À yeé ngweé nyegé aá ménâ, à nde ké gwò Marí mei Jân. Jân sâ, yilí seèn déi né cu Mârk. Sâ, bò nùar né ké teèn ngún bilí den, bó né Càṅ dua. ¹³ Piêr waà, à gò hin ndò. Nùà seé dé vêh déi né teèn, yilí seèn né Rôde, à nde yí tûtùlù gwà bèh hin guluù. ¹⁴ À yeé nde ngweé kèb cieé né hueh Piêr mân, vràb sela seér bú lòu, à lòò Piêr hin gulu keèh, à cu cu seér yí jomo bò nùar gwà doón tueé wellé, ye bó a: «Piêr baá gè cie ma.» ¹⁵ Bó su bú sòn yoòr, bó ye bú a: «Wò né nùà kùlù wee!» À né teèn ngelá, ye bó a: «Né ka bú.» Bó den cuù, ye bú a: «Sâ né càṅ seèn.» ¹⁶ Cu sâ hin née ka gò den ye. Bó gulu hin ndò, bó ṅene né ka Piêr bòn, geí laré bó gwà doón. ¹⁷ À me njií bó mé be, ye bó a, bí húné noón. À se bó gèh dé mé Fehtoò beèh la naâ bú lè gwà cibi sòm keèh. Jomo sâ, ye bó a, bó túé kèh Jâk mé bò déi ménâ ma. À yuo kela ndò, à nde ser toò.

¹⁸ Cieé yeé ṅaga baá, bèmè taré mân kò die lètenè bò sóji, bó munó kuú njií mé Piêr la naâ ṅaá seér, bó kwà ṅgwéh. ¹⁹ *Herôde ye, bó fón bú fòòn. Bó fòòn kuú mene, bó bú kwà ṅgwéh ndò. À ye, bó bíé bò sóji cécéné cécéné ma. À bie le mé bó, ye wúlá bó wulá. Jomo sâ, à yuo ké Judê, à fòòn gò Sesarê ndò, à nde cer den ṅgogò ké sâ.

Cio *Herôde

²⁰ Herôde bar lom bò Tîr bò, mé bò Sidòṅ bò dé nduàn. Yeé baá ménâ, bó kwaá sòn, bó nde sie gule nuaá mé ke yeé gwà cerrè Herôde, Yilí nùà sâ né Blasta. Bó ye te bó bó nde ké yoòr Herôde, bó dua bú dolè lètenè boòn bóób

ma. Lòu sam, yáb boòn yuo yeé te tàbè seèn.

²¹ Cieé mé bó lé sie kwaá naâ sâ yeé waá baá, Herôde su cògò mgbè seèn, à ṅaá den te kògò, à yila bó ndeé, à nde bó faá nùà koò nde yeé nò. ²² Bó bòm bú ye: «Dé hên hueh nùar sam cuú, né hueh Càṅ.» ²³ Tètèi sam, cili Càṅ Dueé suagà ter, si bú ṅgwagán, sòn mé à la meé naâ Càṅ doò, à kuú ndò.

²⁴ Ngòr Càṅ dé seèn kò lom né bèh doón yaám ndeé.

²⁵ Bàrnàbâs bò Sôl yeé boó sòm aá seé boòn ké Jerusalem, bó fòòn gò, bó cu cu jomo, bó weh sie Jân mé bó yilá cu né Mârk beè.

13

Càṅ balé kwaá Bàrnàbâs bò Sôl hiín

¹ Bò *sòn-Càṅ bò mé bò fèh-njèh bò lé naâ lè bòn bò Yeésò bò ké Antiòs teèn. Lé naâ bò Bàrnàbâs mé Simeón; bó bú yilá né Nùà Yilí. Lùsiùs nùà Sirèn lé naâ teèn ndò, bò Manahên. Dé seèn, bò mgbè *Herôde lé kulá naâ becénè. Sôl lé naâ teèn ndò. ² Cieé déi, bó yeé baá Càṅ dua, bó né yáb jolo, Cúcuí ṅagá ye bó a: «Bí sòm kwá Bàrnàbâs bò Sôl hiín, mè né bó mé seé déi yilá.» ³ Bó yeé ngweé aá ménâ, bó jolo cu yáb, bó dua Càṅ, bó ba bó be felè, bó yi njií bó.

Bàrnàbâs bò Sôl ké Sîpre

⁴⁻⁵ Cúcuí ṅagá yeé tema njií aá Bàrnàbâs bò Sôl ménâ, bó nde baá-re ké Selusí. Bó weh sie Jân-Mârk jomò, te à nde gam bó. Bó wa ké teèn, bó yila bàtò, bó nde lè tàbè Sîpre; tàbè sâ tena le né yí lètenè nòmò. Bó wa lè loó déi, yilí seèn né Sàlámínà, bó yila ṅòr Càṅ te gwà sóu bò *Jûf seé.

⁶ Jomo sâ bó kela keèh loó sâ, bó yuo kela ké Pafòs. Bó wa teèn, bó kwa nùà táhunò déi, yilí seèn né Bar-Yeésò, né nùà Jûf, à né bò

nùar bele den, wa nyí né sòn-Càṅ.
 7 Dene seèn lé naá loòm kwarè
 ṅgómna Serjiú Polùs. ṅgómna sà
 lé naá mé feh teèn. À yeé ṅgweé
 aá njàgà Bàrnàbàs bô Sôl, à yilá
 njií bô ká toò seèn bèh ṅgòr Càṅ
 ṅgweé ndo.

8 Nùà táhunò hèllè, yilí seèn lè
 ju loò bòn né Elímà, à yeé ṅene
 aá ménà, à furú kuú mé sà, à né
 kèkènè déi bô, te ṅgómna temé
 te ṅgòr Càṅe kwá ní cú. 9 Sà
 Sôl mé yilí déi né cu Pôl, lé naá
 mé terreb Cúcuí Nàgà yoòr, à yilá
 nùà doò njolò ke njegeè, 10 ye bú
 a: «Mè jue né wò ṅuna *Sátàn,
 wò bô nùar bele wula gi né kó,ò,
 nùà bònò bô gècèn bô né wò,
 nùar veèn. Wò nde né mé bô
 njèh Fehtoò beèh ménà bô góbó
 ndeé den wa? 11 Mè tueé wò,
 kènè Fehtoò beèh nde né wò lobo
 cugó sòm, wò njolo lòu ṅéné ndé
 cú, kò ndeè baá cu déi.» Njolo
 Elímà nyimé yuo ndo. À duòòm
 lòu bobò, à né nùar fòón te derré
 bú be.

12 ṅgómna yeé ṅene aá ménà, à
 kwaá njií temé yoòr Fehtoò beèh.
 Lòu sam, njií mé bô la naá gií bú
 mé yilí Fehtoò beèh tueé doón naá
 bú hiím yógo.

Bò Pôl ké Antiôs lè tàbè Pisidí

13 Pôl bô bô mbaábon yilá cu
 bàtò, bô yuo Pafôs, bô nde ké
 Pèrgè te tàbè Pamfilí. Bô wa ké
 teèn, Jāṅ-Màrk si lo bô ké sà, à cu
 cu dé seèn ké Jerusalem. 14 Bô yuo
 cu Pèrgè, bô nde Antiôs lè tàbè
 Pisidí. Yeé baá mé *cieé sòu, bô
 yilá nde ké gwà sòu, bô den nde
 doó noón. 15 Bô nùar né mvù *sòu
 Músi jaṅé, bô né dé bô *sòn-Càṅ
 bô jaṅé. Bô yeé jaṅé weh aá, bô
 kokoò bô gwà sòu bie njií, ye bô
 Pôl a: «Beè biì njèh tueé né teèn

wa, bí gàm bô nùar mé njèh teèn,
 te yo taré bó taré.»

16 Pôl komo wuo ter ndo, à fo
 njií be ter, ye bó a: «Bí bô *Iseràlà
 bô, mé bô dùlà-Càṅ bô déi doón,
 bí ndògò tie. 17 Béh bô Iseràlà bô
 doón, Tele beèh Càṅ lé naá bô jògò
 bô beèh balé sòm, à boó yam bó
 ké Ejiptò, sà bó ké sà né kìn. Nde
 nde, à sòm cu bó ké teèn mé be
 terrèb seèn. 18 Mé njèh mene, à
 nde yolo soó bó ké ya dueè nyèmà
 yulà nèà.

19 «Jomo sà à kum sòm ndugo
 téhbeh te tàbè Kanahàn felè bòn,
 te bó cer keéh. 20 Bò njií sà doón
 lé naá nyèmà yuií nèà mé yulà tìn
 boó, te jomo sà à sie sòm ye bó
 bô téná-juù bô teèn. Bó boó nde
 den ka mé njèh ménà, tóg nde yuo
 kela lè nàm Samuel sòn-Càṅ.

21 «Yeé wa baá te nàm Samuel,
 bó ye Càṅ a, há sér bó mgbè. Càṅ
 haá bó Sàwúlù ṅuna Kís ndo; né
 bô gèh Benjamèn. Sàwúlù boó te
 kogo nyèmà yulà nèà. 22 Càṅ yeé
 sòm si njií aá bú doó, à haá keéh
 cu kogo mé *Davíd. À tueé kwaá
 bô nùar dene Davíd tieè ndo, ye
 bó a: Nyí ṅene Davíd ṅuna Jésè
 né nyí yoòr yilá, à nde né sòn nyí
 ṅgweé ma.»

23 Pôl den cuù, ye bó a: «Mè
 tueé bí, *nduté ndùtù Davíd déi
 né Yeésò. Càṅ lé naá bú Nùà dueè
 bô Iseràlà bô sie kwaá, te à yilí
 sòm bó. Né faá à lé naá gií bó
 tueé kwaá no. 24 Mé Yeésò ndeè
 waá, sà Jāṅ baá bô huaán Iseràlà
 doón tueé ye bó a, kwéh sér temé
 kweèh, te bó weh nòmò Càṅ ma.
 25 Jāṅ yeé nde aá seé boó gií, à ye
 bô nùar a: Bí ye nyí né nèi wa?
 Nyí tueé bí, nyí nuaá mé bí né kela
 den doò sam. À dé seèn baá jomo
 nyí ndeè, à né nyí mé terreb yógo.

Nyí wúlú ngwéh nuaá mé nde né bú débágá gulè sòm.»

²⁶ Pôl yeé tueé sòm aá dé sâ, à den cuù ye bó a: «Bò nùàr mò, né mene bí bò ndùtè ndùtù Abrahâm, né mene bí bò dùlà-Càṅ bò déi, bó ngòr hên tema njií kuú né felè beèh dɔ́ɔṅ, te yili sòm béh. ²⁷ Mé njéh mene, bò Jerusalem bò mé bò kokoô bò bɔ̀ɔn mene lé ndègè Yeésò néné kó ná ngwéh. Mé *cieé sòu dé kàn bó né mene felè seèn lè mvù bò sòn-Càṅ bò jané, dɔ́ɔṅ né gi beè bɔ̀ɔn ndúg. Mé njéh mene, bó yeé sií njií aá bú ju yoòr, mboón ye faá bò sòn-Càṅ bò lé naá gi tueé nɔ. ²⁸ Bó mene bú mé kwòm ciòò yoòr néné ngwéh, bó ye *Pilátò a, wúlá lòm bú wulá. ²⁹ Bò njií mé ngòr Càṅ tueé gi né felè seèn yeé mboón gi aá, bó mvualé sòm ye bú te tou fagâ, bó nde jɔgɔ furu sòm bú ndɔ. ³⁰ Càṅ mé ngeér sam, à yeé kuú aá, Càṅ komo sòm cu bú lè cio. ³¹ À bɔ́ɔ cu ká lè wɔ́ṅe cieé kóbeè, à dé sâ néné yuo kela lom aá njòlò bò mbòn seèn. Bò sòn seèn kènè né bó. Bó bò sâ bò lé yuoó naá Galilé kɔ́ɔ, bó njií lo bú ké Jerusalem.

³² «Béh hên nde kuú naá bí Njàgà Bagaà sâ tueé ndɔ. Béh tueé bí, ndéb mé Càṅ lé tueé loò naá mé bò jògò bò beèh dɔ́ɔṅ ³³ kènè mboón aá ká lètenè beèh, béh bò ndùtè ndùtù bɔ̀ɔn. Càṅ lé naá Yeésò te cio komo sòm cu, faá bó lé nyagá kwaá naá lè mvù bene *Davíd kòb fà nɔ, ye:

Wò né Huaán mò,
lan mè baá Tele yeè.»

³⁴ Pôl den cuù ye bó a: «Càṅ lé ye, nyí nde né bú dé seèn te cio komo sòm, te à dé seèn tàbè nǎ cú. À lé naá gi ménâ tueé ye:

Njií mé nyí lé naá mé Davíd tueé kwaá,
nyí nde né bí mé njéh kulú ṅagá nyegé.

³⁵ Davíd beré déi tueé cu né ménâ ndɔ, ye:

Wò ndeè yeè gwàn ndé ngwéh dé nùàr yeè fɔ le dòu.

³⁶ Á sâ, Davíd lé bɔ́ɔ naá kaà te nàm dé seèn sâ faá Càṅ gwaán nê ndɔ. Mé njéh mene, à kuú, bó furu yii bú lè sà mé bó lé furú naá bò tele seèn léi jògò teèn, à ṅa dé seèn tàbè. ³⁷ Dé nuaá mé Càṅ lé naá lè cio komo sòm, môn sam, à lé dé seèn lòu fɔ ná ngwéh.

³⁸ «Sâ bò nùàr mò, bí kóɔ ye, Càṅ bí veèn yoòr kulu sòm lom nde né mé yili nùà bú sâ. Né Yeésò. ³⁹ Bí kó cú kɔ́ɔ ye, bòó mé né temé yoòr seèn kwaá njií dɔ́ɔṅ yili yuo nde né mé bú, dèn ngwéh mé *sóú Músi. Lòu sam, sóú Músi dé seèn nùàr yili kòmò ndé ngwéh. ⁴⁰ Sâ bí bòn feh biì. Mɔ sam, njií mé bò sòn-Càṅ bò lé naá toò nyagá kwaá doò nde né bí kwa; bó lé ye:

⁴¹ Ménâ, bí kè fàn dèn mé njolo, bí bò sèb-nùàr bò.
Bú a, hím ló bí lòu, bí ṅéllé yuò ṅéllé ndɔ!

Te cafané nyí Càṅ bɔ́ɔ mboón seé nyí,

seé mé bó sé tueé kuú mene bí,
bí sé biì gwàn ná ngwéh doò.»

⁴² Pôl bô Bàrnâbâs tueé gi ndɔ. Bó yeé baá cie yuo kelá, bò gwà-sòu bò bɔṅ bó, ye bó a: «Bí cú cú mé sóú dé toò hên, te bí tueé ferré cu béh.» ⁴³ Jomo bilí sâ, bò *Júf mé bòó mé ṅa né Júf lòu kókoó mbaá bele gi Pôl bô Bàrnâbâs. Pôl bô Bàrnâbâs né bò nùàr tueé nyegé, te bó kuú nde den mé fùgò beè Càṅ tetoò.

⁴⁴ Sòú sâ yeé waà baá, nùàr lóó dɔ́ɔŋ kem waà ndɔ, bó bilí ndeé ngòr Càŋ ngweé. ⁴⁵ Bò Jùf yeé nde ñene njií cili nùàr ménâ, sà ñaâ bó lè. Bó duóóm bò ñèh sònò Pól tueé vurú beleè, bó né bú selé. ⁴⁶ Pól bô Bàrnàbâs né lom tég te ngòr Càŋe njebá taré, bó ye bò Jùf a: «Njua mé béh lé ngòr Càŋ duóóm naâ ká lètenè bií, te bí ngweé logô kóó. Mò bí né lòu beróŋ seér, ye bí yòŋ tètàgà beè Càŋ gwàn ngwéh, wa bí wúlú ngwéh, sâ béh mé njéh nde ser nde aá yoòr bòó mé Jùf sam, ⁴⁷ te den faá Nùà Dueè naá gií béh tueé nɔ, à lé ye:

Nyí lé naá wò toò bòó mé Jùf sam sie kwaá,
te wò den faá ñagâ nɔ,
wò ñagá nde mé njéh bèh dɔ́ɔŋ,
te bò nùàr wón dɔ́ɔŋ yili yuo.»

⁴⁸ Bòó mé Jùf sam yeé nde ngweé njií mân, bó samé ñellé doó dɔ́ɔŋ, bó né ngòr Fehtoò beèh seén. Bòó mé Càŋ lé naâ dé yòŋ tètàgà balé kwaá dɔ́ɔŋ kwaá njií gi temé mé Yeésò. ⁴⁹ Ngòr Càŋ né ka yaám ndeé. Nde nde, laré sie lò sâ beè dɔ́ɔŋ. ⁵⁰ Bò Jùf yeé ñene aá ménâ, bó soób bò dula-Càŋ bò lètenè bò véh dé kokoò, mé bò njonjolo bò lo sâ, te bó bunó Pól bô Bàrnàbâs. Bó kwogɔ sòm bó te tàbè sâ ndɔ.

⁵¹ Pól bô Bàrnàbâs yeé baá mé gò, bó karé sòm fufú gulè, bó fulú njií bó yoòr, bó fɔ́ɔŋ gò Ikoniúm. ⁵² Bò mbòŋ le ké Antiòs ndɔ. Sâ bó baá gi mé Cúcuí Ñagâ yoòr ngulí den, temé lé naá bó mé gècèn mene vɔ́gɔ.

14

Pól bô Bàrnàbâs ké Ikoniúm

¹ Pól bô Bàrnàbâs wa ké Ikoniúm, bó yila nde lè *gwà sòú bò Jùf, bó né bò nùàr ngòr Càŋ

tueé. Bò Jùf mé bòó mé Jùf sam kókoó mbaá kwaá njií gi temé yoòr Yeésò. ² Bò dúagá-tie bò lètenè bò Jùf yeé ñene aá ménâ, bó suií njií bòó mé Jùf sam yoòr Pól bô Bàrnàbâs.

³ Yeé baá ménâ, Pól bô Bàrnàbâs cer ñeí seér cu ké Ikoniúm lòu, bó né te ngòr Fehtoò beèh tég njebá taré, ye bò nùàr a, Càŋ bò nùàr yili sòm yeé dé lòu. Fehtoò beèh lé naâ bó terreba haá, bó né bò fém mé ciè teèn boó yií, te bò nùàr ñene kɔ mé njéh ye né ngòr gècèn. ⁴ Yeé baá ménâ, lóó ker fá: bò déi bele bò Jùf, bò déi jomo bò mbòŋ tebé.

⁵ Jomo sâ, bò Jùf mé bòó mé Jùf sam bó bò mgbè boòn dɔ́ɔŋ kaga taáb, te bó nde Pól bô Bàrnàbâs tobé wulá. ⁶ Bó yeé ngweé aá ménâ, bó dula leér nde ser te tàbè Likoní, lè lóó Lístre mé Dérbè. Bó né kè kèbè ndeé bele, ⁷ bó se Njàgà Bagaà teèn.

Pól bô Bàrnàbâs ké Lístre

⁸ Ké Lístre sâ, nuaré déi lé naá teèn, gule né kuú, à lé mé njéh yuoó naâ lè, à gò gò ngúngwéh. ⁹ Nùà hèllè yeé ñene Pól baá ñèh tueé, à felá njií tie teèn. Pól né ka bú njolò ke njege den, à ñene kɔ ye, nùà hèn né temé te ngòr nyí kwaá njií te taré sòm bú. ¹⁰ À tueé njií mé bú ndɔ, ye bú a: «Kòmò wùò ter, njebá mé gule yeè!» Nùà hèllè lo wuo ter kwar, gɔ keéh lom dé gɔò.

¹¹ Te bò nùàr yeé nde ñene njií mé Pól boó naâ sâ, bó si gògò mé ju lóó boòn Likoní, bó ye: «Né bò càŋ ña né nùàr kóó, bó suagà ká yoòr beèh.» ¹² Bó yilá kwaá bó yilí bò càŋ boòn yoòr. Dé Bàrnàbâs, bó yilá bú *Jeús; bó yilá Pól *Hermès, ye nùà ñèh tueé né bú. ¹³ Ngàn Jeús lé naá teèn ndɔ. À yeé ñene aá ménâ,

à sie ndeè mé bò tela nàgà mé njèh yàgà yoòr, à waà mé njèh ké tütùlù bògò bân, ye te bó bò nuàr ñob haá Bàrnàbàs bô Pôl njèh *sèmè. Sâ mò Jeús hèllè né ké jomo lò mân.

14 Bàrnàbàs bô Pôl yeé nde ñgweé njií mân, temé yulá bó mé njèh, bó sie ñaré bò cògò bòn, bó ñar nde ké lètenè bò nuàr, bó né ké ter logó njií, ye bò nuàr a: 15 «Bí béh mân bójó né dé kei wa? Ñgweéh béh né gi bò nuàr faá bí nò wa? Béh ndeè naâ bí Njàgà Bagaà tueé, ye bí kwéh sér temé, bí sòm be yoòr bò cècàn mân, bí dua seér Càn dueè. À dé seèn né làn, vulú bô tàbè lo síí naâ bú; nòmò mé bò njèh doón lo si gií naâ bú ndò. 16 Léí toò, à lé bò nuàr mé gèh hihiné kwaá lò naâ mé feh bòn, gèh dé kàn né càn seèn dua. 17 Mé njèh mene, à né béh feh den, ye nyí né teèn: nyí béh bagaà bójó den né kóó ma. À né bí nu yi keéh, yab né yaám, dé kàn mé cu seèn, dé kàn mé cu seèn, yab né bí beè merré den, bí né mé vógó-temé mene samé, bí ménâ jéné kó ñgwéh wa?»

18 Pôl né mene ménâ tueé, njií ye bò nuàr a, há lòm bó *sèmè haà. Pôl bô Bàrnàbàs nde bó lege yiín weéh baá lòu.

19 Jomo sâ, bò Jûf kem yuoô ké Antiôs mé Ikoniúm, bó waà doó sâ, bó tueé seér manjo, bò nuàr gwaán seér cu ñgòr bòn, bó tobé si Pôl doó, bó tulu si njií bú ké jomo bân, ye merré déi kuú baá kèn. 20 Bò Yeésò bò yuo bele jomo ndò. Bó yeé baá ké kwarè seèn kaán den, à komo wuo ter, à yila nde cu ké lètenè lò. Cieé ñaga, bô Bàrnàbàs fón gò, bó nde ké Dèrbè.

Baá dé jomo cuí

21 Pôl bô Bàrnàbàs wa ké Dèrbè, bó yila cu Njàgà Bagaà seè. Bò nuàr kókoó mbaá ña gi bò mbòn ké doó sâ. Jomo sâ, bò Pôl cu cu ké Lístre, bó cu cu ké Ikoniúm, mé Antiôs dé Pisidí, 22 bó né bò Yeésò bò yo bójó taré, bó né bó toó nyegé, ye bó a: «Bí dèn lòm te ñgòr Càn tég; gèr né teèn. Béh gèr ñene nde né feh hihiné, te béh nde ye *Lò Càn yilá.» 23 Bó wa mene te bòn bò Yeésò bò dé kàn, bó né bò nuàr teèn balé kwaá, te bó den bò kokoò bò; bó bó jolo weh yáb, bó né Càn felè bòn dua, te bó kwaá lo bó beè Càn. Bó ndèm kwaá lom mé bú.

24 Bó lé naâ te loó hihiné te tàbè Pisidí kelá bele, bó yuo kela te tàbè Pamfilí. Bó yeé wa baá ké teèn, 25 bó duóóm cu ñgòr Càn ké Pèrgè tueé. Jomo sâ, bó nde ké Atalí. 26 Bó yila cu bàtò doó sâ, bó nde Antiôs. Sâ né bèh mé bò Yeésò bò lé naâ bó teèn nyeèn, bó kwaá lo bó beè Càn, Nùà húóm-temé, te bó nde bèh seé seèn mé né kènè mboón hèn.

27 Bó yeé wa baá ké Antiôs, bó yilá bilí cu bò Yeésò bò, bó se bó njií mé Càn lé naâ beè bòn bójó keéh doón, bó se bó gèh dé mé à lé naâ bò mé Jûf sam ceér gulu keéh ndò, bó ye bó a, bò mé Jûf sam lé naâ temé yoòr Yeésò kwaá njií. 28 Bó bò Yeésò bò cer yií cu ké sâ kóbeè.

15

Mbàgà juù dé bò mbòn tebê ké Jerusalem

1 Bò nuaré déi yuoô ké Judé, bó waá ké Antiôs, bó né bò Yeésò bò njèh feh, ye bó a: «Mò bí *ñgór ñob ñgwéh, faá *sóú Músì tueé né nò, bí yilí yùò ndé ñgwéh.» 2 Pôl bô Bàrnàbàs yeé nde ñgweé njií ménâ, bó bom bó, bó bó kwaá njií saàn tarè mân doó felè ñgòr sâ.

Yeé baá ménâ, bô Yeésò bô kaga ndòn ye, Pôl bô Bàrnâbâs mé bô mbeí déi nde né ké Jerusalem yoòr bô mbòn tebé mé bô kokoò bô ñaá ndeé ma, te bô nde nyegé ju sâ. ³ Bó som njií bô ndo. Bó né te tàbè Fenisî mé *Samarî kelá, bô né bô nùàr saán go, ye bô a, bôó mé Jûf sam kènè baá ceér Càṅ bele ma. Bô Yeésò bô yeé ṅgweé aá ménâ, nòré lom bô yoòr dé gècèn.

⁴ Bó wa Jerusalem. Bô mbòn tebé bô kokoò bô mé bô Yeésò bô doón vra weh bô ndo. Jomo sâ, bô Pôl se bele bô bô njií mé Càṅ lé naâ mé bô bôó keéh doón. ⁵ Bô Yeésò bô déi lètenè bô *Fariisîen yeé ṅgweé aá ménâ, bô komo wuo seér cu ter, bô ye: Ndóg, bôó mé Jûf sam, kô bô ṅob bô ṅór ṅòb, bô taga cu bô sóú Músi ndo.

⁶ Bô mbòn tebé mé bô kokoò bô bilí, te bô taán nyegé ṅòr sâ. ⁷ Bó yeé baá saán taré, Pièr komo wuo ter, ye bô a: «Bô nùàr mò, bí né gi kóó ye, Càṅ lé naâ mè ká lètenè bií balé som, baá dàb ndo. Sâ doón, à lé ye te mè nde bôó mé Jûf sam Njàgà Bagaà nyí se, te bô kwaá njií temé teèn. ⁸ Càṅ mé né temé nùàr doón ṅené laré lé béh Cúcuí Nàgà temá njií naâ kóó, à lé bôó mé Jûf sam Cúcuí Nàgà cén sâ tema njií naâ kóó ndo. Sâ ye nyí né bô gwaán faá nyí gwaán né béh no. ⁹ À gwèn lètenè beèh mé bô kwá nyí ṅgwéh. À bô temé bôó ṅagá lom né mé temé yoòr seèn kwaá njií. ¹⁰ Mò né mân, bí né Càṅ teèn me ke, wanóón bí bô nùàr seèn seé felè mbiín kwaá né dé kei? ṅgweéh né seé mé lé naâ bô tele beèh léi jògò yògò, lé naâ béh ménâ yògò ndo wa? Mò né mân, béh mé bô déi mbin haá seér né dé kei wa? ¹¹ Béh né gi kóó ye, Yeésò Fehtoò beèh lé béh yili sóóm

naâ dé lòu. À bô yili som né kèi cén ménâ ndo.»

¹² Pièr tueé som. Sâ bô nùàr né lom noón huné den. Jomo sâ bô ṅgweé Bàrnâbâs bô Pôl baá tueé ndo. Bó tueé bele bô bô fém bô bô cié mé Càṅ lé naâ beè bòn lètenè bôó mé Jûf sam bôó keéh.

¹³ Bàrnâbâs bô Pôl yeé tueé gi aá ménâ, Ják komo wuo ter, ye bô nùàr a: «Bí ṅgwé, bô nùàr mò. ¹⁴ Simôn hèn debbé kuú né felè bôó mé Jûf sam, ye Càṅ lé duóóm naâ bô kwomé, ye te bô den bô nùàr nyí, sâ bòn beèh duóóm née lòu ye. ¹⁵ ṅòr bô *sòn-Càṅ bô die yila cu né ka teèn ménâ nág ndo, né lè mvù nyagá den ye:

¹⁶ Né mè Càṅ Dueè. Gwà *Davíd mé lé naâ die,

mè nde cu né bú ter komo sie kwaá,

mvùr seèn nde cu né yilá gií, mè bôó nyegé bú,

¹⁷ te bô nduté ndùtù seèn ṅene ménâ, bô foón ceér mò.

Bôó mé mè né lò nùàr doón yilá, nde gi né ceér mò Càṅ Dueè foón ndo.

¹⁸ Né Càṅ Dueè mân tueé né kóó, à lé naâ gií bô nùàr tueé, baá dàb ndo.»

¹⁹ Ják den cuú ye bô a: «Mò né beè mò, béh té bôó mé Jûf sam mbaá kì cú, bô kweéh seér gi aá temé kèn. ²⁰ Béh bô nyàgà tágá ní lòm bô ñèh dé cècàn, bô té yàgà yòn ndo, núógó nyaàm mé bô naâ lòu nei wulá, bô té yíé. Né mene húóm dé heè, bô té sònò nágá ní.

²¹ Lòu sam, dàb baá teèn mé bô né bô sóú dé jomò lè *gwà sóú dé kàn feh sóó, bô né lè gwà sóú dé kàn mé *cieé sóú doón jané ndo.»

Mvù mé bô tema njií né yoòr bô Yeésò bô mé Jûf sam

²² Yeé gi aá, bô mbòn tebé bô bô kokoò bô mé bô Yeésò bô doón

kaga ndòn, ye bó nde né bò nuaré déi lètenè bòn sòm, bó kwaá bó jomo Pól bô Bàrnàbàs, bó tema njií bó ké Antiòs ma. Bó balé weh baá-re Júde, yilí seèn déi né cu Barsabàs, bó balé weh Silàs ndo. Bó fà doón né gi bò njonjolo bò lètenè bò mbei. ²³ Bó nyagá haá bó mvù beè, bó ye:

«Bò mbei beèh, béh bò mbòn tehê mé bò kokoò bò mé bò mbei bìi doón né bí bòó mé Jûf sam bieé. Bí né mene ké Antiòs, né mene ké Sirí, né mene ké Silisí doón, béh né bí bieé.

²⁴ «Béh lé naâ ngweé ye, bò nuaré déi lé naâ kán yuo, bó nde bí feh ter ñellé kwaá sé wa? Bí té múnò ye béh lé temà naâ bó kó. ²⁵ Béh né seér ká lètenè beèh bilí taán nyegé, te béh balé tema njií bí bò nuaré déi teèn, te bó njií lo bò mbei beèh Bàrnàbàs bô Pól. ²⁶ Béh tueé bí, Bàrnàbàs bô Pól lé naâ cio lè seé Yeésò *Kristò liim. ²⁷ Béh bò tebé bò sâ balé sòm né Júde bô Silàs. Mvù mé béh nyagá né hèn, bó nde né mé sòn bòn tueé ndo. ²⁸ Béh bò Cúcuí Njagá naâ ndòn kaga, ye bó té bí seé déi felè mbaá mbín kwá, béh tágá lòm bí bòó mé né teèn yilá hèn: ²⁹ Bí té *sèmè dé cècàn yíé, bí té húóm sònò nágá kéh, núógó nyaàm mé bó naâ lòu nei wulá, bí té yíé, bí té yàgà yòn ndo. Mò bí né bò njèh hèn jolo, bí nde né bagasé den. Sâ bí dèn bá-re.»

³⁰ Bó yeé nyagá sòm aá, bò tebé bò foon gò Antiòs ndo. Bó wa ké teèn, bó yilá bilí bò Yeésò bò doón, bó haá bó mvù hèllè, ³¹ bó jané baá-re toò bò nuà. Bò nuà yeé ngweé aá, temé vógó bó lè, yo taré cu bó ndo.

³² Sâ Júde bô Silàs fà doón toò

naá giì bò *sòn-Càn bò. Bó yila cu teèn tètèi tueé den, bó né bò nuàr toó nyegé, bó né bó yo bój taré. ³³ Bó bó cer weh ké doó sâ teèn. Jomo sâ bó bò nuàr bie gò, bó yuo, te bó cu cu ké yoòr bòó mé lé temà naâ bò. [³⁴ Te Silàs nde ye tueé, ye nyí nde né ké sâ den le.]

³⁵ Sâ Pól bô Bàrnàbàs né yeé ké Antiòs sâ ndo, bó bò mbei déi kókoó mbaá né bò nuàr ngòr Fehtoò beèh feh, bó né bó se.

Kèrrè lètenè Pól bô Bàrnàbàs

³⁶ Nde nde, Pól ye Bàrnàbàs a: «Ndê, béh nde bò Yeésò bò yon ke, kò ngweéh bèh mé béh lé naâ mé ngòr Fehtoò beèh te loó hihiné tueé kelá doón, bó né gi taré wa?»

³⁷ Bàrnàbàs ye te bó weh sie Jân, mé bó yilá cu né Mârk beè. ³⁸ Pól berón ye bú a: «À lé naâ béh ké Pamfilí si loó, ye nyí bèh seé déi ndé cú.» ³⁹ Teèn sâ tógò kò die lètenè bòn, bógò ñaá ter, bó géé le doó sâ. Bàrnàbàs weh Mârk, bó bú yila bàtò, bó nde ké Sípre. ⁴⁰ Pól balé weh dé seèn Silàs. Bó bú yeé baá mé gò, bò Yeésò bò dua Càn felè bòn, bó kwaá lo bó beè Fehtoò beèh, te à gam bó mé húóm-temé seèn. ⁴¹ Bó yuo ndo, bó nde yon laré tàbè Sirí mé Silisí mene, bó né bò Yeésò bò bèh doón yo bój taré bele.

16

Timotê jomo Pól bô Silàs

¹ Pól wa ké Dèrbè, à nde ké Lìstrè ndo. Sâ mbòn déi lé naâ ké sâ teèn, yilí seèn né Timotê. Meí seèn né *Jûf mé gwaán né ceér Yeésò. Tele dé seèn né nuà Grèek. ² Bò Yeésò bò ké Lìstrè mé Ikoniùm mene né gi dene seèn keí. ³ Yeé baá ménâ, Pól ye nyí nde né bú jomo nyí weh sie; à weh bú ndo, à nde *ñob bú ngór. Lé naâ felè bò Jûf. Sâ bò Jûf te tàbè sâ

né gi kóó ye, tele Timotê né nùà Greék.

⁴ Jomo sâ bó yuo, bó nde te lóó hihinê kelá bele. Ndéb mé bò mbòñ tebê bó bò kokoó bò lé naâ ké Jerusalem sagá doó, bó né bò nùàr Yeésò tagá bele. ⁵ Bò Yeésò bò né cu terre b te ceér Càñe kwa ñeí; cieé doón nùàr ko lom baá-re te mbeí sagá yilá.

Vuú Pól ké Troás

⁶ Cúcuí Ñagá yíin bó ngòr Càñ lè tàbè Asiá tueè. Yeé baá ménâ, bó kela keéh tàbè Friji mé Galatí, ⁷ bó wa ké kwarè Misí, ye te bó yuo kela Bitiní. Lón sam, Cúcuí Yeésò yíin cu bó. ⁸ Bó kela keéh Misí, bó suaga nde ké Troás. ⁹ Yeé baá cibíteen, kulu Pól faá vuú nò; à ñene nùà Masedínà déi waá baá, né ter ñebá den, ye bú a: «Kúkùr yeé, ñá kelá yeé ká Masedínà yoòr beèh, te wò gam béh teèn!» ¹⁰ Vuú yeé kulu aá Pól mân, béh yila ceér Masedínà fòón ndo. Sâ béh naâ mé ñéh kóó gií, ye Càñ béh yilá ñjii né ké sâ, te béh nde Njàgà Bagaà ké lètenè bòn se.

Ndèm Lídià ké Filíp

¹¹ Jomo sâ, béh yila bàtò, béh yuo Troás, béh lemé nde Samoterâ; tàbè sâ né yí lètenè nòmò mân. Cieé ñaga béh fòón cu gò, béh nde Niàpòlí. ¹² Béh yuo cu sâ, béh nde Filíp; lè tàbè Masedínà doón ngómna lé den logó naâ teèn. Kòb tàbè sâ né dé seèn beè bò Ròm bò. Béh cer yíi lo sâ kóbeè.

¹³ Mé *cieé sòu, béh yuo ká lo, béh nde ké sòn nòmò, ye merré déi béh kwa nde né beèh mé bò *Júf dua yeé Càñ teèn ké sâ. Béh wa ké teèn, béh den nde doó, béh bò véh mé lé bilí deén naâ ké sâ né sòn tueé den. ¹⁴ Ma déi naâ lètenè bòn teèn, yilí seèn né Lídià; à lé yuoó naâ Tiatír, à né yeé cògò nyàgàm go. Ma bú séná né nùà dùlà-Càñ. Béh yeé

baá tueé, Fehtoò beèh gulu logó bú temé te à felá ñjii tie teèn.

¹⁵ Jomo sâ bó kou bú nòmò Càñ mé mbàgà seèn mene ndo. À ye béh a: «Ñgweéh bí né kóó ye, mè baá nùà Fehtoò beèh mà. Sâ bí ndê cèr wèh ké lo mò teèn.» À yeé baá béh ménâ ñeí, béh bó nde ndo.

Ké Filíp lè gwà cibi

¹⁶ Cieé déi béh lé naâ bèh Càñ duaá ndeé, béh bò huaán vèh déi kwaré ceér dueè. À lé naâ mé tándulu yoòr. Mò baá bú ñaâ, bò ñjii mé nde né bóó doón, à né yeé cie tueé kwaá, à né kàgàlòñ teèn kókoó mbaá kwa, à né bò tele seé seèn haá.

¹⁷ À yeé ñene aá béh, à yuo bele béh, à né ké ter yie ñjii, ye bò nùàr a: «Bò nùà hèn dé bòn bóó né seé dé Càñ terre b. Bó ndeè naâ bí ceér feh keéh, te bí yili yuo mé ñéh.»

¹⁸ À yie sòó méménâ cieé kókoó mbaá. Yeé yóó baá, temé ñaâ Pól mé càñ tándulu yoòr huaán doó, à bele seér, ye bú a: «Mé yilí Yeésò *Kristò, yùò kelá yoòr huaán hèn, mè tueé wò!» Tándulu hèllè yuo kela lè sòn seèn noón ménâ ndo.

¹⁹ Bò tele seé huaán doó yeé ñene ye ceér kàgàlòñ bòn beè huaán doó surí baá kèn, bó sie mgbómé ñjii Pól bò Silás ké cie yoòr bò kokoó bò dé loó. ²⁰ Bò sâ bò weh ñjii ser cu bó ké toò bò dé ngómna, bó ye bó a: «Bò fà bò hèn né loó beéh. Bó né Júf, ²¹ béh né bò Ròm bò; bó béh feh seér né *sòu bòn, ye béh bele cí. Ñgweéh beè beèh né jolo mà.»

²² Te bò nùàr yeé nde ñgweé ñjii mân, bó jeré ñellé doó doón. Bò kokoó bò sie ñaré som Pól bò Silás cògò yoòr, ye te bò nùàr tegé nyegé ye bó núr. ²³ Bó yeé duún aá bó ménâ, bó nde si yíi bó gwà cibi, bó taga lo kè-nùàr ndo. ²⁴ Te kè-nùàr yeé ñgweé ñjii ménâ, à nde

weh ferá kwaá bó ké lè kòn dé ké jomò, à yíí bó fògò gulè ndò.

²⁵ Yeé baá lógòtèen, sâ Pôl bô Silâs né Càn dua, bó né bú mé bené seén njií. Sâ bô gwà cibì bô né ñgweé ndò. ²⁶ Bó yeé ñgweé, tàbè baá jilí taré, né gwà cibì hèllè mé mañ mene teèn jilí keéh. Bô hin né mé be bòn komó ndeé, fògò né bô gwà cibì bô dóón gulè koló yuo gií, né doó sue ndeé.

²⁷ Kè-nùàr nyimé yuoô, sâ bô hin gwà cibì dóón baá gi lelòñ. Feh ñellé bú ter, ye merré déi bô gwà cibì bô durá yuo gi aá. À sua bòu, ye te nyí nde aá yo nyí sieé wulá. ²⁸ Pôl pam njií ké ter, ye bú a: «Té feh yeé mbaá wulá kú, béh né gi hèn dóón ye!» ²⁹ Kè-nùàr bie we ndò, à mogo dula yila nde ké gwà cibì, à ndelé cemmé nde doó gulè Pôl bô Silâs mé veéh mene. ³⁰ Jomo sâ à som keéh bó, ye bó a: «Bò kokoô bô mò, mè bôó nde né naàn, te mè yili yuo wa?» ³¹ Bó ye bú a: «Kwá njií lòm temé mé Yeésò Fehtoò beèh, wò nde né yili yuo, mé mbàgà yeé mene.» ³² Bó tueé kwaá bú mé mbàgà seèn mene ñgòr Fehtoò beèh ndò.

³³ Cibítèné doó sâ kè-nùàr weh bó, à nde bó nyer yaga nyegé. Bó kou som bó nòmò Càn gwà dóón ndò. ³⁴ À ñaá kwaá njií bó ké gwò seèn, à haá bó yáb. Yo nòré bú mé mbàgà seèn mene. Lòu sam, à lé naá loòm mé vógó-temé, ye nyí temé kwaá njií aá yoòr Càn.

³⁵ Cieé yeé ñaga baá, bô kokoô bô dé ñgómna tema njií ye kè-nùàr a, yí njií bô nùà sâ ma. ³⁶ Kè-nùàr nde ké yoòr Pôl, ye bú a: «Bò kokoô bô tema njií naá ye, yí njií bí yíi. Sâ bí ndé bá-re бага.» ³⁷ Pôl deên ndò, ye bô tebé bô a: «Béh né bô huaán Róm; bó lé ju felè beèh túé ná ñgwéh, bó ye bô nùàr a, kó lòm béh núr duùn, bó ndé béh ká gwà cibì yíí njií. Lé naá njolò bô

nùàr. Yeé baá dé soòm, te bó som leér béh lòu wa? Ndóg ndò. Mò né ménâ, sâ bó ndé yí ká béh mé be bòn.»

³⁸ Bô tebé bô nde cu bô kokoô bô ménâ tueé. Bó yeé nde ñgweé njií ye Pôl bô Silâs né bô huaán Róm mân, veéh bôó bó ñjèh. ³⁹ Bó nde bó be kobó. Jomo sâ, bó som bó gwà cibì, bó ye bó a: «Kúkùr, bí yùò lò hèn yuoò.» ⁴⁰ Pôl bô Silâs yeé yuo kelà baá gwà cibì, bó nde ké gwò Lídià. Bó yeé ñene aá bô Yeésò bô, bó toó nyegé cu bó, jomo sâ bó fòón gò ndò.

17

Pôl bô Silâs ké Tesalonik

¹ Bó kela keéh Amfipolí mé Àpòlòni, bó wa ké Tesalonik. Ké sâ *gwà sòu bô Jùf né teèn. ² Yeé baá mé *cieé sòu, Pôl yila nde cu teèn, faá à né yeé mé bô gwà sòu déi bôó nò. Bó bô nùàr né felè ñgòr Càn tueé kuú. À bôó ké teèn sóndè tagár. ³ À né bó se, ye bó a: «Lé naá gií tueé ye, *Nùà Còñ sé naá kaà gèr ñené, te à nde ye lè cio komo yuo. Sâ jue né Yeésò mé mè né bí se hèn, Nùà Còñ né bú.» ⁴ Bô déi lètenè bòn kwaá njií temé teèn, bó yuo bele Pôl bô Silâs. Bô dùlà-Càn bô lètenè bô Greèk, mé bô véh dé kokoô ñgún mbaá bôó gi ménâ ndò.

⁵ Bô Jùf yeé ñene aá ménâ, sà ñgwa ñaá cuú bó lè, bó nde bô vevené bô ceceér domó fòón, te bó nde kò si bèmè lètenè bô nùàr. Lòó dóón jilí gi. Bó ñar wa ké gwò Jásòñ, te bó sie njií Pôl bô Silâs ké cie toò bô nùàr. ⁶ Bó wa ké teèn, bó Pôl bô Silâs kwà ñgwéh, bó sie le mé Jásòñ bó bô Yeésò bô déi, bó tulu nde mé bó ké toò bô kokoô bô, bó né sònò bòm ye: «*Wón dóón beéh gi né bô nùàr hèn, bó mé ñjèh ká lètenè beèh waà kèn! ⁷ Jásòñ bó ké gwò seèn weh kwaá né dé kei wa? Bó bó dóón né gi

bò táré-feh bò, bó sóú Mgbè Ròm dùlà cú, bó ye bò nùàr a, mgbè dueé déi né teèn, wa yilí seèn né Yeésò sé wa!»

⁸ Bò nùàr bó bò kokoô bò yeé nde ñgweé njií mân, bó cer gi seé. ⁹ Bó ye Jásòn bó bò mbaábon a: «Kò bí gwòm sòn sâ lòu.» Bó yeé gwòm aá, bó yi ye bó ndò.

Pól bô Silâs ké Bèrê

¹⁰ Cibí yeé yilí baá, bò Yeésò bò som njií ser Pól bô Silâs ké Bèrê. Bó yeé wa baá ké teèn, bó yila cu gwà sóú bò Jûf. ¹¹ Bò Jûf dé sâ lé huòm kela naâ kóó mé bò dé ké Tesaloník. Ngòr Càṅ mé Pól lé naâ bó tueé doón, bó lé naâ tie teèn felá njií, bó né mvù Càṅ cieé doón ke soó, te bó ñene, njií mé Pól né tueé doó kò ñgweéh né teèn yilá wa? ¹² Bó yeé ñene nyegé aá, bò nùàr kókoó mbaá kwaá njií gi temé teèn ndò. Lètenè bò Greêk, bò véh dé kokoô mé bò siib ñgún mbaá kwaá njií gi temé lè ñgòr Càṅe.

¹³ Bò Jûf dé ké Tesaloník ñgweé njií cu, ye Pól né ñgòr Càṅ ké Bèrê tueé, bó kem fulu nde ké teèn, bó né bò nùàr soób, bò nùàr duóóm furú. ¹⁴ Doó sâ bò Yeésò bò som Pól ndò, bó lemé njií bú ké sòn nòmò koô. Silâs bô Timoté den le dé boón ké Bèrê. ¹⁵ Bòó mé lé njií lòò naâ Pól wa ké Àtên, bó kwaá lo bú teèn, bó cu cu ké Bèrê, te bó tueé cu Silâs bô Timoté tebé Pól, ye bó a: «Pól ye, júée bí a, bí yuò bèlè nyí, bí té ñgágá só ma.»

Pól ké Àtên

¹⁶ Pól yeé wa baá ké Àtên, à kela den Silâs bô Timoté ké teèn. À ñene bò Àtên bò né càṅ gènnè hihiné dua, mò né lom lòó doón merré ndeé. Pól yieé kuú cu mé nyie. ¹⁷ Yeé baá ménâ, à nde ké *gwà sóú bò Jûf. Bó bò Jûf mé bò dùlà-Càṅ bò déi né ñhè tueé. Cieé

doón à né ké mbartògo lètenè bò nùàr ndeé, bó bó né ñhè tueé ndò.

¹⁸ Bò nùà-tòu bò déi lé naâ teèn; bò déi lé naâ bò *Èpikuriên, bò déi *Sitoyisiên. Bó yeé baá ñhè sònò Pól ñgweé, bò déi ye, à sâ tueé cugó den né kei wa? Bò déi tueé seér ye, den né faá à tueé den né felè bò càṅ dé hiin nò. Sâ Pól lé tueé deén naâ felè Yeésò, mé lé naâ lè cio komo yuo.

¹⁹ Yeé baá ménâ, bó weh njií bú ké te mògò. Yilí mògò sâ né Areopáje, bó ye bú a: «Ñhè feé mé wò né feh doó yuoò he wa? ²⁰ Béh sònò yeé ñgweé né ñhè kèkènè. Béh gwaán né ñgweé nyegê.» ²¹ Sâ bò Àtên bò bó bò kìn mé né lètenè boón doón né yeé doó sâ soó, bó kò lom ñhè fefeé lètenè boón tueé kuú.

²² Yeé baá ménâ, Pól komo wuo ter ké lètenè Areopáje ndò, ye bó a: «Mè né ñené ye, mé gècèn mene bí bò Àtên bò né mé temé bò càṅ duaà lè. ²³ Mè naâ lòó bìi beé yon sie, mè naâ bò mò càṅ bìi hihiné ñené. Mè nde kwa mò déi teèn, à dé seèn née lòu ye. Bó teèn nyagá kwaá né ye: Càṅ dé hèn, béh née bú dé seèn kó ñgweéh ye. Bí ñgwé-re! Njií mé bí né bú mbaá dua den, mé bí kó ñgwéh sâ, mè tétég hèn ndeè naâ bí felè seèn tueé nyegé. ²⁴ Càṅ bú sâ lé wón sií naâ kóó, bò ñhè teèn doón lé si gií naâ bú. Né Nùà Dueè, à vulú bô tàbè boó ñaâ kóó. Mò mé bò nùàr me né mé be, à dé seèn teèn cèr bèh. ²⁵ À túé ñgwéh ye nuaré déi a, há nyí njeré déi, à bò nùàr doón koó seér né kóó. À bó yòn mé cúcuí mé ñhè doón haá gi né kóó.

²⁶ «À lé boó naâ kóó, te gèh nùà cèn nde ye wón beé yaám sie, à bó kerré kwaá bele mé lò hihiné, nàm hihiné ndò. ²⁷ Sâ doón ye te

bó foon ceér nyí foon; ye merré déi bó nde né nyí beré déi bobó kwa. Bó né kán mé kán bobó ndeé, sá Càn nua njèh né gi kware beèh ndo.

²⁸ «Mè tueé bí, den né faá bò go-njon lètené biì lé naá giì tueé no, bó lé ye: béh yon né mé bú, béh yieé yili né mé bú, béh den né mé bú. Bó lé naá cuù tueé ye, béh né bò nuna Càn ndo.

²⁹ «Bò mbeí mò, hèn mo béh ko gi aá mân kèn, ye béh né bò nuna seèn, sá béh munó seér den né kei, ye ko Càn sé la den seér cu faá ngùlàmur* no wa? Sâ tueé né ye, nùàr den cuù nde né mé lo seèn nua njèh, à bore cu tou, à me lon, à goré taá, te na Càn terrèb wa? Bò nùàr bó yeé ménâ. ³⁰ Mé njèh mene, Càn dé sâ tán cú, à tueé seér né ye, sâ doón bó lé ndugó seér naâ lòu. Kènê à né mé nùàr wón doón tueé njiì ye bó a, kwèh sér temé kweèh. ³¹ Lòu sam, Càn cieé ju tenâ ter sie kwaá gi aá kèn; nde né felè wón doón. Nua gècèn ju sâ tena nde né kóó. À tena yí nde né teèn. Càn lé naá giì nua sâ balé kwaá, à lé naâ nua sâ te cio komo som, te bò nùàr nene ko teèn.»

³² Bò nùàr yeé nde ngweé njiì dé mé Pól ye: nùàr lé naâ lè cio komo yuo mân, bò déi tobé bú séb; bò déi ye bú a: «Béh nde cu nées ngòr hèn sònò yeé cieé déi ngweé nyegé ye.» ³³ Yeé baá mân, Pól kwaá lo bó ndo. ³⁴ Sâ bò déi ngòr seèn gwaán gi aá kèn, bó yuo bele bú. Ké lètené bòn sâ lé naâ Denís, nua Areopáje, mé ma déi, yilí seèn né Damarís, bó bò mbaábon.

18

Pól ké Korènt

¹ Jomo sâ, Pól yuo ké Àtèn ndo, à nde ké Korènt. ² Wa ké teèn,

à kwa nua *Júf déi, yilí seèn né Akilâ, né bò huaán loó Pôn. Bò veèh seèn Prisíl lé yuoò lè loó Róm lè tàbè Italí, bó waà nées ké Korènt waà ye. Lòu sam, mgbè Klòdè lé ye bò Júf a, yuò gi ká Róm doón yuoò. Pól ye wa baá, à yila kwa bó. ³ Sâ bò Akilâ né mé seé cèn ndo. Seé bòn né gi *gwà cògò saá. Pól den baá-re ké lo bòn, bó bú né gwà cògò saá. ⁴ Mé *cieé sòu dé kán, Pól né ké *gwà sòu bò Júf ndeé, à né ngòr Càn teèn tueé, à né bò Júf mé bò Greèk teèn dor kwa keéh.

⁵ Jomo sâ Silàs bó Timotê mé lé naâ ké Masedínà waà ndo. Bó yeé waà baá, Pól ko lom aá dé seèn ngòr Càn tueé, à né bò Júf tueé yon, ye bó a: «Yeésò né *Nua Càn.» ⁶ Bò Júf berón, bó kem sue bú yoòr mé séb. À yeé nene aá ménâ, à ka cògò seèn, te fufú loó bòn mvugo cu cu yoòr bòn; à ye bó a: «Mo bí leér le mene, né beè biì; bó mé mè bié ndé cú. Kènê, mè nde seér nde aá yoòr bóó mé Júf sam, mè feh bó.»

⁷ À foon gò ndo, à nde ké lo nua dùlâ-Càn déi, yilí seèn né Títius Jústus. Gwà seèn né kwarè gwà sòu hèllè. ⁸ Sâ Krispús, nua koò gwà sòu sâ dé seèn Fehtoò beèh gwaán gi aá kèn; bú mé mbàgà seèn mene. Bò Korènt bò kókoó mbaá lé naâ ngòr Pól ngweé, bó kwaá njiì temé teèn ndo. Bó weh nòmò Càn.

⁹ Cíbíteèn déi, kulu Pól faá vuù no, Fehtoò beèh ye bú a: «Té vèh, kó lom tueé, té húné. ¹⁰ Mè né teèn; nuaré déi wò be veèn yoòr kèrà nji ndé ngwéh. Bò nùàr mò né lo hèn ngún.» ¹¹ Pól bóó ké Korènt gùm nyemà mé kwèh ndo, à né ngòr Càn tueé.

¹² Cu mé Gàliôn, nua Róm, lé naâ ngómna te tàbè Akayí, bò Júf lé naâ Pól ké te *mbàgà juù bilí sie

* **17:29** 17:29 Njiì mé bó bóó né te den faá nùàr, faá nyam ndo.

njií. ¹³ Bó wa, bó ye: «Nùà hên né bò nùàr dɔ́ɔr, te bó dua seér Càn faá sòú beèh né yíin nɔ.» ¹⁴ Pól yeé nde aá sòn komo, Gàlión ye bò Jáf a: «Hên, mɔ sé né-re ngòr dùkàn déi, mè sé naá-re sòn bìi ngweé. ¹⁵ Á, gèh bò saân dé mbembaâ hên seèn né felè bò ngòr, mé bò yilí nùàr, mé bò sòú bìi. Ngweéh dé sâ né ju bìi wa? Mè teèn sam.» ¹⁶ À som keéh bó cie. ¹⁷ Yeé baá ménâ, bó nar sie Sostèn nùà koô ké *gwà sòú bɔ̀ɔn, bó duún lo bú núr ké cie sâ; Gàlión sòn teèn yí ngwéh ménâ ndɔ.

Ké Antiòs cu cuú

¹⁸ Pól cer yíi cu ké Kòrènt kóbeè. Jomo sâ, à kwaá lo bò mbaábɔn, à yila bàtò, te à nde Sirí. Lé naâ bó bò Prisíl mé Akilâ. Bó yeé baá mé gò, à bele som feh ké Sênkrè, te à jolo tou. ¹⁹ Jomo sâ bó fɔ́ɔn gò Efèse ndɔ. Bó yeé baá ké sâ, Pól kwaá lo Akilâ bò Prisíl, à nde dé seèn ké gwà sòú, bó bò Jáf yila njèh teèn tueé ndɔ. ²⁰ Yeé baá ménâ, bó bɔ̀ɔn bú, te bó bó cer weh teèn. Pól berón, ²¹ ye bó a, mɔ Càn gwaán aá, nyí ndeè né cuú ma. Bó bó bie. À yila cu bàtò ké Efèse sâ, à fɔ́ɔn gò. ²² À nde doó suaga ké Sesarê, à nde cu ké Jerusalem bò Yeésò bò bie weh, te à nde cu ké Antiòs.

²³ À cer weh ké Antiòs sâ teèn, te à yuo cu ye ké sâ, à nde cu lè tàbè Galatí mé Friji, à né cu bò mbòn dɔ́ɔn yo bó taré.

Apolòs ké Efèse mé Kòrènt

²⁴ Nùà Jáf déi lé waà naâ ké Efèse, yilí seèn né Apolòs. À né bò huaán Alesandri. Nùà hèllè lé naâ njèh sònò tueé ngulí, à né mvù Càn kɔ́ɔ nyegé ndɔ. ²⁵ Bó lé naâ bú ceér Fehtoò beèh Yeésò feh. À teèn tegé yila lom mé feh mene, à né bò déi jéjég ménâ feh keéh.

Njèh cén, à lé kɔ loóm naâ nòmò Càn dé Jáf. ²⁶ À yeé wa baá, à yila keéh lom njèh te *gwà sòú feèh, à njeré déi vèh ngwéh. Prisíl bò Akilâ yeé ngweé aá ménâ, bó weh njií bú ké jomo, bó se nyegé bú ceér Càn.

²⁷ Jomo sâ à ye, nyí nde né te tàbè Akayí ndeé. Bò mbei yeé ngweé aá ménâ, bó gwaán, bó nyagá haá bú mvù beè te bò Yeésò bò te tàbè Akayí ñene ménâ, bó sie nyegé bú. À yeé baá ké teèn, Càn bóú bú бага ndɔ, à gam lom bò Yeésò bò dé tueé sam. ²⁸ Bò Jáf sòn toò seèn túé kwà cú. À né bó cie toò bò nùàr tueé som, ye bó né feh sabé; à né bó te mvù Cànge lemé njií, te bó ñene kɔ teèn, ye *Nùà Còn né Yeésò.

19

Pól ké Efèse

¹ Te cu mé Apolòs né ké Kòrènt sâ, Pól lé naâ dé seèn te bò lò tòre ñaá kelá bele, à suaga nde ké Efèse. Wa ké teèn, à kwa bò mbòn déi, ² ye bó a: «Cu mé bí lé naâ temé mé Càn kwaá njií, bí lé naâ Cúcuí Ñagâ kwa wa?» Bó ye bú a: «Ndóg, nuaré déi béh túé ngúngwéh ye Cúcuí Ñagâ né teèn.» ³ Pól ye bó a: «Bó lé bí kou naâ mé nòmò Càn dé heè wa?» Bó ye bú a: «Lé naâ mé nòmò Càn dé Jáf.» ⁴ Pól ye bó a: «Jáf lé bò nùàr kou belé naâ, te feh keéh ye bó kweéh seér aá temé. À lé naá gií bó tueé ye bó a, nuaré déi baá jomo nyí ndeé, bó kwá ní temé yoòr seèn ma. À lé sâ jueè naâ Yeésò.»

⁵ Bó yeé ngweé aá ménâ, bó weh nòmò Càn mé yilí Yeésò ndɔ. ⁶ Pól ba bó be felè, Cúcuí Ñagâ waà felè bɔ̀ɔn, kema bó, bele seér bó leba, bó né ju bò nùàr hihiné tueé, bó né *sòn-Càn tueé bele

ndo. ⁷ Bó doón lé waà naâ yulà cùbò fà.

⁸ Pól bóó ké doó sâ weéh tagár, à né ngòr te *gwà sòu tueé, à njeré déi vèh ngwéh, à né bó felè *Lò Càṅ tueé, à né ceér foon, ye te nyí dór keéh bò nùàr teèn. ⁹ Mé njéh mene, bò nuaré déi lé naâ berón, bó duagá seér cu tie lòu, bó né ceér Fehtoò beèh toò bò nùàr tueé beèh. Pól yeé ḡene aá ménâ, à weh bò mbòn, bó bó yuo nde ser lè gwà jaṅendè Tiranûs, à né ngòr Càṅ teèn cieé doón feh den. ¹⁰ Bó bóó teèn nyemà fà. Bó yeé bóó baá ménâ, bò Jûf mé bòó mé Jûf sam te tàbè Asià doón ngweé laré gi ngòr Fehtoò beèh.

Bò ḡunà Seévà

¹¹ Càṅ lé naâ bò kèkènè fêm beé Pól bóó keéh. ¹² Bò nùàr né bò fùlù cògò beè seèn mé yoòr seèn weh bele, bó né bò beèn bò mé njéh kemá bele, bó né taré yuo, bò tándulu né bó yoòr durá yuo bele ndo.

¹³ Bò Jûf mé né yeé teter yṅ ḡo lé naâ doó sâ teèn, bó né yeé tándulu kwogó ndo. Bó yeé ḡene aá ménâ, bó yegé weh yilí Yeésò Fehtoò beèh, bó nde tándulu mé njéh kwogó ndo. Dé kàn ye bò tándulu a: Yeésò mé Pól né tueé doò, nyí wò kwogó né mé yilí seèn ma.

¹⁴ Sâ lètenè bò sâ bò, bò huaán déi naâ teèn téhbeh. Bó né bò ḡunà *ḡḡàṅ sèmè dé koò déi. Yilí ḡḡàṅ sèmè sâ né Seévà. Bó né yeé ménâ bóó taré ndo. ¹⁵ Bó yeé baá ménâ bóó, tándulu ye bó a: «Mè né Yeésò koó, mè né Pól koó ndo. Á, dé bìi nò? Bí né bò nei wa?» ¹⁶ Nùà mé tándulu yoòr hèllè toró ḡumó yila bó yoòr ndo, à né bó téhbeh doón taré yogó, à né bó nu, bó né cie luṅturu mé nyer yoyoòr durá yuo kelá.

¹⁷ Bò Efèse bò mé né Jûf mé bò Greék mene doón yeé ngweé aá

ménâ, veéh yila bó lè, bó yila yilí Yeésò Fehtoò beèh seèn. ¹⁸ Bòó mé baá temé mé Yeésò kwaá njií, né ká toò Pól kem ndeê, bó né bò veèn boòn cie tueé som. ¹⁹ Bò táhuno bò kókoó mbaá domó wa gií mé bò mvù táhunò boòn, bó né toò bò nùàr ḡgie som. Mò bó sé naâ kàgàlòn bò mvù sâ doón mberé, sé lé naâ kám yulà tìn waá. ²⁰ Yeé baá ménâ, ngòr Fehtoò beèh som keéh terreb seèn cie; né lom tetoò yaám ndeé.

Bèmè taré ké Efèse

²¹ Jomo bò njèh sâ, Pól kaga ndòn, ye nyí nde né ké Masedínà mé Akayí kelá, te nyí nde cu ké Jerusalem. Ye, mò nyí baá ké sâ, ko nyí wa Rôm ndo. ²² Yeé baá ménâ, à tema keéh bò gàm bò toò fà, lé naâ Timoté bò Herástà, ye bó a, bí ndé ké Masedínà ma. À dé seèn le ḡogò lè tàbè Asià.

²³ Cu sâ bèmè taré lé naâ ko die, lé naâ felè ceér Fehtoò beèh. ²⁴ Yiè lé naâ mé nùà lè déi, yilí seèn né Dèmeteriyû. Sâ ké Efèse mò cècàṅ déi lé naâ teèn. Yilí cècàṅ hèllè né *Aretémì. Dèmeteriyû né yeé mò sâ mé lòn si seér, à nde go, bó bò seè bò seèn kwa nòmò teèn.

²⁵ Ngòr Càṅ yeé baá tetoò yaám ndeé, à yilá bilí bò seé bò seèn, mé bòó mé bó bó né mé seé cèn ndo, ye bó a: «Belà, bí né koó ye, béh yieé yeé mé seé hèn, béh ḡueé mé njéh. ²⁶ Ngweéh bí né Pól ḡené wa? À né cie tueé som, ye bò nùàr a, bò càṅ mé bó bóó né mé be doón, Càṅ gècèn déi sam. À né ménâ tueé, à né bò nùàr doór weh. Kènê bò nùàr kókoó mbaá yuo bele gi aá bú. Ká Efèse hèn jí lòm cú, nde aá mé tàbè Asià mene doón beè laré sie. ²⁷ Nde né seé beèh nyimé som. Mò Aretémì, càṅ beèh dé koò, nde né mé njéh calé yuo, te bò nùàr ke njií terreb seèn faá njèh mbaâ nò. Bí ḡéné

ngwéh ye bò Asià bò mé bò nùàr wónj dónj dua gi né bú wa?»

²⁸ Te bò nùàr yeé nde ngweé njií mân, temé ñaâ bó lè doó dónj, bó som gi hueh ye: «Hê ceè, Aretémi bò Efêse bò kela né kóó.» ²⁹ Lóó dónj salé gi mé njéh. Bó sie kwa bò mbeí seê Pól déi fà. Né bò Masedínà bò. Yilí boón né Gayûs bò Aristârk. Bó mgbómé nde mé bó ké gwà sòn. ³⁰ Pól yeé nde aá teèn ndeé, bò Yeésò bò yíin bú. ³¹ Bò mbeí seèn mé né bò kokoó bò dé ngómna lè tàbè Asià, tema njií ye bú a, kúkùr seèn, à té ké gwà sòn ndé ma.

³² Ké gwò bèmè lé dé tueê ná cû. Dé kàn né tueé, dé kàn né tueé. Nùà ngún né lom mbaá ngaré njií, bó kwòm juù hèllè kó ngwéh. ³³ Bò nuaré déi yeé ñene aá ménâ, bó se Alesándà dògòti. Sâ bò Jûf lé bú toò lu keéh naâ kóó. Alesándà yeé ngweé nyegé aá dògòti, à me njií bò nùàr mé be ndo, ye te nyí se bó. ³⁴ Bò nùàr yeé nde ñene kó ye, à né nùà Jûf mân, bó bom njií cu ké ter mé sòn cên ye: «Hê ceè! Aretémi bò Efêse bò kela né kóó!» Bó mé njéh tum nde den ka tóg gùm yòn loù fà, bó né tum den.

³⁵ Jomo sâ te nuaá mé nyagá yeé njèh lo sâ boó cemé ye bó, ye bó a: «Bí bò Efêse bò! Mò Aretémi dé koó den né ká Efêse. Ngùlàmur* seèn lé naâ ké te vulúu die suagâ. Nuaá mé ménâ kó ngwéh, né nei wa? ³⁶ Nuaré déi nde né saán ndo wa? Mò né ménâ, bí sé la nêe mbaá mbóro wèh ngwéeh ye. Bí sé la naâ noón den. ³⁷ Bí mé bò nùà hèn weh nde kuú né mbaá, bó njeré déi ké lè mò beèh njóh ngwéh; bó càñ beèh sèb ngwéh ndo. ³⁸ Mò Dèmeteriyû bó bò seê bò seèn gwaán né nuaré déi mé ju, bèh ju tueê né teèn, bò kokoó bò né teèn ndo. Mò né ménâ, kó

bó nde lòu sií. ³⁹ Mò bí né cu mé ju déi teèn, bó nde né ju sâ faá né yeé nò tená. ⁴⁰ Mè tueé bí, njií mé né kelá hèn, béh nde né njìe teèn jógó. Lòu sam, bó sé ye «túé bá kùòm», béh sè kòmò ndé ngwéh.»

⁴¹ À yeé tueé gi aá ménâ, ye bó a: «Bí ñeñellè!» ndo.

20

Gò Pól ké Masedínà bò Akayí

¹ Jomo sâ, bèmè hèllè huné ndo. Pól yilá bilí cu bò Yeésò bò, à toó nyegé bó, te yo taré bó taré. À yeé toó gi aá bó, à bie bó, à foón gò Masedínà ndo. ² À wa ké teèn, à né bò Yeésò bò mé ngòr Càñ toó ndeé den, te bó kwa bele terreb mé njéh. Jomo sâ à kela nde ser te tàbè Akayí. ³ À cer ké sâ weéh tagár, à ye nyí nde né bàtò yilá, te nyí nde cu ké Sirí ma. Sâ bò Jûf lé baá cuù sòn felè seèn nyogo, te bó wula bú. À yeé ngweé aá ménâ, à kaga baá-re ndòn, ye nyí kela seér cu nde né Masedínà. À lé naâ ménâ boó ndo. ⁴ Bò nuaré déi lé naâ bú njií loó. Lé naâ Sopátà ñuna Pirús nùà Bèrè, mé bò Tesaloník bò déi fà, yilí boón né Aristârk bò Sekúndù. Déi naá cuù Gayûs nùà Dèrbè bò Timoté. Bó bò Asià bò déi fà lé naâ kóó ndo, yilí boón né Tisík bò Trofim. ⁵ Bò sâ bò lé naâ toò kelá, bó nde kela den béh ké Troâs. ⁶ Cieé koó mé bò Jûf yieé yeé breéd mé kulu teèn sam, yeé kela baá, béh nde ye dé beèh bàtò ké Filíp yilá, béh boó ceér dueé cieé tín, béh nde ye bó ké Troâs kwa. Béh bó boó ké teèn cieé téhbeh.

Yáb Càñ ké Troâs

⁷ Mé samedí liyilí, béh yeé nde aá yáb Càñ yieé, béh bilí den bècénè. Pól né bò nùàr ngòr Càñ tueé, sâ cieé ñaga, à baá mé gò. À né tueé, à tueé den ka méménâ tóg

* 19:35 19:35 Njií mé bó boó né lòu te den faá nùàr no.

logòteèn. ⁸ Béh lé deén naâ ké gwò lè jèh gwà dé ké teèr, lâm lé naâ gwò kóko mé mbaá. ⁹ Pól né ka mé ngòr Càṅ tueé ndeé, sâ huaán ndà déi né lóm yi den; à né yí kwarè kùm. Yilí seèn né Etikù. À yeé baá ménâ yi den, à yi yuo kela mé njéh toò, à die suagà, à kela keéh jèh gwà fà, à tɔb die doó, bó bú ter jɔgɔ som baá komó. ¹⁰ Pól suagà ndɔ, geér nde doó felè seèn, jɔgɔ sie bú beè, ye bò nùàr a: «Bí té nyàmè, à né làṅ!» ¹¹ Te Pól ṅaá cu ye ké ter, kolé yieé breéd, tueé ṅaga cu mé ngòr. Cieé yeé ṅaga baá, à fɔón ye gò. ¹² Sâ bó la naâ mé huaán ndà hèllè weh yuo ndɔ. À la baá cu làṅ. Temé die cu bò nùàr dɔɔṅ lè.

Gò ké Milé

¹³ Béh yuo gò, béh kela dé beèh toò. Béh weh bàtò, ye te béh ṅaá weh keéh Pól ké Asò faá à lé tueé naâ nɔ. À lé dé seèn gɔó naâ mé gule. ¹⁴ Béh bó yeé kwaré baá ké Asò, béh weh bú ndɔ, béh bó nde Mitilèn. ¹⁵ Béh yuo cu doó sâ mé bàtò. Cieé ṅaga béh wa kwarè Siò. Cieé ṅaga cu, béh yila Samósà. Cieé yeé ṅaga cu aá déi, béh wa ké Milé ndɔ. ¹⁶ Sâ béh lé naâ Efése kelá keéh. Lòu sam, Pól lé ye nyí ké teèn njébá ndé ṅgwéh, mɔ sam nyí nde né te tàbè Asiá ṅagá kelá. À lé ye, mɔ nde né bóó, te nyí ké Jerusalem wa lòu *Pàntèkòt.

Pól mé bò kokoò bò gwà Càṅ dé ké Efése

¹⁷ Pól tema njii ké Efése, ye bò kokoò bò lètenè bò Yeésò bò a, bó ndé kwà nyí ká Milé ma. ¹⁸ Bó waá ndɔ. Pól ye bó a: «Bí né gi dene mò ké lètenè bìi kɔɔ, yuoò lòu mé mé lé naâ ká te tàbè Asiá waá, nde mé ké toò mene. ¹⁹ Mè seé Fehtoò beèh bóó lom né mé temé dɔlé, mé yímé njolò ndɔ. Bò Jùf lé naâ sòn

felè mò nyɔgɔ, mè gèr beè bóòn ṅene lom dé fí. ²⁰ Mé njéh mene, mè bí njerè déi lòu túé gúgó ló ṅgwéh, sâ mè ye te gam bí. Mè bí ngòr Càṅ feh gi aá kèn. Né mene cie, né mene gwò, mè lé naá gi bí feh. ²¹ Mè lé naá gi bò Jùf mé bóó mé Jùf sam dɔɔṅ yilá, te bó kweéh seér temé, bó bele ceér Càṅ, bó kwaá njii temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò *Kristò.

²² «Mè kènè baá mé gò Jerusalem. Cúcuí ṅagá mè ké sâ ba njii né lòu. Njii mé nde né mè ké teèn kwa, mè kó ṅgwéh. ²³ Mè kɔ cegé né njèh cén, ye lé lòó dé kàn dɔɔṅ Cúcuí ṅagá né mè tueé ye mè a, gwà cibi né mè kela mé gèr mene. ²⁴ Mè nde né mene kuú, mè mé nyàmè sam, mè kɔ lom né ké sònòbò dula yuo kelâ, te seé mé Fehtoò mò Yeésò né beè mò haá kwaá hèn mboón. À lé beè mò haá kwaá naâ Njagà Bagaà, ye mè a, ndé bò nùàr húóm-temé Càṅ tueé ma. ²⁵ Mè bí njèh felè *Lò Càṅe feh laré gi aá. Mè né kɔɔ ye, kènè bí mè ṅéné ndé cú. ²⁶ Mè bí hèn tueé komo né lan dé cí, ye bí a, mɔ nuaré déi baá mene lètenè bìi leér, be mò teèn sam. ²⁷ Lòu sam, njii mé Càṅ lé naá gi nyegé kwaá dɔɔṅ, mè bí feh gi aá, mè déi toò kwá ló ṅgwéh. ²⁸ Bí bòṅ feh bìi. Bòṅ bò nùàr mé Cúcuí ṅagá né beè bìi kurú kwaá doò, bí gó lóm teèn, bí né bó ke nyegé. Né mbàgà Càṅ, à lé naâ bú mé húóm ṅuna seèn ṅaá weh.

²⁹ «Mè né kɔɔ ye, mɔ mè doó sam cuú, bò ṅguì nde né lètenè bìi yilá, bó ṅellé som mògò bìi. ³⁰ Né mene lètenè bìi, bò nuaré déi ndeè né teèn yuo kelâ, bó né bèh hiin tueé fɔó njii, bó né bò mbòṅ Yeésò mé njéh bou.* ³¹ Bí dèn làṅ dé cí, bí té nyèn ye, lè nyèma tagár, mè lé sòn dù ná ṅgwéh, mè lé njèh ké lètenè bìi feéh naâ

cibíteen mé suútenè mene, mè né bí mé yímé njolò mene luom ndo. ³² Mè bí kènè kwaá lo né beè Càṅ. Ngòr húóm-temè seèn a, ká siè bí beè. À nde né bí terreb haá te bí temé kwaá yam njií gi mé bú, à haá bí ngúlú mé à lé naá gi dé bò nùàr seèn doón nyegé kwaá doó ndo.

³³ «Mè lé mé tuaá kàgàlòṅ bò cògò nuaré déi ná ngwêh. ³⁴ Bí né gi koó ye, mè seé tema yeé mé be mò, mè né teèn kwa, mè koó bò mbei seé mò mé njéh. ³⁵ Mè lé doón boó gi naá ye te bí ñene weh teèn, bí seé tema mé be biì, bí né bò saám bò gam. Bí té ngòr Fehtoò beèh Yeésò nyèn. À lé ye: Ngulí kela né dé haá mé dé weèh ma.»

³⁶ Pòl yeé tueé gi aá, bó bó doón cemmé nde gi doó, à dua Càṅ. ³⁷ Bó si lo yúé teèn, bó né bú kumó sie, bó né bú gò bieé. ³⁸ Bó doó sá curú yuo baá mé kuún. Lòu sam, Pòl la naá bó tueé ye bó a, bó nyí ñéné ngwé ndé cú ma. Bó njií lo bú ké sòn nòmò te à yila bàtò.

21

Gò Pòl ké Jerusalem

¹ Bó bó yeé geé aá, béh bó yila bàtò ndo, béh lemé nde ké Kòs. Cieé ṅaga béh wa Ródè; béh den cuè ké sâ, béh nde ké Pàtára. ² Béh wa ké teèn, béh kwa bàtò mé nde né Fenisí, béh yila nde teèn ndo, béh foón cu gò. ³ Béh wa kwarè Sîpre, béh woón kela kèb túnò, te béh nde lè tàbè Sirî. Béh wa ké Tîr, béh suaga doó, te bàtò som su seé. ⁴ Ké doó sâ, béh foón kwa bò Yeésò bò déi teèn, béh bó cer weh cieé téhbeh. Bó né Pòl tueé ye bú a: «Té ké Jerusalem ndé.» Sâ Cúcuí ṅagâ lé naá gi bó tueé ye bó a, Pòl nde né gèr ké teèn ñéné ma. ⁵ Mé njéh mene, sóndè sâ yeé gi aá, béh foón cu

gò. Bó njií lo béh ké jomo loô. Lé naá bó bò véh boón, mé bò huaán boón mene. Béh bó yeé wa baá ké sòn nòmò, béh cemmé nde gi doó doón, béh dua Càṅ. ⁶ Béh bó bie gò ndo. Béh yila cu bàtò, béh foón gò; bó dé boón cu cu lo. ⁷ Béh yuo ké Tîr sâ, béh nde ké Tolemays; gò dé dùdùà ceré le ké sâ. Béh suaga doó, béh nde bò Yeésò bò dé ké sâ bieé weh, béh bó cer cieé cén.

⁸ Cieé ṅaga, béh foón cu gò Sesarê. Béh wa ké teèn, béh kela nde ké lo Filíp. À né nùà ngòr Càṅ se yoón. Béh cer ké lo seèn. Lètenè bò téhbeh bò mé bó lé naá ké Jerusalem balé som doó, cén déi lé naá bú. ⁹ À né mé bò huaán dé véh nèà, bó né gi bò *sòn-Càṅ bò. ¹⁰ Ké lo seèn sâ béh lé naá teèn cer weh.

Cieé déi sòn-Càṅ déi waà, yilí seèn né Àgàbùs, à lé yuoó naá ké Judé, ¹¹ à waà ká yoòr beèh, à dom weh kàndá Pòl, à né bò gule bó be mé njéh kaga bele, ye béh a: «Cúcuí ṅagâ né tueé ye: Nuaá mé kàndá hèn né dé seèn wa, bò Juf nde né bú ké Jerusalem mân kaga ma; wa bó nde né bú mé bò kìn haá njií.»

¹² Béh yeé nde ngweé njií mân, mé béh mene, mé bò dé ké Sesaré mene doón, béh boṅ gi Pòl, ye bú a: «Kúkùr yeé, té ké Jerusalem ndé.» ¹³ Pòl den seér cuù, ye béh a: «Sâ né kei wa? Hèn bí foón né ceér, te bí yueé tur som mé temé lè! Mè tueé bí, mè baá hèn. Ké Jerusalem né mene dé kagaà, né mene cio, mo né felè Yeésò Fehtoò mò, mè hèn no.» ¹⁴ Béh yeé ñene, yíé ngwéh ménâ, béh kwaá lo ménâ ndo, béh tueé lom aá ye, Fehtoò beèh a, bó bá njií mé à gwaán nê ma.

¹⁵ Béh yeé cer weh cu aá, jomo sâ béh nyegé ñèh, béh foón gò Jerusalem ndo. ¹⁶ Bò mbòṅ ké

Sesarê déi njií lo béh, bó weh njií béh ké lo Násòŋ, nùà Sípre, béh cer ké teèn. Né nùàr Yeésò baá dàb.

Pól ké yoòr Jâk

¹⁷ Béh yeé wa baá ké Jerusalem, bò Yeésò bò samé weh lom béh mé vógó-temé mene. ¹⁸ Cieé ŋaga, béh bò Pól nde ké lo Jâk, bò kokoô bò te mbàgà Càŋe bilí gi ké teèn ndo. ¹⁹ Pól yeé bie aá bó, à se bele bó débè seè seèn mé Càŋ lé bóó keéh naâ beè seèn lètenè bòó mé Jûf sam doóŋ.

²⁰ Bó yeé ŋgweé aá ménâ, bó yila Càŋ teèn seèn. Bó den cuù ye Pól a: «Wò ñéné ŋgweh bò Jûf ŋgún baá gi bò Yeésò bò ndo wa? Bó né lom te *sóú joloò tétég. ²¹ Bó lé naá gi ŋgweé, ye wò né yeé bò Jûf mé tàbè hihiné feh, ye bó a, té sóú Músi jòlò, bó té bò huaán *ŋgór ŋób cú, bó té gènnè bò Jûf bèlè ndo ma. ²² Á hèn, te béh bóó nde né naàn? Béh kó né ye, bó nde né ŋgweé gi, ye wò waà baá kèn. ²³ Mò né mân, kó wò kènè bóó faá béh nde né wò tueé no. Béh né mé bò nùà nèa teèn, bó né yáb jolo. ²⁴ Wèh siè bó beè, bí bó nde te bó *sené bí, wò gwom sòn bòòn, te bó bele som tou yoòr. Mò baá mân, bò njií mé bó né wò felè tueé kwaá doóŋ, bò nùàr nde né faá nhè mbaá no ke njií, bó tueé seér ye, wò né sóú Músi jolo ndo ma. ²⁵ Dé ju bò Yeésò bò mé Jûf sam, béh lé naá gi bó kàgà-ndòn beèh nyagá njií, ye bó a: bó té *semè dé cècàn yíé, bó té húóm sònò nágá kék; nùógó nyaàm mé bó nei wulà naâ lòu, bó té yíé, bó té yàgà yòŋ ndo.»

²⁶ Pól weh bò nùà nèa sâ ndo. Cieé ŋaga, bó bó nde ké bèh *sèné sâ, bó kou bó. Jomo sâ à nde ké *gwà Càŋ koô, à tueé kwaá bó cieé

mé bó nde né teèn kou ceré, mé bó nde né semè dé nùà kàn haá ndo.

Pól yila beè ké gwà Càŋ koô

²⁷ Mé bò cieé téhbeh hèllè nde gií, sâ bò *Jûf mé lé yuoó naâ te tàbè Asiá ñene gi aá Pól ké gwà Càŋ koô kèn. Bó soób su Pól dàm nùàr yoòr, bó sie bú. ²⁸ Kéŋ die, bó ye: «Bò *Iserálà bò, bí ndè, bí yí be teèn! Nùà hèn mango felè dàm bò Iserálà bò tueé seér yeé kóó. À felè *sóú Músi bò gwà Càŋ koô hèn tueé gi né ménâ ndo. Hèn ká gwà Càŋ à yíi keéh bilí cu aá mé bò kurú mene, à gwà Càŋ mé njéh bóó yilí som aá kèn.» ²⁹ Sâ bó lé ñenè naâ Pól bó Trofim nùà Efèse, bó lé naâ ké lètenè loô, bó ye merré déi Pól lé naâ bú ké gwà Càŋ yíi keéh.

³⁰ Yeé baá ménâ, bèmè ka salé yon loó doóŋ. Bò nùàr né kàn mé kàn durá yuoò, bó né teèn ndeé. Bó né mé Pól cie tulu yuo kelá, bó né bò hin gwà Càŋ jomo coló njií. ³¹ Bó né ceér fòón ye te bó wula Pól wulà. Njàgà nde tob kwa kwaá-taâb bò Rôm bò, ye bú a: Jerusalem baá jilí ma.

³² Á yeé nde ŋgweé njií mân, à yilá weh bò kokoô bò lètenè bò sóji, mé bò sóji déi, bó bó dula suaga ké teèn. Bò nùàr yeé ñene njií aá kwaá-taâb bó bò sóji seèn baá ndeé, bó vu lo Pól núr loboò ndo. ³³ Kwaá-taâb doó waà njebá nde yí kwarè Pól, ye bó cáb siè bú sieè, bó yí bú fògò lòŋ beè. Jomo sâ ye bó a: Pól né nei wa? Á bóó naâ kei ndo wa? ³⁴ Á né mene ménâ bieé, bò nùàr kó lom né ké ter loó njií. Dé kàn ye mbei kàn, dé kàn ye kelà kàn. Bó yeé baá tieé kwaá-taâb ménâ tueé vurú den, ye bó wèh ní bú ké te mbàn bò sóji. ³⁵ Mé bó nde ké ka cébbè waá, sâ Pól nde aá mé núr beè bò nùàr kuú dolé, bò sóji ŋgaá jògò

wééh baá bú lòu. ³⁶ Bò nùàr né lom jomo kem bele. Dé kàn ye wúlá bú wulà, dé kàn ye wúlá bú wulà ma.

Ngòr sònò Pól

³⁷ Bó yeé nde aá mé Pól ké te mbàne komo yuo kelá, à tueé njií kwaá-taáb mé ju Greék, ye bú a: «Mè nde né lón kwa, te mè tueé wò njeré déi wa?» Kwaá-taáb doô ye bú a: «Wò la né ju Greék tueé nɔɔ? ³⁸ Wò nùà Ejiptò lòu doô sam wa? Nùà hèllè lé naâ bò nùàr soób, lòó jilí gí mé njéh, à lé naâ mé bò wúlá-feh bò kám nèà ké ya dueé ker yilá. Wò bú sam wa?» ³⁹ Pól ye bú a: «Mè né dé mò nùà *Júf, bó lé ñaár naâ mè ké Târse te tàbè Silisí. Né lòó koò; mè teèn né huaán. Kúkùr yeé, kwá mè tueé weh mé bò nùàr teèn.» ⁴⁰ Kwaá-taáb ye bú a: «Túé yeé tueé.» Pól wuo njebá ter ké te cébbée, me fo njií bò nùàr mé be. Bò nùàr nɔɔn ndo. Pól duɔóm bó njèh mé ju *hebreéh tueé njií, ye bó a:

22

¹ «Bò nùàr mò, bò tele mò, bí ngwé! Mè nde aá sòn mò tueé.» ² Te bó yeé nde ngweé njií bú mé ju hebreéh sònò mân, bó huné ñeí cu baá ye-re nɔɔn. À deén baá-re ndo, ye bó a: ³ «Mè né nùà Júf; bó lé mè ñaár naâ ké Târse te tàbè Silisí. Mè lé kulá naâ ká Jerusalem. Jéjég sòú bò tele beèh léi jògò, Gamalièl lé mè feéh naâ kɔó. Mè lé toò Càṅ bɔgò naâ faá bí né lan bɔgò sâ. ⁴ Bòó mé né ceér Yeésò bele doón, mè lé naâ bó bunó, mè né bó wulá sòm bele, mè né siib mé véh mene gwá cibi sie yí. ⁵ *Ngàṅ sèmè dé koò mé bò kokoò bò doón sòn mò tueé nde né kɔó. Bó lé mè mvù beè nyagá haá naâ kɔó, te mè nde ye terreb njolò bò Júf dé ké Damâs kwa. Mè lé naâ ké teèn ndeé ndo, ye mɔ

mè wa baá ké teèn, mè ndeé né bò Yeésò bò ká Jerusalem sie turú ndeé, te bó ñene gèr ma.»

Bèh temé kweéh seêr (Seé b. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Pól den cuù, ye bó a: «Mè fɔón gò Damâs ndo. Mè né ka ndeé, mè wa kwarè lòó, sâ lou nde aá dilí. Te mè yeé ke, ñagâ déi ba suagá ter, né kwarè mò wula njerré yon. ⁷ Mè jege die doó, mè né hueh déi ngweé njií, ye mè a: Sól, Sól, wò mè ménâ bunó né mé ñgei wa? ⁸ Mè bie njií ye bú a: Né wò neí wa, Nùà dueé? Ye mè a: Né nyí Yeésò nùà Najarèt mé mè né bunó den sâ ma. ⁹ Bòó mé lé naá gii jomo mò ñene cegé ñagâ, bó lé dé bɔón hueh sâ ngwé ná ngwèh. ¹⁰ Mè ye: á hèn, mè bɔó nde aá naàn wa, Nùà dueé? Nùà Dueé doô ye mè a: Kòmò wùò ter, ndé ké Damâs; ké teèn sâ, njií mé nyí ye wò a, bébɔó, bó nde né wò tueé. ¹¹ Bòó mé lé naâ jomo mò doó mé mè ké Damâs derré wa baá lòu. Sâ ñagâ mè njolo cugó sòm aá kèn.

¹² «Sâ nùà dùlà-Càṅ déi né lo sâ teèn, yilí seèn né Ananià, à né *sòú beèh bagasé jolo nyegé. Né nùà gècèn beè bò Júf ké sâ ndo. ¹³ Nùà sâ waà njebá ndeé kwarè mò, ye mè a: Sól, nùàr nyí, njolo yeé a, kòmò cú wò mé njéh komò ma! À yeé cib sòn, njolo mò kwogɔ ñagá ndo, mè ñene njií bú. ¹⁴ Ye mè a: Càṅ mé né felè bò tele beèh léi jògò lé wò balé sɔóm naâ kɔó, ye te wò ñene ko njií mé nyí gwaán nè. À lé naâ wò Nùà dilí njolò feh gií, wò lé naâ bú ñené, wò ngweé hueh seèn. ¹⁵ Wò nde né sòn seèn toò bò nùàr doón ñaá. Njií mé wò lé naâ ñené doón, wò nde né bó feh, wò feh bó njií mé wò lé naâ ngweé ndo. ¹⁶ À deén baá-re ye mè a: Sâ mè kela cu né

kei wa? Wùò ter, bó kou sòm wò nòmò Càn, te veên yeé yaga yuo mé yilí Fehtoò beèh ma.»

Kwòm mé Pól lé ndeè naà ké yoòr bòó mé Jûf sam

¹⁷ «Jomo sâ mè cu cuù ká Jerusalem. Mè yeé baá Càn ké *gwà Càn koò dua den, kulu mè faá vuú nò. ¹⁸ Mè ñene Nùà Dueè ye mè a: Wùò ter kwar, yùò ká Jerusalem nòón. Njii mé wò né felè mò tueé den hên, bò nùàr gwàn ndé ngwéh. ¹⁹ Mè ye bú a: Nùà Dueè, ngweéh bó né gi koó ye, mè lé naà te bò *gwà sòu ndeé bele, mè sie bòó mé né temé yoòr yeé kwaá njii, mè nde bó gwà cìbì yíi njii, bó duún bó núr wa? ²⁰ Ngweéh lòu mé bó lé wulà naà sòn yeé Etiên, mè lé naà teèn ndo wa? Bòó mé lé wulà naà bú, mè lé naà bó seén, bó lé cògò huaré kwaá lòò naà beè mò. ²¹ Nùà Dueè tueé baá-re mè ndo, ye mè a: Ndé yeé ndeè, mè wò tema njii nde né ké bèh dàb, ké yoòr bòó mé Jûf sam ma.»

Pól bò kwaá-taâb bò Rôm bò

²² Pól yeé baá dé bòó mé Jûf sam teèn tueé kwaá, bòó mé lé naá gi ngweé doón keén njii ké ter, ye bó nyòlò sòm nùà hèllè mé cio; Càn a bó à hue cu ma. ²³ Bó né ké ter geba njii, bó né cògò yoòr salé, bó né fùfú ter ñuaán vuú njii. ²⁴ Kwaá-taâb bò Rôm bò doò yeé ñene aá ménâ, ye bó yí ní Pól yí te mbàn bò sóji, bó dún bú núr ma. Sâ ye, mò núr baá bú yoòr yilá, à nde né cie tueé sòm, te nyí ko kwòm teèn, nyí ko njii mé bó nùàr né mé njéh ñaán doò.

²⁵ Bó yeé kaga si aá Pól doó, faá bó nde aá bú lobo nò, à deèn ndo, ye nùà koò lètenè bò sóji a: «Mò nùàr né bò huaán Rôm, bó née ju túé ngwéh ye, sóú bìi ye lòbò kéh bú mbaá wa?» ²⁶ Nùà koò hèllè

yeé nde ngweé njii ménâ, à nde mé kwaá-taâb tueé njii ndo, ye bú a: «Wò jue te nyí bóó naàn á? Nùà hên né bò huaán Rôm.»

²⁷ Kwaá-taâb yeé nde ngweé njii mân, à ndeè ká teèn mé be seèn, ye Pól a: «Júe mè a, nyí né bò huaán Rôm?» Pól ye bú a: «Nyea!» ²⁸ Kwaá-taâb hèllè den cuù ye: «Mè lo nde nùà Rôm ñaá, mè lo gwoóm naà kàgàlòn kókoó.» Pól deèn ndo, ye bú a: «Dé mò, mè né huaán, bó lé mè ñaár naà ké teèn.»

²⁹ Te bòó mé la ye bó nde aá bú lobo doò yeé nde ngweé njii mân, bó ñellè nde gi gè jomo. Kwaá-taâb mé feh seèn yeé ngweé, wa nyí mé yuii kagá naà bò huaán Rôm mân, veéh bóó bú njèh.

Pól ké te *mbàgà ju taré

³⁰ Cieé ñaga, kwaá-taâb kaga ndòn, ye njii mé bò Jûf ye ko bó wulá sòm Pól mé njéh doò, ko nyí ngweé nyegé baá kwòm sâ. Yeé baá ménâ, à ye bó sè sòm bú seè. À yilá bilí bò *ngàn sèmè dé kokoò mé gùm mbàgà juù sâ doón, à weh suaga mé Pól ké toò juù ndo.

23

¹ Wa ké teèn, Pól ke dilí njii lom bò túé-ju bò njolo, ye bó a: «Bò nùàr mò, bèh mé lé naà-naà, mè njèh doón ká lè mò bóó gi né njolò Càn mé húóm-temé mene; wa hên né den ka cí ye.»

² Te Ananiá *ngàn sèmè dé koò yeé nde ngweé njii ménâ, ye bòó mé den né yí kwaré Pól a, bó fágá yí Pól be sònò. ³ Pól ye bú a: «Wò nùà sòn fà, Càn lobo seér nde né wò! Wò te kogo den nyegé né, ye te nyí tena ju mò faá *sóú tueé nê nò, kàmber wò sóú kwa seér cu nde né lòu, wanóón kei bóó mé wò ye bò nùàr a, lòbò mè lòbò wa?»

⁴ Bòó mé naá gi kwaré doón su

gi sòn, ye bú a: «Wò hên seí né ngàṅ sèmè dé koò!»⁵ Pól ye bó a: «Mè kó ná ngwèh ye, né ngàṅ sèmè dé koò, wanóṅ né te mvù Càṅe nyagá den ye: Té veén felè nùà dueè túé njí.»

⁶ Sâ Pól naá gii koó ye bò téná-juù bò kèb déi né bò *Sadusiên, kèb déi bò *Farisiên ndo. Yeé baá ménâ, à logó njií ké ter ye bó a: «Bò nùàr mò, mè né Farisiên, ṅunà Farisiên. Mè né ndèm kwaá, ye bò komó nde cu né lè cio komo yuo. Mè ju hên yila kuú né dé cî.»

⁷ Pól yeé nde tueé sòm faá bèh mân, tɔgɔ kɔ die lètenè bò Farisiên bó bò Sadusiên, bó ker fà. ⁸ Lòu sam, bò Sadusiên ye bò komó lè cio kòmò yùò ndé cú, wa cili Càṅ teèn sam, càṅ déi teèn sam ndo ma. Sâ dé bò Farisiên doṅ, bó né gi temé teèn kwaá njií. ⁹ Yeé baá ménâ, bèmè ṅaáṅ seér cu lòu. Bò *nji-sòu déi mé né jomo bò Farisiên doò, wuo ter, ye: «Ndóg, béh njèh veén déi beè nùà hên kwá ngwéh. Sâ merré déi càṅ déi naá bú njeré déi tueé, mo sam né cili Càṅ.» ¹⁰ Yeé baá ménâ, tɔgɔ boṅó ṅéi cu baá-re faá we no. Kwaá-taáb veéh lom aá ye bó nde né Pól sie ṅaré. À yilá njií baá-re bò sóji seèn, te bó nde Pól beè bò nùàr ṅaá weh, bó nde bú ké te mbàn boòn yii njií.

¹¹ Cíbíteèn sâ, Fehtoò beèh ṅenè yuo kelà toò Pól, ye bú a: «Môn, fágá feh! Wò sòn mò ká Jerusalem tueé sòm aá kèn, kɔ wò nde cu sòn mò ké Rôm mân tueé ndo.»

Nyògò sòn felè Pól

¹² Cieé yeé ṅaga baá, bò Juf déi nyogò sòn, bó jege ye, bó njeré déi sònò nágá ndé ngwéh, kɔ bó wula sòm aá bú, sâ ye. ¹³ Bò sâ bò lé naá yulà nèà yogó keéh. ¹⁴ Yeé baá ménâ, bó nde kwa bò *ngàṅ sèmè dé kokoò bó bò kokoò bò déi, bó

ye bó a: «Kènè béh jege baá, ye béh nde né yáb felè Pól jolo. Kɔ béh wula sòm aá bú, sâ ye. ¹⁵ Mò né mân, bí bò *mbàgà juù bò ndé júée kwaá-taáb a, sòm kèh bí Pól, faá bí nde cu née ju seèn taáṅ ye. Béh nde né beré déi njebá tená, béh wula lɔ bú, sâ à née ké te mbàgà juù wá ngwéeh ye.»

¹⁶ Kàmber ṅunà tie Pól déi né ngweé, à nde ké te mbàn bò sóji, à tueé kwaá Pól toò ndo. ¹⁷ Pól yilá njií nùà koò bò sóji déi, ye bú a: «Wèh nji mbò ndà hên ké yoòr kwaá-taáb, à nde né bú njeré déi tueé.» ¹⁸ Nùà koò doò weh njií huaán sâ ké yoòr kwaá-taáb ndo. Wa ké teèn, ye bú a: «Pól nùà gwà cibì ye mè a, nji ló huaán ndà hên ká yoòr yeè, à nde né wò njeré déi tueé sé wa.»

¹⁹ Kwaá-taáb sie weh mbò ndà doò be ndo, bó bú nde ké bèh ndóṅ-ndóṅ, ye bú a: «Wò ye naàn wa?» ²⁰ Ye kwaá-taáb a: «Bò Juf wɔṅ kwaá gi aá kèn, ye bó nde né wò tueé ye wò a, kwéh, wèh ndé cú mé Pól ké bèh juù, bó nde cu né ju seèn taáṅ nyegé ma. ²¹ Mè tueé wò, ndóg té lòm gwàn. Bó né njèh yulà nèà yogó keéh, bó wɔṅ kwaá gi aá kèn, ye bó nde né beré déi leér den, te bó mòm bú. Bó jege kwaá gi aá, ye bó nde né yáb felè seèn jolo, bó njeré déi sònò nágá kèh ndé ngwéh, kɔ bó wula sòm aá bú, sâ ye. Bó kènè tab den né mân, bó kela lom aá te wò komo njií bó sòn.» ²² Kwaá-taáb yeé ngweé gi aá mân, à luom mbò ndà doò, ye bú a: «Té nuaré déi mân túé nyi wá? Sâ ndé bá-re.»

Pól ké toò ṅgómna Felísi

²³ Yeé baá ménâ, kwaá-taáb yilá njií bò sóji dé kokoò fà, ye bó a: «Bí bílí bò sóji yuií fà, bò ṅá-nyam bò yulà téhbeh mé bò gwaga bò yuií fà ndo, bí nyegé kwaá gò.

Liyili mé lou lòn tarenèa bí nde né Sesarê ndeé. ²⁴ Bí kàgà kwá gí bò nyam mé Pól nde né teèn ñaá, te bí loḡ weh bú lón, bí njií lo ké beè ḡgómna Felisi.» ²⁵ À nyagá kwaá tebé teèn ndo, ye:

²⁶ «Né mè Klôdè Lisiâs nyagá njií né nùà koò seèn ḡgómna Felisi mvù hèn koó, ye bú a: ²⁷ bò Jûf lé naâ nùà hèn beè ceéhr keéh, le man bó wula yili bú. Mè yeé ḡgweé aá ménâ, mè dula nde teèn mé bò sóji beè, mè nde bú ḡgaá weh. Sá mè naâ ḡgweé ye, né bò huaán Rôm. ²⁸ Yeé baá ménâ, mè yilá bilí *mbàgà juù bò Jûf ndo, te mè ko kwòm mé bó né bú teèn bunó. ²⁹ Mè ke njií dòḡòti juù hèllè né lom felè *sóú bòn. Gèh dé sâ seèn dé cioò mé dé gwà cibì sam bèh. ³⁰ Á, nùàr lé naâ waâ, ye mè a: bò Jûf wḡḡ kwaá gi aá nḡ. Mè yeé ḡgweé aá ménâ, mè bḡó lom wúwágá, ye ko mè bú haá njií mé wò. Jomo sâ, mè tueé njií mé bò Jûf ndo, mè ye bó a: bó ndé sí sèr bú ké toò yeè.»

³¹ Jomo sâ bò sóji bḡó faá bó ḡgweé naâ nḡ: bó weh Pól cibíteèn sâ, bó njií lo bú tóg ké Àntipàtrís. ³² Cieé ḡaga bò sóji mé lé ḡḡo naâ mé gule cu cuù dé bòn ká te mbàne; bò nyam bò njií lom aá Pól ké Sesarê koó. ³³ Bò sâ bò wa teèn, bó haá njií ḡgómna mvù hèllè, bó haá njií bú Pól ndo. ³⁴ ḡgómna yeé jané gi aá, ye Pól a: «Wò né te kòb tàbè dé heè wa?» Pól ye bú á, nyí né te kòb tàbè Silisí ma. ³⁵ À den cuù ye Pól a: «Ko bḡó mé lé naâ wò síi baá doó, mè bie ye wò ñèh». Ye bó ndé kwá ḡḡóḡó bú ké lè bḡḡó *Heròde ndo.

24

Njií mé bó síi Pól mé ñèh

¹ Jomo sâ kela cieé tìn, Ananiá *ḡḡàn sémè dé koò bó bḡ kokoò bò déi mé nùà kélá-gàm bòn, wa ké Sesarê. Nùà kélá-gàm sâ, yilí seèn lé naâ Tèrtúlù. Bó yeé wa baá, bó nde ké toò ḡgómna Felisi mé ju Pól hèllè. ² Bó yilá njií Pól ndo.

Tèrtúlù duóm Pól sií; à ye ḡgómna a: «Dé koò, béh pón den né mé wò. Wò te koḡ den né mé lo ndo. Wò né seér tàbè beèh bḡó nyegé, te den bagasé. ³ Né mene he, dé koò, béh bḡ-bagaà yeè weh né mé be fà. ⁴ Mè sé ki né wò ndo, kúkùr yeè, gér ní tie te ḡḡòr beèh teèn: ⁵ Beè beèh doḡḡ, mèi bḡ kì-nùàr faá nùà hèn nḡ sam. Lètenè bḡ Najarèt bḡ doḡḡ feh né bú. Bèh mé à né lètenè bḡ Jûf kelá doḡḡ bèmè né die. ⁶ À nde teèn kema bilí baá mé *gwà Càn koò mene; béh lé bú sieé naâ ké teèn. [Béh ye te béh tena ju seèn faá *sóú beèh tueé nḡ. ⁷ Kwaá-taâb Lisiâs bó bḡ sóji seèn nde ta tena toò, bó ḡgaá weh bú beè beèh mé terreb, ⁸ à tueé njií mé bḡó mé né bú síi doò, ye bó a, bó ndé túé sèr ju seèn ká toò yeè ma.] Mḡ sam, bíé kú yeè bú, wò nde né gècèn beèh ḡné kḡó, te wò ko ye béh bú síi yíi né teèn.» ⁹ À yeé nde cib sòn mân, bḡ Jûf gwaán yíi teèn, te den ka faá né ménâ nḡ.

Dé tueé baá toò Pól

¹⁰ Jomo sâ ḡgómna me njií Pól mé be, te à tueé dé seèn ndo. Pól ye bú a: «Mè ko né ye, baá nyemà kóbeè nùà téná-juù felè bḡ nùàr beèh doḡḡ né wò. Mè sòn mò toò yeè tueé sòm nde né mé vḡḡó-temé mene. ¹¹ Mè tueé wò, mè lé naá cuù ké Jerusalem bèh Càn duaà ndeé, lan née cieé yulá cuùb fà yḡḡó kḡḡ ḡḡwéeh ye. Mḡ wò né gwaán, bíé kú yeè. ¹² Né mene ké *gwà Càn koò, né

mene ké *gwà sòu, bèn nuaré déi lé sà̀n kú ná ̀ngwèh. Né mene ké lètenè ̀lò, mè cili nùàr sòb ̀ngwèh. Ndóg, nuaré déi lé mè teèn kwà ná ̀ngwèh. ¹³ Bò nùàr hèn tueé né mbaá, njií mé bó né mè teèn sií, bó wò cí fèh kòmò ndé ̀ngwèh.

¹⁴ «Mè dé mò toò yeè kò cegé né njèh cén, ye mè seé Càᅇ bò tele beèh léi jògò boó né mé ceér dé feè. Bó den seér cu né koó, ye né nyeén. Sâ, né mene te mvù sòu, né mene te mvù bò *sòn-Càᅇ bò, njií mé né gi teèn nyagá den dɔ́ᅇ, mè temé kwaá njií né teèn ndo. ¹⁵ Mè ndèm mé Càᅇ kwaá njií né faá bó né mé bú kwaá njií nɔ. Béh bó né gi koó, ye bò gècèn bò mé bò nyeén bò nde gi né lè cio komo yuo ma. ¹⁶ Mè tég lege lom né dé cí, ye te ká lè mò, né mene njolò Càᅇ, né mene njolò bò nùàr, mè njèh dɔ́ᅇ boó gi né mé húóm-temé.

¹⁷ «Mè lé naâ cie nyemà ̀ngún boó, mè lé ké Jerusalem cu cuù lòu. Mè ndeè kàgàlòᅇ mé bò nùàr beèh haá njií, te gam bó. Mè ndeè *sèmè dé mò ké toò Càᅇ haá ndo. ¹⁸ Bó lé mè ké *gwà Càᅇ koò ̀nenè naâ, sâ mè né mé tou yoòr. Bèh cili nùàr lé koó ná ̀ngwèh, bèmè lé teèn ná ̀ngwèh ndo. ¹⁹ Doó lé naâ bò Juf mé lé yuoó naâ lè tàbè Asiá. Bò sâ bò sé la ká toò yeè waà né koó. Mò béh bó né mé njeré déi, bó tueé. ²⁰ Mò sam, bò hèn bò a, túé kwòm veèn mò sâ. Lòu mé bó lé naâ mè ké te *mbàgà juù njií, mè lé saàb naâ kei wa? Bó túé sòm cie. ²¹ Mè dé mò kò cegé né njèh cén, ye mè lé naâ ké ter ̀logó njií, ye mè né ndèm kwaá, ye bò komó nde cu né lè cio komo yuo. Mè ju hèn yila kuú né dé cí.»

²² Sâ Felisi né ceér bò Yeésò bò koó. À yeé ̀ngweé aá ménâ, ye bó

a: Ju kuún aá kèn; kò Lisiàs kwaá-taáb waà baá, nyí tena ye ju bií sâ ma. ²³ Jomo sâ ye nùà koò bò sòji a: «Wèh njií cú Pòl ké gwà cibi, wò yi kwaá bú lòu, te bò mbei yoᅇ nde beh yoòr seèn, bó gam bú.»

Pòl ké toò Felisi bò Drusilà

²⁴ Yeé cer weh baá, Felisi bò veèh seèn Drusilà waà, Veèh dé seèn né nùà *Juf. Bó yeé waà baá, bó tema yilá njií Pòl. Pòl waà ndo, à yila tueé, bó né felá. À tueé bó felè temé yoòr Yeésò *Kristò kwaá njií. ²⁵ À tueé bó gèh dé dene dilí, à tueé bó gèh dé yo sieè ndo. À yeé baá bú dé ju beè Càᅇ dieè tueé, veèh boó bú njèh, ye Pòl a: «Ndé cú ké gwò ye. Mò mè kwa cu aá lón, mè yilá ye wò.» ²⁶ À lé beè Pòl kèb déi gwaán naâ kàgàlòᅇ ndo. À lé bú ká yoòr seèn yilá njií beèh dé cí. Bó bú né sòn tueé.

²⁷ Ka mémèná nyemà fà yeé kela baá, Porsiu Fésetù waà kweèh ̀ngómna Felisi. Sâ Pòl lé née gwà cibi ménâ den den ye. Lòu sam, Felisi lé gwàn ná ̀ngwèh njolo mé bò Juf veé.

25

Ju Pòl ké toò mgbè Róm njií

¹ Fésetù waà te tàbè sâ ndo. À yeé cer aá ké Sesaré cieé tagár, à nde ké Jerusalem. ² Wa ké teèn, bò *ngàᅇ sèmè dé kokoò, mé bò Juf dé njonjolò bilí nde cuù ju Pòl toò seèn sií, bó ye bú a: ³ «Há njií cú yeé béh Pòl ká Jerusalem teèn». Sâ bó lé naá gi wòᅇ kwaá, ye bó wula ̀lò nde né bú ceér dueè, te à wa ye ké Jerusalem. ⁴ Bó yeé dua baá Fésetù ménâ, à tueé seér ye bó a: «Pòl née ké Sesaré gwà cibi ye, mè nde né ké teèn cuù cuù ndo. ⁵ Mò mè baá mé gò, kò béh bò kokoò bò bií nde bilí. Mò nùà hèllè lé naâ veèn boó, bó nde sií bú ké sâ.»

⁶ Fésetù cer ké lètenè bòn sâ nde njèh cieé yulà, à cu cu ké Sesarê ndo. Cieé ñaga à ñaá yila te kogo ju tueê, ye bó yílá ñjì Pôl. ⁷ Pôl yeé waà baá, bô Jûf mé lé yuoó naâ ké Jerusalem hèllè kañ bú, bó né bú síí, bó né bú ñgòr dùkàñ yoòr coré su. ⁸ Mé ñjéh mene, Pôl ko lom né sòn seèn cie tueé kwaâ, ye bó a: «Ndóg, mè *sóú bô Jûf déi kwá ñgwéh, mè *gwà Càñ koô sèb ñgwéh, mè sóú mgbè Rôm kwá ñgwéh ndo. Ndóg be mò teèn sam.»

⁹ Fésetù gwaán né bô Jûf temé lè bôó norê. Yeé baá ménâ, à bie ñjii seér mé Pôl, ye bú a: «Wò gwaán né ké Jerusalem ndeê, te béh tena ju hên ké teèn wa?» ¹⁰ Pôl ye bú a: «Mè kènê baá gi ká te mbàgà juù dé mgbè Rôm; mè ñjebá né teèn. Sâ né bèh mé bó tena nde né ju mò teèn. Ngweéh wò né gi mé feh yeé kóó, ye mè bô Jûf veèn déi bó nyi ná ñgwêh mà. ¹¹ Mè naâ mene sóú kwaá, né mene ñjii mé bó wula yeé nùàr teèn doón, mò mè naâ kema, mè cio bèròñ ndé ñgwéh. Mò bó mè sar kuú né sòn fuù ndo, sâ nùàr a, té mè beè bòn mbaá jógó yí. À den cuù ye bó a: «Mè ju mò hên ñjii seér nde aá ké toò mgbè Rôm.»

¹² Yeé baá ménâ, Fésetù bó bô kokoô bô nde kwaá sòn. Jomo sâ ye Pôl a: «Wò la ye nyí ju nyí ñjii seér nde aá ké toò mgbè Rôm. Sâ mgbè Rôm ju yeé tena nde aá kóó.»

Pôl ké toò mgbè Agrípa

¹³ Yeé cer weh aá, mgbè Agrípa bô Bereník ndeê ké Sesarê Fésetù bieé weh. ¹⁴ Bô cer weh cu ké sâ teèn. Yeé baá cieé déi, Fésetù tueé Agrípa ju Pôl doó, ye bú a: «Felisi lé naâ nuaré déi te gwà cibi kwaá loó. ¹⁵ Cieé déi mè yeé baá ké Jerusalem, bô ñgàñ sèmè dé kokoô mé bô kokoô bô lètenè bô Jûf lé naâ ké toò mò ndeê, bó

síí bú teèn, bó ye mè a: túé siè bú mé ju. ¹⁶ Mè ye bó a: mò bó naâ nuaré déi síí, béh bô Rôm bô ju kèb cén téná bèh. Ko bó bôó mé naâ bú síí baá gi doó doón, à tueé gi aá sòn seèn, ju tena ye. ¹⁷ Yeé baá ménâ, béh bó ndeé kán ndo. Cieé ñaga mè nde te kogo juù ñaá yílá, mè ye, bó ndé yílá ñjì nùà hèllè. ¹⁸ Bô bònò bô seèn yeé salé gi aá bô ñjii sâ, mè ñgòr veèn déi teèn faá mè naâ munó no ñéné ñgwéh. ¹⁹ Lé naá cegê bô wèllè saàn déi felè gènnè bòn, mè felè nuaré déi, yílí seèn né Yeésò. Nùà hèllè lé kuú baá ndo. Bó ye, Pôl lé ye, nùà sâ lé naâ lè cio komo yuo ma. ²⁰ Gèh bô njèh dé sâ né mè dé più yogó. Mè lé bú bieé naâ dé cí, ye bú a: Wò gwaán né ké Jerusalem ndeê, te béh nde ju yeé tená ké sâ wa? ²¹ Ye mè a: bó yí kwá ñgógò nyí ké gwà cibi ye; wa mgbè Rôm ndeê ju nyí tena nde né kóó ma. Jomo sâ mè ye: bó ñjì cú bú ké gwà cibi ndo, à den ñgogò teèn, te bó ndeè ñjii ye bú ké toò mgbè dé koó.»

²² Agrípa yeé ñgweé gi aá ménâ, ye Fésetù a: «Mè gwaán né sònò nùà sâ mé tie mò ñgweé ndo.» Fésetù ye bú a: «Kwéh wò nde né bú ñené.»

²³ Cieé ñaga ndo Agrípa bô Bereník waà. Bô kokoô bô lo sâ, mé bô kwaá-taáb, bilí co ñjii bó, bó yila nde ké gwò bèh ju tueé. Jomo sâ Fésetù ye: bó ndé yílá ndé mé Pôl. À waà ndo. ²⁴ Fésetù deèn ye: «Mgbè Agrípa mé bô nùàr doó doón, bí né nùà hên ñéné. Lé naâ mene ké Jerusalem, né mene kán, dàmbò *Jûf lé naâ bú toò mò síí, bó lé naâ ké ter logó ñjii, ye mè a: wúlá bú wulá. ²⁵ Sâ bèh saáb mé bó nde né bú teèn wulá, mè dé mò ñéné ñgwéh. Bú nùà njèh yeé ñene aá ménâ, ye ju nyí kènê nde aá ké toò mgbè Rôm ma. Mè nde né bú ménâ tema ñjii

ndo. ²⁶ Njèh cén, kwòm teèn sam. Mè mè nua dueè mò nyagá njií nde né kei? Mè bú ká toò bií hên yilá kwaá né dé cì, due né toò yee mgbè Agrípà; te béh kwa kwòm, mè nyagá njií ye mé mgbè. ²⁷ Lòu sam, njií mé bó lé naâ nua gwà cibì teèn síí, mɔ mè kwòm hèllè sè kó ngwéh, mè njií weh bú mbaá, sâ seé kùlù sam wa?»

26

Sòn Pól ké toò Agrípà

¹ Jomo sâ Agrípà ye Pól a: «Baá toò yeè.» Pól me fɔ njií bó mé be ndo, à tueé sòn seèn, ye: ² «Mgbè Agrípà, lan temé mò die baá lè, ye mè sòn mò tueé nde né toò yeè, te kwòm mé bò Juf né mè teèn síí dɔɔŋ, wò ngweé mé tie yeè. ³ Mè né kó ye, wò né gi tòu bò Juf kó, wò né gi bò njií mé bó kuú yeé saân teèn dɔɔŋ kó ndo. Kúkùr yeé, kwá sèn, te wò ngweé gi bò ngòr mò.

⁴ «Dàm bò Juf né gi dene mò kó. Mè lé naâ ké lètenè bò nua mò kulá, mè nde kula weéh ké Jerusalem. ⁵ Bó né mè kó dàb baá teèn. Mɔ bó né gwaán, bó nde gi né mé sòn bòn tueé, ye mè lé naâ te bòn bò *Farisièn teèn ma. Bò mé tòu bò Juf jolo lom né mé terreb lé naâ béh. Kɔ bó gwàn ngwéh gècèn tueé, wancɔŋ né ménâ.

⁶ «Kènè ndéb mé Càn lo naâ mé bò tele beèh léi jògò kwaá kwaá sâ, mè yeé baá ndèm teèn kwaá den, mè ju hên yila kuú né mé njéh. ⁷ Gèh bò nua beèh yulà cùòb fà hên dɔɔŋ ndèm mé ndéb Càn cèn sâ kwá njí táre ngwéh ndo wa? Ngweéh bó Càn cibì mé suútenè mène dua den né dé cì mà. Mè tueé wò mgbè, bò Juf mè hên bunó seér cu né mé ndèm cèn sâ. ⁸ Kei bó né bí kó? Bí

gwàn ngwéh ye, Càn né nua lè cio komo som dé kei?

⁹ «Mè lo naâ gií tég lege lom ndo, ye te nua yilí Yeésò nua Najarèt sònò fèlà cú. ¹⁰ Seé mò ké Jerusalem lé naâ cí. Mè lé naâ ké yoòr bò *ngàn sèmè dé kokoò ndeé, mè jege weh terreb teèn, mè nde bò Yeésò bò mé njéh te gwà cibì nuaán yíí. Bó yeé nde aá bó wulá, mè lé naâ be ter som njií taré ndo. ¹¹ Mè lé naâ te bò *gwà sòu ndeé bele; mè feh keéh bó gèr teèn, te bó selé seér yilí Yeésò lòu. Mè nde mé njéh jeré yuo kela bilí ké cie te tàbè bò nua mené.»

Dògòti sér temé Pól

(Seé b. 9:1-19; 22:6-16)

¹² «Né ka ndeé, lòu sâ mè nde bie cu terreb déi mè bò *ngàn sèmè dé kokoò. Bó yeé jege haá baá mè, mè nde ké Damâs. ¹³ Wa ceér dueè beré déi, sâ lou baá dilí. Mè tueé wò mgbè, te mè yeé ke, ngà déi ba suagà ter, né lou njerré yɔgò, né kwarè mò njerré yɔŋ, né béh bò mé njií lo né mè beè kaŋ sie. ¹⁴ Béh né gi doó jege dielé ndeé. Mè ngweé hueh déi né mé ju *hebreèh tueé, ye mè a: Sól, Sól, wò nyí ménâ bunó né mé ngei wa? Wò feh yeé lè gèr-e yíí né mé be yeè. Den né faá nàgà teé yila né lè cùgò beè tele seèn no. ¹⁵ Mè bie njií ye: Né wò nèi wa, Nua Dueè? Nua Dueè ye mè a: né nyí Yeésò nuaá mé wò né bunó den sâ. ¹⁶ Ye mè a: Wùò njéba cú ter. Nyí njòlò yeè mân ngà yuo kelà né te nyí sie seér wò nua seé nyí. Wò nde né sòn nyí toò bò nua den; gèh dé mé wò né nyí lan nènè hèn, te wò tueé bó. Nyí nde né wò bò njeré déi feh keéh cuú, te wò tueé cu bó. ¹⁷ Ye mè a, né mene beè bò *Juf, né mene beè bò mé nyí nde né mè teèn temá njií dɔɔŋ, nyí nde né mè yili som ma.

18 «Nùà Dueè den cuù ye mè a, nyí nde né mé yoòr bòòn tema njií, te mè nde bó njolo komo lógó, mè som keéh bó te cibi, bó den bèh ñagá; mè som keéh bó beè *Sàtàn, bó den beè Càṅ, bó kwaá njií temé yoòr nyí, nyí kulu som bó veên yoòr, te bó kwa ye bèh dene lètené bò nùàr nyí ma.»

Dògòti seé Pól

19 «Mè tueé wò, mgbè Agrípà, njií sà yeé ñené aá toò mò faá bèh mân, mè nde cu né sòn seèn ñgeén wa? 20 Mè ñar yila baá-re seé seèn ndo, mè ñgòr Càṅ tueé duòòm ké Damâs sâ, mè nde ye ké Jerusalem, mè né mé njéh kukwarè te tàbè Judê dɔ́ɔ́ṅ tueé ndeé. Jomo sâ mè tueé nde mé njéh lètené bòó mé Jíf sam ndo, mè ye bó a, bó yúé fón feh bòòn yueé, bó bèlè ceér Càṅ, bó bóó seé mé nde né feh keéh ye, bó kweéh seér aá temé kèn.

21 «Bò Jíf lé mè sieé naá dé cì, sâ mè né ké *gwà Càṅ koò, bó ye, kò bó wula som mè wulà. 22 Càṅ mé ñgeér sam, wa hên à nées mè beè bòòn yili som den, te mè sòn seèn den toò bò nùàr dɔ́ɔ́ṅ, huaán maán mé kàm bò mene, mè né bó tueé. Mè hên tueé den cu né ka nág faá bò *sòn-Càṅ bò mé Músi lo tueé naá nɔ, bó lo ye nde né bóó; 23 wa *Nùà Còṅ nde né gèr ñené, à nde né lè cio komo yuo ma; wa te cio komo yuo lógó nde né bú ndo. Mè tueé bí, ceér mé bò nùàr nde né mé njéh yili yuo, ñené ñagá baá mé bú. À nde né dàm bò nùàr beèh cí tueé, à né bóó mé Jíf sam tueé ndo.»

Pól ye te Agrípà kweéh seér temé

24 Sâ Pól nées sòn seèn tueé den ye, Fésetù tueé njií ké ter ndo, ye bú a: «Wò né kùlù wa, Pól! Wò maán kela baá ñhèh, feh yeé ñellé

né ter lòù.» 25 Pól ye bú a: «Mè kùlù sam dé koò, mè dɔ́ɔ́ṅ tueé gi né ñgòr gècèn mé né teèn yilá. 26 Mgbè Agrípà lo baá gií mé njéh tieè, mè ká toò seèn hueh lèr cú dé cì. Bò njií mé lé naá gií felé Yeésò kelá dɔ́ɔ́ṅ, mè né koó ye, mgbè lé naá gií ñgweé. Lòù sam, bò njií sâ lé bóó deén naá bèsóne.»

27 Pól den cuù ye: «Mgbè Agrípà, wò nɔ, wò né temé yoòr bò sòn-Càṅ bò kwaá njií wa? Mè né koó ye, wò né temé yoòr bòòn kwaá njií.» 28 Agrípà deén ndo, ye Pól a: «Wò ye te nyí mè nùà *Kristò sie seér wúwágá mân wa?» 29 Pól ye bú a: «Né mene wúwágá, né mene jomo dɔ́ɔ́ṅ, mè né Càṅ dua, te wò den faá mè nɔ. Wò mé huún gí lòm ñgwéh ndo, te bí bóó mé né lan felá dɔ́ɔ́ṅ, den gi faá mè nɔ. Njèh cén, dé biì, fògò lòn a, té bí kèma.»

30 Mgbè bò ñgómna mé Berenik, mé bóó mé naá kwarè bòòn dɔ́ɔ́ṅ komo wuo gi ter, bó nde ké bèh ndón-ndòn, 31 bó né lètené bòòn tueé kuú, ye: «Nùà hên njeré dèi sáb nyí ñgwéh. Né mene dé wulá, né mene dé gwà cibi yilá dɔ́ɔ́ṅ, dé seèn hên cí sam.» 32 Agrípà deén baá-re ye Fésetù a: «Mò nùà hên sé ju seèn ké toò mgbè dé koò nji ná ñgwéh, kènè bó sé la naá bú yi njií.»

27

Gò Róm

1 Yeé baá môn, bó kaga ndòn ye, béh nde né bàtò yilá, béh nde te tàbè Italí ndo. Bó yeé nyegé gi aá gò, bó weh haá kwaá Pól bó bò gwà cibi bò déi beè kwaá-taáb déi, yilí seèn né Juliú. À né kwaá-taáb te bòn taáb mé bó yilá né bòn dé mgbè koò.

Bó yeé baá beè seèn, 2 béh yila bàtò ndo, béh yuo gò. Bàtò sâ

lé yuoó naâ Aderàmî, nde né lè bô lóó hihiné ké te tàbè Asìà kelá bele. Béh bô nuà Masedinà déi lé naâ kóó, à lé yuoó naâ ké Tesaloník, yilí seèn né Aristárk. Béh bó né ndeé. ³ Cieé ñaga, béh wa ké Síðòn. Julíu feh keéh lom Pól húóm-temé seèn mé gècèn mene, à kwaá lo bú te à nde bô mbei dé ké sâ yon ke, à kwa bô njií mé né bú saám beè boòn. ⁴ Jomo sâ béh yila cu bàtò, béh fón gò. Béh bô fu tarê nde kwaré, béh cií kela seér tàbè Sípre kèb jomò, ⁵ béh wa kwarè tàbè Silisí mé Pamfilí, te béh nde ye ké Mírà te tàbè Lisí yuo kelá. ⁶ Ké teèn sâ, kwaá-taâb kwa cu bàtò déi; dé sâ lé yuoó naâ ké Alesandrí, à baá mé gò Itali, à yilí cu béh teèn, béh bó fón gò.

⁷ Cieé mé cieé béh né dùà lè ndèndèñ nòmò lege den, fu tarê né béh seé weh. Béh nde ké kwarè lóó Senidò lege yuo kela baá lòu. Béh yeé bèh tòò ndeé kwà cú, béh nde seér cu kèb Salmônê,* te béh cií kela seér tàbè Kreéta kèb jomò. ⁸ Cieé mé cieé béh dùà lege nde den né lòu. Béh nde lege yuo kela ké kwarè Lasè bèh mé mgbán† né teèn. Bó mgbán sâ yilá né Mgbán Bagaà.

⁹ Béh lé naâ cieé kókoó mbaá ceér dueè bôó. Dé tòò ndeé sé bó ná cú. Lòu sam, cieé yáb joloò lé naâ kelá, bó lé naâ mé njéh ñené kóó, ye cu dùà gòò kela baá, dé dùà gòò nde né yogó. Pól yeé ñene aá méná, à tueé kwaá bó tòò ndo, ye bó a: ¹⁰ «Belà, mè né kóó ye, béh nde né mé gèr te gò hèn kwaré. Mo wulu, bàtò bô seé seèn mene nde gi né dùà kum le, te béh líim nyegé ye dé beèh cio.»

¹¹ Pól né mene mân tueé, kwaá-taâb dé sâ táñ ñgwéh, à temé kwaá njií seér né te ñgòr nuà fàrbàtò, bô nuà bàtò. ¹² Nùàr ñgún

gwaán kela dé tòò ndeé ndo. Lòu sam, cu veèn baá ndeé, mo kwa lo bó ké te mgbán sâ, bó nde né gèr ñené. Bó ye, mo nde né bôó, te bó lege wa ké Fenís te mgbán bô Kreéta bô déi, te cu veèn hèllè nde bó kwa seér ké teèn. Mgbán sâ né seér kèb nyiib‡ mân.

Fu tarê ké te ndèndèñ nòmò

¹³ Fu dolé yuoó kèb túnò ndo, yila kobò. Bó né mé njéh tañ ye, gò boòn nde né huóm. Bó som kùn ndo, bàtò yuo gò. Bó né Kreéta ke njií. ¹⁴ Tètèi sam, fu tarê kobo yuoó kèb bà, tulu suagà yí te tòre, ¹⁵ vela far seér bàtò, né béh dé lege keè taré yogó, lu yuo mé béh. ¹⁶ Béh nde kela seér aá tàbè Kódà kèb túnò, te cií weh béh teèn. Sâ né bèh mé béh lé naâ mé gècèn mene lege, te béh nde ye kom dé gàm mvelé som. ¹⁷ Bó tulu kaga kwaá njií ké ter sònò bàtò ndo. Bó né bàtò kaga nyegé, te ñèrrè cú. Bó se si kwaá kùn dùà, te bàtò gò lie lòu, bó ye, mo sam, nde né te mbésebé ké kwarè Libí cu yilá ma. Fu mé béh kobo nde den baá-re méméná.

¹⁸ Fu dé taré hèllè béh yoòr ñar yila cu ye baá-re dé gècèn. Cieé yeé ñaga baá, bó duóm bô seé dùà som silí njií. ¹⁹ Cieé ñaga cu, bó yila njéh bàtò dùà mé be boòn som su njií. ²⁰ Fu doó ye júée nyí ndo. Béh soó ké kundun, béh cer; cieé mé cieé, lou bá ñgwéh, nuaré déi mbentò mé njolo ñené cú ndo, doón béh munó lom aá ye, béh kuú gi aá kèn.

²¹ Cieé kókoó mbaá, nuaá mé yieé som yáb te bàtò teèn sam. Yeé baá méná, Pól komo wuo ter tòò bô nùàr, ye bó a: «Belà, mo bí sé naâ sòn mò ñgweé, béh sé naâ ké Kreéta den ñgogó, béh sé gèr mé bô njéh mân kum ló ná ñgwèh. ²² Mé njéh mene, mè

* 27:7 27:7 Salmônê né vuaá tàbè mé né yí lètenè nòmò die ndeé. † 27:8 27:8 Né bèh mé bô kom njehá yeé teèn, bô nùàr suaga doó. ‡ 27:12 27:12 Kèb mé lou yila yeé teèn.

né bí kènê tueé, bí táre sér yo. Lètenè beèh doón nuaré déi kú ndé ngwéh, ñerré lom nde né bàtô. ²³ Cìlì Càn naâ mè cìbíteèn tueé; mè né beè Càn, mè hèn boó yeé seè nndo. Cìlì Càn naâ ká kwarè mò njebá ndeê, ²⁴ ye mè a: Pól, té vèh, kò wò wa ké toò mgbè Ròm waà. Bòó mé né lè bàtô hèn doón, Càn mé húóm-temé seèn nde né bó jomo yeè yili som keéh nndo.»

²⁵ Pól den cuù ye bó a: «Bí táre temé tarè belà! Mè né gi Càn mò koo; à boó nde né faà à la naâ mè tueé nò. ²⁶ Njèh cén, mò béh baá kwarè ten tàbè déi, béh nde né sòn nòmò karé sue le.»

²⁷ Sâ béh ké dùà sâ boó baá cieé yulà cùòb nèà, fu né mé béh ké te ndèndèñ nòmò faár ndeé den. Nòmò sâ bó yilá né Mediteranê. Te cieé yulà cùòb nèà sâ, yeé baá loòteèn, bò fár-bàtò bò ngweé kò nndo, ye tàbè déi baá dìdì. ²⁸ Bó si yíi mòu dùà, nde cor tàbè, sâ baá métà yulà tagár cùòb téhbeh. Bó né ka ndeé, wa berré déi, bó si yíi cu mòu doò dùà, sâ yila le aá métà ndètoón cùòb ténделé. ²⁹ Bó yeé ñene aá ménâ, bó se silí njíi kùn dùà nèà, ye te go den lilieé, wanóñ bó nde né te kweéh déi ceén. Bó né cieé teèn lulu kela den nndo.

³⁰ Sâ né cu mé bò fár-bàtò bò lé foón naâ ceér teèn, ye te bó dula si lo bàtò. Yeé baá ménâ, bó se kwaá njíi kòm dé gam dùà nndo, bó né boó faá bó nde né kùn ké te feh bàtò boó nyegé nò. ³¹ Pól yeé ñene aá ménâ, ye kwaá-taáb mé bò sóji a: «Mò bò fár-bàtò bò hèn lè bàtò dèn lè ngwéh, bí nde gi né dùà kum le.» ³² Bò sóji nde kò tena som yuíi kòòm nndo, kòm hèllè kwar yuo.

³³ Cieé yeé nde aá ñagá, Pól boñ bó, te bó yieé yáb, ye bó a: «Lan doón baá cieé yulà cùòb nèà bí né

mé lèi cùè den den. ³⁴ Bí yíé bá yáb yieé, te gam bí. Mè tueé bí, né mene yúli feèh nuaré déi lèr nyi ndé ngwéh.» ³⁵ Pól yeé tueé gi aá ménâ, à weh breèd nndo, à vra Càn teèn, à yila kolé yieé. ³⁶ Yo taré cu ye bó doón, bó yila baá-re yieé nndo. ³⁷ Béh lé naâ te bàtò nùà yuíi fà mé yulà téhbeh cùòb ténjén. ³⁸ Doón bó yieé fulu gi, bó ñuaán su njíi yab dé jomò dùà, te bàtò líé cú.

Dùà su yilá

³⁹ Cieé ñaga, bó ñene tàbè nndo. Njèh cén, bó tàbè sâ ñéné kó ngwéh. Bó ñene njíi mgbáñ déi mé mbésebé mene, bó kaga lom aá ndòn ye, mò nde né boó, bó lemé njíi lom nde aá bàtò ké teèn ma. ⁴⁰ Yeé baá ménâ, bó koré tená som yuíi, bò kùn sue le dùà, bó se yi pili nndo. Jomo sâ, bó daá kwaá cògò ké toò bàtò, te fu yila teèn, lu bàtò, bó lemé njíi bú ké te mbésebé hèllè. ⁴¹ Bó né ka ndeé, bó wa berré déi, mbésebé ñgimé geé baá nòmò kpoñ fà, nòmò né bèh sâ kwar taré, kwar dom weh bàtò hèllè, feh nde cor nyue yila te mbésebé tég, gurú ñgela le teèn, nòmò tulu ñerré som tíí ké jomo nndo.

⁴² Bò sóji dé boòn ye, bó nde aá bò gwà cibì bò wulá som, te bó gwagá dùlà yuò cú. ⁴³ Kwaá-taáb yeé ñene aá ménâ, à yíin bó, ye te nyí yili som Pól. Jomo sâ ye, bòó mé né nòmò gwagá koo doón a, lolé diè gi dùà, bó gwagá kela toò ma. ⁴⁴ Bò déi a, wèh béh-toú, bó gwagá mé njéh, bò déi weh ten bàtò. Bó lé boó naâ ménâ, te béh nde ye doón yili yuo.

28

Pól ké Máltà

¹ Béh yeé yili yuo gi aá, te béh ngweé den ye yilí ten tàbè sâ, ye

né Máltà. ² Bò loô bò sâ weh lom béh mé vógó-temé mene. Bó yeé ke, nu baá neé, dùlù baá dolé, bó fu kwaá béh we, bó bilí kwaá béh teèn, béh né ñuagá den. ³ Pól nde kabe weh keém jaâr, à né tuar kwaá den. We yeé baá bógó, ñgòbò yuo kelà lè jaâr, à gwa sege le Pól beè. ⁴ Bò loô bò yeé nde ñene njií ménâ, bó duòòm lètenè bòn tueé kuú, ye: «Nùà hên né lom nùà wúlá-feèh. À naá menè yí dùà mvelé yuo, à nde né kuú faá ndùàn Càṅ né bú yoòr nɔ.» ⁵ Mé njéh mene, Pól mele kaga si njií ñgòbò hèllè tuar, njeré déi bú beè ñgwèrrè ñyí ñgwéh. ⁶ Sâ bò loô bò dé bòn né lom kela, ye nde aá fulu; mɔ sam, Pól nde aá mé njéh die kuú. Bó né ka ke den, bó ke ke, njeré déi Pól bó ñgwéh. Yeé baá ménâ, bó den cuú mé feh bòn, ye: «Nùà hên né càṅ.»

⁷ Ké bèh sâ, lé naâ kwarè loô nùà koò te tàbè sâ, yilí seèn lé naâ Publiyús. Nùà sâ feh béh bèh cèrrè ndo, béh cer ké teèn cieé tagár, à ke lom béh dé gècèn. ⁸ Sâ tele seèn lé naâ baán ndo, à lé naâ mé dùlù yoòr, à lé naâ mbo sura ndo. Pól yeé ñgweé aá ménâ, à yon nde teèn, à dua Càṅ, à ba bú be felè, à taré som bú. ⁹ Jomo sâ bò beèn bò te ten tàbè sâ wa belé ndo, bó taré yuo gi.

Ké Rôm waá

¹⁰⁻¹¹ Béh cer ké sâ weéh tagár. Bò loô bò né béh húòm-temé bòn feh keéh. Béh yeé baá mé gó, bó bie béh gò mé njèh beè ñgún. Jomo sâ béh yila cu bàtò déi, béh fón gò. Bàtò sâ lé yuoó naá ké Alesandrî. Bó teèn nyagá kwaá né «Bò càṅ huaán feèh». À lé ké doó sâ du deén naá, te cu dùlù gi.

¹² Béh né ka ndeé, béh wa Sirakú, béh boó ké sâ cieé tagár. ¹³ Béh yuo cu ké sâ, béh nde Regiô. Cieé ñaga fu déi kobo yuoò kèb

túnò, weh sie béh beè; béh boó cegé cieé fà, béh yila Pùjól. ¹⁴ Béh wa te loó sâ, béh kwa bò Yeèsò bò déi teèn, bó yilá njií béh ké yoòr bòn, béh bó cer ké sâ cieé téhbeh. Jomo sâ béh fón gò Rôm.

¹⁵ Bò Yeèsò bò dé ké Rôm yeé ñgweé aá ñagà beèh, bó ndeé béh ceér dueè kwa weh. Bò déi kela le béh ké bèh mé bó yilá né Gwà-mbè-tagár. Bò déi ndeé kela béh ké tan Apiyú. Te Pól yeé nde ñene njií bó mân, à Càṅ vra lom mé be fà, yo taré cu bú ndo. ¹⁶ Béh yeé wa baá ké Rôm, bó ye Pól a, ndé dèn bá dé seèn hiín, bó bú jomo kwaá lom aá sóji cén.

Ñgòr Càṅ ké Rôm tueé

¹⁷ Pól cer cieé tagár, à yilá njií bò *Júf dé kokoò ké lo seèn. Bó yeé waá baá, ye bó a: «Bò nùàr mò, mè ye te bí ko ye, bó lé mé ké Jerusalem sie kuú naá dé lòù, bó haá njií mè beè bò Rôm bò. Mè lé veèn déi mé bò nùàr beèh bó ní ná ñgwèh, mè lé tòù bò tele beèh kwá ná ñgwèh ndo. ¹⁸ Bò Rôm bò lé naá menè kwòm bieé, bèh saáb mé bó nde né mè teèn wulá, bó lé kwá ná ñgwèh. Bó yeé nde aá mè yí njií, ¹⁹ bò Júf ye, ndóg ménâ bó ndé ñgwèh ndo. Mè yeé ñene aá ménâ, mè ye, mè ju mò njií seér nde né ké toò mgbè Rôm ma. Dèn ñgwéh ye mè lé sâ síí naá bò nùàr beèh ndo. ²⁰ Yeé baá mân, mè ye, ko mè yilá njií bí ká toò, te bí ko ye, nùà mé dà m bò *Iserála bò doón né gi ndèm yoòr seèn kwaá njií doò, mè lè fògò lòṅ hên cer kuú né felè seèn.»

²¹ Bò kokoò bò hèllè ye bú a: «Bò Judé bò lé béh njeré déi felè yeé nyàgà ní ná ñgwèh. Nuaré déi lé ké sâ yùò ná ñgwèh, à ndeé béh ñgòr veèn déi felè yeé tueé ndo. ²² Mò né mân, sâ béh gwaán né sònò yeé mé tie beèh ñgweé. Lòù sam, béh né koó ye, bòn dé mé wò

né teèn sâ, bèh doónj bó né yeé bú bunó.»

²³ Bó bò Pól tena kwaá cieé ndo. Yeé baá lou sâ, bó komo waá ké gwò seèn kókoó mbaá, Pól né bó njèh se, à se soó mé njéh tóg wa liyili. À né bó felè *Lò Càṅ tueé. Njii mé *sóú Músi tueé né felè Yeésò, à né bó se. Njii mé bò *sòn-Càṅ bò tueé né felè Yeésò, à né bó se ndo. À né ceér foón ye te nyí dor weh bó mé njéh. ²⁴ À yeé tueé gi aá, bò déi kwaá njii temé teèn, bò déi berónj seér lòu. ²⁵ Bó yeé baá lòu saán yuo ménâ, Pól deên ndo, ye bó a: «Cúcuí Nḡagâ lo jue bòn. Cu mé à lé naâ bò tele bìi njèh sònò Esáyà sòn-Càṅ tueé keéh, ²⁶ à lé ye:

Ndé yoòr bò nùà hên, júée bó a:
Dé felâ, bí nde gi né bagasé felâ
nyegé,

bí seér ṅgwé ndé ṅgwéh lòu.

Bí nde gi né bagasé ke den,
ndóg bí seér ṅéné kòmò ndé
ṅgwéh.

²⁷ Lòu sam, temé bò nùà hên baá
gi lè maṅwan,

te bó mùnò kòmò cú.
Bó duagá baá tie kèn, te bó mé tie
ṅgwé cú.

Bó lier aá njolo, te bó mé njolo
ṅéné cú.

Te bó ká yoòr mò ndé sér cú,
te mè bó táré sòm cú ndo, jue mè
Càṅ Dueè.»

²⁸ Pól den cuù, ye bó a: «Bí kóo
ye, Càṅ lé naâ bòó mé Juf sam
ceér seèn feh keéh, te bó yili yuo.
Dé boòn, bó nde né ṅgwéé.» [

²⁹ Te Pól yeé nde tueé som mân,
bò Juf kem yuo, bó né lom mé njéh
lètenè boòn ṅaṅj ndeé.]

³⁰ Pól cer ké sâ nyemà fâ. À lé
gwà sâ gwom beéh lòu ndo. Bò
nùàr lé naâ yoòr seèn ndeé, à né
bó weh nyegé, ³¹ à né bó felè *Lò
Càṅ se, à né bó ṅòr felè Yeésò

*Kristò Fehtoò beèh feh. À bó njèh
tueé ṅagá lom gùm doónj, à njeré
déi vèh ṅgwéh.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Rôm

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, nùà seê Yeésò *Kristò; mè né cu nuaá mé Càn lé balé weéh naâ ye te mè ña mbòn tebê nyî, à jege haá mè Njàgà Bagaà seèn beè, ye mè a, ndé sè yòn seè ndo.

² Càn lo naâ ndéb ter kwa kwaá, à tueé keéh sònò bò sòn-seèn bò ye nyî nde né Njàgà Bagaà sâ cie som keéh; bó lé naâ te mvù nyagá kwaá ndo. ³ Né Njàgà Bagaà felè Njuna seèn, Fehtoò beèh Yeésò Kristò. À né *ndütè ndütù Davíd keb dé nùà. ⁴ Keb dé Cúcuí, à né Njuna Càn. Càn lé bú sie kwaá naâ kóó; à lé naâ bú te cio komo som te feh keéh mé terreb mene ye, né Njuna nyî. ⁵ Mè fùgò beè Càn hèn kuú né mé yilí seèn; mè mbòn tebê seèn ña né mé njéh ndo. Càn ye mè a: ndé ju seèn ké lètenè bò nùà mé gèh hihiné tueé bele, te bó kwaá njií lom temé cén yoòr seèn, bó ñgweé sòn seèn, yilí seèn ñgulí mé njéh. ⁶ À jue né mé bí bò Rôm bò mene, Càn lé naâ bí yilá, te bí ña bò nùà Yeésò Kristò mân.

⁷ Mè hèn nyagá njií né mé bí bò Rôm bò, bí bòó mé temé Càn né yoòr bìi dóón, à lé naâ bí yilá, te bí den bò nùà seèn. Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Pôl gwaán né ké Rôm ndeé

⁸ Mè jògò felè bìi dóón vra logó née Càn ye; mè né bú jomo Yeésò Kristò vra keéh. Lòù sam, bí né temé yoòr Yeésò *Nùà Còn kwaá njií, ñgóg bìi né wón dóón ñgulí ndeé. ⁹ Bú Càn mé feh seèn né gi kóó, ye mè tueé né gècèn, bú

mé mè né seé seèn mé temé mò mene bóó, mè né Njàgà Bagaà felè Njuna seèn se doò: à né kóó ye mè né yeé nyí felè bìi cu dóón dua den. ¹⁰ Mè né bú dua, ye bú a, mé húóm-temé seèn, à há mè lón mé be seèn, te mè ndeé ké yoòr bìi ma. ¹¹ Wanóón mè né mé tuaá bìi kela, mè ndeé né bí gà seé Cúcuí Càn feh, te bí kwa nyegé terreb mé njéh. ¹² Mè tétég gwaán né ké lètenè bìi deèn, te yo taré mè, taré bí, te yo taré gi béh bí felè temé cèn mé béh né yoòr Càn kwaá njií hèn dóón.

¹³ Belà, mè ye te bí kó ye, cu dóón mè né gò ké yoòr bìi gwaán sóó, mè lón kwà ñgwéh lòù. Mè ye te seé mò wa tàb ké lètenè bìi, faá né lètenè bò nùà lè tàbè déi waá ndeé nò. ¹⁴ Kó mè né ménâ bèh dóón bóó ndeé; seé mò né cí. Né mene lètenè bòó mé cer yeé lo, mé ya dueé mene; lètenè bò kógòn bò mé bò cùr mene, kó mè né ménâ bóó. ¹⁵ Mè gwaán né mé Njàgà Bagaà ké Rôm lètenè bìi se waá dé cí.

Terreb Njàgà Bagaà

¹⁶ Mè tueé bí, Njàgà Bagaà né mè yoòr sagár: à né mé terreb Càn yoòr, te à yilí som bòó mé né temé yoòr Yeésò *Kristò kwaá njií; duóòm né mé bò Jûf, mè mé bòó mé Jûf sam. ¹⁷ Mò né mân, sâ Njàgà Bagaà né seé Càn cie feh kwaá; à feh kwaá né nùà gèh dé mé Càn nde né bú nùà dilí teèn yilá keéh. Gèh dé sâ né lom temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií, ceér déi toò sam cuú. Né te mvù Càn ménâ nyagá den ndo, ye: «Nuaá mé ña né nùà dilí beè Càn mé temé cén yoòr seèn kwaá njií dóón, kwa nde né yòn kóó.»

Nùà mé ju yoòr

¹⁸ Bí kóó ye, Càn ké te vulúu baá bèsónè feh kwaá, ye nyí né

mé yúlá-temé felè veên hihiné mé bò nùàr né boó doò; bó né bò seé vevenê boòn hèllè boó, bó né gècèn nyí mé njéh doó do bó baré njií, bó nyí vèh cú. ¹⁹ Kèkèné seé Càṅ mé bó sé naâ Càṅ mé njéh ṅené koó, Càṅ né mene bó bèsonè mé feh seèn feh keéh, mé njéh mene bó ṅené kó ṅgwéh. ²⁰ Á sâ, bèh lo mé Càṅ lo sií naâ wón, bó mene bú mé njolo ṅené ṅgwéh, kèkèné seé seèn né yeé cie ṅenè ṅagá, ye né Càṅ terrèb, Càṅ ndeèr ma. Mò bó mân gwàn ṅgwéh, sâ bó mé sòn toò seèn sam ndò. ²¹ Bó né mene Càṅ ṅenè koó, bó bú sèn ṅgwéh, bó bú vrà ṅgwéh faá bó sé naâ bú vra ye à né Càṅ. Yeé baá môn, bó duóóm baá-re lòu munó ndegé seèr, bó né te cibi ndugó faáj ndeé. ²² Wa bó né bò kó-njèh bò sé wa, sâ kùlù mé bó lo jueè ceré né bó. ²³ Bó lòò né gùm Càṅ Ndeèr Nùà *sùsùm duaà, bó nde cècàṅ boó kwaá, bó dua seér cí; bò déi fela né nùàr, mé né ká lè wónje wàn mbaá; bò déi fela né non, bò déi fela nyam, bò déi sàb; doón bó né gi bó dua ndualé go.

²⁴ Yeé baá mân, Càṅ sòm be seèn yoòr boòn ndò, te bó teré yila ko te núlu, faá bó né gwaán sâ no, te bò dé kàn mé dé kàn loró den mé fegùli yoòr ndò. ²⁵ Bó boòn naâ gècèn Càṅ kwaá loó, bó gwaán seér nyeén. Càṅ mé lo sií naâ njèh doón, bó né bú kwaá loó, bó né njií mé à lo sií naâ lòu dua seér. Ngweéh bó sé la dua seér né bú wa? È môn.

²⁶ Càṅ yeé ṅene aá ménâ, à sòm be yoòr boòn ndò, te bó loró kwaá nyegé bò njèh fegùli sâ mé njéh yoòr bagasé. Bò véh boòn nde né mé feh boòn kweéh seér: bó bò siíb koó cèr ndé cú, bò véh cer seér nde aá bò mbaáboòn koó. ²⁷ Bò siíb gwàn ndé cú bò véh ceèr ndò, tuaá sie seér nde aá bó mé bò siíb

mbaáboòn ceèr. Bò nùàr mân boó sabé go né te bò dé kàn mé dé kàn loró le gi lélán fegùli, bó tulu su dùkàn yoòr mé be boòn; né sòn veên mé bó né boó go sâ.

²⁸ Bó yeé berón baá Càṅ ménâ, Càṅ sòm be yoòr boòn ndò, à kwaá lo bó mé lo mapelím boòn sâ, te bó boó seér njií mé bó sé lé bó ná ṅgwéh. ²⁹ Yeé baá ménâ, bó gela den baá-re mé gèh veên hihiné lè dedei ndò: dene gogobô o, temé te njèh nùàre kwaá njií o, jéré-temé o, huer o, wúlá-feh o, jógó o, tánágá o, jélá-temé o, doón né seé boòn. Bó né sòn tuagá sar go, ³⁰ bó né bò njèh vevenê lètenè boòn yoòr tueé su kuú, bó né Càṅ bunó, bó né bò mbaáboòn selé, bó né feh ham, bó né punó, bó né bò veên dé fefeè munó foón go, bó sòn bò tele mé bò meí ṅgwé cú ndò. ³¹ Bó baá gi mé ndòn kukuú mân, bó faá bó tueé kwaá yeé no bó wá cú, bó baá gi bò mangwan, bó jere bò mbaáboòn kó cú. ³² Bó né gi ndéb Càṅ koó nyegé, ye bòó mé né gi gèh bò njií hèn boó wa, sàgà boòn né yeé cio ma. Bó né mene mân koó, mé njéh mene bó né cu boó ṅeí. Nuaá mé né lòu boó sabé seér doón, bó vela seér cu bú be lòu.

2

Bèh ju tenâ

¹ Mò né mân, sâ wò nuaá mé né ju felè bò mbeí tená go doò, wò né mene nei, wò né beè ndò. Wò yeé ju felè bò mbeí tena né koó. Wò yeé tena gi aá, wò né cu ménâ boó taré, sâ ju wò siè ndé ṅgwéh wa? ² Bèh né koó ye, bòó mé né veên faá bèh ménâ boó, Càṅ ju felè boòn tena lom yeé jéjég. ³ Sâ, wò nuaá mé né ju felè bò déi tená sâ, wò né munó ye nyí nde né ju beè Càṅ mvelé wa? Ngweéh seé

yeè né taré cí mà. ⁴ Mè tueé wò, wò né sèṅ mé bó-bagaà Càṅ seb, wò né húóm-temé seèn sèṅ ndo. Wò kó ṅgwéh ye Càṅ nyí bagaa ménâ bɔ́ den né, te cieé déi nyí kweéh seér dene nyí wa?

⁵ Kòcò, tanṅwan temê mé kwéh sér bèh. Wò meì bò gèr felè yeè mé be yeè nyegé kwaá baá kèn. Lòu mé ṅá-temé Càṅ nde né bèsónè yuo kelá, à nde né ju jéjêg tená, ju nde né wò sie. ⁶ À sàgà nùà kàn mé nùà kàn lòu sà gwòm nde né mé seé seèn. ⁷ Bòó mé né be mé seé bagaa kwaá njií, ye bó né ṅgùlù Càṅ kela, wa bó gwaán né nùàr beè Càṅ ṅaà, te bó kwa yòṅ tètàgà doò, yòṅ tètàgà lòu sà kwa nde né bó. ⁸ Dé bò taáb bò seèn, à yúlá-temé seèn tieé su njií nde né yoòr bòn. Né bò dúagá-tie bò mé né ceér gècèn kwaá loó, bó sabé bele seér bò njèh vevené doò. ⁹ Mé bò vevené bò dɔ́ṅ, bó meì bò gèr lòu sà ṅene nde né fí. Duóóm nde né yoòr bò *Júf, jomo sà yoòr bòó mé Júf sam. ¹⁰ Dé bò bebagaà bò, Càṅ nde né bó faá nùàr nɔ weh kwaá, à yíí njií bó te ṅgùlù seène, à haá bó dɔ́lè. Duóóm nde né yoòr bò Júf, jomo sà bòó mé Júf sam ndo. ¹¹ Lòu sam, Càṅ dé seèn nùàr lòu gèi bèh.

¹² Bòó mé lé naá giì veèn bɔ́, mé *sóú Músi kó ṅgwéh dɔ́ṅ, bó ju bòn mé sóú Músi téná ndé ṅgwéh; dé bòn veèn bòn sie nde né bó kɔ́. Bòó mé lé ṅaà veèn mé sóú Músi lè bɔ́ dɔ́ṅ, bó ju bòn tena nde né mé sóú Músi ndo. ¹³ Lòu sam, mɔ nùàr nde né nùà dílí beè Càṅ ṅaá, kɔ à sóú jolo komo mé gùm mene, dèn ṅgwéh mé sóú mbaá ṅgweé faṅ njií. ¹⁴ Mɔ bòó mé Júf sam né sóú mbaá jolo weh, bó kó ṅgwéh ye né sóú Músi, sà bó né gi feh keéh ye sóú sà né bó lè húóme. ¹⁵ Sà bó

teèn ménâ feh keéh né ye, njií mé sóú né taga doò né lè bòn nyagá den ndo ma. Ndòn bòn tueé den baá-re bó ménâ ndo; cu déi né bó lòu ki seér, cu déi à den seèn nɔ́ṅ.

¹⁶ Bí kóó ye, lòu mé Càṅ kwaá lo nde né ju beè Yeèsò *Kristò teèn, bò njií hèn dɔ́ṅ nde giì né cie ṅené yuo kelá, ṅené yuo kela nde né faá Njagà Bagaà sònò mò hèn tueé den nê nɔ. Lòu sà Càṅ ju tena nde né mé felè bò njií mé né lè nùàr leér den mene.

Bò *Júf bó bò *sóú Músi

¹⁷ Wò nùà Júf dé yeè, yíí yeè né Júf, wò né gi sóú kɔ́, wò yieé né mé njéh, wò ṅueé mé njéh, yo yeè né gi mé yíí Càṅ sagár. ¹⁸ Njií mé Càṅ gwaán nê dɔ́ṅ, wò né gi kɔ́, sóú né gi wò feh, te wò ṅene kɔ njèh bebagaà. ¹⁹ Wò ye, wò né bò tácuḡó ceér feh, wa wò né ṅagá toò bò cibi bò ndo; ²⁰ wò ye nyí bɔ́ dílí né bò cùr ceér kɔ́, wa nyí né bò huaán tetɔ́r njèh feh, te bó ṅene kɔ ceér Càṅ. ṅgwéh wò ye mé sóú sà nyí kɔ́ḡón gi aá, nyí baá gi mé gècèn teèn wa?

²¹ Sà kè cú-re! Wò nuaá mé né bò déi feh hèllè, kei mé bɔ́ wò yeè gùm yeè nùà njèh teèn fèh kèh ṅgwéh wa? Wò ye bò nùàr a: té yíb ṅúób; wò dé yeè ṅuób né dé kei wa? ²² Wò ye bò nùàr a: té yàgà ndé; wò dé yeè yàgà nde né dé kei wa? Wò ye bò nùàr a: cècàṅ duaà né lom ve. Bòó né naàn mé wò né lè mò bòn yíá ndeé, wò né njèh teèn kema wa? ²³ Wò né sagár nyegé ye nyí né mé sóú Càṅ lè, wò kó ṅgwéh ye, nyí né bú lòu kwaá seér wa? Wò sé yeé baá méménâ bɔ́, ṅgwéh sà wò bɔ́ guli né Càṅ nùà njèh wa? ²⁴ Né te mvù Càṅe mɔn nyagá den ndo, ye:

«Bò nùàr yíí Càṅ hèn dɔ́ṅ bɔ́ beéh keéh né mé yìè bìi bò Júf.»

25 Bí ñgwé mè tueé bí felè *ñgór ñòòb. Mò bí né sóú jolo komo, sâ ñgór ñòòb né ñjèh gàm. Mò bí né sóú kwaá, sâ mò bí ñòb mene ñgór, bí nées den ka faá kurú ño. 26 Cu sâ ndo, mò kurú deì né dé seèn sóú jolo kóó, sâ Càṅ bú faá nuaá mé ñob aá ñgór ño yílá ndé ñgwéh wa? 27 Mè tueé bí, nuaá mé né sóú jolo kóó, bó mene bú ñgór ñòb ñgwéh, nde né wò mé ju sie, wò nuaá mé sóú jòlò kòmò ñgwéh hèllè. Wò né mene mé sóú yeè sâ beè, bó ñob mene wò ñgór, ju nde né wò sie den.

28 Mè tueé wò, nùà Jùf dé gècèn, bó bú te lélán mvum njolò ñéné lom ñgwéh. *Ñgór ñòòb gí cégé ñgwéh mé ngàn yoòr mbaá ñòòb kuù ndo. 29 Nùà Jùf dé gècèn né seér nuaá mé né Jùf yí lè, à dé seèn ñgór ñob seér né temé seèn. Gèh ñgór dé sâ Cúcuí Càṅ ñob né bú kóó, dèn ñgwéh sóú mé bó nyagá né lòu. Nùà Jùf dé gècèn sâ, Càṅ seèn nde né bú kóó ndo, dèn ñgwéh nùàr.

3

1 Á sâ, mè né mene *Jùf, né cu gam wa? Ñgór ñòòb né cu njeré deì gam ndo wa? 2 Gàm né lom ñgùn mbaá. Lòu sam, Càṅ lé ngòr seèn haá kwaá naâ beè bò Jùf. 3 Á, mò lètenè bòn bò déi teèn dilí ñgwéh ño, sâ béh tueé nde né naàn? Sâ Càṅ dé seèn dilí sé dèn ndé cú wa? 4 Ndóg, dé sâ seèn môn bó ndé ñgwéh! Dé Càṅ, à njebá taré lom nde né te gècèn seèn-e tég, gwaán bò nùàr a dèn gí lélán bò nyeén bò. Né faá bó nyagá kwaá né te mvù Càṅe ño, ye: «Gwàn dé mé wò den nùà ñjèṅ faá wò tueé nê ño; mò bò nùàr ye te ju sie wò, te wò yóó bó.»

5 Mò veèn mé béh né bój hèn feh seér cu né kóó, ye bò nùàr a:

Càṅ né dé seèn Nùà gècèn, sâ béh sònò tueé cu nde né kej wa? Mò béh né veèn bój, Càṅ béh gèr feh keéh né mé ñjèh, sâ bí ye Càṅ teèn bó yí ñgwéh wa? Bò nùàr né ye mân bie seér; mè jue né cí. 6 Mè tueé bí, Càṅ bój yí né teèn. Mò sam, à sé la ju felè wòṅ tena né naàn wa?

7 Mò nyeén beèh hèllè feh den né ka gècèn Càṅ kóó, te gam bò nùàr, bó seèn nyegé Càṅ mé ñjèh, sâ Càṅ seèn béh mé ju sie cu nde né dé kej? 8 Á sâ, kej mé yíin cu nde né béh veèn bój kóó ndo wa? Sâ béh júee ye: béh bó lom veèn bój, nde né dé bagaà sâ ñaá seér. Bò deì né mè yoòr tueé kwaá, ye mè né yeè môn tueé sé wa. Kwá ñóṅ, Càṅ nde né bó gèr feh keéh, à bó feh keéh nde né faá seé bòn tueé nê ño.

Nei né som nùà dilí kóó?

9 Mò né mân, béh bò *Jùf, béh né cu bò nuaré deì yóó wa? Ndóg! Mè la naá gí tueé ñagá ye: né mene Jùf, mene Jùf sam, dójṅ bó né gi kwer veèn ma. 10 Né te mvù Càṅe môn nyagá den ndo, ye: «Nuaá mé né som nùà dilí, ndóg teèn sam.

11 Nuaá mé né ñgwéé kóó, teèn sam.

Nuaá mé né Càṅ fón, teèn sam ndo.

12 Bó sabé nde gi aá bèh dàbe, bó toò leér le gi aá kèn.

Ndóg nuaá mé né seé bagaà bój, né mene cén tà cén, teèn yùò kelá ñgwéh.

13 Bó né gi mé tógo lṅ faá sà lònṅ ño;

bó né mé leba fèfà;

ngòr né lom bó sònò faá ndièm sàb ño faám yuo ndo.

14 Sòn den né bó beè faá nó ño, né lom lélán ñjèh duagá.

15 Tètèi sam, bó baá feh wulá.

16 Bèh mé bó né kelá dójṅ,

bó né dùkàŋ bô gèr teèn we su lóó.

¹⁷ Bó ceér dólê ñéné kó ñgwéh.

¹⁸ Bó Càn vèh bèh ndo.»

¹⁹ Béh né kóó ye ñjii mé mvù sòu né tueé dóŋ, à tueé ñjii né mé bòó mé né ka sòu. Mò né ménâ, sâ nuaá mé nde né Càn tueé ye bú a, nyí ceér kó ñgwéh teèn sam; te dàm bô nùàr wóŋ dóŋ die gi ju beè seèn ndo. ²⁰ Nùàr a, jòlò kó mene sòu gèh dé heè, Càn bú nùà dilí ké toò seèn mé ñjéh yilá ndé ñgwéh. Sòu feh lom né dé seèn dé feèh, ye nùàr a: wò né mé veèn yoòr ma.

Naàn mé Càn nde né nùàr yili som

²¹ Kènê ceér dé feè ñené yuo kelà baá cie kèn; né ceér mé béh ña gi nde né bô didilí bô beè Càn mé ñjéh. Ceér bú sâ dé seèn jomo sòu kelá sér ñgwéh. Mvù sòu bó bô *sòn-Càn bô lé naá toò mân tueé taré ndo, ye: ²² Càn bô nùàr ké toò seèn bô didilí bô yilá lom né mé temé yoòr Yeésò *Kristò kwaá ñjii. Bòó mé né temé yoòr seèn kwaá ñjii dóŋ, à né gi bó yilá, à dé seèn mé gwèn sam, nùàr dóŋ né gi beè seèn kèi cén. ²³ Nùàr dóŋ naá gi veèn bôó. Yeé baá ménâ, bó kwarè Càn *sùsum dèn cú. ²⁴ Càn yeé ñene cu aá môn, à yili som bó mé Yeésò Kristò, à sie seér bó bô didilí bô mé húóm-temé seèn, dé lòu ndo.

²⁵ Càn lé som kwaá naá Yeésò faá ñjéh *semè nò, te à kuú sòn beèh, te à yaga som béh veèn yoòr mé húóm seèn. Càn ceér bú hèn feh keéh né mé bòó mé né temé yoòr Yeésò Kristò kwaá ñjii, te bô nùàr ñene kò, ye nyí né Càn mé né dilí sé. Bòó mé lé naá veèn léi toò bôó, à lé bó gèr mé ñjéh fèh kèh ná ñgwèh, ²⁶ à lé yolo seér naá dé yolò. Dé kènê à feh keéh né bèsóné ye: nyí né Càn mé né dilí sé

ma, te bó ñene kò ye bòó mé né temé yoòr Yeésò kwaá ñjii dóŋ, nyí né bó bô didilí bô sie seér ndo ma.

²⁷ Sâ kènê bô nùàr né cu mé ceér púnò déi toò teèn wa? Dé sâ ndóŋ! Càn béh bô didilí bô yilá né felè temé cén mé béh né yoòr Yeésò kwaá ñjii doò; dèn ñgwéh mé sòu beleè. ²⁸ Béh kò né ye Càn nùàr nùà dilí ké toò seèn yilá lom né mé temé seèn yoòr Yeésò kwaá ñjii, dèn ñgwéh mé sòu bele komò; ²⁹ wanóŋ sâ Càn sé la gi lom né dé bô Juf, à sé la dé bô nuaré déi ná cú. Mè tueé bí, Càn né Càn, à né dé bô nùàr dóŋ, ³⁰ Càn Dueè né lom cén, sâ gi aá. Mò bô Juf né temé yoòr Yeésò kwaá ñjii, sâ à nde né bó bô didilí bô ké toò seèn yilá. Nde cu né mé bòó mé Juf sam ménâ ndo; mò bó né gi temé kwaá ñjii taré, à nde né bó bô didilí bô ké toò seèn yilá ndo. ³¹ Á sâ, sòu nò? Mò béh baá temé yoòr Yeésò kwaá ñjii, sâ béh ye, sòu ñjeré déi gàm cú wa? Môn sam; béh né kóó ye, sòu né mé bèh seè dé seèn teèn.

4

Faá Abrahâm nò

¹ Béh felè Abrahâm tele beèh léi jògò tueé nde né naàn wa? Á lé beè Càn kwaá naá kei wa? ² Mò Abrahâm sé beè Càn nùà dilí ñaá naá mé seé seèn, à sé naá mé lón toò Càn punò teèn. Á, lé seèn môn ná ñgwèh, sâ à mé lón toò Càn punò sam gùm dóŋ. ³ Te mvù Càn né bèsóné nyagá den ye: «Abrahâm lé naá temé cén yoòr Càn kwaá ñjii; Càn lé bú nùà dilí yilá naá mé ñjéh.»

⁴ Béh né kóó ye nùà seè nde né sàgà seé seèn kwa; dé sâ dé lòu sam, né ka sàgà seé. ⁵ Dé nuaá mé né ndèm mé Càn kwaá ñjii, ye

Càṅ né ju felè bò vevenê bò mé jere mene tená, à seé bó ná ṅgwêh dɔ́ɔ́ṅ, Càṅ nde né temé mé à né yoòr seèn kwaá njií doò ṅené, à bú nùà dilí yilá nde né mé njéh. ⁶ *Davíd lé tueé naâ felè gèh nùà bú sâ, ye:

⁷ «Samésé né bòò mé Càṅ kulu som gi aá

bó veèn yoòr kèn!

Bó lé naá menè *sóú kwaá, à lé naá dèh doó kulú njií.

⁸ Samésé né nuaá mé Nùà Dueè veèn seèn lè sîè kwá ṅgwêh ndo!»

⁹ Á sâ, gèh samésé bú hèn gi lom né dé bòò mé naâ *ṅgór ṅɔ́ɔ́b wa? À dé bò kurú sam wa? Mè tueé bí, né mé bò kurú mene. Béh la naâ jògò tueé ye, Càṅ lo Abrahâm nùà dilí yilá naâ mé temé yoòr seèn kwaá njií. ¹⁰ Á sâ, lo naâ heèh wa? Lo naâ sâ bó ṅɔ́ɔ́b gi aá Abrahâm ṅgór wa, sâ bó née bú ṅɔ́ɔ́b ṅgwéeh ye wa? Mè tueé bí, lo naâ sâ bó née bú ṅgór ṅɔ́ɔ́b ṅgwéeh ye, te jomo sâ bó nde ye bú ṅɔ́ɔ́b den. ¹¹ Bó lo ndeè Abrahâm ṅgór ṅɔ́ɔ́b, sâ baá gi ká jomo mbaá, te feh keéh lòu, ye Càṅ lo bú nùà dilí yilá naâ mé temé seèn yoòr seèn kwaá njií, sâ bó née bú ṅgór ṅɔ́ɔ́b ṅgwéeh ye ma. Yeé baá ménâ, Abrahâm ṅa tele bòò mé né gi temé yoòr Càṅ kwaá njií ndo, bó mene bó ṅgór ṅɔ́ɔ́b ṅgwéeh; Càṅ ye bó né gi bò didilí bò beè nyí ma. ¹² Abrahâm né cu tele bòò mé ṅɔ́ɔ́b gi aá ṅgór kèn ménâ ndo. Njèh cén, ko bó né temé cén yoòr Càṅ faá Abrahâm nɔ kwaá njií. Lòu sam, tele beèh Abrahâm lé naâ temé yoòr Càṅ kwaá njií, te bó nde ye bú ṅgór ṅɔ́ɔ́b.

Bó ndéb Càṅ kwa né mé temé kwaá njií

4:7 4:7-8 Ps. 32:1-2

4:14 4:14 Gal. 3:18

4:19 4:19 Gen. 17:17

4:11 4:11 Gen. 17:10

4:16 4:16 Gal. 3:7

¹³ Càṅ lo kwa kwaá naâ Abrahâm bó bò nduté ndùtù seèn ndéb tieè, ye bó a: ṅgúlú bɔ́ɔ́n nde né wɔ́ṅ dɔ́ɔ́ṅ ma. Càṅ lo ndéb sâ kwá ná ṅgwêh ye Abrahâm né *sóú bele komo. À lé ndéb kwa njií seér naâ felè temé mé Abrahâm lé kwaá njií naâ yoòr seèn, à ṅa nùà dilí mé njéh doò. ¹⁴ Mɔ ṅgúlú sé kwa cegé né bòò mé né sóú jolo kɔ́ɔ́, ṅgwéeh sâ temé mé béh né yoòr Càṅ kwaá njií hèn sé né dé lòu, ndéb Càṅ sé né njèh mbaá ndo mà. ¹⁵ Bí kɔ́ɔ́ ye, sóú bɔ́ɔ́ yeé kɔ́ɔ́, te temé ṅaá Càṅ lè, ye bò nùàr jéjég faá sóú tueé nê nɔ, bèlè bèh. Á sâ, mɔ sóú teèn sam, bó nde né sóú kwaá wa?

¹⁶ Càṅ lé ndéb kwa kwaá naâ felè temé yoòr seèn kwaá njií, te ṅgúlú sâ ṅa njií mé nyí haá né dé lòu, te den njèh gàm dé bò nduté ndùtù Abrahâm dɔ́ɔ́ṅ; dèn cége ṅgwéeh dé bòò mé né sóú bele kɔ́ɔ́, te ṅa dé bòò mé kwaá njií né temé yoòr Càṅ faá Abrahâm nɔ. Lòu sam, Abrahâm né tele beèh, béh dɔ́ɔ́ṅ, ¹⁷ faá né te mvù Càṅe nyagá den nɔ, ye:

«Mè sie kwaá baá wò tele cìli nùàr ṅgún.»

À né tele beèh ké toò Càṅ, Nuaá mé à lé kwaá njií naâ temé yoòr seèn doò; né Càṅ mé komo som yeé bò komó te cio kɔ́ɔ́. Bò njií mé lé teèn ná ṅgwêh dɔ́ɔ́ṅ à lé si gií naâ bó kɔ́ɔ́ ndo. ¹⁸ Mɔ lo den mene beè Abrahâm faá à ndéb Càṅ kwà ndé cú, mé njèh mene à lé naâ loòm temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Yeé baá mân, à ṅa baá-re tele cìli nùàr ṅgún faá Càṅ lé tueé naâ nɔ; sâ Càṅ lé ye bú a:

«Bòṅ bò nduté ndùtù yeè maga nde né mân.»

¹⁹ Abrahâm lé baá gi mene nyèma yuií, à né mene ṅené kɔ́ɔ́ ye yo nyí

4:13 4:13 Gen. 17:4-6; 22:17-18; Gal. 3:29

4:17 4:17 Gen. 17:5

4:18 4:18 Gen. 15:5

baá gi faá komó nɔ, à né mene kɔɔ ye Sará né nǵiín, mé njéh mene à lé yúa ná ngwêh, ²⁰ à lé temé yoòr Càn sòm nyi ná ngwêh gùm dɔɔŋ, à ndéb mé Càn lé kwa kuaá naâ bú tieè doò sàñ ngwéh ndɔ; à kwaá nǵií nǵé seér cu temé yoòr Càn dé kwaâ, à né bú teèn seén yíí. ²¹ À lé naá gii kɔɔ nyegé, ye Càn né lom mé terreb teèn, à nde né faá à lé tueé naâ nɔ boó komo. ²² Càn lé bú nua díli beè seèn yila kuú naâ dé cí.

²³ Nǵií mé bó nyagá kwaá né ye: Càn yila baá bú nua díli beè seèn hên, bó dé seèn nyàgà lòm ngwéh. ²⁴ Bó nyagá kuú né dé beèh, te béh kɔ ye, Càn nde né béh bò didilí bò yilá ndɔ. Kɔ béh né temé yoòr seèn kwaá nǵií, ye à lé naâ Fehtoò beèh Yeésò lè cio komo sòm, sâ ye. ²⁵ À lé te cio yila kuú naâ felè veèn beèh. À yeé kuú aá, à komo yuo cuù lè cio, ye te béh ɲa gi bò didilí bò ké toò Càn mé nyí ma.

5

Còn pèb ɲua Yeésò

¹ Sâ tueé né ye, béh lé bò didilí bò beè Càn ɲaà naâ mé temé beèh yoòr seèn kwaá nǵií. Yeé baá ménâ, kènê lètenè beèh, béh bò Càn, baá lom aá còn felè Fehtoò beèh Yeésò *Kristò. ² Yeésò mé béh né temé yoòr seèn kwaá nǵií hên feh keéh né béh ceér kɔɔ, te béh nde ye te fùgò Càn den yilá. Kènê béh nǵebá taré lom né teèn mé vɔgó-temé mene tég, ndèm beèh dɔɔŋ né gi sâ, ye béh nde né ngúlú Càn yieé. ³ Dé koò baá cu ye-re dé hên: sâ temé béh sagár gi cu né mé dàñ gèr mene ndɔ. Lòu sam, béh né kɔɔ ye gèr ɲenê né yeé béh ɲèh yoló maàn feh. ⁴ Dé yoló, ɲar né dé joló; dé joló ɲar dé seèn ndèm. ⁵ Ndèm sâ béh mbaá pɔ ló bèh. Lòu sam, Càn lè beèh

kulu yíí kwaá gi né dàñ bò gwaán seèn dɔɔŋ; à béh kulu né mé seé Cúcuí ɲagá seèn yoòr beèh.

⁶ Né môn, cu sâ béh lé mé terreb yoòr ná ngwêh, Kristò lé kuú naâ sòn bò jéré-temé bò kɔɔ, à lé kuú naâ te cu mé Càn lé nyegé kwaá naâ sâ ndɔ. ⁷ Sâ, sé né mene nua díli dé heè, nuaré déi sé cio seèn ɲá wèh ná ngwêh. Kɔ ngweéh nuaré déi nde né-re dé seèn temé sie, à ɲa weh cio nua bagaá déi wa? ⁸ Mè tueé bí, hên baá bèh mé Càn feh keéh né gèh dé mé à né lom béh gwaán teèn: béh né mene léláñ veèn, Kristò né lom cio beèh ménâ ɲaá weh.

⁹ Béh bò didilí bò ké toò Càn ɲa né mé húóm seèn. Yeé baá mân, béh kɔ nyegé baá ndɔ, ye béh nde né mé bú yili yuo, te ju béh beè Càn siè cú. ¹⁰ Wanɔŋ béh lé naá gii bò bunnò Càn bò. Mé njéh mene, à béh weh nyogó nǵií cu aá yoòr seèn mé cio ɲuna seèn. Sé tagá kènê mé béh bò bunnò bò seèn sam cuú wa? ɲuna seèn mé baá cu làñ béh yili sòm ndé ngwéh wa? ¹¹ Te dé koò déi cu ye-re ndɔ: vɔgó-temé dé koò sagár nǵií né béh mé Càn nua ɲèh. Sâ né gi felè Fehtoò beèh Yeésò Kristò, bú nuaá mé lé nyogó bilí naâ béh bò Càn.

*Ádàm mé Yeésò *Kristò*

¹² Veèn lé ndeè naâ ká te wɔŋe yilá dɔɔŋ, yie lé naâ mé nua cén, Ádàm; yeé baá môn, veèn sâ ɲar cio ndɔ. Cio yila baá-re bò nuañ dɔɔŋ sie keéh. Lòu sam, bó dɔɔŋ lé naá gii veèn boó. ¹³ Né môn; mé Càn lo nde Músi *sóú beè haá kwaá, sâ veèn lé baá gii ká te wɔŋe kaá den. ɲèh cén, sóú lé teèn ná ngwêh. Bó né mene veèn boó, sóú mé Càn nde né bó mé njéh sie lé teèn ná ngwêh. ¹⁴ Mé njéh mene, cio lé naâ felè bò nuañ ngumó. Yuoò lè nam Ádàm, nde ba mé nam Músi, cio lé naâ bò

nùar seé weh. Bòó mé lo mene sòn Càn faá Ádàm nò ngén ná ngwéh dɔɔŋ, cio lo naá giù bó teèn kumó keéh.

Ádàm lé sâ deén naâ faá nuaá mé ndeè né waâ nò. ¹⁵ Njèh cén, seé bɔ̀n lé kèi cén ná ngwéh. Béh fùgò Càn mé veên Ádàm mè ndé ngwéh. Nùar ngún lé naá giù mé yìe veên nùà cén hèllè kuú. Dé fùgò Càn môn sam, à gam seér né béh dé seèn lòu. Nùà ngún kuú gi né mé fùgò felè nùà cén ndò. Nùà cén sâ né lom Yeésò Kristò. ¹⁶ Sàgà mé Càn haá yeé dé lòu né dé seèn hiín, dèn ngwéh faá sàgà veên nùà cén-tà-cén hèllè nò. Veên mé nùà cén sâ lé naâ bɔ̀ɔ doò sòm aá sàgà kèn: nùar kókoó mbaá yila gi aá ju beè Càn mé njéh. Sàgà dé fùgò Càn môn sam; bò nùar lé né mene dà m bò veên toò Càn méná bɔ̀ɔ seér, mé njéh mene Càn né bó teèn dé lòu huaár sòm seér. ¹⁷ Mé gècèn mene, cio lé naâ bò nùar felè ngumó. Mé yìe veên nùà cén hèllè, dà m bò nùar lé naá giù be te cio yìi keéh. Mé Yeésò Kristò cén mé huún seèn né méná ndò: dà m beèh mé né fùgò beè Càn kuú, mé Càn né béh bò didilí bò beè seèn yilá dɔɔŋ, béh nde gi né yòn tètàgà felè Yeésò Kristò kwa, te béh ña gi bò huaán.

¹⁸ Gèh dé mé veên nùà cén Ádàm hèllè né nùar dɔɔŋ te ju tulu yìi hèn, seé gècèn mé Yeésò Kristò mé huún seèn lé naâ toò Càn bɔ̀ɔ dilí dɔɔŋ, nde né bò nùar ngún ju yoòr méná huaár sòm gií, te bó kwa yòn. ¹⁹ Gèh dé mé bò nùar dɔɔŋ ña gi né bò vevenê bò felè nùà dúagá-tieè cén doò, nùar ngún ña gi nde né bò didilí bò ké toò Càn felè nùà ngwé-tieè cén méná ndò.

²⁰ Dé sòu, à kar yilá né dé te veên bò nùar maga seér dé maga. Njèh cén, bí kɔ̀ɔ ye, bèh mé veên né teèn silí, sâ húóm-

temé Càn teèn maga kela seér cu kɔ̀ɔ ndò. ²¹ Mè tueé bí: gèh dé mé veên lé naâ felè bò nùar cer, tulu yìi bó lé cio doò, fùgò Càn cer né felè beèh méná, te béh den bò didilí bò beè Càn, béh kwa yòn tètàgà beè seèn. Dé sâ né mé njua Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

6

Beè veên béh né komó, mé Yeésò béh né laŋ

¹ Á hèn, béh ye naàn wa? Sâ béh bó ndé dèn ká mé veên bɔ̀ɔ, huóm kela né cí, te béh kuú ye mé fùgò Càn wa? ² Dé sâ tí ndòg! Beè veên béh teèn sam, béh baá nɔ̀ɔŋ faá komó nò; béh lo nyimé naâ heèh, te béh yila cu veên wa? ³ Bí kó ngwéh ye, béh bòó mé lé naá giù nòmò Càn te yilí Yeésò kou, béh lé sâ kou bilí naâ mé cio seèn mene wa? ⁴ Te nòmò Càn sâ, béh bó lé kuú bilí naâ teèn dɔɔŋ, bó lé bú furú bilí naâ mé béh mene ndò, te Tele beèh Càn komo sòm cuú béh te cio, faá à lé komo sɔ̀óm naâ *Kristò mé terreb seèn nò, te kènè béh kwa seér yòn dé feè, béh teèn njebá lom aá tég. ⁵ Lòu sam, béh bó lé kuú bilí naâ kɔ̀ɔ. Mò né mân, sâ Càn nde né béh te cio faá bú nò komo sòm ndò.

⁶ Béh kó nyégé dé hèn kɔ̀ɔ, ye: mé bó lé ndeè bú ké te toú fagá, sâ bó lé faga bilí naâ mé béh mene; mè jue né gùm beèh dé cuúm, te gùm beèh dé veên sâ vuaán yuo dé seèn, béh kwer veên dèn cú. ⁷ Lòu sam, mò nùar kuú baá, sâ veên felè seèn ngúmó ndé cú.

⁸ Mò béh bò Kristò lé naâ kɔ̀ɔ kuú bilí, sâ béh né kɔ̀ɔ ye, béh bó nde cu né laŋ yili den. ⁹ Béh né gi kɔ̀ɔ ye, bèh lo mé Kristò lo komo yuoó naâ te cio, à ndeè cio déi kú ngwé ndé cú; cio mé terreb felè seèn sam cuú ndò. ¹⁰ À lé mbei cén sâ kuú naâ sòn veên bò nùar, te veên terreb kwá cú. Yeé baá

ménâ, à mé yòn den lom aá dé Càn. ¹¹ Bí né faá bèh ménâ ndo: bí kóo ye, beè veên, bí baá ndón faá komó nɔ; bí baá seér bò lèlàn bò yoòr Yeésò Kristò, te bí den lom dé Càn.

¹² Mɔ né mân, sâ veên a, té felè bìi ngúmó cú, wanón sâ yo bìi dé wàn hên nde né bí te veéne tuan yíi. ¹³ Gà déi yoòr bìi a, té veên kèrà, wanón sâ nde né njèh seè seèn ñaá. Mɔ ye te huóm, bí kwá ló gùm bìi beè Càn; ngweéh à lé naá bí te cio komo sòm mà. Bí bó bìlí seé seèn mé gùm bìi mene dón ndo; te bí den gi bò njèh seé dé didilí beè seèn. ¹⁴ Bí té gwàn mé veên cer felè bìi kóo. Bí ka sòu sam cuú, bí baá dé bìi beè Càn, bí ka seèn kuú seér né fùgò.

Kwer lè gècène

¹⁵ Sâ baá cu-re kei wa? Kènè, mɔ béh ka sòu sam cuú, béh baá beè Càn fùgò kuú seér, sâ béh bó bá veên mbaá wa? Dé sâ tí ndôg! ¹⁶ Bí né gi kóo nyegé ye, mɔ bí né ka nuaré déi seé seèn bɔó, bí né sòn seèn ngweé, sâ bí né bò kwer nùà sâ. Né fà: cén né dé kwer veên ñaá te bí yila te cio; déi né dé tie ngweé, te bí ña bò didilí bò toò Càn. ¹⁷ Ngweéh né mân wa: léi toò bí lé naá gi kwer veên; kènè bí lé baá seér mé ndéb Càn, faá bó lé naá bí feh nɔ. Béh né Càn mé njéh vra dé gècèn. ¹⁸ Bí te yuii veên huar yuo aá kèn, bí kènè baá seér te ceér gècène.

¹⁹ Mè bí mé kwer ká lè wónje me njií né, te bí ngweé komo, wanón bí né bò yuyuaá bò kela. Léi toò bí lé naá gi seé vevené bɔó, bí né lom te nulu teré ndeé. Kènè bí té ménâ gwàn cú, bí bó sér á seé didilí te bí ña bò ñenagá bò mé gùm mene.

²⁰ Léi mé bí lé naá kwer veên sâ, gècèn lé mé terreb felè bìi ná ngwéh, bí lé naá seér mé feh bìi.

²¹ Bí lé naá njeré déi te seé fúàré hèllè kwa wa? Ngweéh kènè bí

baá mé njéh lòu gulí seér wa? Bí kó ngwéh ye, né lom seé cioò wa?

²² Càn mé ñgeér sam. Yeé baá kènè, à huar sòm bí yuii veên sâ yoòr, te bí seé bɔó seér dé seèn. Gam kela né cí, te bí den ñagásé, bí kwa yòn tètàgà beè seèn ndo. ²³ Bí kóo ye, sàgà veên né cio; njií mé Càn haá né mé húóm-temé seèn né yòn tètàgà, dé lòu ndo. À béh mân haá kuú né felè Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

7

Kàn felè ma gwà

¹ Bò nùàr mò, bí né gi *sóu kóo. Sâ njií mé mè nde né bí tueé hên, bí nde gi né kóo ye sóu né lom mé terreb felè nùàr, cu mé nùà sâ nè làn. ² Né faá dene gwà ndo nɔ: ma vèh gwòm jolo lom né cu mé si nées mé njolo ye. Mɔ si kuú baá, sâ à baá mé feh lɔn, sóu gwòm bɔòn doò gi aá ndo. ³ Mɔ ma sâ nde jɔgɔ ser siíb déi mé si nées ká jomo mé njolo, sâ ma sâ cum aá gwòm. Á, mɔ si kuú né lòu, sâ à baá mé feh lɔn; mɔ à jɔgɔ cu mene siíb déi, sâ à gwòm cum ngwéh.

⁴ Né felè bìi faá bèh ménâ ndo, bò nùàr mò. Bí né kènè toò sóu faá komó nɔ, sóu mé terreb felè bìi sam cuú. Yeésò *Kristò lé naá bí yoòr seèn nùà njèh nyogó njií. Bí kènè baá gi beè seèn, bú nuaá mé lé naá te cio komo yuo. À lé sâ ye te béh bí wa gi tàb ké toò Càn dón ndo. ⁵ Léi toò, cu mé béh lé belé naá ceér dé beèh nùà njèh, tuaá lé seé lé beèh bɔó loóm naá kóo; né-re béh ñaán, né tàb waá, né béh te cio kulu su yíi. Sâ sóu soób né béh kóo, ⁶ Dé kènè môn sam cuú; sóu mé lé naá béh sie ló sâ, béh ka seèn mvelé yuo aá kèn, béh baá gi komó toò seèn. Kènè béh bɔó seér nde aá seé dé feé mé Cúcuí Ñagá feh né béh kóo, te béh den lom bò seé bò Càn. Sóu dé lɔ toò mé bó lé nyagá naá mé be hèllè, béh ka seèn sam cuú.

*Sóu mé seé seèn

⁷ Á sâ, kènê béh tueé nde aá naàn wa? Sóu né njèh veèn wa? Tí ndôg! Mé njéh mene, sóu feh keéh né mè veèn mò kóó. Mò sóu sé túé ná ngwèh ye: té temé te njèh nùàr kwá nji, mè sé njéné kó ná ngwèh ye, temé te njèh nùàr kwaá nji né jolo. ⁸ Sóu yeé baá mân tueé, veèn kwa keéh baá-re ceér teèn ndo: à ngela lom né te bèh joloò doò tég, te à kulu su keéh mè tuaá hihiné yoòr teèn. Sâ tueé né ye, mò sóu sé teèn ná ngwèh, veèn sé né komó mbaá ndo. ⁹ Léi toò mè lé sóu kó ná ngwèh, mè lé naá beéh nji mò làj. Sóu yeé waà baá, veèn njéné yuo kelà cie ndo, à ngumo yila mè yoòr. ¹⁰ Yeé baá ménâ, mè cúg ndo. Sóu mé sé la naá mè lòu yili sòm hèllè mè yili sòm cú, derré yii seér aá mè lè cio. ¹¹ Lòu sam, veèn kwa baá ceér, à né lom te sóu tétég ngelá yilá, à né mè bele, à mè wula seér né mé sóu. ¹² Mò né mân, sâ sóu mé feh seèn né ñagásé, sâ bèh joloò né ñagá díli huóóm ndo.

¹³ Á sâ, dé bagaà jògò baá cu aá yìè ciòò mò kóó wa, né kei? Dé sâ, tí ndôg! Veèn né lom ka yìè ciòò mò kóó. À njéné ñagá lom aá yoòr mò mé terreb veèn seèn doò mene; à mè wula sòm cu né mé njèh bagaà jògò hèllè, te bò nùàr njene kò teèn, ye veèn né núlú. Mò né mân, sâ njua sóu ndo.

Veèn baá nùàr doró

¹⁴ Béh né gi kóó ye sóu lé yuoò naá beè Càn, à né ñagásé tâj. Dé mò, môn sam, mè né lom nùàr mbaá, mè né kwer veèn ndo. ¹⁵ Mè né njeré déi bóó, mè be seé mò ngwé kòmò bèh: mè njèh bagaà faá mè né gwaán nò, bó kòmò ngwéh, mè bóó seér cu né nji mé temé mò né yeé bar. ¹⁶ Nji mé temé mò né yeé bar hèllè, mò

mè baá cí bóó, mè né teèn njéné kóó ye sóu né njèh bagaà bòn. ¹⁷ Mò né mân, sâ mè seé veèn doò mé be mò bò ngwéh, né veèn mé né yoòr mò bóó den né mè ménâ kóó. ¹⁸ Lòu sam, mè né njéné kóó, ye mè mé bagaà yoòr sam; mè jue né yo mò dé mé húóm né teèn hèn. Wanóñ mè né gi mene seé bagaà gwaán, mè bó kòmò ngwéh nò. ¹⁹ Mè njèh bagaà faá mè né gwaán nò, bó kòmò ngwéh. Veèn mé mè né bar hèllè, mè né seér cí bóó. ²⁰ Mò mè bóó seér né veèn mé mè kóó gwàn ngwéh ménâ, sâ mè sam, né veèn mé né yoòr mò hèllè bóó den né mè ménâ kóó.

²¹ Á sâ môn ndo, kènê mè njene kò baá kèkènè bú sâ kèn. Né faá bèh mân: mò mè nde aá bagaà bóó, mè bóó komo seér veèn. ²² Temé mò né lom mé sóu Càn sagár dé gècèn. ²³ Mé njéh mene, sóu dé hiin née cu ka seé ká yoòr mò bóó ye. À né sóu dé Càn seé ká lè mò weh den. À né-re ménâ bóó, à né mè te veène sie kwaá den. ²⁴ Mè jamé aá kèn! Yo hèn né mè te cio tulu nji. Te neì mè teèn tulu sòm nde né kóó? ²⁵ Môn, Càn mé ngeér sam ndo, mè nde né mé Fehtoò beéh Yeésò *Kristò yili yuo.

Yeé baá mé sóu veèn hèllè ménâ bóó, ngàñ yoòr mò gwaán lom baá-re dé seèn mé njéh bóó ndeé ndo. Né mene môn, temé mò gwaán seér né sóu dé Càn.

8*Yòñ dé feé mé Cúcuí Ñagá*

¹ Sâ mò né mân, sâ kènê, bòó mé nyogó den né yoòr Yeésò *Kristò, dé bòn mé ju felè sam cuú. ² Lòu sam, Cúcuí Càn mé né yòñ tètàgà haá, né mè nùà Yeésò Kristò beé yaám sie, à huar sòm aá mè yuii veèn mé yuii ciòò yoòr kèn. ³ Càn hèn bóó né nji mé sé bóó mene

naàn, *sóú Músi sé lé bó kòmò ná ngwêh. Lòu sam, nùàr léláŋ seèn sóú jòlò kòmò bèh. Né dé cí mé Càŋ lé tema njií naâ Nuna seèn nùà njèh ká lè wónje mé yo dé nùàr yoòr faá nùà veên nɔ, te à kuú weh cio beèh, ju tené. ⁴ Càŋ lé ménâ bɔɔ naâ, ye te béh den lom dilísé, faá sóú nyí tueé nê nɔ. Mɔ né mân, sâ béh mé terreb dé ngàŋ yoòr dèn cú, béh yoòr baá seér mé terreb dé Cúcuí Nğà. ⁵ Lòu sam, bɔɔ mé den né dene dé ngàŋ yoòr, taáŋ lom né njií mé ngàŋ yoòr gwaán nê. Bɔɔ mé den né dene dé Cúcuí Nğà dé bɔɔn taáŋ né njií mé Cúcuí Nğà gwaán nê ndɔ. ⁶ Nuaá mé né dé ngàŋ yoòr taáŋ, bele né ceér ciòd; dé mé taáŋ né dé Cúcuí Nğà, bele né dé seèn ceér dé yòŋ, à né pɔŋ. ⁷ Bɔɔ mé taáŋ lom né dé bɔɔn bò njèh dé ngàŋ yoòr sâ dɔɔŋ né gi bò bònò Càŋ bɔ; bó sóú Càŋ belè ngwêh. Dé sâ bɔɔ mene seèn naàn, bó bɔɔn môn belè kòmò ndé ngwêh ndɔ. ⁸ Bɔɔ mé den né dene dé ngàŋ yoòr sâ dɔɔŋ, ceér mé bó nde né Càŋ yoòr yilá nyí teèn sam.

⁹ Dé biì môn sam, bí te ceér dé ngàŋ yoòr biì sam; bí dé biì bele né ceér Cúcuí Càŋ. Ngweéh à baá gi bí yoòr mà. Nuaá mé Cúcuí Kristò bú yoòr sam, nùà Kristò sam ndɔ. ¹⁰ Mɔ Kristò né yoòr biì teèn bɔn, yo biì la né gi mene komó mé yìe veên, bí kɔɔ ye, Cúcuí né dé seèn yoòr biì làŋ njua mé Càŋ lé naá giì bí bò didilí bò toò seèn sie kwaá. ¹¹ Mɔ Cúcuí Càŋ né yoòr biì teèn, bú Càŋ mé lé naâ Yeèsò te cio komo som, nde né bò komó biì te cio ménâ komo som giì ndɔ; à ménâ dɔɔŋ bɔɔ gi né mé Cúcuí seèn mé né yoòr biì doó.

¹² Mɔ né mân, sâ bò nùàr mò, béh bí né mé huà yoòr. Gèh huà dé sâ né ye: kɔ béh gɔ faá Cúcuí

Nğà tueé nê nɔ, dèn ngwêh faá ngàŋ yoòr beèh tueé né kɔɔ. ¹³ Mɔ bí né faá ngàŋ yoòr biì gwaán nê nɔ bɔɔ, sâ bí nde né te cio yilá kuú ndɔ. Á, mɔ bí gùm biì dɔɔŋ kwaá lo né beè Cúcuí Nğà, te à nyimé som bí veên yoòr, sâ bí nde né làŋ yili den. ¹⁴ Bɔɔ mé Cúcuí Càŋ feh né bó ceér kɔɔ dɔɔŋ né gi bò nuna Càŋ. ¹⁵ Lòu sam, Cúcuí mé né yoòr biì doó bí kwèr siè kwá cú, à bí veéh lè yí ndé cú ndɔ; à dé seèn né Cúcuí mé bɔɔ né te bí ŋa seér bò nuna Càŋ dé ŋaâ, à béh terreb haá né kɔɔ, te béh nde ye Càŋ fela, ye bú a: «Tele mò eè!» ¹⁶ Cúcuí Càŋ mé feh seèn né lè beèh tueé den, ye béh né gi bò nuna Càŋ. ¹⁷ Béh baá gi bò nuna Càŋ sâ bòn. Mɔ né mân, béh nde né ngùlú Càŋ yieé. Béh bò Kristò ngùlú sâ yieé nde né kɔɔ. Lòu sam, béh bó gèr ŋene né dɔɔŋ; mɔ né mân, sâ béh bó te ngùlú seèn yila gi nde né dɔɔŋ ndɔ.

Ngùlú Càŋ mé né béh kela

¹⁸ Mè né bagasé kɔɔ nyegé ye, béh nde né tànɔr ngùlú Càŋ lòu sâ mé njolo ŋenê ŋagá, sâ béh né mene gèr kafanê ŋenê dɔɔŋ, béh mé njéh tán ndé ngwêh, béh njolo ke lom né mé ngùlú Càŋ. ¹⁹ Cieé mé Càŋ nde né bò nuna seèn cie teèn ŋenê som keéh sâ, *wón dɔɔŋ né lom cieé bú sâ gaán. ²⁰ Wón hèllè lo baá wèllè kela ndɔ. Mé njéh mene, à lo kɔɔ gwàn ná ngwêh, né seé Càŋ. À lo kwaá lòò naâ bú teèn lòu. Mé njéh mene, ndèm né lom cu dɔɔŋ kwaá den ye: ²¹ cieé dèi wón gùm dɔɔŋ nde né ka ciòd te yuì kwèr-e huaár yuo, à kwa terreb dé koò beè Càŋ faá bò nuna Càŋ nɔ.

²² Béh né kɔɔ ye, wa hèn, wón gùm dɔɔŋ née den ka gèr ŋenê ye, à né lom faá ma nyeèr nɔ cuané

den. ²³ Mè tueé bí ndo, wón mé huún jí lòm ngwéh; né mé béh mene. Càn lé béh Cúcuí Nágâ haá logó naâ faá jèrè* no; béh né kukun lè beèh cuané kela den, ye te Càn kweéh seer lom béh gum doón, béh ña gi bò ñuna seèn, à horó som béh gèr yoòr dé kèi cên ndo. ²⁴ Béh né gi kóó ye béh yili yuo gi aá kèn; mé njéh mene, née te ndèm ye. Njii mé nùàr né ndèm teèn kwaá njii doón, mo à baá gi mé njolo ñené, à ndèm sâ mbaá kwá dèn ndé cú. Á sâ, nuaá mé naá gi njeré déi ñené, nde cu né ndèm kwaá den wa? ²⁵ Béh dé beèh ndèm kwaá njii né te njii mé béh née mé njolo ñené ngwéh ye. Mo béh baá ménâ kwaá njii ndo, sâ béh seŋ kela den né lòu.

²⁶ Yeé baá ménâ, Cúcuí Nágâ waà, à né béh gam; wanóón béh né bò yuyuaâ bò kela, béh Càn teèn dùà yí bèh. Né Cúcuí Nágâ mé feh seèn dua den né Càn sòn beèh kóó, à Càn boŋ lom né dé tueé komoò sam. ²⁷ Càn dé seèn né gi temé ñené; njii mé Cúcuí Nágâ né bú dua sâ, à né ngweé kóó. Lòu sam, Cúcuí Nágâ Càn felè bò Yeésò bò dua lom né faá Càn gwaán nê no.

²⁸ Béh né gi kóó ye, bòó mé né Càn gwaán doón, à njèh doón boó gi né te gam seér bó lòu. Né bòó mé à lé yilá kwaá naâ beè seèn, faá à lo nyegé kwaá naâ no. ²⁹ À lo naá gi bó jògò balé kwaá, lo naâ mé kàgà-ndòn seèn ndo, ye te bó we Huaán nyí, te Huaán nyí den bei dàm bò òm seèn doón ma. ³⁰ Bòó mé Càn lé naâ ndòn felè boòn kagá sâ, à bó yilá bilí gi aá kèn; à bó bò didilí bò ké toò seèn sie seér gi aá kèn ndo. Bò sâ bò baá gi dé boòn ké toò Càn tàbè dobo.

Tàŋòr gwaán Càn

* **8:23** 8:23 Waà né feh; dé jomò baá ndeè.

³¹ Sâ béh nde né mân tueé yóó keéh cuú wa? Mo Càn né jomo beèh, nei bunó cu nde né béh kóó wa? ³² Mo Càn Nuna seèn lòu gágá ngwéh, à né seér bú felè beèh lòu semé, sé tagá bò njèh dé jomò wa? Mè tueé bí, à nde né béh njèh doón mé Nuna seèn mene haá bilí. ³³ Á sâ, bòó mé Càn lé naâ balé som sâ, nei bó toò juú sií komo nde né kóó wa? Ndóg nuaré déi mé terreŋ teèn sam. Càn nùà njèh tueé naâ kóó, ye bó né beè nyí dilisé ma. ³⁴ Á sâ, nei bó mé ju si nde né kóó? Ndóg, nuaré déi mé terreŋ teèn sam. Yeésò Kristò lé naâ kuú, à lé naâ te cio komo yuo, kènê à baá ké te be gaá Càn; à né Càn felè beèh dua den. ³⁵ Á sâ, nuaré déi nde né béh bò Kristò geé som, te Kristò béh gwàn cú wa? Nde né gèr feh hihiné wa? Nde né bònò wa? Nde né cùé mé saám wa? Nde né òkàn mé cio wa? ³⁶ Mè tueé bí, né te mvù Càn nyagá den, ye:

«Béh cio cieé doón hèn líim soó né felè yeè.

Béh den né beè bò nùàr faá mbieè mé bó nde né ñoób no.»

³⁷ Mé njéh mene, béh né gi bò gèr sâ doón mé terreŋ Yeésò Kristò yóó, njua mé temé seèn né yoòr beèh. ³⁸ Sâ mè né lom kóó nyegé, ye njeré déi Yeésò yín kòmò ndé ngwéh ye bú a: té béh gwàn. Né mene cio, né mene yòn, né mene bò cili Càn, né mene bò njèh tataré ké te vulúu, bó bú yín kòmò ndé ngwéh. Né mene kènê, né mene loró déi, ³⁹ né mene bò terreŋ dé ké teèr, né mene bò terreŋ dé ká doò, bó bú yín kòmò ndé ngwéh. Né mene lètené bò njii mé Càn si gi naâ doón, njeré déi béh bò Càn gè kòmò ndé cú, ye bú a, té béh gwàn. Càn béh gwaán seèn yoòr

Fehtoò beèh Yeésò Kristò feh keéh gi aá kèn.

9

*Càṅ bó bò huaán *Iserálà*

1-2 Mè tueé bí, mè nùà Yeésò *Kristò, mè nyeén túé ṅgwéh: temé mò ká lè yili gi aá kèn, né lom mè yulá faá cí nɔ. Ndòn mò né ménâ tueé, Cúcuí Ṇagâ né mè ménâ tueé ndɔ, ye mè a, nyeén sam. ³ Sâ tueé né ye, mo ceér sé né teèn, huom kela né mé Càṅ sé duagá koò naâ mè lòu, mè geé ko mé ceér Kristò, te gèh bò nùàr mò yili yuo seér koó. ⁴ Bó né bò ndùté ndùtù Iserálà; Càṅ ye, né bò ṅuna nyí, wa terreḅ nyí ṅené yuo kela ndeé né lètenè boòn ma; à lé naâ ṅgòṅ hihiné mé bó ko, à sou kwaá bó *sóú seèn tieè, à feh bó ceér mé bó nde né bú teèn dua, à kwa kwaá bó ndéb tieè ndɔ. ⁵ Abrahâm bó bò ṅuna seèn né bò jògò bò boòn. Cu mé *Nùà Còṅ lé naâ nùàr mé húóm yoòr ṅaá, bó lé bú ṅaár naâ lè gèh boòn sâ ndɔ. Felè ṅjèh doòn né cegé bú Càṅ Nùà ṅjèh. Kùsèm bú a, líe dèn ménâ cu doòn. Mòn.

⁶ Mè túé ṅgwéh ndɔ, ye ndéb Càṅ tueé keéh né doó. Mòn sam, à tueé yíi né teèn; wanóṅ bòó mé né te gèh bò Iserálà bò doòn, kèb cén né cegé bò gècèn bò koó. ⁷ Sâ tueé né ye, te bòn bò ndùté ndùtù Abrahâm bò huaán seèn dé gècèn né cegé kèb cén ndɔ. Càṅ lé naá gi tueé ye Abrahâm a: beè nyí bò ndùté ndùtù seèn gi cegé nde né te gèh Isâk ma. ⁸ Sâ tueé né ye, bò ṅuna Càṅ bò huaán mé bó né mbembaá ṅar go doò, sam; bò ṅuna seèn gi cegé né bò huaán nùà ṅjèh mé ndéb Càṅ né teèn yilá. ⁹ Càṅ lé ndéb sâ kwa kwaá naâ ye, mo cu wulu baá, nyí ndeé

né cuú, te Sará ṅar kwa huaán ma.

¹⁰ Cí gí lòm ṅgwéh ndɔ: Rèbékà, veèh Isâk tele beèh dé koò, lé naâ feh ṅar kwa. ¹¹⁻¹² Sâ Càṅ nyegé kwaá gi aá felè bò huaán fà sâ kèn, ye Rèbékà a: Bei nde né ka òm den seér ma. Càṅ lo nde ménâ nyegé kwaá, sâ bó fà doòn, òm nées veèn bó ṅgwéeh ye, sâ bó lo nées bó ṅar ṅgwéeh ye ndɔ. À lé ménâ boó seér naâ, ye te bò nùàr ṅene ko teèn, ye nyí ṅjèh doòn boó né mé kàgà-ndòn nyí ma. Nyí nùàr balé weh lom né faá nyí gwaán nê nɔ, nyí mé seé seèn táṅ só beèh. ¹³ Den né faá né te mvù Càṅe nyagá den nɔ, ye: «Mè geí weh né Jakób, mè si lo Esayû.»

¹⁴ Á sâ, kènê béh tueé nde né naàn? Sâ Càṅ boó gobó seér cu né lòu wa? Dé sâ tí ndòg! ¹⁵ Bí né koó ye, Càṅ lé tueé naâ mé Músi, ye bú a: Mo nyí gwaán né nuaré òm jere koó, nyí nde né bú jere koó ma. Mo nyí nde né nuaré òm bagaà boó, nyí nde né bú boó ndɔ. ¹⁶ Mo né mân, dé sâ beè nuaré òm sam, dé lòu legèè sam ndɔ; né lom beè Càṅ kó-jerè nùàr ṅjèh. ¹⁷ Né cu te mvù Càṅe nyagá den faá Càṅ lé tueé ṅjii naâ mé mgbè Ejiptò nɔ, ye bú a: Nyí wò mgbè sie kwaá né ye te be terreḅ nyí ṅené yuo kela yoòr yeè, te yilí nyí ṅgulí nde wón doòn.

¹⁸ Sâ tueé né ye, mo Càṅ né gwaán, à ko nùàr jere; mo à né gwaán, à ṅwan som bú temé lé ndɔ.

Nùà mé-soò

¹⁹ Merré òm nuaré òm nde né bieé ye mè a: mo né mân, sâ Càṅ mé bò nùàr bie le cu né dé kei wa? Mo Càṅ baá ṅjèh mé temé seèn boó, nèi taré komo nde né koó wa? ²⁰ Mo né mân ndɔ, sâ nùàr mò, wò né nèi, mé né Càṅ ndugó wa? Soò

né yeé mé nùà mé-sòò bieé njií ye bú a: wò nyí mán me kwaá naá dé kei wa? ²¹ Bí kóó ye, m̀ nùà mé-sòò tie gi aá màr kèn, à nde né màr sâ faá à gwaán nê nò kòb geé, à mé déi me sòò dé nyàgàm, à mé kèb déi me lom sòò.

²² M̀ né mán, sâ nuaré déi nde né sòn mé Càn komo nyi wa? À gwaán né b̀ nùàr yúlá-temé seèn feh keéh, à feh keéh bó be terrèb seèn ndo. Mé njéh mene, b̀ó mé à sé naá bó mé yúlá-temé sâ wulá sòm gií, à bó yolo seér cu né lòù. ²³ À lé sâ gwaán naá, ye te be terrèb nyí ñené yuo kelà cie lètenè b̀ó mé nyí lé naá gií jògò nyegé kwaá, ye nyí nde né bó jere kóó, te bó yila te ñgùlù nyí. ²⁴ Né béh. À lé naá béh b̀ó dé seèn yilá kwaá. Lètenè b̀ó *Jùf gi lom ñgwéh, né cu mé b̀ó déi lètenè gèh b̀ó nùàr hihiné mene. ²⁵ À te mvù Hosê tueé ñagá né môn ndo, ye:

«B̀ó mé lé b̀ó nùàr nyí ná ñgwéh, nyí b̀ó nùàr nyí yilá nde né bó; lò nùàr mé nyí lé naá bunó, nyí b̀ó yíé-temé b̀ó nyí yilá nde né bó ndo.

²⁶ Bèh mé nyí lé ye bó nùàr nyí sam d̀óó,

nyí yilá nde né bó b̀ó ñuna nyí kó bèh sâ,

jué nyí Càn làn.»

²⁷ Kèb déi, Esáyà lé naá ké ter felè b̀ó *Iserála b̀ó môn lógó njií ndo, ye:

«Gwaán dàmb̀ b̀ó Iserála b̀ó a: màgà yógó mbésebé nòmò koò, ñgób yili yuo lom nde né lètenè b̀òòn kóó.

²⁸ Lòù sam, Nùà Dueè gwaán lom aá ju dé kèi cèn

felè wòñ tenâ.»

²⁹ Esáyà lé naá cuù déi ménâ tueé kwaá ndo, ye:

«M̀ Càn terrèb sé nduté ndútù kèb déi mé be téná ló ná ñgwéh, mè tueé bí, béh sé naá gií faá *Sòdòm nò tob yuo, béh b̀ó *Gòmòr sé baá kèi cèn ndo.»

*Iserála mé Njàgà Bagaà

³⁰ Sâ ye naàn wee? Sâ ye, b̀ó mé *Jùf sam, mé lé ceér fón ná ñgwéh te bó ña b̀ó didilí b̀ó beè Càn d̀óó, Càn b̀ó didilí b̀ó ké toò seèn yilá seér cu aá bó. À bó ménâ yilá né felè temé mé bó né yoòr seèn kwaá njií doò. ³¹ Dé dàmb̀ b̀ó Iserála b̀ó môn sam. Bó dé b̀òòn bele né *sóú te bó ña b̀ó didilí b̀ó beè Càn mé njéh, bó nêe dé b̀òòn bèh sâ wá ñgwéh ye. ³² Bó tèen wá ñgwéh dé kei wa? Mè tueé bí, bó temé mé Càn kwá ní ñgwéh, ye te bó ña b̀ó didilí b̀ó toò seèn mé njéh, bó ndèm kwaá seér né mé seé b̀òòn, ye bó b̀ó didilí b̀ó toò Càn ña nde né mé njéh. Yeé baá ménâ, bó ceén baá-re te taá cén-gulè ndo. ³³ Te mvù Cànje né môn nyagá den ndo, ye:

«Mè komo kwaá tená baá taá cén-gulè ké Siyôn,* né kweéh dièb.

Nuaá mé né temé yoòr seèn kwaá njií d̀óó,

à bú dé seèn pó ló ndé ñgwéh.»

10

¹ B̀ó nùàr mò, mè né lom Càn felè b̀ó *Jùf dua, ye te bó yili yuo. Né lom mè yoòr yilá dé gècèn. ² Mè ñene bó né lom te seé Cànje faá cí nò b̀ogó. Njéh cèn, bó seér ñgwé kòmò ñgwéh; ³ wanòóñ ceér mé Càn yilá né b̀ó nùàr b̀ó didilí b̀ó mé njéh, bó b̀òòn ñgwé kó ñgwéh nò. Bó yeé ñgwé kó cú ménâ, bó yila baá-re ceér mé feh b̀òòn fòón gòò, ye te bó den beè Càn dilísé mé njéh. Yeé

9:25 9:25 Os. 2:23 9:26 9:26 Os. 1:10 9:27 9:27-28 Es. 10:22-23 9:29 9:29 Es. 1:9

9:33 9:33 Es. 28:16 * 9:33 9:33 Siyôn né yilí Jerúsalem déi (1 Chr. 11:4-5).

baá ménâ, ceér mé Càn sé né bô didilí bô mé njéh yilá, bô teèn ngwan seér cu baá-re lòu ndo. ⁴ Á sâ, *Kristò lé *sóu Músi te bèh denè seèn ngoró kwaá gi áá kèn ndo, ye te bôó mé kwaá njií seér né temé yoòr nyí doón, ña seér bô didilí bô beè Càn kóó.

Càn dé bô nùàr doón

⁵ Ceér sóu joloò mé nùàr sé naà nùà dilí beè Càn mé njéh ñaá, Músi nùà njéh lé naá gi ter nyagá kwaá, ye: Nuaá mé né sóu mé gùm mene jolo komo doón, yòñ kwa nde né kóó ma. ⁶ Sâ, ceér dé temé kwaá njií, te nùàr ña nùà dilí beè Càn mé njéh né seér hiín ndo, à dé seèn ye: «Té mé feh yeè túé ye: Neì ñaá nde né ké te vulúu kóó wa?» Sâ tueé né ye: Neì ñaá nde né ké te vulúu kóó, te à yila njií Kristò ká doó wa? ⁷ Té túé ndo, ye: «Neì suaga nde né ké dòu ka tàbè kóó wa?» Sâ tueé né ye: Neì suaga nde né ké dòu kóó, te yilá wellè bú ndo wa? Té ménâ túé ndó. ⁸ Càn né seér tueé ye, ngòr nyí né kwarè yeè sâ, né sònò yeè, né te temé yeè ndo. Ngòr sâ né felè temé kwaá njií. Béh bô nùàr hèn tueé yeè cí.

⁹ Mo wò né toò bô nùàr mé sòn yeè tueé, ye Yeésò né Nùà Dueè kóó, wò kwaá njií temé teèn ye Càn lé naá bú te cio komo som ndo, sâ wò yili yuo áá kèn. ¹⁰ Mo béh baá temé yoòr Yeésò ménâ kwaá njií, Càn nde né béh bô didilí bô beè seèn yilá. Mo béh né mé sòn beèh gwaán, ye Yeésò né Nùà Dueè kóó, sâ Càn nde né béh yili som. ¹¹ Ngòr Càn né môn tueé ndo, ye: «Nuaá mé né temé yoòr seèn kwaá njií doón lòu pó lè ndé ngwéh.»

¹² Mo né mân, sâ lètenè bô Jûf mé bôó mé Jûf sam, gwèn teèn

sam cuú; bô baá lom doón mé Nùà Dueè cên. Bôó mé né bú yueé foon doón, à né gi bô bagaà bôó laré. ¹³ Né te mvù Cànè môn nyagá den, ye: «Nuaá mé nde né Nùà Dueè yueé foon doón nde né yili yuo.»

¹⁴ Á, bô nùàr bú yueé yilá keéh nde né he, mo bô temé yoòr seèn kwá njií ngwéh wa? Bô temé yoòr seèn kwaá njií keéh nde né naàn, mo bô née ngúngwéeh ye wa? Bô ngweé keéh nde né he, mo nuaré déi seèn ndé ngwéh bô tueé wa? ¹⁵ Á, neì tueé nde né bô kóó, mo bô nuaré déi ké teèn témá njií ngwéh wa? Né cu te mvù Cànè nyagá den ye: «Bô baá mé gò Njàgà Bagaà! Keé bèh huom né!» ¹⁶ Mé njéh mene, bô nùàr Njàgà Bagaà sâ doón gwàn làrè ngwéh. Esáyà *sòn-Càn lo naá mân tueé ndo, ye: «Nùà Dueè, neì seèn kwaá njií né-re temé te ngòr beèh kóó?» ¹⁷ Mo né mân, bí kóó ye, kò bô ngweé logó ngòr, te bô gwaán ye. Mè ngòr sâ jue né kùr Kristò.

¹⁸ Njií ye mè a, bíe bí lòu: Hèn bô née ka ngòr sâ ngúngwéeh á? Héceè, bô ngweé gi áá kèn! Te mvù Cànè né bèsonè nyagá den, ye:

«Hueh bô tebê bô ngulí sie áá *wón beè;

bô ngòr bôòn ngulí nde gi áá bèh mé tàbè hò vulú né teèn kwaré doón.»

¹⁹ Mo né ménâ, kwa mé jògò bie cu déi ye: Hèn bô Iserála bô lé kaà ngwé kó ná ngwéh á? Mè tueé bí, Músi lo naá gi bô tueé, ye:

«Càn ye: nyí bôó nde né mé be, te bí bar seér bô kurú lòu.

Nyí nde né bí soób,

te temé ñaá bí mé bô kùlù bô ñaá.»

²⁰ Esáyà salé som cuú dé seèn ndo, ye:

«Càṅ ye: Bòó mé lo ceér nyí fón ná ṅgwèh doón
ṅene seér cu né nyí kóó.
Nyí ṅené yuo kela seér cuù né
toò bòó mé nyí bié bèh.»
21 Dé bò Iserála bò, Càṅ den cuù
ye:
«Cieé doón nyí né bó mé be ci yilá
kuú,
kambér la né bò dúagá-tie bò, mé
bò taáb bò nyí.»

11

Càṅ njolo mé *Iserála cì ṅgwéh
1 Kwá mè jògò bie ke ndo ye: sâ
Càṅ som si njií aá bò nùàr seèn
Iserála doó wa? Dé sâ, tí ndòg!
Mè mé feh mò, mè né nùà Iserála
sâ, mè né te gèh Benjamèn, ndùté
ndùtù Abrahâm. 2 Càṅ bò nùàr
seèn sòm sì ṅgwéh, à lé ké bèh
duóm ṅene ko logó naâ bó, bó
né bò dé seèn. ṅgwééh njií mé
bó nyagá kwaá né felè *Elí te mvù
Càṅe doó, bí né gi kóó wa? À lé
naâ ju bò Iserála bò toò Càṅ nde,
ye Càṅ a: 3 «Nùà Dueè, bó wula
sòm gi aá bò sòn yeè, bó tulú komó
sòm gi aá bò ko *sèmè yeè kèn, mè
tene le aá mé huún; bó né cu ceér
fóón, te bó wula cu mè ndo.»

4 À yeé tueé gi aá mân, Càṅ lé
ye bú a naàn wa? ṅgwééh Càṅ lé
ye bú a: «Wò mé huún sam mà.»
Ye bú a, bò nùàr nyí kám téhbeh
né teèn, bó toò Bahâl cècàṅ mbaâ
cémme bèh ma. 5 Mè tueé bí,
kènè né cu faá bèh ménâ; bònj dé
Càṅ lètenè bò Iserála bò née le ye;
Càṅ lé bò sâ bò balé kwaá naâ mé
húóm-temé seèn; 6 lé naâ dé lòu,
dèn ṅgwéh mé seé bòn. Mò sé né
mé seé bòn, sâ húóm-temé Càṅ
doó sé húóm-temé dé gècèn ṅá ná
cû.

7 Sâ ye naàn wee? Sâ ye, njií
mé bò huaán Iserála lé naâ fón
sâ, bó lé kwà ná ṅgwéh, ye bòó

mé Càṅ lé balé soóm naâ lètenè
bòn sâ lé kwa cegé naâ kóó; bò
déi dé bòn lé taré seér naâ feh
lòu. 8 Né te mvù Càṅe môn nyagá
den ndo, ye: «Càṅ lé naâ bó temé
lè bóó kuú som, te wa mene hèn,
bó mé njolo ṅéné cú, bó mé tie
ṅgwé cú ndo.» 9 *Davíd né cu felè
bòn ménâ tueé ye:

«Bò kùrmò bòn a, bié cú bó kóó;
bú a, siè bó tuagá,
te bó ṅene gèr beè Càṅ mé njéh fi.
10 Njolo bòn a, yilí sér lòu,
te bó njéh ṅéné cú.

Càṅ a, siè gú kwá dèn bó ṅgògò
beè môn;
bú a, té be dù.»

11 Kwá mè jògò bie cuù bieè ndo,
ye: Bò *Júf yeé ceén aá môn, bó
lé naâ toò die nyoló kelá ndeé á?
Môn sam ndo! Bó yeé ceén aá
ménâ, Càṅ nde seér bò hiín bò yili
sòm, te furú seér bò Júf mé bò sâ
bò lòu. 12 Mò hèn bò Júf lé ceén
naâ, te Càṅ bóó seér bò nùàr wónj
doón bagaà mé njéh, bó yeé die,
Càṅ dàm nùàr wónj doón kulu gi
mé njéh, sâ mò dàm bò Júf cu cu
gií te ceér Càṅe, dé sâ den weéh
nde né naàn wa? Mè tueé bí, Càṅ
nde né dàm gèh nùàr kulú samé
gií mé njéh.

*Pól tueé njií né mé bòó mé *Júf
sam*

13 Bí bòó mé Júf sam, mè kènè
tueé njií né mé bí, ye bí a: mè
né mbòn tebè Càṅ; à mè dé mò
tema njií né ké lètenè bòó mé Júf
sam. Yeé baá ménâ, mè sie nyegé
seé mò mé vógó-temé mene ndo!
14 Mè né ndèm kwaá ye mè nde
né bòó mé béh bó né mé gèh cèn
jilí; mò huer baá bó mé bòó mé Júf
sam ṅgwa, te Càṅ yili sòm bò déi
lètenè bòn; 15 wanóṅ Càṅ yeé
sòm si njií aá bò Júf gè jomo, bó
*wónj nde ye huóm doó no. Á

sâ, mo Càṅ ndeè weh gi cu aá b́, dé sâ ndeè den weéh nde né naàn wa? Mè tueé bí, sâ baá cu ye-re dé mé b́ komó teèn kwa bilí cu nde né mé yṅh mene.

¹⁶ Mo jèrè* baá gi beè Càṅ, sâ bí kóo ye, kukuṅ né dé seèn ndo. Mo jṅob toú né gi beè Càṅ, sâ mé béh mene doṅh né gi beè seèn ndo. ¹⁷ B́ huaán *Iserála den né faá toú mé fei yeé kómó, mé b́ dobo kwaá né ká lo no. B́ mé *J́f sam dé boḅn né faá toú kómó dé ké ya dueè. B́ yeé dobo gi aá dé loḅ kèn, b́ ṅob som béh déi teèn, b́ ṅob wellè dé ké ya dueè, b́ nyṅó yíi keéh te bèh sâ. Né kèi cén mé wò ndo. Wò mene nùà J́f sam, wò njua dom keéh né felè nùà mé né J́f. Jṅob yeé baá toú hèllè koó, à koó bilí baá-re mé wò mene. ¹⁸ Mo né mân, sâ wò té béh toú mé b́ lé naà ṅóob som doḅ sèb ndo. Té mbaá púnó kú, wò jṅob kóo kwá ṅwéh, jṅob kwaá seér né wò kóo.

¹⁹ Merré déi wò nde né tueé ye: b́ lé naà béh déi ṅóob som, b́ nyṅó keéh nyí. ²⁰ Né gi môn dág; njèh cén, b́ lé seér temé mé Càṅ kwá njí ná ṅwéh, Càṅ lé b́ werré soóm naà dé cí. Wò yeé baá dé yeé temé yoḅr Càṅ kwaá njií, b́ wò te bèh denè boḅne nyṅó yíi keéh né dé cí. Mo né mân, sâ té feh mbaá hà m kú! Lé b́ sér lòu. ²¹ Wanoṅh b́ J́f mé né b́ béh toú dé jéjég kóo, mo wò ke, Càṅ b́ kwá lo ṅwéh. Sâ júée, mo né nyí, à tàn só ndé ṅwéh güm doṅh.

²² Mè tueé wò, yíe kwàgá mé húóm-temé Càṅ, wò yieé cu kwàgá mé jéla-temé seèn ndo: mo ṅaá baá bú felè b́ mé né tie te ceér seène duagá, à né yeé b́ seé faá cí no weh. Dé yeé môn sam; à né seér felè yeé nùà húóm-temé. Njèh cén, ko wò né beè seèn pón

ndo, sâ ye; wanoṅh à wò ṅob som cu aá kèn. ²³ Mo b́ J́f mé lé naà temé duagá doḅ kweéh seér cu temé, sâ Càṅ nde né b́ te ndilí nyṅó njií cuú. Mè tueé wò, à né mé terreb mé à nde né b́ te ndilí nyṅó gií cuú. ²⁴ Wò dé yeé nùà J́f sam, wò né seér béh dé ya dueè, b́ lé wò ṅob tena weéh naà lòu, b́ nyṅó njií te ndilí dé ká loḅ. Mo né mân, sé tagá b́ J́f mé né béh nùà njèh wa? Mè tueé wò, dé boḅn dé nyṅó soḅ sam nde cuú, b́ toó lom nde aá lòu.

Càṅ baá b́ *J́f ceér temé kweéh seér feh

²⁵ B́ nùàr mò, mè bí hèn feh keéh né njií mé lé leér deén naà lòu, te bí feh bií faá b́ kógòn b́ no wèh kwá cú. Sâ tueé né ye: b́ huaán *Iserála kèb déi mene temé yoḅr Càṅ kwá njí ṅwéh, b́ né mene tie duagá, mé njéh mene, b́ nde né temé kweéh seér. Kó bḅn b́ mé J́f sam ndeè kweéh seér gi aá temé, te b́ J́f kweéh seér ye ndo. ²⁶ Mo gi aá, te dà m b́ J́f yili yuo ye, faá né te mvù Càṅe nyagá den no, ye:

«Nuaá mé nde né b́ nùàr yili som,

ndeè yuo nde né ké Siyôn, †

à fo som b́ nduté ndutù Jakób veèn yoḅr.

²⁷ «Cu mé nyí nde né b́ veèn yoḅr kulú som,

ṅḅn nyí nde né cí.»

²⁸ Lòu sam, Càṅ lo naà b́ balé weh. B́ né mene taán, Càṅ b́ gwaán keéh né felè b́ tele boḅn léi jògò. Wanoṅh te Njàgá Bagaà b́ né b́ bùnd Càṅ b́ kela. Mo né ménà, te gam seér bí ndo. ²⁹ Bí kóo ye, mo Càṅ balé weh baá nuaré déi, à kulu bú, sâ gi aá kèn, Càṅ sòn kwéh sér ndé cú.

* 11:16 11:16 Waà né feh; dé jomò baá ndeè. né yilí Jérusalem déi (1 Chr. 11:4-5). 11:27

11:26 11:26 Es. 59:20 † 11:26 11:26 Siyôn 11:27 Jér. 31:33-34

³⁰ Léi toò bí bòó mé Jûf sam doón lé naá giì sòn Càṅ ngeén. Kênê bò Jûf yeé baá sòn seèn ménâ ngeén, à jere ko seér cu aá bí. ³¹ Né cu mé bó ménâ ndo; bó yeé ngeén aá sòn Càṅ, à bí bagaa hên boó seér né lè sòn boòne, te bó nene ménâ, bó kweéh seér temé, à ko cu bó jere môn ndo. ³² Sâ tueé né ye, bí bó doón naá giì sòn Càṅ ngeén, te seé biì sie nyegé bí be bagasé, à ko ye bí jere.

Kùsèm Càṅ Dueè

³³ Njua Càṅ né felè beèh yaámsé mân! Kógòn seèn dé tueé sam, à né gi njèh doón koó laré! Neì se komo nde né kàgà-ndòn Càṅ koó wa? Njií mé Càṅ nyegé kwaá né ter, neì ngweé komo nde né koó ndo wa? ³⁴ Né te mvù Càṅe môn nyagá den ndo, ye:

«Neì ko né múnò Nùà Dueè koó wa?
Neì leéb komo nde né bú ndéb koó ndo wa?»

³⁵ Neì lé Càṅ njèh haá logó naá koó,
te Càṅ nde ye bú sòn sâ haá cuú wa?»

³⁶ Bí kóo ye, njèh doón naá giì beè Càṅ, à bó koó gi né koó, doón né gi dé seèn. Kùsèm, terreb Càṅ a, sùmù yuò kélà cie dé kèi cên. È môn!

12

Dene nùà seé Càṅ

¹ Mo Càṅ né béh jere faá bèh mân koó, sâ kúkùr biì bò nùàr mò, keí mé bí née mé njolo hên, bí mé Càṅ há njií gí gùm biì doón faá njèh *sèmè toò seèn no. Ceér Càṅ duaà dé bagaa né cí, né bú yoòr huóóm. ² Bí té gule wón bèlè, bí bèlè sér gule dé Càṅ, te à kweéh seér gùm biì, mé lo biì mene, bí ngweé komo ye njií mé à né gwaán ndo! Sâ tueé né ye, à

gwaán né bò njèh dé bebagaà mé né nagásé tãṅ, mé né lom bú yoòr huóóm dé gecên.

³ Mè baá te fùgò Càṅe, mè bí doón hên tueé keéh né dé cí, ye bí a, té mé feh biì púnó kélá. Sòn sâ, bí néné kó sér bèh dené biì dé jéjég. Temé mé nùà kàn né yoòr Càṅ kwaá njií doón, bú a, néné kó terreb sâ nenen. ⁴ Bí kóo ye, nùàr né mé gà yoòr hihiné mé seé teèn hihiné ndo. ⁵ Né cu mé bò Yeésò bò ménâ: béh maga mene naàn, béh né lom gùm nùàr cén, béh nyogó bilí né yoòr *Kristò. Sâ béh bò mbeí beèh nyogó bilí né doón ndo, béh den né faá bò gà hihiné nyogó bilí né yoòr no, te bó me som gùm nùàr cén.

⁶ Béh né gi mé gà seé hihiné yoòr; Càṅ nùà kàn haá né dé lòu ndo. Mo lètenè beèh Càṅ nuaré déi haá né sòn seèn tueé, bú a, néné kó temé mé à né yoòr Càṅ kwaá njií, à yila tueé. ⁷ Mo Càṅ haá né wò lo dé bò déi gaàm, sâ gàm bó gaàm, né seé yeè. Mo dé nuaré déi né njèh feèh, bú a, fèfeèh, né seé seèn. ⁸ Nuaá mé Càṅ dé seèn haá né bú lo dé nùàr soḡò, bú a, fágá feh, né seé seèn. Mo dé yeè né be haá, sâ há lòm bú mé be fà. Mo dé yeé né dé nùàr sie nyegé, siè nyégé bó mé temé yeè mene. Mo dé yeè né dé bò jámè bò gaàm, gàm lòm bó mé vógó-temé mene.

⁹ Bí gwàn lòm nùàr mé temé cén, bí nyénné veèn nyennè, bí gwàn sér bagaa. ¹⁰ Bí gwàn kú lètenè biì, bí né lètenè biì veéh kuú ndo. ¹¹ Bí dèn lòm bò seé bò, bí té fùòb gwàn. Bí bó lòm seé Nùà Dueè mé terreb mene, ¹² bí né ndèm mé bú kwaá njií, bí né mé bú samé. Bí né gèr yoló, bí né Càṅ cu doón dua ndo. ¹³ Mo njeré déi né nuaré déi lètenè biì saám,

bí há bú teèn. Mɔ nuaré déi waa lo biì, bí té njolo mé bú cì.

¹⁴ Mɔ bó né bí bunó, bí dùà sér Càṅ felè bòn lòn; bí júee Càṅ a, kúlú sér bò bònò bò biì dé kulú ma, à té bó lòu dúágá. ¹⁵ Mɔ bò nuaré déi baá samé, bí bó samè jí dɔ́ɔ́. Nuaá mé né yueé, bí bó yúé jí dɔ́ɔ́ ndɔ. ¹⁶ Bí dèn lòm lètenè biì mé sòn cèn, bí té lòu ngúgó sér. Nùàr dɔ́ɔ́ a, yú njolo biì yuù; bí té dèn faá bí kogón yɔgó né bò nùàr dɔ́ɔ́ nɔ.

¹⁷ Nùàr a, té veèn mé veèn cú. Bí fón sér ceér, te bí bó laré nùàr dɔ́ɔ́ bagaa. ¹⁸ Mɔ lón né teèn, bí lègè lòm faá bí né lege nɔ, te bí bò nùàr den jí mé sòn cèn. ¹⁹ Bí té mé njùṅ kɔ́ ndé sér, bò mbeí mò, bí kwá ló Càṅ nùà njèh sòm njùṅ mé feh seèn, faá né te mvù Càṅe nyagá den nɔ, ye: «Mè njùṅ sòm nde né kɔ́. Mɔ nuaré déi né wò veèn bó, mè bú sòn sá bó sòm cu nde né kɔ́ ndɔ, jueè mè Càṅ Dueè.» ²⁰ Né cu te mvù Càṅe beré déi nyagá den, ye: «Mɔ cùè né nùà bònò yeè sie, há bú yáb teèn; mɔ à né mé nyúa, há bú njèh jueè teèn ndɔ; te à nene ménâ, fegùli bɔgó bú faá we nɔ, à kweéh seér temé.» ²¹ Té gwàn mé veèn yɔgó wò, yɔgó sér veèn kɔ́, bó yɔgó bú mé bagaa.

13

Sòn ngómna ngweé

¹ Nùàr kàn a, ngwé sòn bò ngómna ngweè; bó dɔ́ɔ́, bó né jí beè Càṅ, à bó terreb haá né kɔ́, bó mé feh bòn cèr ngwéh. ² Sá mɔ wò né feh mé bó taré, sá wò ngen né sòn Càṅ nùà njèh. Lòu sam, à lé naá jí bó nyegé kwaá. Mɔ né mân, sá bó mé né feh toò bò ngómna taré dɔ́ɔ́ né ju yoòr bòn mé be bòn turú su. ³ Bí kó

ye, nuaá mé né gècèn bó, dé seèn ngómna lòu vèh bèh; nùà veèn bú veéh yeé kɔ́. Mɔ wò ye te nyí bò kokoò bò dùlà cú, sá bó lòm bò njèh bebagaà, te bó seèn wò mé njèh. ⁴ Seé mé bó né bó sá, Càṅ bó haá naá kɔ́, te bó gam wò, wò bó komo bagaa. Á, mɔ wò né yeé veèn bó, sá vèh bó veéh bòn! Mɔ sam, bó nde né wò gèr feh keéh, terreb né beè bòn. Bó né bò seé bò Càṅ. Mɔ nuaré déi bó veèn, bó nde né bú gèr fí feh keéh. Càṅ ye te bò nùà nene ko yúlá-temé nyí teèn. ⁵ Sá tueé né ye, mɔ wò né toò bò ngómna leéb, né njèh bagaa dé gècèn. Dé yúlá-temé Càṅ jí lòm ngwéh ndɔ; né cu te ndòn bí lè sé cú.

⁶ Bí làmpôn gwom yeé dé cí. Bò seé bó mé né làmpôn weh sá, né jí bò seé bò Càṅ ndɔ, à ye te bó bó díli nyegé lòu. ⁷ Njii mé nùà kàn né bí bieé dɔ́ɔ́, bí gwòm jí bó faá bí sé naá kaà gwòm nɔ; bí gwòm ní làmpôn mé bò làmpôn bò, dé kóstɔ́ mé bò kóstɔ́ ndɔ. Nuaá mé bí sé naá bú veéh dɔ́ɔ́, bí vèh bú veéh; bí *sumú nuaá mé bí sé naá bú sumú ndɔ.

Bò mbaábi gwaán

⁸ Bí té mé hùà nùàr yoòr ngágá dèn; yoòr biì a, ngágá dèn sér hùà lètenè biì gwaán kuù. Nuaá mé né mbeí mé temé cén gwaán dɔ́ɔ́, bó komo né dé seèn njii mé *sóú Càṅ tueé nè. ⁹ Mè tueé bí, bèh joloò Càṅ mé né tueé ye: té yàgá ndé, té feh wúlá, té yíb núób, té temé te njèh nùàre kwá ní, mé bò sóú dé jomò mene dɔ́ɔ́, yila jí né te méi bòn cén hèn, à tueé lom né dé seèn ye: gwàn mbeí yeè faá wò gwaán né ngàn yoòr yeè nɔ. ¹⁰ Mɔ nùàr né mé gwaán lè, à veèn mé mbeí bó ní ndé ngwéh. Mɔ wò né bò mbaábi mé temé yeè mene

gwaán, sâ wò bele lom né dé yeé sòú gùm dɔ́ɔŋ.

Dene kòr

¹¹ Bí né koó ye, baá cu. Mò né mân, bí nyimè dèn làn, hèn baá gi cu mé Càn nde né béh teèn yili sòm. Dè wá ndé cú faá dé léi toò mé béh lé temé kwaá logó naá yoòr Yeésò *Kristò nɔ. ¹² Cibi geé baá kèn, cieé baá gè jomo ko ñagá ndo. Béh kwá ló seé cibítenè ménâ, béh yí wèh sér bò ñjèh taáb mé béh nde né taáb mé ñjèh suútenè lieé. ¹³ Béh gò dilli lòm faá bòó mé go né bèh ñagá nɔ. Béh té *wɔ́ŋ sèlà, béh té mbè sèlà, béh té sár gwá, béh té ndiéŋ, béh té tɔgo ndè, béh té huer ñgwà ndo. ¹⁴ Bí yoòr sù sér á yòŋ dé feê mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Njii mé ñgàn yoòr bìi né gwaán dɔ́ɔŋ, bí té teèn téré yílá cú.

14

Nùàr té mbei bò

¹ Mò nuaré déi né te ceér Cànje yuaá, bí tá bú taà, bí té bú lòu bò sér. ² Sâ tueé né ye: mò nuaré déi né mé terreb ñjèh dɔ́ɔŋ yieé laré teèn, mbei né dé seèn te ceér Cànje yuaá, à dé seèn yieé lom né yuè, ³ sâ nuaá mé yieé laré né dɔ́ɔŋ a, té mbei mé yieé geí né lòu doò sèb. Dé mé yieé geí né lòu a, té dé mé yieé njii né mbaá doò ndúgó ndo; à né beè Càn. ⁴ Wò né nèi, mé né ju felè nùà seê nùàr tená go wa? À boó mene bagaa, né mene veèn, dɔ́ɔŋ né lom ju tele seê seèn. Mè tueé wò, nùà hèllè nde né bagaa boó komo; Nùà Dueè né mé terreb teèn, à nde né bú taá.

⁵ Bò nuaré déi ye: bò cieé déi né bò mbei yɔgó. Sâ bò déi né dé boòn tueé ye: cieé dɔ́ɔŋ né gi kèi cén. Mò né mân, sâ nùà kàn a, ñjéba nyégé te múnò seèn bagasé. ⁶ Nuaá mé ye cieé déi né bò mbei

yɔgó doò, cieé sâ jolo né ye te seèn Nùà Dueè. Nuaá mé né ñjèh dɔ́ɔŋ yieé laré doò, mé ñjèh seèn taré né Nùà Dueè ndo. Mò à nde aá yieé, à né yeé Càn vra, faá dé mé yieé geí né lòu vra yeé Càn, à né Càn seèn ndo nɔ.

⁷ Á sâ, nuaré déi den lom né dene dé seèn nùà ñjèh wa? À cio kuú lom né dé seèn nùà ñjèh ndo wa? ⁸ Mè tueé bí, mò béh né yɔŋ, béh yɔŋ né dé Nùà Dueè; mò béh né kuú, béh kuú né dé Nùà Dueè ndo. Mò né mân, sâ béh yili mene lòu, béh kuú mene, dɔ́ɔŋ béh né gi beè Nùà Dueè. ⁹ Kristò lé kuú naá dé cí, à komo yuo cu lè cio, ye te nyí den Nùà Dueè bò komô mé bò lèlàn bò.

¹⁰ Sâ, mò né mân, wò mbei yeé jue né dé kei wa? Á, wò ndo nɔ, wò nùàr seb né dé kei ndo wa? Ngweéh béh nde gi né ké toò Càn waá, à tena ju felè beèh dɔ́ɔŋ mà. ¹¹ Né gi te mvù Cànje nyagá den, ye:

«Càn Dueè ye: Kwá dɔ́ɔŋ, mò Càn gècèn né lom nyí, nùàr dɔ́ɔŋ nde gi né toò nyí cemmé. Nùà kàn nde né lòu sâ ké ter mé sòn seèn logó njii, ye nyí Càn né lom Nùà terrèb koó.»

¹² Á sâ, nùà kàn a, ñjéba tég, à nde né sòn seèn mé be seèn toò Càn tueé.

Nùàr jueê

¹³ Mò né mân, sâ béh gè mé nùàr jueê lètenè beèh geè, béh gwàn sér bò mbei beèh lòu. Njii mé nde né mbei beèh te veèn luú njii, béh té gwàn. ¹⁴ Bèh Yeésò Fehtoò beèh nyɔgó bilí baá kèn. Kènè mè baá gi koó, ye yáb nùàr koó bó yílí bèh. Á, mò nuaré déi né munó ye, nyí nde né mé ñjèh fulá kuú, sâ né ka beè seèn fulasé ménâ ndo. ¹⁵ Mò wò né mbei yeé

temé mé yáb déi yieé yulá, sâ kóo ye nyí bú lòu gwàn sér ngwéh. Té bú teèn bó lèr kék, né lom yáb mbaá; *Kristò lé naá giì felè mbeí yeé sâ kuú! ¹⁶ Bí té gwàn dé njií mé né beè biì huóòm, ña seér njèh júèb beè bò déi. ¹⁷ *Lò Càṅ dé seèn mé yáb bô mbè dògò dèn ngwéh; né seér mé dene didilí bô pón mé vógó-temé, faá Cúcuí Nḡgâ haá nê nḡ. ¹⁸ Nuaá mé né seé Kristò gèh dé hèn bḡḡ dḡḡ, né lom nua bagaà beè Càṅ mé njolò bò nùàr mene.

¹⁹ Mḡ né mân ndḡ, sâ béh fón nyégé ceér mé cḡṅ nde né teèn yuo, te béh bò mbeí beèh ta kuú te ceér Càṅe. ²⁰ Nùàr a, té seé Càṅ mé yáb túlú ñèrrè sòm. Dé yáb dḡḡṅ yieé laré né gi môn dág. Njèh cén, njií mé nde né mbeí te veéne luú njií, húóm ngwéh mé nùàr yieé njií sâ. ²¹ Huóm kela né mé nùàr núógó yíé ngwéh, à mbè ñúé ngwéh. Bú a, bèrḡṅ gi bò njií mé nde né mbeí te veéne luú njií dḡḡṅ ndḡ.

²² Sâ njií mé wò naá lè yeé ngweé nyegé doò, kwá ló lè yeé bí Càṅ fà. Mè tueé bí, nuaá mé né kóo ye nyí bḡḡ yíí né teèn, samésé nde né bú. ²³ Nuaá mé né njeré déi lòu yieé kiné, baá te ju beè Càṅ ndḡ. Lòu sam, ndòn seèn né mene bú tueé, à teèn jéjég njéba dilí ngwéh. Mè tueé bí, mḡ nuaré déi né njií sâ kóo, mé njéh mene à né ka teèn ñeí den, sâ né veèn.

15

Gule Yeésò *Kristò beleè

¹ Béh bḡḡ mé baá gi te ceér Càṅ tarésé dḡḡṅ, mḡ béh ye te huóm, béh gàm sér bò yuyuaá bò lòu. Béh té faá béh né gwaán nḡ bó. ² Nuaà kàn a, bó sér njií mé nde né mbeí yoòr huóòm, te gam mbeí, mbeí bele ceér Càṅ mé temé seèn

mene. ³ Te den faá Yeésò Kristò lé bḡḡ naá nḡ; à lé dé seèn dé mé à gwaán né kóo bó ná ngwéh. À lé bḡḡ seér naá faá né felè seèn te mvù Càṅe nyagá den nḡ, ye: «Séb mé bó lé selé naá wò doò, sue le seér aá felè mò.» ⁴ Bò njií mé né gi te mvù Càṅe nyagá den dḡḡṅ, bó lé nyagá kwaá naá léi toò, ye te béh ndeè maán weh njèh teèn, yo taré béh taré, béh kwaá sèṅ. Sâ dḡḡṅ ye te béh ndèm kwaá njií gi mé Càṅ.

⁵ Bú Càṅ nuaá mé sèṅ bô taré-yo yuo giì né beè seèn doò, bú a, há bí terreḡ, te bí bele gule Yeésò Kristò, bí den lètenè biì mé sòn cèn, ⁶ te bí seén gi Càṅ Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé sòn cèn dḡḡṅ ndḡ.

Njàgà Bagaà dé bò nùàr dḡḡṅ

⁷ Mḡ né mân, sâ bí bò mbeí biì kè nyégé kú yo biì lètenè biì faá Yeésò Kristò lé ke nyegé naá bí nḡ, te bò nùàr ñene ménâ, bó seén Càṅ mé njéh. ⁸ Mè tueé bí, Yeésò Kristò lé nua seé bò Jûf ña kuú naá, ye te yuo faá Càṅ lé tueé kwaá naá mé bò tele beèh léi jògò nḡ, te nyí feh keéh béh teèn, ye béh a, Càṅ nyeén túé bèh ma. ⁹ À lé déi nde cuù naá, ye te bḡḡ mé Jûf sam ñene kó-jere Càṅ felè bḡḡḡ, bó seén bú mé njéh. Né te mvù Càṅe ménâ nyagá den, ye:

«Mè wò lètenè bḡḡ mé Jûf sam hèn

seén gḡ nde né dé cí;

mè nde né yilí yeè mé bené seén.»

¹⁰ Te mvù Càṅe né cu nyagá den ndḡ, ye:

«Bí bḡḡ mé Jûf sam dḡḡṅ sàmè gi ménâ ndḡ,

bí yílá ndé gi te mbàgà Càṅe.»

¹¹ Né cu beré déi tueé ye:

«Bí bḡḡ mé Jûf sam dḡḡṅ, bí sèn làrè Càṅ Dueè seèn.

Dàm nùàr a, sèn làrè bú lò nùàr dḡḡṅ!»

12 Esáyà *sòn-Càṅ tueé né môn ndo, ye:

«Ndüté ndütù Jèsè* baá ndeê, à Nùà Dueè felè lò nùàr dɔ́ɔṅ den nde né kɔ́ɔ, bɔ́ɔ mé Jùf sam ndèm kwaá njií gi nde né yoòr seèn.»

13 Càṅ mé haá yeé ndèm a, há bí dàm vɔ́gɔ́-temé mé dɔ́lè, njua mé bí né temé yoòr seèn kwaá njií, te bí kwaá ñeí cu ndèm mé terreb Cúcuí Nǎgâ lòu.

Pôl né mé terreb beè Càṅ

14 Bò nùàr mò, mè né bagasé kɔ́ɔ nyegé, ye bí né gi bò húóm-temé bò, bí né ceér gècèn ñené kɔ́ɔ, bí né gi mé terreb ndéb lètenè biì leéb kuú teèn. 15 Mé ñèh mene, te bò beré déi lè mvù hèn mè la naá bí lòu nyagá turú, te bí nyèn cú. Lòu sam, mè né mé fùgò beè Càṅ kuú, 16 à lé ye mè a, mè né nùà seê Yeésò Kristò ké lètenè bɔ́ɔ mé Jùf sam ma. À lé naá mè Njagà Bagaà seèn beè jege haá, ye mè a, ndé ké lètenè bɔ́ɔn tueé den, te bó ṅa gi ñèh *sèmè mé né nyí yoòr huóóm, te Cúcuí Nǎgâ haá bó terreb, bó den lom beè nyí jolosé ma.

17 Yeé baá mân, njií ye mè a, sàgàr kú lòm mé seé Càṅ dé sàgàr ndo. Sâ dɔ́ɔṅ né gi mé njua Yeésò Kristò. 18 Mò mè nde né sòn komo, sâ kɔ́ mè jue cegé né seé mé Kristò né beè mò bɔ́ɔ keéh hèn: mè né bɔ́ɔ mé Jùf sam ceér Càṅ feh, te bó ṅweé sòn seèn. Kristò né ṅgòr sònò mò tueé keéh, à né seé beè mò bɔ́ɔ keéh: 19 bò fémm, mé bò cìè hihiné mé terreb Cúcuí Nǎgâ mene né gi teèn ñené yuo kelá.

Mè lé terreb kwaá naá faá bèh sâ, te mè nde ye mé Njagà Bagaà felè Kristò bèh dɔ́ɔṅ tueé ndeé. Mè lé tueé duóóm naá ké Jerúsalem, nde wa mé lò Ilírí.

20 Mè Njagà Bagaà sâ tueé lom yeé bèh mé yilí Yeésò Kristò née teèn ṅgúlí wá ṅgwéeh ye, mè ye te mè gwá déi felè maṅ nuaré déi mé yí cú. 21 Te den faá né te mvù Càṅe nyagá den ndo no, ye:

«Bɔ́ɔ mé bó née bó njeré déi túé ṅgwéeh ye nde né bú ñené;

bɔ́ɔ mé née ju seèn ṅgúṅgwéeh ye

nde né ṅweé gií ndo.»

Gò Pôl ké Rôm

22 Sâ né njií mé lé naá mè cu dɔ́ɔṅ yíin; mè gwaán né mene ké yoòr biì ndeé, mè wá kòmò ṅgwéeh. 23 Kènê mè seé te tàbè hèn bɔ́ɔ gi aá kèn; mè nde né bí yɔṅ ke. Baá nyemà kóbeè mè né gò sâ kaga den. 24 Kɔ́ mè baá mé gò Espânye, mè kela ye ké yoòr biì ndo. Mè gwaán né bí ñenê, te béh bí cer weh ndo, mè kwa gàm beè biì, mè kela nde ye ké Espânye sâ.

25 Njèh cén, mè jògò nde née ké Jerúsalem ye, te mè haá njií bò Yeésò bò ké sâ gàm. 26 Lòu sam, bò Yeésò bò ké Masedínà mé Akayí bilí gi aá kàgàlòṅ kèn; né lom bó yoòr huóóm dé gècèn, bó ye, há ní mé bò saám bò ké Jerúsalem lètenè bò Yeésò bò. 27 Lé naá mé kàgà-ndòn bɔ́ɔn ndo; sé né ka môn bòn. ṅweéh bò Jùf mé né ceér Yeésò ké Jerúsalem bele dɔ́ɔṅ lé naá gií Njagà Bagaà mé bɔ́ɔ mé Jùf sam se wa? Sâ kènê kɔ́ bɔ́ɔ mé Jùf sam yíi be teèn, te gam bò Jùf mé bò ñèh dé ṅgàṅ yoòr ndo. 28 Mò seé hèllè ndeé gi baá, mè haá lɔ́ aá bó kàgàlòṅ sâ, mè wa ye ké yoòr biì, te mè nde ye Espânye kelá ndeé. 29 Mè né kɔ́ɔ ye: mò mè ndeè waá baá ké yoòr biì, Yeésò Kristò nde né béh bí kulú nyegé.

³⁰ Bò nùàr mò, mé yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò bò Cúcuí Nàgâ mé né gwaân lètenè beèh kaá kwaá, mè né bí bòn, ye bí dùà gàm mè Càn teèn, bí dua lom bú felà mò tég, ³¹ te mè beè bò dúágá-tie bò ké Judê yílá cú, te mè wa nyegé mé gàm bò Yeésò bò ké Jerúsalem bagasé, bó weh nyegé mé vógó-temé mene ndò. ³² Mò bí né ménâ dua, mè ndeè né ké yoòr bìi mé vógó-temé mene waâ. Mò Càn né gwaân, sâ mè nde né ké lètenè bìi du weh ndò. ³³ Á sâ, Càn mé haá yeé nùàr dolé a, kúrú nyégé bí doón. È môn.

16

Bèh nùàr hihiné bie keèh

¹ Bí kè nyégé tie beèh Fèbè baga, à né nùà seé Càn te bòn bò Yeésò bò ké Kàkrè. ² Mò à waà, bí wèh lòm bú mé yilí Fehtoò beèh lè; seé bò Càn bò né ménâ. Njii mé né bú yógó doón, bí gàm bú gaàm. À né lom nùà gàm nùàr dé gècèn, à lé naâ mé gam.

³ Bí bié kèh Prisil bò Akilâ baga; né bò mbei seé mò te seé Yeésò *Kristò. ⁴ Bó lé naâ cio felè mò líim, te bó yilí sòm ye mè. Mè né lom bó vra dé gècèn; bòn bò Yeésò bò mé Juf sam doón né taré bó môn vra ndò. ⁵ Bí bié kèh mè bòó mé bilí dua yeé Càn ké gwò bòn ndò. Bí bie keèh mbei mò Efanète. Ké te tàbè Asià doón, nuaá mé lé kwaá njii logó naâ temé yoòr Kristò lé naâ bú. ⁶ Bí bié kèh mè Marí, à né lom seé felè bìi mé terreb mene bòó. ⁷ Bí bié Andronikù bò Juniâ, né bò nùàr mò, béh bó lé ké gwà cibì naâ kóó. Ké lètenè bò mbòn tebé doón, bò nùàr né lom bó vra dé gècèn. Bó lé bò mbòn Yeésò na logó naâ kóó mé mè.

⁸ Bí bié kèh mè Àmpliátù, né mbei mò te yilí Fehtoò beèh. ⁹ Bí

bie keèh mè Hurbên, né mbei seé beèh te seé Kristò. Bí bie keèh mbei mò Setáki ndò. ¹⁰ Bí bié kèh mè Àpelè baga; à lé naâ feh keèh ye né mene te gèr-e, nyí né temé yoòr Kristò kwaá njii. Bí bie keèh mè mbàgà Aristobúl ndò. ¹¹ Bí bié kèh mè nùàr mò Herodiôn baga. Bòó mé né temé yoòr Fehtoò beèh te mbàgà Nársi kwaá njii doón, bí bié kèh mè bó teèn. ¹² Bí bie keèh Trifénà bò Tripósà mé né seé Fehtoò beèh temá. Bí bie keèh mbei beèh Pèrsidà, nuaá mé né seé seèn faá cí nò bòó. ¹³ Bí bié kèh mè Rúfús; à né lom te ceér Càn mé gècèn mene njebá taré. Bí bie keèh mè seèn mé né meí mò ndò. ¹⁴ Bí bié kèh bò Asenkretà bò Felegôn mé Hermé baga; bí bie keèh Pàtróbà bò Harmâ mé bò mbei bòn ké yoòr bòn baga ndò. ¹⁵ Bí bié kèh mè Filológà bò Júli mé Néré bò tie seèn baga. Bí bie keèh Holimpâ mé bò Càn bò ké sâ doón. ¹⁶ Bí bié kú lètenè bìi mé temé cén. Bòn bò Kristò bò doón ye: bí kèh bí baga doón ndò.

Ndebé dé cèrè jomò

¹⁷ Bò nùàr mò, kúkùr bìi, bí kè kógón nyégé bagasé, wanóon njii mé béh lé feèh naâ bí doón, bò nuaré déi né lom teèn feré ndugó go, ye te bó yilí kèrrè lètenè bìi, bí sab ceér, bí temé te ngòr beèh kwá njí cú. Mò né mân, bí gè lòm mé ceér bòn noón. ¹⁸ Gèh bò sâ bò seé Fehtoò beèh Kristò bó ngwéh, bó lege seér né dé ngàn lèi bòn! Seé bòn né lom ngòr bebagaà sònò tueé nagâ; bó né-re ménâ bòó, bó né bòó mé bèh njèh kó ngwéh doón bele go.

¹⁹ Dé bìi môn sam, bò nùàr né gi kóó ye, bí né dé bìi sòn Nùà Dueè ngweé. Môn, mè né lom mé vógó-temé felè bìi dé gècèn. Njèh cén, mè né gwaân ye bí den lom bò kógòn bò mé né baga bòó, te bí nyenné komo veèn. ²⁰ Mè tueé bí,

Càŋ mé haá yeé dolê, nde né toò hên *Sátàn gulè biì njalé kwaá. Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò a, ká siè bí beè!

²¹ Mbeí seè mò Timotê ye bí kéh bí; bó bò nùàr mò Lùsiûs bô Jásòn mé Sosipátà ye bíé bí ndo.

²² Né mè Tèrtiù, mè mvù hên nyagá né kóó, mè né bí lè yilí Fehtoò beèh bieé.

²³ Gayûs ye bíé bí; mè cer né ká lo seèn. Bò Yeésò bò doón bilí yila yeé ká lo seèn ndo. Herástà mé fer kàgàlòn bò loó bò doón né beè seèn ye bíé bí. Dim beèh Kwártù ye bíé bí ndo.

[²⁴ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gí bí beè doón. È môn!]

Càŋ seén cerê

²⁵ Béh sén Càŋ seèn! Terreb né beè seèn, à nde né bí te ceér seèn boó taré. Njàgà Bagaà seèn felè Yeésò Kristò mé mè né yeé se hên né ménâ tueé ndo. Càŋ béh ménâ feh kéh né kóó. À lo Njàgà Bagaà sâ munó nab kwaá naâ ter. Lo naâ sâ wón nêe teèn sam ye. ²⁶ Kènê, cu yeé wulu baá, à ñenê sòm kéh ye bú bèsonè mé mvù bò *sòn-Càŋ bò, te dà m bòó mé Jûf sam doón ñgweé laré, faá Càŋ ndeèr lé tueé naâ no, te bó kwaá njií temé teèn, bó ñgweé tie.

²⁷ Béh sén Càŋ seèn. Kógòn doón ceré le né mé bú. Terreb seèn a, *sùmù yùò kélà cie dé kèl cên mé Yeésò Kristò. È môn.

Mvù Pôl dé toò jògò mé bò Yeésò bò ké Korênt

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, mé Càn lé naâ mé kàgà-ndòn seèn balé weh, te mè ña mbòn tebê Yeésò *Kristò. Bèh mbei beèh Sostèn nyagá né kóó, ² béh nyagá njií né mé bòn biì, bò Càn bò ké Korênt. Càn bí yilá kwaá né beè seèn, te bí ña bò nuàr seèn mé yilí Yeésò Kristò. Mé bò nuaré déi mene, bó né mene he, mò bó né yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò dua, Càn né bó ménâ yilá ndò. À né Fehtoò bòn faá à né Fehtoò beèh nò. ³ Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí òlê.

Bagaà mé bò nuàr né beè *Kristò kwa

⁴ Mè né Càn felè biì cu òóñ vra. Lòu sam, bí né lom mé fùgò seèn beè Yeésò Kristò kuú den. ⁵ Né bòn: sòn cèn mé bí bò Kristò né coór bilí hèn bòó né kóó, te bí nde ye mé gà fùgò hihiné beè Càn kuú. Tétég bí kò gi aá ceér gècèn kèn, bí né gi gècèn sâ tueé kóó ndò. ⁶ Né môn, cu mé béh lé tueé naâ ngòr Càn ké lètenè biì, bí lé naá giì temé teèn òóñ kwaá njií, ⁷ bí né Yeésò Kristò Fehtoò beèh kela den, ye cieé déi à nde cuù né ñené yuo kelâ. Yeé baá ménâ, lo dé kàn mé Càn haá yeé bò nuàr seèn doô bí sám cú ndò.

⁸ Bú Yeésò Kristò nuà ñhèh nyeén nyegé nde né bí kóó, te bí taré wa lòu mé à nde né ju teèn tená ñagá, te nuaré déi bí bò nyí cú. ⁹ Càn né Càn húóm-temè felè bò njií mé à tueé gi né òóñ, à bí kwaré Njuna seèn Yeésò Kristò

Fehtoò beèh yilá njií né kóó, te béh bó te bilí cén.

Kèrrè lètenè bò Yeésò bò

¹⁰ Bò nuàr mò, mè né bí mé yilí Yeésò Kristò Fehtoò beèh dua: bí dèn mé sòn cèn; kèrrè a, té lètenè biì yilá; bí dèn lòm mé temé cèn, bí mùnò gi ñhèh òóñ mé sòn cèn ndò; ¹¹ wanóñ bòó mé lé yuoó naâ ké yoòr Kòlòwê lé waá naâ, ye mè a: jóg baá ké lètenè biì teèn ma. ¹² Sâ tueé né ye, nuà kàn né tueé ye nyí né hiín. Dé kàn ye nyí né dé nyí nuàr Pôl, dé kàn ye: nyí né nuàr Apòlòs; déi den cuù ye: nyí né dé nyí nuàr Piêr; déi ye: nyí né nuàr Kristò ndò. ¹³ Hèn bí né munò ye Kristò kèrrè den né hihiné ménâ wa? Bó lé ké te toú sòn biì fagá naâ mè Pôl wa? Bó lé nòmò Càn kou naâ bí mé yilí mò Pôl ndò wa?

¹⁴ Mè né Càn vra dé mé lètenè biì òóñ mè lé nuaré déi nòmò Càn kóó kòu ná ñgwèh, gi cegé né Krispùs bô Gayùs doô. ¹⁵ Sâ nuaré déi seèn mbaá gwàn wèh ndé ñgwèh, ye bó lé bí nòmò Càn kou naâ mé yilí mò ndò. ¹⁶ È heè, mè lé naá cuù bò nuàr te mbàgá Setéfánàs kou ndò. Kò ñgwéé mè lé naá cuù-re nuaré déi kou wa, mè dé sâ kó cú. ¹⁷ Kristò lé mè bèh nuàr kou témá njií ná ñgwèh, à lé tema njií seér naâ mè bèh Njàgà Bagaà seè, ye mè a, té leba kògòn bò nuàr teèn yí kèh, wanóñ cio mé nyí Kristò lé kuú naâ ké te toú fagá doô nde né ñhèh mbaâ njolò bò nuàr ñaá le.

Càn né mé terreb mene mé kògòn mene

¹⁸ Bí kóó ye, kùr cio mé Kristò lé kuú naâ ké te toú doô, né seér ngòr kùlù beè bòó mé nde né tuar yilá. Dé beèh môn sam; dé beèh, béh bòó mé Càn né yilí sòm hèn, kùr cio seèn né lom ngòr gècèn

mé sòm keéh né terreb Càṅ cie kɔ́. ¹⁹ Né te mvù Càṅe nyagá den ye:

«Mè nde né kógòn bò kékogon bò beéh sòm, mè vurú sòm ndòn bò kó-njèh bò ndo.»

²⁰ Á sâ, bò kógòn bò hèllè baá gi he? Bò *nji-sòu baá gi he ndo? Bò sàñ gò njèh bò no? Mè tueé bí: Càṅ dé seèn feh keéh né ye: dàñ bò kógòn bòn ká lè wónje sâ dóón beè nyí né gi kùlù dé tuàr.

²¹ Bò nuàr mé be kógòn bòn sâ mene dóón, bó Càṅ njéné kó ṅgwéh, bó kógòn seèn njéné kó ṅgwéh ndo. Yeé baá mán, Càṅ kaga baá-re ndòn, ye nyí yili sòm seér nde né bòó mé né temé yoór nyí kwaá njií ma. À si baá-re kòu. Lé naá mé ṅgòr kùlù seèn hèllè ndo; béh hèn se yoṅ yeé cí. ²² Bò Jûf ye, kɔ́ né fém, te bó njene kɔ́ mé njéh; bòó mé Jûf sam dé bòn ye kɔ́ né kógòn te bó gwaán ye.

²³ Mé njéh mene, béh kɔ́ lom né dé beéh kùr cio Kristò ké te toú doó tueé deèn. Béh né kɔ́ ye ṅgòr hèn né lom beè bò Jûf duduané; beè bòó mé Jûf sam né ṅgòr kùlù ndo. ²⁴ Dé bòó mé Càṅ balé sòm aá dóón, né mene bò Jûf, mene bòó mé Jûf sam, beè bòn Kristò sòm keéh né terreb Càṅ mé kógòn Càṅ cie kɔ́. ²⁵ Te bò nuàr nde bòn munó den ye Càṅ hèn bòó den né seé kùlù. Mɔ́ sé la né mene seé kùlù sâ, bò nuàr a, kɔ́ ye: bó kógòn mene gèh dé heé wa, bó ké bèh kùlù Càṅ doó kógòn wá ṅgwéh ma. Njií mé bó ye né yuaá Càṅ sé wa, bó a, kɔ́ ye, dàñ terreb bòn dóón ké teèn táre wá nyí ṅgwéh ma.

²⁶ Bò nuàr mò, sâ Càṅ te bòn bií hèn yilá bilí kwaá né bò nei wee? Mɔ́ ye tútueé, bí kɔ́ ye, beè bò nuàr bò kógòn bò lètené

bií màgà ṅgwéh, bò terreb bò né ṅgób, bò njonjolo bò màgà ṅgwéh ndo. ²⁷ Càṅ balé weh seér né bòó mé bò nuàr ká lè wónje ye bó né duaàn sâ, te bò kógòn bò gulí; à balé weh seér cu né bòó mé bò nuàr né bó bò yuyuaá bò yilá, te fegulí sie nyegé bò terreb bò mé njéh. ²⁸ Á balé weh seér né bò mbaá bò njolò bò nuàr, bò lolòb bò mé bò kòn, te bò sâ bò ṅhellè sòm bò terreb bò doó. ²⁹ Á mé njéh ye te nuaré déi toó nyí mbaá púnó kú cú.

³⁰ Bí kékòò ye Càṅ bí yoór Yeésò Kristò bilí yíí gi né kɔ́, te béh bí njene weh kógòn beè seèn. Mé yilí Kristò cèn sâ kènè, béh bí baá gi bò didilí bò njolò Càṅ, te béh den lom aá dene Kristò, à lé béh ṅa weéh naá kɔ́. ³¹ Te yuo faá né te mvù Càṅe nyagá den no, ye: «Nuaá mé nde né punó, bú a, púnó lom mé yilí Nua Dueè ma.»

2

Gule gò Pól ké Korènt

¹ Bò nuàr mò, mè lé naá ké lètené bií waá, mè tueé bí kùr gècèn mé Càṅ lo naá ter leér kwaá, mè lé bí te hueh mé nde né bí yoó, túé ná ṅgwéh ndo; lé mé lo mò ná ṅgwéh. ² Sâ dóón mè lé ye te mé njeré déi ké lètené bií kó cú, mè kɔ́ lom ka Yeésò *Kristò, mè tétég kɔ́ lom bú Yeésò Kristò mé bó lé naá ké te toú fagá njií doó. ³ Yeé baá ménâ, mè ké yoór bií yua ndelé yuo kelà baá-re lòu. ⁴ Mè né mene njèh feh, mè né mene ṅgòr Càṅ tueé, mè lé mé kógòn dé nuàr túé ná ṅgwéh ye te mè bou* bí lòu. Cúcuí Càṅ mé terreb seèn lé bí feh keéh naá kɔ́, ye né ṅgòr gècèn. ⁵ Te kènè temé bií te kógòn dé nuàr njéba dèn cú, te bí njene kɔ́ seér terreb Càṅ, bí kwaá njií temé teèn.

1:20 1:20 Job 12:17; Es. 19:12; 33:18; 44:25

* **2:4** 2:4 Nuàr laán wellè te ṅa nuàr yeè.

1:31 1:31 Jér. 9:24   **2:3** 2:3 Seé b. 18:9

Kógòn Càn

⁶ Á sâ, mè tueé den né ngòr kógòn ndò, mè ngòr kógòn sâ tueé njií né mé bò jojoló bò te ceér Cànɛ. Gèh kógòn bú sâ dé wón sam, dé bò tetarè bò mé nde né dé bòn mbaá vu le sam ndò. ⁷ Hòs, dé hèn né kógòn mé Càn lé leér kwaá naâ lòu, ye nyí kwaá né dé beèh, te béh den kwarè nyí liesé. À lo bòó naâ ménâ sâ wón née dùòm ngwéeh ye. ⁸ Gèh kógòn bú sâ, bò tetarè bò ká lè wónɛ bú kó ngwéh ndóg. Mò bó sé naâ bú ngwéé kóó, bó sé lé Nùà Njèh te toú fágá njí ná ngwèh; bó sé la kò ye, terreb njèh dónɛ né gi beè seèn. ⁹ Mé njèh mene, yuo né faá né te mvù Cànɛ nyagá den nɔ, ye: «Jgúlú mé nùàr mé njolo njéné bèn,

à mé tie ngwé bèn,
dé mé sé bòó mene naàn temé múnò kó bèn,
Càn ngúlú sâ nyegé kwaá seér né dé bòó mé né bú gwaán.»

¹⁰ Mè tueé bí, Càn bò njií hèn feh keéh lom né mé béh; à béh feh keéh né mé Cúcuí Njagá. Cúcuí Njagá né gi dé seèn njèh dónɛ njéné kóó; Càn nyegé kwaá né mene njeré dèi ké lè seèn lòu, Cúcuí Njagá né gi dé seèn njéné kóó. ¹¹ Né faá mé nùàr nɔ, càn mé né lè seèn kò lom né njèh mé né lè seèn kóó. Né ménâ mé Càn Dueè ndò, Cúcuí Càn kò lom né njií mé né lè Càn kóó.

¹² Dé beèh, béh lé cúcuí dé wón kwà ná ngwèh, béh kwa seér né Cúcuí mé yuo né beè Càn, te béh njene kò gèh ngúlú mé Càn né béh mé húòm-temé seèn haá. ¹³ Mò béh baá dé beèh bò njèh sâ tueé, béh ngòr mé bò nùàr munó yeé mé feh bòn kè mà bèn, béh tueé yeé dé mé Cúcuí Càn feh né béh kóó. Yeé baá ménâ, bòó mé Cúcuí Njagá né bó lè ngulí, béh seé Cúcuí

Njagá sâ se njagá nyegé baá-re mé bó.

¹⁴ Nuaá mé Cúcuí Càn bú lè sam, à bò njèh gècèn mé né beè Cúcuí sâ felè wèh kwá ndé ngwéh: beè seèn bò njií sâ dónɛ né seér bò njèh kùlù, à bó ngwé kòmò ndé ngwéh ndò. Lòu sam, Cúcuí Njagá seèn nùàr njèh se yeé kóó. ¹⁵ Nuaá mé Cúcuí Càn né bú lè ngulí, nde né ju felè njèh dónɛ tená kóó. Dé seèn nùàr bèn ju tená felè seèn kwà ndé ngwéh. ¹⁶ Te ngòr Cànɛ né mân nyagá den ndò, ye:

«Nei kò né múnò Nùà Dueè kóó wa?
Nei bú njèh feh komo nde né kóó ndò wa?»

Béh bòó mé Cúcuí Càn né béh lè ngulí dónɛ, béh né gi gèh múnò dé *Kristò kóó.

3

Bò seé bò Càn

¹ Bò nùàr mò, mò ye tútueè, mè lé mé bí faá bòó mé Cúcuí Càn né bó yoòr nɔ, túé ná ngwéh: mè lé tueé loóm naá kaá mé bí faá bò nùàr ká lè wónɛ nɔ, faá bò huaán memanè mé baá ye ceér Yeésò *Kristò bele ndò. ² Mè lé haá naâ bí mbán, dèn ngwéh sér. Mò sé naâ sér, bí sé yíé kòmò ná ngwèh. Né mene hèn, bí yíé kòmò ndé ngwéh ndò. ³ Lòu sam, bí née ka faá bò nùàr ká lè wónɛ ye nɔ. Mò huer bô jógó né ké lètenè bìi ter saá ñaá màn, sâ fèh kéh ngwéh ye bí né faá bò nùàr ká le wónɛ wa? Sâ bí túé ngwéh ye dene bìi né faá dene bò *wónɛ bò nɔ wa? ⁴ Mé nùàr kàn ye: nyí né dé nyí nùàr Pól, nùàr kàn ye: nyí né dé nyí nùàr Apólòs doó, sâ bí faá bò lòu bò nɔ bó ngwéh wa?

⁵ Apólòs né nei? Mè Pól, mè né nei? Bí kóó ye, béh né lom ka bò seé bò Càn mé lé naâ bí ceér feh, te bí nde ye temé yoòr seèn kwaá

njií. Béh fà doón, nùà kàn ndeé lom né bèh seé seèn mé Càṅ lé haá kwaá naá beè seèn. ⁶ Mè né nùà doboò, Apolós nùà nòmò berrê; Càṅ nùà njèh bɔ́ó né kɔ́ó, te ba yuo ye. ⁷ Sâ tueé né ye, nùà doboò bô nùà berrê fà doón né gi mbaá; Càṅ né lom nùà njèh teèn mé huún, à bɔ́ó né kɔ́ó, te ba yuo ye. ⁸ Nùà doboò bô nùà nòmò berrê né gi fà doón kèi cén; Càṅ haá keéh nde né bó sàgà seé boòn faá nùà kàn bɔ́ó keéh nê nɔ. ⁹ Béh né dé beèh bô mbeí seé, béh seé bɔ́ó né dé Càṅ. Bí né dé bìi njeèh Càṅ.

Bí né cu gwà mé Càṅ me kwaá nê ndo. ¹⁰ Mè dé mò teèn si nyegé né maàṅ, ka nág faá ní mé-gwà nɔ. Sâ né seé mé Càṅ haá né beè mò mé húóm-temé seèn. Nuaré déi dé seèn me né tuàgà felèbò. Sâ mo nùà kàn nde né be teèn yií, bú a, kè nyégé gí seé seèn hèllè bagasé, te à cor njií ye be teèn. ¹¹ Wanóṅ maàṅ den nyegé gi aá kèn; maàṅ sâ né Yeésò Kristò nùà njèh. Nuaré déi maàṅ déi sòn maàṅ sâ sì kòmò ndé cú. ¹² Bí kóó ye, bô déi nde né felèbò mé goó meé kwaá, bô déi me nde né mé lòn, bô déi nde né mé bô taá bebagaà; bô nuaré déi sie nde né dé bɔ́on toú, bô déi ngaà ṅgwàgàm, bô déi waga kwaá nde né nyure. ¹³ Mè tueé bí, ko baá loú ju tenâ, te gèh seé nùà kàn ṅené yuo kela ye cie. Loú sâ lèh bɔ́on nde né we; we nde né gèh seé nùà kàn loú sâ cie sie som keéh. ¹⁴ Nuaá mé seé seèn tuar ṅgiè lè ndé ṅgwéh, nde né sàgà kwa. ¹⁵ Nuaá mé seé seèn ṅgie le aá tuar, dé seèn sàgà kwà ndé ṅgwéh. Dé yilií, à nde né yili yuo; njèh cén, den nde né faá à dula taré yuoó naá tuar nɔ.

¹⁶ Bí né gi bagasé kɔ́ó nyegé ye, bí né gwà Càṅ kɔ́ó, wa Cúcuí Càṅ cer yeé lè bìi ma. ¹⁷ Nuaá mé beéh

som gwà Càṅ sâ, Càṅ nde né bú beéh som ndo. Loú sam, *gwà Càṅ koò né bèh joloò. Mè tueé bí: bí né gwà Càṅ sâ.

¹⁸ Nùà a, té feh seèn mbaá bèlè kú. Mo nuaré déi né lètenè bìi munó, ye nyí né ká te wónje kɔ́gòn, bú a, ṅá sér nùà kùlù, te à den ye nùà kɔ́gòn dé gècèn; ¹⁹ wanóṅ kɔ́gòn dé ká te wónje né seér kɔ́gòn dé kùlù njolo Càṅ. Mvù Càṅ tueé né cí ndo, ye: «Kɔ́gòn bìi sie cu nde né bí be toò Càṅ kɔ́ó.» ²⁰ Né cu beré déi nyagá den ndo, ye: «Càṅ Dueè né mùnò bô kɔ́gòn bô kɔ́ó, ye né njèh mbaâ ma.»

²¹ Mo né mân, sâ nùà a, té mé yilií mbeí mbaá púnò kú, njèh doón né gi dé bìi: ²² né mene Pól, né mene Apolós, né mene Piêr, né mene wón, né mene yòn, né mene cio, né mene kènê, né mene cieé déi, doón né gi dé bìi. ²³ Bí né dé bìi dé Yeésò Kristò. Bú, à né dé Càṅ.

4

*Mbòṅ tebê *Kristò.*

¹ Sâ bô nùà a, kékòò ye, béh né dé beèh bô seé bô Yeésò Kristò ma. Ṅòr Càṅ mé lé naá léi toò bèh nâb doò, Càṅ haá kwaá gi aá beè beèh, te béh feh bô nùà. ² Mè tueé bí, mo nùà haá kwaá baá mbeí njèh beè, sâ à ye bú a, bó lòm seé sâ mé temé cén. ³ Dé mò, bí né mene njeré déi felè mò tueé, bó síí mene mè toò juú, mè dé sâ tán ṅgwéh; mè ju felè mò mé be mò téná ndé ṅgwéh ndo. ⁴ Càṅ mene mè lè sé ṅgwéh, sâ túé ṅgwéh ye mè né nùà gècèn, Càṅ Dueè tueé nde né ju felè mò kɔ́ó. ⁵ Mo né mân, bí téé ju felè nuaré déi mbaá téná wèh; ko baá loú sâ. Fehtoò beèh ndeè né cuú; loú sâ, bô njií mé né te cibi doón, à nde né cie ṅalé som gií, à nde né mùnò bô

nùàr bèsonè salé kwaá gií ndò. Sâ né loù mé Càṅ nde né nùà kàn mé seé seèn teèn seèn.

⁶ Bò nùàr mò, mè hên me njii né bí yoòr Apòlòs mé yoòr mò, te bí ṅgweé kwa bò njèh gàm teèn; te bí bò njii mé bó lé nyagá naâ lè mvù Càṅe kélá kékú. Nuaré déi a, té lètenè biì mé yilí Apòlòs bò Pòl mbaá púnó kú. Mò sam, nde né déi seèn, nde né déi seb ndò. ⁷ Neì lé wò nùà koò bò déi sie kwaá naâ koó wa? Càṅ lé wò bò njèh yeè dɔ́ɔ́n koó há gí ná ṅgwèh wa? Á, mò Càṅ lé wò haá gií naâ koó bòn, wò mé njèh faá à wò lòu há ná ṅgwèh nò, punó caá né dé kei wa?

⁸ Bí ye, bí kwa gi aá bò njii mé bí né gwaán kèn sé wa? Wa bí lie gi aá kèn! Bí baá gi bò mgbè, wa béh dé beèh mgbè sam sé wa? Mè gwaán né môn ndò: bí bò mgbè sâ dèn lòm dé gècèn, te béh bí ndeè ṅa gi bò mgbèémgbè dɔ́ɔ́n; ⁹ wancɔ́ɔ́n den né faá béh bò mbòn tebè, Càṅ béh dé beèh weh kwaá njii né ké jomo nò, béh den né faá bòò mé bó nde né ké mbartogò wulá loó, te bò nùàr wónj dɔ́ɔ́n wɔ́ɔ́ɔ́ nde gi ké teèn, te ke bilí béh mé bò cili Càṅ mene. ¹⁰ ṅgweéh béh felè Kristò ṅa baá bò kùlù bò; bò kɔ́gɔ́n bò beè seèn né bí wa? Béh né bò yuaá bò; bò tetarè bò né bí wa? Béh né njolò bò nùàr faá njèh mbaá nò; bí né mé yilí koó wa? ¹¹ ṅgweéh, wa mene hên, béh né cùè mé nyúa nòmò homó, béh mé cògò sam, béh né núr kuú, béh né kàn mé kàn ndeé bele, ¹² béh né seé temá, te béh yili som ye yòn beèh mé be beèh. Á, bí nò? Mò bó baá béh selé, béh vra seér cu bó lòu; bó né béh bunó, béh né dé yoló yoló; ¹³ bó né béh veèn felè tueé kwaá, béh tueé seér dé beèh bò ṅgòr dé bebagaá. Wa hên béh né lom gáb mbaá. Siàgá

beè bò nùàr wónj dɔ́ɔ́n né cu béh ndò.

¹⁴ Bò nùàr mò, mò mé né mene bí mân nyagá njii, mè nyàgá ṅgwéh ye te bí gulí mé njéh, mè nyagá né ye te bí kɔ́gɔ́n seér mé njéh lòu; bò huaán mò né bí, temé mò né gi yoòr biì. ¹⁵ Bí sé né mene mé bò gàm bò beè kám yulá mé né bí ceér Yeésò Kristò feh, tele biì sé né cegé ka cén, sâ gi aá. Dé ceér Yeésò Kristò feèh, tele biì sâ né mè. Lòu sam, mè lé bí Njàgá Bagaá se logó naâ koó. ¹⁶ Á sâ, mè né bí bɔ́ɔ́n, bí bèlè lòm gule mò jéjég. ¹⁷ Mè bí Timotè huaán yí-temé mò hên tema njii kuú né dé cí, à né nùà gècèn te ceér Fehtoò beèh ndò, à nde cu né bí dene mò te ceér Yeésò Kristò feh ferré faá mè né bòn bò Yeésò bò bèh dɔ́ɔ́n feh gò nò.

¹⁸ Bò nuaré déi baá ké lètenè biì punó gò, ye mè ndeé bí yòn ké ndé cú sé wa? ¹⁹ Môn sam, mè tueé bí, mò Càṅ né gwaán, toò hên mè baá cuú ké lètenè biì ndeè, te mè ṅene bò hám feh bò sâ, kò ṅgweé seé bòn hèllè né-re mé terreè faá bó tueé né sâ wa? ²⁰ Mè tueé bí, béh *Lò Càṅ ṅene kò né mé seé, dèn ṅgwéh mé par sòn. ²¹ Bí ye naàn? Mò mè baá ké yoòr biì ndeè, mè wèh siè ṅgágá beè wa, mè ndé mé temé dolè, te bí ṅene kò ye mè né bí gwaán wa?

5

Gwàrè lètenè bò Yeésò bò

¹ Mè né ṅgweé, bó ye gwàrè baá ké lètenè biì teèn; ye gèh sár bú sâ, né mene bòò mé Càṅ dùlà bèh, bó ménâ tóbó cá ṅgwéh: wa nuaré déi lètenè biì né veèh teleè weh sé wa? ² Ye mé njéh mene, né seér cu beè biì njèh hám feèh ma. Kòcò, bí sé lé yueé seér naâ mé njéh lòu. Bí kwógó sòm nùà hèllè te mògò biì. ³ Mè ju felè seèn

tena gi aá, faá mè sé né lètenè bii nõ. Mè né kóó ye, mè ké kwarè bii sam; mé njéh mene temé mò né ké yoòr bii. ⁴ Mè ju seèn mé yilí Yeésò Fehtoò beèh tena gi aá kèn. Mè né bí boŋ, bí bilí dèn bècènè, temé mò né ké lètenè bii, terreb Fehtoò beèh Yeésò né ké lètenè bii nõ. ⁵ Mò bí bilí gi aá, bí sòm kwá kék nùà bú séná yí bèh *Sátàn, te gèr weh bú seé, ngàŋ yoòr seèn ñerré yuo. Te lòu mé Fehtoò beèh Yeésò ndeé cuù teèn, Càŋ yili sòm ye yòŋ seèn.

⁶ Bí té teèn mbaá púnó dèn. Mè tueé bí, kulu maànjé né yeé gùm tàgà doóŋ ter fulú komo njií. ⁷ Mò né mân, bí lùàgà sòm kulu veèn sâ yoòr bii luagà, te bí den ñagásé, bí den seér faá nyàb nõ. Sâ mé gècèn mene, bí né gi nyàb sâ nõ. Lòu sam, cieé koò beèh *Páskà duóòm gi aá: Yeésò Kristò *mbieè sèmè dé Páskà yili sòm gi aá béh mé húóm seèn. ⁸ Kènè, béh kó lom á Páskà yieé; béh yieé lom nde aá breèd cií, béh kulu faá léi toò nõ kwá ndé cú. Béh té bò jéré-temé bò dèn cú, béh sòm gi be te veéne. Né kulu selà nùàr.

⁹ Mè lé bí mvù déi nyagá tema kuú naâ, te mè tueé teèn ye bí a: bí bò gwàrè bò té bècènè dèn bilí ma. ¹⁰ Mè lé dé sâ felè bò lòu bò túé ná ngwéh. Lòu sam, né bò *wón bò; sár gwaá né bó, temé te njèh nùàre kwaá njií né bó, yíb ñuóòb né bó, cècàn duaá né bó. Bí mé bó gè kòmò ndé ngwéh. Mò bí ye te bí géé mé bó, sâ kò bí kwaá lo wón, wanóŋ bó né ngún kela. ¹¹ Mè lé jue seér naâ bò Yeésò bò. Mò nùàr ye nyí né nùà Yeésò, à né cu sár gwaá, à né temé te njèh bò nùàr jógó kwaá, à né cècàn dua, à né nùàr selé, à né mbè sela gò, à né yíb ñuóòb, sâ bí bó té bècènè dèn. Né mene yáb, bí bò sâ bò té mé ñgàb cèn yíé bilí ndóg.

¹²⁻¹³ Dé bò wón bò hèllè, mè ju felè boòn kóó téná ndé ngwéh, Càŋ ju boòn tena nde né kóó. Dé bò Yeésò bò, bí téná bii ju felè boòn tenà. Te den faá né te mvù Càŋe nyagá kwaá nõ, ye: «Bí kwógó sòm nùà veèn lètenè bii kwógó.»

6

Nùàr té mbeí ju bó.

¹ Mò nuaré déi né mbeí ju lè mògò bii bele, kei boó mé à toò bò Càŋ bò túé ngwéh, à nde seér mé njéh toò bòó mé Càŋ kó bèh wa? ² Bí kó ngwéh ye bò Yeésò bò tena nde né ju felè *wón kóó wa? Mò ju felè wón tena nde né bí, sâ ju dé maàn lètenè bii tená né bí yógó wa? ³ Bí kó ngwéh ye béh ju tena bilí nde né mé felè bò cilí Càŋ mene wa? Mò béh ju tena nde né felè bò sâ bò, sé tagá bò ju dene wón wa? ⁴ Mò né mân, mò ju déi die lètenè bii, bí toò bòó mé né ké cie njií yeé dé kei wa? ⁵ Fegùli bí mé njéh siè ngwéh wa? Hèn lètenè bii doóŋ, nùà kógòn cén ka teèn yùò kélá nyi ngwéh, te tena ju felè bò mbaáboòn wa? ⁶ Mè tueé bí: húóm ngwéh mé bí sií kuú mé ju lètenè bii, bí yuo kela mé njéh ké cie toò bòó mé Yeésò kó bèh, te bó nyegé seér bí mé njéh kóó.

⁷ Mè tueé bí, mé ju né lètenè bii lané den, tueé né ye, bí die gi aá kèn. Bí njèh lòu yóló sér bèh dé kei wa? Bòó mé né bí yíb ñuóòb, bí bó kwá ló bèh mé ngei wa? ⁸ Dé sâ né lom beè bii yógó; bí dé yolô yóló bèh, bí boó gobó seér cu né dé gobô, bí né njèh bò nùàr ñuóòb, né mene lètenè bii, bí né méná boó.

⁹ Mè né tueé ye bí a ye, bò vevenê bò *Lò Càŋ yilá ndé ngwéh. Bí té feh bii mbaá bèlè

kú: bòó mé né yàgà tobó go o, bòó mé né cècàṅ dua o, bòó mé né gwòm cum o, bòó síib mé cer yeé bò mbeí o, ¹⁰ bò yíb bò o, bò tuuá bò o, bò sèlà mbè bò o, bò sélé nuàr bò o, bò yíb wúlá feèh bò o, doónṅ Lò Càṅ yílá ndé ṅgwéh. ¹¹ Bò déi lé naâ lètenè biì ménâ. Mé njéh mene, Càṅ yaga sòm aá bí veèn sâ yoòr kèn, à sòm kwaá bí hiín, te bí den bò dé seèn, bí ṅa bò didilí bò beè Càṅ mé njua yílí Fehtoò beèh Yeèsò Kristò bô Cúcuí Càṅ.

Dene mé yílí Càṅ nde né mé njéh lieé

¹² Bò nuaré déi lètenè biì ye bó né gi mé ceér njèh doónṅ bôó. Né gi môn dág; njèh cén, bó doónṅ húóm gi ṅgwéh. Mò sam, mè sé lé naâ ménâ tueé ndo ye: mè nde né njèh doónṅ bôó gií. Á sâ, né mene dé heè, mè teèn faá kwer nò ndaré lè ndé ṅgwéh wa? ¹³ Bí né cu yeé déi tueé ye: yáb né dé lèi, lèi né dé yáb. Né gi môn ndo; njèh cén, bí kóo ye Càṅ nde né bó fá doónṅ ṅerré sòm gií. Dé yàgà yòṅṅ, Càṅ yo beèh dé cí mé kwá ṅgwéh, à me kwaá seér né yo beèh dé Fehtoò beèh, te Fehtoò beèh gam yo beèh ndo. ¹⁴ Càṅ lé naâ Fehtoò beèh lè cio komo sòm, à nde né béh lè cio mé terreè seèn ménâ komo sòm ndo.

¹⁵ Bí kóo ye, yo biì né gi bò gá yoòr Yeèsò Kristò. Á sâ, mè nde né gá déi yoòr Kristò weh, te mè bôó yàgà mé njéh wa? Ndóg, môn sam gùm doónṅ! ¹⁶ Bí kóo ye, nuuá mé cer sormbe déi, sâ bó bú fá doónṅ ṅa baá cén. Mvù Càṅ tueé né môn ndo, ye: bó fá doónṅ ṅa nde né nuà cén ma. ¹⁷ Dé nuuá mé né yoòr Fehtoò beèh teé ndeé, bó bú baá mé temé cèn.

¹⁸ Sâ tueé lom né ye, bí dùlà sár gwaá dulà. Bò veèn dé mé nuàr né jomo sâ bôó doónṅ, né gi yo kèb

cieè. Sár gwaá né dé seèn veèn mé nuàr bôó njií seér né yoòr seèn nuà njèh. ¹⁹ Bí kó ṅgwéh ye: yo biì né *gwà Càṅ koò mé Cúcuí ṅagà den yeé teèn wa? Cúcuí sâ, Càṅ lé haá naâ bí koó. Yo biì dé biì sam cuú, baá seér dé Càṅ. ²⁰ Càṅ ṅge weh gi aá bí kèn, à lé bí ṅgeé naâ mé keh taré. Mò né ménâ, bí siè nyégé lom yo biì bagasé, te yílí Càṅ lie mé njéh.

7

Dene si bó veèh

¹ Bí lé naâ mè bò njèh nyagá bieé njií. Dé véh jògò, huòm kela né mé nuàr véh jógó ṅgwéh. ² Á hèn, yàgà yòṅṅ seèn né-re teèn ndo. Sâ mò né ménâ, nuà kàn a, jógó véh, jógó síib ndo. ³ Lètenè bôón, déi a, té mbeí mé ṅgògò bèlè sér. ⁴ Ma vèh a, té mé yo seèn faá à gwaán keéh né nò bó, yo seèn né dé si seèn. Né cu mé huaán síib môn ndo: à té mé yo seèn faá à gwaán keéh né nò bó, yo seèn né dé veèh seèn. ⁵ Sâ si bó veèh a, té mé yo bôón nómó kú. Merré déi, kò né cu tou joloò mé bí né Càṅ teèn dua, sâ ye. Jomo sâ bí weh cu dene biì cuúm. Mò sam, bí yóló kòmò ndé ṅgwéh; bí sé yeé yóló kòmò cú, *Sátàn yíi keéh be teèn.

⁶ Mè bí lòu tágá ṅgwéh, bò mbeí mò, mè leéb né bí lòu. ⁷ Mò ye te huòm, nuà kàn sé la naâ faá mè nò den. Á hèn, nuà kàn seèn yoòr né mé seé seèn hiín faá Càṅ haá né bú nò; mò seé dé hèn sam, sâ né dé yíé. Dé sâ, kò né beè Càṅ.

⁸ Mè hèn tueé njií né mé bò kòu bò, bó bò ma kú, ye bó a: huòm kela né mé huún faá mè nò deèn. ⁹ Á, mò bó ke, bó yóló kòmò ndé ṅgwéh, sâ bó jéjògò ndo: huòm kela né dé jògò mé bógò-temé.

¹⁰ Mè hèn tueé njií né mé bò Yeèsò bò mé jògò baá véh mé síib

kèn; mè mé feh mò túé ngwéh, Fehtoò beèh tueé né kóó, ye ma vèh a, té gwà siib yùò. ¹¹ Á, mo à yuo, sâ bú a, te siib déi jógó cú. Mo né naàn wa, bô si túé kúlú cú lòu, te à cu cu gwò si. Huaán siib a, té veèh sòm ndo.

¹² Kènê baá dé bò jomo bò, mè tueé né dé hèn kóó, Fehtoò beèh sam, mè ye bó a: mo nùà Yeésò déi né mé véh gwò, mé ma sâ dé seèn ceér Yeésò bèlè bèh, mo ma sâ gwaán lom né dene siib, sâ bú a, té ma sâ sòm. ¹³ Né cu ménâ ndo, mo ma Yeésò déi jógo kwa siib mé dé seèn Yeésò dùà bèh, à gwaán lom né dene ma gwà, sâ ma doò a, té bú ngón ndo. ¹⁴ Mè tueé bí, Càṅ nde né huaán siib mé Càṅ dùà bèh doò kulú, à kulu keéh nde né bú felè veèh seèn mé né yeé Càṅ dua doò. Càṅ nde né ma mé Càṅ dùà bèh doò felè sii mé né yeé Càṅ dua doò kulú keéh ndo. Mo sam, bò huaán bòn nde né faá ṅunà bò Càṅ-kò nɔ den. Á sâ, bó né gi bò ṅunà Càṅ ndo.

¹⁵ Mo kènê dé mé Càṅ dùà bèh ṅon mbeí, ye nyí nde aá, sâ bó kwá ló bú, à nde. Mo à yuo aá, dé mé né yeé Càṅ dua doò, la né mene si, né mene veèh, sâ à baá mé feh seèn. Dé Càṅ, à gwaán lom né dolé, à bí yilá bilí naá dé cí. ¹⁶ Wò ma dùà-Càṅ, wò né ka jéjég kóó nyegé, ye nyí nde né si nyí yili sòm wa? Wò si mé né Càṅ dua, wò kó nyegé nde né jéjég mé ṅgei, ye nyí nde né veèh nyí yili sòm ndo wa?

Dene yeè nùà njèh, te Càṅ nde ye wò yilá

¹⁷ Mé njéh mene, nùà kàn a, njébá taré lòm te dene seèn nùà njèh mé Càṅ lé haá naá bú tég. Càṅ lé bú yilá naá, sâ à baá gi teèn. Hèn né njiú mé né te bòn bò Yeésò bò doṅṅ tagá bele. ¹⁸ Mo Càṅ lé yilá naá nuaré déi, sâ bó ṅob gi aá bú ṅgór, bú a,

té mbaá lèr kú cú. Mo Càṅ lé yilá naá nuaré déi, sâ bó nées bú *ṅgór ṅób ṅwéeh ye, bú a, té ṅgór mbaá ṅób kú cú ndo. ¹⁹ Bó ṅob mene wò ṅgór, bó mene ṅób ṅwéh, fà doṅṅ njeré déi gám ṅwéh; njèh gám né cegé *sóú Càṅ joloò. ²⁰ Nùà kàn a, dèn lè ká te dene seèn mé à lé naá teèn te Càṅ yilá ye bú doò.

²¹ Càṅ lé yilá naá wò, sâ wò né kwer wa? Té nyàmè. Mé njéh mene, mo ceér déi né toò yeè teèn ṅené te wò den mé feh yeè, sâ léi be fá! ²² Mo wò né mene kwer, kóó ye kwer dé mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò né bú yilá, baá dé seèn mé feh seèn beè Fehtoò beèh. Dé nuaá mé Yeésò Kristò lé yilá naá bú, sâ à né mé feh seèn, baá dé seèn kwer Kristò. ²³ Càṅ ṅge weh gi aá bí mé keh taré kèn, bí té kwer nuaré déi mbaá ṅá kú. ²⁴ Bò nùà mò: nùà kàn a, dèn lè ká toò Càṅ te gèh denè seèn mé à lé naá kaá teèn, te Càṅ yilá ye bú doò.

Felè bò kòu bò mé bò ma kú

²⁵ Kènê mè tueé nde aá bí felè bò kòu bò. Dé sâ ndéh Fehtoò beèh sam, mè tueé né kóó; mè né nùà gècèn, mè nùà gècèn ṅa né mé njua Fehtoò beèh. ²⁶ Mè tétég jue né felè cu mé baá kènê taré hèn, ye bí a: huom kela né mé nùà den le te dene seèn. ²⁷ Wò né mé véh wa? Sâ té ceér mé bí bú geé nde né teèn fón. Wò nées véh jógó ṅwéeh ye wa? Sâ té véh fón. ²⁸ Mè né mene mân tueé doṅṅ, mo wò jógo véh, wò veèn bó ṅwéh; mo mbò yàgà déi jógo siib, à veèn bó ṅwéh ndo. Njèh cén, mo bí né jógo kuú, bí kékoò ye, bí nde né mé gèr lè dene biì cafané kwaré. Mè bí hèn tueé kuú né dé cí, te gam bí.

²⁹ Bò nùà mò, mè ye bí a, cu nde aá wulú. Kènê bò véh bò a, dèn lòm faá bó mé véh sam nɔ; ³⁰ bòó mé né yueé a, dèn lòm faá temé bó yúlá ṅwéh nɔ; bòó

mé né ja wa, faá temé bó lè vógó ñgwéh ndo; bòó mé né njèh ñge, faá bó mé njèh beè sam no; ³¹ bòó mé bò njèh wòñ né bó gam, faá bò njií sâ bó njeré déi gàm ñgwéh no. Lòu sam, gèh *wónj bú hèn ñgágá ndé cú.

³² Mè gwaán né ye te bí njeré déi mùnò gò cú. Nuaá mé née véh jógó ñgwéeh ye dé seèn faga lom né feh mé seé Fehtoò beèh tég, ye te huòm Fehtoò beèh yoòr. ³³ Nuaá mé jogo aá véh, dé seèn faga seér né feh mé bò njèh wòñ, te huòm veèh yoòr. ³⁴ Yeé baá môn, geé yíi baá-re bú seé bèh fà. Mé bò véh né gi ménâ ndo; né mene ma kòu, né mene huaán véh, à nde né feh te seé Fehtoò beèh fagá nyegé, ye te nyí den nde lom yí ka seèn mé gùm mene. Dé mé jogo baá dé seèn siíb, faga seér nde né feh mé bò njèh wòñ, te huòm si yoòr ndo. ³⁵ Mè hèn tueé kuú né ye te gam seér bí lòu, mè bí dé baá bá ñgwéh, mè gwaán né ye te bí go dilí nyegé, bí den mban nde yoòr Fehtoò beèh Yeésò mé seé seèn beè tég.

³⁶ Kènê baá dé bò ndà mé baá véh go: mo huaán ndà bô gwòm seèn kaga ndòn, ye bó jógó ndé cú, nde nde si munó cu, ye mo né môn, sâ nyí bôó né gwòm doò veèn, temé bú lè diè cú, à yóló kó cú ndo, mo à munó cu aá ye nyí nde cu né bú jógó, sâ bú a, jógó bú jògò; dé sâ veèn sam. ³⁷ Á, mo huaán ndà doò kaga lom né kàgà-ndòn seèn, nuaré déi sòn teèn kóó yí ñgwéh, ye nyí ka huaán vêh doò jógó cú, à né ka ménâ yoló ndo, sâ à bôó né bagaa mé à huaán vêh doò jógó ñgwéh. ³⁸ Sâ mo né ménâ, nuaá mé sua kwaá né huaán vêh gwò, bôó né bagaa; nuaá mé véh jógó ñgwéh bôó huòm kela né kóó ndo.

³⁹ Ma vêh mé bó jògo kwaá baá gwò, mo si née mé njolo ye, à mé

feh seèn sam. Ko si kuú né lòu, sâ ma sâ baá ye mé feh seèn, à gwaán né mene siíb dé kàn, à jògo mé be seèn. Njèh cén, ko né siíb mé né ceér Yeésò *Kristò bele ndo. ⁴⁰ Dé mò, mo ma sâ ye nyí nde né mé huún den, yoòr huòm kela nde né bú cí. Mè lòu túé ñgwéh; mè ká yoòr né mé Cúcuí Càn.

8

Nyam *sèmè yieé.

¹ Kènê mè tueé nde aá felè njeba mé bó semé naà te gènnè. Bí tueé né gècèn, ye béh né gi bò kógòn bò. Njèh cén, kógòn sâ sela seér cu né nuàr lòu, né bú hàmm feh haá. Á sâ, njií mé gam nde né béh te ceér Cànje né lom gwaán ndo. ² Mè tueé bí, nuaá mé né punò go, wa nyí né njeré déi kóó dóón, tueé seér né ye, nyí njií sâ kó ñgwéh. Mo sam, ko à ko faá Càn gwaán né no, sâ ye. ³ Nuaá mé dé seèn gwaán seér né Càn, Càn ye, nuàr nyí né bú.

⁴ Mo né ménâ, sâ béh yíé núógó sèmè mé yuoó naà te gènnè yieé wa? Mé béh né gi kóó ye cècàn né njèh mbaá, à mé yòn sam doò. Ñgwééh béh né gi kóó ndo ye, nuà yòn né lom Càn Dueè wa? ⁵ Mo bò càn né mene ké ter ka vulúu ñgún, bó né mene ká doó ñgún mé bò kokoò bò ñgún ndo, ⁶ mé njéh mene béh né gi dé beèh kóó, ye Càn terrèb né lom cén mé huún, Tele beèh né cegé bú mé njèh dóón yuo gi beè seèn; béh hèn den lom né dene seèn. Béh né cegé ka mé Fehtoò beèh cén-tà-cén ndo: né Yeésò *Kristò. Njèh dóón né gi beè seèn, béh yòn kwa né mé bú.

⁷ Mé njéh mene, bò nuàr gècèn sâ dóón kó làrè ñgwéh. Beè bòn den né faá cècàn hèllè née den ka mé terreb ye no. Lòu sam, bó lé meh seér naà mé bò càn gènnè. Bó te ceér Yeésò táre kòmò ñgwéh. Yeé baá ménâ, mo bó

baá núgò sèmè hèllè yieé, temé bòn lè diè cú ndò. ⁸ Mè tueé bí, yáb béh ké kwarè Càn koó nji ndé ngwéh; béh yieé mene yáb hèllè, béh mene yí ngwéh, dóñ ju sam, njèh gàm déi sam.

⁹ Mò né ménâ, sâ bí kè nyégé-re bagasé, wanóñ bí sé dé bìi yieé njií né mbaá, bòó mé te ceér Càn téré ngwéh yeé ñene ménâ, bó sue yila keéh te veéne teèn. ¹⁰ Lòu sam, mò nùà yuaâ ñene njií wò yí te mò mé yáb hèllè sònò, wò nùà kó-gécèn jògò, sâ wò bú teèn mé vógò-temé mene lú nji ngwéh wa? ¹¹ Ngweéh sâ nùà yuaâ doò nde né dé seèn mé kógòn yeè hèllè leér le mà. Njèh cén, kékoó ye né nuaá mé Yeésò Kristò lé naá felè seèn kuú ma. ¹² Mò bí veèn felè bò mbeí bìi sela weh né faá bèh mân, bí né bó temé lé boó yuaá, sâ bí kóó ye, bí veèn sâ boó njií né mé Yeésò Kristò nùà njèh. ¹³ Kènê mò mbeí mò te veèn hèn die yila nde né felè yâb, sâ boó mene naàn, mè yáb hèllè sònò nágá kéh ndé cú, te mbeí mò teèn mbaá diè kéh cú.

9

Felè bò mbòn tebê

¹ Mè mé feh mò sam wa? Mè mbòn tebê sam ndò wa? Mè lé Fehtoò beèh Yeésò mé njolo ñéné ná ngwéh wa? Te seè Fehtoò beèh, bí bò tàb seè mò sam wa? ² Mò bò déi la mene ñéné kó ngwéh ye mè né mbòn tebê, bí sé la né mè dé bìi ñéné kóó. Lòu sam, bí lé bò Yeésò bò ña gií naá mé mè; hèn né njií mé tueé né ye, mè né mbòn tebê sâ.

³ Bòó mé né mè jueé, mè feh mò toò bòn cií tena né faá bèh mân, ye bó a: ⁴ hèn, mè mé ceér yâb bò njèh ñueé te seé mò hèn sam wa? ⁵ Mò mè sé né faá bò mbòn tebê déi nò boó, mè weh sie véh mé né te ceér Yeésò jomo, faá bò

dim Fehtoò beèh mé Piêr né yeé weh sie nò, mè sé mé ceér dé sâ ná ngwéh wa? ⁶ Wa dé bèh Bàrnabàs boó lom nde né seé kóó, te béh nde ye yáb teèn kwa wa? ⁷ Bí lo ngweé naá he, ye mò sóji baá taáb lieé, à yieé seér kàgàlòñ dé beè seèn wa? Wa dé bí ngwé bèh ye, bó né tàb toú mé bó dobo kwaá né ké ñueh kagá yieé wa? Bí ngwé bèh ye, tèn mbán kam ñueé yeé te bòn nàgá sâ wa?

⁸ Bí té mùnò ye, mè tueé né mé kógòn bò nùàr; sam, *sóú Músi né ménâ tueé ndò. ⁹ Lè mvù Músi sâ bó sou nyagá kwaá né ter ye: nàgá mé né yolo dobo, té bú kagá sònò yí kwá. Sâ njeré déi né Càn mé nàgá yulá wa? ¹⁰ Ngweéh mé gécèn mene, Càn hèn tueé njií né mé béh mà. Mé gécèn mene, bó ngòr jéjég nyagá njií né mé béh. Né mene nùà boór kieê, né mene nùà yolo loboò, bó a, kwá ndèm ye gà yâb dé bòn né gi teèn ma. ¹¹ Mé béh, né cu ménâ ndò: béh lè bìi dobo kwaá gi aá gèh Cúcuí Nàgá kèn. Mò béh sé la né mene njèh wòñ beè bìi weh, sé la né njèh veèn wa? ¹² Bò déi né ménâ boó komo, sé tagá béh wa?

Mé njéh mene, béh ceér bú sâ cór kè mà ngwéh, béh né seér lòu yoló, te béh bò nùàr ceér yín cú, te bó ngweé nyegé Njàgà Bagaà felè *Kristò. ¹³ Bí né gi kóó, ye bòó mé né seé ké *gwà Càn koò boó dóñ, yieé yeé beè gwà Càn koò sâ; ye bòó mé haá yeé sèmè ké te kò, gà sèmè dé bòn yuo yeé teèn sâ ndò. ¹⁴ Fehtoò beèh tueé né ménâ ndò, ye bòó mé né Njàgà Bagaà se a, yáb bòn yuo ndeè né teèn ma.

¹⁵ Mé njéh mene, mè dé mò ceér sâ cór kè mà bèh, mè nyàgá nji ngwéh ye bí a, témá nji mè njeré déi ndò. Kwá mè kuú mò! Dé mò, nuaré déi mè ngòr sàgàr yoò hèn

beè lùàgà sòm ndé cú. ¹⁶ Mè dé Njàgà Bagaà tueé púnó ñgwéh, ba né mè lòu. Mè berón, mè gwaán mene, né seé mò. Càn a bó mé sé ke Njàgà Bagaà sè ye, te mè ñene gèr. ¹⁷ Mo mè sé lé gwaán weéh naâ seé hên kóó, mè sé né dàgà kela. Á seèn môn sam, mè lé seé hên mé be mò kè wèh ná ñgwéh, Càn nua njèh lé mè beè jege haá naâ kóó, ye mè a, né seé mò. ¹⁸ Á sâ, sàgà mò né kei ndo? Mè tueé bí, sàgà mò né seér mân: mè Njàgà Bagaà se né dé lòu, vógó-temé mò né cí, mè njeré déi teèn faá mè sé la bieè naâ no, bié ñgwéh.

¹⁹ Mè né mé feh mò, mè kwer nuaré déi sam. Mé njéh mene, mè né kwer nuàr dón; mè gwaán né ménâ mé be mò, sâ te mè kum kwa ye nuàr ñgún. ²⁰ Mo mè baá seé lètenè bò Jùf bóó, ko mè den seér faá nua Jùf, te mè kum kwa ye bó. Mè la mene ka *sóú Músi sam, ko mè den lom faá mè né gi ka sóú sâ no, te mè kum kwa ye bó. ²¹ Né cu môn mé bò déi ndo; mo mè baá lètenè bòó mé sóú Músi kó ñgwéh, ko mè den cu faá bó ndo: mè den faá mè sóú Músi kó ñgwéh no, te mè kum kwa ye bó. Dé hên tué ñgwéh ye, mè sóú Càn jòlò ñgwéh; môn sam gùm dón, mè né sóú Càn jolo; ñgweéh mè né beè Yeésò Kristò mà! ²² Mé bòó mé né yuaá, né cu ka ménâ ndo, mè ké lètenè bòn den nde né yuaásé faá bó no, te mè kum kwa ye bó. Mè dón mé bó dón mân bóó gi né, te mè kwomé njií bò déi teèn yoòr Yeésò, te à yili som bó. ²³ Sâ mè dón bóó kuú né felè Njàgà Bagaà, ye te mè kwa gà dé mò teèn ndo.

²⁴ Bí né gi kóó, ye bòó mé dula yeé doò dón, doò kem yuo yeé lòu. Mé njéh mene, nuaá mé dula

kela né kóó, yieé lom né sàgà kóó. Sâ bí sòm doò, bí dùlà lom dé kóó yieé weéh. ²⁵ Bòó mé nde né doò dula dón né yeé doò maán, te bó memèh. Sâ dón, bó bóó gi né te lòu sâ bó tena feh, bó kwa ye tám ñgòg. Á sâ, tám ñgòg hèllè nde cu né mbaá ñerré le ndo. Dé beèh môn sam, béh bóó né dé beèh ménâ, te béh ndeè tám ñgòg kwa seér dé kèi cèn. ²⁶ Mè dé mò doò mé njolo ké teèn hên tob lom né dé cí. Mè dèn ñgwéh faá nuaá mé fi njií né kwàr mbaá. ²⁷ Mè nuaá mé tueé yeé ñgòr Càn kóó, mè yo mò tétán lobó meh né, ye te mè lòu diè sér cú.

10

Felè cècàn

¹ Bò nuàr mò, mè ye te bí munó ko cu dé mé lé naâ felè bò tele beèh léi jògò bóó. Bó lé naâ jomo Músi gò. Càn lé naâ bó dón jomo bègè cíi kwaá; bó dón, bó lé naá gi nòmò koò sela. ² Sâ tueé né ye, bègè bò nòmò sâ lé naâ bó nòmò Càn kou gií, te bó bilí den yoòr Músi. ³ Yáb mé lé suagaà naâ ké ter beè Càn, bó dón, bó lé naá gi yieé, ⁴ bó ñueé gi nòmò mé lé yuoò beè Càn ndo. Ñgweéh bó lé sâ ñueé naâ nòmò kweéh jeleé mé né bó ke nyegé wa? Kweéh sâ lé naâ *Kristò. ⁵ Mé njéh mene, bó gàm Càn sâ ñgwé kòmò ñgwéh, nuàr kókoó mbaá lètenè bòn lé naâ Càn temé lè bóó yulá; bó lé ké ya dueé kuú sue leé naâ dé cí.

⁶ Bò njèh kèkènè sâ né béh njèh teèn feh den, te béh mé kàgà-ndòn veèn lè faá bó no dèn dèn cú. ⁷ Bò déi lètenè bòn lé naâ cècàn dua. Bí té faá bó no dèn. Né te mvù Cànè nyagá den ye: Cili nuàr né doò den ndeé nyegé, bó né yáb gènnè yieé, bó né mbè ñueé; jomo sâ, bó kem wuo ter, bó yila *wón

ngòò. ⁸ Mé sár gwaá né ménâ ndò. Béh té sár faá bò déi lé gwaá naâ lètenè bòn nò gwá. Bó lé naâ sár ménâ gwaá, nùàr kám ndètoón cùòb tagár kuú gi mé cieé cèn. ⁹ Béh té Nùà Dueè sòn félá; bò déi lé naâ bú sòn lètenè bòn felá, sàb gwaré wula gi bó ndò. ¹⁰ Bí té Càn júé; bò déi lé naâ Càn lètenè bòn jueé, cilì Càn mé wula yeé nùàr waá, wula gi bó.

¹¹ Bò gèr hèn bó kwa gi né, te feh bó njèh teèn. Bó nyagá kwaá né bó ter, te bó tueé kwaá béh ndò. Lòu sam, béh dé beèh baá bèh mé wón nde aá gií. ¹² Sâ nuaá mé munó né ter njebá doón, bú a, kè nyégé bagasé, mo sam à nde né komo die. ¹³ Bò njií mé né bí jilí doón, né gi njèh cèn mé né bò nùàr wón doón jilí. Bí kóo ye, Càn né Càn húóm-temé felè beèh faá à lé tueé kwaá naâ béh nò. Sâ bó jilí mene bí naàn, à gwàn ndé ngwéh ye bó a: táré yógo bí. Njeré déi né mene bí jilí, à nde né bí terreb haá, te bí yolo komo, bí mvelé yuo teèn.

¹⁴ Sâ mo né mân, bò mbeí mò, bí dùlà cècàn duaà dulà. ¹⁵ Mè né kóo ye, bí né bò kógòn bò, mè tueé njií né mé bí, bí kè nyégé bò njií hèn mé be bií. ¹⁶ Cu mé béh baá yáb Càn yieé, béh né bú felè ngàb mbè vra, bí kó nyégé bagasé ye, sâ béh bò húóm Yeésò Kristò hualé bilí né kóo. Né faá bèh ménâ mé breéd ndò. Ngweéh breéd mé béh kolé yieé yeé doò, sâ béh bò ngàñ yòòr Yeésò Kristò hualé bilí né kóo wa? ¹⁷ Breéd né lom yeé cén tà cén; béh kolé doón. Béh né mene kókoó, béh me yuo lom né ngàñ yòòr cén faá breéd cén mé béh bilí gi yeé teèn doò.

¹⁸ Bí kè ní ke bò huaán *Iserála: Ngweéh bó nyam *sèmè ñobé yieé

né ké toò Càn mà. Ngweéh ké te kò, bó bò Càn bilí né kóo wa? ¹⁹ Kènè te mè tueé-re ye cècàn mé nyam sèmè né mé terreb faá bèh ménâ teèn wa? ²⁰ Ndóg, mè tueé seér né dé mò ye, bòò mé né cècàn go doón, bó nyam sèmè sâ ñobé haá yeé mé bò tándulu, dèn ngwéh mé Càn Dueè. Mè tueé bí, bí té gwàn mé bí bò tándulu den bilí bècènè. ²¹ Bí mbè dé tándulu bò dé Càn Dueè fà doón ñúé kómò ndé ngwéh; bí yáb tándulu mé yáb dé Càn Dueè fà doón yíé kómò ndé ngwéh ndò. ²² Mo béh né ménâ boó, temé nde né Càn mé béh ñaá. Bí né munó ye, béh taré kela né kóo mé Càn wa?

Dene mé nde né yilí Càn toò bò nùàr seén

²³ Bò nuaré déi lètenè bií ye, bó né gi mé ceér njèh doón boó. Nyea, né gi môn dág. Njèh cén, bò njií sâ doón húóm gi ngwéh. Béh né gi mé ceér njèh doón boó dág. Njèh cén, bó béh te ceér Càn doón gàm làrè ndé ngwéh. ²⁴ Nùà kàn a, té njèh dé seèn nùà njèh fón; bú a, fón sér dé bò mbaáboón.

²⁵ Bí nde né núógó ké tan ñge yieé wa? Ceér né teèn, bí té kinè. ²⁶ Né gi te mvù Càn ménâ nyagá den ndò, ye: Tàbè mé bò njií teèn doón né gi dé Càn Dueè.

²⁷ Mo nuaá mé Càn kó ngwéh né wò bèh yâb yilá njií, mo wò baá ké teèn, njií mé bó geé kwaá né toò yeé doón, kó lòm mbaá yieé njií, té kinè. ²⁸ Njèh cén, mo nuaré déi den teèn, ye wò a: Núógó hèn né núógó cècàn, sâ té sònò nágá kék cú. Mo sam, nùà hèllè nde né yieé, nde né bú seé weh. ²⁹ Mè hèn tueé den né felè nùà hèllè mé nde né lòu nyamé den sâ, mè dé yeé mùnò ngwéh. Á sâ, nùà kàn

nde né bieé ye: Naàn mé bó ye nyí a, té njií mé né te ceér-e yíé; mɔ sam, nde né mbeí nyí ki ma? ³⁰ Á, mɔ nyí né dé nyí Càn te yáb hèllè vra nɔ, bó nyí teèn jue cu né dé kei wa?

³¹ Mè tueé lom né ye bí a: bí né mene yieé, bí ñueé mene lòu, bí né mene kei bóó, bí bó gí njií mé yilí Càn nde né mé njéh lieé. ³² Bí té gwàn mé bò *Jùf ceén gule, bóó mé Jùf sam be lo gule, bò Yeésò bò be lo gule ndo, ye sâ doóné né mé mbòntí mbòntí biì. ³³ Bí bó sér faá mè nɔ: mè lege lom né te mè huòm laré beè nùàr doóné, te njèh doóné ndo; mè dé mé gam nde né mè nùà njèh fón ñgwéh, mè lege né dé nùàr doóné, te bó yili yuo.

11

¹ Mɔ né mân, bí kè wèh beè mò faá mè ke weh né beè Yeésò *Kristò ndo nɔ.

Ju cògò felè kaga kwaá

² Bò nùàr mò, mè vra baá bí, bí né gí mè te njèh doóné munó den, bí né tabó ñgwéé, bí bóó faá mè lé naá bí tueé keéh nɔ. ³ Mè ye te bí kɔ cu dé hèn: bí kóo ye, felè bò siíb doóné né Yeésò Kristò; felè ma vèh né huaán siíb; felè Yeésò Kristò né Càn ma. ⁴ Sâ mɔ né mân, huaán siíb mé né Càn mé tàmm felè dua, wa né *sòn-Càn mé tàmm felè tueé doóné, né Fehtoò seèn Yeésò Kristò seb. ⁵ Dé ma vèh, cu mé à né Càn dua, wa né sòn-Càn tueé wa, mɔ à seér cògò felè kàgà kwá ñgwéh, sâ à seb né si seèn mé né felè seèn ndo. Mɔ né mân, sâ à né faá ma mé bele né feh lòu nɔ. ⁶ Mɔ ma vèh cògò felè kàgà kwá ñgwéh, sâ bú a, dèn kó mé feh kóbò! Á sâ, feh kóbò hèllè mé feh hobò nde né ma vèh sie ndo wa? Njèh fegùlì sam wa? Sâ, bú a, kàgà kwá lòm cògò felè noóné.

⁷ Dé huaán siíb, mɔ à nde aá Càn dua, bú a, té tàmm felè súlì kwá. Lòu sam, à dé seèn felá né Càn; yoòr seèn ñené yuo kelà né terreb Càn. Dé ma vèh, dé seèn feh keéh lom né terreb dé siì. ⁸ Lòu sam, bó lé huaán siíb yoòr ma vèh mé sòm ná ñgwéh, bó lé ma vèh me sòm seér naá yoòr huaán siíb. ⁹ Càn lé huaán siíb felè ma vèh mé ná ñgwéh, à lé me seér naá ma vèh felè huaán siíb. ¹⁰ Ma vèh cògò felè kaga kwaá nde né dé cí, te à feh keéh ye, nyí né ka si ma, wanóóné sâ bò cìlì Càn nde né ñaán.

¹¹ Mè né mene mân tueé, bí kóo ye, beè beèh bò Yeésò bò, ma vèh mé feh seèn dèn ñgwéh, huaán siíb mé feh seèn sam ndo. ¹² Lòu sam, bó lé ma vèh me soóm naá yoòr huaán siíb. Bó yeé me gí aá bú, à nde ye bò siíb déi ñar keéh. Bí té nyèn ye, doóné Càn bóó giì naá kóo ma.

¹³ Bí jògò ke ke mé be biì ye: mɔ ma vèh né Càn mé feh lòu dua, né huóm wa? ¹⁴ Bò nùàr né gí bèh doóné kóo nyegé, ye mɔ huaán siíb den dé seèn mé feh tù, wa né njèh fegùlì. ¹⁵ Feh tù né seér njèh bò vèh, ma vèh lie huóm seér né dé seèn mé njéh lòu. Càn bú yúlì feèh dedàbè méná haá né kóo, te cí nyegé bú feh. ¹⁶ Mɔ nuaré déi né njeré déi te ñgòr hèn saán, bú a, kó cégé mân, ye né mene béh, né mene bò Yeésò bò dé kàn, béh mé tòu déi toò lè mògò beèh sam cuú ma.

Yáb Càn yieé

(Matíò 26:26-29; Màrk 14:22-25; Lùk 22:15-20)

¹⁷ Mè nde né bí njeré déi tueé, mè bí teèn vrà ndé ñgwéh. Ñgòr sâ né mân: ye mɔ bí baá lè mògò biì, bí teèn bóó kela seér né veèn mé bagaà sé wa? ¹⁸ Dé toò jògò bó ye, mɔ bí baá bècéné Càn dua

wa, bí den né kekobé ma. Merré déi né bòn. ¹⁹ Kò né ménâ ndò, te bò nuàr ñene kò ye bò gècèn bò lètenè biì teèn. ²⁰ Mé njéh mene, cu mé bí bilí yeé dé yáb Càn yieé, bí te ceér Càn bó yí bèh; ²¹ wanóñ bó ye, mé bí nde yeé yáb kañ gií, sâ nùà kàn baá seér mé yáb seèn beè, à né mé njéh sela den, sâ bò mbei kwarè seèn né mé cùè kuú. ²² Mò né ménâ, bí ké gwò biì yíè bèh, bí ñueé den teèn wa? Bí kó ñgwéh ye bí sâ seb den né bòñ bò Yeésò bò wa? Bí kó ñgwéh ndò, ye bí bój guli né bòò mé yáb beè sam wa? Kòcò, bí ye, júée bí a naàn? Bí ye, kéí bí mé njéh lòu wa? Mè teèn sam, mè tueé bí, mè bí dé sâ kéí nyí ndé ñgwéh.

²³ Bò njií mé mè lé ñgweé naâ sònò Fehtoò beèh Yeésò, mè lé bí feéh naâ cí. Lè cibí mé bó lé ndeè naâ Fehtoò beèh teèn sar, à lé naâ breèd weh, ²⁴ à vra Càn teèn, à kolé, ye: Hèn né ñgàn yoòr nyí; nyí haá kuú né felè biì. Bí bó dèn ménâ, bí né nyí teèn munó ma. ²⁵ À bój cu mé ñgàb mbè ménâ ndò. Bó yeé yieé gi aá, à jògò weh ñgàb doò, ye: Mbè hèn né ñgòn feé mé Càn kò né mé húóm nyí; wa cu dójñ mò bí baá ñueé, bí bó bèh mân, bí né nyí teèn munó den ma. ²⁶ Mò né mân, sâ yuoò hèn nde wa lòu mé Fehtoò beèh cu ndeè né teèn, cu dójñ mò bí baá breèd mân yieé, bí né mân ñueé, sâ bí teèn tueé keéh né cio seèn.

²⁷ Mò né ménâ, sâ nuaá mé né breèd Fehtoò beèh mé yilí temé mene yieé, né mbè seèn mé yilí temé mene ñueé dójñ, né ñgàn yoòr mé húóm Fehtoò beèh seb. Sâ bú a, kój ye nyí né mé ju felè ndò. ²⁸ Sâ nùà kàn a, múnò nyégé ká lè seèn bagasé, te à nde ye breèd yieé, à ñueé ye mbè. ²⁹ Nuaá mé né breèd sâ yieé, né mbè sâ ñueé, mé ñgàn

yoòr Fehtoò beèh teèn ñéné kéh ñgwéh, né ju yoòr mé be seèn ñuaán su. ³⁰ Beèn bò nuaré déi lètenè biì tétán nu yeé mé njéh, bò déi mé njéh njou den né lòu, bò déi mé njéh kuú gi aá. ³¹ Mò béh sé né mé be beèh ke nyegé, te béh nde ye yieé, béh sé né ju beè Càn liím. ³² Sâ mò Nùà Dueè né kènè ju beèh tená, à né béh gèr feh, sâ à bój né te lòu mé *wójñ nde né ju die, béh teèn yílá cú.

³³ Sâ bò nuàr mò, mò bí nde aá yáb Càn bilí yieé, bí kèlà bò mbaabi teèn. ³⁴ Mò cùè né nuaré déi sie, bú a, jògò yieé gi ké gwò seèn ye. Mò sam, bí mògò bilí nde né dé ju yoòr biì tulu suù.

Mè bò ju dé jomò kwaá lo néé ménâ ye. Kò mè ndeè baá ké lètenè biì, mè tueé ye.

12

Seé mé Cúcuí Ñagâ haá né nùà kàn

¹ Kènè mè nde né bí seé Cúcuí Ñagâ se. Bò nuàr mò, mè ye te bí kò nyegé gècèn felè bò seé sâ. ² Bí né kój ye, cu mé bí lé Yeésò kó ná ñgwéh, bí lé càn dua beèh càn tándûg, bó lé bí turú gò beèh lòu. ³ Mè ye te bí ñgweé nyegé kènè, ye món sam cuú; te bí kò ye, nuaá mé tueé né mé terreb Cúcuí Càn, dé seèn túé ndé ñgwéh ye Càn a, dúágá Yeésò duagà! Nuaré déi túé kòmò ndé ñgwéh ye: Yeésò né Nùà Dueè, mò à mé Cúcuí Ñagâ lè sam ndò.

⁴ Seé Cúcuí Ñagâ ñené yuo kèlà né yoòr nuàr mé gèh hihiné; Cúcuí cén sâ bój gi né ménâ dójñ kój. ⁵ Ceér né hihiné, bó dójñ bój gi né seé Fehtoò beèh cén sâ. ⁶ Kèkènè seé bój hihiné dójñ, Càn cén sâ bò nuàr terreb haá gi né kój. ⁷ Nùà kàn né mé seé seèn yoòr faá Cúcuí Ñagâ haá keéh naâ bú kò, ye te gam nuàr dójñ. ⁸ À bò

déi haá né terreb ñgòr mé kógòn mene tueê; à haá bò déi terreb dé kàgà-ndòn Càṅ seè. ⁹ Né bú Cúcuí cén sà haá né bò déi temé cén yoòr Càṅ kwaá nji kóó, à bò déi haá né terreb dé beén hihiné taré soòm. ¹⁰ Bú Cúcuí cén sà bò déi haá né terreb dé fém boô, haá cu bò déi terreb dé *sòn-Càṅ tueê. À haá bò déi terreb te bó ñene geé kò bò ñhè dé tándulù mé dé Cúcuí Ṇagâ. À bò déi haá né terreb dé leba juù hihiné mbaá tueê; à bò déi dé boòn haá né terreb dé bò leba juù sà ñgweé te bó se. ¹¹ Né lom ka terreb Cúcuí cén sà boó gi né ménâ kóó; à nùà kàn seè seèn haá né faá à gwaán keéh nê nò.

Gùm nùàr mé bò gà hihiné teèn

¹² Béh né gi kóó ye, nùàr né gùm cén, mé gà teèn hihiné. Gùm nùàr sà né mene teèn mé gà hihiné, doón né gi yo cén. Mé Yeésò *Kristò né ménâ ndò: ¹³ né mene bò *Júf, mé boó mé Júf sam, né mene bò kwer, mé boó mé kwer sam doón, béh lé kou gi naâ nòmò Càṅ mé terreb Cúcuí Ṇagâ cén, te béh ña yo cén. Béh doón kwa bilí Cúcuí cén sà ndò.

¹⁴ Bó gùm nùàr mé gà cén mé lòm ñgweh, né mé gà teèn hihiné. ¹⁵ Mò gule sé ye: nyí be sam, sà nyí gà déi yoòr nùàr sam; mò à né mene ménâ tueé, sà à gà mé né yoòr nùàr sam wa? ¹⁶ Mò tie sé ye: nyí hám gà déi yoòr nùàr sam, kò nyí sé la né njolo; mò à né mene ménâ tueé, sà à gà mé né yoòr nùàr sam wa? ¹⁷ Mò gùm nùàr doón sé né gi léláṅ njolò, bó sé ñgweé naâ mé kei wa? Mò sé né gi léláṅ tieé, bó sé ñhè dúlí ñgweé naâ mé kei? ¹⁸ Mè tueé bí, Càṅ gà dé kàn yoòr nùàr me kwaá né te bèh seèn-e faá à gwaán nê nò. ¹⁹ Mò gà cén mé huún sé né gi gùm nùàr doón kóó, sà yo sé teèn

ná ñgweh! ²⁰ Gà hihiné me bilí né kóó, te nde ye ñaá gùm nùàr.

²¹ Mò né mân, sà njolo a, té túé ye be a: nyí wò gwàn ñgweh! Feh a, té mé bò gule túé ye bó a: nyí bí gwàn ñgweh ndò! ²² Háye, bò gà mé né beè nùàr yuyuaásé doón, né gi mé seé boòn. ²³ Bóó mé béh né munó ye bó hám gà déi sam doón, ñgweéh béh ke nyegé kela cu né bó wa? Béh cií nyegé seér né bò gà mé béh né mé ñhè gúlí. ²⁴ Bò dé mé béh mé ñhè gúlí bèh, den né dé boòn ménâ. Càṅ lé me soóm naâ yo mé gùm mene, ye te béh cií kela seér bò gà dé memanè. ²⁵ Yeé baá mân, yo lòu ñàrè dèn cú ndò, te bò gà gam kuú seér lètenè boòn lòu. ²⁶ Mò gà cén déi né yoòr yeé baán, sà nùr ñgweé né mé bò mbeí mene. Mò gà déi né yoòr yeé ñgúlí, sà bó bò mbeí nde né samé gií doón ndò.

²⁷ Bí kóó ye, bí né gi doón gùm yoò Yeésò *Kristò; nùà kàn yoòr seèn né gà cén déi. ²⁸ Né ménâ mé bòn bò Yeésò bò ndò, Càṅ bó teèn te kwaá né lòu: toò jògò né bò mbòn tebè, jomo sà bò *sòn-Càṅ bò; dé tagár né bò fèh-ñhè bò; te bò fém bò nde ye bele. Jomo sà né boó mé taré soòm yeé bò nùàr o, boó mé gam yeé bò mbeí o, boó mé né seé ke nyegé o, boó mé tueé né leba juù hihiné o, doón Càṅ bó te bòn bò Yeésò bò te kwaá né lòu. ²⁹ Faá bèh mé bí né bó ñené sà, bó bò mbòn tebè doón sam, bó bò sòn-Càṅ bò doón sam, bó bò fèh-ñhè bò doón sam ndò. Bó gi mé terreb fém boô doón sam, ³⁰ bó mé terreb beén taré soòm doón sam, bó gi mé terreb leba juù hihiné tueé doón sam, bó gi mé terreb leba juù sà seè doón sam ndò. ³¹ Mò né ménâ, sà bí gwàn kélá sér bò gà seé dé kokoô, bí gwàn lòm mé temé bií mene.

Mé njéh mene, kwá mè feh bí dé mé né bò mbei dɔ́ɔ́n huɔ́m yɔ́gɔ́.

13

Gwaân

¹ Mɔ̀ mè sé né mene ju nùàr wɔ́n dɔ́ɔ́n tueé laré, mè tueé bilí mé ju bò cili Càn mene, mɔ̀ mè mé gwaân nùàr lè sam, sâ mè né mbaá faá jùàgà nɔ̀ ngulí tum den, mɔ̀ sam faá sɔ́gɔ̀ ngulí ndan den né kɔ́ɔ́ ndɔ̀. ² Mè sé kwa gi mene terreb *sòn-Càn tueê, mé bò njèh nènâb ngweé komò, mé terreb njèh dɔ́ɔ́n kɔ́ɔ́ gií, mɔ̀ mè mé gwaân nùàr lè sam, sâ mè né njèh mbaâ. Mè sé kwaá njií gi mene temé mò dɔ́ɔ́n yoòr Càn, mè né mene tueé ye tòr a: kòmò yùò doó sâ, ndé sèr toò, à né mene sòn mò ngweé, mɔ̀ mè mé gwaân nùàr lè sam, sâ mè né njèh mbaâ. ³ Mè sé geé njií gi mene bò njèh mò mé bò saám bò, mè yila nde bilí tuar mé gùm mò mene, mɔ̀ mè mé gwaân nùàr lè sam, sâ ndóg kwòm sam.

⁴ Nuaá mé né nùàr gwaán, né yeé seŋ kwaá, né yeé nùà bagaà, à huer kú bèh, à mènàŋ bó bèh, à feh hà m bèh. ⁵ Mɔ̀ nùàr né nùàr gwaán, à njèh fegùli bó bèh, à nùà nyaá nà ndé ngwéh, à nùà fúru-temé den ndé ngwéh, à njùŋ kú ndé ngwéh ndɔ̀. ⁶ Nuaá mé né nùàr gwaán, kwè* sèn bèh, à gwaán seér né gècèn. ⁷ Nuaá mé né nùàr gwaán, né yeé veèn bò mbei seŋ, à kwaá njií lom temé mé Càn, à né ndèm kwaá, ye Càn nde gi né njèh dɔ́ɔ́n nyegé, à né gi dɔ́ɔ́n yoló ndɔ̀.

⁸ Gwaân dé seèn nde den né méménà dé kèl cèn. Ngòr bò sòn-Càn bò gi nde né kɔ́ɔ́, terreb mé béh lé kwaá naâ dé leba juù hihiné tueé gi, kógòn bò nùàr gi

yuo ndɔ̀. ⁹ Lòu sam, béh njèh dɔ́ɔ́n kɔ́ gi ngwéh, béh ngòr dé sòn-Càn dɔ́ɔ́n túé làrè ngwéh ndɔ̀. ¹⁰ Mɔ̀ njií mé né gùm dɔ́ɔ́n ndeè waá baá, dé mé gùm dɔ́ɔ́n sam doò nde né leér yuo.

¹¹ Léí mé mè lé naâ huaán maàn, mè lé tueé beéh ngòr huaán maàn, mè lé munó beéh faá huaán maàn nɔ̀, mè njèh dɔ́ɔ́n ngweé kɔ̀ lom faá huaán maàn ndɔ̀. Mè yeé kula baá, seé huaán maàn hèllè gi yuo mè yoòr. ¹² Kènè béh ñene njií den né bò njèh cibi mbaá, faá béh ñene yeé te nòmò† nɔ̀. Cieé déi béh nde né mé njolo ñene ñagá. Kènè mè kɔ̀ cegé né njèh kèb cén, loòrò déi mè nde né dɔ́ɔ́n kɔ́ɔ́ gií, faá Càn né mè mé gùm mene kɔ́ɔ́ gií nɔ̀. ¹³ Njèh tagár gi ndé ngwéh: temé cén mé béh né yoòr Càn kwaá njií doò gi ndé ngwéh; ndèm mé béh né mé bú kwaá, gi ndé ngwéh; gwaân gi ndé ngwéh ndɔ̀. Lètenè bò njèh tagár hèn, gwaân kela né kɔ́ɔ́.

14

Seé Cúcuí Ñagâ

¹ Sâ bí fágá lòm feh mé bò mbaábi gwaân. Bí gwàn seé Cúcuí Ñagâ yoòr bií gwaân ndɔ̀. Bí tétég gwàn kélá *sòn-Càn tueé. ² Nuaá mé kwa né dé seèn terreb dé leba juù hihiné tueé, tueé njií lom né mé Càn, à mé bò nùàr túé ní ngwéh, à tueé seér né bò njèh nènâb faá Cúcuí Ñagâ tueé né bú nɔ̀. Bò nùàr bú sâ ngwé kòmò ndé ngwéh. ³ Dé nuaá mé kwa né terreb sòn-Càn tueé, môn sam. À dé seèn tueé njií né mé bò nùàr, te bó kwaá yam njií gi temé yoòr Càn, te toó nyegé bó, temé die bó lè. ⁴ Nuaá mé kwa né dé seèn terreb leba juù hihiné tueé sâ, tueé ngulí nyegé lom né

13:2 13:2 Mat. 17:20; 21:21; Mk. 11:23 * **13:6** 13:6 Mɔ̀ nùàr die, bó né lòu seèn seér, sâ né kwè. † **13:12** 13:12 Bó mé nòmò me njií né cafanè. Pól lé dé seèn me njií seér naâ mé daregà. Lòu sam, daregàdé léi toò lé naâ fufulú.

temé dé seèn nùà njèh. Dé nuaá mé kwa né dé seèn terreb sòn-Càṅ tueê, môn sam; á dé seèn tuee ṅgulí nyegé né temé bò Yeésò bò dɔ́ɔṅ.

⁵ Mè sé la ye bí dɔ́ɔṅ, túé gí leba juù hihiné; njèh cén, mè gwaán kela né ye bí tueé seér sòn-Càṅ. Mè tueé bí, nuaá mé tueé né sòn-Càṅ huom kela né kɔ́ɔ mé nùà leba juù hihiné tueê. Mɔ sam, kɔ sè-njàb né teèn, te bò Yeésò bò ṅgweé kwa ye, bó kwaá yam njií gí temé yoòr Càṅ. Mɔ sam, sâ sòn-Càṅ kela né kɔ́ɔ. ⁶ Wanɔ́ɔṅ bò nuàr mò, hèn mɔ mè waà ké yoòr biì, mè tueé bí mè leba juù hihiné, mɔ bí ṅgúṅgwéh, sâ nde né bí gam wa? ṅgweéh mɔ mè waà ké yoòr biì, kɔ mè tueé bí te ju mé nuàr dɔ́ɔṅ né ṅgweé, te bí ṅgweé ye mà. Mɔ né ménâ, bò njií mé mè naà ké toò Càṅ ṅené, mè nde né bí se nyegé; mè tueé mene ṅgòr kógòn, né mene ṅgòr sòn-Càṅ, né mene njèh feèh, mè tueé bí, kɔ mè bɔ́ɔ ménâ, sâ gam ye bí.

⁷ Béh me njií mé kû bô njáṅ; bó né bò tou mbaá. Mɔ wò tuaga vurú njií né mbaá, wò lobo vurú njií njáṅ mbaá ndɔ, nde né ṅgulí cegé wa? ⁸ Hèn, mɔ nùà túágá-tàṅ* né gèh tàṅ dé taáb tuagá vurú den, nuaré déi nde né taáb mbaá nyegé kuú wa? ⁹ Né kèi cén ménâ ndɔ: mɔ bí tueé den né tebé te leba juù hihiné, sâ bò nuàr nde né tebé ṅgweé wa? Mè tueé bí, bí tueé den né mbaá, bó ṅgúṅgwéh, kobo kela né ter. ¹⁰ Bò ju hihiné né lom ká lè wóṅe ṅgún, bó dɔ́ɔṅ né gí te ceér-e ndɔ. ¹¹ Mé njéh mene, mɔ mè ju mé bó né mè teèn tueé njií sâ ṅgwé kó ṅgwéh, sâ nùà hèllè né beè mò kìn, mè né taré kìn beè seèn ménâ ndɔ. ¹² Né cu mân mé bí ndɔ, bí bɔ́ɔ mé né lom terreb seé Cúcuí Njagá gwaán

dɔ́ɔṅ, bí lègè lòm terreb dé kokoò kwaá; tétég sé la né bòó mé nde né bò Yeésò bò gam, te bó kwaá yam njií lom temé yoòr Càṅ.

¹³ Teèn sâ, mɔ nuaré déi kwa terreb leba juù hihiné tueé, sâ bú a, dùà Càṅ, te Càṅ haá bú terreb bò njàb teèn seè ndɔ. ¹⁴ Wanɔ́ɔṅ mè sé né Càṅ mé leba juù hihiné dua den, temé mò né dé seèn ṅgweé, feh mò dé seèn ṅgwé kwa ṅgwéh. ¹⁵ Á hèn, mè bɔ́ɔ sɔm nde aá naàn wee? Mɔ né ménâ, kɔ mè dua né mé ju lòó mò, mè né mé leba juù hihiné dua ndɔ. Mɔ né bené, mè bené de nde né mé ju lòó mò, mè de cu mé leba juù hihiné ménâ. ¹⁶ Wanɔ́ɔṅ mɔ wò vra lom né Càṅ mé leba juù hihiné, sâ bòó mé né kwarè yeè lòu bilí felá den, nde né ṅgòr yeè gwaán, ye «Môn» wa? Bó gwàn ndé ṅgwéh. Lòu sam, njií mé wò né teèn tueé sâ, bó ṅgwé kó ṅgwéh. ¹⁷ Sâ ṅgòr yeè hèllè la huom mene naàn, mbei yeè dé seèn gam ndé ṅgwéh.

¹⁸ Mè né Càṅ mé gècèn mene vra. Lòu sam, mè né gí bí dɔ́ɔṅ mé leba juù hihiné tueé yɔgó. ¹⁹ Mé njéh mene, mɔ bò Yeésò bò bilí baá, mè gwaán kela né njàb tín té tín tueé, te yila bó felè, te gam bó; mè gwaán kela né cí, mé njàb kám te leba juù hihiné tueé deèn.

²⁰ Bò nuàr mò, bí té njèh faá bò huaán tètɔ̀r nɔ̀ mùnò; bí mùnò sér faá bò jojoló bò nɔ̀. Kɔ né dé veèn bɔ́ɔ, sâ ye; dé sâ bí teèn dèn sér faá bò huaán tètɔ̀r nɔ̀; bó dé bɔ̀òn veèn bó kó ṅgwéh. ²¹ Dé leba juù hihiné tueé, né te mvù Càṅe nyagá den ye:

«Càṅ Dueè ye: nyí nde né dàṃ bò nuàr nyí njèh tueé,
nyí bó tueé keéh nde né sònò bò kìn;
bò kìn nde né bó mé ju lòó bɔ̀òn kìn sâ tueé.

* 14:8 14:8 Tògò dé koò mé hueh faá tàṅ nɔ̀.

14:21 14:21 Es. 28:11-12

Mé njéh mene, bò nùàr nyí sòn nyí ngwé ndé ngwéh.»

²² Sâ tueé né ye, Càṅ né njeré déi te leba juù hihiné feh kwaá; à feh kwaá né mé bò nùàr dé ké cieè. Dé sâ dé bòó mé né temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií sam. Dé bòòn né seér terreb dé sòn-Càṅ tueé beleè, te feh bó njèh, te bó ñene kò teèn, ye Càṅ baá lètené bòòn mé terreb mene. Dé bò ké cie bò, bó dé sâ ñéné kò ndé ngwéh.

²³ Hên mo bò Yeésò bò bilí baá m̀gò dé Càṅ duaà, dé kàn mé dé kàn tueé lom né leba juù hihiné, mo bò lòu bò mé bò ké cie bò né lètené bìi teèn, sâ bó bí bò kulù bò yílá ndé ngwéh wa? ²⁴ Mè tueé bí, mo bí tueé seér né sòn-Càṅ mé ju lòó, sâ, né mene nùà lòu né mene nùà ké cie nde né teèn yílá, à ngweé kwa, veèn seèn nde né bú be sie, ²⁵ bò mùnò lèrrèb seèn d̀óṅ nde gií né cie ñéné yuo kelá, à nde né toò Càṅ cemmé ndeé, à die bú, ye bí a: Né bòn, Càṅ terrèb né lètené bìi k̀ó.

Njèh te ceér-e b̀ó

²⁶ Dé hên béh sònò tueé cu nde né kei, bò mbeí mò? Mo bí bilí baá kèn, nuaré déi de bené, cén déi feh njèh, déi né bí njií mé à ñenè naà ké toò Càṅ se nyegé, cén déi tueé mé leba juù hihiné, cén déi se seér te ju lòó. Te bò njií mé bí bòó gi né sâ d̀óṅ gam seér bò Yeésò bò lòu, bó kwaá yam njií gi temé yoòr Càṅ.

²⁷ Mo bí tueé né mé leba juù hihiné, sâ bí túé lòm nùà fà mé tagár, bí tueé te sòne te sòne; nuaré déi né bò njií mé bí tueé né sâ se seér. ²⁸ Gèh bò ngòr te leba juù hihiné hên, mo nùà seè teèn sam, sâ nùà kàn a, té mé njéh ter te m̀gò mbaá kòmò wùò kú; bú a, túé lòm ké lè mé Càṅ.

²⁹ Mo bòó mé tueé né dé bòòn *sòn-Càṅ baá tebé tueé, bó a, túé lòm nùà fà mé tagár ndo, te bò

mbeí felá nyegé, bó pi lòu. ³⁰ Mo nuaré déi baá njèh mé njolo ké toò Càṅ ñené njií, sâ nuaá mé né njií sònò cu sâ tueé, bú a, téná ló môn, te mbeí tueé keéh. ³¹ Bí né gi mé ceér sòn-Càṅ tueé larê d̀óṅ. Njèh cén, bí túé cécéné, sâ te bò nùàr maán weh njèh teèn, temé taré gií bó lè d̀óṅ. ³² Lòu sam, bò sòn-Càṅ bò né yeé bò siè-sòn bò. ³³⁻³⁴ Wanóṅ Càṅ gwàn ngwéh mé béh ndabé go lòu, à gwaán seér né ye, béh bó njèh te ceér-e te ceér-e.

Bò véh a, té sòn lè m̀gò bò Yeésò bò túé, te m̀gò bìi den faá dàm m̀gò bò Yeésò bò wóṅ d̀óṅ nò; bó mé ceér sòn tueé ké te m̀gò sam. Bó sou nyagá kwaá né te mvù Càṅe môn ndo, ye: Bò véh a, léb dèn lòu. ³⁵ Mo bò véh gwaán né njeré déi ngweé nyegé, wa bó a, ndé bíé nyégé mé bò si bòòn ké gwò ma; wanóṅ mo ma véh tueé sòn ké te m̀gò bò Yeésò bò, húóm ngwéh. ³⁶ Môn! Merré déi bí munó né ye, ngòr Càṅ lé yuoó naà beè bìi; merré déi bí ye, ngòr Càṅ lé nde loóm naà dé bìi ndo?

³⁷ Mo nuaré déi munó né ye, nyí né sòn-Càṅ, wa nyí né mé terreb Cúcuí Naga, sâ à nde né k̀ó ye, bò njií mé mè nyagá né hên yuoó naà sònò Fehtoò beèh. ³⁸ Mo à méná ñéné kò ngwéh, sâ bí té sòn seèn mbaá ngwé kú, bí té mé bú tán.

³⁹ Mo né mân bò mbeí mò, sâ temé bìi a, gwàn kelá sòn-Càṅ tueé. Mé njéh mene, bí té leba juù hihiné yín ndo. ⁴⁰ Bí bó nyégé gi njèh d̀óṅ, te bele ceér.

15

Komo yuoò Yeésò

¹ Bò nùàr mò, mè lé naà ké lètené bìi Njàgà Bagaà se, bí lé naà temé teèn tég kwaá njií; wa hên bí née den ka teèn tég njebá taré ye. Kènè mé gwaán cu né bí se ferrè. ² Càṅ bí hên yili sòm keéh né mé Njàgà Bagaà sâ; kò bí né

temé teèn $\kappa\omega\alpha$ $\eta\chi\iota$ kwaá $\eta\chi\iota$ ndo, sâ ye. Mo sam, sâ bí lé gwaán kuú naâ dé mbaâ.

³ Bí $\kappa\omega\alpha$ ye, mè lé bí sâ feh keéh naâ $\eta\chi\iota$ $\eta\chi\iota$ mé Yeésò *Kristò lé naâ mè tueé; mè lé ye bí a, Yeésò Kristò lé naâ felè veèn beèh kuú ma, né ka $\eta\chi\iota$ faá bô lo $\eta\chi\iota$ $\eta\chi\iota$ kwaá naâ te mvù $\kappa\alpha\eta$ no; ⁴ bô furú bú; lè cieé tagáre à komo yuo te cio, faá bô lo naâ te mvù $\kappa\alpha\eta$ $\eta\chi\iota$ $\eta\chi\iota$ kwaá ndo; ⁵ à $\eta\chi\iota$ yuo kelà toò Piêr; jomo sâ toò bô mbò η tebê yulà cùòb fà doò. ⁶ À $\eta\chi\iota$ yuo kela cuù toò bô mbò η seèn déi, sâ bô né bècénè, bô lé naâ $\eta\chi\iota$ yuú tìn mán $\eta\chi\iota$, bô $\eta\chi\iota$ gi bú kèi cén doò η . Lètenè bôò mé lé naâ bú $\eta\chi\iota$ sâ, bô nùàr kókoó née mé njolo ye, kuú cegé né bô déi. ⁷ Jomo sâ, à nde $\eta\chi\iota$ yuo kelà toò Já κ , à $\eta\chi\iota$ yuo kela cuù toò bô mbò η tebê doò η ndo.

⁸ Jomo bôò η doò η , te à $\eta\chi\iota$ yuo kelà ye toò mò. Á sâ, huaán mvuòòb te $\eta\chi\iota$ lè faá mè no sam. ⁹ Lètenè bô mbò η tebê Fehtoò beèh doò η lólòb bô cèrè-mbâ η né mè ndo. Mè wúlú $\eta\chi\iota$ nuaá mé sé la né lètenè bô mbò η tebê yilá. Mo bô ye tútueè, mè lé naâ bò η bô Yeésò bô gèr mé gècèn mene feh keéh. ¹⁰ Mé $\eta\chi\iota$ mene, $\kappa\alpha\eta$ kójerè njolo yoòr mò cì $\eta\chi\iota$; njua seèn mé kènè mè baá ye nuaá mé né mè hèn. Kambér njua $\kappa\alpha\eta$ sâ lé dé mbaâ ná $\eta\chi\iota$; mè tema $\eta\chi\iota$ seér cu aá bô mbò η tebê seé mé $\eta\chi\iota$ hèn no. Mé $\eta\chi\iota$ mene, ka mè sam, né lom húóm-temé $\kappa\alpha\eta$ mé né yoòr mò bôò den né mán kóó. ¹¹ Sâ, mo mè se mene Njàgà Bagaà kóó, né mene bô mbò η tebê déi, doò η ju sam, béh se gi né Njàgà Bagaà cén mé bí né gi temé teèn kwaá $\eta\chi\iota$ sâ.

Komo yuoò bô nùàr

¹² Béh yeé baá $\eta\chi\iota$ se $\eta\chi\iota$, ye Yeésò Kristò komo yuo aá lè cio kèn, bôò cu né naàn mé bô nuaré déi lètenè biì ye, bô komò te cio kòmò yuò béh wa? ¹³ $\eta\chi\iota$ sâ Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná $\eta\chi\iota$ ndo wa? ¹⁴ Mo Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná $\eta\chi\iota$, sâ béh $\eta\chi\iota$ tueé kuú né dé lòu, sâ bí temé teèn kwaá $\eta\chi\iota$ kuú né dé lòu ndo. ¹⁵ Te jomo sâ bô sie sagá cu ye béh nyeén teèn, ye béh né bô *sòn- $\kappa\alpha\eta$ bô dé nyenyenè, kei mé bôò béh ye bô nùàr a, $\kappa\alpha\eta$ komo sòm aá Yeésò te cio wa? Mo sé né ka gècèn ye bô komò te cio kòmò yuò béh, $\eta\chi\iota$ sé lé Yeésò te cio kòmò sòm ná $\eta\chi\iota$ mà. ¹⁶ Mo $\kappa\alpha\eta$ bô komò te cio kòmò sòm béh, sâ Yeésò Kristò sé lé te cio kòmò yuò ná $\eta\chi\iota$. ¹⁷ Mo Yeésò sé lé te cio kòmò yuò ná $\eta\chi\iota$ bòn, sâ bí temé yoòr seèn kwaá $\eta\chi\iota$ den né dé lòu. Mo né ménâ, sâ bí vu aá be ndo, veèn biì né cu ka yoòr biì mbaán den. ¹⁸ Sâ tueé cu né ye, bôò mé lé naâ te ceér Yeésò kuú doò η , lòu leér le gi aá kèn ndo. ¹⁹ Mo ye ndèm mé béh né yoòr Yeésò kwaá $\eta\chi\iota$ hèn gam lom né béh dé ká lè wò η , sâ bô nùàr a, yúé kélá béh mé bô déi.

²⁰ Mè tueé bí, Kristò lé naâ te cio komo yuo, à baá cu mé njolo, te feh kwaá ye béh a, bô komó nde né te cio môn komo yuo gi ma. ²¹ Lòu sam, cio lo yilá naâ ká lè wò η felè nùà cèn, béh te cio komo yuo gi nde né felè nùà cèn ndo. ²² Gèh dé mé bô ndutè ndutù Adàm né cio felè Adàm bilí yilá hèn, bôò mé mban bilí né yoòr Yeésò Kristò komo yuo nde né te cio felè seèn ménâ ndo. ²³ $\eta\chi\iota$ cén, nùà kàn né mé lè mè seèn: toò jògò pèm né Kristò. Lòu cuù

seèn, bò Kristò bò bele keéh; ²⁴ sâ wónj ceré baá ndo. Lou mé wónj ceré nde né teèn sâ, bò tándulu bó bò mgbè bòn mé bò kokoó bò mé ye wónj né beè bòn dónj, Kristò nde gi né bó nyoló som, te à haá njií cu kogo mé Tele seèn Càn. ²⁵ Bú Kristò te kogo den ngogo nde né kóó. Kò Càn domó njalé kwaá gi aá bò bònò bò ka ba gulè seèn, sâ à haá njií cu ye kogo mé Tele. ²⁶ Nùà bònò mé bó nde né nyoló ceré né Cio.

²⁷ Te mvù Cànje né gi ménâ nyagá den ndo ye: Càn ka ba gulè Kristò ba kwaá gi né njèh dónj. «Dónj» bú hèn né dé seèn hiín, à Càn nùà njèh teèn kè mà kéh ngwéh. Dé seèn à njèh dónj ka ba gulè Kristò ba kwaá gi né kóó. Càn ka Nuna seèn dèn sèr ndé ngwéh. ²⁸ Mò njèh dónj ndeè baá gi ka Nuna Càn, sâ Nuna mé feh seèn baá ka Teleè ndo. Lòu sam, Tele bú terreb felè bò njií sâ dónj haá gi naá kóó. Cu sâ, Càn den lom nde aá Nùà Dueè dé ndeèr felè njèh dónj kóó.

²⁹ Mè nde né bí njeré déi tueé. Bò mé kou né nòmò Càn te sòn bò nùàr bòn mé kuú gi aá, bí jògò mùndò ke felè bòn ye. Bó ménâ bóó né dé kei? Mò sé la né ka bòn, ye bò komó te cio kòmò yùò ndé ngwéh, sâ bó bònò nòmò Càn te sòn bònò kou kuú né dé kei wa?

³⁰ Mé béh mene, sâ béh te gèr-e cu dónj ñar yila kuú né dé kei? ³¹ Mè tueé bí, bò nùàr mò, mè né cio cieé dónj liím sòó. Mè né mé vógó-temé felè bì, mè tueé né bí dé cí. Vógó-temé sâ né ye: kènè béh bí dé beèh baá gi beè Fehtoò beèh Yeésò Kristò. ³² Né mene ká Efèse, béh bò nyam yaá né mé lègè kwaré. Mò se la né dé bò njèh wónj, ngweéh sâ mè sé lege kuú den né dé mbaâ mà. Mè tueé bí, mò Càn bò komó te cio kòmò

sòm bèh, sâ mè sé la tueé naá faá kàn hèn nò, ye: «Béh yíé yáb kókoó, béh ñúé mbè kókoó ndo, kwéh béh nde né kuú gi.»

³³ Bí té feh bì teèn bèlè ló: nùà veèn né yeé nùà bagaà jin. ³⁴ Bí dèn faá nùàr nò, bí té veèn kè mà cú. Mè tueé bí, bò nuaré déi lètenè bì Càn kó ngwéh. Fegùli bí mé njèh siè ngwéh wa?

Yo dé feè

³⁵ Nuaré déi nde né bieé ye, bò komó te cio komo yuo cu nde né naàn wa? Yo bòn den nde né naàn ndo wa? ³⁶ Sâ wò né tándugó! Wancónj mò wò dobo yíí gèh njèh dòu, à beéh dòu vùàn lè bèh, te jìli yuo teèn, feí ye wa? ³⁷ Wò né mene ngwàgàm dobo, wò dobo yeé mvum, wò ñgege dòbò bèh. ³⁸ Càn haá keéh né mvum dé kàn jìli seèn faá à gwaán nê nò, à haá bú kèkènè dé seèn mé né ka yoòr seèn ndo.

³⁹ Mé núógó né cu ménâ ndo. Núógó njèh cecemâ dónj kèi cén sam: núógó nùàr né hiín, núógó nyaàm hiín ndo; núógó noòn mé núógó ñgò né bele hihiné ménâ. ⁴⁰ Yo né kèi fà: dé ké te vulúu né hiín, dé ká doó hiín ndo. Bò yo dé ké te vulúu huómé nde né dé bònò hiín mé bò yo dé ká doó. ⁴¹ Yàgà huómé dé lòu né hiín, dé weéh hiín, dé bò mbentò hiín; ké lètenè bò mbentò sâ, yàgà huómé bònò né hihiné ndo.

⁴² Nde né ménâ lòu mé bò komó nde né lè cio komo yuo gií. Mò bó furú som aá nùàr, à nde né fò yuo. Mé yo dé feè, mò nùàr komo yuo aá te cio, à dé seèn fò ndé cú. ⁴³ Mò bó furú njií aá komó dòu, sâ à baá yuaásé, veénsé mân. Lou mé à komo yuo cu aá te cio, à nde né yàgà huómé, à den seér tarésé. ⁴⁴ Cu mé bó né bú ka tàbè furú njií, à né núógó mé húóm. Mò à komo yuo aá te cio, sâ yo seèn baá seér dé feè mé Cúcuí Càn haá naá

bú. Lòu sam, yo dé njèh wôn né teèn, sâ yo dé Cúcuí né teèn ménâ ndo.

⁴⁵ Né gi te mvù Càŋe ménâ nyagá den, ye: «Ádàm nùà toò jògò lé naâ mé yòn.» Ádàm dé jomò né Yeésò, à dé seèn né Cúcuí mé haá né yòn kóó. ⁴⁶ Bò nùàr yo dé Cúcuí sâ ñéné lógó bèh, bó ñene lógó yeé yo dé wôn, te bó nde ye dé Cúcuí ñéné. ⁴⁷ Bó lé Ádàm nùà toò jògò meè naâ mé tàbè. Ádàm dé jomo lé dé seèn yuoó naâ ké te vulúu. ⁴⁸ Bò *wónj bò felá né nuaá mé bó lé meè naâ mé tàbè hèllè; bò dé ké te vulúu felá dé boòn nuaá mé yuoó naâ ké te vulúu ndo. ⁴⁹ Né kèi cén mé béh ndo: béh felá né dé mé bó lé meè naâ mé tàbè; béh felá cu nde né nuaá mé lé yuoó naâ ké te vulúu ménâ ndo.

⁵⁰ Bò nùàr mò, mè bí hên tueé né te bí kó ye, bò njií mé bó me gi né mé núgógò bô húóm doón, te *Lò Càŋe yílá ndé ñgwéh. Naàn mé njií mé nde né lòu fò bô dé mé fò bèh nde né bècénè den bilí wa?

⁵¹ Bí kwá mè feh kwaá bí njèh nâb déi njolò: béh ndeè lòu doón kú gí ndé ñgwéh, béh nde né doón kweéh seér gií. ⁵² Lòu mé tàn* dé cèrè jomò tuaga nde né teèn, béh nde né mvúár cén faá bó ci né njolo nò kweéh seér. Mò tàn sâ ndeè baá tuagá, bò komó nde gií né dòu mé yo dé feê komó yuo: yo dé sâ ndeè dé seèn kú ndé cú. Béh bò lánj bò, yo dé beèh kweéh seér nde né lòu. ⁵³ Sâ tueé né ye, yo mé nde né kuú hên, ña seér nde aá yo mé kú ndé cú; à né yeé fò, à lòu fò ndé cú. ⁵⁴ Mò yo mé nde né kuú, mé nde né fò, ndeè ña seér aá dé mé kú ndé cú, fò ndé cú, sâ baá jéjég faá bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Càŋe nò, ye:

«Cio nyoló yuo aá kèn; yógó aá bú!»

⁵⁵ «Cècàgà Cio, terreb yeè sâ baá he?

Cècàgà Cio, njòr yeè sâ baá he wee?»

⁵⁶ Cio yùòm kwaá né mé veèn, te à nde ye nùàr wulá. Veèn yùòm kwaá né mé *sóú te nùàr nde ye ju die ndo. ⁵⁷ Kùsèm Càŋ, siè ñgób! Kènè béh Cio yógó aá kèn. Béh Cio yógó né mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

⁵⁸ Belà, mò né mân, sâ bí sòm njií njágá ter, bí té kèkòg dèn, bí mbán ndé lòm yoòr Fehtoò beèh tég, bí né seé seèn cu doón tetoò temá njií. Lòu sam, bí kó gi aá kèn ye, seé mé bí né mé terreb Fehtoò beèh boó hên nde né bí nòmò kókoó haá.

16

Kàgàlòn si bilí

¹ Mè gwaán cu né njeré déi tueè; né felè kàgàlòn mé bó né bilí, te gam bò Yeésò bò ké Jerusalem doó; bí bó ká kèi cén faá mè lé tueé naâ mé bò Yeésò bò te tàbè Galatí nò. ² Mé sóndè doón, nuaá mé kwa baá kàgàlòn, bú a, sòm kwá kèb déi yí jomo; mò mè ndeè waà baá ké sâ, te bó lòu bilí só cú. ³ Mò mè ndeè waà baá, te bí balé som bò nuaré déi, mè tema njií bó mé njéh ké Jerusalem, mè nyagá kwaá mvù teèn. ⁴ Mò huòm kela né ké toò mé feh mò ndeè, béh bó nde doón.

Bò njií mé Pól gwaán né boó

⁵ Mè nde né ké yoòr bií ndeè. Njèh cén, mè jògò kela nde nées Masedíná ye. Kó mè kela ké teèn kelà ndo. ⁶ Mò mè ndeè waà baá ké yoòr bií, merré déi mè nde né kóbeè cer weh; kó ñgwéh cu dùlù nde né mè ké sâ kelá gií wa? Mè kó nyégé ñgwéh. Sâ mò mè

ndeè baá mé gò beré déi, bí nde né mè teèn gam. ⁷ Mè ye, mo mè kela ké yoòr bìi kènê, sâ mè cèr màgà ndé ngwéh. Kò mè kela logó Masedínà, te mè ndeè wa ye ké yoòr bìi, béh bí cer weh, mo Càṅ gwaán. ⁸ Mè née ká Efèse ye. Kò *Pàntèkòt ndeè waà baá, sâ ye. ⁹ Lòu sam, Càṅ haá baá mè ceér ngòr seèn ká teèn tueé; seé né gò; bò bònò bò né doó merré den ndò. ¹⁰ Mo Timotê waà baá ké lètenè bìi, bí kè nyégé ká bú bagasé, te yo seèn se lètenè bìi. À faá mè nò bòó né seé Fehtoò beèh. ¹¹ Nuaré déi a, té bú sèb. Bí gàm sér bú lòu, te gò seèn kela lè dolê, à wa cuù ká yoòr mò. Mè né bó bò mbeí kela den.

¹² Dé mbeí beèh Apòlòs, mè né yeé bú cu dójò toó nyegé, te bó bò mbeí ndeè waà ké yoòr bìi ndò. Mé njéh mene, à gwàn ngwéh ké sâ kènê ndeé. Mo lón ndeè ñené baá, à nde ye.

Bèh cerê

¹³ Bí dèn làn, bí kwá ní lòm temé yoòr Fehtoò beèh nójò, bí dèn bò fágá-feh bò, bí dèn mé terre b ndò. ¹⁴ Njii mé bí né bójò dójò, bí gwàn bò mbeí bìi teèn gwaán.

¹⁵ Bí né gi Setéfánàs mé mbàgà seèn mene kóó, bí né cu kóó ye, te tàbè Akayí bòó mé lé kweéh seér logó naá temé né bó ndò. Jomo sâ bó yila seé, te bó gam bò Yeésò bò. Sâ bò mbeí mò, mè né bí bójò, ¹⁶ bò nùàr faá bò sâ bò, bó bò mbaábòn, bí kwá ló bó feh dilí nyegé bí ceér kóó.

¹⁷ Setéfánàs mé Fortunátùs bò Àkayíkùs mé waà né hèn, mè né mé vógó-temé felè bójò; bó né ka beè mò faá sòn bìi dójò nò.

¹⁸ Temé mò né lè mé bó die, faá temé bìi lè naà lè mé bó die nò. Bí

kó nyégé gèh dé mé bí vra nde né bò sâ bò teèn bagasé.

¹⁹ Bòn bò Yeésò bò ká te tàbè Asía ye, bié kék bí бага.

Akilâ bò Prisiìl bó bò Yeésò bò mé bilí yeé ké gwò bójò ye, bié kék bí mé yilí Yeésò ndò. ²⁰ Bò mbeí beèh mé né gi ká kwarè mò dójò ye, bié kék bí бага. Bí bié kú lètenè bìi mé temé cén mene dójò.

²¹ Dé hèn mè nyagá lom né mé be mò jéjég, ye: Pól né bí bieé o.

²² Nuaá mé Fehtoò beèh gwàn ngwéh dójò, bú a, sisibi! Maranàtà!* Fehtoò beèh, ndé! ²³ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò a, ká sié gi bí beè. ²⁴ Temé mò dójò né gi ké yoòr bìi mé yilí Yeésò Kristò.

Mvù Pôl dé jomò mé bò Yeésò bò ké Korènt

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl mbòŋ tebê Yeésò *Kristò. Càn lé mè sie kwaá naâ mé kàgà-ndòn seèn. Bèh òm òm Timotê nyagá njií né mé bí bò Càn bò ké Korènt, mé bò nuàr Yeésò te tàbê Akayí mene òòŋ. ² Tele beèh Càn bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí òòlê.

Bèh gèr mé bèh bòŋ

³ Kùsèm Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Tele kó-jere né bú. Né mene gèh gèr dé heè, à né béh teèn òòŋ bòŋ laré. ⁴ À béh te dà m gèr-e bòŋ laré né kóó, ye te béh bòŋ keéh cu bòó mé né gèr feh hihiné òòŋ môn. ⁵ Yoòr beèh né gèr mé lé naâ yoòr Kristò. Càn béh bòŋ né mé Kristò ndò. ⁶ Mò béh né mene dà m bò gèr mân òòŋ laré, sâ, béh mé njéh bòŋ né bí, te yili sòm bí. Mò béh baá òòŋ, nde né bí bòŋ ndò, te bí kwa terreb, bí yolo laré ye gèr faá béh ndò. ⁷ Béh né kwàgà biì yieé, béh né kóó ye, yoòr biì né gèr mé né yoòr beèh. Mò né mân, sâ Càn béh bí bòŋ nde né òòŋ.

⁸ Mò bó ye tútueè, njéh faá gèr ndò, béh lé naâ bú ké te tàbê Asía òòŋ kum. Gèr béh nyunò òòlú seér cu lòu; nuaré òòlú lé mùnò ná cù ye nyí nde né teèn yili yuo. ⁹ Á sâ, lé béh feh seér naâ lòu ndò, ye te béh mé terreb beèh táŋ cù, te béh temé kwaá njií seér yoòr Càn. À nuàr te cio komo sòm yeé kóó. ¹⁰ À lé béh te gèr hèllè yili sòm naâ kóó, à nde cu né béh môn yili sòm. Béh ndèm beèh kwaá né ye,

à béh méménâ yili sòm den nde né kóó ma. ¹¹ Bí nde né béh Càn teèn dua gam, te Càn ngweé hueh bò nuàr kókoó, à gam béh; te nuàr ngún vra gi bú felè beèh ndò.

Gò Pôl mé à lé naâ kuún

¹² Temé beèh né lè sagár. Lòu sam, ndòn beèh ye béh a: béh yoòr né mé dene bèsòné mé dene gècèn, wa né toò bò nuàr òòŋ òòŋ, tétég né njòlò biì ma. Bí kóó ye, béh mé kóòŋ dé nuàr òòŋ ngwéh, né seér húóm-temé Càn gam né béh kóó. ¹³ Yeé baá môn, béh bí bò njéh dé tetarè nyàgà njií cù ndò, béh bí nyagá njií lom aá bò njií mé bí nde né ngweé komo. Mè né gwaán ye te bí ngweé komo. ¹⁴ Dé kènè mè né kóó ye, bí ngweé faŋ den né lòu. Mé njéh mene, cu òòlú bí nde né ngweé komo, ye lòu mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò cuù nde né teèn, bí sagár nde né mé béh, faá béh nde né mé bí sagár ndò.

¹⁵⁻¹⁶ Teèn sâ mè lé naâ giì gwaán ye te mè wa lògò ké lo biì, mè kela nde ye Masedinà. Mò mè cuù baá, béh bí den weh cu ndò, te bí òòlú kwa njua mbei fà. Jomo sâ bí sé naâ mè gam, te mè nde ser ké Judé. ¹⁷ Njéh cén, mè lé ménâ bó ná ngwéh. Mè yeé ménâ bó cù, bí ye, sâ mè mé bí bòó né ja wa? Wa bí ye, mè hèn bòó né seé ngàn yoòr, mè né mé sòn fà wa?

¹⁸ Càn né sòn mò kóó, béh mé bí tueé lom né sòn cén; mò béh ye: «Nyea», sâ gi aá. Mò béh ye: «Hôs», sâ gi aá ndò. ¹⁹ Lòu sam, Njùnà Càn Yeésò Kristò, mé bèh Silàs mé Timotê lé naâ ké lètenè biì se òòlú né lom nuà gècèn. À òòlú seèn nyea bò hòs bècènè gwàn hùalè bèh; à gi lom né «Nyea». ²⁰ À né òòlú seèn «nyea» mé bò ndéb Càn òòŋ mboón gi né teèn. Béh «È môn» mé yili Yeésò Kristò tueé

yeé dé cî, te Càṅ ter ṅaá lom kóó. ²¹ Càṅ béh bí hên kurú kwaá né kóó, te béh beè Kristò njebá lom tég. À béh balé kwaá né kóó, ye béh né bò nùàr nyí. ²² À béh mágá seèn yoòr maga kwaá gi aá, à nyeén kwaá gi béh Cúcuí seèn te temé ndo, te béh ṅene ko mé njéh, ye nyí nde né béh njèh doón haá gií ma.

²³ Mè tueé bí, sòn mò né Càṅ. Mo né nyeén, mè kú kuú. Mo mè sé naá ké lo bìi waá, mè sé naá bí seé weh. Mè lé kuún naá dé cî. ²⁴ Béh gwàn ṅgwéh felè bìi taàb ndo. Lòu sam, bí ceér Yeésò Kristò sie lom né tég. Njii mé né lè beèh, béh ye te béh bí seé boó lom felè bìi, te gam bí, yo sagár bí.

2

¹ Mè kuún baá-re gò hèllè ndo, te mè bí temé lè bó yúlá cú; ² wanóón sâ nei mè temé lè boó samé cu nde né kóó wa? ṅgwééh sé la né bí mà. Hên, mo temé bìi né lè yúlá, bí nde né mè temé lè boó samé cuú wa? Dé sâ ndóg. ³ Mè lé bí mvù hèllè nyagá naá dé cî, ye te mè ndeè waà, bí mè temé lè bó yúlá cú. Lòu sam, bí sé la mè temé lè boó samé seér naá kóó. Dé mò, mè lé naá gií kóó ye, mo mè né samésé, bí nde gi né mé vógó-temé mene doón sagár ndo. ⁴ Mè tueé bí, mè lé bí mvù hèllè nyagá njii naá mé yímé njolò, mé yili temé mene doón. Mè lé nyàgà ná ṅgwéh ye te temé yili bí mé njéh lè ndo, mè ye te bí ṅene ko seér lòu, ye mè né lom bí mé gècèn mene gwaán ma.

Veèn lè kulú som gií

⁵ Mo nuaré déi lé naá bò nùàr temé lè boó yúlá, à mé mè bó njí ṅgwéh, à boó njii né mé bí mene. Mo sam, à sâ boó njii né mé bò déi lètenè bìi. ⁶ Bí lé naá bú gèr feh keéh. Kènè wulu baá kèn. ⁷ Bí

kúlú sòm á yúlá-temé sâ lè bìi, bí boṅ seér cu bú lòu, wanóón à nde né mé kú vuagá kuú. ⁸ Mo né mân, mè né bí boṅ, bí fèh kèh bú gwaán bìi ndo. ⁹ Mè lé bí mvù sâ nyagá njii naá ye te mè jògò ke ke, bí né sòn mò ṅgwéé wa. ¹⁰ Mo bí kulu som gi aá veèn nùà hèllè lè bìi, sâ mè nde né veèn seèn lè mò kulú som. Mé njéh mene, mo à naá mè njeré déi boó, sâ mè veèn seèn lè mò kulú som gi aá kèn. Mè ménà boó né felè bìi, toò Yeésò Kristò, ¹¹ te *Sàtàn terreb felè beèh kwà cú. Lòu sam, béh né gi seé seèn kóó.

Nyàmè Pól ké Troàs

¹² Bí né kóó ye, mè lé naá ké Troàs ndeé, te mè se Njàgà Bagaà felè Kristò. Wa ké teèn, mè kwa Fehtoò beèh gulu kwaá baá mè ceér seé seèn loṅ. ¹³ Njèh cén, mè lé òm beèh Tite ké teèn kwà ná ṅgwéh. Mè yeé bú ké teèn kwà cú, temé mò lè diè cú ndo. Mè bie weh bò nùàr, mè foón gò, mè nde Masedína.

*Bò tángóg jomo *Kristò*

¹⁴ Siè ṅgób, Càṅ Dueè, béh né wò vra! Béh jomo Kristò né bò tángóg. Wò béh mân sie kwa naá kóó, ye te cu doón béh co beh nyí, béh yoòr den mé múmú nyí, bèh doón béh né nyí mé bò nùàr ṅgo feh. ¹⁵ Mé gècèn mene, béh né faá kómó múmú mé Kristò né mé Càṅ haá njii no. Bòó mé nde né yili yuo doón nde né múmú sâ ṅgwéé. Bòó mé nde né lòu leér le, ṅgwéé gi múmú sâ ndo. ¹⁶ Dé boòn nde né múmú cioò, bó kuú nde né mé njéh. Dé bòó mé nde né yili yuo, múmú yòn. Sâ nuaré déi nde né seé hên boó komo wa? ¹⁷ Mé njéh mene, béh dé beèh faá bò déi no sam. Dé boòn, ṅgòr Càṅ beè boòn né seé kàgàlòṅ. Sâ béh dé beèh tueé sege lom né ṅgòr Càṅ. Càṅ

lé béh temà naâ kóó, béh tueé den né toò seèn, béh tueé né mé yilí Kristò.

3

Bò seé bò dé ngòñ feê

¹ Sâ ngòr hên tueé né ye, béh punó né lòu wa, né naàn? Kò bó nyagá sòó cu bí mvù, ye bí a, béh né bò gècên bò wa? Wa kò bí nyagá haá béh mvù beè, te béh nde ye beré déi ndo wa? Bò déi dé sâ bój yeé kóó, dé beèh môn sam, bò nùàr né gi béh kóó. ² Mvù beèh né bí. Né gi te temé bìi nyagá den. Bò nùàr nde né ñené kóó, bó jañé cí. ³ Né lom bèsonè ñené den ye *Kristò lé nyagá naâ mvù sâ kóó, à beè beèh tema keéh né lòu. À mé nòmò nyàgà ngwéh, à nyagá seér né mé Cúcuí Càn lan. À te taâ nyàgà kwá ngwéh, à nyagá kwaá seér né lè nùàr. ⁴ Né lom môn, temé beèh né gi bèh sâ. Baá gi ké toò Càn mé njua Kristò.

⁵ Bój mene naàn, gèh seé hên, béh túé ngwéh ye béh né bú mé feh beèh bój komo ndo. Mò béh né njeré déi bój komo, sâ Càn njií sâ bój né kóó. ⁶ À bój naâ kóó te béh nde ye bò seé bò dé ngòñ feê ñaá. Ngòñ feê sâ dé seèn mé *sóú tán ngwéh. Sóú né mene te mvù nyagá den, à cí tán ngwéh. Né seér Cúcuí Ñagá feh né béh ceér kóó. Sóú mé bó lo naâ nyagá kwaá sâ, nùàr kem yilí seér né te cio. Cúcuí Càn dé seèn nùàr yilí som seér né lòu.

⁷ Bó lo naâ sóú sâ te taâ nyagá kwaá; bò nùàr ñene kò terreb Càn teèn; kuún Músi lé naâ mé njéh lòu baá seér. Bò huaán *Iserála yeé nde aá njolo teèn ke njií, dé keè sam. Á sâ, ñagá hèllè nde cu né mbaá nyimé le ndo. Mè tueé bí, mò sóú mé bèh ceré seèn né cio, né bò nùàr terreb Càn màn feh

keéh, ⁸ sé tagá seé Cúcuí Ñagá nùà njhè wa? ⁹ Mò ngòr mé nde né bò nùàr te ju sie yilí, né gi mé terreb Càn yoòr, sé tagá ngòr mé nde né nùàr toò Càn nùà dilí yilá wa? ¹⁰ Njií ye béh a, júée ye terreb mé lé naâ terreb sâ ña baá njéh mbaá; wanóñ terreb dé kènè seèn taré kelá né kóó nò. ¹¹ Mò dé mé lé cèr màgà ná ngwéh doò, lé naâ ménà lieé huóm, sé tagá dé mé cer den nde aá kèi cén wa?

¹² Yeé baá màn, ndèm beèh yieé ndo. ¹³ Béh dé beèh faá Músi sam. Músi dé seèn lé naâ njolo vuob, ye te ñagá mé né toò kuún nyí njolò bò huaán *Iserála nyimé dèn cú. ¹⁴ Bò huaán Iserála lé naâ lòu ndegé seér. Né mene bò nduté ndütù bòn née ngwé kòmò ngwéeh ye. Bó né mene mvù ngòñ cuúm jañé, bó lom njeré déi teèn ngwé kòmò ngwéh; den cu né ka nág faá bó née njolo vuob den ye nò. Lòu sam, kò nùàr né jomo *Kristò, vùòb seèn huar yuo ye bú njolò. ¹⁵ Mé cafané mene, bó né mene mvù Músi jañé, bó lom ngwé kòmò ngwéh; den né faá vùòb cén sâ bó lalé den né kóó nò. ¹⁶ Kò nùàr ña seér né nùà Fehtoò beèh, vùòb huar yuo ye bú yoòr. ¹⁷ Lòu sam, Fehtoò beèh né Cúcuí. Bèh mé Cúcuí Fehtoò beèh né teèn doón, bò nùàr kwer sóú sam cuú. ¹⁸ Béh bój mé né gi ka Yeésò doón, vùòb béh njolò huar yuo aá kèn. Yoòr beèh ñené seér aá terreb Fehtoò beèh. À né béh kweéh seér, te béh ndeè den faá bú nò, te terreb seèn yoòr beèh yam ñeí cu lòu. Dé sâ Cúcuí Fehtoò beèh bój lom né kóó.

4

Sòò màr mé bò njèh gècên Càn lè

¹ Càn mé húóm-temé seèn béh seé hên beè haá kwaá né kóó,

temé béh lè kú ñgwéh dé cî. ² Bò ñjèh fegùlì mé bò nùàr né lòu bɔɔ naáb bele dɔɔŋ, be beèh teèn sam. Béh lòu túé nágá ñgwéh, béh ñgòr Càn lòu túé kwéh sér ñgwéh ndɔ. Béh tueé seér né ñgòr gècèn, béh né toò Càn bèsonè mbaá, béh ye te bò nùàr ñene kɔ gècèn beèh teèn ndɔ. ³ Mè tueé bí, mɔ beè bò déi Njàgà Bagaà ka ñágá ñgwéh, sâ ñágá ñgwéh beè bɔɔ mé nde né lòu leér le sâ. ⁴ Bó temé teèn kwá ñjì ñgwéh. Lòu sam, *Sàtàn né *wón hèn tuú, à bó temé beè vuɔb sie gi aá kèn, ye te bó ñagá Njàgà Bagaà ñéné kòmò cú, te bó ñéné kó cú ye yoòr *Kristò ñené né gùm Càn Dueè nùà ñjèh.

⁵ Bí kóó ye, mɔ béh baá ñgòr Càn se, béh felè beèh túé bèh, béh se lom né Yeésò Kristò, ye Fehtoò né lom bú. Béh dé beèh né bò seé bò bìi, felè Yeésò Kristò ma. ⁶ Càn mé lɔ tueé naá ye ñagá a, bá lètenè cibì baà doò, béh ñagá seèn lè ba kwaá né kóó, te feh bò nùàr ñagá seèn, bó ñene kɔ *sùsùm seèn mé né toò kuún Kristò baá den.

⁷ Béh né faá sɔɔ màr nɔ. Mé ñjèh mene, Càn bò ñjèh gècèn seèn yíi kwaá seér né lè beèh, te feh keéh ye terreb né lom dé Càn, dé beèh sam ma. ⁸ Béh né mene te dàm gèr-e huná yilá, mé ñjèh mene, gèr hèllè béh dɔb ñgwéh. Béh né mene ndio, béh ndèm sòm bèh. ⁹ Bó né mene béh bunó, mé ñjèh mene, Càn njolo mé béh cì ñgwéh. Bó né mene béh doò turú, mé ñjèh mene, béh ñèrrè ñgwéh. ¹⁰ Béh yoòr beèh cu dɔɔŋ kɔ lom né núr ciòd Yeésò, te yòŋ seèn yoòr beèh ñené seér kóó. ¹¹ Béh bɔɔ mé né làŋ hèn, béh né lom te cio; né felè Yeésò, te yòŋ seèn ñené yuo kelá yoòr beèh, béh bò wàn bò. ¹² Mɔ né mán, cio nde né béh seé weh, te yí yoòr bìi ñené seér yòŋ.

¹³ Né gi te mvù Càn ñyagá den ye: «Mè né temé cén mé Càn kwaá ñjìi, mè ñgòr seèn se né dé cî.» Dé beèh ménâ ndɔ, béh né temé cén mé Càn kwaá ñjìi, béh bò nùàr ñgòr seèn se né dé cî ndɔ. ¹⁴ Béh né kóó ye, Càn mé lé naá Yeésò Fehtoò beèh te cio komo sòm, nde né béh te cio faá bú nɔ komo sòm ndɔ, te à weh bilí ñjìi gi béh bí dɔɔŋ ké toò seèn. ¹⁵ Njìi mé né kelá dɔɔŋ bɔɔ gi né te gam bí, te nùàr ñgún kuú fùgò beè Càn, nùàr ñgún vra ñéi bú lòu ndɔ. Sâ dɔɔŋ te be terreb Càn ña ter kóó.

Dene ñgulì

¹⁶ Temé béh lè kú ñgwéh dé cî. Yo beèh yua nde den né dé yuaá kóó, temé beèh né dé seèn lòu taré ñaá seér; cieé dɔɔŋ Càn né bú terreb sagá. ¹⁷ Gèr né mene béh kema dɔɔŋ, beè beèh né ñjèh mbaá, nde né gií. À béh tɔó kwaá seér né ceér kùrmò. Né mèi bò kùrmò; à ter le nde né cu dɔɔŋ. ¹⁸ Béh dé beèh temé kwaá ñjìi né te ñjìi mé bó lòu ñéné bèh. Njìi mé bó né lòu ñené, béh temé teèn kwá ñjì ñgwéh. Lòu sam, ñjìi mé bó né lòu ñené doò beéh ñagá bèh. Njìi mé bó lòu ñéné bèh ter dé kèi cèn ñyaga le né kóó.

5

¹ Béh ká cie cer ñgɔgɔ nées lè dùŋ ye. Sâ jue né yo beèh dé ká te *wónje. Mɔ ñèrré baá, Càn nde né béh gwà nùà ñjèh ké te vulúu haá. Sâ baá gwà beèh dé kèi cèn, mé nùà kóó mé ná ñgwèh. ² Mɔ béh né mene kènè cuané, béh mé ñjèh gaán gi né gwà feè ké te vulúu kwaá. ³ Béh ndeè ké sâ kwa lom nde aá yo dé tètägá. ⁴ Dé ká te wónje né mɔn, béh lè dùŋ hèllè cuané nde né fì. Sâ túé ñgwéh ye, béh gwaán lom aá te yo húóme huaré yuòd. Béh gaán né yo dé ké te vulúu, te yo dé húóm hèn ña

seér dé Cúcuí mé dé seèn kú ndé cú. ⁵ Càn mé feh seèn lé ye nyí nde né béh ménâ kweéh seér. À béh Cúcuí seèn haá gi aá kèn, te béh ñene kɔ mé njéh ye, nyí nde né béh njèh dɔɔŋ haá gií ma.

⁶ Yeé baá môn, temé beèh lè kú cú ndo. Béh kɔ lom aá njèh cén, ye mɔ yo hèn née béh yoòr ye, sâ loó Fehtoò beèh née dàb mé béh ye ndo. ⁷ Né môn, béh temé kwaá njií né te njií mé béh lòu ñéné béh. Béh tán sɔ ñgwéh ye, kɔ béh ñene baá. ⁸ Béh yeé môn tán cú, temé beèh lè kú cú ndo. Béh gwaán lom né yo dé hèn kwaá loó, te béh nde ké kwarè Fehtoò beèh. ⁹ Sâ béh né mene mé njolo, béh kuú mene, béh gwaán lom né seé mé à gwaán nê. ¹⁰ Lòu sam, béh nde gi né toò *Kristò njobá, te à tena ju nùà kàn. À tena nde né mé seé seèn; né mene seé bagaà, né mene dé veèn, baá sàgà seèn.

Nàŋ lètenè nùàr bô Càn

¹¹ Béh né gi Fehtoò beèh veéh kɔó. Yeé baá mân, béh né lom tég lege, ye te bò nùàr cer gi ménâ ndo. Càn né gi béh kɔó nyegé. Mè né munó ye, bí né gi mè kɔó ndo. ¹² Béh toò biì lòu punó ñgwéh, béh ye te béh se nyegé bí dé seé, te bí sagár mé béh. Mɔ sam, bò nuaré déi né lètenè biì punó gɔ, bó mé yòŋ nùàr tán ñgwéh, bó dé boòn punó seér mé dé ngàŋ yoòr. Mɔ né ménâ, te bí ke weh yoòr beèh, bí maáb tena lo bó toò. ¹³ Bó ye béh né kùlù sé wa? Mɔ béh né mene kùlù, sâ né felè Càn. Á, mɔ béh né te ceér-e, sâ né te gam bí ndo. ¹⁴ Béh dé beèh kɔ lom né ye, gwaán Kristò béh mân lu né kɔó. Béh né gi kɔó ye, nùà cén naâ felè nùàr dɔɔŋ kuú. Sâ tueé né ye, nùàr dɔɔŋ né gi mé gà te cio sâ teèn. ¹⁵ À cio kuú né dé nùàr dɔɔŋ, te bòó mé né mene yɔŋ, dé boòn yòŋ dèn cú, bó yɔŋ seér aá

dé nuaá mé lé naâ felè boòn kuú, mé lé naâ felè boòn te cio komo yuo cú ndo.

¹⁶ Mɔ né mân, sâ béh nuaré déi mé njolo nùàr kè ndé cú. Béh lo naâ mene Kristò mé njolo nùàr ke njií, béh bú kènè ménâ wèh ndé cú. ¹⁷ Nuaá mé nyɔgɔ den né yoòr Kristò baá dé seèn nùà feè. Bò njèh dé cucuùm bú yoòr huar yuo aá kèn; yoòr seèn ñéné lom nde aá dé feè. ¹⁸ Sâ dɔɔŋ Càn ye te mé Kristò béh bó nyɔgɔ bilí. Kènê, à seé sâ haá keéh né beè beèh, ye béh bilí njiì bò nùàr ká yoòr nyí te bó bó nyɔgɔ bilí ndo ma. ¹⁹ Bí kóo ye, Càn lé bò nùàr ká yoòr seèn nyɔgɔ njií naâ mé Kristò, à lé mé veèn boòn lè siè dèn ná ñgwéh. À lé béh yoòr boòn tema njií seér naâ lòu, ye béh ndé júée bó a, bó ndê nyògɔ ndé gi ká yoòr nyí ma. ²⁰ Béh kela baá-re bò sòn Kristò, béh ña ndo. Càn mé feh seèn sònò beèh tueé keéh né kɔó. Béh né bí mé yilí Kristò boŋ, kúkùr biì, bí dèn nyògɔ ndé gi ká yoòr Càn. ²¹ Bí kóo ye, Kristò lé mé ndògò veèn déi yoòr ná ñgwéh. Mé njèh mene, Càn lé naâ bú te núlu felè beèh loró yíí. Sâ dɔɔŋ Càn ye te béh mé bú toò nyí ña seér bò didilí bò.

6

¹ Bí kóo ye, béh bò Càn seé hèn boó yeé kɔó. Bí né gi fùgò beè Càn kuú. Mɔ né mân, kúkùr biì, bí té gwàn mé fùgò sâ ña njèh mbaá beè biì. ² Né gi te mvù Cànɛ nyagá den, Càn ye:

«Cu mé húóm-temé nyí né bí beè yaám sie hèn, nyí né hueh biì ñgweé.

Lòu mé bí nde né teèn yili yuo, nyí nde né bí gam.»

Mè tueé bí, hèn baá cu mé nùàr gwaán nde né húóm-temé Càn teèn sâ, à nùàr yili som nde né lan lan.

³ Béh gwàn ngwéh mé nuaré déi ndugó seé beèh; béh né ceér foon, ye te nuaré déi béh gule beè bè ló cú. ⁴ Te ñené den yoòr beèh cu doón, ye béh né bò seé bò Càṅ: béh né mene dà m gèr ñené laré, béh né yeé bó doón yoló gií.

⁵ Bó lé naâ béh núr duún, bó yíí béh gwà cibi, bó né béh gèr yoòr soób su. Béh né gèr mé seé temâ ñené, cu déi yógó bilí béh mé yáb yieé mene,

béh lóm cèr kwà ngwéh.

⁶ Mé ñjéh mene, béh né lom feh keéh ye béh né bò seé bò Càṅ ma: veên déi yoòr beèh ñené nyi ngwéh,

béh né lom ceér gècèn kóó,

béh né gèr yoló,

béh né bò nuàr húóm-temé feh keéh,

Cúcuí Ñagâ né béh yoòr ñené,

béh né bò mbeí beèh mé temé cén gwaán,

⁷ béh né bò nuàr ngòr gècèn tueé, yoòr beèh ñené lom né terreè Càṅ.

À béh yilá né bò didilí bò.

Sâ né bò ñjèh taâb beèh, béh be fà doón weh sie né cí.

⁸ Bò nuaré déi né béh seén, bò déi né béh lòu boó gulí.

Bò nuaré déi né dé veên felè beèh tueé, bò déi tueé dé bagaà.

Béh né bò gècèn bò; mé ñjéh mene, bó né béh bò nyeén bò yilá.

⁹ Den né faá bó béh kó ngwéh nò, sâ bó né gi béh kóó.

Den né faá béh né bò komó, sâ béh né gi bò làn bò.

Bó né béh te gèr-e fagá yíí; mé ñjéh mene, béh kú ngwéh.

¹⁰ Bó né mene béh temé lè boó yilí, béh né lòu samé seér.

Béh né bò saám bò njolò bò nuàr, sâ bò nuàr ngún lie gi né mé béh ndò.

Den né faá béh mé njeré déi sam, sâ dà m ñjèh ceré né beè beèh.

¹¹ Belà, Korènt bò, béh bí dà b doón hèn tueé ñagá né njií mé né ká lè beèh. ¹² Dé beèh, béh né bí gwaán, bí seér béh gwàn ngwéh kóó. ¹³ Kènê, mè nde aá mé bí faá bò huaán mò nò, tueé njií: bí ngwé kó béh yoòr biì ngweé, te den faá béh né bí ká yoòr beèh ngweé njií nò. Bí kwá ló béh temé biì lòn.

Dene kô

¹⁴ Bî nuaá mé Yeésò kó ngwéh té ñjèh kèi cén mùnò, faá bó nàgà mé terreè hihiné te vún cén-e kwá bilí bèh nò. Naàn naàn mé ñjèh dilí bò ñjèh gobò nde né mé sòn cén den wa? Ñagâ bò cibi hualè bèh ndò. ¹⁵ Bóó mene naàn, *Kristò bò *Sátàn bècèné té bilí ndé ngwéh. Nuaá mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, bò nuaá mé temé yoòr Yeésò kwá ní ngwéh né yeé kèi cén munó gií wa? ¹⁶ Naàn naàn mé gwà Càṅ bò suàgà nde né felá nyi wa? Bí kékòó ye, béh dé beèh né gwà Càṅ dé Càṅ làn. Càṅ mé sòn seèn tueé né ménâ ndò, ye:

«Jue nyí Càṅ Dueè, nyí cer nde né ké lètenè biì,

nyí né teèn yon den.

Càṅ biì nde né nyí, bí nde né bò nuàr nyí ndò.

¹⁷ Mo né mân, nyí tueé bí, bí gè mé *wón geè,

bí té njií mé né dulí cór, te nyí weh kwaá ye bí kèbè nyí.

¹⁸ Tele biì nde né nyí;

bò huaán nyí dé sisiib mé dé vèvèh nde né bí ndò, jue nyí Càṅ terreè.»

7

¹ Bò mbei mò, ndéb mé Càn kwa kwaá né béh tieè né cí. Mò né mân, béh yàgà sòm gí veên yoòr beèh, béh den lom njolò Càn ñagásé, béh veéh lom bú mé temé beèh mene.

Vógó-temé Pôl

² Bí temé biì kwá ló mé béh, bò nùàr mò! Béh lé nuaré déi veên bó ná ñgwèh, nuaré déi gule beè beèh bè ló ñgwéh, béh nuaré déi lòu bèlè ñgwéh ndò. ³ Mò béh né mân nyagá, béh nyàgà ñgwéh ye ju a, siè bí. Dé sâ ndóg! Lòu sam, temé beèh né bí. Né ka faá mè lé naá gii bí tueé nò, né mene dé yilii mé dé kuû doón, béh bí né kóó. ⁴ Temé mò né lom ké yoòr biì, mè sagár né mé bí. Te dàm gèr mé né béh kwa laré doón, temé mò lè kú ñgwéh, mè kuú seér cu né mé vràb dé kuû.

⁵ Mè tueé bí, béh wa mene ké Masedinà, bèh dù lé teèn ná ñgwèh. Béh lé naâ mé lègè kwaré; kèb cieè lègè o, kèb lè veéh o, lé naâ béh seé weh. ⁶ Mé ñjéh mene, Tite yeé waà baá, yo taré cu béh. Sâ doón, Càn Yilii nùàr lé béh ter soóm naâ kóó. ⁷ Gí cégé ñgwéh dé waâ Tite ndò. À lé naá cuù béh tueé ye béh a, temé nyí né lè mé bí nòré dé gècèn. Lòu sam, bí ye bí gwaán lom né mè ñenê, wa bí né mé yímé njolò, bí né jomo mò ma. Mòn, bò nùàr mò, temé mè ká lè sagár seér aá lòu.

⁸ Mè né kóó ye, mvù mò lé naâ bí temé lè boó yulá. Mè lé naâ cí nyamé ndò, ye temé nde né bí lè mé ñjéh yilí weh. Mé ñjéh mene, mè nyàmè cú, mè né seér lòu samé. ⁹ Mè dé yulá-temé biì sàmè ñgwéh, mè samé seér aá, ye bí mé ñjéh kweéh seér aá temé ma. Lòu sam, mvù mò hèllè lé bí veên bó ná ñgwéh; Càn mé yulá-temé biì hèllè boó seér né seé. ¹⁰ Yulá-temé dé Càn né yeé môn.

À temé nùàr kweéh seér yeé mé ñjéh, te nùàr nde ye yili yuo. Sâ nùàr a, té mbaá nyàmè kú. Yulá-temé de wôn, nùàr mé ñjéh ku seér né cio.

¹¹ Bí ñéné ñgwéh ye, yulá-temé biì hèllè baá seér kènè ñjéh seé beè Càn wa? Yulá-temé sâ lé naá seér bí temé ter jogó kwaá, nùàr kàn baá sòn seèn mé be seèn se. Veéh lé naâ bí sie, bí sòm kwaá njiú nùà veên hiin, bí gwaán seér cu ngòr mò, bí né teèn boóg, ye te nùà hèllè ñene gèr mé ñjéh. Sâ doón, bí tueé ñagá né sòn biì, ye be biì teèn sam ma. ¹² Mè tueé bí, mè lé naá menè bí mvù dé jomò nyagá njiú, lé felè nùà veên doò ná ñgwéh; lé felè nuaá mé à naâ bú veên boó, ná ñgwéh ndò. Lé naá seér ye te bí ñene kò mé yilí Càn, ye bí né béh gwaán. ¹³ Bí yeé baá ñenè kóó, yo béh hèn taré cu né mé ñjéh ndò.

Mé dé sâ gí lòm ñgwéh, béh tétég samé cu né mé vógó-temé Tite. Lòu sam, ye bí né lom nyí yo mé gècèn mene boó taré. ¹⁴ Sâ tueé né ye, púnò mé mè lé naâ toò seèn mé yilí biì punó doò, lé naâ teèn yilá, ye né ngòr gècèn, wa né faá ngòr gècèn mé béh lé tueé naâ bí ma. ¹⁵ Lòu sam, à lé naâ ké yoòr biì waá, bí bene nde bú faá nùàr nò kwa weh, bí né tie faá cí nò ñgweé. À né cí munó njiú, vógó-temé boó bú ñjéh. ¹⁶ Mè né lom mé vógó-temé dé gècèn ndò, ye mè né kwàgà biì yieé.

8

Be haá

¹ Bò nùàr mò, béh ye te bí ñene kò húóm-temé Càn mé né ké Masedinà lètenè bò Yeésò bò ndò. ² Bó lé naâ gèr faá gèr nò ñenè; mé ñjéh mene, bó lé naâ yoòr yoló kwaá njiú, bó mé ñjéh samé seér cu lòu. Bó né mene bò saám bò,

bó kàgàlòn seé Càṅ haá lom mé be fá. ³ Mè tueé bí, njèh faá há-be nɔ, bó lé naá mé terreb bɔ̀n mene haá, bó né ménâ mé kàgà-ndòn bɔ̀n haá yɔ̀gɔ̀ keéh. ⁴ Bó né cu béh teèn lòu bɔ̀n yíi, ye béh há bó ceér, te bó yíi be te seé sâ ndɔ, te gam bɔ̀ Càṅ bɔ̀ ké Judê ma. ⁵ Dé sâ yɔ̀gɔ̀ keéh cu baá-re faá béh lé naá munó nɔ: bó lé jògò temé kwaá njií naá mé Fehtoò beèh, bó kwaá njií mé béh ndɔ, bó kwaá njií lom faá Càṅ gwaán nè nɔ.

⁶ Béh Títe hèn bɔ̀n kuú né dé cî, ye bú a, kúkùr seèn, à ndé cú ké lètenè biì, te seé mé à lé bɔ̀n lòò naá doò, nde den méménâ; bú a, ndé bilí wèh kàgàlòn dé biì ndɔ ma. ⁷ Mè né kɔ̀ɔ̀ ye, bí né gi te seé Càṅe ṅgulí, bí mé Yeésò kwaá njií né temé cén, bí né njèh kɔ̀ɔ̀, bí né tueé kɔ̀ɔ̀ ndɔ, bí te seé Càṅe tegé né lòu, bí né mé temé beèh lè. Sâ mɔ̀ né mân, bí ṅgulí yùò kélâ mé te seé kàgàlòn mene, bí haá lom be fá doòṅ.

⁸ Mè bí lòu tágá ṅgwéh ndɔ; sâ mè ye te bí ke weh yoòr bɔ̀ déi, bí feh keéh gèh dé mé gwaán biì né yieé. ⁹ Lòu sam, bí né gi húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò kɔ̀ɔ̀. Nùà sèsàm né bú. Mé njèh mene, à lé nùà saám ṅa seér naá felè biì. Njua mé à lé naá ménâ bɔ̀ɔ̀, te bí nde ye bɔ̀ sèsàm bɔ̀ mé saám seèn hèllè ṅaá.

¹⁰ Mɔ̀ né mân, mè dé mò ye: seé mé bí lé bɔ̀n lòò naá nyemà léilè hèn, bí bó ndé dèn mé njèh toò. Bò toò jògò bɔ̀ te seé hèn lé naá bí; bí lé seé hèn gwaán lɔ̀gɔ̀ naá kɔ̀ɔ̀. ¹¹ Bí tégɔ̀ cú teèn mé terreb te seé sâ mboón, faá bí lé ye bí nde né bɔ̀ɔ̀ nɔ. Bí kwa mene kei, bí há cí. ¹² Lòu sam, njií mé bí kwa keéh né beè, mɔ̀ bí né Càṅ mé vɔ̀gɔ̀-temé mene haá, à nde né weh. Mɔ̀ bí mé njèh beè sam, Càṅ túé ṅgwéh ye bí há nyí ndɔ.

¹³ Bí té mùnò, ye béh ba né bí lòu, te bí die saám felè bɔ̀ déi. Sam, mè ye te bí bó den seér kèi cén. ¹⁴ Kènè bí né mé njèh beè, bí há bɔ̀ɔ̀ mé njèh sam teèn. Lòu mé bí mé njèh sam cuú, te bó ndeè gam bí teèn te den gi kèi cén. ¹⁵ Te mvù Càṅe né ménâ nyagá den ndɔ, ye:

«Nuaá mé lé naá yáb kókoó kwa lé túnú ná ṅgwèh.

Nuaá mé lé kwaá naá ṅgób lé cùè ṅgwé ná ṅgwèh ndɔ.»

Títe mé bɔ̀ mbeí déi fá

¹⁶ Kùsèm Càṅ Dueè. À lé bɔ̀ɔ̀ naá kɔ̀ɔ̀ te Títe nde ye bí mé temé seèn mene gam, à teèn bɔ̀gɔ̀ lom dé bɔ̀gɔ̀ faá béh nɔ! ¹⁷ Béh yeé baá bú dua ye bú a, ndé ké yoòr biì, à gwaán ndɔ. Sâ à lé toò baá giì mé kàgà-ndòn sâ lè. ¹⁸ Béh ye te bɔ̀ nuaré déi nde kɔ̀ɔ̀. Nùà sâ, bɔ̀ gwà Càṅ bɔ̀ né yeé bú kei, ye à né seé Njàgà Bagaà bɔ̀ɔ̀ húóóm. ¹⁹ Béh bú mé dé cén sâ témá cégé ṅgwéh, bɔ̀ gwà Càṅ bɔ̀ lé balé som cuú naá bú kɔ̀ɔ̀, ye te béh bó go, à bilí gam béh kàgàlòn teèn, te húóm-temé Fehtoò beèh ṅené ṅagá mé njèh, te bɔ̀ nùàr ṅene kɔ̀ teèn, ye temé beèh né yoòr bɔ̀n ndɔ.

²⁰ Kàgàlòn sâ né kàgàlòn mé yilí, béh né lom bú ke nyegé, te nuaré déi béh teèn nàm cú; ²¹ te béh yuo bɔ̀ gècèn bɔ̀ beè bɔ̀ nùàr, dèn lòm ṅgwéh beè Fehtoò beèh.

²² Béh né cu bó òm beèh déi jomo som kwaá, te bó bó nde. Béh lé naá giì nùà bú sâ kweé nyegé, temé seèn cu doòṅ né te seé Càṅe. Temé seèn kènè né cu yoòr biì ndɔ, à teèn tegé ṅeí seér né dé tegé. ²³ Dé Títe, à né mbeí seé mò, béh bú seé bɔ̀ɔ̀ yeé kɔ̀ɔ̀, te gam bí. Dé bɔ̀ fá bɔ̀ jomo seèn doò, bɔ̀ gwà Càṅ bɔ̀ tema né bó kɔ̀ɔ̀. Bò nùàr nde né bó ṅené, bó seén *Kristò.

24 Bí fèh kèh be gwaân felè bò nùà hên, te bò gwà Càṅ bò mé lé temá naâ bó doô ñene kɔ teèn, ye né gècèn, béh felè biì mbaá sàgàr kú ṅgwéh.

9

Be haá mé vràb mene

¹ Gàm mé béh nde né mé bò Càṅ bò ké Judê temá njií doô, né gi tieè biì, kɔ mè nyagá sɔɔ cu bí lòu wa? ² Mè né gi kɔɔ ye bí lé gwaân naâ kɔɔ, ye bí nde né bó gam. Mè mé njéh ké toò bò Masedínà bò punó gi aá kèn ndo, ye bó a, bò mbeí beèh ké Akayí né lom te gule, wa bó lé kàgàlòṅ sâ bilí duɔóm naâ nyemà léilè ma. Bò Masedínà bò yeé nde ṅgweé njií mân, bò nùàr ṅgún sagár gi ye bó nde né be teèn yíí ndo.

³ Mè bí Títe bó bò mbeí hên tema njií kuú né dé cì, ye te bí nyegé kwaá gi bò njèh dɔɔṅ doó. Mɔ béh ndeè waá baá, te bó mè nyeén mé púnò mò hèllè siè cù. ṅgweéh mè lé naâ tueé ye bí baá gi te gule mà. ⁴ Mɔ sam, béh bò Masedínà bò ndeè né waá, kàgàlòṅ hèllè née bilí ṅgwéeh ye, sâ mè nde né njolò boòn gúlí. Mɔ né môn, sé tagá bí wa? ⁵ Mè yeé ñene aá ménâ, mè ye, kɔ mè boṅ bò tagár bò hên, ye bó a, kélá toò, bó ndé kàgàlòṅ mé bí lé naâ tueé sâ bilí kwaá ma. Mɔ né mân, sâ mè ndeè né waá, mè kwa ye, bí lé naâ mé vɔgɔ-temé mene haá, bó lé bí lòu bá ná ṅgwéh.

⁶ Bí kɔɔ ye: nuaá mé dobo né ṅgɔb dɔɔṅ kwa cu nde né ṅgɔb; nuaá mé dobo né ṅgún, nde né ṅgún kwaá ndo. ⁷ Sâ nùà kàn a, há ká mé kàgà-ndòn seèn, bó té bú lòu bá. Bú a, té lòu há nyàmè ndo. Lòu sam, Càṅ gwaân kela né dé nuaá mé haá ṅgulí né lòu. ⁸ Mè tueé bí, Càṅ né Càṅ ṅgulù, à né mé terreb dé bí njèh dɔɔṅ

haá larè, te njeré déi bí sám cù, te bò njèh fu bí beè, bí boó laré seé bebagaá mé njéh cu dɔɔṅ. ⁹ Né te mvù Càṅe ménâ nyagá den ye:

«Nùà bagaà né yeé bò saám bò be haá.

Húóm-temé seèn né dé cu dɔɔṅ.»

¹⁰ Càṅ nuaá mé né yeé nùà kíe-boór gèh njèh haá, né bú yáb haá, nde né bí ménâ haá ndo, te beè biì merré den lòu, né mé tàb be fà waá ndeé, ¹¹ né bí wulú, bí né bò déi teèn haá. Kàgàlòṅ mé bí nde né bò nùàr beè haá kèh sâ nde né bó yoòr huɔóm, te bó seèn Càṅ mé njéh.

¹² Bí kɔɔ ye, kàgàlòṅ mé bí nde né haá sâ nde né bò Càṅ bò gam. Dèn lòm ṅgwéh bú sâ; bò nùàr ṅgún nde cu né Càṅ mé njéh seèn ndo. ¹³ Há-beè bí sâ nde né feh kèh ye bí né bò ṅgwé-tie bò, bí né Njàgà Bagaà *Kristò mé temé cén sie ma. Mɔ baá ménâ, te bò nùàr seèn laré Càṅ, bó ye bú a, bí bó njèh haá naâ be fà, bí né bò nuaré déi ménâ haá ndo ma. Bó nde né bú ménâ vra. ¹⁴ Bó nde né bú felè biì dua, temé boòn jɔgɔ le yoòr biì, ye lòu sam, bí lé naâ mé fùgò beè Càṅ kuú, dé tueé sam, wa bí lé naâ bó mé njéh gam ma. ¹⁵ Kùsèm, béh sén bilí Càṅ Dueé; be mé à lé naâ béh haá doô dé meè sam.

10

Pól gwaân né sòn seèn tueé

¹ Né mè Pól, mè né mé bí tueé njií. Bí ye, mɔ mè né ká kwarè biì, mè né nùà dɔlè; mɔ mè kwarè biì sam cuú, mè ṅa nùà salé sé wa? Sâ kúkùr, mè bí boṅ né mé húóm-temé *Kristò nùà dɔlè. ² Bí kwéh sér dene biì, te mè ndeè waá ké yoòr biì, mè ṅàṅ cù. Bò nyeén bò déi né ké lètenè biì tueé gɔ, ye mè bóɔ yeé seé *wón sé wa! Mè tueé bí, mè nde né bó seé weh, mè né gi mé terreb ménâ boò teèn.

³ Dé môn, né môn, béh né gi mé yo bò wónj bò yoòr dág; njèh cén, béh gèh seé dé nùà wónj mé njéh bó ngwéh. ⁴ Bò njèh taàb dé beèh mé béh né taáb mé njéh lieé, faá dé wónj no sam. Bó dé boòn né mé terreb Càṅ teèn. Né mene gbàṅ, béh nde né mé njéh ṅaré som. Béh mé njéh ṅaré yeé bò mùnò nyenyenè ndo. ⁵ Bò njèh púnò mé né ceér Càṅ soló tená doónj, béh nyoló som yeé mé njéh, te bò nùàr ṅene keéh gècèn Càṅ. Né mene mùnò bò nùàr, béh né gi ka Kristò sie kwaá njií. ⁶ Béh baá lom kènè te gule. Mo bí né sòn beèh ṅweé, béh nde né bò dúágá-tie bò seé weh.

⁷ ṅweéh bí njèh ṅene lom né kèb cièé mà. Né tueé bí ndo, mo nuaré déi ye nyí né nùàr Kristò, sà bú a, kó nyégé bagasé ye mè Pól, mè né nùàr Kristò ndo. ⁸ Mo mè né mene bí terreb mé Fehtoò beèh haá naà mè saán keéh, mè fegùli kwá ndé ṅwéh. À lé mè haá naà ye te gam bí; à túé ṅwéh ye mè a, ndé bí mé njéh sie ṅaré. ⁹ Mè gwàn ṅwéh mé veéh sie bí mé bò mvù mò. ¹⁰ Wanóónj, bó né felè mò tueé ye: mo Pól nyagá njií né béh njèh lòu, à né lom njèh tueé jelá dé gècèn. Á sà, mo à baá ká lètenè beèh mé feh seèn, à né lom yuaásé, ṅòr sònò seèn táre bèh ndo. ¹¹ Mè tueé bí, nuaá mé né ménà tueé doónj, bú a, kó nyégé bagasé ye: béh né mene ká dàb, njií mé béh né lòu nyagá doónj, mo béh baá ké kwarè bií, béh boó nde né cí.

¹² Lètenè boòn sà, bò déi né tueé go ye bó né bò kokoò bò, bó né keên ṅgeré. Béh mé bó ṅgeré njií ndé ṅwéh. Bó mòu coré né mé be boòn, bó né feh boòn mé njéh me. Né bò tándugó.

¹³ Dé beèh, mòu mé Càṅ ye béh wá teèn, béh kélá kéké ndé ṅwéh,

béh bò nùàr saán keéh lom né seé mé né beè beèh. Càṅ lé béh mé njéh tema njií naà mé ké lo bií mene. ¹⁴ Cu mé béh lé naà ké lo bií mé Njàgà Bagaà felè Kristò waá, béh lé mòu Càṅ sèlà kéké ná ṅwéh. ¹⁵ Béh mé seé nuaré déi mbaá púnó wèh ndé ṅwéh. Béh ndèm kwaá seér né yoòr bií, ye bí nde né temé yoòr Kristò mé gècèn mene kwaá yaám njií, te seé beèh yam ké lètenè bií faá Càṅ tor kwaá né béh no. ¹⁶ Te jomo sà, béh kwa ye ceér, béh se nde mé Njàgà Bagaà te bò lò dé ké toò ndo. Dé beèh, te seé mé bò déi boó kwaá né kóó, béh teèn púnó yílá ndé ṅwéh.

¹⁷ Né gi te mvù Càṅe nyagá den ye: «Nuaá mé gwaán né punò doónj, bú a, púnó mé yilí Fehtoò beèh.» ¹⁸ Mo sam, bòó mé né seé boòn mé be boòn seèn, Fehtoò beèh njolo teèn kè njií ndé ṅwéh. À njolo ke njií seér nde né yoòr nuaá mé né bú yoòr yilá.

11

Pól bó bò mbòṅ tebê dé nyeèn

¹ Bí ṅwé-re, kènè mè nde aa ṅòr kùlù tueé, bí yóló ká bií môn. ² Mè tueé bí, bòó mé bele yeé bí doò, mè né huer mé bó ṅwa, mè huer kuú né mé temé Càṅ. Mè kulu kwaá gi aa bí dé *Kristò kèn, mè ye te bí den lom ṅagásé faá mbò yàgà mé né yo seèn jolo no, te mè coló njií bí gwà siíb, sà bí née ṅagásé ye. ³ Veéh né mè sie, ye nuaré déi sé waà né, bele se som bí temé yoòr Kristò, faá sàb tánàgà lé naà Evà bele leér som no. ⁴ Mè lòu túé ṅwéh, bò nuaré déi né yeé ké lètenè bií waá, bó né bí Yeésò dé hiin feh mé Yeésò dé beèh sam; bó né bí cúcuí dé hiin feh mé bí cúcuí hèllè kó ṅwéh; bó feh bí Njàgà Bagaà dé hiin mé dé beèh sam; bí né tie teèn felá

njií. Ngweéh sâ bí félá nyégé ká bagasé mà.

⁵ Bí munó né kóó, ye bò nùà hèllè né bò mbòn tebê dé kokoò; mè né dé mò kóó ye, bó mè yógó ngwéh. ⁶ Mè la mene túé nágá kó ngwéh, dé njèh kóó, mè né kóó ye mè né ngàṅ teèn. Ngweéh béh lé naá gií bí dé sâ feh nyegé mà.

⁷ Cu mè mè lé naâ ké lètenè biì Njàgà Bagaà Càn se, mè lé kàgàlòn beè biì wèh bèh, mè lé leéb suagà naâ doó, ye te bí ter yuo seér kóó. Sâ mè lé boó saab naâ lòu wa? ⁸ Ngweéh mè lé kàgàlòn sieé weh seér naâ beè bò Yeésò bò te loó dé hiín, te mè nde ye bí gam mà. ⁹ Ké lètenè biì sâ, mè lé kàgàlòn beè biì dùà ná ngwèh. Bò njií mé lé naá gií mè saám, bò Yeésò bò ké Masedinà lé waà naâ kóó, bó haá mè. Mè lé nuaré déi seé beè há ná ngwèh, mè nuaré déi seé beè há ndé ngwéh ndo. ¹⁰ Felè ngòr hèn mè né lom sagár dé gècèn, ye te tàbè Akayí hèn doón nuaré déi mè gèh vógó-temé hèn lè lùagà sòm ndé cú, mè bí mé gècèn Kristò lè tueé gi aá. ¹¹ Sâ mè mân tueé né dé kei wa? Mè bí gwàn cú wa? Heè ceè, Càn né kóó ye mè né bí gwaán!

¹² Faá mè né mé bí boó hèn, mè boó den nde né ménâ, te bò mbòn tebê dé nyenyeên hèllè ceér punó kwá cú, te bó túé cú ye béh bó né mé seé kèi cén ndo. ¹³ Mè tueé bí, bò mbòn tebê dé nyeên ceré né bó sâ bò! Bó den né mbaá, bó né bò mbòn tebê Kristò ṅaá seér, bó né bò nùàr mé njéh bele go. ¹⁴ Mò bó né mene mân boó go, bú a, té bí ndègè, cu déi *Sátàn mé feh seèn né yeé faá cìlì Càn dé ṅagà nò ṅaá seér. ¹⁵ Sâ mò Sátàn né yeé mân boó, sé tagá bò seé bò seèn wa? Bó nde né faá bò seé bò dé gècèn ṅaá seér ndo. Kwá noón, lòu ju

tenâ, Càn bó seé weh nde né mé seé boòn hèllè.

Gèr mé lé naâ Pól kwa

¹⁶ Mè né cu tueé: nuaré déi a, té mè nùà kùlù yílá. Á, mò bí ye mè né nùà kùlù, sâ bí wèh mè faá nùà kùlù sâ nò, te mè punó weh teèn. ¹⁷ Fehtoò beèh mè dé hèn kóó túé ngwéh, seé kùlù mò sâ ye mè a, púnó ménâ punò. ¹⁸ Mè punó né mé njéh faá bò nuaré déi punó né mé *wón nò. ¹⁹ Ngweéh bí né gi bò kógòn bò mà. Bí bò kùlù bò yolo kòò naâ he? ²⁰ Bó doóm seér mene bí lòu, bí ṅa mene kwer, bó né mene bí bò njèh beè bele yieé, bí né gi yoló kóó; bó seb mene bí lòu, bó né mene bí be njolò yíí, beè biì huóm kela seér yeé cí. ²¹ Fegulì wula mè! Béh yua sela baá-re ndo, wanóón béh sé lé naâ mân boó mà!

Bí kwá mè tueé bí ngòr kùlù: Kènè mè punó nde aá faá bòó mé né punó sâ. Mò nuaré déi baá mé njeré déi punó, mè nde né ménâ punó taré ndo. ²² Bó ye, bó né *Hebreèh. Mè tueé bí, mè né Hebreèh ndo. Bó né *Iseràlà, mè né taré Iseràlà. Bó né bò ndùté ndùtù Abrahâm, mè né ndùté ndùtù Abrahâm ndo. ²³ Bó ye, bó né bò seé bò Kristò, mè né taré nùà seé Kristò. Mò bó ye tútueè, mè né bó mé seé sâ boó yógó. Mè tueé aá kèn, mè tueé né faá nùà kùlù sâ. Ngweéh seé lé tema kela naâ mè mé bó wa? Ké gwà cibì lé den kelà naâ mè mé bó.

Bó lé mé toú mbalé kelà naâ mè mé bó;

te cio cíci lé naâ mè.

²⁴ Ngágá yulà tagár cuòb tarènèà, beè bò *Júf kàn mé kàn, lé naâ mè kwaá. Lé kwaá naâ mè mbei tìn.

²⁵ Bò Róm bò lé naâ mè lobo. Bó mè lobó naâ mbei tagár.

Bó lé naâ mè mbei cén tobé.

Bàtò mè te ndèndèn nòmò su yíi mbei tagár.

Mè nde cén déi cer bilí mé dùà mene gùm cieê.

²⁶ Mé gò dé gulè cu δούη, gèr mè ló ηγwéh.

Né mene dùdùà, gèr.

Né mene ceér dueè, bò yíb wúlá-feèh bò.

Né mene beè bò Júf, gèr.

Né mene beè bòò mé Júf sam, gèr.

Né mene lelo, né mene yeya, gèr.

Né mene dùà te ndèndèn nòmò, gèr.

Né mene beè bò Yeésò bò dé nyeên, gèr.

²⁷ Njèh faá núr seê nò, mè lé naâ ηγweé.

Lóm goô ye, júée nyí.

Nyúá mé cùè né njèh βοó.

Yáb joloò né sâ. Dùlù né sâ.

Saám cògò ye, kéh nyí.

²⁸ Mè kulá caá nde né mé ηgei, cieé δούη felè bò Yeésò bò bèh kàn mé bèh kân temé mè lè diè ηγwéh. ²⁹ Mò nuaré déi yua te ceér Càηe, mè yua taré ménâ. Mò nuaré déi die yila baá te veêne, né mè lè bogó.

³⁰ Mò sé la né mè dé punô haá, sâ mè punó nde né te njií mé né yuaá mò tueé. ³¹ Càη Tele Fehtoò beèh Yeésò né κού ye, mè nyeén túé ηγwéh. Kùsèm seèn. ³² Cu mé mè lé naâ ké Damâs, sâ Arétàs né mgbè κού. Ngómna te tàbe seèn lé naâ bò sóji ké sònò kágà kwaá tená, ye bó siè mè sieè. ³³ Bò Yeésò bò lé naâ mè lè σογο yíi kwaá, bó segé som keéh mè te lón bègò, bó kwaá keéh mè ké cie, te mè nde ye beè seèn mvelé yuo.

12

Njií mé lé naâ Pól njolò ηené yuo kelá

¹ Mè nde né punó, la mene gàm ηγwéh, mè punó nde né môn. Mè kènê punó nde aá mé vuú felè

Fehtoò beèh mé lé naâ njolò mò ηené yuo kelá. ² Mè né nùà Kristò déi κού, né mè. Lan baá nyèma yulá cùòb nèa mé Càη lé weh njií naâ mè ké ter te vulúu, jomo sâ, mè suaga cuù ye. Κο ηγweé, mé gècèn mene, mè lé naá-re ké ter sâ ηaá wa, né-re vuú lé ηené naâ mè njolò κού wa, mè κό ηγwéh. Càη κο lom né dé sâ κού.

³ Mè tueé cu né ye, mè né κού ye, mè hèllè lé naâ ké mbar Càη ηaá waá, mè né cu tueé ndò ye, κο ηγweé mé gècèn mene, mè lé naá-re ké ter ηaá sâ, wa né-re vuú lé ηené naâ mè njolò κού wa, mè κό ηγwéh, Càη κο lom né dé sâ κού.

⁴ Bò ηgòr mé nùàr fèlà kòmò ndé ηγwéh, mè lé naâ ké teèn ηγweé; né jolo mé nùàr tueé ηgòr sâ ndò.

⁵ Mè punò lom nde né mé mè nùà Kristò hèllè, mè mé dé felè mò punó ndé ηγwéh. Mò mè nde né mé dé felè mò punó, κο mè punó seér felè bèh yuyuaá mò. ⁶ Mò mè tueé mene ye mè nde né punó, mè nùà kùlù sam, mè tueé yíi né teèn. Mé njèh mene, mè gwàn ηγwéh punô, te bí mè weh lom faá bí né mè ηené, bí né mè ηγweé nò, te mè beè biji nùà κού mé vuú mò hèllè ηá cú.

⁷ Mè tueé bí, felè bò njií mé Càη lé feh keéh naâ mè δούη, mè sé naâ nùà punò teèn ηaá. Njèh cén, Càη nde mè haá seér cu gèr te den yoòr mò faá ηgwaga nò, njege lom mè faá seé *Sátàn nò, te mè bèh punò hèllè kwà kéh cú.

⁸ Mè lé naâ Fehtoò beèh teèn dua, mè dua bú mbei tagár, ye bú a, sòm mè njèh hèn yoòr teèn. ⁹ Ye mè a: mè né fùgò beè nyí kuú, mè κό cégé dé mò cí, nde né mè wulú; wa ko nùà baá yuaá, terreb nyí ηené ye yoòr seèn ma. Mò né mân, mè né lom mé vógó-temé dé gècèn, mè punó seér nde aá mé yuaá mò hèllè lòu, te terreb

Kristò kurú nyegé mè kóó. ¹⁰ Sâ kênê, mè samé seér nde aá mé yuaá mò dé samé. Né mene séb, né mene núr, né mene bònò, né mene dà m gèr feh hihiné, mɔ né felè Kristò, mè samé seér nde né mé njéh dé samé. Lòu sam, kɔ mè baá yuaásé, te mè den ye tarésé.

Nyamè Pól felè bò Korènt bò

¹¹ Mè né mene nua kùlù mân ñaá dɔɔŋ, bí haá né mè sònò kóó. Ngweéh sòn mò sé lé tueé naâ bí mà. Mè sé né mene njéh mbaâ, bí kóó ye, mè ka bò mbòŋ tebé dudueèr bìi hèllè sam. ¹² Bò seé mé né tueé ye, mè né mbòŋ tebé dé gècèn lé naá gù ké lètenè bìi ñené, mè lé naâ fém mé cìe hihiné bɔó, mè né sèŋ kwaá, mè sèŋ kwaá lom dé fí. ¹³ Mè lé naâ bí hiín weh kwaá, mè weh kwaá bò Yeésò bò te lóó déi hiín wa? Kɔ bí jue né-re yáb, dé sâ mè lé bí dé bìi bíe ná ngwêh, ye te bí kì cú. Ngweéh sâ mè lé saàb naâ lòu mà, bí kùlú ñjì-re bìi dèh doó, bí té ndé.

¹⁴ Mè baá cu gò ké yoòr bìi kaga; sâ baá dé mbei tagâr. Mɔ mè wa cuù mene ké yoòr bìi, mè ka bí dé yáb kì ndé ngwéh. Mè gwaán kela né gùm bìi, njéh bìi sam. Bò huaán njéh kóó fón bèh, te koó bò tele; bò tele fón seér yeé njéh kóó, bó koó bò huaán. ¹⁵ Ká beè mò, mɔ mè né mene bò njéh mò felè mò sòm gù, mè sòm bilí mé yòŋ mò mene te gam bí, nde né mè yoòr sagár. Mɔ mè né bí gèh dé hèn gwaán, sâ bí temé yoòr mò sòm waga seér nde né lòu wa?

¹⁶ Bí kóó ye, mè lé bí yáb bíe ná ngwêh ye te bí kì cú. Mé njéh mene, nuaré déi túé ndé ngwéh ye mè lé bí njéh beè bele weéh naâ lòu wa? ¹⁷ Á sâ, mè lé naâ bò nuaré déi ké yoòr bìi temá ñjì; cén déi lé naâ bí njéh beè bele weh wa? ¹⁸ Mè lé ye Títe a, kúkùr ndé ké yoòr bìi, mè sòm kwaá bú

mbei déi jomo. Sâ bí ye Títe lé naâ bí njéh beè bele weh wa? Dé sâ ndóg! Ñjì mé mè lé bɔó naâ, Títe bɔó lom né cí. Te dene beèh toò bìi, béh bú né mé temé cèn.

¹⁹ Kɔ ngweéh dàb baá teèn mé bí né munó den, ye béh toò bìi hèn tena den né sòn beèh wa? Sâ mè tueé bí, bò mbei mò, cí sam. Béh tueé né dé beèh toò Càŋ faá *Kristò gwaán nè nɔ. Sâ dɔɔŋ béh ye te bí kwaá yam ñjì gí temé yoòr seèn. ²⁰ Mè né veéh ye, mè sé ndeè wa né ké yoòr bìi, mè bí faá mè né gwaán nɔ, kwà ngwéh; bí mè faá bí né gwaán nɔ kwà cú wâ? Lòu sam, mè né jógó mé huer ké lètenè bìi veéh; mè né sâ bò kèrrè mé séb veéh; mè né júéb bò púnò mé ngare veéh ndɔ. ²¹ Mè né veéh ye, mè sé ndeè wa né ké lètenè bìi, mè gulí kuú mé bí, mè keré die toò Càŋ ndɔ. Sâ mè nde né mé yúé yueé kuú. Né felè bɔó mé né lom veèn bɔó, bó temé kwéh sér ngwéh doò: bó né te veèn jóú yilá, bó né yàgà bɔó tobó gɔ, sár né lulí ndeé den, mè veéh né cí.

13

Bèh tagá ceré

¹ Mè nde cuù né ké yoòr bìi ndeé, sâ baá dé mbei tagâr. Mɔ béh nde né ju dé kàn tená, kɔ bɔó mé lé naâ ñené né doó nua fà mé tagár, faá mvù Càŋ tueé nè nɔ. ² Mè lé naâ bí njeré déi te gò mò dé jomò tueé. Bɔó mé lé bɔó naâ veèn, mè lé naâ bó tagá, mè taga lɔ bò déi ndɔ. Mè né mene ká dàb mân, mè né cu bí tueé ye bí a, mɔ mè ndeè waà baá ké yoòr bìi, mè nde né bò sâ bò gèr feh keéh. ³ Bí ye te bí sònò mò ñene kɔ ngòr *Kristò. Bí nde né ñené ndɔ. Mɔ Kristò baá seé seèn lètenè bìi bɔó, à lòu yúa sér bèh, à taré seér yeé dé taré. ⁴ Né môn, bó lé naá gù bú

te toû faá nùà yuaâ nɔ fagá njií. Càn mé ngeér sam, à baá cu làn. Né mé terreb Càn. Béh bòó mé né yoòr seèn nyɔgɔ ndeé, béh né gi yuaásé môn ndɔ. Mé njéh mene, lètenè bìi béh né làn faá bú nɔ. Né mé terreb Càn ndɔ.

⁵ Bí múnò nyégé mé feh bìi bagasé! Mɔ bí né te ceér Cànge ngulísé, bí nde né ñené kɔó. Bí kó ngwéh ye Yeésò Kristò né te temé bìi wa? Sâ ko bí ka ngúlí ngwéh lòu, wanɔ́ŋ à né gi te temé bìi.

⁶ Mè né ndèm kwaá, ye bí nde né ñené kɔó ye béh né dé beèh ngulísé. ⁷ Béh né Càn felè bìi dua, ye bú a, gam bí, te bí veèn déi mé be kè mà cú. Béh feh beèh mé njéh cí ngwéh ndɔ, béh mé njéh yueé seér né bí. Seé beèh la mene njolò bò nùàr ñéné ngwéh, béh dé sâ tán ngwéh. ⁸ Lòu sam, béh gwaán lom né gècèn, béh bú gè jomo sì ló bèh. ⁹ Mɔ béh né yuaásé, né béh yoòr lòu huɔóm seér, te bí taré seér kɔó, bí den lom ñagásé. Béh Càn dua yeé ménâ. ¹⁰ Mè né mene ká dàb, mè bí nyagá njií né te mè ndeè waà, sâ bí kweéh seér gi aá, mè bí lòu ndè cú. Mè né kɔó ye, Càn lé naâ mè terreb jege haá, à lé mè haá naâ, ye te gam bí, à túé ngwéh ye mè a, ndé bí mé njéh sie ñaré.

¹¹ Sâ bí dèn bá-re, bò nùàr mò! Bí lègè lòm tég te bí den ñagásé, bí né lètenè bìi toó kuú. Bí dèn mé sòn cèn, bí dèn mé dolé ndɔ. Te Càn húóm-temé mé haá yeé dolé kurú nyegé bí.

¹² Bí bié kú lètenè bìi mé húóm-temé Kristò lè. Bò Yeésò bò dɔ́ŋ ye bíé kéh bí ndɔ.

¹³ Fùgò Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé húóm-temé Càn a, ká siè bí beè. Cúcuí Ñagá a, kúru bílí bí dɔ́ŋ.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò te tàbè Galatí

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mbòn tebê mé bò nùàr mè kóó témá ná ngwèh, mè jomo nuaré déi kélá ná ngwèh ndò. Né Yeésò *Kristò bô Càn Tele seèn nuaá mé lé komo soóm naá bú lè cío sie kwaá né mè kóó. ² Béh bò mbei mò mé né gi ká kwarè mò doón bí mvù hên nyagá njí né kóó, béh tema njí né mé bí bò Yeésò bò mé bòn hihiné te tàbè Galatí doón, béh né bí bieé. ³ Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bô haá bí dolé. ⁴ Bú Yeésò Kristò mé feh seèn lé naá te veèn beèh yilá kuú, à lé ménâ bóó naá, ye te nyí yili som béh faá Tele beèh Càn gwaán nê nò, wanóón *wón baá ve. ⁵ Kùsèm terreb Càn a, sùmù yùò kélà cie dé kèi cên. È môn.

Njàgà Bagaà né lom cén

⁶ Né mè lòu geí loó; wanóón Càn né bí yilá, te bí nde fùgò beè *Kristò kuú, kwar cén bí né seér bú durá si loó, bí nde te Njàgà Bagaà dé hiín faár yilá nò. ⁷ Mè tueé bí, bò nùàr bí feh ter bóó ñellé né kóó, bó ye te bó kweéh seér Njàgà Bagaà felè Kristò mé dé hiín. Mé gécên mene bí kóó ye, Njàgà Bagaà déi teèn sam gùm doón. ⁸ Mò nuaré déi wàà, né mene béh, né mene cili Càn déi suagà né ter kóó, à tueé seér bí Njàgà Bagaà dé hiín, dé mé béh lé naá bí tueé hên, à bí cí túé ngwéh, sâ Càn a, dúágá bú! ⁹ Béh lé naá gií bí mân tueé ndò, mè hên ferré cu né bí dé ferrê, ye bí a: mò nuaré déi wàà, à né bí Njàgà Bagaà dé hiín tueé seér, dé

mé bí lé naá gií ngweé, à bí cí túé ngwéh, sâ Càn a, dúágá bú!

¹⁰ Bí ye, mè mân tueé kuú né te bò nùàr seèn mè mé njéh wa? Hôs, mè yueé lom né gam dé beè Càn. Á sâ, mè ye te huòm bò nùàr yoòr mé mè ndò wa? Mò mè sé la ye te mè huòm cu bò nùàr yoòr, mè tueé bí, mè sé née nùà seè Kristò nà ngwéeh ye.

Gèh dé mé Pôl lé ñàà naá mbòn tebê teèn

¹¹ Mè tueé bí bò nùàr mò: Njàgà Bagaà mé mè né se hên, nùàr lé bú kóó si ná ngwèh. ¹² Mè lé bú beè nuaré déi wèh ná ngwèh, nuaré déi lé mè bú kóó fèh ná ngwèh ndò. Yeésò Kristò mé feh seèn lé mè Njàgà Bagaà hên feh loóm naá kóó.

¹³ Bí lé naá gií njàgà denè mò dé léi toò ngweé, sâ mè née te tòu bò *Júf ye. Bí lé naá ngweé, ye mè lé naá bòn bò Yeésò bò gèr mé terreb mene feh, ye kò bó ñellé yuo aá, temé mò dolé ye. ¹⁴ Bò Júf mé né kèi mò doón, mè lé naá gií bó mé gènnè beèh kóó yóó. Mè tueé bí, tòu bò jògò bò lé mè yoòr yila loóm naá faá seé mò nùà njèh nò.

¹⁵ Kàmber sâ Càn mé húóm-temé seèn lo mè balé kwaá gi aá kèn, à lo mè balé kwaá naá sâ bó née mè ñàr ngwéeh ye, ye te mè ndeé ña nùà seè nyí ma. ¹⁶ Cu sâ yeé wulu baá, ye nyí nde né mè Njuna nyí feh ñagá, te mè nde bú ké lètenè bòó mé Júf sam saán yon ma. Á feh ñagá mè ndò. Mè tueé bí, mè lé ndé ná cù sòn nuaré déi bieé soó. ¹⁷ Bò mbòn tebê mé né gi ké toò mò, mè lé ké Jerusalem yoòr bòn ndé ná ngwèh te mè bie nyegé lòu ndò. Mè lé nde seér naá te tàbè Arabí; jomo sâ mè nde cu ké Damàs.

18 Nyemà tagár yeé kela baá, mè nde ye ké Jerusalem yoòr Piêr, te béh bú meh. Mè yeé wa baá, mè cer ké sâ sóndè fà. 19 Mé njéh mene, mè lé mbòŋ tebé déi ké teèn ɲéné ná ɲgwêh ndo, lé gi cegé naâ Jâk, ðim Fehtoò beèh. 20 Mè tueé bí, njií mé mè né bí nyagá hên, Càŋ né ɲené, mè nyeén túé ɲgwéh, né ka môn jég. 21 Te jomo sâ mè nde ye te tàbè Sirí bô Silisí. 22 Bòŋ bô *Kristò bô dé ké Judê lé mè kó ná ɲgwêh, 23 bó lé ɲgweé cegé naâ ɲjàgà mò mé bó né tueé ye: Nuaá mé lé naâ béh seé weh, ye te nyí wula ceré sòm béh doò, ɲjàgà Bagaà hên tueé den cu aá bú ma. 24 Yeé baá mân, bó yila baá-re Càŋ felè mò seèn ndo.

2

Pôl bó bô mbòŋ tebé déi

1 Nyemà yulá cùòb nèa yeé kela baá, mè cu cu ké Jerusalem, bēh Bàrnàbàs lé naâ kóó; mè weh sie Tite beè ndo. 2 Càŋ lé tueé naâ kóó, ye mè a, ndé ké teèn ménâ. Wa ké teèn, béh bô kokoò bô lètenè bô Yeésò bô nde bēh ndòŋ-ndòŋ, béh den bilí teèn, mè tueé bó gèh dé mé mè né yeé ɲjàgà Bagaà lètenè bôó mé Jûf sam doò se, te bó ɲgweé ko, wancóŋ seé mò dé jomò mé dé toò mene nde né lòu sibí le. 3 Béh bô Tite lé naâ kóó. À né mene nùà Greèk, à mene *ɲgór ɲób ɲgwéh, mé njéh mene bó lé cí tán só ná ɲgwêh. 4 Bô mbeí seé beèh dé nyenyenè lé né mene lètenè beèh tueé fòré go, ye ɲób bú ɲgór ɲòòb, mé njéh mene lé yíé ná ɲgwêh. Sâ, bô sâ bô hèllè lé naâ lètenè beèh sulá yilá, bó né dene beèh te ceér Yeésò Kristò kweé, ye te bô ɲene dene mé béh né mé feh beèh den sâ. Bó lé ye, ko bēh den den ka *sóu bô Jûf ma. 5 Càŋ mé ɲgeér sam, bó lóŋ beè beèh kwà ɲgwéh dé ndôg,

béh ye te ɲjàgà Bagaà mé gècèn seèn yoòr den le ter kóó, bí ɲgweé lom cí.

6 Dé bô kokoò bô jògò, bó né bô kokoò bô njolò bô nùàr, mè dé sâ tán ɲgwéh, beè Càŋ nùàr doóŋ né gi kèi cén. Bô kokoò bô sâ, mè yeé se ɲagá baá seé mò toò bòòn ménâ, bó pòŋ ndo, bó ɲjeré déi teèn túé yí cú. 7 Bó ɲene ko seér cu lòu, ye kàmbér Càŋ lé naâ bēh Piêr ɲjàgà Bagaà beè jege kwaá bòn; wa Piêr nde né dé seèn ké lètenè bô *Jûf, mè nde dé mò ké lètenè bôó mé Jûf sam ma.

8 Né bòn, Càŋ mé lé haá naâ Piêr terreb, à tema njií bú ké lètenè bô Jûf doò, haá cu né mè terreb mân kóó, à tema njií mè dé mò ké lètenè bôó mé Jûf sam. 9 Bô Jâk mé Piêr bô Jân mé né bô kokoò bô lètenè bô Yeésò bô yeé ɲene ko baá ye, mè hên bôó lom né seé jéjég mé yuoó naâ beè Càŋ ménâ, bó haá bēh Bàrnàbàs be, ye béh bó né mé sòn cèn, wa béh dé beèh ndé cú ké lètenè bôó mé Jûf sam, te bó nde dé bòòn lètenè bô Jûf ma. 10 Njèh cén, bó ye béh a: kúkùr beèh, béh té bô saám bô te bòn bòòn nyèn, béh gàm bó gaàm ma. Sâ né njií mé mè lé naâ feh mé njéh fagá ndo.

Pôl bô Piêr ké Antiòs

11 Cu mé Piêr lé waà naâ ké Antiòs, mè lé naâ bú njolò bô nùàr yaga. Lòu sam, à lé naâ bôó saáb. 12 Sâ, cu mé à lé waà naâ ké teèn, bó bôó mé Jûf sam lé yieé bilí beèh kóó. Jomo sâ Jâk tema njií bô nuaré déi ndo; bó lé naâ dé bòòn lètenè bôó mé ye ko *ɲób ɲgór ɲòòb doò. Bó yeé waà baá, veéh sie yogó Piêr mé bó, à som yo seèn ndo, bó bô mbeí mé Jûf sam hèllè yíé bilí cú. 13 Bô Yeésò bô mé né Jûf yeé ɲene aá ménâ, bó sòm yo bòòn faá Piêr ndo. Te

gùm Bàrnàbàs mé feh seèn nde cu ye-re ménâ bɔ́ɔ gobó, bó bó dɔ́ɔn som gi yo bɔ́ɔn.

¹⁴ Mè yeé ñene, bó jéjég faá Njàgà Bagaà né tueé nɔ̀ gò dilí cú, mè tueé ñaré njií lom Piêr cicie toò bò nùàr dɔ́ɔn, mè ye bú a: Wò né gi kɔ́ɔ ye nyí né nùà Jûf, wa dene nyí né faá nuaá mé Jûf sam nɔ̀ ndɔ; wò kɔ̀ gi aá ye nyí faá nùà Jûf nɔ̀ dèn cú. Keí mé bɔ́ɔ, wò ye bɔ́ɔ mé Jûf sam a, kɔ̀ dèn jí faá bò Jûf nɔ̀ wa?»

Né mene *Jûf, mene Jûf sam, cegé né beè ndèm

¹⁵ Béh né gi dé beèh bò Jûf dé ñàr lè, béh te gèh bɔ́ɔ mé ceér Càn kó ñgwéh yuò ná ñgwèh. ¹⁶ Mé njéh mene, béh kɔ̀ né ye, Càn nùàr nùà dilí yilá lom né mé temé seèn yoòr Yeésò *Kristò kwaá njií, dèn ñgwéh mé *sóú bele komò. Né mene béh, béh né gi temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií, te Càn nde ye béh bò didilí bò mé njéh yilá, dèn ñgwéh mé sóú beleè. Lòu sam, nùàr nùà dilí ké toò Càn mé sóú ñá ndé ñgwéh.

¹⁷ Béh bò Jûf ndèm mé Kristò kwaá njií kuú né, ye te béh den njolò Càn dilísé, béh ndèm mé sóú kwá ní cú. Sâ béh né gi ñené kɔ́ɔ, ye béh né mé veèn yoòr faá bɔ́ɔ mé Jûf sam ndɔ. Á, sâ tueé baá-re ye Kristò né gwaán ye veèn a, yám ndé sér toò wa? Dé sâ tɪndɔ̀g ndɔ! ¹⁸ Ñgwéh mè lo naá sóú ké jomo kaáb si njií mà. Mɔ̀ mè hèn mena den cu né sóú mé mè lé naá giì doó kaáb si doò, sâ mè beè Càn kuú den cu né sóú hèllè mé be mò. ¹⁹ Lòu sam, sóú lé mè te cio lu yíí naá kɔ́ɔ, mè beè seèn baá seér faá komó nɔ̀, te mè làn den seér te ceér Càn. Lòu sam, bó lé ké te toú faga bilí naá bèn Kristò. ²⁰ Mɔ̀ mè kènê nées mene làn ye, sâ mè sam cuú; yoòr mò

baá seér yòñ dé Kristò. Dene mò ká lè wón hèn baá seér dene dé ndèm mé Njunà Càn kwaá njií. À lé mè gwaán naá kɔ́ɔ, à lé felè mò kuú naá kɔ́ɔ ndɔ. ²¹ Ndóg mè fùgò Càn faá ñjèh mbaá nɔ̀ wèh ndé ñgwéh. Mɔ̀ sé la ye nùàr nde né nùà dilí ké toò Càn mé sóú ñaá, ñgwéh sâ Kristò kuú vu né dé lòu mà!

3

*Sóú wa, ndèm wa?

¹ Kòcò, tándugó Galatí bò! Nèi bí mân yieé wula caá né kɔ́ɔ, mé bó se nyegé gi mene bí cio Yeésò *Kristò ké te toú, bí né lom ndugó ñeí doò? ² Mè gwaán lom né bí ñjèh cén bieè, bí jògò túé ke mè ye: Càn lé bí Cúcuí seèn tema njií naá felè sóú joloò wa, lé naá felè temé te Njàgà Bagaà kwaá njií wa? Mè tueé bí, lé naá seér felè Njàgà Bagaà mé bí lé naá ñgwéé, bí kwaá njií temé teèn doò. ³ Bí mân ndugó caá né dé kei? Bɔ́ɔ né naàn mé bí lé ducóm nyegé giì mé Cúcuí Càn kpóg, kènê bí lòò cí, bí bɔ́ɔ seér cu aá mé feh bìí wa? ⁴ Bí lé naá gèr felè Njàgà Bagaà ñené. Sâ tueé né ye, bí lé ñene kuú naá dé lòu wa? Ñgwéh dé lòu sam ñgwéh mà. ⁵ Mɔ̀ Càn né bí Cúcuí seèn haá, à né bò fém lètenè bìí bɔ́ɔ bele, sâ à ménâ bɔ́ɔ kuú né felè sóú joloò wa? Ñgwéh né felè Njàgà Bagaà ñgwéé mé temé teèn kwaá njií mà.

⁶ Né te mvù Càn felè Abrahâm nyagá den ye: Abrahâm lé naá temé cén yoòr Càn kwaá njií; Càn lé bú nùà dilí yilá naá mé njéh.»

⁷ Sâ bí féla nyégé-re bagasé, ye: bɔ́ɔ mé né temé yoòr Càn faá Abrahâm nɔ̀ kwaá njií, bò ndùtè ndùtù Abrahâm dé jéjég né bó. ⁸ Càn lé naá Abrahâm jògò tueé kwaá, ye nyí felè seèn kulu keéh

gi nde né dà m nùàr wónj dónj ma. Lòu sam, à lo naá gií ménâ jògò nyegé kwaá, ye nyí nde né b́ó mé J́uf sam b́ó didilí b́ó yilá; nyí b́ó ménâ yilá nde né mé temé cén yòòr nyí kwaá njií ma. ⁹ Abrahâm lé naâ temé teèn kwaá njií; Càn lé naâ bú ménâ kulú ndo. Mò né mân, b́ó mé temé kwaá njií né yòòr Càn dónj, Càn nde né b́ó ménâ kulú.

¹⁰ B́ó mé né dé b́on te sòu tétég ngelá den dónj, b́ó né lom duagásé. Ngweéh Ngòr Càn né gi ménâ tueé ndo wa? ye: B́ó mé sòu Càn mé gù m mene faá b́ó nyagá kwaá né te mvù Càn n, jòlò jégé ngwéh dónj, b́ó a, den duagásé.» ¹¹ Ngweéh ngòr Càn né gi tueé ngá mà, ye: nuaré déi nùà dilí ké toò Càn mé sòu joloò ñá wá ndé ngwéh. Lòu sam, né te mvù Càn nyagá kwaá gií, ye: nuaá mé ña né nùà dilí beè Càn mé temé cén yòòr seèn kwaá njií dónj kwa nde né yòòr kóó. ¹² Ngweéh sâ sòu né hiín, temé yòòr Càn kwaá njií né hiín ndo mà. Lòu sam, né te mvù Càn nyagá den gií, ye: Dé sòu, nuaá mé né sòu mé gù m mene jolo komo, yòòr kwa nde né kóó.»

¹³ Kristò lo ndeè duagásé den dónj; lo naâ felè beèh, ye te nyí ña som béh dúagátí yòòr, béh geé mé ceér sòu. Dé sâ né gi te mvù Càn nyagá den ye: Nuaá mé b́ó segé njií né te toú dónj yòòr né mé dúagátí.» ¹⁴ Kristò lé mân b́ó kuú naá ye te dèh mé Càn lé naâ Abrahâm mé njéh kulú doò, kema keéh b́ó mé J́uf sam teèn. B́ó dèh sâ kwa nde né mé Kristò, te béh ndem kwaá njií gi yòòr seèn, béh kwa Cúcuí Ngá faá Càn lé naâ béh tueé no.

*Sòu mé ndéb

3:10 3:10 Deut. 27:26 **3:11** 3:11 Hab. 2:4

3:16 3:16 Gen. 12:7 **3:17** 3:17 Ex. 12:40

ye, cu mé Càn lé kwa kwaá naâ Abrahâm ndéb nàg lé teèn ná ngwéh.

¹⁵ Belà, mè nde né bí njeré déi tueé, mè me njií nde né bí mé njéh wónj: mò nuaré déi naá gií ngúlú seèn taán nyegé, nuaré déi sòn teèn yí ndé cú, ye te nyí vurú som. À tué ndé ngwéh ye nyí nde cu né njeré déi felèbò sagá ndo. ¹⁶ Beè Càn né môn. Càn lé ndéb kwa kwaá naâ mé Abrahâm b́o nduté ndütù seèn. Sâ tueé né ye, ngòr Càn dé b́o nduté ndütù seèn dónj júé ngwéh, te nùàr dónj làgà cú. Te mvù Càn b́o jue lom né nduté ndütù seèn cén tà cén. Mò né mân, sâ b́o jue lom né Kristò.

¹⁷ Mè gwaán né tueé ngá ndo, ye bí a: Càn lé naâ ngòr coló, à kwa kwaá ndéb ter, ye ngòr sâ le nde né ménâ. Mò à lo naá gií ménâ coló, cer ter nyemà yuií nèà mé nyemà yulà tagár te sòu nde ye cie yuo. Á sâ, sòu né mé terreb teèn, à nde né ngòr sâ cum lo wa? Ndóg! Mé ndéb mene sòu b́o calé kómò ndé ngwéh. ¹⁸ Mò ngúlú Càn yieè sé né mé sòu beleè, sâ ndéb dé seèn sé teèn mbaá ná kú cú. Mè tueé bí, Càn lo Abrahâm ngúlú seèn tieè kwa kwaá naâ mé ndéb.

¹⁹ Mò né cu mân, á sâ Càn lo dé seèn sòu sou kuú naâ dé kei ndo? Bí kóó ye, Càn lo sòu teèn sou sagá cu naâ, ye te b́o nùàr ñene ko veèn mé njéh. À lo ménâ sou kwaá ngogó naâ, sâ nduté ndütù Abrahâm nùà njéh lo nées wá ngweéh ye. À yeé waà baá, sòu hèllè cuaré yuo. Càn lo sòu sâ tueé keéh naâ sònò b́o cili Càn. Nuaré déi kela lètenè b́on mé b́o nùàr faá nàg no, à den, à né b́o nùàr njií mé lé yuoó naâ sònò b́o cili Càn tueé keéh. ²⁰ Ngweéh mò nàg né teèn, sâ né lètenè njéh fà: déi né kèb déi, déi kèb déi wa? Dé Càn, à dé seèn né cén.*

3:12 3:12 Lé v. 18:5 **3:13** 3:13 Deut. 21:23

3:18 3:18 Rôm 4:14 * **3:20** 3:20 Sâ tueé né

tieè, à lé Abrahâm tueé njií naâ mésòn seèn,

Kwòm sòu

²¹ Sâ tueé né ye, *sòú bô ndéb Càn nyuùn kwàrè bèh wa? Mòn sam ndò! Mò sòú mé nde né bò nùàr yòh haá sé né teèn, à sé naâ bò nùàr sie seér, te bó ña bò didilí bò mé njéh. ²² Á, seèn môn sam. Mvù Càn seèn né gi cie tueé kwaá, ye veèn né lom *wón dón beè kebbé sie; wa dé sâ bòó né te ndéb Càn mboón, faá Càn lé naâ tueé nò, ye nyí nde né bò nùàr yili sòm, nyí yili sòm nde né bòó mé né temé bòn yoòr Yeésò Kristò kwaá njií ma.

²³ Léí toò béh lé naá gií ka sòú faá bò gwà cibi bò nò. Kristò yeé waá baá, te bò nùàr nde ye temé yoòr seèn kwaá njií. ²⁴ Cu sâ sòú lo naâ dé seèn faá dèi beèh nò, ye te Kristò nde waá, béh ña bò didilí bò njolò Càn mé temé yoòr seèn kwaá njií.

²⁵ Kènê cu temé kwaá njií sâ waá baá. Béh geé baá mé ceér sòú, béh beè dèi hèllè yuo gi aá.

²⁶ Lòu sam, béh bò Yeésò Kristò bilí seér aá kòó; béh baá bò ñuna Càn. Béh bò ñuna Càn ña né mé temé cén yoòr seèn kwaá njií.

²⁷ Bí lé nòmò Càn kou kuú naâ, ye te bí bò Kristò nyogó bilí cén. Sâ kènê bí baá gi mé Kristò yoòr.

²⁸ Mò né mân, sâ kènê lètenè bò *Júf mé bòó mé Júf sam gwèn teèn sam cuú; lètenè bòó mé den né mé feh bòn mé bò kwer, gwèn teèn sam cuú; lètenè bò siíb mé bò véh mene gwèn teèn sam cuú ndò; dón bí nyogó bilí gi aá cén yoòr Yeésò Kristò. ²⁹ Mò bí né bò nùàr Kristò, sâ kènê bí baá gi bò ndùtè ndùtù Abrahâm ndò; sâ bí yieé nde né ngúlú Càn faá à lé naá gií tueé kwaá nò.

4

¹ Bí kwá mè tueé cu bí ndò: huaán mé nde né ngúlú teleé yieé,

mò à née mbò ye, mé be njéh seèn sâ mene, bô kwer né kèi cén. ² Cu sâ, à nde née sòn bò dèi seèn ñgweé ye; à ñgweé sòn bòó mé né bò njéh seèn ke nyegé ndò. Kò cu mé tele seèn lé sie kwaá naâ ndeé wulu baá, sâ ye.

³ Béh né ménâ ndò: cu mé béh lé naâ bò huaán tetòr; béh lé naá gií ka tòu beèh faá kwer nò. ⁴ Nde nde, cu mé Càn lé sie kwaá naâ yeé wulu baá, à tema njií Ñuna seèn ndò: ma déi ñar bú, à yí keéh feh te *sòú bò Júf ménâ ndò.

⁵ Sâ dón ye te nyí yili sòm bòó mé né gi ka sòú, te béh dón ña gi ye bò ñuna Càn ma. ⁶ Càn tema njií baá-re Cúcuí Ñuna seèn ká lè bií, te ñené huòm, ye béh dón né bò huaán nyí ma. Cúcuí sâ né mé sòn seèn yilá, ye: Tele mò! ⁷ Mò né mân, sâ wò kwer sam cuú, wò baá huaán. Sâ ngúlú mé Càn lé nyegé kwaá naâ mé bò ñuna seèn doó, à nde né wò teèn haá.

Nyàmè Pól felè bò Galatí bò

⁸ Léí toò bí lé Càn kó ná ñgwêh, bí lé naá seér kwer bò cècàn. ⁹ Dé kènê môn sam cuú, bí ñene kò baá Càn gècèn kèn. Dé mò, mè nde né tueé seér ye bí a, Càn ñene kò né bí kòó. Á, mò baá gi mân, sâ naàn naàn mé bí nde cu né kènê bò càn tándúg mbaá dua go wa? Naàn naàn mé bí nde cu né kwer bòn ñaá den ndò wa? ¹⁰ Bí bò cieé mé bò weéh déi jolo den né dé kei wa? Bí bò kùr bené déi jolo yeé dé kei? Bí né yeé bò nyemà déi jolo. Né dé kei ndò wa? ¹¹ Ngweéh sâ seé mò ké lètenè bií nde né mbaá myuaán le mà. Mè hèn veéh kuú né cí!

¹² Bò nùàr mò, kúkùr bií, bí dèn gi faá mè nò; mè baá gi dé mò faá bí kèn. Léí toò bí lé naâ mè veèn déi bòó wa? ¹³ Bí né gi kòó ye, mè lé naá ké lètenè bií mé beén yoòr waá seér, mè lé ké sâ den leé naâ dé cí, mè né bí Njàgà Bagaà teèn

se keéh ndo. ¹⁴ Beén mò hèllè ye júée nyí. À ko ye nyí bí gèr felè mò feh kum aá. Mé njéh mene, bí lé mè sì ló ná ngwéh, bí mè kwógó ngwéh ndo; bí lé weh kwaá njií seér naá mè yoòr biì faá cili Càn déi nò; lé den loóm naá faá bí sie nyegé né Yeésò Kristò nùà njèh. ¹⁵ Mè tueé bí, mɔ ceér sé né beè biì teèn, bí sé naá mè njolo biì luagá haá njií gií! Bí yeé bɔ́ kɔ gi aá mân kèn, sâ hèn jég seèn kwa cu né bí kei wa? ¹⁶ Wanɔ́n mè yeé tueé gi aá bí gècèn kèn, mè den seér cu faá nùà bònò beè biì wa? ¹⁷ Bò nyenyenè bò hèllè né ké lètenè biì tueé nagá gɔ, bó ye te bó bou* weh gi bí beè mò mé njéh, bí bɔ́ seér seé bɔ́n. ¹⁸ Mɔ né mân, sâ nùà a, bóú yí nùàr teèn, te gam bú. Mɔ mè né mene ké lètenè biì, mè mene teèn sam, te den den faá béh bí né kɔ́ nɔ. ¹⁹ Òè, bò huaán yíé-temé mò, mè te gèr-e yilla cu aá kèn, mè baá cu gèr yoló. Mè yolo den né faá ma déi yolo né nyer nɔ. Kɔ bí ndeè ña nyegé baá bò mbòñ Kristò kèn, sâ ye. ²⁰ Mè tueé nde né naàn? Dene mò sé la né kènè ké yoòr biì; feh mò ter mé ju biì ñellé gi aá kèn.

Dèbbè Hågâr bô Sarâ

²¹ Bí bɔ́ mé gwaán né ka sòu deèn dɔ́n, bí jògò túé ke mè ye, bí beéh *sòu sâ ngwé bèh wa? ²² Ngweéh bó nyagá kwaá né te mvù Càn, ye Abrahâm lé naá mé huaán fà wa? Déi né ñuna kweèr, déi ñuna veèh seèn nùà njèh. ²³ Ñuna dé kweèr, bó lé bú ñaar naá faá bó ñar yeé bò huaán dɔ́n nɔ. Ñuna dé veèh nùà njèh, Càn lé naá giì ñaar seèn toò tueé kwaá, te bó nde ye bú ñar.

²⁴ Béh nde né njeré déi teèn ngweé keéh: bò véh fà sâ né sòn ngòñ fà. Cén déi, yilí seèn né

Hågâr; né sòn ngòñ déi. Dé sâ né ngòñ mé Càn lé tueé naá ké felè tòr Sinayí doò. Bò huaán mé bó lé ñaar naá te ngòñ bú sâ dɔ́n lé naá giì dé bɔ́n te yuií kwer-e. ²⁵ Hågâr né sòn tòr Sinayí sâ te tabè Arabí. Hågâr cèn sâ né cu sòn Jerusalem dé cafanè bó bò nùàr teèn mene. Lòu sam, bó né gi bò kwer sòu. ²⁶ Jerusalem dé gècèn né ké te vulúu, à dé seèn né véh dé nùà njèh, à kwer sam. Dé beèh, meí beèh dɔ́n né bú. ²⁷ Né te mvù Càn nyagá den ye:

Sàmè sér dé yeè lòu, ma ñgiín!

Kwá ñí lòm be mé ja kioò,

nyer déi wò némá ngúngwéh!

Si yeè lé naá wò si kɔ́, wò mé huaán sam.

Mé njéh mene, bò huaán yeè maga kela nde né kɔ́ mé dé huer yeè.

Wò samé nde né dé cí.»

²⁸ Bò nùàr mò, bí né dé biì bò ñuna Càn. Càn lé naá ménâ toò tueé kwaá faá à lé naá felè Isâk toò tueé kwaá nɔ. ²⁹ Léi toò huaán mé bó lé ñaar naá bú mé terreb Cúcuí Càn sâ, bó lé naá bú bunó; huaán mé bó lé ñaar naá faá bó ñar yeé nùàr nɔ, lé bunó naá bú kɔ́. Mé kènè mene, née den ka môn ye. ³⁰ Yeé baá môn, ngòr Càn tueé ñagá ndo, ye: Kwógó sòm ma mé né dé seèn kwer sâ kwógò; kwógó sòm bô ñuna seèn mene. Kɔ́ ye, ngúlú teleè né dé ñuna veèh nùà njèh; ñuna kweèr dé seèn te gà ngúlú sam.» ³¹ Mɔ né mân, bò nùàr mò, sâ béh bí dé beèh bò ñuna kweèr sam, béh né bò ñuna veèh dé nùà njèh.

5

Ka sòu mvelé yuoò

¹ *Kristò béh te yuií kwer-e se som aá kèn, ye te béh den lom mé feh beèh, béh ka sòu dèn cú. Sâ,

* 4:17 4:17 Nùàr laán wellè te ña nùàr yeè.

54:1 4:29 4:29 Gen. 21:9 4:30 4:30 Gen. 21:10

4:22 4:22 Gen. 16:15; 21:2

4:27 4:27 Es.

bí dèn lòm mé feh bìi ñóóñ ménâ, bí té te yuúí kwer-e yílá cú.

² Né mè Pól, mè tueé né kóó, bí félá nyégé bagasé: mɔ bí né cu *ngór ñóób, sâ Kristò ñhèh gàm beè bìi sam cuú. ³ Bòó mé né ngór ñóób ñóóñ, sâ bó a: jòlò kòmò lòm *sóú mé gùm mene ndo. ⁴ Bí bòó mé né sóú jolo, ye bí bò didilí bò beè Càn ña nde né mé ñhéh ñóóñ, bí kóó ye, bí bò Kristò geé baá kèn; bí vu aá be mé fùgò Càn ndo. ⁵ Dé beèh môn sam; béh dé beèh ndèm kwaá ñjii seér né mé bú, ye louú sâ à nde né béh bò didilí bò beè seèn yílá. Béh hèn kela den né cí, béh né temé teñ mé terreb Cúcuí Ñagá kwaá ñjii giú ndo. ⁶ Béh kó né ye, mɔ béh nyogó den né yoór Yeésò Kristò, béh ñób mene ngór, béh mene ñób ñgwéh, ñóóñ ju sam. Ñhèh gècèn né lom temé cén yoór Kristò kwaá ñjii. Bó temé cén sâ ñene kó nde né mé lètenè beèh gwaán kuú.

⁷ Bò nùàr mò, hèn bí lé baá giú ceér gècèn faá nùàr nɔ bele nyegé; bóó né naàn mé bí ceér gècèn sâ bèlè cú wa? Neì bí yíin né kóó? ⁸ Dé mé bí né seér ñgo sâ, bí kékòó ye, beè Càn mé né bí yílá doò yùò ná ñgwéh. ⁹ Bó lo kó tueê ye: Nyure* cén beéh yeé túóm kóó. Hèn baá-re cí sâ. ¹⁰ Mé ñhéh mene, mè né kóó ye, béh bí baá gi dé beèh beè Fehtoò beèh, béh bí nde né mé sòn cèn den ndo. Mè né cu kóó ye, né mene neì, nuaá mé né bí feh ter ñellé go sâ, nde né ju taré die.

¹¹ Bò nùàr mò, mè dé mò túé ñgwéh ye nuaré déi a, kó ñób só cú ngór, te Càn gam ye bú. Mɔ sé né môn, mè sé né cu gèr beè bò *Júf ñené den wa? Sâ cio mé Yeésò lé kuú naá ké te toú doò sé naá cuú ñhèh dièb beè bóòn ñaá wa? ¹² Mè teèn sam. Bòó mé né ka bí feh ter ñellé go sâ, bó a, ñjii

ká bó ñjii, bó teèn kà bílí mé túlù mene!

¹³ Dé bìi bò nùàr mò, Càn bí yílá gi aá kèn, ye te bí den mé feh bìi. Ñhèh cén, mé feh bìi deèn sâ, túé ñgwéh ye bí bó làrè ñjii mé ñgàn yoór né gwaán ñóóñ. Sòn sâ, bí gwàn kú sér mé ñhéh lètenè bìi dé gwaán, bí né lètenè bìi gam kuú. ¹⁴ Lòu sam, bò sóú ñóóñ yila gi né yoór sóú bú cén mé né tueé ye: Gwàn mbeí yeé faá wò gwaán né ñgàn yoór yeé doò. ¹⁵ Á, mɔ bí den seér cu né faá bò nyam ké ya dueé nɔ, bí lètenè bìi bóó kuú seér veèn mé veèn, sâ bí kè keè, mè tueé bí, bí nde né lètenè bìi calé kuú.

Ceér dé bò nùàr mé ceér dé Cúcuí Càn

¹⁶ Mɔ né mân, mè tueé bí, bí kwá ló yòñ bìi beè Cúcuí Ñagá, te à feh bí ceér kóó. Ñjii mé ñgàn yoór bìi gwaán seér né kóó, bí té dé sâ bó. ¹⁷ Lòu sam, bò ñjii sâ bó bò dé Cúcuí Càn nyuùn kwàrè bèh. Yeé baá môn, Cúcuí Càn bar taré bó ndo: déi bò mbeí nyuùn kwàrè cú, te ñjii mé bí gwaán né bóò ñóóñ, bí bó kòmò cú ndo. ¹⁸ Bí kóó ye, mɔ Cúcuí Càn bí ceér feh né kóó, sâ bí dé bìi ka sóú sam cuú.

¹⁹ Nùàr ñóóñ né gi seé ñgàn yoór bagasé mân kóó nyegé: ñgàn yoór gwaán né yàgà yon tobó; à gwaán né fúár, à gwaán né sár tegê. ²⁰ Ñgàn yoór gwaán né cècàn dua goó; táhunó né bú. Bò nùàr né bò mbeí bunó go; tɔgo bó huer mé ñá-temé né li; keèn né bó seé weh, bó né mé sòn hihiné kerré den, ²¹ bó né ñhèh kàn gwaán, bó né sela go, bó né soóm go, bó né lom mé bò veèn déi faá bèh mân bóó ndeé. Mè bí tueé kwaá cu né faá mè lé naá giú bí tueé nɔ, ye bí a: bóó mé né mân

boó doón *Lò Càṅ mé njolo néné ndé ṅgwéh ndóg.

²² Tàb dé Cúcuí ṅagá né seér gwaán, vógó-temé, còṅ, sèṅ, jere kòó, húóm-temé, dene kóbè sâ, ²³ dólè, mé yo sieè. Bò njií mé né bò njèh bebagaà ménâ doón, *sóú gwaán né cí. ²⁴ Bò nuàr dé Yeésò Kristò doón faga wula gi aá ṅgàṅ yoòr boòn ké te toú, bó dé boòn bò tuaá dé vevenê sâ doó su njií gi aá kèn. ²⁵ Cúcuí ṅagá béh yòṅ haá né kòó. Mò né mân, sâ béh kwá ló gi yòṅ beèh beè seèn, te à feh béh ceér kòó. ²⁶ Béh té feh hàṁ, béh gè mé sà lètenè beèh fòṁ, béh té mé huer lètenè beèh ṅgéré kú cú.

6

Mambin seè lètenè bìi jógó kuú

¹ Bò nuàr mò, mò bí ṅene mbei bìi déi baá te veèn yilá, bí bòó mé Cúcuí Càṅ né bí lè teèn, bí tulù sòm kèh bú teèn tulù, bí feh nyegé bú ceér dé dilí, bí feh bú mé hueh dólè; wò né feh yeè teèn boṅ keéh ndò. Mò sam, wò nde né faá bú nò die. ² Bí gàm kú lètenè bìi gaàm, bí né mé seé lètenè bìi jógó kuú. Mò bí né ménâ boó, sâ bí né tòu *Kristò bele huóm. ³ Mò nuaré déi né lètenè bìi munó, ye faá nyí nò sam, mé à hàṁ njeré déi sam ndò, sâ bú a, té feh seèn mbaá bèlè kú. ⁴ Nua kàn a, kè nyégé kèkènè seèn mé be seèn. Mò né teèn yilá, à nde né mé seé dé seèn nua njèh sagár, à mé seé dé bò mbei mé só ndé cú. ⁵ Mè tueé bí, nuà kàn jógó nde né seé seèn nua njèh mé feh seèn.

⁶ Nuaá mé bó né bú Njàgà Bagaà se, bú a, kòb sòm bò njèh seèn kèb déi, à haá nuaá mé feh yeè bú Njàgà Bagaà sâ teèn.

⁷ Bí té feh bìi bèlè: bó beéh Càṅ séi bèh. Nuà kàn kwa cu nde né njií mé à lé dobo naá. ⁸ Mò à dobo né njií mé ṅgàṅ yoòr né gwaán, sâ ṅgàṅ yoòr nde né bú cio beè kwaá

haá. Á, mò à dobo né dé mé Cúcuí ṅagá gwaán né kòó, sâ Cúcuí kwa haá nde né bú dé seèn yòṅ tètàgà. ⁹ Béh bó lòm bagaà, béh té be mé njèh dù. Mò béh gür ṅgwéh, lòu sâ béh nde né kwaá. ¹⁰ Sâ, mò né mân, keí mé nées hèn, béh bó làrè bagaà mé nuàr doón, tétég mé bòó mé né te mbàgà Càṅe faá béh nò, béh té bó nyèn.

Bèh cerè

¹¹ Bí né gèh bò njolo mvù dé kokoò hèn ṅené wa? Mè bó nyagá né mé be mò, te mè tema njií bí. ¹² Bòó mé né seé fù ṅgàṅ boó doón ṅeí né bí mé *ṅgór ṅòṁ kòó. Bó ye te *wòṅ seèn bó mé njèh seèn. Lòu sam, bó né gèr veéh; bó ye, mò bó tueé lom né felè cio Kristò ké te toú wa, bó nde né bó lòu bunó seér ma. ¹³ Á sâ, bòó mé né te ṅgór ṅòṁ ṅgelá den sâ, bó *sóú hèllè mé feh boòn jòlò kòmò bèh ndò. Bó gwaán lom né ye te bí ṅòb kuú mé ṅgór, bó punó seér mé njèh lòu, ye bí baá mé mágá boòn yoòr ma.

¹⁴ Dé mò môn sam. Beè mò, mè punó seér nde né mé cio Fehtoò beèh Yeésò Kristò ké te toú. Mè wòṅ kó cú mé njèh, wòṅ mè kó cú mé njèh ndò; mè baá gi te njèh wòṅe komó mbaá. ¹⁵ Béh né mene ṅgór ṅòṁ, béh mene ṅgór ṅòṁ ṅgwéh doón, ju sam. Njèh gècèn né lom nuà feè beè Càṅ ṅaá. ¹⁶ Bòó mé né gi ceér dé sâ bele doón, Càṅ a, kó bó jere, há bó dólè, à kulu bilí bó mé bò dé seèn lètenè bò huaán *Iserála mene doón.

¹⁷ Duóm mé lan, nuaré déi a, té mè feh ter bó ṅèllé cú. Bò mágá mé né yoòr mò hèn tueé ṅagá gi aá kèn, ye mè baá dé mò nuàr Yeésò.

¹⁸ Bò nuàr mò, húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè. È môn.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Efêse

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, mbòn tebê Yeésò *Kristò. Càn lé mè mân sie kwaá naâ mé kàgà-ndòn seèn. Mè mvù hên nyagá njií né mé bí, bò nùàr Càn ké Efêse mé né gi temé tég yoòr Yeésò Kristò kwaá njií doón. ² Tele beèh Càn bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Bò njèh bebagaà mé Càn né béh felè Yeésò haá

³ Kùsèm Càn Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò! À lo naá gií béh bò dà m njèh bebagaà ké te vulúu kulú haá. À lo béh haá keéh naâ beè Kristò.

⁴ Mé à lo nde wón si, sâ dàb mé à lo béh yoòr Yeésò Kristò balé yií gi aá, ye te béh ndeè den lom bò nùàr nyí, mé ndògò veèn déi yoòr beèh njéné sàb cú.

⁵ Càn mé húóm-temé seèn lo ménâ nyegé kwaá gií mé kàgà-ndòn seèn, ye nyí ndeè nde né béh bò huaán nyí mé Yeésò Kristò sie seér ma. À lé ménâ gwaán naâ kóó.

⁶ Sâ ye te tànòr húóm-temé nyí njéné yuo kelà cie mé njéh. Béh yila baá-re fùgò làgàti beè seèn kuú. Sâ doón né mé Huaán yí-temé seèn.

⁷ Mé húóm Njunà, à lé naâ béh te veène yili sòm, à kulu sòm yúlá-temé beèh lè seèn ndo. Sâ doón, ye te béh njene kò tànòr húóm-temé nyí teèn.

⁸ Né lom felè beèh faá cí nò yaám ndeé, ye te kónkòn bò lo

nyí yam sie lom béh beè mé gùm mene.

⁹ Njií mé à lo naâ ter nyegé naáb kwaá sâ, lo naá gií mé kàgà-ndòn seèn, ye te ndeè mboón mé Kristò ma. À béh hên feh keéh né cí,

¹⁰ wa lòu mé wón nde né teèn gií, nyí nde né njèh ké te vulúu mé ká doó mene doón bècèné horó bilí, te Kristò den lom felè boòn kóó.

¹¹ Mé Kristò béh baá gi mé gà teèn. Sâ tueé né ye, Càn lo béh ter ké toò balé kwaá naâ mé kàgà-ndòn seèn. Né ménâ, à njèh doón boó gi yeé jéjég faá à nyegé kwaá yeé nò, ¹² te be terrèb seèn njéné yuo kelà yoòr beèh bò toò-jògò bò mé lo naá gií ndèm mé Kristò kwaá logó. ¹³ Mé bí mene ndo, cu mé Njàgà Bagaà mé né ngòr gècèn lé waà naâ ké lètenè bií te yili sòm bí, ngweéh bí lé naá gií temé yoòr Kristò kwaá njií mà! Yeé baá ménâ, Càn maga kwaá gi bí yilí seèn yoòr ndo. Mágá sâ né Cúcuí Njàgà. Cúcuí Njàgà sâ lo ndéb seèn jegé naâ kóó. ¹⁴ Béh yeé kwa baá bú, béh kò baá-re mé njéh ndo, ye ngúlú Càn né béh kela, ye lòu mé Càn nde né béh dé kèi cèn yili sòm wa, béh nde né ngúlú seèn yieé ma. Sâ doón, Càn ye te be terrèb nyí njéné yuo kelà cie mé njéh.

Pôl né Càn teèn vra

¹⁵ Mò né mân, mè né lom Càn felè bií mé gècèn mene vra. Lòu sam, bó ye mè a, bí né lom temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò kwaá njií, wa bí bò Yeésò bò gwaán né mé temé cén ndo ma. ¹⁶ Mè né Càn felè bií vra, mè sòn dù bèh. Mè né bú dua, ¹⁷ bú Càn *sùsùm, Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò, mè ye bú a:

Há n̄éí cú bí Cúcuí seèn lòu, te bí ngwee komo njèh, à feh ñagá bí gècèn seèn, te bí kò ñeí cu Càn dé ñeí.

¹⁸ Bú a, kúkùr seèn, à sì kwá lege ñagá seèn lè biì, te bí ñene gèh ndèm mé à yilá kwaá né bí beè seèn mé ñjèh doò.

Bú a, bó te gèh sèsàm ñgùlù mé bò nùàr seèn nde né kwa dɔ́ɔ́n den den ñjolò biì bèsónè.

¹⁹ Bú a, bó te béh bí bòs mé né gi temé yoòr seèn kwaá ñjii dɔ́ɔ́n, béh ñene kò be terrèb seèn mé né lom yoòr beèh faá cí nò yieé. Terreb seèn bú sâ, dé seèn dé se komoò sam.

²⁰ À lé Yeèsò Kristò te cio komo sɔ́m naâ mé terrèb bú sâ, à weh ñaá mé bú ké te vulúu, à kwaá ñjii bú te be gaá seèn.

²¹ Felè ñjèh dɔ́ɔ́n né bú. Terreb w̄n̄ ñeí né mene naàn, né mene gèh terrèb dé heè ké te vulúu dɔ́ɔ́n, né gi ka seèn. Gwaán yilí bɔ́ɔ́n a, ñgùlì yòñ méné w̄n̄ dɔ́ɔ́n, gwaán bú a, ndé ñgùlì yilá te nàm dé ké toò mene dɔ́ɔ́n, felè bɔ́ɔ́n dɔ́ɔ́n né Kristò.

²² Càn lo ka ba gulè Kristò ba yii gi naâ ñjèh dɔ́ɔ́n; à feh te mbàgà seèn sie kwaá né bú ndo.

²³ Mbàgà seèn sâ né faá kukun̄ Kristò nò. Kristò mé gùm mene ñene yuo kelà né teèn, à yoòr né mé kèkènè Càn mé gùm mene ndo.

2

Bèh yilí yuoò

¹ Léí toò, bí lé naâ mé gècèn mene sabé, bí né te veèn teré yilá, bí lé beè Càn naá giì cùg faá bò komo nò. ² *Wón̄ lé bí yoòr yila

seér naâ kɔ́ɔ́, bí ñgo seér cí. Bí lé sòn ngwee seér naâ dé mgbè terrèb ké ter ka vulú. Wa hèn, terrèb seèn hèllè ka gi ñgwèh ndo, née ka mé seé yoòr bò ñgèn-sòn bò temá ndeé den ye. ³ Béh né kɔ́ɔ́ ye, béh dɔ́ɔ́n lé naá giì ménâ ndo. Tuaá veèn lé naâ béh lè salé, béh lé naá giì ñjii mé ñgàn yoòr beèh gwaán né kɔ́ɔ́ bɔ́ɔ́ seér, béh lé ñjèh dɔ́ɔ́n bɔ́ɔ́ giì naâ mé feh beèh ménâ. Béh sé naá giì ju mé gèh dene bú sâ die, faá bò nùàr dɔ́ɔ́n nò.

⁴ Mé ñjèh mene, húóm-temé Càn né ñjèh yɔ́gò: Càn mé húóm-temé seèn né seér cu béh jere kɔ́ɔ́. ⁵ Béh lé né gi mene toò seèn mé veèn beèh hèllè komó cùg, à lé naâ béh yòñ dé feé mé *Kristò haá seér, à yilí sɔ́m béh dé lòu, ⁶ à béh te cio komo sɔ́m keèh mé bú, à béh kwaá ñjii seér ké te vulúu, te béh bó den kɔ́ɔ́.

⁷ Càn béh tànòr húóm-temé seèn mé Yeèsò Kristò ménâ feh keèh gi né, ye te bò jomo bò dɔ́ɔ́n ñene kwaá gi fùgò dueé nyí ñjolò. ⁸ Bí lé yilí yuoò naâ mé fùgò húóm-temé Càn sâ. Lé naâ mé temé yoòr Càn kwaá ñjii. Bú sâ lé mé kàgà-ndòn biì nùà ñjèh ná ñgwèh. Càn lé bí fùgò sâ haá naâ mé lèi seèn. ⁹ Béh lé seé bagaà déi bó kòmò ná ñgwèh ndo; à lé béh haá naâ dé lòu, ye te nùàr mé seé déi mbaá púnó kú cú. ¹⁰ Bí kó sér ye, Càn lo béh meè naâ kɔ́ɔ́; wa, à lo béh si bilí kwaá naâ yoòr Yeèsò Kristò, ye te ká jomo, yoòr beèh ndeè yam lom bò seé bebagaà mé nyí lo naá giì léi jògò ter nyegé kwaá doò.

Gèh nùàr cén dé feé

¹¹ Mò né mân, bí mùnò ñjii cú dene biì dé léi toò, bí bòs mé Juf ñàr-lè sam, mé bò *Juf bí yilá né kurú, wa lòu sam, bó né dé bɔ́ɔ́n *ñgór ñɔ́ɔ́b ma. Sâ né lom mágá

te ngàṅ yoòr kèb cieè mbaá ndo. ¹² Bí bòó mé bó né ménâ yilá sâ, bí múnò nǝí cú gèh dene biì dé léí toò sâ ndo, bí bò Kristò lé nées nòmò dàb we dàb ye. Sâ bí lé beè Càṅ nées kìn ndo. Sâ te bònṅ bò nùàr seèn *Iserála bí lé nées teèn sam ye. À lo né mene ngòṅ ko ye te ndéb nyí mboón, mé njéh mene à lo bí teèn yí kék ná ngwèh. Sâ bí lo cu sâ nées *wónṅ ngò ye, bí mé ndèm lè sam, Càṅ lé mé yilí beè biì cu sâ ná ngwèh ndo.

¹³ Mé njéh mene, kènê Càṅ bí bò Kristò sie bilí gi aá kèn. Bí bòó mé lé naá giì nòmò dàb we dàb mé Càṅ léí toò sâ baá gi kènê kwarè seèn. Sâ doónṅ né gi mé njua húóm Kristò. ¹⁴ Còṅ beèh né bú. Lòu sam, à lé naá feh seèn *semé, à sie bilí bò Jûf mé bòó mé Jûf sam mé njéh, à tulu sòm kònṅ mé lé naá bó mé sòn hihiné kerré kwaá doò. Bùnò gi lètené boòn ndo, bó doónṅ ṅaá bilí gèh cèn. ¹⁵ Né mene bò *sóú Jûf dé kàn mé dé kàn doónṅ, Kristò bó tor wula gi aá kèn, ye te gèh nùàr fà ṅa bilí, bó me yuo gèh dé feè cèn, bó den yoòr nyí, bó ngweé fu ma. ¹⁶ Kristò yeé kuú baá ké ter te toú, à kuú nyoló lo kèrré hèllè ké teèn sâ. À lo gèh nùàr fà sie bilí naá mé cio bú sâ, te nde ye gèh dé feè cèn ṅaá, à nyogó njíí bú yoòr Càṅ. ¹⁷ Kristò lé ká te wónṅ ndeè naá Njàgà Bagaà se ndo, te bí bòó mé Jûf sam kwa gi còṅ, wanóṅ bí bò Càṅ lé naá giì nòmò dàb we dàb. Déi né cu, te bò Jûf mé né dé boòn kwarè Càṅ kwa gi còṅ ménâ ndo. ¹⁸ Sâ kènê né mene Jûf mene Jûf sam doónṅ, Cúcuí Tele beèh Càṅ né gi béh yoòr, béh baá mé sòn toò Càṅ; né mé njua Kristò.

¹⁹ Mò né mân, sâ bí bòó mé Jûf sam doónṅ, kìn beè Càṅ sam cuú. Bí bó nòmò dàb we dàb sam cuú

ndo. Bí kènê baá gi huaán, faá bò déi no, bí bó kènê mbàgà Càṅ sio né doónṅ, bí bó né bò nùàr seèn. ²⁰ Bí né gi felè maṅṅ meé den. Maṅṅ sâ né bò mbònṅ tebè bó bò *sòn-Càṅ bò. Taá dàn teèn né bú Yeésò Kristò nùà njèh. ²¹ Gwà sâ tarésé den né mé bú, te ham nyegé bagasé, ṅa gwà Càṅ dé koò mé bú nùà njèh ndo. ²² À gwà sâ me né mé bí, te den bèh joloò Càṅ, Cúcuí seèn cer beh teèn. Lòu sam, bí bò Yeésò Kristò né koó teé bilí.

3

Seé Pól felè bòó mé Jûf sam

¹ Yeé baá ménâ, mè Pól mé né ká gwà cibí felè Yeésò *Kristò, mè né Càṅ felè biì bòó mé Jûf sam dua. ² Bí lé naá giì ngweé, ye Càṅ mé húóm-temé seèn lé naá mè seé hèn jege haá, ye mè a, ndé ké lètené biì seé nyí boó jegé. ³ Njíí mé à lo naá giì nyegé naáb kwaá sâ, à lé naá mè njolo ṅené feh ndo. Mè la naá bò njàb déi teèn nyagá weh, te mè tema njíí bí. ⁴ Mò bí baá mvù mò hèn jaṅé, bí nde né teèn ṅené koó, ye mè né gi mé njèh náb felè Kristò sâ ká lè ma. ⁵ Njíí mé lé naá lòu leér den sâ, Càṅ lo bú mé bò léi-toò bò ṅené fèh ná ngwèh. À nde Cúcuí seèn yoòr bò mbònṅ tebè seèn mé bò *sòn-Càṅ bò tema njíí seér aá kènê, te à nde ye bó ṅené feh. ⁶ Njèh lèrrèb sâ né ye: mé Njàgà Bagaà sâ, bò Jûf mé bòó mé Jûf sam doónṅ, nde gi né ngúlú Càṅ yieé, bó doónṅ baá gi yoòr yo cèn, bó né gi te ndéb mé Càṅ lo kwa kwaá naá mé Yeésò Kristò doò teèn ndo.

⁷ Mè mbònṅ Njàgà Bagaà hèn ṅa lom né mé fùgò húóm-temé Càṅ felè mò, à mè terreèb seèn yoòr nyeén su né koó. ⁸ Wanóṅ, ngweéh lètené bò nùàr Càṅ doónṅ,

lólôb cèrè-mbân bò cèrè-mbân faá mè nɔ sam mà. Mé njéh mene, Càn né cu mè jere lòu kóó seér, ye mè a, ndé bòó mé Jûf sam ngòr felè ngùlù mé né beè Kristò se. Mè tueé bí, ngùlù bú sâ dé tueé sam. ⁹ Ye mè a, sè ñágá kwá nuàr dɔ́ɔ́n tieè ma, te bó ngweé kɔ gèh dé mé Càn né njèh nâb sâ mboón. Nuà njèh né bú Càn, à lo ménâ nyegé nab kwaá naâ kóó, ¹⁰ ye te ndeè ñené yuo kelà te mbàgà nyí mân, te bò cìlì Càn bó bò tetarê bò ké ter ka vulù ñene ñagá kónkɔn nyí mé ceér hihiné teèn. ¹¹ Càn mé Yeésò Kristò Fehtoò beèh mân bòó né jéjég faá à lo naá gií mé kàgà-ndòn seèn dé kèi cên nyegé kwaá nɔ. ¹² Kènê, béh baá mé sòn toò Càn teèn, béh njeré déi vèh cú njua mé béh né beè Kristò, mé temé beèh né gi yoòr seèn ndo. ¹³ Sâ kúkùr biì, mɔ dàm gèr né mene mè seé felè biì weh, bí té gùr, mè gèr ñene né te bí yila ngùlù Càn.

Gwaân *Kristò

¹⁴ Yeé baá ménâ, mè né toò Tele beèh Càn cemmé. ¹⁵ Né mene ké ter, né mene ká doó, mbàgà bò nuàr dɔ́ɔ́n njebá gi né mé yilí seèn. ¹⁶ Càn ngùrmò* né lom bú. Mè né bú dua, ye bú a, sì kwá bí lege Cúcuí seèn lè, te bí kwa beh terrebe, bí né tég njebá taré. ¹⁷ Kristò a, cèr lòm te temé biì tég. Lòu sam, bí temé kwaá njií né yoòr seèn. Bú a, bó te gwaân yí lom jɔgɔb lètenè biì mé terrebe, ¹⁸ te bí bò nuàr Càn mbaábi ngweé komo ye dàb bò hàmm gwaân Kristò, bí ngweé komo gèh dé mé gwaân Kristò teèn né yilá keéh ndo. ¹⁹ Dé sâ né môn, bí nde né gwaân seèn ngweé komo. Njèh cén, nuàr bú mé gùm mene ngwé kòmò bèh. Mé njèh mene, mɔ bí baá bú

ngweé kóó, te bí yoòr den lom mé kèkèné Càn mé gùm mene.

²⁰ Bú nuaá mé né seé yoòr beèh mé terrebe seèn bòó, nde né faá béh dua né bú nɔ bòó yɔgɔ keéh. Béh né mene njeré déi lòu munó loó, à nde né béh ménâ bòó yɔgɔ keéh ndo. ²¹ Kùsem, ngóg Càn a, ngúlí dèn te mbàgà seène mé Yeésò Kristò dé nyemà mé nyemà ménâ. È môn.

4

Yo cén mé gà hihiné

¹ Sâ, mè nuaá mé né dé mò ká gwà cibì felè seé Nuà Dueè hèn, né bí bɔn, ye bí a, bí dèn lòm dene jéjég mé Càn né bí mé njéh yilá sâ. ² Bí dèn lòm yebbésé, dolésé, lélán sèn; bí né lètenè biì yoló kuú, bí né lètenè biì gwaán kuú ndo. ³ Bí kóó ye, Cúcuí Càn né bí bècèné teé bilí. Bí lègè lòm tég, te bí den le bò cên bò, bí den mé cɔn lètenè biì, faá Cúcuí te bilí né bí nɔ. ⁴ Ngweéh yo *Kristò né gùm cén, Cúcuí Ñagá cén ndo mà. Mé ndèm né ménâ ndo, à né lom bèh cén. Càn bí dɔ́ɔ́n yilá bilí gi né teèn. ⁵ Fehtoò beèh né lom cén, bèh temé kwaá njií cén, nòmò Càn kou cén, ⁶ Càn né lom cén ndo, Tele beèh dɔ́ɔ́n né bú, felè njèh dɔ́ɔ́n né bú, à seé bòó laré né dɔ́ɔ́n, lè njèh dɔ́ɔ́n né gi bú ndo.

⁷ Bí kóó ye, lètenè beèh nuà kàn né mé gà seé seèn yoòr faá Kristò haá keéh né bú mé húóm-temé seèn nɔ. ⁸ Né faá né te mvù Càn fele Kristò nyagá kwaá ndo, ye:

À yeé baá ké ter te vulúu ñaá ndeé,

à sie sie bò bìnò bò beè,
à seé ká doó haá lo mé bò nuàr.»

⁹ À yeé ñaá nde aá ké ter te vulúu, sâ tueé né ye naàn? Ngweéh sâ ye, à lo jɔgɔ kura suagá logó naâ tóg ká doó mà. ¹⁰ Nuà cên mé lé

* 3:16 3:16 Nuaá mé né gi mé njèh dɔ́ɔ́n beè.

ká doó suagà naâ kóó sâ, lé ké ter felè vulû ñaá nde cuù naâ kóó, te à ñené yuo kela giì te ñjèh dɔɔŋ.

¹¹ À nùà kàn seé hihiné haá né kóó: à bò déi haá né seé mbòŋ tebé, bò déi *sòn-Càŋ, bò déi ñgòr Càŋ se yòŋ, bò déi tèn bòn bò Kristò bò, bò déi nùà fèh-ñjèh.

¹² À bó seé hihiné ménâ géé haá né te bó gam bò Càŋ bò, bó yíi gi be te seé Càŋe ndo, te mbàgà Càŋ mé né kukuŋ Kristò kwaá yam ñjii gi temé yoòr seèn. ¹³ Gèh dé sâ, ndeè béh sie bilí nyegé nde né kóó, te temé mé béh né yoòr Kristò kwaá ñjii doò yuo gi kèi cén, te béh dɔɔŋ kɔ nyegé Njùnà Càŋ bagasé, béh kula jolo wa ye nùàr faá bú nɔ, béh yoòr den mé kèkènè seèn mé gùm mene ndo.

¹⁴ Sâ, béh faá bò huaán memanè ñen ndé cú. Gwaán cu sâ ndé bò nyeèn bò né mene ter lulí ñaá, mé béh kóbó ndóré gò ndé cú, faá fu né mé mvùòb nòmò dùà dɔɔŋ kobó ndóré gò nɔ. ¹⁵ Béh dé beèh túé ñágá sér á gècèn mé gwaán mene; béh né te ñjèh dɔɔŋ mé gècèn mene kulá laré, te béh kula wa faá Kristò nɔ. Felè beèh né bú. ¹⁶ À bò gà hihiné bècènè me jolo bilí né kóó. Bò gà sâ yo ña né kóó ndo. Bò gà sâ, dé kàn yoòr mbeí bagasé nyogó nde né mé cègè seèn faá Càŋ bɔɔ kwaá nê nɔ; ye mo gà dé kàn baá seé seèn faá tueé nê nɔ bɔɔ, te yo somo huòm, gwaán yam sie bú beè mé gùm mene ma.

*Dene dé feê mé *Kristò*

¹⁷ Mè bí hèn tueé ñjii né mé yili Nùà Dueè: Càŋ a bó bí gɔ cu gò bò Càŋ-kò bò déi. Bó dé bòn kɔ cegé né mbaá munó cur ñjii, ¹⁸ lo bòn felè né cibi mbaá, bó te yòŋ Càŋe né kìn. Lòu sam, bó né bò cùr, bò tanjwan bilí né bó ndo. ¹⁹ Bó fegùlì kó cú, bó yoòr yo waá seér

né fúar; bó né núlú yoòr huan su, dé sie komòd sam nde cuú.

²⁰ Bí gè lòm mé ceér bòn nɔŋ. Kristò lé bí dé biì gèh dene bú sâ fèh sér ná ñgwèh. ²¹ Ñgwèh mé gècèn mene, bí lé naá giì kùr Kristò ñgwèé, bó feh bí gècèn mé né yoòr seèn ndo mà. ²² Sâ, bí húar yùò lòm dé biì te dene bú léi toò hèllè nɔŋ, bí ñá bò fefeê bò, wanɔŋ gèh dene bú lélané nэгêr hèllè lé bí bele ñjii seér naá lè cio. ²³ Kènè yoòr biì a, ñéné sér á dene feê, mé mùnò feê ndo. ²⁴ Bí yoòr sù sér á yo dé feê. Bú sâ né yo mé Càŋ lo sií naá, ye te felá yo dé nyí nùà ñjèh; te teèn ñené lom seé didilí, jéjég seê mé yuo yeé te gècèn.

²⁵ Mo né mân, bí máb nyeén! Nùà kàn a, túé lòm gècèn mé mbeí. Lòu sam, béh dɔɔŋ bilí me gi né yo cén. ²⁶ Mo temé baá nuaré déi yulá, bú a, kèkèè; mo sam, à nde né veèn mé ñjèh sela. Nùàr a, té mé yulá-temé lè gùm cieê só yíli. ²⁷ Bí té gwàn mé táhòrò yíi keéh be teèn. ²⁸ Nuaá mé né yeé yíb ñuòòb, bú a, sòm be teèn nɔŋ. Bú a, té kòb bó cú, à lègè sér mé ba beè seèn te gam bú, à gam keéh bò saám bò teèn ndo. ²⁹ Ngòr a, té bí sònò yùò jéla; sònò biì a, yùò sér bò ngòr bebagaà mé nde né bò mbaábi te ceér Càŋe gam, te Càŋ kulu bó mé ñjèh. ³⁰ Càŋ a bó bí bɔɔ yulá Cúcuí Càŋ temé; bí kóo ye mágá Càŋ nùà ñjèh yoòr biì né bú. Temé beèh lè ñe né mé bú, ye lòu sâ wa, Càŋ nde né béh dé kèi cèn yili som ma. ³¹ Bí káb lòu ñjii jéla-temé ké dàb; ñá-temé bò fúru-temé ké dàb ndo. Tɔgɔ bò sèb a túndòg. Bí té temé jéré, te ngòr veèn leér yuo lètenè biì. ³² Bí ñen sér lètenè biì lélané húòm-temé, bí né mé jere lètenè biì kóó kuú ndo. Dé kàn a, kúlú

sòm veên mbeí senà lè seèn, faá Càn né veên beèh doó mé Kristò kulú njií nɔ.

5

Dene bèh ñagâ

¹ Kènê, bí baá bò huaán yíe-temê Càn. Mɔ né mân, sâ dene Càn nùà njèh a, ñéné lòm yoòr bìi kɔ́. ² Bí njèh dɔ́ɔ́n bó gí mé gwaán bò mbaábù lè faá *Kristò né mé gwaán beèh lè nɔ. À lé mé njèh kuú naâ felè beèh, à nde dé seèn Càn *sèmè haá seér mé gùm seèn nùà njèh; te yo Càn nɔré mé njèh.

³ Kènê, bí baá bò nùà Càn; Càn a bó bí nde yàgà; bí té nɛgér cór, bí té temé te ñgúlú kwá njí. Né mene dé tueé, gèh bò njií hèn a, té sònò bìi yùò. ⁴ Bò ñgòr vevenê a, té sònò bìi nduàlè yùò. Né mene ja, bú a té bí sònò yùò jéla vé ndo. Bí te njèh dɔ́ɔ́n vɔ́ sér Càn dé vraà. ⁵ Mè né tueé ye bí a, nuaá mé né sár gwaá, bô tánégér mé nùà nyaá dé bɔ́n ñgúlú Kristò bô Càn yíe ndé ñgwéh. Dé nyaá, njií mé nùà né mbeí nomó dɔ́ɔ́n, né cècàn beè nùà sâ.

⁶ Càn a bó nuaré déi wàà, né bí mé bò ñgòr mbembaâ bele weh. Bí kó ye, temé né yeé Càn mé bò seé vevenê hèllè ñaá, à jeré njií bò dúágá-tie bò gèr yoòr. ⁷ Bí bò sâ bò té mé njeré déi bó kwàré gùm dɔ́ɔ́n.

⁸ Bí dé bìi te cibi faá léi toò nɔ sam cuú, bí kènê yoòr baá gí mé ñagâ Fehtoò beèh Yeésò Kristò. Bí gò bá gò nuaá mé né bèh ñagâ, ⁹ bí né tàb faá bòó mé né bèh ñagâ nɔ waa ndo: bí dèn lòm lélán húóm-temê, lélán dene dilí, mé lélán gècèn. ¹⁰ Bí lègè lòm tég, te bí ñene ko bò njií mé né Fehtoò beèh yoòr huóóm, bí bóó cí. ¹¹ Bò ñgiín

seé mé bò macùr né bèh cibi bóó dɔ́ɔ́n, bí té be teèn yí, bí sàlè sér bó mé njèh lòu. ¹² Wanɔ́ɔ́n njií mé bò sâ bò né yeé lòu bóó leér gɔ hèllè, dé mé nùàr nde né tueé komo mé fegùli sam. ¹³ Mɔ bó né njeré déi cie salé sòm, kèkènè njií sâ nde né cie ñagá le. ¹⁴ Lòu sam, njií mé né ye bèsónè dɔ́ɔ́n, né suútenè. Bó te mvù Cànɛ tueé né dé cí, ye:

Wò baá lóm kpóg.

Nyimè yùò lètenè bò komò nyimè, te yoòr yeé ñené seér ñagâ Kristò.»

¹⁵ Sâ, mɔ né mân, ko bí bɔn nyegé feh mé dene bìi bagasé ndo. Bí té dene macùr kèrà; yoòr bìi a, yám sér á dene kógòn. ¹⁶ Lón mé né toò bìi ñené dɔ́ɔ́n, bí té yí kék, wanɔ́ɔ́n cafané veên fíí né kela. ¹⁷ Bí té lòu bó mbi njí, bí féla nyégé lòu, te bí ñgweé ye njií mé Fehtoò beèh né gwaán, bí bóó cí. ¹⁸ Bí té mbè sèlà. Mɔ sam, bí lòu ndabé seér aá kèn. Sòn sâ, bí sèlà sér Cúcuí Ñagâ, ¹⁹ bí né ñgòr Càn mé bené lètenè bìi se kuú, bí né tòu Càn lòu de; bò bené mé Cúcuí Ñagâ né bele teèn dɔ́ɔ́n, bí sèn gí Fehtoò beèh mé njèh seèn, bí sèn lòm bú mé temé bìi mene. ²⁰ Bí vɔ́ làrè Tele beèh Càn te njèh dɔ́ɔ́n, bí vɔ́ bú mé yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò, bí té sòn dù.

Dene ma gwà lètenè si bô veèh

²¹ Bí bóó mé né *Kristò veéh dɔ́ɔ́n, bí ñgwé kú sòn lètenè bìi ñgweé.

²² Bò véh a, ñgwé sòn bò si bɔ́n faá bó ñgweé né sòn Fehtoò beèh nɔ. ²³ Lòu sam, felè veèh né si; né faá felè mbàgà Càn né Kristò ndo nɔ. Mbàgà sâ né kukuñ seèn, à bú yili sòm yeé kɔ́. ²⁴ Sâ bò véh a, ñgwé làrè sòn bò si bɔ́n te njèh dɔ́ɔ́n, faá mbàgà Càn ñgweé né sòn Kristò nɔ.

²⁵ Mé bí bò siib ndo, bí gwàn lòm bò veèh bìi mé temé cén faá Kristò lé naá mbàgà Càṅ gwaán, à kuú felè seèn no. ²⁶ À lé teèn kuú naá ye te mbàgà Càṅ den lom beè Càṅ ṅagásé, faá nyí lé naá gii bú mé nòmò bô ṅòr nyeén kwaá no. ²⁷ Sâ doón, ye te mbàgà Càṅ toò nyí yuo kela lom kóbè sâ, à luagár huom yàgà, à den pí, à dé nyí den lom mé gùm mene.

²⁸ Mo né mân, sâ bò siib a, gwàn lòm bò veèh bòn mé temé cén faá bô gwaán né ṅṅṅ yòr bòn no. Nuaá mé né veèh mé temé cén ménâ gwaán doón, gwaán né ṅṅṅ yòr seèn nua njèh. ²⁹ Á sâ, nuaré déi né yeé ṅṅṅ yòr seèn kóó bunó cuú ndo wa? Ngweéh à bú koó seér yeé mé yáb, à bṅṅ nyegé bú wa? Né faá Kristò bṅṅ yeé mbàgà Càṅ ndo no. ³⁰ Lòu sam, béh doón, béh né gi bò gà seèn. ³¹ Né dé cí mé nuàr nde né tele bô meí si loó, à nde veèh kwa, bô bú den, te bô fà doón ṅa lom cén.» Né te mvù Càṅe ménâ nyagá den. ³² Ngèi ṅòr gècèn né te lè mè hèn ṅené ṅagá. Mè ko né dé mò ye, ṅòr hèn tétég jue né Kristò bô mbàgà Càṅ. ³³ Á jue cu ma gwà ndo. Nuà kàn a, gwàn lòm veèh seèn mé temé cén faá à gwaán né ṅṅṅ yòr seèn no. Ma dé kàn a, ṅgwé táre sòn sii ndo.

6

Bò huaán bó bò tele mé meí

¹ Bí bò huaán, seé bìi toò Fehtoò beèh né sòn bò tele bìi mé meí meí ṅgwé, te dilí ye. ² Né te mvù Càṅe ménâ nyagá den ndo, ye: ṅgwé sòn tele yeé mé meí yeé ma. Bèh joloò Càṅ dé toò jògò mé ndéb né teèn baá ye bú hèn, ³ ye mo wò né mân bôó, wò nde né samésé den, cieé yeé maga ye ká te wónṅe ndo.

⁴ Mé bí bò tele huaán ndo, bí té bò huaán temé bó yúlá, bí léb sér bó ndéb, bí né bó mé temé Fehtoò beèh lè soró nyegé.

Bò kwer bó bò tele seé bòn

⁵ Bí bò kwer, bí ṅgwé sòn bò tele seé bìi, bí veèh bó veèh, bí né toò bòn lòu ndelé seér. Bí bó lòm seé bòn mé temé cén faá né seé *Kristò no. ⁶ Bí té lélan ṅjolo nuàr bó húóm lòm, ye te bó keí bí, bí doón bó sér faá bò kwer Kristò no. Bí njèh doón bó gí mé temé cén faá Càṅ gwaán né no. ⁷ Bí seé bòn bó lòm mé kàgà-ndòn bìi faá né seé Fehtoò beèh no, bí té túe ye né lom seé dé bò nuàr. ⁸ Bí kóó ye, nuaá mé né seé teèn bôó yí doón, né mene kwer, mene kwer sam, nde né sàgà beè Nuà Dueè mé seé sâ kwa ma.

⁹ Bí bò tele seé, bí bó yí mé bò kwer bìi teèn ménâ ndo, bí té bó lòu mgbalé. Bí kóó ye, ké te vulúu bí bó doón né gi mé Tele cén, à dé seèn nuàr lòu gèi bèh.

Kò bò Yeésò bò

¹⁰ Mè tueé lo né ye bí a, bí bílí dèn gí beè Fehtoò beèh, te bí taré nyegé mé terreè dé seèn. ¹¹ Bí yòr wèh sù kwá sér bò njèh taáb mé né beè Càṅ, te bí kwa nyegé terreè, bí njebá taáb mé táhòrò nuà kónkòón, à bí bèlè cú. ¹² Bí kóó ye, béh taáb sâ mé nuàr líe njí ṅgwéh, béh lie njíi né mé bò càṅ tándulu ké ter ka vulú, béh lie njíi mé kundun *wón cibì bó bò terreè ká teèn hihiné mene.

¹³ Mo né mân, bí beè njebá lòm mé bò njèh taáb dé Càṅ, te lòu mé cieé veèn nde jueé teèn, bí kwa terreè, bí weh *Sátan seé; bí ko taáb, sâ bí née ter njebá den ye.

¹⁴ Bí mélá dèn gí te gule; bí dèn lòm bò gècèn bò, sâ né kàndá bìi, bí teneè cam kwá cí. Dene dilí né cògò taáb bìi, bí yòr vuòb kwa

cí. ¹⁵ Bí yílá Njàgà Bagaà mé feh mene seè, te nùàr ðóŋ kwa ðólê. Bí yílá ménâ, sâ né débágá bìi, bí gulè yí kwá cí. ¹⁶ Bí kwá njí ðen temé yoòr Fehtoò beèh, kò bìi né cí, te cíi nyegé bí, sàŋ bí siè cú. Táhòrò né mene bí sàŋ yoòr si njií, nde né mbaá nyimé le. ¹⁷ Bí gwàn lòm dé gwaán ye Càŋ né bí yili sòm; tàŋ taáb bìi né cí. Bòu-taáb bìi né ŋòr Càŋ; bí wèh siè beè. Cúcuí Njàgà haá né bí kóó. ¹⁸ Bí dùà ðen Càŋ cu ðóŋ mé Cúcuí seèn lè, bí té sòn mé bú dù. Bí ðen làŋ ndo, bí né tég njobá taré, bí né Càŋ felè bò nùàr seèn ðóŋ dua laré.

¹⁹ Bí né bú felè mò dua ndo; bú a, há mè njàb ŋòr mé né teèn yílá, mè tueé cí, te mè se ñaré nyegé Njàgà Bagaà mé lé naâ bèh naâb leér den doô, mè njeré déi wèh cú. ²⁰ Mè la nées mene ká gwá cibi ye, mè njéh mene, Yeésò Kristò mè sie kwaá né nùà tebê, ye mè a, sè Njàgà Bagaà seè. Bí dùà Càŋ felè mò, te mè se lom mé terrebb faá gwaán nè no.

Bèh cerê

²¹ Yíé-temé beèh Tisik mé né seé Fehtoò beèh teèn boó yíi, tueé nde né bí dene mò kóó, te bí den mé njàgà mò tieè. ²² Mè bú ké yoòr bìi tétég tema njií né dé cí, te bí kò gèh dene beèh, temé die bí lè.

²³ Tele beèh Càŋ bô Fehtoò beèh Yeésò *Kristò a, há làrè bò mbaábi ðólê ðóŋ; bó a, bó te bí gwaán kuú lètenè bìi, bí kwaá njí ñeí temé yoòr boòn dé ñeí. ²⁴ Bòó mé né gi Fehtoò beèh Yeésò Kristò dé kèi cèn gwaán ðóŋ, húóm temé Càŋ a, ká siè jí bó beè.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Filîp

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, bèn Timotê nyagá njií né mé bí kóó. Béh né bò seê bò Yeésò *Kristò. Béh bie né bí bò Càṅ bò lè loó Filîp; béh né bò kokoò bò mé bò mabon lètenè biì doón bieé ndo. Bí né gi te ceér Yeésò Kristò. ² Càṅ Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Njií mé Pôl né Càṅ teèn felè bò Yeésò bò dua

³ Cu doón, mo mè baá bí munó, mè né yeé Càṅ felè biì vra. ⁴ Mo mè baá bú felè biì dua, mè dua lom yeé bú mé vóó-temé mene ndo. ⁵ Lòu sam, bí lé naâ mè seé Càṅ gam. Bí lé duóóm naâ lòu mé bí lé ṅweé loó naâ ṅgòr Càṅ teèn, tóg nde waà hên, bí yì ṅgwéh. ⁶ Mè né kóó ye, seé bagaa mé Càṅ lé ban loò naâ ké lètenè biì hên, Càṅ nde né bú mboón som keéh; nde né lòu mé Yeésò Kristò cu ndeé né teèn. ⁷ Mè dé hên tueé yíí né teèn. Lòu sam, mè né kwàgà biì yieé. Béh bí baá gi dé beèh kènè te fùgò Càṅe. Mè né kóó ye, bí né jomo mò ká gwà cibì, faá bí lé naâ jomo mò te ṅgòr Càṅ nò. Béh bí lé Njàgà Bagaà ter lege njií naâ kóó. ⁸ Càṅ né dé seèn kóó ye, mè gwaán né bí mé temé Yeésò Kristò mene doón ndo.

⁹ Mè né lom Càṅ cu doón felè biì dua, te gwaán yam nde den lètenè biì ménâ, te bí den komo ye mé kékon, bí ṅene ko bò njèh dé bebagaà mé dé vevenê, ¹⁰ bí geí weh bò dé bebagaà. Te Kristò ndeè cuè lòu sâ, à kwa gi bí ṅagásé mé veèn yoòr sam. ¹¹ Bí boó komo gi nde né bò seé didilí

mé terreḅ Yeésò Kristò, te bò nùàr ṅene môn, bó seèn Càṅ teèn, bó *sumú bú ndo.

*Yeésò *Kristò né yòṅ*

¹² Bò nùàr mò, bí kóó ye, bò njií mé né gi mè kwa hên doón né seér ṅgòr Càṅ lòu gam ma. ¹³ Bò sóji mé ke yeé bògò mgbè Rôm né gi kóó, ye mè né mbòṅ Yeésò Kristò, wa mè gwà cibì hên yila kuú né dé cí ma. Bò nùàr doón né gi mân kóó ndo; ¹⁴ te bò Yeésò bò kókoó mbaá yeé nde ṅene mè né ká gwà cibì te ṅgòr Càṅe mán, haá bò terreḅ te ceér Fehtoò beèh ndo, bó ṅar yila lom ṅgòr Càṅ seè, bó njeré déi vèh cú.

¹⁵ Mè né gi kóó ndo, ye bò nuaré déi dé boón ṅgòr Kristò tueé lom né mé sà mene, te bó ba njií mè doó. Mé njéh mene, ju sam, bò déi né teèn, bó né ṅgòr Càṅ mé temé cén tueé. ¹⁶ Temé boón né gi yoòr mò, bó né kóó ye mè né ká gwà cibì, te gam Njàgà Bagaà ma. ¹⁷ Dé bò dé hèllè, bó ṅgòr Kristò tueé né mé temé fà, bó né huer felè mò kuú, te ká gwà cibì mè ṅene seér gèr mé njéh lòu.

¹⁸ Yúlá ṅgwéh ndo. Bò temé fèfà bò tueé mene kóó, né mene bò temé cécéne bò, doón bó tueé gi né ṅgòr Yeésò Kristò, temé mò né gi mé njéh vóó; nde né ménâ vóó ndeé den ndo. ¹⁹ Mè né kóó ye, bò njií hên nde né doón huóóm gií, te gam som mè lè gwà cibì, njua Càṅ duaà mé bí dua yeé felè mò doó; njua Cúcuí Yeésò Kristò né gàm mò ndo. ²⁰ Mè tueé bí, mè fegùli gwàn ṅgwéh, mè gwaán seér né dene tarè lè ṅgòr Càṅe. Mè ko né ye nde né ménâ boó ndo, ndèm mò né gi teèn sâ. Mè nées mene làn, mè kuú mene, mè gwaán lom né te ṅgóg Yeésò ṅgúlí yuo kelà yoòr mò cu doón faá bèh mân. ²¹ Mè ko né ye, cu mé mè

née mé njolo, yòn mò né Kristò. Mò mè kuú, huòm kela cu ye baá-re cí sâ. ²² Á hên, mò ye mè dèn lè ká cie, te mè bɔɔ nyegé seé Càn, sâ mè ke weh nde né dé heè? ²³ Mè ndan le aá kèn. Mè gwaán kela né yí kwarè Kristò yuo den ndeé; yí doó sâ huòm kela né kɔɔ. ²⁴ Á, ká lè wɔɔn kwarè bìi mé njolo deèn, né cu njèh bagaà ndɔ, te gam bí, ²⁵ mè né dé sâ ménâ kɔɔ nyegé.

Mò né mân, sâ, mè né kɔɔ ye, mè nde née ká cie den weh ye. Béh bí den nde né kɔɔ, te gam njií ser bí ké toò, te bí samé kwaá njií nyegé temé yoòr Càn bagasé. ²⁶ Mè nde né te gwà cibì yuo. Mò béh bí baá cu kɔɔ, bí nde né sagár, te bí seén nyegé Yeésò Kristò felè mò, ye mè baá cu lètenè bìi ma.

²⁷ Njèh cén, bí dèn dilì yí teèn faá Njàgà Bagaà Kristò tueé né nɔ. Mò bí né teèn ménâ den yií, sâ mè né mene kwarè bìi, mè né mene dàb, mè nde né ngweé njií, ye bí né lom ceér seèn tég sie huóm, wa bí né gi mé sòn cên, bí né gi doón mé temé cên lege, te Njàgà Bagaà yam, bò nùàr kwaá njií temé teèn ma.

²⁸ Mò né mân, bí té bò bònò bò bìi vèh nyì gùm doón, te bó ñene kɔ teèn, ye bó vu le aá kèn; wa bí dé bìi yili yuo aá kèn ndɔ. Càn yili sòm nde né bí kɔɔ. ²⁹ Njua mé bí né beè Kristò, bí baá gi dé bìi mé fùgò Càn yoòr. Fùgò sâ né mân: déi né temé yoòr Kristò kwaá njií; déi né gèr jomo seèn ñenê ndɔ. ³⁰ Sâ tueé né ye, bí yií aá be teèn kèn; béh bí taáb hên lieé né doón. Mè lé naá gií mé njèh ké lètenè bìi lieé yuo kelâ, lé naá njòlò bìi ndɔ. Hên nde den née cí ye, bí bú ngweé gi aá kèn.

2

Dene Yeésò *Kristò

¹ Yoòr Kristò nyɔgò deèn, né bí terreb haá wa? Gwaán mé à né bí gwaán hên, né bí yoòr taré ndɔ wa? Teèn sâ Cúcuí Njàgà te bilí aá bí bècénè wa? Bí né jere lètenè bìi kɔɔ kuú wa? Bí né temé lètenè bìi huóm kuú ndɔ wa? ² Mò né mân, sâ bí mógò dèn cu doón mé sòn cên, mé temé cên, bí né lètenè bìi gwaán kuú. Mò bí né lètenè bìi ménâ jéjég bɔɔ, temé mò nde né lè sagár dé gècèn. ³ Bí té keèn ngéré, bí té bò mbaábi yoòr ngúmó. Nùà kàn a, ñá sér nùà dolé toò bò mbeí lòu. Nùà kàn a, wèh mbeí faá nùà koò seèn nɔ. ⁴ Nuaré déi té njèh lélán dé seèn bó lòm; njèh doón bí bó kwá dé bò mbaábìi teèn. ⁵ Bí dèn lètenè bìi mé temé Yeésò Kristò lè.

⁶ Kèkèné Càn mé gùm mene né gi yoòr seèn.

Mé njèh mene, à teèn ñéi ngwéh.

⁷ À bèh denè seèn kwaá lo seér naá mé be,

à ña nùàr; bó ñar bú lòu, à ña kwer ndɔ.

⁸ À ndabé lo feh seèn teèn mé sòn Càn ngweé.

À yila nde weéh te cio; né mene cio te toú,

à lé ngén ná ngwéh.

⁹ Yeé baá ménâ, Càn *sumú njií bú ter ndɔ,

à bú sie kwaá seér dé koò felè njèh doón,

à yilá kwaá bú yilí dé koò yoòr ndɔ.

Yilí bú sâ né gi yilí bò nùàr doón mé terreb

yoógò keéh.

¹⁰ Né yilí Yeésò. Ye te *wón doón veéh gi cí;

né mene ké ter, né mene ká doó, mé ké dòu mene doón, te bó cemmé gi toò seèn,

¹¹ bó né mé sòn bònò tueé ye:

Yeésò Kristò né Nùà Dueé kɔɔ; te terreb Càn Tele seèn ñenê yuo kelâ bèsonè mé njèh.

Bí dèn ká lè wóŋe faá ñagâ nɔ

¹² Bò mbei mò, sâ mo né mân, mè la mene kwarè bìi sam cuú, bí ñgwé dèn ká tie cu dɔ́ŋ, faá bí lé ñgwéé naâ, cu mé mè né ké yoòr bìi nɔ; bí ñgwé yógó kék cú ménâ. Bí vèh Càŋ veèh, bí bënë yílá gí lè seé seène, te bí yili yuo. ¹³ Bí kóo ye, Càŋ bóó den né seé yoòr bìi kóó te bí gwaán ye ñjii mé à gwaán nê, bí bóó ye ñjii mé né bú yoòr huóóm nɔ.

¹⁴ Mo bí baá seé dé kàn bóó, bí té ndúgó, bí té lùlù nɔ. ¹⁵ Bí né bò ñunà Càŋ; bí dèn mé sòn fuú, bí dèn ñagásé; njeré déi a, té bí yoòr tuán, wanóŋ bí né lètenè bò gogobó bò kela, bó veèn dùlà bèh. Bí né ñagâ lètenè bɔ̀n, bí né faá mbentó nɔ. ¹⁶ Bí kóo ye, bí né mé ñgòr yòŋ beè, te bí feh bò nùàr. Mo bí bóó né ka mân jéjég, sâ lòu cuú Kristò temé mò nde né felè bìi sagár, ye seé mò ké lètenè bìi lé mbaá vù lè ná ñgwèh, mè lé núr mbaá kú ná ñgwèh nɔ.

¹⁷ Bí kóo ye, mbe dé bìi né temé mé bí né yoòr Càŋ kwaá ñjii sâ. Dé mò, merré déi bó nde né mè wulá. Mo mè kuú mene, sâ húóm mò nde né lè mbe bìi doò sagá yílá nɔ. Mo né mân, sâ mè né mé vógó-temé dé gècên; bí sàmè gamè te teèn. ¹⁸ Bí dèn mé vógó-temé ménâ nɔ, te mè samé gam bí teèn.

Timoté bô Èpàfèrodi

¹⁹ Mo Fehtoò beèh Yeésò né gwaán, sâ toò hèn mè ndeè né Timoté ké yoòr bìi temá ñjii, te mè ñgwéé nyegé ñjàgà bìi sònò seèn, yo taré mè. ²⁰ Nuaá mé béh bú né seé hèn munó, né lom bú. À munó lom né bí dé gècên. ²¹ Bò déi nyamé lom né seé bɔ̀n, bó dé Yeésò Kristò táŋ ñgwéh. ²² Dé Timoté, bí né kwàgà seèn yieé, bí né kóó ye, à né yeé mè seé bóó

gam, béh bú seé Njàgà Bagaà bóó lom né faá tele bô huaán nɔ. ²³ Ko mè ñgwéé ñagá baá ñjii mé né felè mò nɔ, te mè tema ñjii ye bú ké yoòr bìi. ²⁴ Mè né kóó nyegé, ye Fehtoò beèh né mé terreèb teèn; sâ toò hèn mè mé feh mò, mè ndeé né bí yòŋ ke nɔ.

²⁵ Mè ye te kènê Èpàfèrodi jògò nde cuú ké lo ye. Né mbei seé mò, à mè taáb Njàgà Bagaà lie gam yeé kóó. Bí lé ye bú a, ndé gamè mè teèn; à gam aá mè kèn. Huóm né dé kènê à cu cu ké lo yoòr bìi. ²⁶ Lòu sam, à lé naâ baán, bí lé naá giú ñgwéé. À yeé ñgwéé aá ménâ, temé bú lè diè cú nɔ, à né mé tuaá bìi. ²⁷ Mè tueé bí, à lé naâ beén taré die; le man à kuú yili. Càŋ lé ko loóm naâ bú jere kóó. Dé sâ Càŋ lé ko bilí naâ teèn mé jere mò mene, wanóŋ mè sé naâ mé yúlá-temé te mbei kuú nɔ. ²⁸ Mè bú ké jomo wágácén hèn tema ñjii cuú né te yo taré bí, temé die bí lè, die mè lè nɔ. ²⁹ À baá ké yoòr bìi ndeé. Mo à waà, bí siè nyegé bú mé vógó-temé, bí sie bú mé temé Fehtoò beèh lè mene. Bí wèh kwá bú nùàr beè bìi. ³⁰ Mè tueé bí, à lé naâ cio te seé Kristò ñgoón; ye ko nyí gam aá mè sòn bìi kèn. Le man à kuú yili teèn nɔ.

3

Dene gècên ñjolò Càŋ

¹ Bò nùàr mò, mè tueé lo né ye bí a: bí sàmè dèn beè Fehtoò beèh lòu. Mè né mene lòu tueé ferré, mè hómó ndé ñgwéh, te gam bí.

² Mè ye bí a, bí bòn feh bìi mé bò nyeèn bò; né bò nyam; bó ñgela seér né te *ñgór ñcòb tég, wa te nùàr ña ye nùà Càŋ. ³ Sâ ñgór gècên ñcòb né yeé dé beèh nɔ. Seé Càŋ mé terreèb Cúcuí seèn bóó yeé béh; béh sagár lom né mé Yeésò *Kristò, béh ndèm mé tòu bò nùàr kwá bèh. ⁴ Mo sam, mè

sé né ndèm teèn kwaá njií ndó.
 5 Lòu sam, mè lé yeé baá cieé téndelé, bó lé naâ mè ngór ngóób. Mè né bò huaán Iserála, bó lé mè njaár naâ lè gèh bò Benjamên, mè né bò *Hebreèh bò jégég sâ. Mò bó jue né *sóú beèh joloò, mè né *Farisiên. 6 Mè lé jolo lom beéh sóú beèh faá cí nò, mè nde teèn wula bilí cu mé bò nuàr Yeésò Kristò mene. Mò bó sé ye, nuàr nde né mé sóú yili yuo, mè sé yili yuo naâ mè sòn fuú.

7 Mé njèh mene, bò njií mé lé naá giì beè mò faá njèh kàm hèllè doón kènè baá seér beè mò mbièrrè mbaá. Mè kò lom aá njií mò Kristò. 8 Léláj bò dé hên jí lòm ngwéh, mè né cu mé bò njèh doón mene ngóón bilí. Mè bó ngon né te mè kò lom Yeésò Kristò Fehtoò mò, tétán né cí. Mè horó som aá be mò te bò njií sâ doón kèn. Mè su njií gi aá bó doó faá ngwóób nò, te Kristò den lom njèh kàm beè mò kóó, 9 mè nyogó nde yoòr seèn. Yeé baá môn, mè baá toò Càṅ dilísé ndó. Dé sâ dèn cú mé sóú hèllè joloò, baá seér mé temé yoòr Kristò kwaá njií. Bú sâ né njua Càṅ. Bòó mé né temé yoòr Kristò kwaá njií doón, à né gi bó ménâ bóó ndó. 10 Kènè mè gwaán lom né Kristò kóó nyegé; mè gwaán né terrebe seèn felè cioò kóó nyegé ndó. Mè gwaán né gèr faá bú nò nènè, te mè kuú faá bú ndó. 11 Mè né ndèm kwaá, ye mò nde né yieé, mè nde né lè cio komo yuo faá bú nò.

Ké teèn dula waá

12 Mè tué ngwéh ye, mè wa baá dé mò ké teèn kèn, wa mè baá dé mò ngásé ndó; môn sam. Mè nées te doó ye. Yeésò Kristò ke som aá mè kèn, mè bú hên ke weh né dé cí. 13 Bò mbeí mò, mè baá lè doò. Mè mùnò ngwéh ye mè sie kwa baá; dé sâ ndóg. Mè kò

lom né njèh cén, ye dùlà ndé lòm tetòò, mè njolo jomo kè ní ndé cú. 14 Hên mè dula nde den né ké sònòbò te mè yieé weh sàgà doò mò. Né ké te vulúu, bèh mé Càṅ né béh jomo Yeésò Kristò yilá njií.

15 Béh bóó mé taré gi aá lè ceér Càṅe doón, béh mùnò jí kèi cén ménâ ndó. Mò lètenè bìi bò déi né mene bèh hiín munò keéh, Càṅ nde né bó feh nyegé. 16 Bóó mene naàn, béh bèlè dèn ká ceér Càṅ kèi cén faá béh lé bele duóóm naâ nò.

17 Bò mbeí mò, bí bèlè lòm gule mò. Bí kè wèh yoòr bóó mé den né faá béh ndó. 18 Mè lé bí tueé beéh cu doón, mè bí kènè tueé né mé yímé njolò mene, ye bí a: bò nuàr kókoó mbaá né Kristò bunó. Béh né yoòr bóón nènè kóó, ye cio mé à lé kuú naâ ké te toú doó né faá njèh mbaá beè bóón nò. 19 Bò sâ bò nde né dé bóón mbaá kum le. Lòu sam, bó Càṅ dùlà bèh, bó kò lom né lèi bóón. Bò njií mé bó nde né teèn gulí, bó né seér teèn taré kuú. Temé bóón gwaán kela né bò njèh wón.

20 Dé beèh môn sam, béh bí né gi dé beèh bò huaán loó ké te vulúu. Hên béh kela den né Yili nuàr Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé ndeé né suagá. 21 Mò à ndeé waá baá, à nde né yo beèh dé wàn hên kweéh seér, te den ngásé faá yo dé seèn nò. À bóó nde né mé terrebe seèn; à njèh doón ka seèn bilí kwaá gi né mé terrebe bú sâ.

4

1 Mò né mân bò nuàr mò, bí dèn ndé lòm dé bìi ka Fehtoò beèh nòón. Temé mò né gi yoòr bìi, mè né mé tuaá bìi ndó. Bí som keéh né be seè mò cie kóó. Bò mbeí mò, mè né mé vógó-temé felè bìi dé gècèn.

Bèh ndéb leèb

2 Mè hên tueé njií né mé Èvòdi bó Sèntík; mè ye bó a: Kúkùr

boòn, bó dèn kè beè Fehtoò beèh mè sòn cèn. ³ Mbeí mò, mè né wò boñ ndo, bélé né lè seé cén-e fà doón; kúkùr yeè ndé gam bò véh fà hên gaàm; béh bó lé seé Njàgà Bagaà boó naâ doón, béh bó lé naâ seé temá dé gècèn. Bò fà bò hên mé Klèmânj bó bò mbeí seé mò déi lé naâ koó. Mè tueé wò, yilí boòn baá gi ké te mvù yòñ nyagá den.

⁴ Bí sàmè dèn cu doón beè Fehtoò beèh; mè né tueé ferré, bí sàmè dèn teèn lòu.

⁵ Bí dèn dolésé toò bò nùàr doón. Fehtoò beèh baá ndeé. ⁶ Bí té njeré déi nyàmè gùm doón. Né mene cu dé heè, mo njeré déi né bí yógó, bí dùà njí mé Càn, bí né bú kugór, bí né bú vra ndo. ⁷ Càn nde né bí dolé haá, te temé die bí lè, bí den lom beè Yeésò *Kristò pón. Gèh dolé bú sâ, bò nùàr bú ngwéh kòmò bèh.

⁸ Bò nùàr mò, mè tueé lo né ye bí a: bò njèh dé bebagaà mé bò nùàr nde né Càn teèn seén, bí siè nyégé bó sieè. Bò dé gècèn mé bò nùàr doón nde né veéh gií, bò dé didilí, bò dé ñenagá mé né njolò bò nùàr lieé huóòm doón, bí siè nyégé cí. ⁹ Bò njií mé bí lé naá gií sònò mò ngweé, mé bí lé naâ gwaán, bí bó bá cí. Mè lé tueé deén naâ tièè bií, mè boó den njolò bií ndo, kènè bí bó bá mé be bií. Mo bí né ménâ boó, bí bò Càn mé haá yeé dolé den nde né koó.

Pól né Càn felè bò Filip bò vra

¹⁰ Mè beè Fehtoò beèh né mé vógó-temé dé gècèn. Lòu sam, bí baá cu mè ke nyegé. Sâ bí lé naá gií ménâ felè mò munó ndo, ye te bí gam mè. Njèh cén, bí lé lón kwà ná ngwéh lòu. ¹¹ Mè túé ngwéh ye njeré déi né mè saám ndo. Mè den meh gi aá dé mò mé gèh dé hên kèn. ¹² Né mene dene saâm, né mene dene sèsàm, mè né gi den koó. Né mene he, né mene naàn,

beè mò táre cú. Mè né mene fulu, mè soó mene cùè, njèh né mene teèn, mene teèn sam, mè maán ko gi aá dene bú sâ kèn. ¹³ Mè né bò njií sâ doón boó koó gií. Né Kristò haá né mè terreè sâ koó. ¹⁴ Mé njèh mene, bí lé naâ mè lè gèr-e gam dé gècèn; mè né bí vra.

¹⁵⁻¹⁶ Bí bò Filip bò, bí né gi koó, ye cu mé mè lé ndeè naâ Njàgà Bagaà ké Tesaloník tueé duóòm, bí lé mè njèh ké sâ tema njií beèh koó, te gam mè. Mè kwaá lo mene tàbè bií Masedínà, béh bí lé gam kuú cegé naâ koó, bò Càn bò déi lé be teèn yí ná ngwéh.

¹⁷ Mè túé ngwéh ye mè né njeré déi beè bií gwaán; háyè, mè gwaán seér né te bí kwa sagá cu nòmò bií teèn. ¹⁸ Bò njií mé bí lé naá gií mè temá njií sâ doón, mè lé naá gií ñené; né kókoó. Kènè mè baá lom mé njèh beè ngún. Èpàfèrodí lé waà naâ mé njèh koó, ye naâ beè bií ma. Kùsèm sâ né mbe dé bií, Càn né njolo teèn ke njií, né njèh bagaà beè seèn dé gècèn. ¹⁹ Càn mò né Càn sèsàm; njií mé né bí saám doón, à nde né bí mé be terreè seèn haá laré; à bí haá né mé njua Yeésò Kristò. ²⁰ Kùsèm Tele beèh Càn, be terreè yeè a, ñá dèn cu doón ter dé nyèmà mé nyèmà. È môn.

Bèh ceré

²¹ Bí bié kèh bò Yeésò bò loó doón mé yilí seèn. Bò mbeí mò mé béh bó né koó, ye bié kèh bí ndo. ²² Bò Yeésò bò ká lo doón ye bié kèh bí; tétég né bòò mé né ké mbàm lè bògò mgbè dueè.

²³ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè.

Mvù Pôl mé bò Yeésò bò ké Kolôse

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, mbòn̄ tebé Yeésò *Kristò. Càn̄ lé mè mân̄ sie kwaá naâ mè kàgà-ndòn̄ seèn. Bèh òm̄ beèh Timotê nyagá njií né mé ² bí bò nùàr Càn̄ ké Kolôse. Bí bò mbeí beèh mé né gi temé tég yoòr Kristò kwaá njií òòñ̄, Tele beèh Càn̄ a, kúlú bí, à haá bí òlê.

Càn̄ vraà

³ Béh né yeé Càn̄ Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò felè biì dua. Cù òòñ̄ béh né bú teèn̄ vra. ⁴ Lòu sam, béh né njàgà biì ñgweé, ye bí né lom temé yoòr Yeésò Kristò tég kwaá njií, ye bí né lom bò Yeésò bò mé temé cén gwaán ndò. ⁵ Sâ òòñ̄, bí ndèm kwaá njií gi né te njií mé Càn̄ lo naâ bí ké te vulúu nyegé kwaá. Njií sâ, bí lé naá giì bú te Njàgà Bagaà ñgweé, bó lé naâ bí se. Ñgòr gècèn̄ né cí. ⁶ Lé naâ ké lètenè biì kar waá, né *wón̄ òòñ̄ kaá ndeé, né mé tàb bèh òòñ̄ waá yaám ndeé, né bò nùàr gam. Ké lètenè biì né ménâ ndò. Bèh lo mé bí lo ñgweé naâ Njàgà Bagaà, tóg nde wa hên, née den ka môn̄ yaám ndeé ye. Bí lé naâ mé fùgò beè Càn̄ kuú, bí né gècèn̄ seèn teèn̄ ñené kóó ndò. ⁷ Epaferàs lé feéh naâ bí Njàgà Bagaà sâ kóó. Né mbeí seè beèh, temé beèh òòñ̄ né gi yoòr seèn, à seé Kristò bòó yeé mé temé cén, à seé ké lètenè biì bòó né mé sòn̄ beèh mene. ⁸ Gèh terreè mé Cúcuí Ñagá lé haá naâ bí te bí gwaán bò mbeí biì mé njéh doò, à lé naá giì béh tueé nyegé.

⁹ Béh yeé ñgweé aá ménâ, béh yila Càn̄ felè biì duaà, béh sòn̄ dù

cú. Béh ye bú a, há lòm bí terreè te bí ñgweé komo njií mé temé seèn gwaán nê; bú a, há bí kògòn̄ bò lo mé terreè Cúcuí Ñagá, te bí ñene kò njèh gècèn̄. ¹⁰ Mò baá mân̄, te bí teèn̄ gò yií lom aá faá Fehtoò beèh gwaán nê nò, te bí bòó komo ye bò njií mé né bú yoòr yilá ndò. Sâ te bí wa tàb mé njéh, bí bòó seé bagaà, bí né cu Càn̄ dé kóó kóó ñeí. ¹¹ Béh né bú dua ye bú a: sòm̄ njií be terreè seèn ter, à nyén kwá bí terreè yoòr, te bí kwaá sèn̄, bí yolo komo ye njèh.

¹² Bí kóbó Tele beèh be mé vógó-temé mene. À lé bòó naâ kóó, te bí nde ye ké bèh ñagá yilá komo, bí yieé ñgúlú mé à lo nyegé kwaá naâ dé bò nùàr seèn. ¹³ À lé naá giì béh ka cibì turú sòm̄, à yií njií béh ké lè bògò Huaán yí-temé seèn. ¹⁴ Mé Ñuna seèn cén sâ à lé naâ béh te veéne yili sòm̄, à kulu sòm̄ yúlá-temé beèh lè seèn ndò.

**Kristò felè njèh òòñ̄*

¹⁵ Béh Càn̄ mé njolo ñené bèh, béh bú mé njolo ñene né yoòr Kristò. Huaán né bú, Nùà Dueè felè bò njií mé Càn̄ lo si giì naâ òòñ̄ né lom bú ndò.

¹⁶ Lòu sam, Càn̄ lo njèh òòñ̄ si giì naâ mé bú, ye te den gi dé seèn. Né mene bò njèh dé ké te vulúu, né mene bò dé ká doò, bòó mé njolo né ñené o, bòó mé njolo ñené ñgweh o, òòñ̄ Càn̄ lo si giì naâ mé bú. Felè njèh òòñ̄ né bú ndò.

Sâ terreè wón̄ né mene naàn, né mene gèh terreè dé heè ké te vulúu òòñ̄ né gi ka seèn.

¹⁷ À lo teèn̄ naá logô kóó, te wón̄ nde ye die.

Njií mé né teèn̄ òòñ̄ lané sie gi né yoòr seèn.

18 Felè mbàgà Càṅ né bú;
à né feh, mbàgà Càṅ né kukuṅ.
Yòṅ dé feè duóóm né yoòr seèn.
Te cio lé komo yuo lógó naâ bú.
Càṅ ye te felè njèh dɔ́ṅ den lom
bú,
19 wa lòu sam, kèkènè nyí mé gùm
mene né yoòr seèn;
20 nyí njèh dɔ́ṅ ká yoòr nyí nyogó
njií gií né
mé bú ma.
Bó faga njií bú ter te toú ndo.
Húóm seèn yeé ber aá, pɔ́ṅ die
lètenè nùàr bô Càṅ.

À lé mân bóó naâ, ye te bó bô njèh
dé ké te vulú mé ká dóó
dɔ́ṅ den cu mé sòn cèn.

21 Né mé bí ménâ ndo: léí toò
bí bô Càṅ lé naâ gií nòmò dàb we
dàb. Mùnò bií mé seé bií lé naâ
feh keéh ye, bí né lom bô bònò
Càṅ bô ma. 22 Mé njéh mene, kènè
Càṅ bí ká yoòr seèn weh nyogó
njií cuù aá kèn. Né mé cio Njuna
seèn. À lé naâ faá nùàr nɔ́ kuú, te
yaga sòm bô veèn bií dɔ́ṅ. Càṅ
ye te bí yuo kelà toò nyí ñagásé,
te nuaré déi bí mé ndògò veèn déi
yoòr ñéné sáb cú. 23 Mɔ́ né mân,
sâ kɔ́ bí den lom nɔ́ṅ, bí né te
ngòr Càṅe tég njebá taré, te bí
ndèm yoòr Njàgà Bagaà sòm cú.
Bí lé naâ Njàgà Bagaà sâ ngweé,
né *wɔ́ṅ dɔ́ṅ beè ngulí sie, bô
nùàr dɔ́ṅ bú ngweé gi aá kèn.
Mè Pól ndo, mè nùà seé hèn ṅa
keéh né felè Njàgà Bagaà sâ.

Seé gwà Càṅ mé né beè Pól

24 Mè né mé vógó-temé, bô nùàr
mò, mè la né mene dàb gèr felè
bií ñéné laré, mè samé seér né mé
njéh dé samé. Ngàṅ yoòr mò jamé
né mân, te gèh gèr mò mboón
faá *Kristò lé ye mè nde né felè
mbàgà nyí ñéné nɔ́. Né kukuṅ
seèn. 25 Càṅ mè seé hèn jege haá
naâ kɔ́, ye mè a: ṅá nùà seé
mbàgà nyí, mè nde bí ngòr nyí mé
gùm mene se ma. 26 Càṅ lo ngòr sâ

leér nab kwaá beéh lòu. Nde nde,
cu yeé wulu baá, à nde ye bú njolò
bô nùàr seèn ñéné sòm keéh, 27 ye
te bó ñene kɔ́ njèh dueè mé nde
né nùàr wɔ́ṅ dɔ́ṅ gam laré. Né
njií mé nyí lo nyegé leér kwaá naâ
lòu. Mè tueé bí, bôó mé Jûf sam,
njèh dueè sâ né Kristò yoòr bií. Bí
mé njéh kwaá gi aá ndèm, ye bí
nde né ké mbàm Càṅ dobo yilá.

28 Béh bô nùàr dɔ́ṅ hèn tueé
den né felè Kristò sâ. Béh né nùà
kàn tie ndogó, béh né nùà kân mé
lo mene feh, te bó den mé Kristò
yoòr, bó ké toò Càṅ yuo lom faá
nùàr nɔ́. 29 Terreb mé Yeésò haá
né mè hèn, mè mé njéh lege den
né cí.

2

1 Bí kɔ́o ye, mè né mé seé felè bií
kwaré. Seé sâ né felè bií bô Kolôse
bô, bô Laodisè bô, mé bô toò bô
mene. Bí mene mè kó ngwéh,
2 mè lege lom né ye te temé bí
lè kú cú, te bí gwaán kuú lètenè
bií, bí ṅa bilí gi dɔ́ṅ cèn; te lo
yam sie bí beè mé gùm mene, bí
mé njéh den bô sèsàm bô te ceér
Càṅe, temé die bí lè. Teèn sâ, njèh
gècèn mé Càṅ lé leér nab kwaá
naâ doò, bí nde né ngweé kɔ́: né
gùm *Kristò nùà njèh. 3 Kógòn bô
lo mé gùm mene merré den né beè
seèn.

4 Mè bí mân tueé né ye te nuaré
deí bí beè Kristò bèlè nágá sòm
cú. 5 Mɔ́ mè la mene ké kwaré
bií sam, temé mò dɔ́ṅ né gi ké
yoòr bií. Mè né ngweé ye bí né
te ceér Kristò tég, bí né temé cèn
mé bú kwaá njií ndo. Mè né lom
mé vógó-temé bií lè dé gècèn.

Dene njèṅ beè Yeésò *Kristò

6 Ngweéh bí lé naâ gií gwaán ye
Yeésò Kristò né Fehtoò bií mà. Sâ
bí ngò bú. 7 Bí dèn lòm beè seèn
nɔ́ṅ, bí né yoòr seèn teé ndeé, bí
temé nɔ́ṅ kwaá njií lom mé bú

faá bó lé naâ bí feh nɔ; bí né bú teèn vra yíí.

⁸ Bí dèn làn, te nuaré déi bí kónkɔn nyeèn déi lè bèlè yí cú. Gèh kónkɔn dé sâ né yeé tánágá bɔ *wón bɔ. Bò sâ bɔ né dé bɔɔn beè tándulù, bó feh yeé njií mé nùàr munó né kɔó, dèn ngwéh mùnò dé Kristò. ⁹ Dé Kristò, yoòr seèn né gi lélán kèkènè Càn mé gùm mene. ¹⁰ Sâ tueé né ye, bí bòó mé né gi yoòr seèn dɔón baá gi mé njéh yoòr mé gùm mene ndɔ. À dé seèn né mé terreb felè njéh dɔón. Né mene gèh terrèb dé heè dɔón, né gi ka seèn.

¹¹ Bí bòó mé né gi yoòr Kristò dɔón, bí baá gi mé mágá seèn yeyoòr. Né faá bó sé la naâ bí *ngór ngób nɔ. Njéh cén, bó bú mé be ngób ngwéh; Kristò nùà njéh bú yoòr bìi maga kwaá né kɔó, ye te bí geé mé ceér veèn. ¹² Nòmò Càn mé bó lé kou naâ bí doò, bó lé sâ furú bilí naâ bí bɔ Kristò. Càn lé sâ te cio komo sòm bilí naâ bí bó ndɔ. Lòu sam, bí lé naá gii temé cén yoòr seèn kwaá njií, ye Càn terrèb lé naâ bú lè cio komo sòm ma.

¹³ Sâ lo toò, bí lo naá gii bɔ komò làn, bí lé ceér Càn kó ná ngwèh, bí lé *sóu seèn cum seér naâ lòu. Mé njéh mene, Càn bɔ veèn beèh dɔón kulu njií seér doó, à komo sòm béh mé Kristò. ¹⁴ Mɔ sam, béh sé kuú seér naâ kɔó. Lòu sam, béh lé naá gii ju beè Càn sela. Mé njéh mene, Càn nde hùà sâ gwom seér mé cio Kristò; den cu né faá à lé naâ hùà sâ ké te toú tɔór wulá ndɔ. ¹⁵ Mé cio cén sâ, à né bɔ cècàn te kɔgɔ mé njéh huaré sòm. Njií sâ né mene mé gèh terrèb dé heè dɔón, à né bú toò bɔ nùàr huaré; gògò né die ndeé.

¹⁶ Mɔ né mân, sâ bí té gwàn mé nuaré déi taán haá seér bí njéh

lòu, né mene yáb, né mene njéh ñueé, bú a, té bí lòu tán há. Nuaré déi a, té bí cieé koò déi lòu tán há ndɔ; né mene lòu weéh feè joloò, né mene lòu sòu, nuaré déi té bí teèn mbaá nàm kú. ¹⁷ Bò njií sâ dɔón lé née gi jèrè* ye; kukuñ lé naâ jomo, né Kristò nùà njéh. ¹⁸ Bí té gwàn mé bɔ nùàr taán yíí bí seé bɔɔn déi, wa bí kwàrè mé nɔ, bí dùà gò cili Càn. Bó né mene ndòn se gɔ, ye né seé Càn, dɔón bí té sòn bɔɔn ngwé, né gi bɔ hám feh bɔ, bó sâ punó gɔ né dé wón. ¹⁹ Bò sâ bɔ dé bɔɔn yoòr Fehtoò beèh sam. Fehtoò beèh dé seèn né feh; kukuñ né bɔ nùàr seèn. À bó yoòr nyogó bilí né faá yo nyogó bilí yeé bɔ gá mé cègè nɔ; à né bó koó, bó né faá Càn gwaán nè nɔ kulá huɔóm ndɔ.

*Cio mé yòn beè Yeèsò *Kristò*

²⁰ Bí né kɔó ye, bí bɔ Kristò lé naâ kɔó kuú bilí, ye bɔ tándulu ká te wónje mé terreb felè bìi sam cuú. Bí yeé kɔ gi aá ménâ, kei mé bɔó bí den cu faá bɔ *wón bɔ nɔ wa? Bí tie te bɔ njií sâ felá njií né dé kei wa? Bó né bí tagá, ²¹ wa té dé kàn kèrà, té dé kàn nágá, té dé kàn cór ndɔ. Bí tie teèn felá njií yeé dé kei wa? ²² Mè tueé bí, gèh bɔ *sóu bú sâ, bó tagá kuú né felè bɔ njéh wàn. Bò nùàr bɔ sóu sâ si yeé kɔó, bó bó feh cu né kɔó ndɔ. ²³ Bò sóu hèllè njolò nùàr ñené né faá njéh kógòn nɔ. Dé kàn ye bèh joloò né mân, dé kàn ye né mân; wa nùàr a, kwàrè mé nɔ. Bú a, jámé sér yo. Né gi ménâ dág. Njéh cén, nùà kàn a, kóó ye, ndóg bɔ sóu hèllè veèn mé né lè nyí sòm kòmò ndé ngwéh ma.

3

¹ Bí né gi kɔó ye, bí bɔ Kristò lé komo yuo gii naâ te cio kɔó. Mɔ

2:12 2:12 Rôm 6:4   **2:13** 2:13 Ef. 2:1-5

* **2:17** 2:17 Waà né feh; dé jomò baá ndeé.

2:14 2:14 Ef. 2:15   **2:16** 2:16 Rôm 14:1-6

2:19 2:19 Ef. 4:16   **3:1** 3:1 Ps. 110:1

né mân, sâ bí fón lòm bò njèh dé ké te vulù, bèh mé Kristò né teèn den den. À né ké te be gaâ Càṅe. ² Bò njèh dé ké te vulù a, yílá kélá bí yoòr kóó mé bò njèh dé ká lè wónḡe. ³ Lòu sam, bí bò Kristò lé naâ kuú bilí, Càṅ né bò yòṅ bìi ké beè seèn leér kwaá, à leér kwaá né yoòr Kristò. ⁴ Yòṅ bìi dé jéjêḡ né Kristò. Mò à ndeè cuù baá, te bí ṅenè lie nyegé kwarè seèn.

Dene dé cuùm mé dé feê

⁵ Mò né mân, sâ bí kwóbé leba mé ceér wòṅ. Mè ye, bí kwóbé leba mé yàḡà yòṅ, mé fúár ndo. Bí té njèh cì, bí té tuaá ṅaṅ yoòr bèlè, bí té temé te njèh nùàre kwá njí. Mò sam, nde né cècàṅ bìi ṅaá. ⁶ Bòó mé né ménâ bók dɔ́ṅ, né gi feh mé Càṅ taré. Temé bú lè mé bó ṅaá nde né dé cì. ⁷ Mé bí mene, bí lé naá gi veèn sâ ṅḡ; felè bìi lé cer loóm naá cì.

⁸ Kènè bí sòm á be teèn. Temé a, té bí lè ṅá, bí té fúru, bí té temé jéré ndo. Séb a, té bí sònò yùò; bí té biag sònò bìi gèh sòm. ⁹ Bí té mé nyeén lètenè bìi còrè kú. Lòu sam, yoòr bìi yo dé cuùm sam cuú, ¹⁰ baá yo dé feê. Yo dé feê sâ, Càṅ mé lo naâ bú si, né bú beè beè nyeén, te den faá yo seèn nùà njèh nɔ, ye mò bí baá faá yo nyí nùà njèh, bí nde né nyí mé gùm mene kóó nyegé. ¹¹ Mò né mân, sâ bòó mé Juf sam bó bò Juf né kèi cén; bòó mé *ṅɔb aá ṅóṛ mé bòó mé ṅóṛ ṅób ṅgwéh dɔ́ṅ né gi kèi cén ndo. Né mene bò ya dueè bò, né mene bò cùr, né mene bò kwer, né mene bòó mé kwer sam dɔ́ṅ né gi beè Càṅ kèi cén. Càṅ dé seèn kɔ lom né Kristò mé né lè bòn.

¹² Càṅ lé balé weéh naâ bí kóó, bí né bò dé seèn, temé seèn né gi yoòr bìi. Mò né mân, bí dèn mé jere bò mbaábii lè, bí dèn bò

húóm-temé bò, bí té ṅúmó, bí dèn sér dólésé, bí né temé sie, ¹³ bí né lètenè bìi yoló kuú. Temé né mene nuaré déi mé mbeí yulá, bú a, kúlú sòm lè seèn kulù. Bí kúlú sòm gi veèn bò mbaábii lè bìi, faá Nùà Dueè né bò dé bìi lè seèn kulù som nɔ. ¹⁴ Njii mé kela né kóó né gwaân. Bú a, ká siè lòm bí beè mé gùm mene, te bí dɔ́ṅ nyɔḡó bilí gi cén. ¹⁵ Bí kwá Kristò lab bí mboó. À bí yílá kuú né mé njéh, ye te bí dɔ́ṅ ṅa bilí cén. Sâ bí vrà bíi bú.

¹⁶ Bí kwá ṅòṛ Kristò si ṅgùlù lètenè bìi, bí né lètenè bìi feh kuú, bí né sɔḡó kuú mé kógòn mene ndo. Bí si bené, bí né ṅòṛ Càṅ lòu de. Bò bené mé Cúcuí ṅaḡá né bele teèn dɔ́ṅ, bí sén gi Càṅ mé njéh seèn, bí sén lòm bú mé temé bìi mene, bí né bú vra ndo. ¹⁷ Bí né mene ṅjeré déi bók, bí tueé mene lòu, bí dɔ́ṅ bó gi mé yílí Fehtoò beèh Yeésò. Bí né Tele beèh Càṅ beè seèn vra keéh ndo.

Dene nùà Yeésò toò bò mbeí

¹⁸ Bí bò véh, bí ṅgwé sòn bò si bìi ṅgweè, seé bìi toò Fehtoò beèh né cì. ¹⁹ Bí bò siíb, bí dèn mé gwaân bò véh bìi lè ndo, bí té bó lòu fúru sér.

²⁰ Bí bò huaán, bí ṅgwé làrè sòn bò tele bìi mé meí bìi te njèh dɔ́ṅe. Mò bí né ménâ bók, nde né Càṅ yoòr huóóm. ²¹ Bí bò tele huaân, bí té bò huaán lòu ndè jéla sér; temé nde né bó lè gur.

²² Bí bò kwer, bí ṅgwé sòn bò tele seé bìi ṅgweè, bí témá làrè seé bòn mé temé cén, bí té léláṅ njolò nùàr bó húóm lòm, ye te bó keí bí. Bí dé bìi dula né Fehtoò beèh. ²³ Seé sâ den mene naàn, bí bó lòm bú mé temé cén faá seé Fehtoò beèh nɔ, bí té tué ye né lom seé dé bò nùàr. ²⁴ Bí kóó ye, Fehtoò beèh gwòm nde né bí kóó. Gà ṅgùlù mé à lé naâ mé bò

nùàr seèn nyegé kwaá, bí nde né yieé ndò. Lòu sam, seé bìi né seé Fehtoò beèh Kristò. ²⁵ Nuaá mé né seé vevenê bɔ́ɔ dɔ́ɔ, Fehtoò beèh nde cu né bú mé sàgà dé veên méná gwɔm ndò; à seèn nùàr lòu gèi bèh.

4

¹ Bí bò tele seé, bí bó dìlì nyégé felè bò kwer bìi bagasé. Bí kóó ye, bí né taré ka Nùà koò bìi ké te vulúu méná ndò.

Ndéb ceré jomò

² Bí dùà dèn Càn cu dɔ́ɔ, bí né làŋ den, bí né bú teèn vra keéh, ³ bí né bú felè beèh dua ndò, te béh kwa ceér, béh se ngòr seèn, te ju *Kristò mé lé naá lòu leér den, ñené yuo kelà bèsónè. Mè ká gwà cìbì tétég hèn yila kuú né mé ñjéh. ⁴ Sâ bí dùà Càn teèn, te mè se bò nùàr faá né tueé nɔ.

⁵ Bòó mé bò Yeésò bò sam, bí dèn toò bɔ́ɔn ngulísé. Lón mé né toò bìi ñené dɔ́ɔ, bí té yì kéh.

⁶ Bò ngòr bìi a, ngúlí sábé lòm bò nùàr tièè cu dɔ́ɔn lòu. Njii mé bó né bí bieé nyegé dɔ́ɔ, bí kó gèh dé mé bí nde né bó bagasé se nyegé.

Bèh cerê

⁷ Tisík òm yíé-temé beèh tueé nde né bí ñjàgà mò kɔ́. À né lom seé Fehtoò beèh mé temé cén bɔ́ɔ, béh bú seé bɔ́ɔ yeé kɔ́. ⁸ Mè bú ké yoòr bìi tétég hèn tema njii kuú né, ye te bí ngweé kùr beèh, temé taré cu bí lè. ⁹ Bò Onesím òm yíé-temé beèh déi gɔ́ nde né kɔ́. Onesím dé seèn né nùàr bìi cén déi, à seé Càn bɔ́ɔ né mé temé cén. Njii mé né kán kelá dɔ́ɔ, bó nde né bí tueé.

¹⁰ Aristârk ye bíé kéh bí. Béh bú né ká gwà cìbì kɔ́. Mârk ñunà bei Bàrnâbâs ye bíé kéh bí ndò. Mè lé

naá giì bí tueé ye bí a, mɔ́ à wáa baá, bí siè nyégé bú bagasé ma.

¹¹ Yeésò mé bó yílá cu né Jústùs, ye bíé kéh bí ndò. Lètenè bò Jíf mé né bò Yeésò bò dɔ́ɔ, seé *Lò Càn ká lo bɔ́ɔ lom né béh bò tagár bò hèn. Yo mò né lom mé bó taré dé gècèn.

¹² Nùà bìi Epaferâs ye bíé kéh bí. Né nùà seé Yeésò Kristò ndò. À né Càn felè bìi dua, à sòn dù ngwéh, ye Càn a, há bí terreè, te bí den lom tég, bí né teèn joló huɔ́m; te njii mé Càn gwaán nè, bí njii sâ ñene ko lom mé gùm mene, bí bɔ́ɔ cí. ¹³ Dé hèn, mè nde né sòn seèn gwaán: à né lom bí mé gècèn mene munó. À né bò nùàr Laodísè munó, à né bò Hierapolí bò méná munó ndò. ¹⁴ Lúk dɔ́ptá yíé-temé beèh bò Demâs ye bíé kéh bí ndò ma.

¹⁵ Bí bíé kéh bò mbeí beèh ké Laodísè dɔ́ɔ, bí bie keéh Nimfâ mé bò Yeésò bò mé bilí yeé ké gwò seèn mene.

¹⁶ Mò bò jané gi aá mvù hèn lètenè bìi, bí há ñí mé bò Laodísè bò te bó jané ké te mògò bɔ́ɔn ndò. Mò bò Laodísè bò tema njii aá bí mvù mò déi, bí jané cú lè mògò bìi méná ndò. ¹⁷ Bí júée Arsíp a, seé Fehtoò beèh mé né beè seèn doò, bú a, bó sòm bɔ́ɔ ma.

¹⁸ Né mè Pól, mè bèh hèn nyagá né mé be mò, mè bie aá bí. Bí té nyèn, ye mè né dé mò ká gwà cìbì ndò. Húóm-temé Càn a, ká siè gí bí beè.

Mvù Pôl dé toò jògò mé bò Yeésò bò ké Tesaloník

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl bô Silvên mé Timoté nyagá né kɔ́ó. Béh nyagá njií né mé bòn bií ké Tesaloník, bí bòó né né beè Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò *Kristò bilí den. Bó a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Dene bò Tesaloník bò

² Béh né Càn cu dɔ́ɔ́n felè bií dɔ́ɔ́n vra, béh né cu bú felè bií dua ndo, béh sòn dù bèh. ³ Mò béh baá Càn dua, seé mé bí né mé njéh bɔ́ó kuú doò, béh né yeé teèn munó keéh, ye lòù sam bí né temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií, wa bí né bú gwaán ndo, bí seé tema kuú né dé cî ma. Béh kɔ́ né ye, bí né lom ndèm mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò tég kwaá njií. ⁴ Bò mbei mò, béh né kɔ́ó ye, Càn né bí gwaán, à hèn balé weh né bí dé cî. ⁵ Sâ tueé baá kènê ye, Njàgà Bagaà mé béh lé ndeè naâ bí se doò lé ngòr cií ná ngwêh, terreb Cúcuí Nàgà lé naá gii teèn ngulí den; béh lé naâ kɔ́ó ye, béh tueé yií né teèn ndo. Bí lé naá gii te dene beèh lètenè bií ñené nyegé; sâ dɔ́ɔ́n lé naâ ye te gam bí.

⁶ Jomo sâ bí lé naâ faá béh nɔ́ bɔ́ó, bí né gule Fehtoò beèh bele, bí né temé te ngòr Cànɛ kwaá njií, bí né lè gèr-e beè bò nùàr mbiín yilá ndeé, bó né bí bunó; mé njéh mene, terreb Cúcuí Nàgà né seér cu bí yoòr lòù ngulí huɔ́óm. ⁷ Yeé baá ménâ, bò Yeésò bò ké Masedínà mé Akayî dɔ́ɔ́n ñene weh gi beè bií ndo.

⁸ Njua mé bí lé naâ ménâ bɔ́ó komo, te ngòr felè Fehtoò beèh ñené yuo kelà teèn ké Masedínà

mé Akayî, te ngóg ngulí nde felè bií bèh dɔ́ɔ́n, ye bí dua lom né Càn mé temé cén ma. Kènê béh njeré déi teèn túé ságá ndé cú, ⁹ bò nùàr né gi mé be bɔ́òn felè bií tueé, ye cu mé béh lé waà naâ ké yoòr bií wa, bí lé naâ béh ke nyegé ma. Bó né cu tueé, ye bí kweéh seér aá temé bií kèn, wa bí be yoòr bò cècàn dɔ́ɔ́n sòm gi aá, bí kènê dua lom né Càn gècèn mé né Càn làn ma; ye bí né seé seèn bɔ́ó ndo, ¹⁰ wa Njuna seèn Yeésò mé à lé komo sɔ́óm naâ lè cio doò, bí né bú kela den ma. Né môn, à née ké te vulúu ye. Lou téná-juú à ndeè béh lè juú beè Càn yili sòm nde né kɔ́ó.

2

Seé Pôl ké Tesaloník

¹ Bò nùàr mò, bí né gi mé feh bií kɔ́ó ye, seé mé béh lé bɔ́ó naâ ké lètenè bií lé mbaá mvúán lè ná ngwêh. ² Bí kɔ́ gi aá kèn ndo, ye béh lé naâ gèr ké Filíp fi ñené, te béh waà ye ké Tesaloník yoòr bií. Béh yeé baá cu bí Njàgà Bagaà se nyegé, bò nùàr kókoó mbaá yila cu béh bunô ndo. Mé njéh mene, Càn lé haá ñei cuú naâ béh terreb dé haâ, te béh se bí Njàgà Bagaà mé lé yuoó naâ beè seèn mé njéh.

³ Bí kɔ́ó ye, ngòr Càn mé béh né tueé hèn te nyeéne yùò ngwêh, béh kòb teèn yí ngwéh, béh bò nùàr lòù bèlè nyi ngwéh ndo. ⁴ Càn lé naá gii béh kweé nyegé, te à nde ye béh Njàgà Bagaà beè haá kwaá, te béh nde ye bò nùàr faá bèh mân se ndo. Béh túé ngwéh ye nuaré déi a, sèn béh seèn. Béh kɔ́ lom né dé beèh Càn; à ká lé beèh ñene gi né kɔ́ó.

⁵ Bí né gi kɔ́ó, ye bɔ́ó mene naàn, béh ngòr tánágà déi fèlâ nyi bèh; béh túé nágá bèh dé kàgàlòn beè nuaré déi kwaá ndo. Mè tueé bí, Càn né sòn beèh kɔ́ó. ⁶ Béh

túe ñgwéh ye bò nùàr a, *sùmù béh sumù. Né mene beè bìi, né mene beè bò nùàr, béh teèn sam lát. ⁷ Mò sé né dé dene *sùsùm deèn, béh né bò mbòñ tebê Yeésò *Kristò, béh sé lé naâ bí yoòr ñgumó. Mé ñjéh mene, béh seér ménâ gwàn ñgwéh. Béh lé toò bìi dolé seér cuù naâ lòu, béh bòn seér cu bí, faá meì huaân bòn yeé bò ñuna seèn nò. ⁸ Sâ dɔ́ɔñ béh lé gwaân giì naâ bí, ye te béh tueé bí Njàgà Bagaà mé lé yuoó naâ beè Càn. Lé gí cégé ná ñgwéh dé ñgòr Càn tueé ndò, béh lé felè bìi ñgòn bilí naâ mé cio mene. Sâ ye bí né lom béh yoòr yilá faá cí nò. ⁹ Seé faá seé nò, béh lé naâ gèr mé ñjéh ké lètenè bìi ñené. Ñgweéh bí né gi ménâ kɔ́ɔ mà, belà. Béh lé naâ seé mé cíbiteèn mene temá bilí. Sâ ye te béh bí yáb lòu dùà kì dèn cú, te bí sònò beèh ñgweé lom Njàgà Bagaà mé lé yuoó naâ beè Càn.

¹⁰ Dene beèh ké lètenè bìi bò nùàr Càn lé naâ ñagásé, dilíse ndò, veèn déi lé teèn túán nyì ná ñgwéh lát. Bí lé naâ giì dene beèh ñené; Càn lé naâ ménâ ñené giì ndò. ¹¹ Bí né cu kɔ́ɔ giì, ye béh lé bɔ́ɔ naâ mé nùà kàn ké lètenè bìi faá tele bɔ́ɔ yeé mé bò ñuna seèn nò. ¹² Béh lé naâ bí seén, ye te yo taré bí taré; béh né bí toó nyegé, béh né bí sɔ́gɔ, ye bí a: bí dèn yí lòm dene bìi teèn, faá Càn gwaân nê nò. Nùà ñjéh né bú. A bí yilá né kɔ́ɔ, ye te bí yila ñgùlù nyí.

¹³ Béh né cu Càn cu dɔ́ɔñ vra. Béh vra den né bú felè ñgòr seèn mé béh lé naâ ké lètenè bìi tueé doò. Lòu sam, bí yeé baá ñgweé, bí lé naâ giì lè sie kwaá, ye né ñgòr gècèn mé lé yuoó naâ beè Càn, wa lé beè nùàr yùò ná ñgwéh ma. Á sâ, né lom môn ndò, né jéjég ñgòr Càn. Bí bò Yeésò bò

dɔ́ɔñ, à né mé terreb lètenè bìi teèn.

¹⁴ Bò nùàr mò, gèr mé kwa né bí hèn né faá gèr mé lé kwaá naâ bò nùàr Yeésò Kristò ké Judê ndò nò. Sâ tueé né ye, bò lòò bò bìi tulu su aá bí gèr yoòr, faá bò *Jùf lé tulu suú naâ bò nùàr Càn dé ké Judê nò. ¹⁵ Bò Jùf hèllè lé naâ Fehtoò beèh Yeésò Kristò wulá sòm, bó lo bò *sòn-Càn bò wula giì naâ kɔ́ɔ ndò. Béh dɔ́ɔñ, bó lé naá cuù béh bunó. Bó yeé baá ménâ bɔ́ɔ, bó yuo Càn te temê, bó ña bò bònò bò ñjolò nùàr dɔ́ɔñ ndò. ¹⁶ Bó ye te bó yiin bilí béh mé ceér ñgòr Càn seè mene, te dà m nùàr hihiné ñgòr Càn ñgwé kwa cú, te Càn bò nùàr yilá sòm cú ndò. Dàm veèn bɔ́ɔn hèllè yeé mboón aá ménâ, Càn jeré ñjii bó yulá-temé seèn yoòr ndò.

Pól baá mé tuaá bò Tesaloník bò

¹⁷ Bò nùàr mò, béh né mé tuaá bìi ká lè beèh, béh bí njolo kwàrè ñgwéh lòu, wanɔ́ɔñ temé beèh jɔ́gɔ lè lom né yoòr bìi. Cu dɔ́ɔñ béh né gi gò ké yoòr bìi gwaân sɔ́ɔ. ¹⁸ Mè Pól né mene mé feh mò lege, mé ñjéh mene *Sátàn né lom béh yiin, wanɔ́ɔñ béh né lom gò ké yoòr bìi gwaân sɔ́ɔ. ¹⁹ Lòu sam, yiè ndèm beèh mé vɔ́gɔ-temé beèh dɔ́ɔñ né bí; te béh kwa ye tà m ñgôg, te lòu mé Fehtoò beèh Yeésò ndeè cuù teèn, béh dobo tàbè toò seèn. ²⁰ Mè tueé bí, yo nde né béh lòu sâ mé bí samé kelá.

3

¹⁻² Béh yeé ñene dé ménâ yoló deèn nde aá yɔ́gɔ, béh kaga lom aá ndòn, ye béh nde né Timotê ké yoòr bìi temá ñjii, te béh le lom ké Àtèn mé huún beèh. Timotê né ò m beèh, béh bó bɔ́ɔ yeé seé Càn kɔ́ɔ, béh bó né yeé Njàgà Bagaà felè *Kristò se. Béh tema ñjii né

bú ké yoòr bìi, te à nde bí seén, à toó nyegé bí te ceér Càṅe, ³ ye te gèr bí jìlì cú. Bí né gi kóó ye gèr ṅenê né seé beèh dɔ́ɔ́ṅ. ⁴ Cu mé béh lé naá ké lètenè bìi, béh lé ye bí a, gèr ṅenê né toó beèh teèn ma; hèn né cí sâ, bí né gi kóó. ⁵ Mè lé Timotê hèn tema njií kuú naá dé cí. Mè yeé yolo mene, dé yolô sam cuú; mè ye te à nde jògò ke-ke bí nées te ceér Càṅe ṅulí den ye wa. Càṅ lé naá mè lè tené dé gècèn, mè ndio lom ye merré déi *Sátàn bele weh gi aá bí kèn, te seé beèh mvuan le.

⁶ Timotê yeé nde aá, à cu cuú, à tueé lom béh ṅgòr bebagaà dé gècèn, ye béh a: bí nées gi ṅulí den ye ma; wa bí né lom lètenè bìi gwaán kuú ndo; ye béh a: bí né lom béh mé yógó-temé mene cu dɔ́ɔ́ṅ munó den, wa bí né taré mé tuaá beèh lè, faá béh né mé tuaá bìi ndo nɔ.

⁷ Te Timotê yeé nde tueé gi béh mân, bò nùàr mò, yo sagár laré béh dɔ́ɔ́ṅ. Béh né mene mé gèr kwaré, béh dé sâ tán cú. Lòu sam, temé bìi né lom yoòr Yeésò tég, ⁸ bí baá gi beè Fehtoò beèh, bí né lom bú tég sie. Sâ kènê temé beèh die aá lè kèn. ⁹ Mè tueé bí, gèh dà m yógó-temé mé bí né béh beè Càṅ haá hèn, dé tueé sam, béh bú dé sâ vrà kó cú ndo. ¹⁰ Béh né lom bú suuteèn mé cíbíteèn mene dua, ye bú a, kòmò kéh béh ceér teèn, te béh nde ṅene ṅweé cuú bí mé njolo ye, te béh feh jege bò njií mé né toò le dɔ́ɔ́ṅ.

¹¹ Béh né Tele beèh Càṅ nùà ṅhèh bò Fehtoò beèh Yeésò dua, ye bó a: há béh ceér kóó, te béh nde ké yoòr bìi. ¹² Béh ye Fehtoò beèh Yeésò a, bó yám dèn ká gwaân lètenè bìi yaàm; bú a, gàm bí te bí gwaân nyegé bò nùàr dɔ́ɔ́ṅ faá béh né bí gwaân nɔ; ¹³ à há bí terreb te ceér seène, te lòu mé bó bò nùàr seèn ndeé cuú teèn, à kwa

bí beè Tele beèh Càṅ, sâ bí né gi ṅagásé tân.

4

Dene mé né beè Càṅ ṅagásé

¹ Sâ bò nùàr mò, mè tueé lo né ye bí a, bí dèn lòm beè Càṅ ṅagásé faá béh lé feéh naá bí nɔ, te huom Càṅ yoòr. Béh né kóó ye, dene bìi né gi ménâ dág. Mé ṅjéh mene béh né cu bí mé terreb yílí Fehtoò beèh Yeésò bɔṅ: kúkùr bìi, bí bó yógó kéh cú ménâ.

² Bò njií mé béh lé feh belé naá bí mé yílí Yeésò Fehtoò beèh dɔ́ɔ́ṅ, bí né gi kóó. ³ Càṅ gwaán né ye bí dèn lòm jolosé. Sâ tueé né ye: bí té yàgà ndé. ⁴ Nùà kàn a, kó lòm veèh seèn, bó bú dèn lòm beè nyí fà dɔ́ɔ́ṅ jolosé; te bò nùàr ṅene ménâ, bó seén nyí teèn. ⁵ Bó té mé tuaá veèn lè faá bò Càṅ-kó nɔ dèn. ⁶ Te bò njií hèn dɔ́ɔ́ṅ, nuaré déi a, té mbeí felè kéh; nùàr té ṅhèh mbeí kè m à ndo. Béh lé naá gi bí tueé kwaá, nùà kàn né mé tie cí, ye: bòó mé nde né teèn die yílá, Fehtoò beèh nde né bó gèr feh keéh. ⁷ Càṅ lé béh dé yàgà ndeé yílá fón ná ṅgwèh; à lé yílá seér naá béh, ye te béh ṅaga seér beè nyí dé ṅagá. ⁸ Sâ kènê bí ṅweé gi aá kèn; nuaá mé si njií ṅgòr hèn doó, nùàr si ṅgwéh, à si njií né Càṅ Nùà ṅhèh mé haá yeé bí Cúcuí ṅagá kóó.

⁹ Béh né kóó ye, bí né dé bìi lètenè bìi gwaán kuú, bí túé cú ye, kɔ bó nyàgà túé ní sô bí njeré déi teèn, Càṅ lé naá bí dé bìi feh gií.

¹⁰ Né mene bò nùàr Yeésò. *Kristò ké Masedínà dɔ́ɔ́ṅ, bí né gi yeé bó gwaán. Mé ṅjéh mene, béh né cu bí bɔṅ: Kúkùr bìi bò nùàr mò, bí bó yógó kéh cú dé jomò. ¹¹ Bí fágá lòm feh te bí den nɔ́ɔ́ṅ; nuaré déi té lè ṅhèh mbeí ló yílá; bò ṅhèh bìi dɔ́ɔ́ṅ, bí bó gí mé be bìi, te bí koó feh bìi mé ṅjéh, faá béh lé tueé

naâ bí nɔ. ¹² Mo bí né mân boó, bí bò nùàr kì ndé ñgwéh, ye bó a, kó bí koò. Sâ né mene bò Càṅ-kó, bó nde né bí teèn seèn.

Lòu cuû Fehtoò beèh

¹³ Bò nùàr mò, béh gwaán né te bí kɔ nyegé ñjèh felè bòó mé lé naâ kuú; te bí dèn cú faá bòó mé ndèm yoòr Yeèsò Kristò kwá ñjì ñgwéh nɔ; wanɔ́ɔṅ mo cio kwa baá bó, bó né yeé kú vuagá. Bí té dé bìi ménâ bó. ¹⁴ Lòu sam, béh né gi kóó ye, Yeèsò lé naâ kuú, à komo yuo cu aá lè cio kèn. Mé béh né cu ménâ ndɔ. Bòó mé né gi temé yoòr Yeèsò kwaá ñjii dɔ́ɔṅ, Càṅ nde né bó felè seèn komó som keéh, à weh ñjii bó bó ké yoòr seèn.

¹⁵ Hên béh tueé nde aá bí bò ñgòr mé Fehtoò beèh lé feéh naâ mé sòn seèn, ye: lòu mé ñyí cuù nde né teèn wa, bòó mé lé kuú baá, ndeè kela logó nde né toò kóó; te béh bòó mé nées kú ñgwéeh ye, ndeè bele ye bó ma. ¹⁶ Sâ né lòu mé hueh tarê Càṅ nde né teèn ñgulí. Cili seèn dé koò nde né lòu sâ tueé taré; tàṅ* Càṅ nde né tuagá; Yeèsò Kristò Fehtoò beèh mé feh seèn ndeè né ké te vulúu suagá; bò nùàr mé lé naâ lè yilí seèn kuú gií dɔ́ɔṅ komo yuo logó ndeè né kóó; ¹⁷ te Càṅ nde ye béh bò lèlàn bò weh, à koró bilí béh bó dɔ́ɔṅ te bègè. Jomo sâ béh bó nde né ké ter kem ñaá, te béh bò Fehtoò beèh kwaré ké sâ, béh bó den le ké yoòr seèn dé cu dɔ́ɔṅ. ¹⁸ Ngòr hên, bí bó dólé kú bèh temé lètenè bìi mé ñjéh.

5

¹ Bò nùàr mò, felè cu mé bò ñjèh kèkènè sâ nde né teèn boó bele, bó bí dé bìi lòu ñyàgà só ndé cú. ² Bí né gi mé feh bìi kóó ye: Fehtoò beèh kar waà nde né lòu. Lòu sâ

nde né faá nùà yìb kar waà né cibítenè nɔ. ³ Kɔ bò nùàr baá yo nyen, bó baá tueé ye: *wónḡ huom aá, wa lòó dólé baá ma. Kɔ baá ménâ, te kar waà ye felè boòn, kum som bó. Mè tueé bí, dé mvelé sam ndé ñgwéh; ceéhr keéh nde né bó faá nyer ceéhr keéh yeé ma mé lèi hueéh nɔ.

⁴ Dé bìi, bí bèh cibi sam. Cieé sâ bí faá nùà yìb nɔ kár kwá ndé ñgwéh. ⁵ Bí né gi dé bìi bòó mé gɔ né bèh ñagá, bí né bò bèsónè bò. Béh bò nuaá mé gɔ né bèh cibi sam, béh cibíteèn gò bèh.

⁶ Mo né mân, sâ béh té lóm faá bò déi nɔ cèr dèn, béh nyimè dèn sér làn, béh né teèn yoló kelá den. ⁷ Bó lóm cer yeé cibítenè, bó sela cibítenè ndɔ. ⁸ Dé beèh môn sam, béh né gi bò suútenè bò, béh yíyolò, béh kwá ñjì gi temé yoòr Yeèsò, béh né lètenè beèh gwaán kuú. Sâ né kò dé beèh. Béh ndèm tég kwá ñjì lóm yoòr Yeèsò mé nde né béh lòu sâ yili som. Sâ né cu tàṅ taâb dé beèh ndɔ. ⁹ Càṅ lé béh dé ju dieè mé ná ñgwéh, à lé balé kwaá seér naâ béh, ye te béh yili yuo mé Fehtoò beèh Yeèsò *Kristò. ¹⁰ Yeèsò Kristò lé naâ felè beèh kuú, ye te lòu sâ béh né mene làn, béh kuú aá mene, te béh bó ndeè den beh ma. ¹¹ Á sâ, bí táré kú lètenè bìi ménâ dɔ́ɔṅ; bí sén kú lètenè bìi seèn, faá bí boó ka yeé nɔ.

Bèh cerè

¹² Belà, béh né bí boṅ: bòó mé né seé Càṅ lètenè bìi temá, Fehtoò beèh bí haá kwaá né beè boòn, bó bí ceér feh yeé kóó; bí ñgwé sòn boòn ñgweè. ¹³ Bí wèh kwá bó faá nùàr beè bìi, bí gwàn bó mé temé cén ndɔ. Lòu sam, bó né mé seé Càṅ beè. Bí bò mbaábi dèn mé sòn cèn.

¹⁴ Belà, béh né bí dua, bí kwágá bò fùòb bò kwagàà ndɔ; bí tó

4:15 4:15-17 1 Kɔr. 15:51-52 * **4:16** 4:16 Tògò dé koò mé hueh faá tàṅ nɔ. **5:2** 5:2 Mat. 24:43; Lùk 12:39; 2 Pi. 3:10 **5:8** 5:8 Es. 59:17; Ef. 6:13-17

nyégé bò veéh bò toò; bí gàm bò yuyuaâ bò gaàm; bí kwá làrè sèṅ yoòr bɔ̀n dɔ̀n. ¹⁵ Bí kè nyégé keè, nuaré déi a, té veên cú, bí húóm sér lètenè bìi lòu; bí bò nùàr dɔ̀n húóm gí ménâ ndɔ̀.

¹⁶ Bí sàmè dèn cu dɔ̀n lòu. ¹⁷ Bí dùà dèn Càn kèi cén. ¹⁸ Né mene kei, bí vrà dèn Càn teèn ménâ. Bí bò nùàr Yeésò Kristò, sâ né njií mé Càn gwaán né beè bìi. ¹⁹ Bí té Cúcuí Nàgâ toò cí téná. ²⁰ Bí té ṅòr bò *sòn-Càn bò doó sì njí. ²¹ Njèh dɔ̀n bí kè nyégé gí bagasé, te bí weh le mé bò dé bebagaà beè. ²² Bí té veên déi mé be cór nyi lág.

²³ Càn mé kulu dɔ̀lé yeé njèh kɔ̀, bú a, sènè kwá bí beè seèn lòu, à ke nyegé yòṅ bìi mé càn bìi mé yo bìi mene, te lòu mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò ndeè cuù teèn, à kwa lom bí ṅagásé tâṅ. ²⁴ À lé bí yilá naâ kɔ̀; à né nùà jéjég, bú nùà njèh nde né bí mé feh seèn ke nyegé.

²⁵ Bò nùàr mò, bí dùà Càn fele beèh duaà ndɔ̀.

²⁶ Bí bíé kèh béh bò mbeí bìi dɔ̀n, bí jógó siè bó beè. ²⁷ Mè né bí mé yilí Fehtoò beèh bɔ̀n, bí jáṅé làrè mvù hèn toò bò nùàr bìi dɔ̀n.

²⁸ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gí bí beè.

Mvù Pól dé jomò mé bò Yeésò bò ké Tesalonik

Bèh bieê

¹ Né mè Pól mé Silvèn bò Timoté nyagá njií né mé bòn bìi ké Tesalonik, bí bòó mé né gi beè Tele beèh Càṅ bò Fehtoò beèh Yeésò *Kristò doón. ² Tele beèh Càṅ bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dolé.

Lou ju tenâ

³ Bò nuàr mò, béh vrà lòm Càṅ felè bìi, béh té sòn dù. Mò béh né ménâ boó, sâ né teèn yilá. Lòu sam, bí né temé cén kwaá ṅgulí huóóm, né tetoò yaám ndeé; gwaân mé dé kàn né mbeí lètenè bìi gwaán doò né naṅ ndo. ⁴ Béh mé yilí bìi te bòn bò Yeésò bò bèh doón hèn punó go né mé njéh. Gèh sieè mé bí né lom mé temé cén sie huóóm sâ né бага dé gècèn. Bó né mene bí teèn bunó, bó né mene bí gèr feh keéh, mé njéh mene bí temé teèn sòm ṅgwéh; béh hèn punó go né mé njéh.

⁵ Bí né ménâ yoló, te ṅené yuo kelà teèn, ye Càṅ ju tena yií né teèn, wa dé *Lò Càṅ yilá bí nde né wulú ma. Lòu sam, bí dàm gèr hèn yoló laré né felè Lò Càṅ sâ.

⁶ Yila né teèn ndo. Càṅ bò njèh doón boó gi nde né te ceér-e te ceér-e. Bòó mé né bí gèr feh keéh hèllè, à nde né bó gèr sâ horó haá cuú, ⁷ te bí bòó mé né gèr ṅené, kwa seér cu dù koó. Béh nde né ménâ kwa ndo. À ndeè mán boó nde né lòu mé Fehtoò beèh Yeésò cuú nde né teèn.

Lòu sâ à ndeè né ké te vulúu ṅené yuo kelâ, à nde né mé bòn bò cili seèn dé tetarê jomo, ⁸ à wa ndeè né te leba weè, te à weh bò

Càṅ-kó seé, à nde né bò tàṅ-tie bò seé ménâ weh ndo. Lòu sam, bó temé te Njàgà Bagaà Fehtoò beèh Yeésò kwá nji ṅgwéh. ⁹ Bó nde né te gèr dé nyèmà mé nyèmà nyoló le, bó leba den gèr ké ndón-ndón, bó dé boòn *sùsum Nùà Dueè yoòr boòn ṅgwé ndé cú, bó te ṅgùlù seèn-e yilá nyi ndé cú ndo. ¹⁰ Mò à ndeè baá lòu sâ cuú, bò dé seèn nde né bú seèn; bòó mé né gi temé yoòr seèn kwaá njií doón nde né mé bú *sumú kuú. Lòu sâ bí doón, bí nde gi né lètenè bò sâ bò ndo. Lòu sam, ṅgòr Càṅ mé béh lé naâ bí tueé doò, bí né temé teèn kwaá njií.

¹¹ Béh Càṅ felè bìi cu doón hèn dua den né dé cí. Béh ye Càṅ a, bó te bí den komo dene jéjêg mé à né bí mé njéh yilá doò. Béh ye bú a, kúkùr seèn à há bí terreb teèn, te bí boó komo багаà mé bí né gwaán doò; bò seé mé bí boó né mé yilí seèn doón, bú a, nyén ṅgúlí gí bó nyeèn ndo. ¹² Mò né mán, sâ yilí Fehtoò beèh Yeésò nde né felè bìi lieé ṅagá, bí nde né mé bú lieé nyegé ndo. Bò njií hèn doón Càṅ bò Yeésò Kristò Fehtoò beèh nde né mé húóm-temé boòn dé lòu boó gií.

2

Lou mé Fehtoò beèh cuú nde né teèn

¹ Mè dé kènê tueé nde aá felè cieé mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò ndeè né teèn cuú, mé béh nde né toò seèn bilí gií ndo. Béh né bí boṅ, kúkùr bìi bò nuàr mò, ² bí té kèkòg dèn; càṅ a té bí lè mbaá téné kú. Bò nuaré déi né mene tueé ye bí a, cúcuí ye bó a, Fehtoò beèh cu gií aá kèn, bí téé gwàn ye. Bó né mene ṅgòr Càṅ ménâ se, bó né mene mvù déi jaṅé, ye bí a, béh nyagá naâ ménâ koó, bí té lòm gwàn; feh a, té bí ter mbaá

ɲɛllé kú. ³ Bí té gwàn mé nuaré déi bele bí felè cieé sâ lòu.

Mé cieé bú sâ ndeé dé seèn waá, kɔ veèn bɔ nuàr baá furú, bó baá Càŋ taáb saán; kɔ meì bɔ jéré-temé bɔ ndeé ɲené ɲaga baá bèsónè, sâ ye. Né nuà yílá-beè bòn. ⁴ Nuà jéré-temé hɛllè nde né Càŋ yoòr yuo njebá, ye bɔ nuàr a, té bú dùà, bó té njeré déi dùà gò. À nde né Càŋ felè njebá tená, ye nyí né bú yɔgɔ. Dé sâ gí lòm ndé ɲgwéh, à nde cu né mé njéh ké *gwà Càŋ koò lɔgɔ yílá bilí, à nde mela den te kɔgɔ, ye nyí né Càŋ nuà njéh sâ.

⁵ Á, ɲgwééh cu mé béh bí lé naá kɔó, mè lé naá gii bí ménâ tueé ndo wa? Bí dé sâ mùnò kó cú á? ⁶ Mé njéh mene, dé kènè à nées mé ceér sam ye, njeré déi né bú toò lalé tená, kɔ cu mé Càŋ lé sie kwaá naá sâ ndeé waá baá kɔó, sâ ye; bí né gi ménâ kɔó.

⁷ Cí gí cégé ɲgwéh ndo: bó nées mene bú beè ménâ sie kwaá, terreb jéré-temé seèn hɛllè né doó naáb ɲɔ den, né lom mé seé yieé ndeé. Njéh cén, bú nuà njéh nde nées wá ɲgwééh ye, kɔ nuaá mé sie kwaá né bú beè sâ ndeé sɔm aá yo, sâ ye. ⁸ Cu sâ meì bɔ jéré-temé bɔ hɛllè nde né cie ɲené ɲagá, te Yeésò Fehtoò beèh ndeè weh nyegé ye bú seé: à nde né bú mé ndândaà cúcuí mbaá fulú wulá sɔm, te ɲjènjàn ɲagá seèn nyoló sɔm weéh ye bú.

⁹ Mɔ tájéré hɛllè ndeè baá cie ɲagá den, à nde né ɲágá mé terreb *Sátàn sieé: à nde né bɔ njéh kékèné hihiné bɔó bele; bɔ fém mé bɔ ciè nyenyenè nde né cie bomò sue, ¹⁰ te à bele kwa bɔ nuàr teèn. À nde né jomo veèn mé nòmò hihiné kelá, te à bele kwa bɔó mé nde né leér le mé njéh. Lòu sam, gècèn mé sé né bó yili sɔm, bó temé teèn kwá njí

ɲgwéh; bó bú gwàn ɲgwéh ndo. ¹¹ Càŋ yeé ɲene aá ménâ, à bó terreb mangelèn mbaá hèn tema njií seér né mé njéh, te bó gwaán kela seér bɔ njéh dé gogobò sâ ndo. ¹² Sé yeé baá môn, te bɔó mé gècèn gwàn bèh doóŋ yila gi beè. Veèn seèn huòm kela né bó yoòr kɔó nɔ.

Bɔó mé Càŋ nde né yili sɔm

¹³ Bɔ nuàr mò, bí bɔó mé Fehtoò beèh né bí gwaán hèn, béh né lom Càŋ felè bií vra dé gècèn. Yila né teèn ndo. Lòu sam, Càŋ lé naá bí balé kwaá, sâ wóŋ nées sam ye, ye te bí ndeè yili yuo faá bèh mân, bí ɲa bɔ dé nyí. Bí bɔ dé seèn ɲa né mé terreb Cúcuí ɲagá bɔ temé cén mé bí né te ɲòr gècèn kwaá njií doò. ¹⁴ Càŋ lé bí yilá naá mé njéh; lé naá mé ɲjágá Bagaá mé béh lé seé naá bí doò, ye te bí yila ké bèh *sùsùm Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

¹⁵ Mɔ né mân bɔ nuàr mò, sâ bí húné lòm doóŋ, bí kwaá njií temé te tabó mé béh lé naá ɲgwéé, béh feh keéh cu bí doò; bɔ déi béh lé tueé naá bí mé feh, bɔ déi béh lé bí nyagá naá lòu; bí kwá njí temé teèn doóŋ.

¹⁶⁻¹⁷ Fehtoò beèh Yeésò Kristò mé feh seèn bɔ Tele beèh Càŋ a, siè nyegé bí. Bó gwaán né béh kɔó, bó cu doóŋ toó nyegé né béh kɔó, bó temé beèh ter jɔgɔ kwaá né kɔó; doóŋ né gi mé húòm-temé bòn. Bó a, tó nyegé bí, bó haá bí terreb, te bí bɔó lom bɔ njéh bebagaá, bí tueé nyegé ɲòr sònò bagasé ménâ ndo.

3

Pól ye, bó dùà Càŋ felè nyí duaá

¹ Bɔ nuàr mò, mè tueé lɔ né ye bí a, bí dùà kéh béh Càŋ teèn, te ɲòr Fehtoò beèh sela yam nde bèh doóŋ kukwar, te lie faá lé lie

huòòm naâ ké lètenè bìi nõ. ² Bí dùà cú bú, te à mvelé sòm béh beè bò jéré-temé bò teèn, wanóŋ né bò vevenè bò. Ngòr Càŋ mé béh né se hên, bò nùàr bú doóŋ gwàn làrè ngwéh. ³ Mé njéh mene, Càŋ né den ka te be sâ. À nde né bí terreb haá, à nde né bí kurú nyegé, te veên bí kè mà cú. ⁴ Béh né kwàgà bìi mé yilí Fehtoò beèh yieé, ye bí né yeé boó, bí nde cu né mé njéh faá béh lé tueé naâ bí nõ boó ndeé den.

⁵ Fehtoò beèh a, lè mè nyégé bí temé lè, te bí gwaán ñeí cu Càŋ dé gwaán, bí yolo komo njèh faá Yeésò *Kristò nõ.

Pôl ye nùà kàn a, bó séé

⁶ Bò nùàr mò, béh tueé né bí mé yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò, ye bí a: bò Càŋ bò mé né dene fùòb boòn den doóŋ, bí bó té bècénè dèn bilí, bò sâ bò tabó mé béh lé naâ bó feh hên bèlè ngwéh. ⁷ Dé bìi, bí né gi gule beèh kóó, bí gò bèlè teèn. Lòu sam, léi mé béh lé naâ lètenè bìi, béh lé bò fùòb bò ná ngwéh. ⁸ Béh lé gùm beèh beè nuaré déi yì ló ná ngwéh, ye te à koó den béh dé lòu. Béh lé tema seér cuù naâ seé dé temâ, béh tema bilí seé mé cibítenè mene. Sâ doóŋ béh ye te béh nuaré déi lètenè bìi seé beè há cú. ⁹ Lé túé ná ngwéh, ye sâ béh mé ceér yáb sam cuú; dé sâ ndóg nõ. Béh lé ménâ tema seér naâ, ye te bí ke weh teèn, bí bele gule beèh.

¹⁰ Béh lé cie ké lètenè bìi tueé ñaré njií naâ dé cí, ye bí a: nuaá mé seé gwàn ngwéh doóŋ, bú a, té yáb sònò nágá kék nõ; ¹¹ wanóŋ bó ye béh a, bò nuaré déi né ké lètenè bìi teèn, bó né léláŋ fùòb mbaá ngolé go; wa seé boòn né lom ngòr bò nùàr hua weèh sé wa. ¹² Mé yilí Fehtoò beèh Yeésò Kristò, béh né mé bò sâ bò tueé njií, ye bó a, bó témá lom seé nenóŋ, te bó koó feh boòn mé be boòn ma.

¹³ Béh né mé bí tueé njií nõ, bò nùàr mò, bí té be dù, bí bó dèn bagaà cu doóŋ.

¹⁴ Ndéb mé béh né lè mvù hên leéb kwaá, mo nuaré déi tie teèn féla ní ngwéh, bí kè bú keè, sâ bí gè lom mé ceér seèn nõóŋ, te à guli ko. ¹⁵ Bí té bú cu sâ faá nùà bònò bìi nõ wèh nõ, bí fèh sér bú lòu, ye né nùàr bìi.

Bèh ceré

¹⁶ Nùà Dueè mé kulu dólé yeé njèh kóó, bú a, kúlú dólé nyégé dèn bí mé gèh kulù hihiné cu doóŋ. Nùà Dueè a, dèn mé bí doóŋ!

¹⁷ Mè bie aá bí, né mè Pôl, mè bèh hên nyagá né mé be mò. Hên né be mò, te mvù mò doóŋ mè jege gi né mân. ¹⁸ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, ká siè gi bí beè doóŋ.

Mvù Pôl dé toò jògò mé Timotê

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, mbòn tebê Yeésò *Kristò. Càn Yili nùàr bô Yeésò Kristò mé ndèm beèh doón né gi yoòr seèn hên lé ye mè a, dèn mân kóó. ² Mè nyagá njií né mé wò Timotê. Wò né faá huaán mò ñàr lè nò. Bèlò fà doón né gi temé yoòr Yeésò Kristò kwaá njií. Huaán mò, Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kó wò jere, bó kúlú wò, bó haá wò dolé.

Dene kôr

³ Cu mé mè lé nde aá ké Masedinà ndeé, mè ye wò a, dèn lè ké Efêse, te wò yíin bô nùàr njèh nyenyenê feèh. ⁴ Júée bó a: té mé bô dèbbè bô tele bòn lèi jògò sán lè, bó té mé dógòti yili bô tele bòn sá gènnè lè ndò, wanóón saân nde né mé njèh lòu yaám seér, te yíin ceér Càn. Júée bó a, dé ceér Càn môn sam; wa Càn dé seèn bô nùàr yili sòm seér né mé temé yoòr seèn kwaá njií ma.

⁵ Sâ doón né ye te bí gwaán kuú lètenè bìi gwaán. Mò né mân, kó bí lè den seér mé temé ñagá, ndòn bìi lòu sé ñgwéh, bí temé bìi kwaá njií lom mé Càn ndò, sâ ye. ⁶ Wanóón bô nuaré déi durá yuo gi aá te ceér gècèn hên. Bó né seér lè saáne ndugó yilá. ⁷ Dé kàn ye, kó júée nyí ña nde né nùà fèh-sóú Càn kóó; dé kàn ye, kó nùà fèh-njèh júée nyí ndò. Á sâ, bó ndègè bô njèh hèllè ñgwé kòmò bèh ndò. Né mene sònò bòn yuo, bó bú ñgwé kòmò bèh lág.

⁸ Béh né gi kóó ye, *sóú né njèh bagaà. Njèh cén, kó wò jolo bú faá tueé nê nò. ⁹ Dé nùà gècèn,

sóú bú kóó tágá cú. Càn sóú sou njií né mé bô vevené bô, bô kwá-sóú bô o, bô táré-feh bô o, bô jéré-temé bô o, bô ngén-sòn Càn bô o, bô sèb-Càn bô o, bô wúlá-feh bô o, bô wúlá-tele bô o, bô wúlá-meí bô o, ¹⁰ bô gwá sár bô o, bô siíb mé cer seér né bó mbei bòn o, bô gò kwer bô o, bô nyeén bô o, bô jègè kòb bô o, doón Càn sóú sou njií né mé bó. Bòó mé gècèn faá tueé nê nò bèlè bèh doón, Càn sóú sou njií cu né mé bó ndò. ¹¹ Njàgà Bagaà né gi ménâ tueé. Càn lé jege kwaá naà beè mò, ye mè a, ndé ménâ feh. Né Njàgà Bagaà mé tueé né felè Càn *Sùsùm, Nùà Ngürmò.*

Pôl ye njua mé Càn lé naà nyí jere kóó

¹² Mè né lom Fehtoò beèh Yeésò *Kristò vra dé gècèn; à mè terreb lè seé hên haá né kóó. Á lé naà gi kwàgà mò yieé, te à nde ye mè nùà seé seèn mân sie kwaá. ¹³ Sâ léi toò mé lé naà beh bú bunò, mè né bú gèr feh, mè né bú teèn selé yíi. Mé njèh mene, Fehtoò beèh dé sâ táñ ñgwéh, à né seér mè jere teèn dé kóó kóó yíi, ye mè nêe temé yoòr nyí kwá ní ñgwéeh ye lòu, wa mè bóó cur den né mbaá ma. ¹⁴ Yeé baá mân, húóm-temé seèn ka sie mè beè ndò, à kweh seér mè, te mè sie lom bú mé temé cén, mè gwaán bô nùàr seèn mé temé seèn lè.

¹⁵ Kwá mè tueé bí jéjég ñgòr; bô nùàr a, siè be mé njèh tég. Jéjég ñgòr sâ ye: Yeésò Kristò lé ndeè naà ká te wónje bô vevené bô yili sòm. Kánkán nùà veèn sâ lètenè bòn doón né mè hên. ¹⁶ Mé njèh mene, mè kánkán nùà veèn la jògò hèllè, Càn né cu mè bagaà lòu bóó seér. Sâ doón ye te bô nùàr ñene kó siè-temé Yeésò Kristò teèn, te haá bô jomo bô

terreb, bó kwaá njií taré temé yoòr nyí, bó ndeè kwa yòn tètàgà.

¹⁷ Bò nùàr a, sén Càn seèn. Terreb seèn a, sùmù yùò kelà cie dé kèi cèn. Nùà Dueè dé cu dòn néné bú. Nùàr bú mé njolo néné bèh ndo. Càn ndeèr né lom bú. È môn.

Pól baá Timotê ndéb leéb

¹⁸ Huaán mò Timotê, mè ngòr hèn dòn kwaá lo aá beè yeè, te yuo faá bò *sòn-Càn bò lé tueé naâ felè yeè no. Mè ye te wò sie be mé njéh, wò lie yí taáb teèn.

¹⁹ Mò wò baá mân boó, kwá njií lòm temé yoòr Càn tég, wò bó gí njéh dòn mé nágá-temé mene ndo. Bò nuaré dèi lé naâ ceér bagaà hèn berón, bó sòm gí temé yoòr Càn. Yeé baá mân, bó lé naâ lòu leér le gí ndo. ²⁰ Lètenè boòn sà Himenè mé Alesànda né teèn, Mè lé naâ be felè boòn sòm, te bó yila nde ko beè *Sátàn, bó né njéh teèn maán, te bó Càn sèb cú.

2

Ndeb felè Càn duaà

¹ Mè toò jògò tueé logó né ye bò nùàr a: dùà làrè Càn felè nùàr dòn, bó kùgòr bú kugòr, bó vra laré bú felè nùàr dòn ndo ma. ² Bò dùà bú felè bò mgbèémgbè mé bò kokoò bò mene, te bó sie dilí nyegé njéh, béh ngweé ye fu, temé die béh lè, béh sie lom Càn mé temé cén, béh den dene bò kàm bò. ³ Mò bí né Càn Yili nùàr mân dua laré, sà bí boó né njií mé né bú njolò dilí huóòm. ⁴ À gwaán né ménâ ndo, ye te bò nùàr dòn njene ko gècèn nyí, bó yili yuo gi.

⁵ Lòu sam, Càn gi cegé né bú mé huún. Lètenè Càn bó bò nùàr kòu né cegé cén ndo. Kòu sà né lom nùà cén; nùà cén sà né Yeésò *Kristò. ⁶ À lé bò nùàr mé huóm seèn nge weéh naâ kóó. Lé naâ te cu mé Càn lé nyegé kwaá naâ

ndo. Yeé baá môn, néné yuo kelà bèsonè, ye Càn gwaán né bò nùàr dòn yili sòm ma. ⁷ Càn lé mè mbòn tebé seèn hèn sie kwaá naâ dé cí, ye mè a, ndé ngòr nyí lètenè bòó mé Juf sam se yon; wa fèh bó feèh, né ngòr gècèn, te bó kwaá njií temé cén teèn ma. Né ka môn jég, mè nyeén túé ngwéh.

⁸ Yeé baá môn, mè né lom gwaán, ye bò siib a, dùà làrè bú bèh dòn, bó sòm njií be Càn duaà ter; bó dùà lòm bú mé temé nagá. Togo mé saàn a, té lètenè boòn fúru kè.

⁹ Bò véh a, sù yí cògò teèn, bó fón gèh cògò mé né te ceér-e, bó su lom cí; bó té feh lòu nyàgà góné; bó té yiyâr mé gòm bègè yí, bó té cògò bègè sù ndo. ¹⁰ Bò bó sér bò seé dé bebagaà mé né teèn yilá, te feh keéh ye bó né Càn véh.

¹¹ Mò bò véh baá ju Càn maán, bó té sòn kòmò, bó léb sér teèn lòu. ¹² Mè né ma véh yiin; bú a, té bò siib njéh kóó fèh sér, à mé sòn toò bò siib sam ndo; bú a, húné lom noón. ¹³ Lòu sam, Càn lé me logó naâ Ádam, te à nde ye Evà meé. ¹⁴ *Sátàn lé Ádam belè ná ngwéh, à lé belè naâ Evà. Evà lé *sóú Càn kwaá naâ kóó. ¹⁵ Mé njéh mene, ma véh nde né mé bò huaán yili yuo; ko à né temé yoòr Càn kwaá njií ndo, à né bò mbeí mé temé cén gwaán, à bò nùàr doó káré si ngwéh, à né veèn nyenné, sà ye.

3

Seé bò kokoò bò gwà Càn

¹ Kwá mè tueé wò jéjég ngòr. Jéjég ngòr sà né: nuaá mé gwaán né dé seèn seé gwà Càn, ye te bó haá beè nyí, fón kwa baá seé dé bagaà kèn. ² Sà bú a, dèn nuaá mé yilí seèn ngúlí vé ngwéh, à dèn lòm mé véh cén, à té mbè

sèlà, à dèn nùà kógòn, à bó yí njèh të ceér-e. Bú a, dèn nùà wèh-kin; bú a, dèn lòm nùà fèh-njèh dé gècèn; ³ à té sibì, à té sà fón, à té nùàr mgbé, à dèn sér dolésé, à té kàgàlòn gwàn sèlà ndò. ⁴ Bú a, dèn nuaá mé né mbàgà seèn nyegé komo, à kò nyegé bagasé ye bò huaán nyí né tie ngwéé, bó né leéb, sà ye. ⁵ Wanóñ mò nùàr mbàgà seèn nùà njèh nyégé kó ngwéh, à mbàgà dé Càñ nyegé komo nde né naàn wa?

⁶ Mò bí nde aá nùà koò sie, bí té nùà feè siè. Mò sam, à nde né mé njèh lòu punó seér, te à die ju beè Càñ, faá *Sátàn lo dieé naá nò. ⁷ Mò bí nde aá nùà koò sie, kò bú a, dèn dene bò kàm bò, te bò lòó bò veéh ye bú ndò. Mò sam, bó nde né bú seb; fegùli sé ye baá bú sie, à sela yuif Sátàn.

Bò mabon gwà Càñ

⁸ Bò mabon gwà Càñ a, dèn lòm cu doón dene bò kàm bò ménâ ndò, bó té sòn fà túé. Bó a, té mbè sibì, bó té kàgàlòn mé kòb mene fón; ⁹ bó kwá nji jí temé te ngòr gècèn mé Càñ né béh feh hèn, bó ñaga seér temé lè. ¹⁰ Mò bí nde aá mabon gwà Càñ sie, bí jògò kwé nyége bú bagasé ye; mò à kela né kelà, à yila ye seé sâ.

¹¹ Bò véh boòn a, dèn lòm dene bò kàm bò ménâ ndò, bó té sòn túágá sàr gò, bó té mbè sèlà, bó dèn lòm te njèh doónje kóbè sâ.

¹² Mabon gwà Càñ a, dèn lòm mé véh cén; bú a, dèn nuaá mé né bò huaán nyegé komo, à né mbàgà seèn nyegé komo ndò. ¹³ Bò mabon gwà Càñ mé né gi seé boòn faá Càñ tueé nê nò boó komo doón nde gi né njolò bò nùàr lieé huóóm. Bó ngòr Càñ sâ tueé lom nde né mé terre teèn, ye bò nùàr a, bó temé kwá nji jí yoòr Yeésò *Kristò ma.

Tàñòr njèh nâb déi

¹⁴ Mè né munó ye, mè ndeé né ké yoòr yeè ndeé. Mé njèh mene, mè ye, kwá mè nyagá njií ngogò wò lòu ye. ¹⁵ Mò mè né mene ngagá, te wò ñene mvù hèn, wò kò gèh dé mé bò nùàr Càñ nde né den. Bò nùàr Càñ sâ, mè jue né mbàgà Càñ. Càñ mé né Càñ làñ lé naá gècèn seèn teèn nyeén kwaá, te kù den bú sâ, à taá kwaá gècèn sâ ter kóó. ¹⁶ Mè tueé bí, dé saân sam, bò njèh nâb mé Càñ né béh te ceér seène feh hèn né lom tàñòr, ye:

À lo naá nùàr ñaá.

Cúcuí Ñagá feh keéh ye à né dilisé.

Bò cili Càñ lé naá bú mé njolo ñené.

Lò nùàr ngwéé gi ju seèn.

Bèh doón bò nùàr né temé yoòr seèn kwaá njií.

À ñaá nde cu aá ké te vulúu kèn.»

4

Bò nyeén bò

¹ Sâ Cúcuí Ñagá lé naá giì bèsóné tueé kwaá, ye mò wón nde aá gií wa, bò nuaré déi nde né temé yoòr Yeésò *Kristò som, bó kwaá njií seér yoòr bò cècàñ mé nde né bó bele weh gií, wa bó nde né ngòr bò tándulù ngwéé seér ndò. ² Ye bó nde né mé feh boòn beè bò tánágá bò leér le gií. Lòu sam, bò sâ bò mé ndòn lè sam cuú; ndòn boòn fií yuo aá kèn. ³ Bò nyeén bò sâ nde né bò nùàr ndéb vevené tieè kurá kwaá; bó nde né bò nùàr tueé, ye bó a: té véh jógó, bó té gèh yáb dé kàn yíé, bó té dé kàn yíé ndò. Á sâ, Càñ lé bò yáb sâ doón si giì naá kóó ndò, ye te bòó mé né temé yoòr nyí kwaá njií, mé né gècèn nyí kóó doón yieé beh ménâ, bó né nyí teèn vra ma. ⁴ Mè tueé bí, sâ bò njií mé Càñ lé si giì naá doón né gi baga. Mò né mân, nùàr té déi teèn mbaá jìné kú; bú a, vrà lòm Càñ dé vraà, à

yiéé njií sònò. ⁵ Ngòr Càṅ bô Càṅ duaà nyegé gi aá bô njií sâ beè Càṅ kèn.

Nuà seé Yeésò *Kristò dé bagaà

⁶ Mò wò né bô nuàr ndéḅ mân leéb nyegé, sâ wò né nuà seé Yeésò Kristò dé bagaà, wò né te ngòr Càṅe kulá ndeé. Lòu sam, wò né temé te ngòr gècèn kwaá njií, wò né ceér Yeésò bele. ⁷ Mò né mân, té be yeè te dèbbè bô jògò bô yí, né gènnè tándugô, ceér Càṅ sam. Mân sér dé yeè gò nuà Càṅ. ⁸ Gò dé ká te *wónḡe mé yo taré nde né mé njéh né ka teèn huóóm weh ndò. Mé njéh mene, gò dé beè Càṅ huóm kela né kóó. Mò wò né faá Càṅ gwaán nè nò gò, sâ wò baá gi kènè mé yòn teèn, te wò ndeé kwa cu ye yòn dé tètàgà.

⁹ Belè môn, jégég ngòr né cí; bô nuàr a, siè be mé njéh tég. ¹⁰ Béh seé hèn lege kuú né dé cí. Lòu sam, ndèm beèh dóón né gi yoòr Càṅ; à né Càṅ làn, Yili nuàr né bú; à né dé bô nuàr dóón ndò. Tétég né dé bô mé né temé bòn yoòr seèn kwaá njií.

¹¹ Fèh gi bô nuàr ngòr hèn dóón, njií lòm bó yoòr tég. ¹² Té gwàn mé nuaré dèi seb wò, wa wò née huaán maàn ye. Mè tueé wò, dèn lòm dé yeè toò bô Yeésò bô faá mòu nò, wò gò feh seér bó gò bô Yeésò bô. Ngòr yeè a, dèn môn; dene yeè môn. Ngò fèh bó gwaán yeè, wò ngò feh bó temé yoòr Yeésò kwaá njií, wò jolo feh bó ndò.

¹³ Cu mé wò née mè kela den hèn, fágá lòm feh tég, wò né ngòr Càṅ ké ter toò bô nuàr jaṅé njií, wò né bó se, wò né bó feh nyegé ndò. ¹⁴ Té seé yeè mé Càṅ lé haá kwaá naà beè yeè sâ sèb. Wò lé terreḅ sâ kwaá naà cu mé bô *sòn-Càṅ bô lé naà felè yeè tueé doò, bô kokoò bô lé naà wò be felè baá ndò. ¹⁵ Mè tueé wò, kè nyégé seé sâ bagasé, bó lòm bú mé temé cén,

te bô nuàr ke njií njolo teèn, bó ko ye wò né te ceér Càṅe tetoò yaám ndeé. ¹⁶ Bòn feh yeè mé dene yeè. Njií mé wò né bô nuàr feh dóón, bòn feh yeè mé njéh ndò. Dèn lòm teèn tég, te wò yili sòm gùm yeè nuà njéh, wò yili sòm keéh bô mé né sòn yeè ngweé ndò.

5

Dene toò bô Yeésò bô

¹ Mò wò nde aá nuà kàm njéh tueé, té bú lòu ndè, né tele yeè, túé nji bú mé hueh dolè. Kè nyégé bô ndà bagasé ndò, kè nji bó dóón faá bô dé yeè nò. ² Bò véh mé né ké toò yeè, wèh kwá bó faá bô méi yeè nò; bò mé né jomo yeè faá bô tie yeè ndò, jòlò lòm bó mé temé cén.

³ *Sùmù nyégé ma kú bagasé. Mò né ma kú dé gècèn, té njolo mé bú cí. ⁴ Á, mò ma kú né mé bô huaán teèn, wa né bô ndù seèn wa, sâ júée bó a, bó jògò gàm lógò bú kóó ye, wa seé bô Càṅ bô né cí ma, te bó meh mé njéh meèh. Bó a, kóó ye bô tele bòn lé naà bó méná kóó ndò ma. Mò bó né méná bòó, nde né Càṅ njolò dilí huóóm. ⁵ Mò ma kú mé bó jue né ma kú sâ né lom dé seèn mé huún, nuà gàm dèi toò sam, sâ ndèm seèn dóón né gi yoòr Càṅ, à dé seèn sòm mé Càṅ duaà dù ndé ngwéh, à nde né bú cíbí mé lou mene dua den, ye bú a, gàm nyí teèn ma. ⁶ Dé ma kú mé né *wónḡe gwaán, môn sam; à née mene làn, à baá gi dé seèn komó. Dé sâ né môn. ⁷ Ndògò nyégé bó tie mé ngòr hèn bagasé, te yilí bòn ngúlí vé cí. ⁸ Mò nuàr temé yoòr bô nuàr seèn kwá nji ngwéh, tétég mè jue né mbàgà seèn, mò à temé teèn kwá nji ngwéh, sâ à né ceér Yeésò *Kristò seb; sâ nuà bú séná veèn seèn né dé bô Càṅ-kó dóón dilí yóó.

⁹ Mò wò nde aá yilí ma kú dèi lètenè bô mbeí nyagá yilí, kò à

yogó keéh baá nyemà yulà ténjén; ko à gwòm cùm bèh ndo; ¹⁰ ko bò nùàr né yeé seé seèn keí, ye à lé naâ bò huaán bagasé koó nyegé, sâ ye. Ko bó ye à lé naâ beh kin ké lo seèn weh njií; à né bò Càṅ bò gule beè yaga kwaá, à né bò nùàr te gèr-e gam, sâ ye; ko à lé naâ bò njèh bebagaà mé temé seèn mene boó laré. Mo né gi ménâ, wò nyagá ye yilí seèn.

¹¹ Mo ma kù né cui, té yilí seèn te mvù mbaá nyàgà kú. Lòu sam, cu mé njií sâ nde cuù né bú naá, à nde né ceér Yeésò Kristò doó si njií, à nde siíb seèn jogó. ¹² Sé yeé baá môn, sòn mé à lé komó naâ toò bò nùàr ye nyí siíb jógó ndé cú hèllè sie bú ndo. ¹³ Mo sam, wò sé yeé baá bú nyagá, à logo le, à yila baá-re gùgwò mvuaán goò. Sé yeé yogó baá, à yila tuaga sar goò, à né ngòr bò nùàr hua weh bele. Bò njií mé à sé la sònò fèlà ná ngwèh, à suaré seér cí. ¹⁴ Mo né mân, sâ ma kù mé né cui a, jógó kó dé seèn siíb, à sie nyegé gwà; bó nar kwa huaán teèn, te bò bùndò bò veèn yoòr beèh tué njí cú. ¹⁵ Wanóṅh bò ma kù déi si lo gi aá ceér Yeésò Kristò, bó né *Sátàn ṅo seér.

¹⁶ Mo ma Yeésò Kristò déi né mé ma kù déi jomo, bú a, ndé gam sér ma kù sâ koó, te bò Càṅ bò gèr mé njèh ṅéné cú; te bò ma kù mé né bò dé gècèn le lom beè bò Yeésò bò koó.

¹⁷ Bò kokoò bò mé né seé lètenè bò Càṅ bò boó dilí huóóm doóṅ, bí vrà bó dé boòn te mbeí fà. Mè tétég jue né boó mé se yeé ngòr Càṅ mé temé cén, mé né ngòr Càṅ feh ndo. ¹⁸ Lòu sam, né te mvù Càṅe ménâ nyagá den, ye: Nàgà mé né yolo mé gule lobo, bí té bú kagá sònò yí kwá!» Ye nùà seé a, dèn mé sàgà seé dé seèn teèn ndo ma.

¹⁹ Mo bó né nùà koò gwà Càṅ déi toò yeè mé ju bele, téé sòn komò

ye, ko wa baá nùà fà mé tagár mé naâ njií sâ ṅéné, sâ ye. ²⁰ Mo bò nuaré déi né veèn boó, ndè sòm bó cie toò bò nùàr doóṅ, te veéh sie bò jomo bò sieè.

²¹ Mè né wò tueé; mè tueé né wò toò Càṅ mé toò Yeésò Kristò. Bò cili Càṅ mé à lé balé kwaá naâ, né gi ṅweé ndo. Mè ye wò a, té ngòr hèn nyèn, bó lom ménâ, té gwèn teèn kwá. Bò njií mé wò né boó doóṅ, bó lom be cén. ²² Téé nuaré déi be felè kwar cén mbaá bá, ye bú a: ndé bèh seé Càṅ. Jògò kè nées seé seèn keé ye. Té te veèn nuaré déi diè yilá, dèn lom dé yeé ṅagásé.

²³ Kènè té ndàndaà nòmò ṅué cú, ṅué téná wèh mbè teèn ṅóób, te gam lèi mé né wò yulá doò.

²⁴ Veèn né hihiné. Veèn bò nuaré déi jògò ṅumó yuo kela logó nées cie ye, te bò nùàr nde ye ju teèn tená; bò déi ko bó tena gi aá ju, ṅéné yuo kela ye cie. ²⁵ Bò seé bebagaà né gi ménâ ndo, bó né gi bèsonè ṅéné den. Bó mé nées mene lòu leér den, nde gi né cie yuo kelá.

6

¹ Júée bò kwer a, ṅgwé nyégé sòn bò tele seé boòn bagasé; bó a, sùmù húóm lom bó mé temé cén, te nuaré déi yilí Càṅ fèlà béh cú, te bó njií mé béh né feh hèn bó béh cú ndo. ² Bò kwer mé tele seé boòn né bò Yeésò bò, mè ye bó a, bó té bò tele seé boòn sèh, wa lòu sam, bó bó né gi kèi cén toò Yeésò *Kristò ma. Mo sé la né bèh kei wa, bó sé la seé boó kela seér naâ mé bó. Lòu sam, bó gam né bò Yeésò bò, bó bó né gi mé ceér cèn, bó né bó gwaán ndo.

Bò nyenyené bò

Ndé bò nùàr ngòr hèn feh, néi lom teèn tég. ³ Mo nuaré déi né bò nùàr ngòr dé hiín feh seér, à ngòr

gècèn mé lé yuoó naâ sònò Fehtoò beèh Yeésò Kristò fèh ñgwéh, mɔ à tòu seèn mé béh né yeé feh doò fèh ñgwéh ndɔ, ⁴ sâ nùà hèllè njeré déi kó ñgwéh, à punó mbou gɔ né lòu. Lè seèn kurú lom né saân, à dé seèn tɔgɔ nde lom né felè bò njàb ñgòr ndɔ. Sé yeé baá môn, huer yuo teèn, tɔgɔ bò séb kolé die teèn, júéb nde né cie bomó sue ndɔ. ⁵ Bó yeé leér lo aá ceér gècèn, bó baá lòu gɔ cur seér, madar saân kɔ die lètenè bɔ̀n ndɔ. Sâ dɔ́ɔ́n bó munó gi né ye, mɔ nùàr baá tòu Càn feh wa, à nde né kàgàlɔ̀n ñgún teèn kwa ma. Kambér sâ ndóg dé kàgàlɔ̀n sam.

⁶ Mè gwaán aá ndɔ, tòu Càn né ñgúlú dueè bɔ̀n. Njèh cén, kɔ temé nùàr né lè mé bò njèh dé seèn nùà njèh huóóm ndɔ, sâ ye. ⁷ Béh lé ká te *wónje waà naâ be be. Mɔ béh baá kuú, béh cu cu nde né be be ndɔ. ⁸ Mɔ waà ká toò, béh baá yáb mé cògò mene teèn kwa, sâ wulu né wulú mà. ⁹ Bòó mé gwaán gi né njèh dɔ́ɔ́n kwa larè, *Sátàn nde né bó sòn teèn felá sie, à nde né bó mé njèh hihiné nyuagá keéh, bó nde né teèn ndugó yilá, bó sela yuú seèn, bó sibí le teèn ndɔ. ¹⁰ Tétán né yeé kàgàlɔ̀n. Dògòti yúlá-temé bò nùàr dɔ́ɔ́n bilí gi né felè kàgàlɔ̀n gwaân. Bò nùàr kókoó mbaá yuo kwaá lo gi aá ceér Càn felè kàgàlɔ̀n, bó né te gèr-e sielé yilá, gèr né lom bó séé faá cí nɔ weh ndɔ.

Bèh cerè

¹¹ Dé yeé, wò nùà Càn, beè yeé a, té ménâ dèn; sòm be yeé te bò njíi sâ dɔ́ɔ́n, lègè lòm tég te wò den dilisé, màn sér dé yeé gò nùà Càn, kwá njí lòm temé yoòr seèn, kó lòm bò mbeí yeé gwaân, yóló bó yolò, dèn lòm toò bɔ̀n yébbè yébbè mân ndɔ. ¹² Líé lòm

taáb mé temé cén faá nùà Càn nɔ, kúmó kwá yòh tètàgà beè tég; Càn lé wò hèn yilá kuú naâ dé cí. Wò lé naá gi toò bò nùàr ñgún mé gècèn mene tueé, ye nyí kwaá njíi aá temé teèn. ¹³ Mè nde né wò ndéb tieè kwaá kwaá. Càn né ñgweé; yòh dɔ́ɔ́n haá yeé bú. Yeésò Kristò né ñgweé ndɔ; à lé naâ gècèn seèn toò Pónsè *Pilátò ménâ tueé. Bó né gi ñgweé. Mè ye wò a: ¹⁴ jòlò nyégé *sóú Càn bagasé, kébbé nyégé bagasé, te Fehtoò beèh Yeésò Kristò ndeé cuú, sâ née ñagásé tãh, veèn déi teèn kèma ñgwéh. ¹⁵ Càn nùà njèh ndeé cu sâ tueé nde né kɔ́. Terreb dɔ́ɔ́n né gi beè seèn, bú Nùà ñgùrmò.*

Mgbè bò mgbè né lom bú.

Nùà Dueè felè bò dudueèr bò dɔ́ɔ́n gi lom né bú ndɔ.

¹⁶ Nuaá mé dé seèn kú ndé ñgwéh gi cegé né bú.

Bèh cèrè seèn né lom yí te njolo ñagá jéjég;

nùàr a, bó mene naàn, à ké teèn wá nyí ndé ñgwéh.

Nuaá mé ñene ñgweé aá bú mé njolo née sam ye;

ndóg nuaá mé nde né bú njòlò ñené, teèn sam nde ñgweéh ndɔ.

Bò nùàr a, sén bú seèn;

terreb dé seèn né dé nyèmà mé nyèmà. È môn!

¹⁷ Hèn né ndéb bò sèsàm bò; júée bó a, mɔ bó baá ñgúlú wòh yieé satí, bó té ñgàn fù; bó té ndèm mé ñgúlú wòh mbaá kwá njí kú, né wàn; bó ndèm kwá njí sér mé Càn. À béh njèh dɔ́ɔ́n haá gi né kɔ́, ye te béh samé huóóm mé njèh ma. ¹⁸ Sógó bó sògò, te bó bɔ́ komo bagaá, júée bó a, bó bó màgà kélá sér cí ma; bó dèn làgàti, bó há njí lòm be mbaá ma. ¹⁹ Mɔ bó né ménâ bɔ́, sâ bó né bò

ngúlú bòn ter dé cieé kwêh leér
kwaá, te bó ndeè kwa yòn tètàgà
teèn.

²⁰ Huaán mò Timotê, seé mé
Càn né wò beè jege kwaá hên,
kébbé nyéyé bú tég. Mò bò nùàr
baá bò wòb ngòr doô kwarè yeè
tueé den, ye bó né njèh kóó sé wa,
té sòn yeè teèn yí gùm dón; dé sà
ceér Càn sam; ²¹ wanón bò nuaré
dèi sòm gi aá temé yoòr Càn kèn,
bó né lòu tueé gobó seér, ye bó né
gi kóó sé wa. Té sòn yeè teèn yí.

Húóm-temé Càn a, ká siè jí bí
dón beè.

Mvù Pôl dé jomò mé Timotê

Bèh bieê

¹ Né mè Pôl, mbònj tebê Yeésò *Kristò. Càn lé mè mân sie kwaá naâ mé kàgà-ndòn seèn, ye mè a, ndé kùr yòn se; júée bò nùàr a: mɔ bó bilí den né beè Yeésò Kristò wa, bó nde né yòn tètàgà kwa ma. ² Mè nyagá njií né mé wò huaán yíé-temé mò Timotê. Càn Tele beèh bô Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kó wò jere, bó kúlú wò, bó haá wò dolê.

Pôl né Timotê seén

³ Mè né Càn vra, mè né lom seé seèn mé temé ñagá bɔɔ; mè bɔɔ né faá bò tele mò léí jògò lé bɔɔ naâ nɔ. Cu doónj mè né Càn dua, mè yilí yeè suúteèn mé cibíteèn mene nyèn bèh, mè né bú felè yeè vra. ⁴ Mè né wò munó dé gécên. Lòu sam, mè lo nde ké yoòr yeè yuo, wò lé naâ yúé si. Kènê mè yeé ñene aá ménâ, mè ye sâ ko mè wa cuú ké yoòr yeè waà, te yo sagár cu mè. ⁵ Gèh temé yeè cén mé wò né yoòr Yeésò Kristò kwaá nyegé doò né ká lè mò, mè bú nyèn ñgwéh. Sâ lé naâ seé Loyisé meí yeè dé koò, à lo naâ temé cén yoòr Càn kwaá njií. Jomo sâ meí yeè Enisé kwaá njií cu ka ménâ. Wò hên kwaá njií cu né cí, mè né kɔɔ.

⁶ Mɔ né ménâ, huaán mò, seé mé Càn lé haá kwaá naâ beè yeè doò, té be mé ñjéh dù, wanóónj nde né nyimé yuo. Càn lé wò haá naâ kɔɔ; lé naâ lòu mé mè lé baà naâ wò be felè doò. ⁷ Té njeré déi vèh nyi gùm doónj. Cúcuí mé Càn lé haá naâ béh hên nde né béh temé lòu taré seér, nde né béh gwaán haá, haá béh terreb, te béh

sie komo yo mé ñjéh ndɔ; à béh veéh lè yí ndé ñgwéh.

⁸ Sâ mɔ wò baá felè Fehtoò beèh tueé, té fegùli kwá. Né mene felè mò kwer seèn, té gùli ménâ ndɔ. Ñéné lòm gèr te Njàgà Bagaà faá mè nɔ; kó lòm ye, terreb nyí né beè Càn. ⁹ À lé béh yili soóm naâ kɔɔ; à béh yilá bilí né dé cí, ye te béh ña bò nùàr nyí. Lé naâ mé kàgà-ndòn seèn ndɔ, béh lé seé bagaà déi bó kòmò ná ñgwéh, à lé béh yili soóm naâ dé lòu. Béh lé njua sâ kwa keéh naâ mé Yeésò Kristò, sâ wónj lo née teèn sam ye. ¹⁰ Yeé baá kènê, à nde ye húóm-temé sâ yoòr Yilí nùàr Yeésò Kristò ñené som keéh. Lòu sam, Yeésò Kristò duagá som aá terreb ciòò kèn, à né béh Njàgà Bagaà feh, à teèn sâ ñené som keéh né béh yòn tètàgà ndɔ.

¹¹ Kènê à Njàgà Bagaà sâ jege haá né beè mò, ye mè a, ndé bò nùàr bèh doónj feh bele, sè bó seè. ¹² Mè gèr hên ñene kuú né dé cí. Mé ñjéh mene, mè mé gèr tánj cú. Lòu sam, mè né gi bèh ndèm mò kɔɔ, mè né kɔɔ ye, seé seèn mé à jege kwaá né beè mò hên, à nde né kebbé nyegé, à kebbé nyegé den nde né ménâ tóg ko ndeè wa baá cieé sâ ndɔ.

¹³ Bò ñgòr jéjég mé wò lé naá gii sònò mò ñgweé doónj, siè kwá felè, wò bele ménâ ndɔ, wò sie lom Yeésò Kristò mé temé cén, wò né bò nùàr mé temé Yeésò lè gwaán. ¹⁴ Njàgà Bagaà mé Càn jege kwaá né beè yeè sâ, té gwán mé nuaré déi kweéh seér bú. Kébbé nyegé lòm bú mé terreb Cúcuí Njàgà mene; à baá gi béh lè lè.

¹⁵ Ngweéh wò né gi kɔɔ ye, bò Càn bò mé né te tàbè Asía doónj durá si lo gi aá mè wa? Fíjèn bó Hermojénè né gi lètenè sâ teèn ndɔ. ¹⁶ Dé Onesifòr môn sam. Càn

a, té njolo mé mbàgà seèn cì. Lòu sam, cu đóŋ à lé naâ mè yo bọ́ taré. À fegùlì táŋ ɲgwéh ye mè né nùà gwà cibì. ¹⁷ À yeé waà baá ká Rôm, gèh dé mé à lé fọ́n kwaá naâ mè doô, lé dé tueê ná ɲgwéh. ¹⁸ Wò né cu kọ́ ye, à lé mè ké Efêse gam kelà naâ kọ́ ndo. Nùà Dueè a, bọ́ húóm lòm bú багаà lòu téná-juù dé gècèn.

2

*Dene sójì Yeèsò *Kristò*

¹ Sâ huaán mò, kwá fùgò mé wò né beè Yeèsò Kristò kuú hèn haá wò terreb kọ́. ² Njii mé wò lé naá giì sònò mò ɲgwéè đóŋ, mè lé tueé naâ toò bò nùàr ɲgùn, wò jègè há kèh bò njiú sâ mé bò gècèn bò déi ndo, te bó feh ser mé bò déi ménâ.

³ Néné táré gèr ndo, dèn lòm kóbè sâ faá sójì Yeèsò Kristò no. ⁴ Mò sójì yila baá taáb, à dé seèn be te dene bò lòu bò yí ndé cú, à gwaán seér né kwaá-taáb bọ́n yoòr yilá. ⁵ Déi né cu nùà dùlà doò ndo: nuaá mé né doò dula, nde né tàr ɲgòg kwa. À kwa nde né mé doò teèn dula yií. ⁶ Déi né cu nùà kíé boòr ndo. Mò à né boòr seèn kóbè sâ lege kieé nyegé, à nde né yab kọ́ yieé lógó. ⁷ Mùnò nyégé bò ɲgòr mò hèn bagasé. Fehtoò beèh nde né wò terreb haá, te wò ɲgweé komo njèh đóŋ.

⁸ Mùnò njí cú dé Yeèsò Kristò, *ndùtè ndùtù Davíd. ɲgweéh à lé naâ te cio komo yuo mà. Njàgà Bagaà mé mè né yeé tueé đóŋ né gi ménâ tueé ndo. ⁹ Mè gèr hèn ɲene gi né mé Njàgà Bagaà sâ; bó mé ká gwà cibì faá nùà veèn no yií kwaá né dé cì ndo. Mé njèh mene, né бага, bó te yuií sie colo kwaá lom né mè, bó ɲgòr Càn siè kwá ɲgwéh. ¹⁰ Mè gèr hèn yolo den né dé cì, te bọ́ mé Càn né balé sòm

đóŋ yili yuo gi, bó yili yuo nde né mé Yeèsò Kristò, te bó den ké bèh *sùsùm dé nyemà mé nyemà.

¹¹ Kwá mè tueé wò jéjég ɲgòr déi; jéjég ɲgòr sâ ye:

Mò béh bò Yeèsò kuú né kọ́, béh bó làn den gi nde né kọ́.

¹² Mò béh né nọ́ŋ den, béh né gèr yoló, sâ béh bó nde né mgbè đóŋ cer gií.

Mò béh ye béh bú kọ́ ɲgwéh, sâ à nde né ménâ tueé taré, ye nyí béh kọ́ ɲgwéh ndo.

¹³ Mò béh kóbè sâ sam, béh kọ́ ye,

à né dé seèn cu đóŋ kóbè sâ ma; wanọ́ŋ à seèn hihiné kerré den nde né naàn wa?»

Nùà seé mé né Càn yoòr huóm

¹⁴ Wò kèrà jìlì cú bò nùàr kèrà, te bó munó ko cu ɲgòr hèn, lòm ɲágá lòm bó mé yilí Càn, júéé bó a: té mé tọ́gọ felé bò wọb ɲgòr ndè lè ma; njèh gàm déi sam. Mò sam, bò déi nde né ɲgweé, bó sibí le keéh teèn.

¹⁵ Fágá lòm dé yeé feh, dèn lòm nùà seé mé né seé seèn teèn bọ́ yií, te wò huóm Càn yoòr, fegùlì wò mé seé yeé siè cú, wò né ɲgòr gècèn te ceér-e te ceér-e tueé yií.

¹⁶ Gè dé yeé mé bò ceér wọb ɲgòr faá bèh sâ no; bó dé bọ́n te ceér Càn sam. Bọ́ mé né teèn yilá đóŋ nde gi né ndèm bọ́n teèn cuaré ló, te bó veé ɲaá seér dé ɲaá. ¹⁷ Bò ɲgòr bọ́n hèllè ɲo sie lom né bò nùàr beè faá nyer no. Hemenè bọ́ Filètè né lètenè bọ́n ndo. ¹⁸ Bọ́ geé lom aá dé bọ́n mé ceér gècèn gùm đóŋ, seé bọ́n baá seér bò nùàr bọ́ sií. Bó né bò nùàr tueé ye bó a: Càn lo nùàr te cio komo sòm gi baá kèn sé wa. Yeé baá ménâ, bò nuaré déi yila temé yoòr Càn sòm beleè ndo.

¹⁹ Mé njèh mene, Càn mé ɲgeér sam; à lo naá giì maàn nùà njèh

si kwaá, né doó ñóŋ den den. Bó felebò nyagá kwaá né ye: Nùà Dueè né gi bò dé seèn kóó, wa nuaá mé gwaán aá ye nyí baá dé Nùà Dueè ñóŋ, bú a, nyénné veên nyenné ma.

²⁰ Kóó ye, ké gwò nùà lieê bò njèh gwà feh hihiné né gi teèn. Bò déi, bó me né mé goó, bò déi mé lòŋ bèlè, bò déi mé màr, bò déi bó kwe né tou; dé kàn né mé bèh seê seèn teèn. Bò déi né teèn, kó baá mé lòu cieé koó, bó kema ye bó dé bòn. Dé bò déi, bó seé mé njèh bóó gi né cieé ñóŋ. ²¹ Né yoòr beèh faá bèh ménâ ndo: nuaá mé sòm aá be te veéne, baá dé seèn ñagásé, nde né ménâ den; dé seèn kó né lom dé seé koó, sâ bó nde ye seé mé bú bóó. Tele nde né bú dé seèn lòu kwaá nebbé nyegé, ye lòu sam, à nyí gam nyegé né kóó. Mò seé bagaà déi ñené yuo kelà mene beré déi, tele bèh seé sâ njií nyegé nde né bú ndo.

²² Mò né mân, sâ té ja mé veên faá bò ndà ñò wà; fón sér dé yeè ceér dé didilí; kwá njí temé yoòr Càŋ, gwàn lòm bò mbeí yeè mé temé cén, dèn toò bòn ñólésé. Bòó mé né Fehtoò beèh mé temé cén yueé fón ñóŋ, bí bó dèn gi ménâ. ²³ Mò bò nùàr baá saán ndualé go, té sòn yeè teèn yí njí; wò né kóó ye, gèh bò saán kùlù bú sâ nde ké toò mboón yeé mé jóg. ²⁴ Kóó ye, nùà seê Nùà Dueè beèh dé seèn tógò ndè bèh; seé seèn né seér bagaà mé bò nùàr ñóŋ bóó laré. Bú a, dèn lòm nùà fèh-njèh dé gècèn, à yólò bò nùàr yolò. ²⁵ Bú a, fèh nebbé gi bò tásaán njèh lòu, à feh lom bó mé temé ñólé ndo. Merré déi Càŋ nde né bó ceér cieé déi feh, te bó yueé fón feh bòn, bó bele ceér gècèn. ²⁶ Lòu sam, *Sátàn lé naâ bó te yuú curú kwaá, bó né sòn seèn ñgweé. Mò nùà seê Càŋ né bó lòu feh nebbé seér, merré déi lòu sâ

bó nde né te yuú huaré yuo, bó cu cuù ká beè Càŋ.

3

Lòu mé wón gi nde né teèn

¹ Kóó ye, mò wón nde aá gií wa, bò cieé dé cèrè jomò ndeè den gi nde né tetaré tetaré ma. ² Bò nùàr nde gi né bò nyaá bò ñaá, bó nde gi né mé kàgàlòŋ gwaán le, bó nde né mé púnò kuú, bó nde né feh ham, bó nde né Càŋ seb, bó nde né sòn bò tele mé bò meí bòn ñgeén; nùàr né mene bó bagaà bóó, bó vrà ndé ñgwéh; bò njií mé né gi beè Càŋ jolo ñóŋ, bó vèh ndé ñgwéh ndo. ³ Bó nde né temé jeré, bó jere mé bò mbeí kwá ndé ñgwéh, bó nde né nùàr sar go, bó yo siè ndé ñgwéh, bó nde né lélán taáb jélákág. Bó bò njií mé né teèn yilá nyuùn kwàrè ndé ñgwéh. ⁴ Bó nde né lélán súi, bó nde né fií, bó nde né mé ñgàŋ fu sela, bó gwaán kela nde né *wón mé Càŋ. ⁵ Dé ñgòr Càŋ bó né gi yoòr dág wagá kwaá; njèh cén, bó né terreè Càŋ kèb cén ñgoró njií, ye né njèh mbaâ ma. Mè tueé wò, gè lòm mé ceér gèh bò sâ bò ñóŋ.

⁶ Bò déi lètenè bòn né gùgwò ñgou yilá ndeé, bó né bò vèh yuyuaâ teèn tógò weh bele. Bò vèh hèllè né-re te veèn mé ceér hihiné teré seér faá bó gwaán nè ñò. ⁷ Bó né gi njèh maán gwaán dág; mé njèh mene, bó ceér gècèn kó kòmò bèh. ⁸ Nde cu mé bò siíb hèllè, bó né lom ñgòr gècèn saán beèh sòm, bó saán né faá bò Jánè bô Jambèrè lé saán taré naâ mé Músi ndo ñò. Lòu sam, lè bòn né seér cúcuí veên, bó né mé njèh lòu cur go, ye bó né temé yoòr Càŋ kwaá njií sé wa? ⁹ Càŋ mé ñgeér sam, bó mé njèh dàb ndé ndé ñgwéh ndo. Lòu sam, bò nùàr nde né ñené kóó gií, ye bó bóó

ndugó go né lòu, bó né faá bò Jáné bô Jambèrè no.

Bèh ndéb sɔ́gɔ́ ceré

¹⁰ Dé yeè, wò ko gi aá bò njií mé mè né yeè feh kèn, wò né gi gule gò mò kɔ́, wò né kwòm seé mò kɔ́ gií, wò ko gi aá temé mé mè né mé Càn kwaá njií kèn ndo; wò né gi siè-temé mò kɔ́, wò né gwaân mò kɔ́; mè né yoló, wò né gi kɔ́; ¹¹ bònò mé bò nuàr né mè bunó, wò né gi ñené, bò dà m gèr mé mè lé ñenè naâ dɔ́ɔ́ né gi lè yeè; bò njií mé lé kwa gií naâ mè ké Antiòs dɔ́ɔ́ né gi lè yeè ndo. Bò dé ké Ikoniúm o, bò dé ké Listrè o, dɔ́ɔ́ ñjèh faá bònò no, mè lé naâ mé ñjèh kwaré, wò né gi kɔ́. Mé ñjèh mene, Nùà Dueè lé naá gií mè teèn mvelé sòm. ¹² Kɔ́ ye, bò mé gwaân né beè Yeèsò *Kristò mé temé cén deèn dɔ́ɔ́ nde gi né mè bònò ménâ kwaré ma. ¹³ Dé bò jéré-temé bò mé bò bèlè nuàr bò, bó nde né mé seé ñgeêr bònò tetò bò ndeé den, bó nde né bò nuàr bele, te bó bele keéh mé gùm bònò mene.

¹⁴ Dèn lòm dé yeè dɔ́ɔ́; bò njií mé wò lé naá gií maân, mé wò lé naá gií mé temé yeè mene gwaân doò, dèn lòm teèn tég. Gèh bò nuà fèh-ñjèh mé lé feéh naâ wò bò njií sâ dɔ́ɔ́, wò né gi bó kɔ́. ¹⁵ Bò njií mé né te mvù Càn nyagá den, wò né gi bó kɔ́ ndo. Wò lé bó ko duóm naâ, sâ wò nées huaân maàn ye. Ngòr Càn sâ nde né wò ceér feh, né ceér dé bò mé né temé yoòr Yeèsò Kristò kwaá njií, te Càn yili sòm bó. ¹⁶ Bò njií mé né gi te mvù Càn nyagá den hèn dɔ́ɔ́ né gi mé Cúcuí Càn teèn, te feh dilí béh ceér gècèn; à nde né béh bèh sesabè beéh njolò feh kwaá, te béh soró nyegé gi, béh bò seér bò ñjèh dé didilí njolò Càn. ¹⁷ Sâ te nuà Càn den ye nuà

Càn jégég sâ, à bò komo ye seé bebagaà ndo.

4

¹ Mè né wò tueé, mè tueé né wò toò Càn, mé toò Yeèsò Kristò ndo. Kɔ́ ye, à ndeé né cuú, à sòm be terrèb seèn ter, à tena ju bò komò mé bò lèlàn bò. Mè tueé né wò toò bòn: ² tué lòm ngòr Càn teèn faá wò né tueé no, sɔ́gɔ́ ñjéba lòm teèn tég. Bó gwaân mene, bó berɔ́n mene, kó lòm tueé, wò né bó lòu bɔ́n. Ndè bò déi lòu, wò né bò déi lòu seén, wò né sɛ́n kwaá, wò né bó feh, ³ wanɔ́n cu baá ndeé, bò nuàr ngòr gècèn gwàn ndé cú, bó nde né bò nuà fèh-ñjèh dé nyenyenè ngún yilá weh seér. Lòu sam, bó gwaân né cí, né tieè bòn ngulí huóm. ⁴ Bó tie te gècèn féla ní ndé ñgwéh dé ndòg, bó nde né lòu faár seér, bó gwaân kela bò débè nyenyenè hèllè.

⁵ Dé yeè, siè lòm yo mé be yeè, siè yo felè ñjèh dɔ́ɔ́, yóló sér gèr lòu, wò né bò nuàr Njàgà Bagaà se. Né seé yeè. Seé mé Càn lé haá kwaá naâ beè yeè dɔ́ɔ́, bó jégé lòm bú mé gùm mene.

⁶ Dé mò, cu waà baá kèn, kènè mè nde aá feh mò semé njií; hèn baá cu kuú mò waà né kɔ́. ⁷ Mè taáb lie huóm gi aá kèn, mè mè doò mò ké sònòbò dula yuo kela baá ndo; wa hèn temé mò né gi kóbè sâ. ⁸ Sâ kènè, sàgà mò baá gi ter: né tam ngòg. Càn bú haá yeé nuaá mé né seé teèn bò dilí yí. Lòu sâ Nùà Dueè mé né yeé ju tená dilí, nde né mè tam sâ felè sulí kwaá. Mè gí cégé ñgwéh, bò mé né gi gwaân ye bú a, cú cù dɔ́ɔ́ nde gi né tam ngòg sâ kwa ndo.

Bò nuàr pɔ́ lo gi aá Pól

⁹ Fágá ká feh, cieé fà hèn wò nde cuú ká yoòr mò. ¹⁰ Demás

mè dula si lo njií aá kèn. À kènê gwaán lom né *wónj mé feh seèn wogó gòò; à nde aá ké Tesaloník ndò. Kérésânj fónn aá dé seèn gò Galatí; Títe fónn taré gò Damatí. ¹¹ Kènê ká kwarè mò le lom né Lúk. Mò wò baá ndeê, wèh siè Mârk beè; à né yeé mè seé gam. ¹² Mè tema njií aá Tisík dé seèn ké Efêse.

¹³ Mò wò baá ndeê, wèh siè kék mè cògò dùlù teèn; mè lé kwaá loò naâ ké Troâs ké lo Kârpús. Wèh siè kék mè bò mvù beè teèn ndò, mè tétég jue né bò mvù dé paàr doò.

¹⁴ Alesándà nùà lè lé naâ mè veên bôò maga sela. Ju sam, Càñ gwòm nde né bú kóó. ¹⁵ Dèn lòm dé yeé toò seèn mé kónkónj mene, wanóñ njií mé béh né yeé feh doón, à né yeé beróñ, ye te ñellé yuo ñellè.

¹⁶ Cu mé bó lé tueé logó naâ ju mò teèn, mè né mene sòn mò se, nuaré déi lé mè gam kélá ná ñgwèh, bó lé si lo seér naâ mè lòu. Mé njéh mene Càñ a, té bó mé njéh tán. ¹⁷ Fehtoò beèh nùà njèh lé mè mé huún kwá ló ná ñgwèh, à haá cu ye baá-re mè terreb, mè né ñgòr seèn mé njéh tueé jege seér. Lòu sâ bòó mé Júf sam doón ñgweé gi ñgòr seèn. À luaga sòm keéh baá-re mè sònò gélóg teèn ndò. ¹⁸ Mè né kóó ye, Nùà Dueè nde né mè te veên dé kàn ménâ luaga sòm ndò; à nde né mè cii nyegé, te mè ndeè ñaá ké te vulúu, mè den ké Mbàm kwarè seèn. Kùsèm terrèb Càñ a, sùmù yùò kélà cie dé kèi cèn. È môn.

Bèh cerê

¹⁹ Bíe kék mè Prisíl bô Akilâ бага, wò bie keéh mbàgà Onesifòr ndò. ²⁰ Herástà den le aá dé seèn ké Kòrènt. Trofìm lé naâ dé seèn

baán; mè lé kwaá loò naâ bú ké Milê.

²¹ Lègè ndé ká jògò te cu dùlù ndeè ye waá.

Bò Ebúlù mé Púdèn bô Línù mé Kelodià bô bô Yeèsò bô déi doón ye bíe kék wò бага ma.

²² Fehtoò beèh a, kúrú nyegé wò. Húóm-temé seèn a, ká siè gi bí doón beè ndò.

Mvù Pól mé Tîte

Bèh bieê

¹ Né mè Pól, nùà seê Càṅ; mè né cu mbòṅ tebé Yeésò *Kristò ndò. Càṅ né mè temá, ye mè a: bò nuáá mé nyí né yilá, ndé bó ṅgòr nyí tueé nyegé, te bó kwaá njií temé yoòr nyí, bó ṅene kò ṅgòr gècèn, bó bele tòu nyí ma; ² te bó den mé ndèm, ye bó nde né yòṅ tètàgà faá nyí lo tueé naá nò kwa. À nyeén túé bèh lág; à lo tueé naá sá *wónṅ nées ké jomo lè ndègè ye; ³ te cu yeé wulu baá, à nde ye yòṅ sá lè ṅgòr seène feh ṅagá. Jomo sá à kwaá lo beè mò, ye mè a, ndé bò nùàr ménâ se nyegé ndò. Nyí Càṅ Yìlì nùàr tueé naá ménâ kóó ma.

⁴ Mvù hèn mè nyagá njií né mé wò Tîte. Wò né faá huaán mò ṅàr lè nò. Bèlò fà dɔ́ṅ kwaá njií gi né temé te ṅgòr cén-e. Huaán mò, Tele beèh Càṅ bô Yeésò Kristò Yìlì nùàr a, kúlú wò, bó haá wò dólé.

Seé mé Tîte nde né bɔ́ó den

⁵ Huaán mò, mè lé kwaá lóó naá wò lè tàbè Kreétà, te wò bɔ́ó cor nyegé bò njií mé lé leé naá toò dɔ́ṅ, wò sie kwaá bele bò nùàr, bó den bò kokoò bò te bòn bò Yeésò bò lè lóó dé kàn mé dé kàn. Mùnò dèn ká bò ndéb mò munò; mè lé ye wò a: ⁶ nùà koò gwà Càṅ né lom nùà gècèn mé bò nùàr yìlì seèn túé vé ṅgwéh ma; kò à né lom mé véh cén; kò bò ṅuna seèn né temé yoòr Càṅ kwaá njií, bó né veèn nyenné, bó né tie ṅgweé, bò nùàr né ménâ ṅené kóó ndò; sá ye. ⁷ Nùà seê gwà Càṅ a, kóó ye nyí beè né mé seé Càṅ Dueè ma. Yìlì seèn a dèn lòm ṅgulisé. À té ṅgúgó, à té nùà ṅá-temê dèn, à té mbè sèlà, à té sà fón, à té kàgàlòn

mé kòb mene fón. ⁸ À dèn sér cu dɔ́ṅ nùà wèh kin, nùà húóm-temê, nùà kógòn, nùà dilí, nùà ṅagá, mé nùà siè yoò ndò. ⁹ Bú a, ṅjéba táre lòm te ṅgòr Càṅe tég, te den faá tueé nê nò; ye né ṅgòr gècèn. Mò né mân, sá à nde né bò nùàr feh nyegé, à toó nyegé bó mé ṅjéh; te sie bò sà-n sòn bò be.

¹⁰ Tétán né bò nuaré déi lètenè bò *Júf; bò sá bò Càṅ dula bèh; bó né bò nùàr bele gò, bó né bó ṅgòr kùkùlù tueé ndualé gò ndò. ¹¹ Mò bó baá ménâ tueé, yín bó yiin; wanɔ́ṅ bó né mbàgà bò nùàr bɔ́ó ṅellé. Njií mé bó sé la fèh ná ṅgwéh, bó né bò nùàr cí feh seér, bó né-re kàgàlòn kòkòb teèn yieé keéh. ¹² Nùà ndòn déi lètenè boòn mé feh seèn lo jueé bòn, wa:

Cu dɔ́ṅ nyeén tueé né tabó bò Kreétà bò,

né bò nyam veèn,

né bò fùòb bò mé gwaán lom né lòu yieé deèn.»

¹³ Nùà hèllè lo jueé bòn. Mè tueé wò, mò wò baá bó ṅhè tueé, nde sér bó lòu, te bó taré seér lè ceér Càṅe dé taré. ¹⁴ Yilá bó yilá, te bó mé débè ndègè bò Júf kwé lè cú, bó mé ndéb bò nyeèn bò ṅgwé lè cú ndò, wanɔ́ṅ bò nyeèn bò hèllè ṅgòr gècèn gwàn bèh.

¹⁵ Dé nùà ṅagá, beè seèn ṅhè dɔ́ṅ né gi ṅagásé. Dé bɔ́ó mé ṅagá ṅgwéh mòn sam; ṅhè dɔ́ṅ beè boòn ṅagá bèh. Lòu sam, bó temé yoòr Càṅ kwá ní bèh, ndòn boòn né kuú, lè boòn né lom ndàndaà veèn. ¹⁶ Bó tueé né faá bó né Càṅ kóó nò, sá né lom nyeén, seé boòn nde seér né bèh hiîn, bò dúágá-tie bò mé seé dudulí yo dɔ́ṅ ceré né bó. Ndóg seé bagaà né lom bó yɔ́gó dé gècèn.

2

Ngòr gècèn

¹ Dé yeè, mo wò baá ngòr Càṅ feh, fèh lòm te ceér-e faá tueé nê no. ² Júée bò kuúm a, bó té mbè sèlà, bó dèn dene bò kàm bò, bó dèn bò kógòn bò, bó kwá njí temé lè njèh gècèn, bó dèn mé gwaân lè, bó yóló njèh yolò.

³ Túé cú mé bò ma kukuúm ménâ ndo, júée bó a: bó dèn lòm te ceér-e, bó té sòn túágá sàr gò, bó té kwer mbè já, bó fèh nyégé bò véh dé tetóór njèh bagasé ma. ⁴ Sâ bò véh dé tetóór nde né bò si bòn mé bò nuna bòn bagasé gwaân nyégé, ⁵ bó nde né bò kógòn bò den, bó den ṅagásé, bó nde né njèh ké gwò bòn mé húóm-temé mene bók nyégé, bó nde né sòn bò si bòn ṅweé, te bò nùàr ngòr Càṅ túé béh cú.

⁶ Túé bò ndà ménâ ndo, júée bó a: bó siè yo sieè. ⁷ Wò mé feh yeè, dèn fèh bò nùàr dene gècèn, te bó ke weh teèn. Fèh ṅgúlí nyégé njèh bagasé, né njèh kàm; fèh lòm bú faá nùà kàm no. ⁸ Túé lòm bò ngòr dé didilí. Mo wò né bò ngòr ménâ tueé, bò nùàr sàndé ṅgweh, bò bònò bó nde né lòu gulí seér, te sòn nyeèn duú bó ndo.

⁹ Júée bò kwer a, bó ṅgwé tie ṅweé, bó bó làrè njií mé bò tele seè bòn gwaân nê doón, te bó den beè bò tele bòn huómsé, Bó té sòn bòn ṅgén, ¹⁰ bó té bó njèh núób, bó dèn lòm bò gècèn bò jégé sâ. Mo bó bók né ménâ, sâ bò nùàr nde né ngòr Càṅ teèn seèn keéh. Càṅ Yilí nùàr né bú.

¹¹ Bí kóo ye, húóm-temé Càṅ né njolò bò nùàr ṅéné laré, ye nyí gwaân né bò nùàr doón yili sòm. ¹² Gèh húóm-temé bú hèn né béh lòu tueé kwaá, te béh nyenné veèn, béh sòm temé beèh te *wónje, te béh ṅa seér bò lo

bò, béh ká te wónje den dilí nyegé lòu. Béh gò lom gò bò Càṅ bò, ¹³ béh gaán cieé sèsam mé ndèm beèh doón né gi teèn doò. Lòu sâ *sùsum Yeésò *Kristò Yilí nùàr ndeé né bèsóné ṅéné yuo kelâ. Càṅ Dueè né bú. ¹⁴ À lé béh lè veèn ṅa weéh naâ mé feh seèn, ye te béh den lom ṅagásé, béh ṅa bòn bò nùàr nyí, te béh bók komo bogaá, béh bók lom teèn dé bók.

¹⁵ Sâ kènê fèh lòm bò nùàr ménâ, fèh sòm kèh be seè yeè toò bòn, te bó kwa ye terreb te ceér Càṅe. Ndè bilí bó teèn mé dé ndeé mene. Mè tueé wò, té gwàn mé nuaré dèi seb wò ndo.

3

Dene nùà Càṅ

¹ Túé cú ye bò nùàr a: bó ṅgwé sòn bò ṅgómna ṅweé, bó ṅweé sòn bò kokoò bò ndo; bó léb toò bòn leèb, bó ko gi ye, seè bogaá bók laré né seè bòn ma. ² Júée bò nùàr a, bó té nùàr júé, bó té tógò ndè, bó húóm temé, bó dólé sér toò bò nùàr doón lòu ma.

³ Kóo ye béh doón, béh lé naá gi ndugó gò; béh lé naá bò tàn-tie bò, béh né mbembaá bók sabé njií; tuaá né lom béh yoòr faá cí no yilá huóóm, béh né temé jeré soó, béh né huer kuú, béh bò nùàr né bunó kuú ndo.

⁴ Mé njèh mene, Càṅ Yilí nùàr lé naá seèr béh húóm-temé seèn feh keéh, à temé yoòr beèh sòm ṅgweh, ⁵ à lé naá béh yili sòm; lé naá dé lòu ndo, dèn ṅgweh mé seè bogaá bók komoò. À lé ko seér naá béh jere lòu, à yaga sòm béh veèn yoòr, te bó ṅar seér béh dé feé; terreb Cúcuí ṅagá kweéh seér béh ndo. ⁶ Kènê Càṅ fam njií aá béh Cúcuí sâ yoòr, béh baá mé njèh lè lè. À béh ménâ bók kuú né felé Yeésò *Kristò, nuaá mé lé naá béh yili sòm. ⁷ À lé béh ménâ

bɔ́ɔ naâ mé húóm-temé seèn, ye te béh ɲa bɔ́ didilí bɔ́ beè nyî, béh kwa yòn tètàgà mé béh né gi ndèm teèn kwaá njiú doò.

⁸ Bɔ́ jéjég ɲgòr né cí. Mè gwaán né ye wò tueé ɲeí den teèn lòu, te bɔ́ɔ mé né temé yoòr Càn kwaá njiú doón faga feh, bó yila lom seé gècèn bɔ́ɔ. Huòm kela né cí, te gam nùàr doón.

⁹ Njèh cén, té sòn te ɲgòr kùlù yí, gè mé ceér dèbbè ndègè bɔ́ nùàr, té tɔgɔ ndè, té mé *sóú sànlè, gàm ɲgwéh lág, né lom wɔb ɲgòr mbaá. ¹⁰ Mɔ nuaré déi baá kèrrè si, túé kwá bú tueè; túé bú mbei fà, jomo sâ yùò kwarè seèn yuò. ¹¹ Kóɔ ye, kèkènè bɔ́ sâ bɔ́ jomo saàb naâ ceér gècèn, bó ju diè nde né mé be bɔ́n ma.

¹² Mɔ mè tema njiú aá wò Artemâs, wa né Tisík wa, lègè ndé kâ ndeè, wò ndé kwà mè ké Nikòpòlis; mè taán gi aá, ye cu dùlù kwa nde né mè ké sâ ma.

¹³ Bɔ́ nyégé ká bagasé, te wò gam Jènâs bɔ́ Apólôs mé gò bɔ́n teèn ndɔ. Jènâs né dé seèn nuaá mé né gi sóú kɔ́ɔ. Té gwàn mé bó gɔ be be.

¹⁴ Bɔ́ Yeésò bɔ́ doón a, yí gí be te seè, bó mèh mé seé bagaà bɔ́ɔ, te bó koó bɔ́ɔ mé njèh né bó saám ndɔ, bó té mbaá dèn vù dèn.

¹⁵ Bɔ́ nùàr ká kwarè mò doón ye, bíé kéh wò бага. Bíé kéh bɔ́ mbei beèh mé né gi te ceér Yeésò ndɔ.

Húóm-temé Càn a, ká siè gí bí beè doón.

Mvù Pôl mé Filemôn

Bèh bieé

¹ Né mè Pôl, mè né ká gwà cibì felè Yeésò *Kristò; bêh òm beèh Timoté nyagá né kóó, bêh tema njií né mé wò mbeí seé beèh Filemôn. Temé beèh né yoòr yeé. ² Béh né bí bò tie beèh Apiâ bieé. Arsîp mé né sójì Yeésò Kristò faá béh nò, béh né bú bieé ndò. Bí kékè bò Càṅ bò mé bilí dua yeé Càṅ ké gwò yeé dɔ́ṅ ndò. ³ Càṅ Tele beèh bò Fehtoò beèh Yeésò Kristò a, kúlú bí, bó haá bí dólé.

Gwaân lètenè Filemôn bó bò Yeésò bò

⁴ Cu dɔ́ṅ, mɔ mè baá Càṅ dua, mè né yeé bú felè yeé dua, mè né lom bú felè yeé vra dé gècèn. ⁵ Lòu sam, bó ye mè a, wò né bò Yeésò bò mé temé cén gwaân, wa wò né temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò kwaá njií ndò ma, mè né bú vra. ⁶ Mè né Càṅ dua, te bilí mé béh bí né ka Yeésò Kristò den bilí hên, yam sòm keéh gi húóm-temé Càṅ mé né yoòr beèh dɔ́ṅ bèsonè. ⁷ Dim mò, gèh dé mé wò né bò mbaábi gwaân sâ né lom mè yoòr sagár dé gècèn, né lom mè yoòr taré huóm dé gècèn ndò. Lòu sam, wò sâ bóó nɔ́ré né temé bò Càṅ bò.

Ju Onesîm

⁸ Mè né wò bóṅ ndò. Mè né mbòṅ tebê Kristò, à mè terreb jege haá né kóó. Mè sé la ye wò a: bó lòm mân bóó. ⁹ Mé njéh mene, dé bò mbaábi gwaân, kɔ mè bóṅ wò lòu. Kóó ye né mè Pôl, gùm tela kàm dɔ́ṅ. Mè né cu ká gwà cibì felè Yeésò Kristò ndò. ¹⁰ Mè wò bóṅ né kóó. Né felè Onesîm. Onesîm né huaán mò te

ceér Yeésò Kristò; mè ká gwà cibì ṅa baá tele seèn. ¹¹ Léí toò, à lé njéh gam beé yeé ná ṅgwéh, kènè njéh gam beé beèh fà dɔ́ṅ faá bú nɔ sam cuú.

¹² Mè nde né bú ké yoòr yeé temá njií, mè bú tema njií né faá mè cua tema njií né wò temé mò ká lè nɔ. ¹³ Mè sé la ye bú a: Cu mé mè né ká gwà cibì felè Njàgà Bagaà hên, à dèn bèh kwarè mò, te à gam beh mè faá sòn yeé nɔ. ¹⁴ Mé njéh mene, mè ménâ bó ndé ṅgwéh. Sâ dɔ́ṅ mè gwàn ṅgwéh dé mé ba wò lòu, te wò bóó ye mè bagaà; huóm kela né mé wò gwaân seér mé be yeé.

¹⁵ Merré déi lé ye bú a: dùlà kwá ló wò ménâ, te à ndeè cu cuú, wò kwa ye bú dé kèi cèn. ¹⁶ Mɔ né mân, sâ kènè à faá kwer nɔ sam cuú, à huóm kela seér cu aá kóó mé kwer. Né nùà yíé-temé beèh beé Yeésò Kristò. Tétég né ká beé mò, à né lom nùà yíé-temé mò dé tueé sam. Mè né kóó ye à nde né ké beé yeé ménâ huóm yɔ́gó keéh. Lòu sam, kèb déi à né kwer yeé, à baá òm yeé te ceér Nùà Dueè ndò.

¹⁷ Sâ mɔ wò né mè faá mbeí seé yeé weh, sié nyégé bú faá wò sé la sie nyégé naâ mè nɔ. ¹⁸ Mɔ à lé naâ wò njeré déi bóó sabé, wò né bú hùà bele, túé nji kán, mè gwòm wò. ¹⁹ Mè wò bèh hên nyagá lom né mé be mò Pôl, ye mè nde gi né wò bò njií sâ gwòm ma. Kékóó ye, nyí né mé hùà mò yoòr ndò; mè lé wò ṅgòr Càṅ feéh naâ kóó, te wò nde ye yòn dé feé kwa. ²⁰ Mɔ né mân, sâ kúkùr yeé òm mò, bó sòm yeé mè seé hên mé temé Nùà Dueè lè teèn; bó nɔ́ré yeé mè temé lè faá nùà Yeésò Kristò nɔ teèn ndò.

²¹ Mè né kóó ye mè baá nyagá hên, wò nde lom né mân bóó; wò nde né ménâ bóó yɔ́gó keéh, mè né gi kwàgà yeé yieé. ²² Nyégé

kwá mè bèh cèrrè déi teèn ndo,
Mè né ndèm kwaá ye Càṅ nde né
faá bí né bú dua no gwaán, bí nde
cu né mè ñené.

Bèh cerê

²³ Epaferâs mé né ká gwà cibì
felè Yeésò Kristò faá mè no, ye bíé
kéh wò бага. ²⁴ Bò mbeí seé mò
Mârk bô Aristârk mé Demâs bô
Lûk ye bíé kéh wò бага ndo.

²⁵ Húóm-temé Fehtoò beèh
Yeésò Kristò a, ká siè jí bí beè.

Mvù mé bò Hebreèh bò

Càṅ béh kènê njèh tueé seér aá mé Nuna seèn

¹ Ló jògò Càṅ ló bò tele beèh njèh tueé keéh beéh sònò bò *sòn-Càṅ bò; à ló naâ bó mé ceér hihiné mbei ṅgún tueé. ² Nde nde ká jomò te nàm cèrè jomò hèn, à bò nùàr njèh tueé seér aá mé Nuna seèn. À ló njèh doón si giì naâ mé bú, à bò dàṃ njèh seèn doón jege kwaá gi né beè seèn. ³ Terreb Càṅ nùà njèh ṅenè né yoòr seèn; kèkènè Càṅ mé gùṃ mene né bú. À *wón doón ta né kóó, à ta kwaá né mé ṅgòr terrèb seèn. À lé ndeè naâ bò nùàr mé húóm seèn *sené, te veèn boòn gi. Seé seèn yeé mboón aá, à ṅaá nde cu ké te vulúu, à né te be gaá Càṅ terrèb den den.

Kela né Huaán mé bò cili Càṅ

⁴ Huaán né seér Nùà Dueè kóó mé bò cili Càṅ. Yilí mé Càṅ yilá kwaá né bú yoòr né cu yilí dé bò cili Càṅ ham yóó ndò. ⁵ Bèh ló mé naâ-naâ, lètenè bò cili Càṅ doón, Càṅ mé cén déi teèn túé ní ṅgwéh, ye bú a:

Wò né Huaán nyí,

Lan nyí ṅa baá Tele yeè.»

À cu mé cili Càṅ déi túé ní ṅgwéh ye nyí nde né Tele seèn ṅaá, à ṅa ṅuna nyí ndò. ⁶ À lé ménâ jue seér naâ mé ndoón seèn. Cu mé à lé ndeè naâ bú ká te wónje temá njí, à lé naâ tueé ye:

Dàm bò cili nyí doón a,

cémmé jí toò Huaán nyí, bó die bú.»

⁷ Dé bò cili seèn, à lé felè boòn tueé seér naâ ye:

Bó né bò cili nyí; bó né faá fu nò;

ye bó né cu bò seé bò nyí; bó né faá leba weè ndò.»

⁸ Dé Nuna seèn, à ye:

Kùsèm Càṅ, kógo dé yeè né dé ndeèr.

Wò né Mgbè te Lò yeè cer dilí,

⁹ wò gwaán lom né njí mé né teèn dilí yilá,

wò veèn gwàn nyí bèh.

Càṅ mé né Càṅ yeè lé wò hèn balé weh kuú naâ

dé cí.

À wò dàṃ bò wógó-temé seèn yoòr hèn kulu su gi né mé njèh ndò;

À ye te kógo dé yeè lie kela kóó mé kógo

dé bò mbaábiì.»

¹⁰ Càṅ ló naá cuú déi felè Nuna seèn tueé ye:

Né wò Nùà Dueè,

tàbè ké bèh duóm lé dieé naâ mé wò.

Wò lé vulú boó naâ mé ba beè yeè ndò.

¹¹ Dé bò njí sâ, bó nde gi né nyueé leér yuo,

wò cie le lom kóó.

Bó nde gi né faá cògò nò kulí yuo;

¹² wò nde né bó bècèné faá cògò nò gurú bilí ndò.

Bó nde gi né kweéh seér;

ndóg wò dé yeè kwéh sér ndé ṅgwéh,

wò kulé nyí ndé ṅgwéh ndò.»

¹³ Bèh ló mé naá kaá sâ Càṅ mé cili Càṅ déi túé ní ṅgúṅgwéh ye bú a:

Dèn ndé ká te be gaá nyí,

kò nyí ba yí gi aá bò bònò bò yeè ka ba gulé yeè.»

À lé ménâ jue seér naâ mé Nuna.

¹⁴ Á sâ, dé bò cili Càṅ nò, bó né bò nei wa? Ngweéh bó doón né gi bò càṅ mé boó yeé seé Càṅ Dueè wa?

Càṅ tema yeé bó, te bó nde gam boó mé à nde né bó yili sòm.

2

Ceér còh

¹ Mò né ménâ, sâ béh mègè nji cú te ngòr gècèn mé béh lé ngweé naâ doò tég. Mò sam, béh nde né ceér leér loó. ² Béh kóo ye, ngòr Càh mé bò cili Càh lé tueé waâ naâ mé njéh doò né gi cie mé feh seèn njéné ñagá, ye né lom ngòr gècèn ma. Bì kóo ye, bòó mé lé naâ ngòr sâ ngeén, mé lé naâ bú lòu seb seér doón, lo naâ gi gèr beè Càh teèn njéné yí. ³ Sé tagá béh wa? Mò ceér koò mé nde né béh yili som hèn, béh né bú lòu seb seér, naàn naàn mé béh nde né ju beè Càh mvelé wa? Mè tueé bí, Nùà Dueè mé feh seèn lé naâ mé ngòr sâ tueé waâ, toò jògò lé naâ bú. Jomo sâ jege bele bòó mé lé naâ gi ngòr hèn sònò seèn ngweé ndò, bó ye béh a, né lom ngòr gècèn ma. ⁴ Càh nùà njèh lé naâ be teèn mé terreb mene kwaá; à né bò cìè mé bò fém hihiné teèn bòó bomó yí, à né nùà kàn seé Cúcuí Ñagá yoòr kwaá, à né nùà kàn faá à gwaán nê no kwaá ndò.

Yeésò yòh haá né kóó

⁵ Né mene *wón dé jomò mé béh né sònò tueé hèn, Càh túé ngwéh ye bò cili Càh a, né beè bòn. ⁶ Beré deí tueé seér né te mvù Càh ye:

Hè, sâ nùà né-re hà m kei
mé wò nde né bú munó nyi ná
Càh?

Sâ wò te ndândaà nùà mbaá ke
nyegé

kuú né kei wa?

⁷ Cu deí wò lé naâ bú ka bò cili yeè
maànjé
sie kwaá weh.

Yeé gi aá, wò bò bú ngog, wò
*sumú seér bú lòu,

⁸ wò terreb felè njèh doón haá gi
beè seèn ndò.»

Mò né gi tueé ye: Càh terreb felè
njèh doón haá gi né beè nùà, sâ

tueé né ye, né lom ménâ, sàh lé
ngwéh, njèh doón né gi beè nùàr
sâ. Mé njéh mene, wa mene hèn,
béh njéné som ngwéh bèh mé njèh
doón né gi beè nùàr sâ ndò. ⁹ Béh
njene ko cegé né mé Yeésò. Dé
seèn, cu deí Càh lé naâ bú ka
bò cili Càh maànjé sie kwaá weh.
Njua mé Càh lé naâ bú ménâ sie
kwaá weh sâ, ye te à cio kuú seér
felè nùàr doón. Yeé gi aá, Càh bò
bú ngog ndò, à bú sumú seér cu
lòu. Lé naâ mé nùr ciòò bú sâ.
¹⁰ Càh nùà njèh mé lo sií naâ njèh
doón kóó, ye ko nyí Yeésò sieé seér
né mé gèr bú sâ, te nùàr ngún
ña keéh gi bò huaán nyí teèn, nyí
weh njí bó ká mbàm yoòr nyí ma.
Lòu sam, bó né mé Yeésò yili yuo.

¹¹ À bò nùàr veèn yoòr yaga som
gi né kóó. Bòó mé baá gi jolosé
doón, bó bó baá gi kènê mé Tele
cèn. Né dé cí mé Yeésò bò sâ bò
yilá né bò lob seèn, à feguli kwá
só cú. ¹² À tueé seér né ye:

È Càh, mè nde né yilí yeè lètenè
bò lob mò saán,
mè nde né wò mé bené seén,
mè wò seèn nde né toò cili nùàr.»
¹³ À den cuù ye:

Dé mò, mè temé kwaá lo nde né
mé Càh.»

À den cuù ndò, ye:

Mè hèn no, béh bò huaán mé Càh
lé naâ mè beè haá kwaá.»

¹⁴ Yeésò lé nùàr ñaá naá, ye
lòu sam, bò huaán mé nyí né bó
huaán yilá sâ né gi bò nùàr, wa
ko nyí ña nùàr ndò. Sâ doón ye
te nyí kuú cio, nyí mé njèh nyoló
som *Sátàn mé terreb ciòò né beè
seèn. ¹⁵ Ye te bòó mé lé naâ beéh
cio veéh doón, cio vèh cú, te bó
huaré den gi mé feh bòn. Lòu
sam, bó lé ka ciòò naá gi bò kwer.

¹⁶ Mè tueé bí, à lé ndé ná ngwèh
ye te nyí gam bò cili Càh; à lé
tétég nde kuú naâ ye te nyí gam
bò nduté ndütù Abrahâm. ¹⁷ À

lé nùar tétég hên ña kuú naâ mé njéh. Kò à sé lé naá kaà nùar ménâ ñaá seér ndò, te à we ye bò lob seèn, à den *ngàñ sèmè bòn dé koò, mé né lom beè Càn kóbè sâ, lélanj húóm-temê ndò. Sâ dóónj ye te nyí bój yí seé Càn teèn, nyí *semé sòm feh nyí nùà njèh, te Càn kulu sòm cili nùar veèn yoòr. 18 Wa mene hên, bòó mé gèr né bó jilí, veèn né bó taáb dóónj, à nde né bó gam den. Lòu sam, bó lé naâ bú mé veèn ménâ taáb ndò, à lé naâ mé gèr kwaré.

3

Kela né Yeésò mé Músi

1 Mo né môn bò nùar mò te ceér Yeésò, Càn lé yilá naâ bí kóó ndò; bí njolo kè njí lòm mé tebé Càn Yeésò ngàñ sèmè dé koò. Béh bò nùar saán keéh yeé bú. 2 Càn lé naâ bú nùà seê seèn sie kwaá. À seé seèn bój lom mé temé cén faá Músi lo naâ ké gwà Càn bój nò. 3 Á, ngweéh yilí nùà mé-gwà ngulí kela yeé kóó mé gwà nùà njèh wa? Mé Yeésò bô Músi né ménâ ndò. Músi dé seèn né faá gwà nò. Terreb dé koò wulu né mé Yeésò nùà mé-gwà, dèn ngwéh Músi. 4 Ngweéh gwà dé kàn né seé nùà mé-gwà wa? Né ménâ mé Càn, à njèh dóónj si gi né kóó. 5 Músi dé seèn te mbàgà Cànje né nùà seê. Càn lé ye bú a, ndé bò nùar sòn nyí toò tueé kwaá. À lé naâ ménâ mé temé cén tueé gi ndò. 6 Dé *Kristò, à né Huaán. Mbàgà Càn né beè seèn. À bú ke den né te be sâ. Mbàgà Càn sâ né béh. Njèh cén, kò béh né bú mé temé cén sie, béh né ndèm mé bú kwaá, béh né mé njéh sagár, sâ ye.

Bèh dù né bò nùar Càn kela

7 Mo né mân, béh ngwé sòn Cúcuí Ñagâ; à lé ye:
Lan mo bí baá hueh Càn ngweé,

8 bí té temé lòu dúágá sér,
bí té faá bò tele bìi léi jògò nò dèn.
Wa cieé déi ké ya dueé bó lé naâ gágà mé Càn saán.

9 Càn nùà njèh ye:
bò tele bìi léi jògò lé naâ mè sòn felá.

Bó né mene gèh terrèb mò ké kundun
te nyèmà yulá nèa ñené,
mé njéh mene bó né lom gágà mé mè saán.

10 Temé lé mè lé mé bó ñaá njíi naâ dé cì,
ye: bò nùà hên ceér mò ñené kó ngwéh,

bó cu dóónj munó sabé seér né lòu.
11 Yeé baá mân, temé ñaá ñeí cuú mè mé bó lòu,
mè jege ye: lòlòm bò nùà hên bèh dù ká yoòr mò ndé ndé cù ndò.»

12 Sâ belá, bí kè nyégé keè, te nuaré déi mé temé veèn lètenè bìi lé dúágá dèn cù, te à ceér Càn lan kwá ló cú ndò. 13 Mo ye te huòm, bí fágá sér feh, bí né lètenè bìi cieé dóónj lòu toó kuú. Lòu sam, cieé mé yuoò bà dóónj né gi lan mé Càn jue né sâ. Bí té gwàn mé nuaré déi sela veèn, à ngwan le teèn. 14 Béh bò Kristò go né kóó. Njèh cén, kò béh né bú mé temé cén sie, béh bele faá béh lé naâ ké bèh duóòm nò ngweé, tóg nde wa bèh ceré ndò. 15 Né te mvù Cànje ménâ nyagá den ye:

Lan mo bí baá hueh Càn ngweé,
bí té temé lòu dúágá sér,
bí té faá bò tele bìi léi jògò nò dèn.
Bó lé naâ gágà mé Càn saán.»

16 Á sâ, bòó mé lé naá gi hueh Càn ngweé, bó né seér gágà mé bú saán sâ, lé naâ bò nei wee? Ngweéh lé naâ dàm bój mé Músi lé ker yuoó naâ mé njéh ké Ejipto doò mà. 17 Á, te nyèmà yulá nèa sâ, temé lé Càn lè ñaá njíi naâ mé bò nei ndò wa? Lé naâ mé bòó mé

lé gela kuú gi naâ mé veên ké ya dueè sâ ndó. ¹⁸ Càn lé naâ jege ye, bò nùà hên bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù. À lé sâ jege njii naâ mé bò neì ndó wa? Ngweéh lé naâ mé bòó mé lé saán naâ bú gàgà sâ wa? ¹⁹ Béh ngweé kó mé njéh ye, bó lé bú mé temé cén siè ná ngwèh; ye bó lé bèh dù sâ ndé ná ngwèh dé cì ma.

4

¹ Càn lé naá gi béh ndéb tieé kwaá loó, ye béh nde né bèh dù ké yoòr nyí kwa, te béh bó den ké sâ. Sâ mo né mân bò nuàr mò, bí kè nyégé keè, te nuaré déi lètenè bìi dèn cù faá à nde né bèh sâ líim no. ² Lòu sam, béh baá gi mé tie Njàgà Bagaà faá bò jògò bò lo naá gi mé tie cì ké ya dueè no. Njèh cén, bó lo dé bòn ngweé fan deén naâ lòu, bó temé teèn kwá nji ngwéh. Yeé baá môn, lé bó dé bòn gàm ná cù ndó. ³ Dé beèh mé né gi temé cén yoòr seèn kwaá njii doón, béh nde né teèn yilá. Né bèh dù mé Càn lé ye: Yeé baá mân, temé ñaá ñeí cuù nyí mé bó lòu, nyí jege ye: lòlòm bò nùà hên bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù.»

À lo né mene mân tueé, sâ dàb mé à lo wón si gi aá kèn; sâ seé seèn lo gi aá ndó. ⁴ Nde cu beré déi te mvù Cànè né felè cieé téhbeèh nyagá kwaá ndó, ye: Càn lé boó gi naâ seé. Yeé baá mé cieé téhbeh, à du soó lòu ma. ⁵ Bèh dù cén sâ né te mvù Cànè nyagá den, ye:

Lòlòm bò nùà hên bèh dù ké yoòr nyí ndé ndé cù.»

⁶ Bò léi toò bò mé lé Njàgà Bagaà ngweé logó naâ koó lé bèh dù sâ yilá ná ngwèh ndó. Lòu sam, bó lo temé teèn kwá nji ná ngwèh. Mo né mân, sâ bèh sâ nées teèn ye,

né bò jomo bò kela den. ⁷ Yeé baá mân, Càn sie kwaá cu cieé dé hiin, à yilá kwaá cieé bú sâ lan”. Te nde nde, Càn tueé keéh ye sonò *David faá mè la naâ nyagá no, ye: Lan mo bí baá hueh Càn ngweé, bí té temé lòu dúagá sér.»

⁸ Hên mo Josúé sé lo naá gi bò tele beèh léi jògò bèh dù lemé yii, Càn sé naá cuù cieé déi sie kwaá wa? ⁹ Mè tueé bí, sâ bèh dù sâ nées teèn ye, né bò nuàr Càn kela den. À né faá dù dé lòu cieé téhbeh mé Càn lo duú naâ teèn no. ¹⁰ Nuaá mé yila te dù sâ nde né dé kèi cèn du, faá Càn lo naâ seé seèn boó gií, à du dé kèi cèn no. ¹¹ Sâ belà, béh fágá lòm feh dé teèn yilá, béh té gwàn mé cén déi lètenè beèh ngeén sòn Càn, à líim bèh dù sâ, faá bò léi toò bò no.

¹² Ngòr Càn né lan, à né lélán terrèb, à né bòu nula yogó, kèb fà doón nulasé túéj. À nula yila nde né yí te njolo temé mbaá, à né mé suàrmú bô cègè weé ndeé; à né mé mùnò nuàr tená ndeé, à né mé tuaá lè nuàr ñobé ndeé ndó. ¹³ Njii mé nde né njolò Càn lòu leér le teèn sam. Dàm bò njii mé Càn lo si gi naâ doón né gi njolò seèn. Nùà kàn ngúlú mé be seèn sulá nde né toò seèn.

*Yeésò *ngàn sèmè dé koò*

¹⁴ Béh né mé ngàn sèmè beèh dé koò teèn. Ngàn sèmè sâ né Yeésò *Kristò Njànà Càn, à lé naâ ké ter te vulúu ñaá ndeé, à den ké felèbò. Mo né mân, béh siè lòm ngòr Càn tég, béh né mé njéh toò bò nuàr njebá. ¹⁵ Ngàn sèmè beèh dé koò né béh jere koó, à né gi yuaá beèh koó ndó. Lòu sam, bó lé naâ bú te njèh doón ceéh, bó lé bú ceéh naâ faá béh no. Njèh cén, dé seèn à lo veèn déi cór ná ngwèh. ¹⁶ Mo né mân, belà, bí ndé, béh bilí nde gi ké kwaré kogo Càn bèh

fùgò kuù, béh té njeré déi nyàmè. Ké teèn sâ, à nde né béh jere κοό, béh nde né mé fùgò beè seèn yieé kuù ndo. Béh hin, mo njeré déi né béh γοό, te gam béh.

5

¹ *Ngàn sèmè dé koò δοόν balé yuo giù né lètenè bò nuàr, te à ña nuà seé Càn dé bò mbei seèn. Seé seèn né mbe mé *sèmè toò Càn haâ, te veên bò nuàr gi mé njéh.

² À nde né yuaâ bò cùr ñgweé komo, à ñgweé komo yuaâ dé bòò mé né boó sabé γο ndo. Lòu sam, bú nuà njèh né yuaásé faá bó no.

³ Sé yeé baá ménâ, à lélañ veên dé bò mbei sèmè lòm ndé cú, à semé bilí nde aá mé dé seèn mene.

⁴ Nuàr ti felè seèn mé be seèn lòbò bèh, wa nyí baá ngàn sèmè dé koò. Càn haâ yeé nuàr bèh bú sâ κοό; à lo naâ *Aròñ ménâ boó.

⁵ Né kèi cén mé Kristò ndo, à lo yo seèn κοό siè hám ná ñgwéh, ye te nyí ña ngàn sèmè dé koò. Càn lo bú ngàn sèmè dé koò sie kwaâ naâ κοό, ye:

Wò né Huaán mò,
lan mè ña baá Tele yeé.»

⁶ Wa cu beré déi ye:

Wò né dé yeé ngàn sèmè dé kèi cén,

wò né te gule Melkisedèg.»

⁷ Cu déi ká te wóñe, Yeésò lé naâ Càn mé terreb dua, à né bú lòu βοñ, à teèn λογο bilí mé yúé mene, yímé lé naâ bú njolo berré ndo. À lé sâ δοόν ñgweé giù naâ sòn Càn mé nde né bú te cio yili som. Yeé baá ménâ, Càn ñgweé njiù mé à né dua ndo. ⁸ À lo né mene Njunà Càn κοό, mé njéh mene à lo naâ tie ñgweé maán; lo naâ mé dà m gèr ñené larè. ⁹ À yeé sieé yuo aá teèn, Càn sie kwaâ bú manyor* còñ dé bòò mé né sòn seèn ñgweé

δοόν, te bó yili yuo dé kèi cén. ¹⁰ Lòu sam, Càn ye: à né dé seèn ngàn sèmè dé koò, à né te gule Melkisedèg ma.

Nuaá mé kwaá lo ceér Càn, bú a, kè keé

¹¹ Te ju hèn béh né lom mé njèh tueé teèn ñgún. Njèh cén, né taré. Béh se mene lòu, tie biù baá lieé.

¹² Wanδόν hèn né cu mé bí sé la baá giù bò nuà fèh-njèh teèn, bí sé la né bò déi lòu feh seér. Mé njéh mene, bí ye, ñgòr Càn mé bí lé naá giù ñgweé hèn, ko bó fèrrè dèn cú bí cí. Sâ tueé né ye, bí sér yíé kó ñgwéh, bí gwaán seér né mbán.

¹³ Nuaá mé né mbán ménâ ñaám δοόν né faá huaán mbogò no; à mé terreb sam, à ñgòr bagaà mé dé veên gè kó ndé ñgwéh. ¹⁴ Dé nuà koò, yáb tetarè né seé seèn, à mé seé bò kokoò bò meh gi aá, à né gi bò njèh dé bebagaà mé dé vevenè geé κοό.

6

¹ Mo né mân, sâ béh jóló ñá sér ter lòu. Bò ñgòr mé béh lé naá giù felè *Kristò ñgweé doò baá gi béh lè faá maàn no. Bó maàn lòu si fèrrè ndé cú. Né mene dé feh yueé foón, te bí kwaá lo ceér veên, né mene temé yoòr Càn kwaá njiù, bí ñgweé gi aá kèn. ² Né mene tòu nòmò Càn, né mene dé nuàr be felè baâ, né mene te cio komo yuoò; né mene dé lòu ju tenâ δοόν, bí baá gi mé njéh lè. ³ Mo né mân, sâ béh jóló ñá sér ter lòu! Béh nde né ménâ mé terreb Càn βοó komo.

⁴ Mo sam, bò déi nde né ceér Yeésò si loó. Mo bó né ceér Yeésò si loó ndo, sâ bèh yili yuo βοòn nde né taré. Á, ñgweéh bó lé baá giù ké toò Càn bèh ñagâ mà. Bó lé naá giù dà m njèh ké te vulúu

5:3 5:3 Lé v. 9:7 5:4 5:4 Ex. 28:1 5:5 5:5 Ps. 2:7 5:6 5:6 Ps. 110:4 5:7 5:7 Mat.

26:36-46; Mk. 14:32-42; Lúk 22:39-46 * 5:9 5:9 Manyor né njolo nòmò mé né dòu yuo. Tueé néye:còñ yuo né beè Yeésò. 5:12 5:12-13 1 Κορ. 3:2

kwa laré, bó kwa bilí mé Cúcuí Nágá mene. ⁵ Bó ñene nyegé, ye ñgòr Càṅ né lom ñjèh gècèn kóó. Terreb *wóṅ mé baá ndeê hèn, bó lé naá gii ñené ndó. ⁶ Mo bó né cu lòu die seér, ñgweéh sâ bèh yili yuo boòn nde né taré wa? Sòó kuú mene, bó temé kwéh kòmò ndé cú. Lòu sam, bó né seér Njunà Càṅ yí ter lòu fagá ñjii cuú, bó sellé kwaá bú ké mbartogó, te séb bomo sue bú yoòr bomò.

⁷ Mè tueé bí, mo tàbè déi né nu kwa, né lom bú yoòr te mbei te mbei neé yilá, yab né teèn yuo huóóm, né nùà ñueèh gam, sâ Càṅ né tàbè sâ kulú. ⁸ Njèh cén, mo teèn ba yuo seér né téker bô ñjii, sâ tàbè hèllè né cùr, Càṅ nde né bú lòu duagá seér, tàbè hèllè ñgie yuo.

⁹ Béh la né mene sònò mân tueé, mé ñjèh mene bò nùàr mò, béh né kwàgà biì yieé, bí nde né dé biì yili yuo. ¹⁰ Càṅ nùà tá-gobó sam. À seé biì nyèn ndé ñgwéh; à né gwaán lètenè biì ñené. Gàm mé bí lé naá bò nùàr seèn mé yilí seèn gam doó, à né ñené. À né ñené ye, bí née bó gam den ndó. À bí nyèn ndé ñgwéh. ¹¹ Mé ñjèh mene, belà, béh né gwaán ye nùà kàn a, fagá cú feh, te seé biì jegé, bí kwa ye ñjii mé bí né ndèm teèn kwaá ñjii sâ. ¹² Bí té ndòm, bí bèlè sér gule bòó mé né ceér Càṅ mé temé cén sie, mé né ñjèh yoló komo, mé ñjèh doón kwa gi né faá Càṅ lé tueé naá nò.

Ndéb Càṅ mé jègè mene

¹³ Ló mé Càṅ ló kwa kwaá naá Abrahâm ndéb tieè, à ló naá bú teèn mè jègè mene jege bilí. Càṅ yeé ke, nùà koó mé né bú ham yogó teèn yuò kélá ñgwéh, à jege

seér gùm seèn nùà ñjèh, ¹⁴ ye Abrahâm a: Nyí nde né wò kulú;

bò nduté ndùtù yeé nde né mbaá yaám ndeé den ma.»

¹⁵ Yeé baá môn, Abrahâm yila baá-re yolô ndó; à né ka yoló. Nde nde, Càṅ kulu ñjii bú faá à lé tueé kwaá naá bú nò.

¹⁶ Mo bò nùàr né njeré déi tueé, bó né lòu jege, sâ bó jege né mé yilí nuaá mé ham yogó né bó haàm. Mo bó jege aá ménâ, sâ la né mene gèh saán dé heè, nde né lètenè boòn tené, bó kó lom jègè doó.

¹⁷ Ló naá mé Càṅ ménâ ndó, ye te nyí feh keéh bòó mé nde né ñgùlù nyí yieé mé ñjèh, te bó ñene ko teèn, ye kàgà-ndòn nyí kwéh sér ndé ñgwéh ma. À ló jègè te ndéb sâ jege yí naá dé cí.

¹⁸ Ndéb bô jègè né bò ñjèh fà mé beè Càṅ kèh bèh. Bóó mene naàn, Càṅ nyeén túé bèh. Mo né mân, sâ béh bòó mé Càṅ né gbàṅ beèh doón, yo né gi béh mé ñjèh taré, ye ndèm beèh nde né yieé.

¹⁹ Ndèm sâ né beè beèh faá kùn* nò. À béh pón sie njehá kwaá né kóó, te temé nde ye béh lè die. Né mene kòṅ cògò *gwà Càṅ koó ké te vulúu, ndèm sâ teèn nyueé yilá nde né kóó, à yuo kela yí lètenè mò yoòr Càṅ. ²⁰ Ké bèh sâ ló yila logó naá Yeésò, à né sòn beèh ké sâ kóó. À ló naá *ṅgàṅ sèmè dé koó ñaá, né dé kèi cèn te gule Melkisedég.

7

*Melkisedég, *ṅgàṅ sèmè dé koó*

¹ Melkisedég sâ ló naá mgbè Salêm.* Ké toò Càṅ Dueè ṅgàṅ sèmè né bú. Cu mé Abrahâm lé lieè naá taáb mé bò mgbè, à yeé wula gi aá bó, à baá cuú, nuaá

6:8 6:8 Gen. 3:17-18 6:14 6:14 Gen. 22:16-17 6:19 6:19 LéV. 16:2 * 6:19 6:19 Kùn né ñjii mé sie kwaá né ñjèh bècénè. 6:20 6:20 Ps. 110:4 7:1 7:1-2 Gen. 14:17-20 * 7:1 7:1 Salêm lé naá yilí Jerusalem déi. Mé ju hebreêh ye: Dene dolé.

mé lé ndeè naâ ké ceér dueè, bô Abrahâm kwaré, à kulu Abrahâm, lé naâ Melkisedég sâ. ² Abrahâm lo naâ bú mbe haá ndo: njií mé lé naâ yulà dɔ́ɔ́ɔ́ Abrahâm lé naâ bú cén teèn sɔ́m kwaá, Yilí Melkisedég sâ tueé né ye: né mgbè mé dilí lom né dé seèn dé gècèn. Mgbè Salèm tueé né ye: né mgbè mé haá yeé dolê ndo. ³ Nuaá mé kɔ́ sɔ́m tele Melkisedég bô meí, teèn sam. Né mene jògò bô seèn déi, nuaré déi kó sɔ́m ngwéh. Nuaá mé tueé sɔ́m kùr njaàr mé kùr cioò seèn teèn sam ndo. À den né faá Njuna Càṅ no: à né ngàṅ sè mè dé nyèmà mé nyèmà.

⁴ Melkisedég né duesé! Bí kwàgà yíé mé Abrahâm: Abrahâm né mene tele dà m bô huaán *Iserála dɔ́ɔ́ɔ́ kɔ́, mé njéh mene bú mé feh seèn lé naâ Melkisedég mbe haá; bô njií mé à lé cu gií mé njéh bèh taáb dɔ́ɔ́ɔ́, te njéh yulà, à lé naâ Melkisedég teèn cécéné sɔ́m haá. ⁵ Bô ndüté ndütù *Leví mé né ngàṅ sè mè né gi mé *sóú Músi tieé, né bó sɔ́gɔ́ den, ye bó a: bí ndé beè bô huaán Iserála; njií mé baá yulà dɔ́ɔ́ɔ́, bí weh bele teèn cécéné cécéné ma. Sâ dɔ́ɔ́ɔ́ lé naá den cuù lètenè bô nùàr bɔ́ɔ́n mé né gi ndüté ndütù Abrahâm ndo. ⁶ Melkisedég lé dé seèn jògò bô Leví ná ngwéh. Mé njéh mene, à lé naâ mbe beè Abrahâm weh; te njéh yulà dɔ́ɔ́ɔ́ Abrahâm lé naâ bú teèn cécéné cécéné sɔ́m haá bele. Abrahâm lé né mene kɔ́ ye nyí né mé ndéb Càṅ yòòr dɔ́ɔ́ɔ́, mé njéh mene à lé Abrahâm kulu seér cuù naâ kɔ́. ⁷ Bí né gi kɔ́ ye, nuaá mé kulu yeé mbeí ham kela né kɔ́ mé mbeí. ⁸ Wanɔ́ɔ́ɔ́ ngweéh bô ngàṅ sè mè te mbàgà Leví, mé weh yeé mbe dɔ́ɔ́ɔ́, né yeé kuú gií wa? Dé Melkisedég môn sam; à né mbe faá bó no weh, mé njéh

mene à kú bèh. Mvù Càṅ tueé né méná. ⁹ Sâ Leví né mene mbe beè bô huaán Iserála weh, à mene Melkisedég bèsonè há ngwéh, mé njéh mene à lé naá gií bú mbe haá ndo. ¹⁰ Lòù sam, cu mé Abrahâm tele koò seèn bô Melkisedég lé kwaré naâ teèn, sâ à lé baá gií yòòr Abrahâm. Njéh cén, sâ à lé née te càṅ ye.

*Ngàṅ sè mè dé koò déi faá Melkisedég ndo

¹¹ Seé bô ngàṅ sè mè te gèh *Leví dɔ́ɔ́ɔ́ lo gule dobo gií naâ mé *sóú ké lètenè bô huaán Iserála. Mɔ́ seé bô ngàṅ sè mè Leví sé né seé ngulí, sé lo húóm ná cú mé ngàṅ sè mè dé koò déi njeé yuo kela cuù beré déi te gule Melkisedég. Ngàṅ sè mè dé koò sé lo yuo cegé kaà te gèh *Arɔ́ɔ́ɔ́ njuna Leví. ¹² Ngweéh mɔ́ gèh ngàṅ sè mè kweéh seér, sóú né yeé kweéh seér ndo wa? ¹³ Bí kɔ́ ye, Fehtoò beèh mé béh né felè seèn tueé hèn, dé seèn nùà Leví sam, gèh dé seèn né híín. Te gèh seèn-e nuaré déi ngàṅ sè mè teèn nà ngúngwéh. ¹⁴ Béh né gi kɔ́ ye, à né dé seèn te gèh bô Júda bô. Béh né cu kɔ́ ye, Músi yeé baá felè bô ngàṅ sè mè tueé wa, à lo njeré déi te gèh bú hèn túé ná ngwéh ma.

¹⁵ Bí kɔ́ ye, ngòr hèn njeé ngá baá kèn; ngàṅ sè mè déi faá Melkisedég no waá baá. ¹⁶ Bú sâ sóú lo kɔ́ táj ná ngwéh, te bó nde ye bú ngàṅ sè mè sie kwaá. À dé seèn né nùà njéh, à né ngàṅ sè mè mé né den cu dɔ́ɔ́ɔ́ lán. ¹⁷ Te mvù Càṅe tueé taré né méná ndo, ye: Wò né dé yeé ngàṅ sè mè dé kèi cèn,

wò né te gule Melkisedég.»

¹⁸ Yeé baá môn, Càṅ tɔ́r wula sóú dé léi toò sâ ndo, ye né yuaá, gám teèn sam ma. ¹⁹ Mé gècèn mene, sóú Músi hèllè nùàr njolò Càṅ *sè nè kòmò bèh. Càṅ mé ngeér

sam; njií mé né sóú sâ huóóm yógó, waà baá kèn. Ndèm beèh kènè dɔ́ɔ́ŋ baá gi teèn, à béh ké yoòr Càn ŋgoró njií né kɔ́ɔ́.

²⁰ À dé seèn né nuaá mé Càn lo nde bú ñgàn sèmè dé koò sie, à lo teèn jege bilí naâ mé jègè mene. À lo dé bò ñgàn sèmè déi lòu jègè ná ñgwèh. ²¹ Dé Yeésò à lé naâ jege, ye bú a:

Jue nyí Nùà Dueè, nyí jègè kèh ndé ñgwéh;
wò dé yeè né ñgàn sèmè dé kèi cèn.»

²² Yeé baá ménâ, béh yieé kwàgà mé Yeésò ndo, ye ñgòŋ dé seèn yieé kela né kɔ́ɔ́ mé ñgòŋ dé cuùm.

²³ Njeré déi né cu teèn ndo. Bí kóo ye bò ñgàn sèmè lé naâ ngún. Lòu sam, bó né yeé seé ñgàn sèmè toò kuú kwaá ló. ²⁴ Dé Yeésò môn sam; à seé seèn toò kú kwá ló ñgwéh; cu dɔ́ɔ́ŋ à né den làn. ²⁵ À bò nùàr yili komo né dé cí. Bòó mé né gi yoòr Càn mé bú ndeé, à né bó dé kèi cèn yili sòm. Lòu sam, cu dɔ́ɔ́ŋ à né dé seèn làn, à né Càn felè bòn dua den.

²⁶ Yeé baá ménâ, ñgàn sèmè mé nde né béh gam, ko né bú. À dé seèn né jolósé, mé sòn fuù ndo, à veèn déi cór bèh. Càn lo naâ bó bò vevenè bò híin geé kwaá, à weh njií bú dé seèn ké te te vulúu. ²⁷ À dé seèn faá bò ñgàn sèmè dé kokoò hèllè sam. À Càn *sèmè felè veèn dé seèn nùà ñjèh há ñgúñgwéh, à dé bò mbaábon cieé dɔ́ɔ́ŋ faá bó *semé yeé sâ, sèmè bèh ndo. À lo dé seèn semé naâ mbei cén dé kèi cèn. À lo ménâ semé naâ mé gùm seèn nùà ñjèh ndo. ²⁸ Bò ñgàn sèmè mé sóú Músi lo sie kwaá gi naâ kɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́ŋ lo naá gi bò wàn. Te jomo sóú, Càn nde ye lòu jege; à ñgàn sèmè dé koò teèn sie kwaá seér baá-re

Ñuna seèn mé né dé seèn tê dé kèi cèn.

8

**Ñgàn sèmè beèh dé koò*

¹ Njolo ñgòr mé béh né tueé hèn dɔ́ɔ́ŋ né ye: ñgàn sèmè beèh né gèh ñgàn sèmè dé koò sâ. À né ké te vulúu yoòr Càn terrèb mé né te kogo. À né te be gaâ seèn den den. ² À seé seèn bɔ́ɔ́ den né ké gwò lètenè m̀. Gwà sâ né sòn *gwà cògò; ñjèh cén, à né dé seèn gwà gècèn mé Càn nùà ñjèh lé sieé naâ kɔ́ɔ́, nùàr lé bú kɔ́ɔ́ síé ná ñgwèh.

³ Bó ñgàn sèmè dé koò dɔ́ɔ́ŋ sie kwaá né, te à haá beh Càn mbe mé *sèmè. Yeé baá ménâ, ko ñgàn sèmè beèh dé koò sâ haá bú njeré déi ménâ ndo. ⁴ M̀ à sé né ká te wóŋe, à sé naâ ñgàn sèmè den kwa wa? Lòu sam, bò ñgàn sèmè bòn né ká doó teèn, bó né gi Càn mbe faá *sóú Músi lé tueé naâ sâ haá. ⁵ Ñjèh cén, seé mé bò ñgàn sèmè hèllè bɔ́ɔ́ yeé sâ, bó si weh lom né lòu, bó si weh yeé yoòr seé dé Càn ké te vulúu. Mé seé Músi lé naâ faá bèh ménâ ndo; cu mé Músi lé ndeè naâ gwà sieé, Càn lé ye bú a: kè nyégé bagasé, wò nde ménâ sieé ma. Síé sòm ká nág faá nyí lé naâ wò ké te tòre no feh.

⁶ Kènè seé dueè baá seér beé Yeésò, né dé bòn hèllè yógó keéh, à béh yoòr Càn nyógó njií né mé ñgòŋ dé feé; dé sâ né ñgòŋ dé cuùm yógó. Lòu sam, ñgòŋ bú sâ né mé ndéb dé bagaa teèn. Ndéb bú sâ kela né kɔ́ɔ́ mé ndéb dé cuùm.

⁷ M̀ ñgòŋ dé toò jògò sé lo naâ teèn yilá, sé lo húóm ná cú mé Càn kweéh seér bú mé ñgòŋ dé feé. ⁸ Béh ko baá ye, bú sâ lo teèn yilá ná ñgwéh bòn. Lòu sam, Càn lé née bò nùàr seèn teèn bo den, ye: Cu déi ndeè né waá,

nyí nde né ηγòη dé feê mé bò
huaán *Iseràlà kò.

Nyí nde né mé gèh bò huaán Júda
ménâ kò ndò,
jue nyí Nùà Dueè.

⁹ Dé sâ dèn ndé cú faá dé mé nyí
lé kòó naá
mé bò tele bòn léi jògò nò.

Nyí lò né mene bó te tàbè Ejíptò
mé be nyí

kou sòm keéh,
mé njéh mene bó lé naá ηγòη sâ
lòu cum seér.

Nyí yeé ηene aá ménâ,
nyí sòm be nyí yoòr bòn ndò;
jue nyí Nùà Dueè.

¹⁰ Hên né ηγòη mé nyí kò nde né
mé bò huaán Iseràlà lòu sâ,
jue nyí Càn Dueè:

Nyí bó sóu nyí sóu kwaá seér nde
aá felè,

nyí bó nyagá kwaá seér nde aá te
temé ndò,

te Càn bòn den lom nyí, bó den
bò nùàr nyí.

¹¹ Cu sâ nuaré déi bò mbaábòn lòu
fèh sò ndé cú,
ye bó a: kè Nùà Dueè baá ye hên
nò.

Né mene huaán maàn, né mene
nùà koò,

doón nde gi né nyí ηené kòó.

¹² Nyí nde né yúlá-temé bòn lé
nyí kulú sòm;

nyí veèn bòn ká lè nyí siè kwá
ndé cú.»

¹³ Mé Càn nde mé ηγòη feê mân
tueé, sâ à ye ηγòη dé léi toò hèllè
baá dé cuúm ma. Né yeé môn ndò,
mò njeré déi kulí baá, à né yeé dé
cuúm ηaá, te jomo sâ à nyoló yuo
weéh lòu.

9

*Seé bò *ηγαν sèmè mé seé dé
Yeésò*

¹ Ngòη dé léi toò lé naá gi mé
bò *sóu teèn, bò nùàr lé Càn dua
ηene beéh mé njéh. Bèh Càn duaà

lé naá gi teèn. ² Bó lé naá *gwà
cògò sieé, kòη lé naá teèn fà. Kòη
dé toò jògò, bó lé yilá naá bú mò.

Tàndàn lām kpàcògò lé naá gwò
sâ; gbàgà breèd mé bó haá yeé toò
Càn lé naá gwò sâ ndò. ³ Tùtùlù

kòη dé yí jomò bó lé teèn colo tenà
naá cògò; bó yilá mí bú sâ mò dé
joloò. ⁴ Kò lé naá gwò sâ teèn, bó

me né mé goó, te bó ηgie beh bò
san teèn. Mbèη déi lé naá gwò sâ
teèn ndò, bó mban sie né bú mé
goó. Né mbèη ηγòη. Bó me cu né

ηguú déi mé goó, bó dilí kwaá yí
lè mbèη sâ ndò. Yí lè ηguú sâ né
*mánà. Lè mbèη sâ lé naá cùgò

*Aròη mé lé naá mvue faám doò.
Bò mbeh taá déi fà lé naá lè mbèη
sâ ndò, bò sóu ηγòη né teèn nyagá

den bele. ⁵ Felè mbèη sâ bó lé
teèn me dilí kwaá naá bò cili Càn
terrèb.* Bó me ndogó njíí né bó

bà yí felè mbèη, bèh mé bó ber
yeé húóm teèn, te Càn kulu sòm
bò nùàr veèn yoòr. Kè, ηgòr hên

dé kènè tueé gi sam.

⁶ Bó yeé nyegé kwaá gi aá ménâ,
bò ηγàn sèmè né lom cieé doón te
mí dé toò jògò sâ yilá sóó, bó né
seé Càn teèn boó. ⁷ Te mí dé yí

jomò doò, ηγàn sèmè dé koò yila
cegé yeé teèn kòó, à yila cegé yeé
mbei cén te nyemà ndò. À teèn

yila yeé mé húóm nyaàm bèè, te à
haá *sèmè mé njéh, Càn kulu sòm
bú veèn yoòr, kulu sòm gi bò nùàr

veèn mé bó né boó sabé doò yoòr
ndò.

⁸ Cúcuí Njagâ feh kwaá baá-re
béh mé bò njèh sâ ndò, ye béh a:
mò mò bú toò jògò sâ née ka toò

tég ηeí tená, sâ ndóg ceér mò dé
joloò née ndúg ye ma. ⁹ Sâ doón
né kàn mé feh kwaá né bò njèh

dé cafané, ye béh a, bó né gi mbe
mé *sèmè dag haá; njèh cén, gèh

9:2 9:2 Ex. 26:1-30; 25:31-40, 23-30 **9:3** 9:3 Ex. 26:31-33 **9:4** 9:4 Ex. 30:1-6; 25:10-16;
16:33; Nomb. 17:8-10; Ex. 25:16; Deut. 10:3-5 **9:5** 9:5 Ex. 25:18-22 * **9:5** 9:5 Bó bò cili
Càn sâ yilá né chérubins”. **9:6** 9:6 Nomb. 18:2-6 **9:7** 9:7 Lé. 16:2-34

Càn duaà bú sâ temé nùar nyégé kòmò ndé ηgwéh. ¹⁰ Né lom bò gènnè yâb bô gènnè mbè mé tòn nyénnè ma. Bò njií sâ dɔɔŋ né gi wàn ndo. Bó lo teèn deen naâ, ye te béh be lulú den ηgɔgɔ mé njéh. Mɔ njèh dɔɔŋ ndeè kweéh seér gi aá, Càn ye te nyí fɔ sɔm ye bò sâ bò.

¹¹ Kènê *Kristò waà baá ndo. Ngàn sèmè dé koò né bú; béh bò njèh gècèn kwa gi né beè seèn. À lé naâ lè mò dé Càn yilá ndeé. Bú sâ né dé Músi hèllè lieé yɔgɔ, né bú jolo yɔgɔ ndo. Bò nùar lé kɔɔ síe ná ηgwéh, à dé njèh wɔŋ sam ndo. ¹² Kristò lo teèn yila ndeé naâ dé kèi cèn. Lo mé húóm mbieè ná ηgwéh, mé húóm huaán nàgà sam ndo. Lo naá seér mé húóm seèn nùà njèh. À lo béh yili sɔóm naâ mé njéh, lo naâ dé kèi cèn ndo. ¹³ Bí né gi kɔɔ ye, dé tòn nùar, bó nùar yoòr yuɔb yeé húóm mbieè mé húóm tela nàgà. Bó né yeé nàgà tuar ηgie njií; bó weh tou sâ, bó yuɔb njií bò nùar yoòr ndo, ye sâ bó *sené yeé bó lòu. ¹⁴ Mɔ né yeé mé húóm nyaàm mán, sé tagá mé dé Kristò wa? Kristò lé dé seèn *semé seér naâ gùm seèn nùà njèh. Dé sâ né lom jéjég sèmè kɔɔ, Cúcuí Càn ndeèr né teèn. Dé seèn húóm seèn nde né temé beèh sené, te bò seé mamvuaàn lè beèh dèn cú, te béh ηa bò seé bò Càn làŋ.

¹⁵ Sâ tueé né ye, Kristò nyɔgɔ bilí aá béh bò Càn kèn; à béh bó nyɔgɔ bilí né mé ηgɔŋ feê, te bò mé Càn lé naá gi yilá dɔɔŋ yila gi ηgúlú seèn, bó den teèn dé ndeèr, faà à lé ye bó nde né teèn yilá no. Lòu sam, Kristò lé naâ cio beèh ηaá weh. Bò nùar te ηgɔŋ dé toò jɔgɔ hèllè lé né mene veèn bɔɔ, à lé naâ bó teèn huar sɔm.

¹⁶ Bí kɔɔ ye, mɔ nùar lé naá gi

ηgúlú seèn lòu taán kwaá, kɔ bó ndeè ηene ye à kuú baá, bó geé ye ηgúlú sâ. ¹⁷ Mɔ nùar lé naá gi ηgúlú seèn jege kwaá, à neé mé njolo, bó ηgúlú hèllè cu sâ gè ndé ηgwéh. ¹⁸ Mé ηgɔŋ Càn dé toò jɔgɔ hèllè lo naâ ménâ ndo; húóm lé naâ teèn yilá, te ηgɔŋ kwa ye terreb. ¹⁹ Músi yeé kulá kwaá gi aá cili nùar sóu Càn dɔɔŋ tieè, à weh húóm huaán nàgà mé húóm mbieè, à hualé bilí mé nòmò. À weh cù, à bilí mé yílí sòŋgaàn, à né te húóme yíi njií, à né felè mvù sóu yuɔb njií, à né cili nùar yoòr yuɔb njií ndo. ²⁰ À ye bò nùar a: Hèn né húóm mé Càn kɔ kuú né ηgɔŋ mé njéh,

ye te bí jolo cí.»

²¹ Músi lé naâ húóm sâ te *gwà cògɔ yuɔb njií, à lé naâ te njèh seé gwà Càn dɔɔŋ yuɔb njií ndo; ²² faá sóu tueé né nɔ, ye né mene kei wa, kɔ húóm njèh dɔɔŋ *sené né kɔɔ ma. Yeé baá ménâ, kɔ húóm kwar kɔɔ, te Càn nde ye nùar veèn yoòr kulú sɔm ndo.

*Sèmè dé *Kristò veèn yaga cegé né kɔɔ

²³ Bò njií mé bò nùar lé naâ ké te vulúu si weh sâ, bó lé naá gi bó faá mè la naâ tueé nɔ, sené gií. Njèh cén, bò dé ké te vulúu dé bɔɔn gwaán né bò jéjég sèmè. ²⁴ Mè né tueé: Kristò lo te mò mé bò nùar me né kɔɔ yilá ná ηgwéh. Lòu sam, né lom cecemé mé bó lé si weéh naâ yoòr mò dé ké te vulúu. À lé yila seér naâ ké te vulúu sâ. À ké teèn toò Càn kènê né sòn beèh. ²⁵ Ké lètenè bò *Júf nyèmà dɔɔŋ *ηgàn sèmè dé koò né yeé lè mò jolò mé húóm nyaàm beè yilá sɔɔ. Dé Kristò lé môn ná ηgwéh, à lé teèn lòu yágá dèn ná ηgwéh, à lé feh seèn semé cegé naâ mbei cén. ²⁶ Mɔ sam, sâ

bèh lo mé wónj lo duóm naâ, à sé naâ gèr mé gùm seèn nyèmà dónj ñené kum. Mè tueé bí, môn sam. À lé dé seèn waâ naâ te nàm bú mé wónj nde aá teèn ceré hèn; à gùm seèn nùà njèh *semé cegé mbei cén, te yaga som bò nùàr veèn yoòr.

²⁷ Né mene neì dónj kuú cegé yeé mbei cén. Mò à kuú baá, à nde ké te ju toò Càn. ²⁸ Kristò lé kuú naâ mbei cén ndo; à lé feh seèn semé naâ, ye te nyí kulu som nùàr ñgún veèn yoòr. À nde cuú né mbei cén dé jomò waâ; dé sâ felè veèn sam cuú, nde baá dé bò nùàr seèn yili sòm. Bòó mé né bú goó kela den dónj nde né yili yuo gií.

10

¹ Mè tueé bí, *sóú Músi né lom cecemé bò njèh jéjég. Bò njèh jéjég sâ née ké toò ye ndo. Sóú seèn hèllè mé terreb sam, à nùàr ké toò Càn nyégé njí ndé ñgwéh gùm dónj; wanónj à seèn nùàr mé cíci *sèmè cíci sèmè nyèmà dónj *sené caá nde né mé ñgei wa? ² Mò veèn sé lo né bò dùà-Càn bò yoòr mé gèh sèmè bú sâ gií, kènè bó sé lo núr veèn yoòr bòn ñgwé dèn ná cù; sèmè hèllè sé lo naâ gií ndo. ³ Mò wa hèn bó née den núr sâ yoòr bòn ñgweé, sâ sèmè hèllè né bó nyèmà dónj lòu tueé den, ye bó a: bí né bò vevené bò ma. ⁴ Lòu sam, húóm nàgá mé húóm mbieé dé bòn veèn sènè kòmò bèh.

⁵ Yeé baá ménâ, cu mé *Kristò lé ndeè naâ ká te wónje ndeè, à lé ye Càn a:

Wò sèmè bô mbe gwàn bèh,
wò ye mè a, ñá sèr nùàr.

⁶ Bó né mene wò mbe nyaàm ké te kò ñgela haá den,
wò njolo teèn kè njí bèh.
Né mene sèmè dé veèn sené,

wò njolo teèn kè nyí bèh ndo.

⁷ Yeé baá môn, mè ye wò a:

Sâ mè hèn nò, Càn mò!

Mè ndeè, te mè bóó faá wò gwaán nê nò;

te den ka nág faá né felè mò te mvù

nyagá den ndo.»

⁸ Sâ Kristò lé tueé logó naâ faá béh la naâ ñgweé nò, ye Càn a: Wò sèmè gwàn bèh, wò mbe gwàn bèh. Bó né mene wò nyam ké felè kòó ñgela haá, wò njolo teèn kè njí bèh; né mene sèmè dé veèn sené, wò njolo teèn kè nyí bèh ndo.» Á sâ, bò sèmè hèllè né gi faá sóú tueé nê ndo. ⁹ Kristò den cuú faá béh la naâ ñgweé nò, ye Càn a: Sâ nyí hèn nò, Càn nyí! Nyí ndeè te nyí bóó faá wò gwaán nê nò.» Mé Kristò lo nde faá bèh ménâ tueé, sâ feh keéh né ye, Càn bò sèmè hèllè vurú som gi aá kèn, à teèn yí keéh seér aá sèmè dé Yeésò Kristò ma. ¹⁰ Kristò lé naâ dé seèn faá Càn gwaán nê nò bóó jege. À lé *semé naâ gùm seèn nùà njèh, lé naâ mbei cén dé kèi cèn ndo. Béh baá *senésé mé njèh.

¹¹ Dé bò *ngàn sèmè, né lom ka cíci sâ bó baá cu teèn; bó né lom cieé dónj ter njebá sóó, bó né seé cèn sâ bóó gerá kuú, bó né-re sèmè sâ ferré den, sâ sèmè hèllè veèn yoòr sòm kòmò bèh ndo. ¹² Dé Kristò, à lo semé cegé naâ mbei cén, ye te nyí fò som bò nùàr veèn yoòr dé kèi cèn. Jomo sâ à ñaá yuo ké ter, à nde te be gaá Càn den ndeé. ¹³ Á kènè né ké sâ, à kela den né cu mé Càn nde né bò bònò bò seèn ka ba gulè seèn baá yí. ¹⁴ Mé sèmè Kristò cén-tà-cén sâ, bóó mé né *senésé baá gi dé bòn té dé kèi cèn.

¹⁵ Cúcuí Ñagá toò tueé taré né béh ménâ ndo, ye né lom môn jéjég, wa Càn ye:

16 Hên né ngòh mé nyí kò nde né me bó lòu sâ,
jue nyí Càn Dueè:
nyí bó sóu nyí sou kwaá seér nde aá felè,
nyí bó nyagá kwaá seér nde aá te temé ndò.»

17 À den cuù déi, ye:
Nyí veèn bòn ká lè nyí siè kwá ndé cú;
bó lé naá menè sóu nyí kwalé,
nyí dé cuúm sâ lòu tán ndé cú ndò.»

18 Bí kóo ye, mò Càn kulu som gi aá veèn yoòr nùàr kèn, húóm cú mé nùàr haá cu sèmè.

Béh dèn ndé lòm yí yoòr Càn

19 Mò né mân bò nùàr mò, sâ kènè béh njeré déi nyàmè ndé cú, béh nde né te mò joloò yilá. Né mé njua húóm Yeésò. 20 Bí kóo ye, Kristò béh ceér lon komo kwaá baá kèn. Né ceér feè mé béh nde né yòh teèn kwa. À ñerré som aá cògò mé lé naá toò cií tená doò. Sâ jue né gùm seèn nùà njèh mé lé naá kuú doò. 21 Kènè béh baá mé *ngàh sèmè beèh dé koò teèn; felè mbàgà Càn doòh né bú. 22 Sâ béh hin lom ké yoòr Càn mé temé cén, mé ndèm beèh mene doòh. Yeésò yaga som gi aá béh temé kèn; bó lé naá béh mé nòmò ñagá kou ndò. 23 Béh kwá njí lòm ndèm te njí mé béh né bò nùàr tueé hên tég. Bí kóo ye, Càn boó nde né nág faá à lé naá béh tueé kwaá nò. 24 Béh kè kú lètenè beèh, te gwaàn yam lètenè beèh, seé bagaà yam mé njéh ndò. 25 Béh té lè bilí bò Càn bò kún, faá bò déi né yeé kuún nò. Béh fágá kú sér dé beèh mé feh. Bí kóo ye, kwarè bìi doó sâ baá gi cieé mé Nùà Dueè ndeè né teèn cuù.

26 Mò béh né gi gècèn Càn koó, mé njéh mene béh né cu veèn mé be beèh loró ñéi, sâ béh kóo ye:

ndóg, sèmè mé nde cu né béh veèn sâ yoòr yaga som teèn sam ma. 27 Mò nuaré déi né yeé ménâ boó, sâ bú a, ndèlè kú mé veéh ndelè, à kèlè lòm á dé seèn ju mé nde né bú lòu sâ kwa. We taré nde né bò bònò bò Càn lòu sâ mé ndègè mene ñgie ceré. 28 Né gi bí tieè mé sóu Músi ménâ ndò, ye: mò nùà fà mé tagár tueé gi né mé sòn cèn doòh, ye nùà mân cum aá sóu, sâ bó wúlá bú wulá, bó té jere kwá ma.

29 Mò mé sóu Músi né mân, sâ ju nuaá mé seb seér né dé seèn Nùà Càn den nde né naàn wa? Mò à dé seèn tán ñgwéh ye húóm ngòh Càn lé naá nyí *sené, wa Cúcuí Càn né nyí bagaà dé lòu boó, à né bú lòu selé seér, sâ ju felè seèn den nde né naàn ndò wa? Mè tueé bí, dé nùà sâ dé tueé sam. 30 Ngweéh béh né Càn koó wa? À lé naá gi sòn seèn cie tueé kwaá, ye: Nyí njùn som nde né koó. Mò nuaré déi né wò veèn boó, nyí bú sòn sâ boó som cu nde né koó ndò. À né gi tueé ye:

Jue mè Nùà Dueè,
mè nde né ju felè bò nùàr mò tená.»

31 Càn a bó nuaré déi die ke ju beè Càn làn lòu sâ nò, te à ñene bú.

32 Bí jògò mùnò njí ke ye: cu mé bí lé naá ñagá ñené logó, bí lé naá dà m gèr ñené laré; bí lé naá yoòr nòh yoló kwaá njí ndò; 33 séb o, núr o, doòh bí lé naá gi mé njéh njolò bò nùàr kwaré. Mé njéh mene bí lé dé sâ tán ná ñgwéh, bí lé naá bò mbaábi mé né ménâ jamé, lòu taá seér. 34 Bí lé naá bò gwà cibi bò jere koó. Bò nùàr né mene bò njéh bìi ngaá weh, bí lé naá gi be teèn mé vógó-temé mene som, ye bí nde cu né ménâ kwa yógó keéh, wa dé sâ dé seèn jí ndé cú ndò ma. 35 Mò né mân

bò nùàr mò, bí té temé ter sòm. Bí kóó ye, sàgà bìi ké beè Càṅ né duesé ma. ³⁶ Huóm kela né ménâ yolô, bí té gùr, te bí bɔ́ó ye njií mé né Càṅ yoòr huóóm, bí kwa ye faá Càṅ lé ye nyí nde né bí haá ndo.

³⁷ Né te mvù Càṅe nyagá den ye:

Le lom aá njó, tánjò mân,
sâ nuaá mé ndeé né ndeé doò waà
baá kèn,

à ṅgágá ndé cú.

³⁸ Càṅ ye, nuaá mé ṅa né nùà dilí
beè nyí

mé temé cén yoòr nyí kwaá njií
doón

kwa nde né yòṅ kóó.

Mɔ à bele seér njolo, nyí sòm temé
yoòr seèn ndo.»

³⁹ Dé beèh, mè múnò ṅgwéh ye
béh né te bòn bɔ́ó mé nde né jomo
cuú teèn. ṅgweéh bò sâ bò nde
né lòu leér le ma. Béh dé beèh né
temé cén mé Càṅ kwaá njií, te béh
yili yuo.

11

Temé cén kwaá njií

¹ Mɔ nùàr né temé cén mé Càṅ
kwaá njií, sâ à né ndèm mé bú
kwaá, ye nyí kɔ gi aá kèn ye
Càṅ nde né njií sâ ménâ bɔ́ó ma.
À mene njií sâ mé njolo ṅéné
ṅgwéh, à né gi kóó ye, né teèn.

² Càṅ lo ye bò jògò bò né te ceér-
e. Lòu sam, bó lé naá bú mé temé
cén sie.

³ Béh lo temé cén kwaá njií gi
naá mé Càṅ, te béh nde ye ṅgweé
kóó, ye Càṅ lo *wón sií naá mé
ṅgòr seèn. Sâ tueé né ye, njií mé
nùàr mé njolo ṅéné bèh lo sií naá
dé mé nùàr né lòu ṅéné kóó.

⁴ Mé Ábèl lo naá ménâ ndo. À
lo naá Càṅ *sèmè haá. À lo lòu
haá ṅulí naá mé temé cén yoòr
seèn kwaá njií. Yeé baá ménâ,
sèmè seèn nde ye dé Kayín ṅulí

yoó. Njua mé Ábèl lo naá Càṅ mé
temé cén ménâ sie ndo, Càṅ lo naá
bú nùà dilí yilá; à weh sèmè dé
seèn, te bò nùàr ṅene kɔ mé njéh.

Gwaán Ábèl a kú seèn kuù, be seé
seèn kú ṅgwéh; wa hèn temé cén
mé à lé naá yoòr Càṅ kwaá njií
doò née ṅulí ndeé den ye.

⁵ Mé Hénòg lo naá ménâ ndo.
Càṅ lo naá mé bú ké te vulúu
làn weh ṅaá te à dé seèn lòu kú
cú. Càṅ yeé weh ṅaá baá mé
bú ménâ, bó bú mé njolo ṅéné
cú ndo. Sâ doón lo naá gi mé
temé cén yoòr Càṅ kwaá njií. Te
mvù Càṅe né nyagá den, ye: mé
Càṅ lo nde Hénòg ménâ weh, sâ
Hénòg lo huóm gi naá Càṅ yoòr
lòu ma. ⁶ Á ṅgweéh sâ, bɔ́ó mene
naàn, mɔ nùàr temé cén mé Càṅ
kwaá njií ṅgwéh, à Càṅ yoòr huóm
ndé ṅgwéh mà. Sâ tueé né ye,
nuaá mé nde né yoòr Càṅ den
ndeé doón, kɔ à né gi mé temé
seèn bagasé ṅéné njií, ye Càṅ né
teèn; wa bòó mé né ceér seèn fɔ́ón
doón, à nde né bó sàgà haá ma.

⁷ Mé Noé lo naá ménâ ndo. Mé
gèr lo nde wón kwa, Càṅ lo naá
gi Noé toò tueé kwaá; Noé lo sòn
seèn ṅgweé naá, sâ à née bò njií
sâ mé njolo ṅéné ṅgwéh ye. Lo
naá mé temé cén mé Càṅ kwaá
njií. À fagá kóm faá Càṅ lé naá bú
tueé nɔ, à yili sòm mbàgà seèn mé
njéh. Ju sie bò jomo bò mé njéh
ndo. Noé lé nùà dilí beè Càṅ ṅaá
naá mé temé cén yoòr seèn kwaá
njií sâ.

⁸ Mé Abrahâm lo naá ménâ ndo;
à lé sòn Càṅ ṅgweé naá mé temé
cén yoòr Càṅ kwaá njií; à lé naá
ter te sòn Càṅe komo wuo, à nde
te tàbè mé Càṅ ndeé nde né bú
haá doò. À mene tàbè sâ kó
ṅgwéh, mé njéh mene à kɔ lom
teèn ndeé. ⁹ Tàbè mé Càṅ lo ye

10:37 10:37-38 Hab. 2:3-4 **11:3** 11:3 Gen. 1:1; Ps. 33:6, 9; Ján 1:3 **11:4** 11:4 Gen. 4:3-10

11:5 11:5 Gen. 5:21-24 **11:7** 11:7 Gen. 6:13-22 **11:8** 11:8 Gen. 12:1-5 **11:9** 11:9 Gen.

nyí nde né bú haá sâ, à lo teèn cer deén naâ faá nùà kìn nɔ. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií. Nde nde Càn ye Isák bô Jakôb a, nyí nde né bó lò bú cén sâ haá ndɔ. Mé njéh mene, bó bô Abrahâm dɔɔŋ né ké sâ te *gwà cògò faá bô kìn nɔ cer den. ¹⁰ Lòu sam, Abrahâm lé njolo ke deén naâ mé loó déi; Càn nùà njèh lé loó sâ sií naâ koó, lé naâ mé kàgà-ndòn seèn ndɔ; à bú kaŋ yɔŋ né mé bánj. Abrahâm lé kela deén naâ cí.

¹¹ Mé Sará lo naâ ménâ ndɔ. À lo baá gií mene kuúm, mé njéh mene à lé naâ huaán ñar kwa. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií; ye nyí né gi bagasé koó nyegé, Càn boó nde né faá à lé naâ tueé ma. ¹² Si seèn Abrahâm lo baá gií mene faá komó nɔ, mé njéh mene bó bú lé naâ huaán ñar kwa. Dàm bô ndùtè ndùtù nùà cén sâ lé naâ tetoò faá mbentò nɔ yaám ndeé, né faá mbésebé sòn nòmò koó yaám ndeé den ndɔ.

¹³ Nde nde bô nùà hèn kuú gi, sâ temé boòn cén né den ka yoòr Càn kwaá njií ye. Njèh cén, bô njií mé Càn lé tueé naâ sâ, bó lé dé boòn kwà ná ñgwèh, bó lé bó ñene njií seér naâ lòu, bó né bó mé be yí dàb bieé njií den. Bó lé naâ ñene koó, ye bó né bô kìn, loó boòn ká te wòŋe sam ma. ¹⁴ Bóó mé né mân tueé dɔɔŋ né gi bèsonè feh keéh, ye bó né loó feé fɔɔn te bó yila teèn dé kèi cén. ¹⁵ Mɔ bó sé né lò boòn ké jomo munó njií, bó sé naâ ceér fɔɔn, te bó cu cu gi jomo. ¹⁶ Njèh cén, temé boòn lé naâ seér te loó mé né dé ké jomò huɔóm yɔgó. À né dé seèn ké te vulúu. Càn ye bó júee nyí né Càn boòn dé cí, wa fegùli nyí mé njéh siè ndé ñgwéh ma. Lòu sam, nyí lé naâ gií bó loó dé feé nyegé kwaá.

¹⁷ Càn lo naâ Abrahâm ceéh, ye bú a, wò *sèmè haá nde nde nyí ñuna yeé Isák ma. Abrahâm lo naâ bú ménâ haá. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií. Ndéb Càn felè Isák lo né mene Abrahâm lè, mé njéh mene à lo ko cegé naâ Càn feh keéh, ye bú a: sèmè mé gɔndɔŋ huaân sâ hèn ma. ¹⁸ Sâ, mé Isák sâ, Càn lé naá gií Abrahâm tieè tueé kwaá, ye bú a: bô ndùtè ndùtù yeé ndeé ñar nde né bú ma. ¹⁹ Sâ Abrahâm né gi terreb Càn teèn ñgwéé keéh, ye Càn nde né Isák te cio nyimé komo ndɔ. Abrahâm kwa cu baá-re kú-nyimé seèn Isák faá nuaá mé yuoò dòu nɔ.

²⁰ Mé Isák lo naâ ménâ ndɔ. À lo naâ Jakôb bô Esayù kulú. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií.

²¹ Mé Jakôb lo naâ ménâ ndɔ. À yeé nde aá kuú, à lé naâ cùgò sieé, à komo njehá teèn, à die Càn, à kulu bô ñuna Joséf. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií.

²² Mé Joséf lo naâ ménâ ndɔ. Cu mé bô huaán *Iserála lo nde ké Ejiptò yuo, à lo naá gií njolò ñene kwaá, à tueé kwaá bó toò te à nde ye kuú. À tueé kwaá bó njií mé bó nde né mé kuú seèn boó ndɔ. Sâ dɔɔŋ lo naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií.

²³ Mé bó tele Mùsi lo naâ ménâ ndɔ. Bó yeé ñar aá Mùsi, bó sie leér soó bú weéh tagár. Bó né sòn mgbè Ejiptò ñgeén; veéh bó siè ñgwéh. Lòu sam, bó lé naâ ñene, ye huaán né lom yàgà huɔóm dé gècén. Sâ dɔɔŋ lo naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií.

²⁴ Mé Mùsi nùà njèh lo naâ ménâ ndɔ. Mùsi yeé kula baá, à lé naâ yilí ndù *Farôn yoòr huar sòm. Lɔ naâ mé temé cén yoòr Càn kwaá njií. ²⁵ À lé naâ cio

11:11 11:11 Gen. 18:11-14; 21:2 **11:12** 11:12 Gen. 15:5; 22:17; 32:12 **11:13** 11:13 Gen. 23:4; 1 Chr. 29:15; Ps. 39:12 **11:17** 11:17 Gen. 22:1-14 **11:18** 11:18 Gen. 21:12 **11:20** 11:20 Gen. 27:27-29, 39-40 **11:21** 11:21 Gen. 47:31; 48:1-20 **11:22** 11:22 Gen. 50:24-25; Ex. 13:19 **11:23** 11:23 Ex. 2:2; 1:22 **11:24** 11:24 Ex. 2:10-12

ηγοόν, ye mo bó bò nùàr Càη ηene né gèr δούη, huom kela né cí mé *wónη yοgό; wa lòu sam, wónη yοgό hèllè né wàn ma. ²⁶ Ye, gèr felè *Nùà Còη ηenè huom kela né nyí kός mé ηγùlù Ejíptò yieè. Lòu sam, à lé njolo ke njií naâ mé sàgà dé ké toò.

²⁷ Temé lo naâ mgbè Ejíptò mé bú ηaá. Mé njéh mene, à vèh ηγwèh, à kο lom te tàbè sà yuoò. Lo naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií. Lòu sam, temé seèn né lom yoòr Càη tég; den lom beè seèn faá à né bú mé njolo ηené njií nο.

²⁸ À lo naâ bò huaán Iserála *Páskà si kwaá, ye bó a: lóro kwá bèlè húóm te hin te hin, te cili Càη mé wula yeé nùàr doò ηene ménâ, à bò ndoón beè bò Iserála bò wúlá cú ma. Sâ δούη lo naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií.

²⁹ Mé bò huaán *Iserála lo naâ ménâ ndο. Bó lo naâ ndèndèη nòmò koò faá njèh mbaâ nο sela. Lo naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií. Càη lo naâ nòmò sâ kèb cén lu njií, te bó kela sa. Bó nòmò sâ yilá né nòmò bèlè. Bò Ejíptò bò yeé nde aá ménâ sela ke, bó kum le dé bòn dùà.

³⁰ Mé bògò Jerikò lo naâ ménâ ndο. Bò huaán *Iserála lo naâ bú cieé téhbeh jege yοη, à ηem die. Lo naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií.

³¹ Mé Rahâb sοrmbe lo naâ ménâ ndο. Bó bò mbeí lo kèi cén kú gí ná ηγwèh. Lo naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií. Lòu sam, à lo naâ dé seèn bò no Càη ke nyegé. Bò mbeí ηgeén seér sòn Càη lòu.

³² Sâ belà, mè nde né-re tueé gíí à. Cu né he? Mè jògò tueé nde né dé Jedeòη wa, dé Barâk wa,

dé Saámsòη wa, dé Jeftè wa, dé *David wa, dé Samuel wa, dé bò *sòn-Càη bò wa? ³³ Bó lo naâ lò déi mé taáb lieé yοgό, bó lo bó lie yοgό naâ mé temé cén yoòr Càη kwaá njií. Bó né njèh te ceér-e te ceér-e boó yíí. Njií mé Càη lo ye bó nde né beè nyí kwa δούη, bó lo naâ kwa gíí. Bó né gélòg sòn mé be sie; ³⁴ bó né we tarè mé be sie nyimé; gwaga taáb né yoòr bòn luaré kelá, né doó sue ndeé; bó lé naá gíí bò yuyuaâ bò, bó ηa seér cu bò tetaré bò; bó né bò kwaá-taáb ηaá seér, bó né bò kìn mé taáb yieé. ³⁵ Bòs mé lo naá gíí kuú, bò déi lètenè bòn lo naâ te cio komo yuo cuú, bò vèh bòn lo naâ bó lηη kwa cuú. Sâ δούη lo naá gíí mé temé cén yoòr Càη kwaá njií.

Bò déi lo naâ mé gèr teèn ηené kuú ndο. Bó lo ye bò sâ bò a: mo bó Càη ηgón ηγwèh wa, bó nde né bó wúlá ma. Mé njéh mene, bó lo Càη ηgón ná ηγwèh; ye lòu sam, bó né kός ye bó nde né lè cio komo yuo, bó kwa yòη tètàgà ma.

³⁶ Séb né bò déi yoòr sue, núr né bó yoòr boγó. Bò déi né te yuií jaá yilá, bó né bó ké gwá cibi jοgό silí njií. ³⁷ Bó né bò déi mé taá tobé wúlá; bó né bò déi mé bòu sèsèg segé tená; bó né bò déi lòu koré wúlá; bó né bò déi bèh kàn mé bèh kàn kwogó njií. Bò sâ bò né mé par mbieé yoòr su gο; saám né bó seé weh, bó né bó teèn bunó yíí. Bó lo naâ gèr mé gècèn mene ηené. ³⁸ Bó né yeya yοη gο, bó né te tòre yοη gο ndο. Bò déi né te gbaje ndeé, bó cer teèn; bò déi dòu lùgò. Mé gècèn mene *wónη sé bò nùà hèn siè kòmò ná ηγwèh bòn; à wúlú ηγwèh.

11:28 11:28 Ex. 12:21-30 **11:29** 11:29 Ex. 14:21-31 **11:30** 11:30 Jos. 6:12-21 **11:31** 11:31 Jos. 2:1-21; 6:22-25 **11:32** 11:32 Jug. 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1 Sam. 16:1-1 Rois 2:11; 1 Sam. 1:1-25:1 **11:33** 11:33 Dan. 6:1-27 **11:34** 11:34 Dan. 3:1-30 **11:35** 11:35 1 Rois 17:17-24; 2 Rois 4:25-37 **11:36** 11:36 1 Rois 22:26-27; 2 Chr. 18:25-26; Jér. 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 11:37 2 Chr. 24:21

³⁹ Càn né mene tueé ye, bò nùà hên né lom temé cén yoòr nyí kwaá njií, mé njéh mene bó lé ndéb Càn sá kwa ná ngwèh. ⁴⁰ À lo gwàn ná ngwèh mé ndéb seèn mboón, mé béh bó kóó sam. Ye huòm kela né mé ndèè mboón seér ká te nàm beèh ma.

12

Tele beèh Càn

¹ Dé beèh né бага; dàм бòò mé lo naá gií temé cén yoòr Càn kwaá njií doón né béh beè kaán sie, te béh ñene weh beè бòòн, yo taré béh. Sâ njií mé nde né gò beèh ki, béh gè lòm mé ceér seèn нóóн. Mo sam, veèn né cíci kela, à béh gá ndé ngwèh. Béh té doò hómó, yoòr beèh né cí. ² Béh lèмè lòm mé Yeésò. Temé beèh doón né gi beè seèn; toò bô jomo gi né bú ndo. À lé naá cio ké te toú yoló, à gèh cio fegùli hèllè dùlà ngwèh. Lòu sam, ye vógó-temé nyí né ter, wa Càn nde né nyí haá ma. Kèné à baá ké teèn kwarè kògò Càn, à né te be gaá seèn den den.

³ Bí jògò kè njí ke bú ye. Bò vevené bò lé naá bú gèr feh keéh; mé njéh mene à lé naá yoló. Bí yóló méná ndo, bí té gùr. ⁴ Bèh lo mé bí bò veèn né lege doón, nuaá mé lo naá teèn kuú le ngweé teèn sam. Sâ bí té gùr. ⁵ Bí kó cú, ye Càn né bí ndogó wa? À mé bí tueé né faá tele tueé njií né mé ñuna seèn no, ye:

Huaán mò,
mo Nùà Dueè né wò njèh mé gèr mene feh,
ngwé lòm bú be fà.

À né mene wò lòu nde, té gùr ndo.

⁶ Né môn:

Càn njèh mé núr mene feh yeé bò yíe-temé bò seèn.

Nuaá mé Càn kò né ye hên baá ñuna nyí doón,
à né yeé bú méná lobo.»

⁷ Bí gèr yolo né dé njèh maàn. Càn mé njéh feh keéh né ye, bí né bò ñuna nyí. Huaán mé tele bú lòbò bèh né teèn wa? ⁸ Mo bí gèr beè Càn ñéné ngwèh, faá huaán ñene yeé beè teleè no, sâ bí bò ñuna Càn sam. Sâ bí né bò huaán kùkùn. ⁹ Wanoón béh né gi kóó ye, bò tele beèh dé ká doò né yeé béh seé mé gèr mene feh, béh né sòn бòòн ngweé; sé tagá Tele beèh ké te vulúu wa? Mè tueé bí, béh ngwé kélá sòn dé seèn, te béh kwa yòn.

¹⁰ Bò tele beèh dé ká doò feh tena weh yeé béh gèr lòu; bó né mé béh faá bó gwaán nè no боó keéh. Dé Càn, à mé gèr nyegé seér né béh lòu, ye te béh yuo ñagásé faá nyí no. ¹¹ Dé yulá, mo gèr kwa aá nùàr, né yeé yulá. Nùàr cu sâ túé ndé ngwèh ye nyegé seér né nyí lòu. Kò nde kela sa baá, nùàr nde ye ñené kóó, ye kàmbér lé nyegé seér naá nyí lòu wa. Te dene seèn nde ye kweèh seér, temé die bú lè ndo.

Bèh lòu sògò

¹² Sâ mo né mân, bí tòrò be torò, bí cou nyegé gule ndo, ¹³ bí bèlè lòm ceér dé dilí, te gule mé né sògò doón lòu mbògò sér cú, à taré seér lòu.

¹⁴ Bí lègè lòm tég, te dolè cer ngbè lètenè bií mé bò nùàr doón. Bí den lom jolosé ndo. Mo sam, nùàr a, té ndèm mbaá kwá kú, ye nyí nde né Càn Dueè mé njolo ñéné. ¹⁵ Mo bí bagasé kè nyéyé ngwèh, nuaré déi nde né fùgò beè Càn líim. Bí né lom bagasé ke nyegé, te cén déi lètenè bií nyure veèn ñá cú, à jin bò mbaábon.

¹⁶ Bí té njolo cì, te nuaré déi lètenè bií yàgà ndé cú, à bò njèh jejoloò faá Esayû no sèb cú ndo.

Esayû lo naâ ménâ, à lo naâ dene bei seèn yoòr go sòm; lo naâ mé yáb; ¹⁷ te ká jomo à nde ye gwaán den, ye tele a, bei né nyí, kúlú nyí kulù; tele lé naâ berón ndò. À né mene mé yímé mene yueé fón, ceér mé à nde cu né kweéh seér lé teèn ná cú. Ngweéh bí né gi ménâ kóó mà.

¹⁸ Bí kwarè tòr mé bó sé naâ mé be kema sam. Bò huaán *Iserálà lo naâ tà-kpù weè ké te tòr Sinayí ñené, mé mgbátág cibí teèn liér, lélán fu tarê. ¹⁹ Tàn* lé naâ ké teèn mbamé, mé hueh nùàr mene. Mò bò huaán Iserálà baá hueh doò ñgweé, ñjii ye bó a, kú lòm mé veéh dé kuù. Bó né Càn bòn, ye bú a: Té mé béh ménâ túé ñjii cú.» ²⁰ Lòu sam, hueh doò lé naá loòm mé gècèn mene tueé taré, ye bó a: Né mene nùàr, né mene nyam, ñjii mé cor kema tòr hèn doón, bó tòbè wúlá sòm bú tòbè ma. ²¹ Lé naá loòm bó taré yógó dé gècèn. Músi mé feh seèn lé naá gi môn tueé, ye: Baá nyí yoòr hemé; veéh baá nyí lòu bené seér ma.

²² Dé biì môn sam, bí né dé biì te tòr dé Siyón,† béh mé loó Càn làñ né teèn: né Jerusalem dé ké te vulúu; bò cili Càn né lom teèn mgbón. ²³ Bí bò ndoón ‡ den bilí né kóó, bí né kùrmò juóbé. Yilí bò sâ bò né gi ter te mvù Càn nyagá den. Bí baá gi dé biì ká yoòr Càn; ju felè nùàr doón tena nde né bú. Bí bò càñ né didilí bò mé baá gi tê den né kóó. ²⁴ Bí baá ká yoòr Yeésò. Càñ lé ñgòn feè kóó naâ mé bú. Húóm seèn bí yuób den né kóó. Ngulí kela né cí mé húóm Ábèl.

²⁵ Sâ bí kè keè, bí té sòn nuaá mé né bí tie ndogó doò bèròn, wanóñ bò jògò bò lo naâ tie

duagá, bó berón sòn nuaá mé né bó ká te tàbè tueé, bó ñene gèr mé ñjéh. Sâ mò béh né sòn nuaá mé tueé né dé ké te vulúu ñgeén, sâ béh nde né te ju mvelé yuo wa? ²⁶ Lo sâ hueh seèn lo naá giì tàbè jilí. À né cu béh déi tueé kwaá ndò, ye nyí nde cu né tàbè mbei cén jilí, wa dé sâ tàbè kóó jilí lòm ndé cú, jilí bilí nde aá mé vulú mene ma. ²⁷ Dé mé à tueé né ye mbei cén” hèn, feh kwaá gi aá, ye bò ñjii mé Càn lé si giì naá doón nde né lòu sâ jilí nyoló giì, te bò dé ndeèr ndeè ter le lom kóó.

²⁸ Sâ béh vrà lòm Càn mé terreb. Lòu sam, à béh haá né lò mé dé seèn jilí nyí ndé ñgwéh. Béh sén yí lòm bú teèn faá à gwaán nè nò, béh léb toò seèn leéb, béh veéh bilí bú. ²⁹ Mè tueé bí, Càn beèh né lom we mé ñgie yeé ñjéh dé mvùñ.

13

Dene mé nde né Càn yoòr huóm

¹ Bí gwàn kú dèn lètenè biì cu doón lòu. ² Bí kò gi ndò, ye bí nde né bò kìn sie nyegé ma. Bò déi lo bóó naâ ménâ, bó sie nyegé keéh bò cili Càn teèn, bó kó ñgwéh ye né bó. ³ Bí mùnò ká bò gwà cibì bò munò, te den faá bí bó né ké gwà cibì sâ doón nò. Bòó mé bó né bó gèr feh keéh, bí té bó nyèn, te den faá bó gèr sâ feh keéh né bí bó doón ndò.

⁴ Gwòm a dèn lòm jolosé beè nùàr doón. Si bò veèh a, té gwòm cùm; dé kàn a, dèn lòm kóbè sâ. Mò sam, Càn nde né ju felè bò cùm-gwòm bò tená, à tena ju felè bò ndé-yagà bò ndò.

12:18 12:18-19 Ex. 19:16-22; 20:18-21; Deut. 4:11-12; 5:22-27 * **12:19** 12:19 Tògò dé koò mé hueh faá tàn nò. **12:20** 12:20 Ex. 19:12-13 **12:21** 12:21 Deut. 9:19 † **12:22** 12:22 Siyón né yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5) ‡ **12:23** 12:23 Huaán dé toò jògò. **12:24** 12:24 Gen. 4:10 **12:25** 12:25 Ex. 20:22 **12:26** 12:26 Agg. 2:6 **12:29** 12:29 Deut. 4:24 **13:2** 13:2 Gen. 18:1-8; 19:1-3 **13:5** 13:5 Deut. 31:6, 8; Jos. 1:5

⁵ Kàgàlòn a, té bí kògò kàgà. Njii mé né beè bì néné yuo kelá dɔ́ɔ́n, yo a, táré sér bí mé njéh lòu. Lòu sam, Càn ye nyí wò mé huún kwá ló ndé ngwéh ma, wa nyí wò vú ló ndé ngwéh ndɔ́. ⁶ Mɔ né mân, béh gwaán njii nde né ké ter mé temé cén ye:

Gàm mò né Nùà Dueè, mè njeré déi vèh ndé ngwéh.

Nuaré déi mè njeré déi bó kòmò ndé ngwéh ndɔ́.»

⁷ Bí té bò kokoò bò bìi dé léi toò nyèn; ngòr Càn ké lètenè bìi lé seé naà bó. Bò sâ bò lé kuú gi naà te ceér Càn. Bí kè wèh dene bòòn, bí kwaán njii temé cén yoòr Càn ménâ ndɔ́. ⁸ Bí kóo ye, Yeésò *Kristò né den cu dɔ́ɔ́n kèi cén: à né léilé, à né lan, à nde den nde né ménâ kèi cén ndɔ́. ⁹ Bí kè nyégé bagasé, wanɔ́ɔ́n bí nde né leér le. Lòu sam, bò nuaré déi baá bò njèh fefeè lètenè bìi feh yíi. Huóm kela né mé temé beèh sagár seér mé fùgò Càn, te yo taré nyégé béh tarè. Dèn ngwéh dé tòu yâb. Mè tueé bí, bòò mé né tòu yâb hèllè genné seér dɔ́ɔ́n né yee lòu mvuaán yuo kelá.

¹⁰ Béh né mé kɔ *sèmè dé beèh teèn. Bò *ngàn sèmè mé bóó yee seé te *gwà cògò bò Juf, sèmè teèn yíé ndé ngwéh, bó mé ceér sam. ¹¹ Ngàn sèmè bò Juf dé koò né yee te mò dé bòòn yilá, à beè yila yee mé húóm nyaàm, à nde bò nùàr veèn yoòr mé njéh semé sòm. Jomo sâ bó jɔgɔ weh komó nyam hèllè, bó nde ngie njii ké jomo lòó. ¹² Né dé cí mé Yeésò lé nde yuo naà ké jomo lòó. À lé kuú naà ye te nyí bò nùàr *sené seér mé húóm dé nyí nùà njèh.

¹³ Mɔ né mân, sâ béh hin gi ké jomo lòó yoòr seèn, béh bó nde gulí kuú ké sâ dɔ́ɔ́n. ¹⁴ Lòu sam, lòó beèh dé kèi cén ká te wòh sam, béh fɔ́ón seér né lòó dé ké toò.

¹⁵ Sâ, béh té sòn mé Càn seèn dù. Sòn sèmè dé beèh né cí, né mé njua Yeésò. Sâ tueé né ye: béh sén bèh yilí Yeésò toò bò nùàr mé sòn beèh nùà njèh. ¹⁶ Bí té bagaà bóò nyèn, bí gàm kú lètenè bìi gaàm. Sâ né gèh sèmè mé né Càn yoòr huóm dé gècèn ndɔ́.

¹⁷ Bí ngwé sòn bò kokoò bò bìi ngweè, bí dèn bèh ka bóòn. Lòu sam, bó lóm felè bìi cèr ngwéh, ye Càn nde né mé bó bieé le. Mɔ bí né sòn bóòn ngweé, sâ bó nde né seé bóòn mé vɔ́gɔ-temé mene bóó. Mɔ sam, bó sé bóó né seé mé yúlá-temé mene. Á sâ, nde né bí gam cuú wa?

¹⁸ Bí dùà dèn Càn felè beèh cu dɔ́ɔ́n. Béh kɔ gi aá kèn, ye dé beèh, temé beèh né lè die. Lòu sam, béh gwaán lom né ye dene beèh a, húóm gí te njèh dɔ́ɔ́n lòu. ¹⁹ Mè né bí dua, kúkùr bìi, bí dùà lòm Càn kókoó, ye bú a, kwá mé cu cu ké yoòr bìi wágácén ma.

Bèh Càn duaà

²⁰ Càn mé yuob yee nùàr dɔ́lè komo sòm aá Fehtoò beèh Yeésò te cio kèn. À Nùà mbieè nùà njèh yuo né mé cio bú sâ. Càn ngòh dé kèi cén jegé né mé húóm seèn ndɔ́.

²¹ Càn yùòb nùàr a, nyèn kwá bí ngulisé, te bí bóó faá à gwaán nê nɔ. Bú a, sòm kèh be seè seèn yoòr beèh mé Yeésò Kristò, te béh bóó njii mé né bú yoòr huóm. Kùsèm terreb Yeésò Kristò a, *sùmù yùò kélá dèn cie dé nyèmà mé nyèmà. È môn.

Bèh ceré

²² Bò nùàr mò, bí té ndè, mè bí hèn nyagá kuú né ye te yo taré bí tarè; mè nyagá lom né tibisé ndɔ́.

²³ Bí kóo ye, bó sòm aá mbeí beèh Timoté gwà cibì kèn. Mɔ à waa né jògò, sâ mɔ mè baá ké yoòr bìi ndeè, béh bú wa ndeè né kóó.

²⁴ Bí bíé kéh mè bò kokoô bò
gwà Càṅ mé bò Càṅ bò ké sâ dɔ́ṅ.
Bò Càṅ bò mé né bò Itali bò dɔ́ṅ
ye bíé kéh bí ndɔ.

²⁵ Húóm-temé Càṅ a, ká siè jí bí
beè dɔ́ṅ.

Mvù Jâk

Bèh bieê

¹ Né mè Jâk nyagá né kɔ́. Mè né nùà seê Càn bô Fehtoò beèh Yeésò *Kristò. Mè nyagá njií né mé bí bô Càn bô* mé né wɔ́n dɔ́n nɛllé ndeé, mè né bí bieé.

Càn mé temé cén duaà

² Bò nùàr mò, mɔ́ bí baá mene bô dà m gèr feh hihiné néné, bí sàmè sér mé njèh lòu; ³ bí kɔ́ né ye, mɔ́ bí né temé yoòr Càn tég kwaá njií, gèr né mene bí jilí, sâ feh né bí njèh yolò. ⁴ Mɔ́ bí baá yoló, bí yoló nǎgá lòm njèh dɔ́n ndɔ́, te gècèn bìi yieé lom mé gùm mene, veèn déi yoòr bìi néné cú, bí den lom bô jéjég bô sâ.

⁵ Mɔ́ lètenè bìi lo né nuaré déi saám, bú a, yúé njií mé Càn, à nde né bú ceér feh; à né Càn kó-jere felè nùàr dɔ́n, à haá yeé mé temé cén. ⁶ Njèh cén, kɔ́ nùà bú sâ a, dùà lòm bú mé temé seèn mene ndɔ́, à té lòu sán sér. Mɔ́ sam, nùà saân den né faá mvùòb nòmò nɔ́; fu sé yeé baá kobó, nde né mé bú dùà dɔ́n ndɔ́ré yɔ́n. ⁷ Mɔ́ à né gèh nùà dé sâ, bú a, té ndèm mbaá kwá kú, ye nyí nde né njeré déi beè Càn kwa ndɔ́; ⁸ bú a, kó sér lòu, ye nyí né nùà sòn fà, nyí né táfúr mbaá ma.

Nùà saâm mé nùà lieê

⁹ Nùà saâm mé né beè Yeésò *Kristò a, té njeré déi nyámè; bú a, sàmè sér lòu, ye ngúlú dé nyí né beè Càn ma. ¹⁰ Mé nùà lieê mene, bú a, sàmè táré mé ngúlú dé beè Càn ménâ ndɔ́. Bú a, kó ye, dé kènè nyí nde né lòu jieé seér, nyí nde cu né faá mvue nyurè nɔ́ yuaá yuo. ¹¹ Mɔ́ lou komo yuoó aá gè bà, nde né baá taré, à bɔ́gɔ́ nɛma

som nyure dɔ́n, bô mvue yua yuo gi, nòmò yàgà bɔ́n nyimé yuo gi ndɔ́. Nùà lieê né ménâ, à nde né lètenè bô njèh seèn mòn nyimé yuo.

Tájilí

¹² Nuaá mé gèr jilí mene bú naàn, mɔ́ à né yoló, à nde né samésé den. Lòu sam, à nde né yò n deèr jomo sâ kwa. Né sàgà mé Càn lé naà tueé kwaá, ye bòó mé né nyí gwaán dɔ́n, nyí nde né mé bó haá.

¹³ Mɔ́ veèn baá nuaré déi taáb, bú a, té Càn yoòr kú, à té túé ye, Càn tab né nyí kɔ́. Mè tueé bí, veèn Càn siè kòmò bèh, Càn nùàr mé veèn táb bèh ndɔ́. ¹⁴ Tuaá mé né yoòr nùàr nderé né nùàr kɔ́, né bú soób, ye te à sela veèn. ¹⁵ Tuaá hèllè sé yeé baá kurú, veèn nɔ́. Veèn sé yeé baá yaám, cio nɔ́ ndɔ́.

¹⁶ Bò nùàr mò, temé mò né yoòr bìi, bí té feh bìi mbaá bèlè kú. ¹⁷ Bò njèh dé bebagaà yuo gi né ké te vulúu beè Càn nùà njèh. Lou bô weéh mé bô mbentò ké te vulúu dɔ́n lé si gií naá bú. À dé seèn kwéh sér bèh, à faá lou nɔ́ yílá lèr bèh, à béh te cibi faá lou nɔ́ sì ló ngwéh. ¹⁸ À béh yò n haá seér yeé kɔ́, à béh haá lom né mé kàgà-ndòn seèn ndɔ́. À lé béh yò n sâ haá keéh naà te ngòr gècèn-e, ye te béh yuo kela logò mé yò n sâ kɔ́, béh den felè bô njií mé nyí lé naá gií si dɔ́n.

Nùà ngwé-tieè

¹⁹ Bò nùàr mò, temé mò né yoòr bìi, bí mùnò dèn ngòr hèn mundò. Sâ tueé né ye: mɔ́ bó né tueé, nùà kàn a, félá kór gí dɔ́n. Njèh cén, bú a, téé wúwágá túé ye; temé a, té bú wúwágá nǎ ndɔ́. ²⁰ Mɔ́ sam, nùà fúru-temé njèh didilí beè Càn bó húóm ndé ngwéh. ²¹ Bí gè mé

1:1 1:1 Mat. 13:55; Mk. 6:3; Seé b. 15:13; Gal. 1:19 * 1:1 1:1 Lè ju greèk jue né gèh nùàr yulá cùòb fà. Bò kwé-ngòr Càn bô déi ye, Jâk bô Càn bô dɔ́n yílá né bó. 1:10 1:10-11 Es. 40:6-7

ceér jéré-temé lè biì, bí nyénné sér veèn lòu. Bí gwaán yebbé seér ngòr Càṅ mé Càṅ dobo kwaá né lè biì doó; dé sà yili sòm seér nde né bí kóó.

²² Bí té ngòr Càṅ mbaá ngwé fàṅ njí, kó bí bɔ́ seér faá ngòr Càṅ tueé nê nɔ, sà ye. Mɔ sam, sà bí né feh biì mé be biì bele. ²³ Mè tueé bí, nuaá mé né ngòr Càṅ ngweé, à faá ngòr Càṅ tueé nê nɔ bó ngwéh, felá né nuaá mé la naá daregà ke. ²⁴ À yeé ḡene nyegé gi aá njolo seèn teèn bagasé, à kwaá njií doó, à fɔ́n gò seèn; tètèi sam à nyen njií cu aá gèh dé mé njolo seèn hèllè la naá. ²⁵ Dé nuaá mé né *sóú Càṅ ḡené kóó, môn sam, à dé seèn sóú mbaá ngwé ní ngwéh, à bú nyèn ngwéh. Lòu sam, sóú sà né sóú jéjég mé né nùàr te veèn huaár sòm. À né temé teèn kwaá njií, à né faá tueé nê nɔ bɔ́ ndɔ. Dé seèn Càṅ nde né bú mé seé seèn kulú.

²⁶ Mɔ nuaré déi né munó ye nyí né nùà Càṅ, mé à leba siè ngwéh, sà à né feh seèn bele, à Càṅ dua kuú né dé lòu. ²⁷ Ceér Càṅ duaà mé né Càṅ yoòr huɔ́óm tueé né dé seèn ye: kó nùàr né bɔ́ huaán kú mé bɔ́ ma kú te gèr-e sie nyegé, sà ye; kó à né be te seé *wóṅe sòm, te veèn bú yoòr jèrè ndé cú, sà ye ndɔ. Tele beèh Càṅ gwaán kela né cí.

2

Nùà balé

¹ Bò nùàr mò, bí bɔ́ mé né dé biì temé yoòr Fehtoò beèh Yeésò Kristò Nùà *Sùsùm kwaá njií dɔ́ṅ, bí té bɔ́ nùàr lòu bàlè. ² Sà jue né, merré déi nuaré déi bɔ́ mbeí ndeè naá te mògò biì yilá ndeé, déi né nùà sèsàm, à né mé bɔ́ cògò sèsàm yoòr mé lòṅ sèsàm beè ndɔ; déi né dé seèn nùà saám,

mé cògò tándàrè mân yoòr. ³ Bó fà dɔ́ṅ yeé waá baá, bí *sumú weh nùà sèsàm dé seèn lòu, bí feh bú kɔ́gò sùsùm, ye bú a: ndè dèn dé yeé ká teèn. Bí né nùà saám dé seèn ter ḡgaáṅ kwaá den; mɔ sam bí ye bú a: dèn ndé dé seèn ka biì te bàṅ tabe. ⁴ Ngweéh sà bí geí né nùàr lòu wa? Ngweéh sà ndièm veèn lè biì doó tena né ju ménà kóó mà.

⁵ Bò mbeí mò, temé mò né yoòr biì, bí felá nyégé bagasé, bí kóó ye, Càṅ ká lè wóṅe balé weh seér né bɔ́ saám bɔ́, ye te bó kwaá yam njií gi temé yoòr nyí, bó yila Lò nyí faá nyí lé naá tueé kwaá nɔ: sà à lé ye bɔ́ mé gwaán né nyí dɔ́ṅ nde gi né Lò nyí yilá. ⁶ Mɔ Càṅ né dé seèn ménà tueé, bí bɔ́ saám bɔ́ lòu seb seér né dé kei wa? Ngweéh bɔ́ sèsàm bɔ́ hèllè bí gèr feh keéh yeé kóó wa? Ngweéh bó bí toò juú njií yeé kóó wa? ⁷ Yilí nyógòr mé né yoòr biì doó, bó bɔ́ beèh yeé kóó ndɔ mà.

⁸ Mɔ bí né sóú dé koò mé lé yuoó naá sònò Nùà Dueè jolo, sà bí bɔ́ yíi né teèn. Te mvù Càṅe né môn nyagá den, ye: Gwàn mbeí yeé faá wò gwaán né ḡḡṅ yoòr yeè nɔ.» ⁹ Mɔ bí ménà bó ngwéh, bí né seér nùàr lòu balé, sà bí kwa né sóú, bí sela né veèn; á sà, ju nde né bí sie ndɔ. ¹⁰ Lòu sam, nuaá mé kwa baá njolo sóú cén kwa bilí né mé bɔ́ dé jomò mene. ¹¹ Bí kóó ye, nuaá mé lé yíin naá yàgà kuú doó, yíin cu né feh wulá kóó ndɔ. Mɔ né mân, nuaá mé yàgà kú ngwéh, wula seér né dé seèn feh, kum né sóú.

¹² Mè tueé bí, njií mé bí né gi tueé, mé bí né bɔ́ dɔ́ṅ, bí kóó ye, sóú mé nde né béh te veèṅ huaár sòm doó nde gi né bí ju teèn bele laré. ¹³ Lòu sà jere Càṅ mé nuaré déi siè ndé ngwéh faá jere lé nùà sà mé mbeí siè ná ngwéh nɔ. Dé

bò kó-jere bò, loù sà bó nde né ju feém.

Temé yoòr Yeésò kwaá njií, mé seé mene

¹⁴ Bò nùàr mò, hên mɔ nuaré déi tueé lom né mé sòn, ye nyí né temé yoòr Càṅ kwaá njií, à njií mé Càṅ tueé nê bó ṅgwéh, sâ né njeré déi gam wa? Gèh temé kwaá njií bú sâ nde né bú yili sòm ndo wa? ¹⁵ Mè jue né merré déi cògò bò yáb né yeé mbeí saám, ¹⁶ bí né bú tueé seér, ye bú a: ndé bá-re бага, dùlù a, té wò dólé; cùè a, té wò siè ndo. Mɔ njií mé né bú yogó sâ, bí bú há ṅgwéh, sâ lélán ṅgòr bìi nde né bú gam wa? ¹⁷ Né kèi cén mé temé nùàr ndo: mɔ nuaré déi né temé yoòr Càṅ kwaá njií, à seé bó ṅgwéh, sâ temé kwaá njií seèn sâ né komó temé.

¹⁸ Mɔ nuaré déi ye mè a: mè bɔɔ né dé mò seé, nyí kwaá njií né dé nyí temé yoòr Càṅ ma, mɔ à tueé né ménâ, sâ mè nde né bieé ye bú a: Jògò fèh ke mè ndàndaà temé yoòr Càṅ kwaá njií, mé seé teèn yílá ṅgwéh sâ, te mè feh keéh bú temé yoòr Càṅ kwaá njií, mè feh keéh bú mé seé mò. ¹⁹ ṅgweéh wò né gi kɔɔ ye, Càṅ gi cegé né cén mà. Wò kɔ yíi né teèn. Bò tándulu né taré môn kɔɔ ndo, bó toò seèn ndelé yeé dé cí!

²⁰ Kòcò, tándugó! Kè, ndàndaà temé yoòr Càṅ kwaá njií mé seé teèn yílá ṅgwéh, né temé kuù. Kɔ bó né gi fà dɔɔṅ, sâ ye. Kwá mè feh wò. ²¹ ṅgweéh Abrahâm, tele beèh dé koó, lé nùà gècèn beè Càṅ ṅaà naâ mé seé wa? À lé naâ ṅuna seèn Isâk toò Càṅ *semé njií. ²² Kènè wò ṅene kɔ baá kèn, ye temé seèn yoòr Càṅ kwaá njií, bò seé seèn lé naá gii bècènè fà dɔɔṅ, te temé seèn yoòr Càṅ kwaá njií mboón ye mé seé seèn. ²³ Te yuo faá bó nyagá kwaá né te mvù Càṅe

no, ye: Abrahâm lé naâ temé cén yoòr Càṅ kwaá njií; Càṅ lé bú nùà dilí yílá naâ mé njéh.» À lé bú mbeí seèn yílá naâ dé cí ndo. ²⁴ Sâ, bí ṅéné kó bá ṅenè, ye Càṅ nùàr nùà dilí beè seèn yílá né mé temé yoòr seèn kwaá njií bò seé fà dɔɔṅ ma.

²⁵ Lé naá cuù mé Rahâb sormbe ménâ ndo: Càṅ lé bú nùà dilí beè seèn yílá naâ mé seé gècèn seèn: bò tebé mò déi lé yuoó naâ lètenè bò *Jûf, bó waà, à sie nyegé bó, à né bó gam. Bó yeé baá mé gò, à feh bó ceér dé hiin, te bó beè yílá cú.

²⁶ Den né faá yo nùàr nɔ; mɔ cúcuí nùàr yuo aá, yo ṅa ká jomo komó. Né mé temé yoòr Càṅ kwaá njií ménâ ndo, mɔ seé teèn yílá ṅgwéh, sâ né komó temé.

3

Leba

¹ Bò nùàr mò, bí té mgbón mbaá merrè dèn, ye bí nde gi né bò fèh-ṅjèh bò ṅaá. Mè tueé bí, béh bò fèh-ṅjèh bò sâ, ju nde né felè beèh teèn; ju dé beèh taré kela nde né kɔɔ mé ju dé bò nùàr. ² Lòù sam, béh dɔɔṅ, béh né gi kèkènè bò veèn hihiné bɔɔ laré. Mɔ nùàr sòn mbaá tué sàbé nji ṅgwéh, sâ nùà gècèn jégég né bú, à nde né gùm seèn sie kɔɔ. ³ Béh nyam tébàgàr lòn sònò yii yeé dé cí, ye te bó ṅgweé sòn beèh ṅgweè, te béh sie komo gùm bòn dɔɔṅ mé njéh. ⁴ Déi né cu bàtò; mè hà m seèn mene dɔɔṅ, támbèn pilí mân lemé go né mé bú kɔɔ. Bò fu tetarè né mene bàtò velá mgbomé yogó, mé njéh mene, mɔ nùà fàr-bàtò ye nyí gwaán né kàn mé kán ndeé, à nde né tànèr bàtò hèllè bèh sâ mé njéh pilí lemé njií. ⁵ Mé leba né yeé ménâ ndo; támbèn gà mé jie kela né yoòr nùàr kɔɔ né bú. Mé njéh mene, à bò gègèr ṅòr

tueé yegé komo gi né kóó. Déi né cu we. Mɔ támbên bɔgú weè mân ñaga baá, à nde né gùm ndèndèn hobò dɔ́ɔ́n ñgie sɔm.

⁶ Leba né môn, à né faá we nɔ, dàm bò veèn ká lè wɔ́ɔ́e dɔ́ɔ́n bílì gi né teèn, à gùm nùàr dɔ́ɔ́n bɔ́ beéh yéé kóó. Mɔ à baá sela, à nde né gùm nùàr dɔ́ɔ́n beè ñɔ sie, à ñgie sɔm bú. Lòu sam, we bú sâ yuo den né tuar te cio. ⁷ Nùàr né gi bò kèkènè ñjèh dɔ́ɔ́n sie komo, à tu bó: bò nyam o, bò non o, bò sàb mé bò ñgò o, dɔ́ɔ́n nùàr né gi bó sie komo. ⁸ Dé leba môn sam; bèh lɔ mé naâ-naâ, nuaá mé né leba sie komo née teèn sam ye. Leba né lom gùr veèn, nùàr bú siè kòmò bèh; teèn gɔbé den lom né léláñ ndièm. ⁹ Mé leba cên sâ, béh Tele beèh Càn seén né mé ñjèh; bò nùàr mé Càn me kwaá né faá sòn seèn nɔ, béh bó duagá cu né mé ñjèh ndo. ¹⁰ Béh vra né mé sòn cên sâ, béh duagá cu mé sòn cên sâ ndo. Kòcò bò nùàr mò, bí léloò, ¹¹ wanɔ́ɔ́n manyor* cén nòmò bagaà bô nòmò veèn bèh cén-e sòm bèh. ¹² Mángòrè yéé màkpeláñ féi bèh, teér màngòrè féi bèh ndo. Né kèi cén mé nòmò ménâ; ndóg nòmò bagaà te nòmò jelá yuò bèh, bò nùàr mò.

Kónkɔn mé lo dé Càn

¹³ Nùà loò déi né lètenè biì teèn wa? Nùà kógòn déi né lètenè biì teèn ndo wa? Bú a, bó yébbé sòm kèh te seé seèn, te bò nùàr ñene kɔ teèn, ye à né ñjèh kóó. ¹⁴ Á, mɔ bí jelá le né léláñ sâ bô huer ndo, sâ bí té mbaá púnó kú, bí té gècèn Càn te nyeéne nyímé ló. ¹⁵ Gèh kógòn bú sâ beè Càn yuò bèh; né lo dé bò nùàr ká lè wɔ́ɔ́e, dé sâ né seé táhòrò. ¹⁶ Lòu sam, bèh mé sâ bô huer né teèn, ñjèh nde né bèh sâ lòu ndabé den, veèn feh hihiné nde né bèh sâ kurú ndo.

¹⁷ Kónkɔn Càn dé seèn môn sam, à né dé seèn ñagásé tâñ, dólésé mbô, yébbé yébbé ndo; à né dé seèn léláñ húóm-temé, mé kɔ-jere, léláñ ñagá temé; à nùàr gèi bèh, à mé sòn fà sam ndo. ¹⁸ Mè tueé bí, bòó mé né dólé lètenè bò mbaábɔɔn goó su dɔ́ɔ́n, vu kwaá né gèh bèh dólé, te wa tàb, bó ndeè kaga nyegé bagasé. Tàb sâ né dene dé dilì.

4

*Mbeí *wɔ́ɔ́n deèn*

¹ Jógó mé kèrrè lètenè biì kela he ndo wa? Sâ dɔ́ɔ́n né gi tuaá wɔ́ɔ́n mé né lè biì, ñaáñ né bí môn kóó. ² Bí sé yéé baá ñjeré déi gwaán, temé biì jɔgɔ le teèn; bí sé yéé kwà cú, ña wúlá-feh. Tuaá sé yéé baá bí mé ñjeré déi sie, bí sé yéé kwà kòmò cú, lègè die lètenè biì, kèrrè kela baá-re teèn yila. Mè tueé bí, bí bò ñjii sâ kwà bèh; lòu sam, bí mé Càn dùà ñjii bèh. ³ Bí né mene mé bú dua ñjii, bí kwà bèh. Lòu sam, bí teèn dùà yí ñgwéh, bí kɔ lom né duaà, te bí bɔ́ó mé ñjèh faá bí gwaán nê nɔ.

⁴ Kòcò, jue ka bí bò vevené bò! Bí kó ñgwéh ye, mɔ bí né bò mbeí wɔ́ɔ́n, sâ bí né bò bònò bò Càn wa? Né yéé môn; nuaá mé ye nyi né mbeí wɔ́ɔ́n né nùà bònò Càn. ⁵ Bí té mùnò, ye bó te mvù Cànɔe nyagá kuú né dé lòu, ye: Yòñ mé Càn yii kwaá né yoòr beèh hèn, à bú cií lom nde né mé huer mene. ⁶ Sâ kè-re ndo, mé ñjèh mene, Càn né cu béh húóm-temé seèn lòu feh keéh ñei, te yuo faá bó lé nyagá kwaá naâ te mvù Cànɔe nɔ, ye: Nuaá mé né lòu ñgumó dɔ́ɔ́n, Càn bú gwàn bèh,

à húóm-temé seèn feh keéh seér né mé bò dedólé bò.»

⁷ Mɔ bí ye te huòm, bí léb ndé toò Càn, bí ñjébá taáb mé *Sátan, à nde né bí dula kwaá lóó. ⁸ Bí

ngòrò ndé gí yoòr Càṅ, te Càṅ ngoró nde yoòr bìi ndo. Kòcò bò leba bò, bí yàgà sòm gí bò veèn beè, bí yaga nyegé temé ndo. ⁹ Bí vúágá kú, bí sí yúé, bí né njegér. Bí lòò ja kioò, bí yúé sér lòu. Bí lòò vógó-temé, bí vúágá sér kú. ¹⁰ Bí cémmé ndé gí toò Fehtoò beèh, à nde né bí ter sie sòm.

Ju felè mbei tenâ

¹¹ Bò nùàr mò, nùàr té mbei júé. Nuaá mé né mbei jueé, mé né ju felè seèn tená go dɔ̀ɔ̀ɔ̀, jue né *sóú, à ju tena né felè sóú ndo. Mɔ̀ à né ju felè sóú ménâ tená, sâ à feh seèn weh né faá nùà téná-juù nɔ̀, à sóú hèllè jòlò ndé cú. ¹² Mè né tueé ye bí a, ye sóú sou lom né Càṅ nùà njèh, à né lom nùà téná-juù teèn mé huún ndo. Terreb nùàr yili sɔ̀ɔ̀m mé nùàr calé sɔ̀ɔ̀m né cegé beè seèn mé huún. Wò né nei mé né ju felè mbei tená wa?

Hàm feh

¹³ Bí bòó mé né tueé go ye: lan wa, né kwéh wa, béh nde né te loó mân ndeé, béh cer teèn gùm nyemà, béh né toón bɔ̀ɔ̀, béh né kàgàlɔ̀ɔ̀n kwa, bí bòó mé né ménâ tueé sâ, bí ngwé nyégué bagasé. ¹⁴ Njii mé wa ndeè né felè bìi kwéh, bí né kɔ̀ɔ̀ wa? Bí den né faá mvulu bègè nɔ̀; à nde gi né bagasé sie ndɔ̀gɔ̀, tètèi sam à ñagá yuo cu aá kèn. ¹⁵ Mɔ̀ ye te huóm, bí sé la tueé seér naâ ye: mɔ̀ Nùà Dueè né gwaán, à nde né béh terreb haá, te béh bɔ̀ɔ̀ dé kàn mé dé kàn. ¹⁶ Bí lòò cí, bí né seér feh mé púnò mbaá ham go. Bí kó ngwéh ye gèh púnò bú sâ né dé veèn wa? ¹⁷ Sâ kènè ndo, nuaá mé né ceér bagaa kɔ̀ɔ̀, lòò cí, nde bele seér ceér dé hiín, kuú baá veèn kèn.

5

Gèr felè bò liliè bò

¹ Bí bò liliè bò ngwé nyégué bagasé ndo, bí sí mbà sii, bí njègèr lòm dé njegèr, gèr baá felè bìi ndeè! ² Bò ngúlú bìi hèllè baá gi tàbè, sueé cògò bìi yieé gi aá kèn. ³ Jagàb kàgàlɔ̀ɔ̀n bìi vu sòm aá ndo, te bí ndeè die ju mé njéh. Mè tueé bí, gùm bìi vu nde né faá we ngie né bú kɔ̀ɔ̀ nɔ̀. Lòu sam, bí nde ngúlú bìi cuan bilí, sâ wɔ̀ɔ̀n baá gi ká bèh cerè. ⁴ Bí né bò seé bò ké ñueh yíi, bó né bí boór kieé, bó né yab kwaá, bí bó kàgàlɔ̀ɔ̀n gwòm bèh. Bí ngwé ñí kén bɔ̀ɔ̀n kán, bó né Càṅ terrèb felè bìi keén yilá, à né hueh bɔ̀ɔ̀n ngweé ndo. ⁵ Bí né dé bìi *wɔ̀ɔ̀n samé yieé, bí né pɔ̀yɔ̀g yieé. Ngweéh bí né lom faá nyam cèllè mé bó nde né ñɔ̀ɔ̀b wa? ⁶ Bòó mé bèh njèh kó ngwéh, bí ju felè bɔ̀ɔ̀n tena gi aá kèn, bí wula kuú né bó mé sòn fuù ndo. Mé njéh mene, bó kɔ̀ lom né kuú, bó sòn toò bìi taré bèh.

Temé sieè mé Càṅ duaà

⁷ Bò nùàr mò, bí siè lòm temé tég, kɔ̀ Fehtoò beèh ndeè cuù baá kèn. Bí kè wèh beè nùà kíé-boór: mɔ̀ à kie gi aá boór seèn, à nde né sèṅ mé nu cèn kwaá, à nde né sèṅ mé nu dé jomò kwaá, à né yab teèn yoló kela den. ⁸ Bí yóló ménâ ndo, bí siè lòm temé tég, Fehtoò beèh baá ndeè.

⁹ Bò nùàr mò, bí té lètenè bìi lòu ndúgò gò, te ju ndeè bí beè Càṅ siè cú. Nùà téná-juù baá ndeè, à hèn nɔ̀.

¹⁰ Belà, bí mùnò ñí cégé mé dene bò *sòn-Càṅ bò léi jògò; bó lé naâ lè yili Nùà Dueè tueé, bó né gèr teèn ñené yíi. Mé njéh mene, bó lé naâ lòu yoló seér. Bí kè wèh beè bɔ̀ɔ̀n, bí yolo lom ménâ ndo. ¹¹ Béh né gi kɔ̀ɔ̀ ye, kènè bó né dé bɔ̀ɔ̀n dé samé samé seér. Lòu sam, bó lé naâ tég sie huóm. Bí lé naá gi siè-temé Jòb ngweé. À yeé baá temé môn sie, Nùà Dueè lé naâ bú

njèh ngún kulú haá cuú; bí né gi kóó. Lòu sam, Nùà Dueè né Càn kó-je-rè, lélánj húóm-temê ndo.

¹² Tétán bò nùàr mò, bí té jègè jègè nyì. Nùàr a, té vulú jègè, à té tàbè jègè. Né mene kei, bú a, té njií sâ jègè nyì. Nùà kàn a, túé lòm sòn cén, sâ gi aá. Mò né nyea, sâ né lom nyea; mò né sam, sâ né lom ka sam, gi môn ndo; te ju bí beè Càn siè cú.

¹³ Lètenè bìi nuaré déi né gèr teèn ñené wa? Bú a, dùà Càn duaà. Nuaré déi né samé wa? Bú a, si bené. ¹⁴ Lètenè bìi nuaré déi né teèn baán wa? Bú a, yílá bílí bò kokoò bò gwà Càn. Mò bó baá gi doó, bó dua bú Càn felè, bó bó bú kómó mé yilí Nùà Dueè. ¹⁵ Mò bó dua lom né mé temé cén, sâ Nùà Dueè nde né nùà beèn doó yilí sòm, à nde né bú ter sie sòm. Mò à naâ veèn déi bɔɔ, Nùà Dueè nde né bú mé njéh kulú sòm ndo.

¹⁶ Mò né mân, sâ bí sàlè sòm kú mé veèn lètenè bìi, bí né mé Càn dua kuú, te bí taré yuo. Bí kóó ye, mò nùà dilí baá Càn mé temé cén dua, sòn seèn né yeé ngulí dé gècèn ma. ¹⁷ Né faá *Elí nɔ; à lé naâ nùàr faá béh ndo. À lé dua loóm naâ Càn mé temé seèn mene doón, ye te nu né cú. Ngweéh nu ka né ngwéh tóg nde wa nyèmà tagár mé kwèh mà. ¹⁸ À yeé dua cu aá Càn, nu ne cu ye; yab nde cu ye yuo.

¹⁹ Bò nùàr mò, mò nuaré déi né ceér gècèn saáb, nuaá mé weh njií cuù bú te ceér gècéne doón bɔɔ yíí né teèn. ²⁰ Bí kóó ye, nuaá mé sie sòm nùà veèn déi te veène, feh bú ceér Càn, yilí sòm seér né nùà sâ te cio lòu. Sâ veèn seèn lé naâ menè ngún, bó nde né bú mé njéh kulú sòm gí.

Mvù Piêr dé toò jògò

Bèh bieê

¹ Né mè Piêr, mbòŋ tebê Yeésò *Kristò. Mè nyagá njií né mé bí bò nùar Càŋ mé ñellé yila gi aá te tàbè Pónje, tàbè Galatí, tàbè Kapadôs, tàbè Asiá mé tàbè Bitiní. Bí bòó mé né ké sâ cicie faá kìn nɔ cer gɔ doón, mè nyagá njií né mé bí. ² Tele beèh Càŋ lo naá gií bí ter ké toò jògò balé kwaá; lo naá mé kàgà-ndòn seèn ndɔ. Bí kènê baá gi bò nùar seèn, né mé terreb Cúcuí Ñagâ; Càŋ ye te bí ñgweé sòn Yeésò Kristò, à *sené bí mé húóm seèn. Kùsèm dolê seèn a, yám siè bí beè!

Ndèm mé né ñgulí

³ Kùsèm Càŋ Tele Fehtoò beèh Yeésò Kristò.

À lo béh koò naá mèi bò jerè: à komo sòm Yeésò Kristò lè cio, ye te béh yòŋ dé feê kwa mé bú, bèh ndèm beèh kènê doón né gi sâ.

⁴ Ngùlù Càŋ né cu béh kela. Ye nyí kwaá né mé bò nùar nyí. Ngùlù bú sâ dé seèn vù kòmò ndé cú, jéré teèn siè kòmò ndé ñgwéh, à nòmò kwéh sér kòmò ndé cú ndɔ, Càŋ bú dé seèn leér kwaá né ké te vulúu kwarè seèn, ye né dé bií.

⁵ Bí bòó mé né gi temé cén yoòr Yeésò Kristò kwaá njií doón, Càŋ terreb né bí beè kurú kwaá, te loù mé wón ndeè gi, Yeésò Kristò yili sòm béh, bò nùar ñene mé njolo boòn.

⁶ Ngweéh sâ bí sàmè bilí cégé koó mà! Mɔ gèr feh hihiné ye nyí nde né mene bí teèn ceéh weh, bí dèn samésé. ⁷ Dé sâ, ye te bó ñene ko teèn, ye temé cén bií né yieé. Ngweéh né mene goó ñèh

wàn, bò nùar bú faá ñèh gècèn nɔ ñene ko yeé mé tuar yilá yuo kelá wa? Sé tagá ndèm bií mé né goó te mbei yuií huóóm yógo wa? Sâ, mɔ bí né mene gèr teèn ñene doón, né te bó ñene ko mé ñèh ye bí né bò gècèn bò; te loù mé Yeésò Kristò ndeè cuù, Càŋ seèn nyegé ye bí, bí den gi bò nùar beè seèn. ⁸ Ngweéh bí né Yeésò gwaán mà. Bí lo mene bú njolò ñéné ñgwéh, mé ñèh mene, temé cén bií doón né gi yoòr seèn, bí né teèn samé soó. Gèh sèsàm bú sâ dé tueê sam. ⁹ Lòu sam, bí yili yuo aá kèn. Né mé temé cén mé bí né yoòr seèn kwaá njií doò.

¹⁰ Sâ lo baá dàb mé bò *sòn-Càŋ bò né ceér mé né nùar yili sòm hèn kweé foón, bó né bò nùar njií sâ se nyegé, ye bó a: Càŋ lo naá gií ké toò jògò ter nyegé kwaá, ye nyí ndeè nde né bí dé lòu yili sòm ma. ¹¹ Bó mé feh boòn lé naá loóm mé terreb mene lege, ye te bó ñene kwaá gi nàm mé kèkènè sâ njolò. Lòu sam, Cúcuí Ñagâ mé né lè boòn doò, lé naá gií bó toò tueé kwaá, ye bó a: Kristò ndeè jògò ñene logó nde né gèr, te jomo sâ be terreb seèn ñéné ñaá ye mé ñèh ter ma. ¹² Bó né mene lege, ye te bó ñene kwaá gi nàm bú sâ njolò, mé ñèh mene Càŋ lo ye bó a, bó ndeè nàm sâ njolò koó ñéné ndé ñgwéh, wa bí bò hèn bò ndeè nàm bú sâ njolò ñene seér nde né koó ma. Kènê, bí baá gi mé ñèh tieè: Cúcuí Ñagâ lé naá ké te vulúu beè Càŋ suagâ; bòó mé né Njàgà Bagaá se lé naá terreb kwa, bó se kwaá bí ñgòr sâ tieè. Sâ ñgweéh lo né mene bò cili Càŋ, bó lo naá gwaán ye te bó ñene kwa teèn mà.

Dene nùà Càŋ

¹³ Mɔ né mân, bí téné lòm cúcuí mé seé Càŋ. Bí dèn dene kòr, bí kwá ní jí ndèm ye loù mé Yeésò Kristò ndeè né cuù, wa bí nde né

mé fùgò beè seèn kuú ma. ¹⁴ Bí ñgwé sér á sòn Càn, bí té ñjèh mé feh bìi faá léi toò ñò bó cùr cú. Dé sâ lé naâ sâ bí nées Càn kó ñgwéeh ye. ¹⁵ Bí bòó mé Càn lé naá giì balé sòm dɔ́ɔ́, bí dèn lòm jolosé faá Càn nùà ñjèh ñò. ¹⁶ Te mvù Càn bó toò nyagá taré né cí ndɔ́, ye: Bí dèn lòm jolosé. Lòu sam, mè né Nùà joloò.»

¹⁷ Mò bí nde aá Càn dua, ñgwéeh bí né yeé bú Tele bìi yilá mà. Né bòn. Jéjég juù felè nùà dɔ́ɔ́ tena yeé bú, à ju nùà kàn tena né mé seé seèn ndɔ́. Mò né ménâ, sâ bí vèh lòm bú mé temé cén. Cu mé bí nées ká lè wɔ́ɔ́ hèn, bí dùlà bú dulá. ¹⁸ Bí né gi kɔ́ɔ́, ye bí lo naá giì te cùr tòu bò jògò bò teèn. Yeésò Kristò lé bí teèn ñge weéh naâ kɔ́ɔ́, à lé bí teèn huar sɔ́óm naâ mé keh taré; bí né gi gèh keh sâ kɔ́ɔ́, lo dèn ná ñgwèh mé ñjèh wàn faá kàgàlòn bò goó ñò, ndóg lo cí ná ñgwèh. ¹⁹ Lo naá seér mé jéjég húóm Kristò nùà ñjèh. À dé seèn né faá *mbieè sèmè mé beré déi yoòr sòrò ñyi ñgwéh, veèn déi yoòr sam ndɔ́. ²⁰ Càn lo Kristò balé kwaá naâ sâ wɔ́ɔ́ nées teèn sam ye. Te nde nde, yeé baá ká jomo mé cu nde aá giì hèn, Càn nde ye bú bèsónè felè bìi ñené sòm keéh, ye te à yili sòm bí. ²¹ Bí temé cén yoòr Càn kwaá ñjii né mé bú, ye: Càn lé naâ bú te cio komo sòm, ye Kristò né nùà mé yili. Te temé cén bò ndèm bìi dɔ́ɔ́ nde ye kènè yoòr Càn jɔ́gò le.

²² Bí *senésé mân yuo gi né mé ceér gècèn ñgwéè, ye te bí gwaán ñagá bò mbaabi mé temé cén. Sâ bí bóógò lòm ká-re lètenè bìi mé temé cén ménâ. ²³ Bí kóɔ́ ye, bó bí ñar seér cu aá dé feê. Tele bìi né tètàgà, gèh seèn kú bèh. Gèh sâ né ñgòr seèn, né ñgòr ñgulí mé

dé seèn yieé den né cu dɔ́ɔ́. ²⁴ Né gi te mvù Càn nyagá den, ye:

Nùà dɔ́ɔ́ né faá nyure ñò.

Dene nyàgàm bɔ́òn né faá mvue nyurè sâ ndɔ́.

Mò nyure baá ñemá, mvue né yeé nyoló yuo.

²⁵ Ter cu dɔ́ɔ́ le lom yeé ñgòr Nùà Dueè.»

Ñjàgà Bagaà mé bí né ñgwéè hèn né cí.

2

Taá dàn

¹ Sâ kènè né mene gèh veèn dé heè dɔ́ɔ́, bí sòm gi bá be teèn: bí té nyeén túé cú, bí té leba nágá cú, bí té huer kú, bí té nùà júé ndɔ́. ² Bí dèn sér á faá bò huaán mbembɔ́gò ñò, bó sòn mé mbán ñaám dù bèh. Ñjèh cén, mbán dé bìi né ñgòr Càn, bí té sòn mé ñjèh dù ñyi, te bí kula seér mé ñjèh, bí yili yuo. ³ Né te mvù Càn nyagá den ye: Bí lé naá giì húóm-temé Nùà Dueè ñené ñgwéè!»

⁴ Mò né ménâ, bí ndé bílí dèn gi ká kwarè Nùà Dueè; taá dàn né bú. Bò nùà lé naâ bú ké jomo komo si ñjii, sâ beè Càn taá nùà ñjèh né seér bú, Càn lo naá giì bú ter balé kwaá. ⁵ Bí bílí ndé gi ká yoòr seèn, te bí ña gi bò taá nùà ñjèh, bí me yila te gwà Càn dé koò, Cúcuí seèn cer beh teèn; te ké gwò sâ bí ña gi bò ñò *ñgàñ sèmè, bí seé Càn bóó lom mé temé cén, te temé ñoré bú lè mé bí felè Yeésò *Kristò. ⁶ Te mvù Càn né gi mân nyagá den ndɔ́, ye:

Mè taá nùà ñjèh balé sòm aá kèn, à né lom mé yili beè mò kɔ́ɔ́.

Kènè mè nde né bú taá dàn te loó Siyɔ́ɔ́* sio kwaá.

Nuaá mé né temé cén yoòr seèn kwaá ñjii dɔ́ɔ́

lòu pó lè ndé ñgwéh.»

1:16 1:16 Lévi. 11:44-45; 19:2 1:24 1:24-25 Es. 40:6-8 2:3 2:3 Ps. 34:8 2:6 2:6 Es.

28:16 * 2:6 2:6 Yili Jérusalem déi (1 Chr. 11:4-5). 2:7 2:7 Ps. 118:22

7 Dé bìi, taá bú sâ beè bìi baá gi mé yilí. Lòu sam, temé bìi dɔ́ɔ́n né gi yoòr seèn. Beè bòó mé temé teèn kwá nǐ́ ɱgwéh, mɔ́n sam. Bó mene ɱéné kó ɱgwéh, mé njéh mene, Né taá mé bò mé-gwà bò lé naâ ké jomo komo si nǐ́i, taá dàn ɱa seér cu né kɔ́ɔ́.»

8 Né beré déi te mvù Cànɛ nyagá den ndɔ́ ye:

Né taá cén-gulè bò nùàr, kweéh dièb bɔ́ɔ́n né cí.» Bó teèn cenné die kuú gi né mé dúagá-temé bɔ́ɔ́n. Sâ Càn lo toò baá gi mé kàgà-ndòn sâ lè ndɔ́, ye bó nde né dé bɔ́ɔ́n faá bèh sâ cenné ma.

9 Dé bìi, bú a, té cí dèn; lòu sam, bí dé bìi né bò nùàr Càn. Bò *ɱgàɱ sémè dé Nùà Dueè né bí. Càn bí hiín nyeén kwaá né ye bí baá bò gèh nùàr nyí. À lo bí balé sɔ́ɔ́m naâ, ye te bí nde bò nùàr be seé nyí tueé, bí ye bó a, nyí lé bí te cibi ɱa sɔ́ɔ́m naâ kɔ́ɔ́, nyí weh kwaá nǐ́i bí bèh ɱagá ma. 10 Léi toò bí lé bò gèh nùàr Càn ná ɱgwéh, bí bò gèh nùàr seèn ɱa né kènè. Bí lo kó ná ɱgwéh, ye Càn né yeé bí jere kɔ́ɔ́ ndɔ́. Baá ye kènè, bí baá fùgò húóm-temé seèn kuú.

Dene nùà seé Càn

11 Bí kóɔ́ ye, ká te wɔ́ɱe bí ndeé né kìn, wa bí nde né wàn cer weh ndɔ́. Mɔ́ né mân, sâ kúkùr bìi bò mbeí mò, nǐ́i mé ɱgàɱ yoòr gwaán né kɔ́ɔ́, bí té temé teèn nǐ́. Lòu sam, bò nǐ́i sâ lege ye te bó wula sɔ́m yòɱ bìi. 12 Dene bìi ké lètenè bò Càn-kó a, dèn lòm dilísé. Mɔ́ bí né ménâ den, sâ bó né mene bí jueé, bó nde né seé bagaà bìi ɱenè, bó kéi seér cu bí lòu, te lòu mé Càn ndeè cuè teèn, bó seén bú.

13 Bí yoòr sâ né mé yilí Nùà Dueè, bí ɱgwé làrè sòn bò kokoò

bò dɔ́ɔ́n. Bí ɱgwé lòm sòn mgbè dé koò faá cí nɔ́, terreb dé koò né beè seèn. 14 À bò ɱgómna terreb haá yeé kɔ́ɔ́, te bó nde ye bò vevenè bò seé weh; 15 bòó mé né njéh bòó húóm, bó seén nyegé bó ndɔ́. Bí ɱgwé jí sòn bɔ́ɔ́n. Sâ dɔ́ɔ́n, Càn ye te bòó mé né lòu bòó ndugó gɔ́, sé yeé baá seé bagaà bìi ɱenè, te sie bó sòn. 16 Bí fèh kéké mé dene bìi ye bò nùàr a, bí baá mé feh bìi ma. Njéh cén, mé feh bìi bú sâ, né dé bò seé bò Càn, dèn ɱgwéh mé feh bìi dé veèn bɔ́ɔ́. 17 Bí léb làrè toò bò nùàr dɔ́ɔ́n. Bò mbaábi mé né te ceér Yeésò Kristò dɔ́ɔ́n, bí gwàn jí bó mé temé cén, bí né Càn mé feh mene veéh, bí né sòn mgbè dé koò ɱgweé ndɔ́.

*Gèr *Kristò*

18 Bí bò seé bò, ɱgwé jí sòn bò tele seé bìi mé gùm mene. Bò déi né mene temé húóm ɱgwéh, bò déi mene temé húóm ɱgwéh dɔ́ɔ́n, bí ɱgwé nǐ́ sòn bɔ́ɔ́n kèi cén. 19 Lòu sam, nuaá mé né gèr mé sòn fuú ɱenè dɔ́ɔ́n, mɔ́ à mé njéh veéh né Càn, sâ à bòó né njéh bagaà. 20 Mɔ́ wò sé la gèr hèllè ɱene né mé yìè veèn yeé nɔ́, wò sé la bú yóló ná ɱgwéh wa? Neì sé la wò seén naâ kɔ́ɔ́ ndɔ́ wa? Mɔ́ bí gèr ɱene seér né mé seé bagaà, bí né mbaá yoló nǐ́i, sâ beè Càn né njéh bagaà. 21 À bí yilá nǐ́i naâ bèh cí. Lòu sam, Kristò mé feh seèn lé naâ mé gèr felè bìi kwaré, te bí ɱene weh teèn, bí bele ménâ.

22 Sâ ndóg, à lo bèh veèn déi kó ná ɱgwéh ndɔ́;

ndóg nyeén déi bú sònò yùò ɱgúɱgwéh.

23 Bó né mene bú mbaá selé weh, mé njéh mene, à lo sòn cú ná ɱgwéh.

À né mene gèr ɱenè, à lo sòn cú ná ɱgwéh ndɔ́.

À lé doónj kwaá lo giì naâ beè Càn, ye ju teèn tena yií nde né bú ma.

²⁴ À mé feh seèn lé naâ veên beèh yoòr nguú kwaá,

bó faga bú sòn beèh.

Sâ doónj ye te béh den gi bò komó te veène,

ye te béh lãj den seér te seé didilí.

Nyer Kristò lé bí taré soóm naâ kóó.

²⁵ Lòu sam, bí lé naâ giì faá bò sòrɲgaɲ mé né lòu sabé go no. Kènê bó bí bilí kwaá baá ká kwarè nùà njèh. Gó biì né bú.

3

Bò véh bó bò si

¹ Bí bò véh ndo, bí ngwé jí sòn bò si biì. Kò ngweéh bò déi lètenè boòn Càn dùà bèh wa, mo bí né sòn boòn ngweé, bó nde né ménâ ñené, bó kweéh seér temé. Gwaán cu sâ, bí té mene bó ngòr Càn lòu túé, bó nde gi né te dene biì ñené keéh, ye bí né te ceér-e.

² Lòu sam, bó nde né ñené, ye bí né teèn boó yií, wa bí né bó veéh ma.

³ Bí té gwàn mé bí foón seér ceér dé yàgà huóòm; né lom bò njèh dé kèb cieè. Mè jue né feh lòu beéh góné kwaâ, yíyâr bègè tieè yií, bò cògò nyàgàm yoòr su kwaá beleè ndo, mè jue né cí.

⁴ Bí yàgà húóm sér kèb lè, te bú sâ ndeè lè bò nùàr jí cú. Mo bí né dolé huóòm, bí né noónj den, bí nde né Càn yoòr mé gécèn mene huóòm.

⁵ Léí toò bò vèh déi lé naâ ménâ boó, bó lé yàgà nyegé seér naâ mé ndèm yoòr Càn kwaá njií, bó né sòn bò si boòn ngweé.

⁶ Sâ né njií mé Sará lé boó naâ; à lé Abrahâm yilá naâ Nùà njèh”. Lé naâ mé tie ngweê. Ngweéh bò ñuna Sarâ kènê baá bí mà. Mo bí né bò njèh teèn boó yií, veéh bí mé njeré déi siè ngwéh, sâ bò ñuna seèn né bí.

⁷ Mé bí bò siib ndo, bí wèh kwá bò veéh biì faá nùàr no. Lòu sam, bí bó doónj yòj tètàgà beè Càn kwa nde né kèl cén. Nùà kàn a, kóó ye, dé vèh faá nyí no taré wá ngwéh lòu. Mo bí né ménâ boó, sâ njií mé bí né mé Càn dua njií, à nde né ngweé.

Bèh bò Yeésò bò soógò

⁸ Bí dèn lòm mé sòn cèn, bí né mé jere lètenè biì kóó kuú, bí né lètenè biì faá bò huaán mé lèi cèn no gwaán kuú ndo. Dé kàn a, té toò bò mbeí lòu jéla sér; dé kàn a, dolé sér toò bò mbeí lòu ndo.

⁹ Mo nuaré déi né bí veên boó, bí té veên mé veên cú. Né mene séb, bí té mé séb cú ndo. Bí dé biì cu sâ kúlú sér bó lòu. Lòu sam, Càn lé bí tétég yilá kuú naâ dé nùàr lòu kulú, te bí kwa keéh dèh teèn ndo.

¹⁰ Né te mvù Cànje nyagá den, ye: Nuaá mé né dene ñoré mé bò cieé nenoré yoòr seèn gwaán doónj, bú a, siè leba mé júéb,

à sie leba mé nyeén ndo.

¹¹ Bú a, nyénné veên, à boó seér bagaà.

Bú a, fón kwà cú ceér mé dolé nde né bò nùàr teèn kwa, à kela cí.

¹² Lòu sam, njolo Nùà Dueè né seér yoòr bò didilí bò.

Tie seèn né gi ngòr boòn ngweé ndo.

Dé bò vevenê bò, à njolo yoòr boòn kè ní bèh.»

Gèr mé seé bagaà ñené

¹³ Mo bí né lélãj bó-bagaà, sâ nuaré déi nde né bí veên boó wa?

¹⁴ Bí né mene gèr ñené, mo né felé seé bagaà, bí té njeré déi nyàmè, bí té nuaré déi vèh, Càn nde né bí kulú.

¹⁵ Bí temé biì gùm doónj kwá ní lòm mé Yeésò *Kristò, te Nùà Dueè teèn cer lom bú. Bòó mé né bí njèh bieé doónj, bí dèn lòm

2:24 2:24 Es. 53:5 2:25 2:25 Es. 53:6 3:1 3:1 Ef. 5:22; Kòl. 3:18 3:3 3:3 1 Tim. 2:9

3:6 3:6 Gen. 18:12 3:7 3:7 Ef. 5:25; Kòl. 3:19 3:10 3:10-12 Ps. 34:12-16 3:14 3:14-15

Mat. 5:10; Es. 8:12-13

làn toò bòn, te bí se bó kwòm mé bí né ndèm mé Yeésò Kristò kwaá njií. ¹⁶ Mò bí baá bó se, bí sè nji bó meman, nenón ndò. Njèh cén, bí té mé veên yoòr dèn. Mò bí né ménà bóó, sâ bó jue kuú mene bí te ceér Yeésò Kristò naàn, nde né bó sònò cí le. ¹⁷ Mò Càn gwaán né ye bí gèr njéné sér mé seé bagaà, mè tueé bí, huòm kela né cí mé gèr felè seé veên njéné.

¹⁸ Ngweéh Kristò mé feh seèn lo naâ felè bìi kuú mà! À lé naâ mbei cén dé kèi cén kuú. Sâ nùà dilí faá bú nò sam ndò; mé njéh mene, à nde cio bò jéré-temé bò kuú seér cu kóó, sâ dóón ye te nyí weh nyógó njií cuù bí ká yoòr Càn. Càn mé ngeér sam, bó yeé wula som aá bú te yo húóme, Càn nde bú haá seér yo dé Cúcuí. ¹⁹ À lo mé Cúcuí sâ nde bilí naâ ké dòu bèh cibí yoòr bò càn mene, à né bó ngòr Càn se. ²⁰ Bò sâ bò lo naâ feh mé Càn taré. Lo naâ te nàm Noê. Sâ Càn né sèñ kwaá, ye kò Noê fagá gi aá kòm. Mò gi aá, à yili som lom nùà téndelé, à né bó mé nòmò yili som.

²¹ Nòmò sâ lo naâ cecemé nòmò Càn mé né béh kèné yili som hèn. Gèh nòmò Càn bú sâ dé seèn dé ngàñ yoòr kou sam, béh bú bie njií yeé mé Càn, te à nyegé béh temé mé njéh. À né béh temé mé njéh nyegé ndò. Né mé njua Yeésò Kristò. À lé naâ te cio komo yuo, ²² à ñaá nde ké te vulúu, à den nde te be gaá Càn. Bò cilí Càn bó bò kokoò bò mé bò terreb bò ké ter ka vulúu dóón né gi beé seèn.

4

Dene feê

¹ Béh lé naá gií njéné, ye Yeésò *Kristò lé naâ gèr mé yo nùàr yoòr njéné. Mò né mân, sâ bí yí lòm njágá dòu mé gèr faá bú nò. Lòu sam, nuaá mé né gèr

mé ngàñ yoòr njéné dóón, dé seèn veên yoòr seèn ngwé ndé cú. ² Mò né mân, sâ duóòm hèn, nde wa lòu mé cieé bìi gi nde né teèn, bí dèn bá dene mé Càn gwaán né. Njií mé ngàñ yoòr bìi gwaán né kóó, bí té kèrà cú. ³ Veèn bìi kela baá mé dé jomò. Lòu sam, bí lo naâ veên faá bò Càn-kó nò bóó: bí lo naâ feh logó, njií mé ngàñ yoòr gwaán né kóó, bí lé naâ bóó, bí né *wón sela; njií mé nùàr sé la bó ná ngwêh, bí né cí bóó seér, bí né lòu sela tugó seér. Cècàn né mene beé Càn njèh lòròmù, mé njéh mene bí lo naâ cí dua bilí gií. Wulu baá kèn.

⁴ Kèné, bò Càn-kó nde aá mé bí lòu hiim seér. Lòu sam, bó sé yeé bí lètenè bóòn te tándabé denè hèllè njéné cú, bí ña tou sèb beé bóòn. ⁵ Kwá nóón, Càn nde aá ju felè bò làn bò mé bò komò tená ndò. Lòu sâ bó nde né toò juù njebá, bó salé kwaá seé bóòn cie mé sòn bóòn. ⁶ Kristò lo ké dòu yoòr bò komò waá naâ dé cí, ye te nyí se bò càn bóòn Njàgà Bagaà. Lòu sam, cu mé bò sâ bò lo naâ ká cie, ju lo naâ felè bóòn tená, faá né yeé felè bò nùàr dóón nò. Kristò lo mé Njàgà Bagaà ké dòu se ndeé naâ, ye te bó kwa seér cúcuí, bó den faá Càn den né nò.

Dene bò Yeésò bò lètenè bóòn

⁷ Wón nde aá gií, sâ njèh dóón ceré baá ndò. Bí siè yo, bí dèn bá dene kòr, te bí dua nyegé ye Càn. ⁸ Bí gwàn kú dèn lètenè bìi cu dóón, njèh dueè né cí. Mò bí né lètenè bìi mé temé cén gwaán kuú, sâ veên ngún nde né lètenè bìi nyimé yuo gií. ⁹ Cu dóón hin gwà kin a, dèn dèn lo bìi lon; nùàr té déi lòu ndúgò sér. ¹⁰ Bí lètenè bìi né gi mé gèh seé hihiné yoòr. Càn haá né nùà kàn ménà kóó; bú a, siè mé temé cén, à né bò nùàr mé njéh gam. ¹¹ Nuaá mé Càn ye

seé dé seèn né ngòr Càᅇ tueê, bú a, sè ngòr Càᅇ. Mò seé nuaré déi né nuàr gaàm, bú a, gà m lòm mé temé Càᅇ mene ndò. Bò dé kàn a, bó gí ménâ, te bò nuàr seén gi Càᅇ felè Yeèsò Kristò mé gùm mene. Nuà *sùsùm né bú; terreb seèn né dé ndeèr. È môn!

Gèr jomo *Kristò ñenê

¹² Bò mbei mò, mò gèr né mene bí yoòr furú, bí té lòu hím sér, faá né ñjèh kèkènè nò. ¹³ Bí sàmè sér mé ñjèh dé samê, ye bí baá gèr faá Kristò nò ñenê. Te lòu mé be terreb seèn ndeè ñenê ñagá teèn, vógó-temé kibí sie bí beè. ¹⁴ Mò bò nuàr bí selé né ye bí né bò mbòᅇ Kristò fí, bí kóo ye, samésé né bí. Lòu sam, bí bò Cúcuí Càᅇ né kóó, terreb doóᅇ né gi beè seèn. ¹⁵ Càᅇ a bó nuaré déi ñene gèr lètenè biì mé yiè veèn déi: yiè wúlá-nuàr, yiè yíᅇ, wa né te ju nuaré déi mbaá loó yilá wa, Càᅇ a bó bí gwaán gèh gèr bú sâ. ¹⁶ Nuaá mé dé seèn gèr ñene seér né mé yilí Kristò, bú a, té mé fegùlì kú gùm doóᅇ, à vrà sér Càᅇ mé ñjèh dé vraa. Lòu sam, à né yilí Kristò.

¹⁷ Kènê baá cu, bó nde aá ju tená. Bó ju tena loó nde né te mbàgà Càᅇ. Á, mò bó ju tena duóóm né mé béh mân, sâ ju dé bòó mé né Njàgà Bagaà Càᅇ ñgeén, den nde né naàn? ¹⁸ Sâ te mvù Càᅇ né gi nyagá den, ye:

Mò bò didilí bò lege né lòu, te bó nde ye yili yuo,

sâ bò jéré-temé bò mé bò vevené bò

dé boòn boó nde né naàn wa?»

¹⁹ Mò né mân, sâ bòó mé gèr ñene né mé yilí Càᅇ doóᅇ, bó a, kó lòm mé seé bagaà tetoò boó ndeê. Bó gùm boòn doóᅇ ñèh kwá gí yoòr Càᅇ; à ñjèh doóᅇ si gi naâ kóó. Ndéb seèn doó diè kélá bèh.

5

Seé bò Yeèsò bò dé kokoò lètenè bò mbei

¹ Mè kènê tueé ñjiì nde né mé bò kokoò bò lètenè biì. Mè toò né taré nuà koò lètenè bò Yeèsò bò ménâ ndò. Mè lé naá giì bò dà m gèr *Kristò mé njolo ñenê. Lòu mé be terreb Càᅇ nde né teèn ñenê ñagá, mè gà dé mò teèn lím ndé ngwéh. Mè né bí dua: ² Kúkùr biì, bòᅇ bò nuàr Càᅇ mé Càᅇ haá kwaá né beè biì doò, bí kè nyégé lòm bó faá nuà ñjèh né bòᅇ mbieè seèn ke nyegé nò; bí dèn kór lòm teèn mé temé cén faá Càᅇ né gwaán ndò. Càᅇ a bó nuaré déi boó jelá seér seé lòu. Bú a, bó lòm seé faá seé né bieé nò, dèn ngwéh seé kàgàlòᅇ. ³ Bòó mé né beè biì sâ, bí té gwàn mé bí tuú seér bó lòu. Dene biì a, húóm sér toò boòn dé huóóm, te bó si weh dene bagaà teèn. ⁴ Te lòu mé Tele bò mbieè ndeè cuù teèn, bí kwa gi tà m ngòòg dé nyemà mé nyemà.

⁵ Mè kènê tueé nde né mé bò mbò ndà ndò, bí ngwé tie. Bòó mé nyemà boòn né dé biì yógó doóᅇ, bí vèh bó veèh.

Mè kènê tueé ñjiì nde aá mé bò nuàr doóᅇ, bí dèn yébbé kú lètenè biì lòu. Né te mvù Càᅇ nyagá den, ye:

Càᅇ ñjèh nomo yeé nuà fù ᅇᅇᅇ, à kulu seér nuà dole.»

⁶ Sâ, bí dèn yébbé ndé giì ká beè Càᅇ terreb, te lòu mé ye nyí nde né bí ter teèn sie sòm, à sie sòm bí mé be seèn. ⁷ Bò ñjiì mé né bí seé weh doóᅇ, bí huáré kwá ñjì beè seèn, à bí ke nyegé né kóó.

⁸ Bí dèn kór lòu, bí né bèh doóᅇ ke tená; *Sátàn nuà bù nò né kwarè biì faá gélóg nò ngugó ᅇᅇᅇ gò, te nyí sie yieé cén déi lètenè biì. ⁹ Bí wèh bú seé, bí ñjéba lòm te ceér Càᅇ tég, bí té jilì. Ngweéh bí né gi kóó ye,

bò Yeésò bò mbeí bìi bèh dɔ́ɔŋ né gi mé gèr ménâ kwaré mà.
¹⁰ Njua mé gèr hèllè dàb ndé ndé ɲgwéh ndɔ. Mɔ cu sâ kela baá, Càŋ húóm-temê mé lé naâ bí te dene tètàgà beè seèn mé Kristò yilá kwaá, nde né bí nɔ́ɔŋ mé feh seèn vuaá kwaá, à haá bí terreɓ, te bí njeɓá nyegé ye tarésé. ¹¹ Bú a, dèn dèn nùà terreɓ dé nyèmà mé nyèmà ménâ ndɔ. È môn!

Bèh cerê

¹² Mè né bí bieé. Mvù maànjé hèn, Silâs nyagá kwaá né mè kɔ́ɔ, te mè nde ye bí temá njií. Beè mò, à né nùàr mò, mé né ceér Yeésò Kristò te be sâ bele. Mè mvù hèn nyagá né ye te mè toó nyegé bí, bí kɔ nyegé bagasé ye, mé gècèn mene, fùgò Càŋ mé bí né teèn sâ, né faá bí naá gi ɲgweé nɔ. Bí té teèn yùò nyì.

¹³ Bòŋ bò Càŋ bò ká Babilôn mé Càŋ balé kwaá né faá bí nɔ, ye bíé kéh bí бага. Nuna mò Mârk ye bíé kéh bí ndɔ. ¹⁴ Bí bíé kú lètenè bìi mé temé nùàr lè. Bí bò ɲgwómé Kristò, dolê a, dèn mé bí dɔ́ɔŋ.

Mvù Piêr dé jomò

¹ Né mè Simôn Piêr; mè né nùà seê Yeésò *Kristò, mè né mbòn tebê seèn ndò. Mè né bí nyagá njií. Bí kóó ye, béh bí dón̄ yòòr Kristò kwaá njií gi né temé cên. Dé bìi né faá dé beèh nò yieé, njua mé Càn beèh Yeésò Kristò Yili-nùàr né Càn dilí. ² Càn bô Fehtoò beèh Yeésò a, kúlú bí. Dólê bòn a, yám siè bí beè. Lòu sam, bí né bó kóó.

Yòòr Càn mege ndeé

³ Càn mé terrebe seèn lé béh haá gií naâ bò njií mé nde né béh gam, te béh kwa yòn̄, béh den mege nde yòòr seèn. À lé bôó naâ kóó, te béh nde ye Kristò kóó. Né nuaá mé lé naâ béh te dene kóò seèn yilá yií, ye te nyí feh keéh béh húóm-temé nyí. ⁴ À lé naâ béh ndéb tieè kwaá kwaá, ye nyí bôó nde né bò njèh dudueèr mé né gi njèh dón̄ huóóm yóó, ye te bí mvelé yuo beè *wón̄, bí temé te bò njèh nùàr jógó kwá cú, te bí lè den seér mé kèkèné dé nyí ma.

⁵ Mò né ménà, sâ bí lègè néí cú lòu. Mè né kóó ye, bí baá gi mé temé cén yòòr Yeésò Kristò; kènê bí gò dilí néí cú lòu ndò. Bí felèbò kó néí cú Càn dé kóó. ⁶ Mò bí kó gi aá, bí né yo teèn sie yií. Mò dé sâ gi aá, bí felèbò kwá yí sèn̄, bí né yòòr Càn mege ndeé. ⁷ Mò bí mege nde gi aá yòòr Càn kèn, bí lètenè bìi dèn lòm dene bò dim bô bei. Mò bí den kó gi aá ménà, bí felèbò dón̄ sagá yií baá-re gwaân. ⁸ Mò yòòr bìi yam den né bò sâ bò, sâ nde né bí terrebe haá, te bí kó nyegé Fehtoò beèh Yeésò Kristò, bí den làn̄, te tàb yuo teèn. ⁹ Mò nuaré déi mé bò njií hèn yòòr sam, sâ tácugó bilí né

bú, à nyen aá ye, Càn lé naâ nyí veèn dé léi toò yòòr kulú sòm.

¹⁰ Mò né mân, sâ belà, bí beè Càn dèn gi mé gum mene. Ngweéh à lé bí yilá naâ dé cí mà. À lé naâ bí balé weh; bí mègè néí cú yòòr seèn lòu. Mò bí né yòòr seèn tég mege ndeé, sâ bôó mene naàn, bí diè ndé ngwéh. ¹¹ Càn nde lom né bí ké mbàm yòòr Yeésò Kristò gulu keéh. Fehtoò beèh mé Yili-nùàr né bú. Ké doó sâ baá bèh denè seèn dé nyè mà mé nyè mà.

¹² Mè kó né ye bí né gi bò njií hèn kóó nyegé, wa bí nón̄ njebá den né te gècèn mé bí lé naâ ngweé doò ndò. Mé njèh mene, mè ye kó mè jilí den bí beè beè. ¹³ Mè ye, cu mé mè née mé njolo hèn, kó mè bí jilí den beè beè, te bí den den làn̄. Beè mò huóm kela né cí. ¹⁴ Lòu sam, ser toò hèn mè nde aá mé yo dé wàn geé; Fehtoò beèh Yeésò Kristò lé naá gií mè njolò nené feh. ¹⁵ Mè mé terrebe mene dón̄ lege lom aá cí, te bí sie den be mé njèh jomo.

**Sùsum mé terrebe *Kristò*

¹⁶ Cu mé béh lé ye bí a, Fehtoò beèh Yeésò Kristò nde né mé terrebe mene *sumú cuú, béh lé mé feh faá débè bò nùàr nò túé ná ngwéh, béh lé sùsum seèn nené naâ mé njolo. ¹⁷ Cu mé à lé naâ sùsum mé terrebe beè Tele seèn Càn kwa, béh lé naá gií doó. Béh yeé ngweé, hueh déi ké sònò Càn Dueé Nùà terrebe lé naâ ngulí, ye: Hèn né huaán yíé-temé nyí, temé nyí né lè mé bú nóré.»

¹⁸ Lòu sâ béh bó lé naâ ké felè tòr joloó, béh lé naâ hueh sâ mé tie ngweé. ¹⁹ Yeé bilí cu aá mé ngòr bò *sòn-Càn bò mene, béh kó nyegé lom baá-re ye né môn. Mò bí ye te huóm, bí féla ní tie teèn. Lòu sam, ngòr bò sòn-Càn bò né te cibi faá lám nò baá den,

tóg ko cieé ñaga baá kóó. Cu sâ có ndeé né yuoô, à ba njeré sie bí temé beè.

²⁰ Tétég hí jògò kó ye, ñgòr sòn-Càṅ mé né gi te mvù nyagá den, nuaré déi bú mé lèi seèn sè kòmò bèh. ²¹ Lòu sam, bók mene naân, ñgòr sòn-Càṅ beè nuàr yuò bèh. Cúcuí Ñagâ lé bó ceér feéh naâ kóó, ye te bó tueé keéh bò nuàr njií mé yuo yeé sònò Càṅ.

2

*Bò nyeén bò
(Júde 4-13)*

¹ Bòó mé ye bó né bò *sòn-Càṅ bò sé wa, lo naâ toò lètené bò nuàr nabé yilá, bó goó su nyeén teèn. Bò fèh-nyeén bò nde cu né lètené biì ménâ ndo. Bó nde né bí bò ñgòr nyenyenè feh, te mógò ñellé mé njéh. Nùà fèh-ñjèh beéh Yeésò Kristò mé lé naâ bó yili sòm, bó nde né bú ñgòón, bó yila nde seér te gèr-e, bó nyoló le teèn mé be bòn. ² Nuàr ñgún nde gi né bó te tándabé denè hèllè kem bele; te bò nuàr tueé beéh ceér gècên. ³ Bò nyeén bò hèllè sé yeé baá kàgàlòn beè biì gwaán, bó yila bò débè mé feh munò fòón, bó né bí mé njéh njuaré. Kwá nòón, ju bòn né ter taáb kwaá ndo; nuaá mé nde né bó seé weh lóm cèr ñgwéh, ye ko nyí nyoló sòm aá bó kèn.

⁴ Mé bò cili Càṅ mene, Càṅ lé déi jomo kélá kéh ná ñgwèh. Bòó mé lé naâ veèn kuú dón, né gi kènè ké dòu bèh cibi tuar, bó né ju teèn kela den. ⁵ Mé nàm bò jògò bò mene, Càṅ déi jomo kélá kéh ñgwéh: à lo naâ *wónj mé nòmò kum sòm. Lé naâ felè bò jéré-temé bò. À yili sòm cegé Noê, nùà dilí, à yili sòm mé nùà téhbeh ndo. ⁶ Bò lóó kokoô déi lé naâ teèn: yili bòn lé naâ *Sódòm bò *Gòmôr; Càṅ lo bó tuar kum lóó naâ mé yie

veèn bòn ndo. Ye te bò jéré-temé bò dé jomò ñene kwaá gi seé mé nyí nde né bó weh njolò. ⁷ À lo ké Sódòm yili sòm cegé naâ *Lôt, nùà dilí. Lòu sam, veèn mé bò nuàr lo naâ bók dón, temé lé naâ Lôt mé njéh lè yulá dé gècên. ⁸ Sâ cieé dé kàn mé cieé dé kân, mé bó lé naâ veèn kuú sòó, bó né lom Lôt temé lè mé veèn bòn hèllè bók yulá. Càṅ yeé ñene à né dé seèn nùà dilí ménâ, à yili sòm bú.

⁹ Beè Nùà Dueé né yeé môn, bòó mé né yoòr seèn mege ndeé dón, ceér mé à nde gi né bó teèn yili sòm, à né kóó, te bó diè cú. À né gi lèh bò jéré-temé bò kóó ndo: à bó sie kwaá né beè, te lòu ju tenâ, bó yila lè gèr-e. ¹⁰ Mè tueé bí, gèr nde né ñueé. Bòó mé bók né njií mé ñgàñ yoòr bòn gwaán nê, mé né bò dudeèr bò seb dón, gèr tétán ñueé kela nde né bó.

Bò fèh-nyeén bò mé mè la naâ tueé hèllè, mènàñ ceré né beè bòn. Né mene bók mé né mé terreb ké te vulúu teèn, bò nyeén bò hèllè né lom bó ñaar sie, bó tóbé bó séb. ¹¹ Sâ bò cili Càṅ né gi bò fèh-nyeén bò sâ mé terreb yógó ndo. Mé njéh mene, bó bò nyeén bò toò Nùà Dueé jógó ní bèh, bó bó sélé bèh ndo.

¹² Dé bò fèh-nyeén bò hèllè, bó ñjèh dón bók mbi go né mé feh bòn, bó né faá bò nyam ké ya dueé mé bó nde né lòu sie ñóób no; bó né mbaá selé mbi njií, bó ñgwé kòmò bèh. Cio bòn né cu gèh dé sâ ndo: bó nde né mbaá faá bò nyam ké ya dueé no kuú mbi njií. ¹³ Gèr mé bó né bò nuàr feh doô, Càṅ bó sòn sâ gwòm cu nde né mé núr gèr ndo. Bó vógó-temé bòn kwa seér yeé mé veèn, bó né mé njéh cie ñagá le. Mo bó né doó, bí bó né yáb yieé bilí, mè tueé bí, né ñjèh fegùli.

Yo bó taré seér cu né mé nyeén boòn hèllè lòù. ¹⁴ Njolo boòn le lom né yoòr bò véh nùàr. Bó né mene te núlu jelág soó, bó hómó bèh. Nuaá mé bó ñene, à te ceér Càṅe taré nyégé ṅgwéh doón, bó bele weh bú, bó yíi njií te veên. Cu doón, temé boòn né lom te kàgàlòṅe. Yeé baá ménâ, Càṅ ye, nyí bó duagá soṃ nde né mé gèr ndo. ¹⁵ Bó né ceér seèn kwaá loó gií, bó sabé bele seér ceér dé hiín, bó né faá Balam ṅunà Bosôr no boó: sâ Balam lo te veéne jím yilá naâ mé yìè kàgàlòṅ. ¹⁶ Càṅ lo naâ bú nde: vuomndeè nde tueé bú sòn beè faá nùàr no, ye te à geé mé ceér kùlù sâ.

¹⁷ Bò fèh-nyeén bò mé mè la naâ bí tueé hèllè né bò bèlè-nùàr bò. Bó den né faá nduùn mé nòmò teèn sam no. Bó den cu né faá vùlù nuù no mé fu né mé njéh kobó jógó ndeé, nu teèn sam. Càṅ ye, kwá noón, bó bò mgbátág cibi nde né beè nyí kwaré ndo. ¹⁸ Bó né bò cùr ṅòr yie punó go; bó ke né njií mé né bò nùàr yoòr yilá, bó njebá yila teèn, te bó bele kwa bò nùàr. Bòó mé lé naâ te bòn bò macùr sâ mvelé yuo, sé yeé ṅgwéé cu ménâ, bó die yila cu teèn. ¹⁹ Bó né bò nùàr tueé ye bó a: mo bí den beè beèh, bí né mé feh bií ma. Á sâ, bó bò njèh bò hèllè toò né taré kwer veên ndo. Lòù sam, nùà kàn né kwer beè njií mé né felè seèn cer.

²⁰ Mo nuaré déi naá gií mé feh seèn ṅené kóó, ye Yeésò *Kristò Fehtoò beèh né Yìli nùàr, mo à naâ te veéne mvelé yuo, à yila ndeé ká beè Yeésò, jomo sâ mo à den cuù, à nde cu te veên teré yilá, sâ veên seèn bú dé jomò hèllè nde né dé toò ṅaá yógó, te weh bú seé. ²¹ Gèh dé mé nùàr nde gi né ceér dilí kwa, te à yuo kwaá lo cu ndéb Càṅ sâ, huom kela né mé à sé lo

ṅéné kó ná ṅgwèh ye né ceér dé dilí. ²² Sâ doón tueé né ye, kàn déi tueé né gècèn. Kàn sâ né tueé ye: Tíéb mé boór naâ sònò tieé soṃ, à baá cu nagá. ṅguiánj mé bó naâ kènê kou soṃ, baá cu tuob teré ndo ma.»

3

*Cuù Yeésò *Kristò*

¹ Bò mbeí mò, mè bí hèn nyagá baá mvù mò dé jomò. Te bò mvù mò fà doón, mè ferré den né bò njií mé bí lé naá gií ṅgwéé. Mè ye te bí den beh làn, bí né bó munó nyegé. ² Mè ye te ṅòr mé bò *sòn-Càṅ bò lo naá gií léi toò tueé doón, lè bií gi cú; te bò ndéb mé Fehtoò beèh Yìli nùàr lé tueé keéh naâ bí sònò bò mbònj tebê, lè bií gi cú ndo.

³ Bí jògò kó nées bú hèn ye: bí kóó ye, mo wónj nde aá gií, bò nuaré déi ndeé né lètené bií yuo kelâ, dé kàn nde né njií mé ṅaá né lè seèn boó; bó nde né bí selé, ⁴ bó ye bí a: ṅgwééh Kristò ye nyí baá cuù mà! Á, heèh wee? ṅgwééh bèh lo mé bò tele beèh lo kuú gií, njèh doón nées den ka faá wónj lo duoóm naâ mà.»

⁵ Sâ bò hèllè bò berónj lom né mé be boòn gwaán ṅagá ye: lo baá dàb wa, Càṅ lo vùlù mé tàbè sií naâ mé ṅòr, à lo tàbè sií naâ mé nòmò ndo, wa jomo sâ à lo naâ tàbè bò nòmò hihiné geé kwaá ma. Bó dé sâ mùnò ṅgwééh. ⁶ Sâ mé nòmò cèn sâ Càṅ lo wónj dé cuùm kum soóm naâ mé njéh. Nòmò dueé yeé baá naṅ, wónj dé léi toò hèllè dùà mbíb. ⁷ Vùlù bò tàbè dé jomò hèn ter njebá den cu né mé ṅòr cèn sâ, te we ndeé ṅgie soṃ bó lòù. Càṅ ye, kwá bó den; loù mé nyí nde né ju bò jéré-temé bò tená, nyí nde né bó tuar

ngie njií, nyí nyoló sòm bò jéré-temé bò ndo.

⁸ Bò mbeí mò, bí kóo ye, beè Nùà Dueè, cieé cén né faá nyèrà kám nɔ, nyèrà kám né faá cieé cén ndo. ⁹ Mo Nùà Dueè ye nyí nde né njií sâ bɔ́, sâ à bú bɔ́ nde né ka nág ménâ. Bò déi né munó ye, à wágá wá ndé ngwêh. Mè tueé bí, à ngágá ndé ngwéh, à bí yolo den né lòu. À gwàn bèh dé nuaré déi leér le, né mene neì. À gwaán seér né mé nùà kàn né feh seèn yueé fɔ́n, te à yili sòm bú.

¹⁰ Mé cieé Nùà Dueè, Nùà Dueè kar waà nde né faá nùà yìb nɔ. Lòu sâ, bèmè nde né to taré, vulú nde né nyueé leér, we nde né ké te vulú die, njèh dɔ́n ngie yuo, tàbè mé bò njèh teèn dɔ́n nde gi né ngie yuo ndo. ¹¹ Bò nùà mò, mɔ Càṅ njèh dɔ́n calé sòm nde né faá bèh mân, sâ dene biì den nde né gèh dé heè wa? Bí kè nyégé bagasé, te bí den lom nyennésé, te ñené yuo kela yoèr biì, ye bí né yoèr Càṅ mege ndeé ma. ¹² Bí njolo kè mé cieé Fehtoò beèh, bí né seé bɔ́, te à cuù ye. Lòu sâ, vulú nde né tuar yilá ndeé, bò njèh teèn dɔ́n laga nde gi tuar. ¹³ Né faá Càṅ lo tueé kwaá naà nɔ, ye te vulú dé feé mé tàbè dé feé yuo kela nyegé kóo, bò njèh didilí cer teèn. Béh hèn kela den né cí!

¹⁴ Sâ bò nùà mò, cu mé bí né cieé sâ teèn kela hèn, bí lègè lòm faá bí lege aá nɔ, te bí ndeè yuo gi njolò Càṅ kóbè sâ mé veèn yoèr sam, còṅ die lètenè biì, bí bò Càṅ. ¹⁵ Bí kóo ye, sèṅ mé Fehtoò beèh Yeésò *Kristò né kwaá doò gam né kóo, te bí ndeè nde ye yili yuo. Pól nùà yíé-temé beèh lé naá giì bí ménâ te bò mvù seène nyagá njií ndo. Càṅ lé bú kógòn sâ haá naá kóo. ¹⁶ Cu mé à né felé ngòr hèn nyagá dɔ́n à tueé gi né faá bèh

mân. Te bò mvù seèn mé à nyagá gi né kóo, bò beré déi né lom taré dé gècèn. Bò cùr mé temé kuú sé yeé ngwé kòmò cú, bó lugó keéh njií kwòm bèh hiín, bó ferré yí seér nyeén, faá bó bɔ́ yeé mé bò beré déi te mvù Càṅe nɔ. Kwá-re nɔ́n ndo, bó mé njéh tulu su né ju yoèr!

¹⁷ Dé biì bò mbeí mò, bí baá gi mé njéh tieè, bí dèn á dene kòr, te veèn bò jéré-temé bò bí jìn cú, te bó bí te bèh denè biì kòrò sòm cú ndo. ¹⁸ Sâ bí bó lòm tég, te húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò Kristò yam sie bí beè, bí ko ñeí cu bú dé kóo. Yilì nùàr né lom bú. Kùsèm, *sùsùm seèn a, ká ndé wón dɔ́n, yuoò lan, nde tóg dé nyèrà mé nyèrà. È môn!

Mvù Jân dé toò jògò

Ngòr mé lé naâ nùàr ñaá

¹ Béh bí hên nyagá njií kuú né felè ngòr mé né yòñ haá. Mé wónj lo nde duoóm, sâ à lo dé seèn baá gi teèn. À lé naâ tieè beèh ngulí yilá, béh lé naâ bú ñené ndo. Né ka môn jég, béh lé naá giú bú mé njolo ñené, béh lé naâ bú mé be kema ndo. ² Yòñ sâ yeé waà baá ká lètenè beèh, à ñené ñagá bèsonè, béh ñene ye bú mé njolo. Béh hên jue den né bí cí. Né yòñ tètàgà mé lo naâ ké kwarè Tele seèn doó, à lé naâ njolò beèh ñené yuo kelâ. ³ Njií mé béh lé naâ ñené, mé béh lé naâ ñgweé sâ, béh hên tueé keéh né bí cí, te béh bí te bilí gi teèn bècènè. Dé beèh, béh bò Tele mé Nuna seèn Yeésò *Kristò te bilí gi aá kèn. Béh ye te béh bí doónj te bilí gi ménâ ndo. ⁴ Béh bí mân nyagá kuú né ye te temé beèh die lè, béh samé gi mé gùm mene.

Nagâ Càn

⁵ Béh hên tueé keéh né bí hueh Yeésò Kristò: wa Càn né lom ñagásé tâñ ma. À mé bèh cibi déi yoòr teèn sam gùm doónj. ⁶ Mò béh tueé né ye, béh baá yoòr Càn teé ndeé, mé béh né te cibi go den, sâ béh tueé né nyeén, seé beèh te ceér gècèn sam. ⁷ Á, mò béh go né bèh ñagá faá Càn nùà ñèh né bèh ñagá no, sâ tueé né ye béh bí né gi bècènè teé bilí; sâ tueé cu né ye, húóm Nuna seèn Yeésò Kristò né béh veèn yoòr yaga som giú ndo.

⁸ Mò béh ye, béh mé veèn déi yoòr sam, sâ béh bele den cu né feh beèh mé be beèh, béh mé gècèn yoòr sam. ⁹ Nuaá mé né dé seèn bò veèn seèn cie lòu tueé som seér, sâ Càn nde né bú bò veèn

seèn doónj kulú som giú, à *sené nyegé bú ndo. Lòu sam, Càn né lom dilisé, à boó lom yeé jéjég faá à lé naâ tueé kwaá no. ¹⁰ Mò béh ye béh bò vevenê bò sam, sâ béh mé ngòr seèn lè sam, béh yoòr seèn Nùà ñèh horó kwaá seér né nyeén.

2

*Kristò nùà gàm beèh.

¹ Bò huaán mò, mè bí mvù hên nyagá njií kuú né ye te bí veèn bó cú. Ye mò lètenè bìi nuaré déi né mene veèn boó, te à ko ye, béh né mé nùà gàm beèh ké beè Tele beèh teèn ma; né Yeésò Kristò nùà dilí. ² À lé naâ feh seèn te cio mé yìè veèn beèh semé njií, te Càn nde ye béh veèn yoòr kulú som. Lélánj dé beèh mé huún jí lòm ñgweh, né dé bò nùàr *wónj doónj ndo.

³ Mò béh né sòn Càn ñgweé, béh nde né teèn ñené koó ye béh né Càn koó. ⁴ Mò nuaré déi ye nyí né Càn koó, mé à sòn Càn jòlò ñgweh, sâ né nùà nyeèn, à mé gècèn yoòr sam. ⁵ Nuaá mé né dé seèn ngòr Càn jolo, gwaán seér né Càn mé gècèn mene koó. Béh ñene ko yeé mé ñèh ndo, ye béh né yoòr Càn nyogó ndeé. ⁶ Nuaá mé ye nyí nyogó den aá dé nyí yoòr Càn, sâ ko bú a, gò lòm ká nág faá Yeésò lé goó naá no.

Ngòr dé cuùm mé né den feésé

⁷ Bò mbeí mò, ngòr mé mè nyagá né hên ñèh feé beè bìi sam; né ngòr cuùm mé bí lé naá giú ké bèh duoóm ñgweé. Ngòr sâ bí lé naá giú bú gwaán ndo. ⁸ Ngòr sâ né mene dé cuùm, mé ñèh mene né feésé. Mè bí hên nyagá né cí. Gècèn seèn né yoòr Yeésò Kristò ñené ñagá; né lè dene bìi ñené yuo kelâ ménâ ndo. Lòu sam, cibi baá ñellé yuo, ñagá baá seér koó baá; né ñagá nùà ñèh.

⁹ Nuaá mé ye nyí né bèh ñagâ, mé à né mbeí bunó ðóñ tueé né nyeén, à née den ka bèh cibi ye. ¹⁰ Nuaá mé né bò mbaábɔn gwaán, né seér bèh ñagâ kóó. Dé seèn, ndògò njií mé nùàr nde né teèn ceén die bú yoòr sam. ¹¹ Dé nuaá mé né bò mbaábɔn bunó, môn sam; à dé seèn né te cibi, à né teèn gɔ yɔñ, cibi cib aá bú njolo, à lè mè kó cú.

¹² Bò huaán mò, Càn bí bò veèn bií fɔ som gi aá kèn, né felè yilí Yeésò; mè bí hèn nyagá kuú né dé cí. ¹³ Mé bí bò tele mò ndo, ñgweéh nuaá mé lo naá logô teèn, te wón nde ye duóm, bí né gi bú kóó mà; mè bí hèn nyagá njií né dé cí. Mé bí bò ndà mene, bí lé naá *Sátàn taré yɔgó; mè bí hèn nyagá njií né dé cí ndo.

¹⁴ Né cu mé bí bò huaán mò, bí né Càn Tele beéh kóó; mè bí nyagá njií né dé cí. Mé bí bò tele mò ndo, ñgweéh nuaá mé lo naá logô teèn, te wón nde ye duóm, bí né gi bú kóó mà; mè bí nyagá njií né dé cí. Mé bí bò ndà mene, bí né taré, bí né mé ngòr Càn lè, bí né Sátàn taré yɔgó; mè bí nyagá kuú né dé cí.

¹⁵ Bí té *wón gwàn, bí ngón bílí mé tò mò ñhèh wón mene, wanóñ nuaá mé né wón gwaán, dé seèn Tele beéh Càn gwàn kòmò ndé ñgwéh. ¹⁶ Bí kóó ye, bò ñhèh wón né mé ceér hihiné: tuaá veèn né bò nùàr lè li den; bó ñhèh wón ñéné téná bèh. Mò bó baá ngùlù wón yieé, bó né mé kàn lobo nyen le. Mè tueé bí, gèh dé sà yuo yeé beè wón; ndóg beè Tele beéh Càn yùò bèh. ¹⁷ Kwá-re noón ndo; wón hèllè baá gií, bò njií mé bò nùàr né gwaán sà baá nyoló ndeé. Nuaá mé bóó né faá Càn gwaán nê no, tètàgà le lom nde né kóó.

Nùà bònò *Kristò

¹⁸ Bò huaán mò, waá baá kèn! Bí lé naá gií ñgweé, ye mò wón

nde aá gií wa, nùà bònò Kristò ndeé né cu sà waá ma. Kènè bò bònò bó Kristò baá lom cie faá cí no bomó sue; bèh baá mé ñhèh ñéné kóó, ye hèn baá bèh ceré sà ndo. ¹⁹ Mé gècèn mene, bò sà bò lé yuoó naá ká lètenè beéh. Mé ñhèh mene bó lé dé beéh ná ñgwéh. Mò bó sé lo né bò dé beéh, bèh bó sé née kóó ye. Sà ðóñ bóó gi né te bèh ñene ñagá teèn, ye bò sà bò te bòn beéh sam bòn.

²⁰ Dé bií môn sam. Dé bií Kristò lé naá bí Cúcuí Ñagá yoòr nyeén kwaá gií, bí lé naá bú kwa; bí né gi bò ñhèh dé gècèn mé bú ñéné kóó.

²¹ Mò mè né mene bí mân nyagá, sà tueé ñgwéh ye bí née gècèn kó ñgwéh ye; né seér ye bí né gècèn kóó ma. Bí né gi kóó ndo, ye ngòr gècèn mé nyeén yoòr sam gùm ðóñ. ²² Á sà, nùà nyeèn né nei? Sà nùà nyeèn né nuaá mé ye Yeésò *Nùà Còñ sam. Nùà bú sà né nùà bònò *Kristò, à berón bílí né Huaán mé Tele mene. ²³ Né yeé môn, nuaá mé né Huaán berón, berón né mé Tele mene; mò à né Huaán gwaán, sà à gwaán né mé Tele mene ndo.

²⁴ Dé bií, bò njií mé bí lé ñgweé naá ké bèh duóm hèn, bí lèr kwá nyégé lè bií bagasé. Mò bò njií mé bí lé ñgweé naá ké bèh duóm doó né gi lè bií te be sà den den, sà bí bò Tele mé Huaán nyogó bílí né kóó. ²⁵ Sà ndéb mé Kristò lé kwa kwaá naá bèh tieè doó né yón tètàgà ndo.

²⁶ Mè bí nyagá kuú né felè bòó mé gwaán né bí beleè doó. ²⁷ Dé bií, bí kóó ye Kristò bí Cúcuí seèn yoòr nyeén kwaá gi aá kèn. Nuaré déi a, té bí njeré déi mbaá fèh kú cú, Cúcuí seèn né gi bí ñhèh ðóñ feh den, à feh lom né bò ñhèh gècèn gècèn ndo, à ngòr nyeèn déi teèn fèh yí kèh bèh. Bí nyògò dèn gí yoòr Kristò, faá Cúcuí Ñagá né bí feh den no.

28 Bò huaán mò, bí bò Kristò nyògò dèn lòu, te lòu mé à ndeè cuù, béh njeré déi nyàmè cú, te feguli ndeè béh toò seèn siè cú ndò. 29 Bí né gi kóó ye Kristò né lom dilísé. Sâ bí kó nyégé-re bagasé ndò, ye nuaá mé né njèh teèn bóó dilí yíi dóónj né ñunà Càn ma.

3

Bò ñunà Càn

1 Bí jògò ke ke gwaân mé Tele beèh Càn gwaán né béh kán ye! Ngweéh à béh yilá né bò ñuna seèn mà. Né bòn, béh né lom bò ñunà Càn. Bò *wónj bò dé bòn béh ñéné kó ngwéh; lòu sam, bó Tele beèh Càn nùà njèh kó ngwéh. 2 Bò mbeí mò, bí kóó ye, béh baá bò ñunà Càn. Gèh dene mé né béh kela sâ née bèsónè ñéné yùò kélá ngwéeh ye lòu. Mé njèh mene, béh né gi kóó ye: mò *Kristò ndeè ñagá yuo kelà baá, béh bú ñene nde né te be sâ, te béh den faá bú nò. 3 Sâ nuaá mé né ndèm yoòr Kristò mân kwaá njií dóónj, bú a, dèn lòm ñagásé faá Kristò né ñagásé ndò.

4 Nuaá mé né veèn kema dóónj sela né *sóú. Lòu sam, veèn né sóú selaà sâ. 5 Bí né gi kóó ye, Yeésò lé ká lè wónje nde kuú naâ bò nùàr veèn yoòr fò sòòm, wanóónj ndògò veèn déi lé yoòr seèn ná ngwèh gùm dóónj. 6 Sâ nuaá mé nyògò den né yoòr seèn dóónj, dé seèn veèn kè mà ndé cú. Nuaá mé né dé seèn veèn sela sóó, née Yeésò Kristò ñéné ngwéeh ye, sâ à bú kó ngwéh ndò.

7 Kúkùr bìi bò huaán mò, bí té gwàn mé nuaré déi bele bí! Bí kóó ye, nuaá mé né njèh bóó dilí dóónj, baá gi dilísé faá Yeésò Kristò né dilísé nò. 8 Nuaá mé né dé seèn mé veèn kema ndeè den dóónj, né dé seèn nùà *Sátàn. Lòu sam,

Sátàn né yeé môn, à lé veèn bóó duóòm naâ ké bèh duóòm ndò. Ñunà Càn lé ká cie hèn nde kuú naâ bò seé Sátàn hèllè nyoló sòm.

9 Nuaá mé né ñunà Càn dóónj, dé seèn veèn selà ndé cú; dé seèn Càn baá Tele seèn kóó, à veèn déi bó kòmò ndé cú, à dé seèn yoòr baá seér mé kèkèné dé Càn. 10 Mò nùàr baá ñunà Càn, bó nde né bú ñené kóó, bó nde né bò dé Sátàn ñené kóó ndò: bòó mé njèh teèn bó dilí yí ngwéh, mé bò mbaábòn gwàn ngwéh dóónj, dé bòn bò ñunà Càn sam.

Gwaân lètenè bìi

11 Bí lé naâ ngòr hèn ké bèh duóòm ngweé gií, ye béh gwàn kú lètenè beèh gwaàn. 12 Mò né mân, sâ béh té faá Kaín nò dèn; né nùà Sátàn. À lé naâ ìim seèn wulá. À lé ìim wulá naâ mé ñgei wee? Ngweéh sâ lé naâ mé dògòti seé bòn mà. Seé dé seèn lé naâ veénsé; seé dé ìim dilísé. À lé ìim wulá naâ mé njèh.

13 Bò nùàr mò, mò *wónj baá mene bí bunó, bí té lòu géi sér. 14 Béh dé beèh te cio sam cuú, béh baá seér te yòñe. Béh né gi ménà kóó nyégé; lòu sam, béh né bò mbeí beèh mé temé cén gwaán. Nuaá mé mbeí mé temé cén gwàn ngwéh née dé seèn te cio ye. 15 Nuaá mé né mbeí lè sie kwaá dóónj né nùà wulá-nùàr. Bí né gi kóó ye nùà wulá-nùàr dé seèn mé yòñ tètàgà yoòr sam.

16 Dé Yeésò *Kristò né hiín; à gwaán lom né dé seèn nùàr mé temé cén, à lé cio beèh hèn ña weh kuú naâ dé cí, béh ceér nùàr gwaân ñene kò né teèn sâ. Mò né mân, béh kè wèh teèn, te béh kuú felè bò mbeí beèh ménà ndò. 17 Wanóónj hèn mò nuaré déi né mé ngúlú beè, mbeí mé njèh sam, à mbeí jere kó ngwéh, sâ à né mé temé Càn lè wa? 18 Bò huaán mò,

béh bí té lòm nùàr mé lélán sòn mbaá gwàn nágá dèn, béh gwàn gí nùàr mé temé beèh mene, mé seé beèh mene dɔ́ɔ́n.

¹⁹ Mɔ́ béh né bò mbeí beèh mân gwaán, béh nde né teèn ñené kɔ́ɔ́ ye béh né bò huaán gècèn, sâ temé beèh nde né lè toò Càn die ndɔ́. ²⁰ Á, mɔ́ càn né béh lè mé njeré déi tené, sâ mé njéh mene, béh ká toò Càn ndé ndé cù wa? Ngweéh Càn nùà njèh né temé beèh ñené yɔ́ɔ́ mà. Mè tueé bí, njèh dɔ́ɔ́n né gi njolò Càn.

²¹ Bò mbeí mò, mɔ́ càn béh lè téné ngwéh, sâ béh nde né njeré déi toò seèn nyamé wa? ²² Béh né bú njèh dɔ́ɔ́n bieé, à nde né béh haá, ye béh né ndéb nyí jolo, wa béh boó né njií mé né nyí yoòr huóóm ma. ²³ Ndéb sâ né mân: Càn ye, kwá ní lòm temé cén yoòr Nuna nyí Yeésò Kristò, wa bí né lètenè bìi gwaán kuú ndɔ́ ma, te den faá à lé naá gií tueé kwaá nɔ́. ²⁴ Nuaá mé né sòn Càn ménâ jolo dɔ́ɔ́n, dé seèn nyɔ́ɔ́ den né yoòr Càn; sâ Càn né bú yoòr teèn ndɔ́. Mɔ́ béh bò Càn né kɔ́ɔ́, béh ngweé kɔ́ né mé Cúcuí seèn yoòr beèh. Càn lé béh ménâ haá naá kɔ́ɔ́.

4

Cúcuí dé Càn mé cúcuí nùàr bìnò seèn

¹ Bò mbeí mò, mɔ́ nuaré déi waà, né njeré déi kwarè bìi tueé den, wa nyí tueé né mé terreb Cúcuí Nagá, bí té mbaá gwàn ní, bí kwé sër bú lòu. Mɔ́ à bí tueé né mé terreb Cúcuí dé Càn, bí nde né teèn ñené kɔ́ɔ́. Wancɔ́n bò *sòn-Càn bò dé nyenyenê baá *wɔ́n beè ñab sie. ² Mɔ́ né Cúcuí dé Càn, bí nde né bú dé seèn ñené kɔ́ɔ́: nuaá mé né bèsonè tueé ñagá, wa né gècèn, Yeésò Kristò lé naá nùàr ñaá ma, nuaá mé né ménâ tueé dɔ́ɔ́n, tueé né mé Cúcuí dé Càn sâ.

³ Nuaá mé né dé seèn Yeésò lòu ngɔ́n seér dɔ́ɔ́n, mé Cúcuí dé Càn lè sam; lè seèn né seér cúcuí nùàr bìnò Kristò. Bí lé naá gií ménâ ngweé, ye à baá ndeé. Hèn baá bú sâ, kènê à baá gií ká te wɔ́n.

⁴ Mé njéh mene, bò huaán mò, bí baá gi dé bìi bò dé Càn; bí né bò sâ bò taré yɔ́ɔ́. Cúcuí Càn baá gi bí yoòr; taré kela né bú mé cúcuí bò wɔ́n bò hèllè. ⁵ Bò sòn-Càn bò dé nyenyenê sâ né dé boòn bò wɔ́n bò; bó tueé né njií mé wɔ́n gwaán nê, wɔ́n sòn boòn ngweé né dé cí. ⁶ Dé beèh môn sam, béh né dé beèh bò ñunà Càn. Nuaá mé né Càn kɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́n né gi dé seèn sòn beèh ngweé. Nuaá mé ñunà Càn sam né sòn beèh lòu ñgeén seér. Béh nùà Cúcuí gècèn mé nùà cúcuí dé nyeèn ñene kɔ́ yeé mé njéh sâ.

Càn né lélán gwaân

⁷ Bò mbeí mò, béh gwàn kú lètenè beèh gwaán. Lòu sam, gwaân yuo yeé beè Càn. Nuaá mé né nùàr mé temé cén gwaán dɔ́ɔ́n né ñunà Càn, sâ nùà sâ né Càn kɔ́ɔ́ ndɔ́. ⁸ Nuaá mé dé seèn nùàr gwàn ngwéh, Càn kó ngwéh. Lòu sam, gum Càn nùà njèh né gwaân sâ kɔ́ɔ́. ⁹ Á né lom béh mé temé seèn mene gwaán; à lé naá gɔ́ndɔ́n Nuna seèn ká te wɔ́n temá njií, ye te béh kwa yòɔ́ mé bú. À béh gwaân seèn bèsonè feh keéh né mé njéh.

¹⁰ Gwaân sâ túé ngwéh ye béh né Càn gwaán komo; Càn nùà njèh gwaán seér né béh kɔ́ɔ́; à lé naá Nuna seèn ká lè wɔ́n felè beèh temá njií, à semé bú felè beèh, te à kulu som gi béh veèn yoòr mé njéh.

¹¹ Bò mbeí mò, mɔ́ Càn né béh mân gwaán, sâ béh gwàn kú dèn lètenè beèh môn ndɔ́. ¹² Wancɔ́n nuaá mé lé naá Càn mé njolo ñené

teèn sam. Mé njéh mene, mo béh né lètenè beèh mân gwaán kuú, sâ à né lè beèh teèn; sâ gwaán seèn nde né yoòr beèh jegé yuo kelâ.

¹³ Càṅ né béh Cúcuí seèn haá. Béh ṅene ko yeé mé njéh, ye béh né yoòr Càṅ nyogó den; ye à nyogó den né yoòr beèh ndo. ¹⁴ Béh lé naá giú mé njolo beèh ṅené, ye Càṅ Tele beèh lé naá Nuna seèn ká te wóṅe temá njií, te *wóṅe yili yuo mé bú. Béh né gi nùàr dɔ́ṅṅe ménâ tueé bele. ¹⁵ Nuaá mé né bèsòné tueé ṅagá, ye bò nùàr a, Yeésò né Nuna Càṅ dɔ́ṅṅe, nyogó den né yoòr Càṅ; sâ Càṅ né yoòr seèn nyogó den ndo. ¹⁶ Gèh gwaán mé Càṅ né béh gwaán hèn, béh né gi dé beèh yoòr beèh ṅweé kɔ́, béh né lom temé teèn tég kwaá njií. Lòu sam, gùm Càṅ nùà njèh né gwaán sâ. Nuaá mé né mbei cu dɔ́ṅṅe gwaán, nyogó den né yoòr Càṅ, sâ Càṅ né yoòr seèn nyogó den ndo.

¹⁷ Mo béh né mé gwaán lè deí, sâ lòu téná-juú béh dé beèh njeré déi nyàmè ndé cú. Lòu sam, gèh dé mé Yeésò nê, béh né ká te wóṅe môn ndo. ¹⁸ Mo nùàr né mé gwaán lè, à njeré déi vèh ndé cú; gwaán mé né lè seèn doò nde né veéh kwogó som. Lòu sam, mo veéh né nùàr sie, sâ ndòn seèn weh né bú seé kɔ́, ye bú a, wò nde né gèr ṅené ma. À sé yeé baá-re ménâ veéh, gwaán Càṅ mé né bú yoòr doò mbierré yuo ndo.

¹⁹ Dé beèh, gwaán Càṅ né gi béh lè. Lòu sam, à lé naá giú béh gwaán, te béh nde ye bú gwaán. ²⁰ Mo nuaré déi ye nyí né Càṅ gwaán, mé à né mbei seèn lòu bunó seér, sâ nùà sâ né lom nùà nyeèn, wancɔ́ṅ à mbei mé né njolò seèn gwàn kòmò ṅweéh, sé tagá Càṅ mé à mé njolo ṅené bèh wa? ²¹ Ndéh hèn Yeésò *Kristò tueé né mé sòn seèn ye: ko nuaá

mé né Càṅ gwaán dɔ́ṅṅe, gwaán mbei seèn ndo, sâ ye.

5

**Wóṅe yogó*

¹ Nuaá mé né temé kwaá njií, ye *Nua Còṅ né Yeésò, dɔ́ṅṅe né ṅuna Càṅ. Sâ nuaá mé né Tele gwaán, nde né mé bò ṅuna seèn mene gwaán bilí ndo. ² Mo béh né Càṅ gwaán, mo béh né *sóú seèn jolo, béh nde né teèn ṅené kɔ́, ye sâ béh né bò ṅuna Càṅ gwaán. ³ Mo béh né Càṅ gwaán, sâ béh né sóú seèn jolo. Sóú sâ tétán yúlá ṅweéh ndo. ⁴ Lòu sam, béh né bò ṅuna seèn; nuaá mé né ṅuna Càṅ dɔ́ṅṅe, né yeé wóṅe yogó. Béh wóṅe yogó né mé temé beèh yoòr Yeésò tég kwaá njií. ⁵ Neí wóṅe yogó nde né kɔ́ wa? Mè tueé bí, gi cegé né nuaá mé né temé yoòr Yeésò kwaá njií, ye Nuna Càṅ né bú.

Bò njií mé tueé né sòn Yeésò

**Kristò*

⁶ Yeésò Kristò nùà njèh lé naá ká te wóṅe waá; bó kou bú nòmò; à lé naá kuú, húóm seèn ber. Lé dé lélan nòmò ná cége ṅweéh, lé naá mé nòmò bô húóm mene. Cúcuí ṅagá tueé né ménâ ndo, ye né lom gècèn. Nua gècèn né cu Cúcuí sâ ndo. ⁷ Bò njií mé né gi sòn Kristò tueé né tagár: ⁸ Cúcuí né ménâ tueé, nòmò bô húóm tueé cu né ménâ ndo. Bò njèh tagár hèn tueé gi né mé sòn cèn dɔ́ṅṅe. ⁹ Béh né gi kɔ́ ye bò nùàr né yeé béh njeré déi tueé, béh ṅweé sòn bɔ́ṅṅe, sé tagá sòn dé Càṅ wa? Bí kékɔ́ ye kela né sòn dé Càṅ mé dé bò nùàr. Dé Càṅ, à tueé né felè Nuna seèn nùà njèh. ¹⁰ Sâ nuaá mé né temé cèn yoòr Nuna Càṅ kwaá njií dɔ́ṅṅe, nde né yoòr seèn ṅweé kɔ́, ye né gècèn. Nuaá mé temé yoòr Càṅ kwá ní ṅweéh dɔ́ṅṅe, sie né Càṅ nyeèn ndo; wancɔ́ṅ

Càn nùà njèh né mene mé sòn seèn felè Nuna seèn tueé ñagá, nùà hèllè seèn temé teèn kwá nji ñgwéh nɔ. ¹¹ Bèh hèn tueé né sòn Yeésò sâ, ye Càn béh yòn tètàgà haá baá kèn; wa yòn sâ yuo yeé beè Nuna seèn ma. ¹² Sâ nuaá mé né beè Nuna seèn dɔɔñ né mé yòn sâ yoòr. Nuaá mé beè Nuna Càn dèn ñgwéh, dé seèn mé yòn sâ yoòr sam.

Yòn tètàgà

¹³ Bí bòó mé né gi ndèm lè yilí Nuna Càn kwaá nji dɔɔñ, mè hèn nyagá nji né mé bí, te bí kɔ nyegé ye bí baá mé yòn tètàgà teèn ma.

¹⁴ Béh njeré déi toò Càn nyàmè cú. Béh né gi bagasé kɔó nyegé, ye mɔ béh né bú njeré déi te sòn seène dua yií wa, à nde né sòn beèh ñgweé ma. ¹⁵ Mɔ béh né gi mân kɔó nyegé, ye à né yeé sòn beèh ñgweé, sâ béh kɔ gi aá kèn ye béh kwa baá nji sâ ndɔ.

¹⁶ Mɔ nuaré déi ñene mbeí sela baá veèn mé nùàr te cio tulu yí ñgwéh, bú a, dùà lòm Càn felè mbeí hèllè tég; Càn nde né mbeí sâ yilí sɔm. Njèh cén, kɔ né ka veèn mé nùàr te cio tulu yí ñgwéh sâ ndɔ. Veèn déi né teèn, né yeé nùàr te cio tulu yií. Mè túé ñgwéh ye hí dùà Càn te gèh bú sâ. ¹⁷ Bò seé vevenê né ñgún; dɔɔñ né gi núlú. Njèh cén, bò déi nùàr mé njéh kú ndé ñgwéh.

¹⁸ Béh né gi kɔó ye, mɔ nùàr né ñuna Càn, à mé veèn bó dèn ndé cú. Nuna Càn né bú cií nyegé, *Sátàn bú dé seèn cór ndé ñgwéh.

¹⁹ Béh né gi kɔó ye, béh né dé beèh bò dé Càn, wa *wɔñ né dé seèn beè Sátàn.

²⁰ Béh né gi kɔó ye, Nuna Càn lé naá ká yoòr beèh waá, à lé naá béh feh komo lɔgó, te béh ñene kɔ Càn gècèn mé njéh. Béh yoòr Càn gècèn sâ nyɔgó den né mé Nuna

seèn Yeésò Kristò. Càn dé gècèn gi lom né bú; yòn tètàgà né lom bú ndɔ.

²¹ Bò huaán mò, bí gè lòm mé ceér cècàn nɔɔñ.

Mvù Jân dé fà

Bèh bieê

¹ Né mè nùà koô gwà Càṅ nyagá né wò kóó. Mè né wò bieé dé vèh, mè né bò ṅuna yeè bieé ndó. Càṅ lé balé soóm naâ wò kóó; mè né wò mé gècèn mene gwaán. Mè jí lòm ṅgwéh, bòó mé né ṅòr gècèn kóó dɔ́ṅ né gi wò gwaán ndó. ² Lòu sam, béh né mé ṅòr gècèn yoòr; ṅòr gècèn sâ le den nde né yoòr beèh dé ndeèr.

³ Béh bòó mé né ceér gècèn bele, mé né lètenè beèh gwaán kuú dɔ́ṅ, Càṅ Tele beèh bò ṅuna seèn Yeésò *Kristò nde né béh kulú, bó nde né béh jere kóó, bó nde né béh dólè haá ndó.

Gècèn bô gwaán

⁴ Lé naá loóm mè yoòr mé gècèn mene nɔ́ré huóóm. Lòu sam, mè lé naâ bò huaán yeè déi te ceér gècèn kwa, bó bele lom né faá Tele beèh né béh soḡó nɔ. ⁵ Teèn sâ, mè né wò boṅ, dé vèh, béh gwàn kú dèn ká lètenè beèh gwaán. Ndéb bú hèn dé feê sam, né den ka ndéb mé béh bí lé naá gii ké bèh duóóm ṅgweé doò, mè wò hèn nyagá njii cu né cí. ⁶ Mò béh né lètenè beèh gwaán kuú, sâ béh né sòn seèn jolo. Càṅ lé naá gii ménâ sóú kwaá, ye bí gwàn kú bèh lètenè bìi gwaán. Bí lé naá gii ké bèh duóóm ṅgweé ndó.

⁷ Mè lòu túé ṅgwéh, bò nyeén bò ṅab sie aá *wóṅ beè; bó né lom beróṅ, ye Yeésò Kristò lé nùàr ṅá ná ṅgwéh. Mè tueé bí ndó, nuaá mé né mân tueé dɔ́ṅ né nùà nyeên, né nùà bònò *Kristò sâ. ⁸ Bí kóḡón lòm beè bònò dé gècèn, te sàḡa seê bìi ndeè mbaá vù lè cú, bí ndeè bú kwa gi mé gùm mene.

⁹ Nuaá mé né ṅòr felè Kristò ṅgeén, né seér dé hiín sagá yíi dɔ́ṅ, dé seèn beè Càṅ sam; beè Càṅ bò ṅuna seèn né seér nuaá mé né yeè ndéb Kristò jolo. ¹⁰ Mè tueé bí, mò nuaré déi waà ké yoòr bìi, à ndéb Yeésò Kristò fèh ṅgwéh, bí té bú gwò yí kék, bí lím bílí bú mé dé bieê mene dɔ́ṅ. ¹¹ Lòu sam, nuaá mé né gèh bò sâ bò bieé, né gèh veèn mé bó né bɔ́ó sâ lòu seèn. Sâ be seèn né teèn ndó.

Bèh cerê

¹² Mè né lom mé ṅòr lè ṅgún. Njèh cén, mè bí lòu nyàḡà ndé ṅgwéh, mè gwaán kela né ké yoòr bìi mé feh mò yoṅ ndeè, te béh bí tueé kɔ mé sòn, béh samé gi mé gùm mene.

¹³ Bò ṅuna bei yeè mé Càṅ lé balé soóm naâ hèn ye bíé kék wò.

Mvù Jân dé tagâr

Bèh bieê

¹ Né mè nùà koò gwà Càṅ nyagá né wò koó. Yíé-temé mò Gayûs, mè né wò bieé. Mè né wò mé gècèn mene gwaán.

² Mbeí mò, mè né lom gwaán ye njèh dɔ́ɔṅ a, yùò húóm gi beè yeè lòu, wò té bán ndɔ. Dé ceér Càṅ beleè, mè né gi bagasé koó nyegé ye càṅ wò lè téné ndé ṅgwéh.

³ Mè né lom mé vógó-temé felè yeè dé gècèn. Lòu sam, bò Yeésò bò lé naâ waâ, bó keí huóm wò toò mò, bó ye mè a, gècèn yeè né yieé, wa wò né ceér gècèn bele huóm ma. ⁴ Mè túé kó cú mbeí mò, kènè bèh nóré-temé mò dɔ́ɔṅ baá lom bèh mé bò huaán mò né gi ceér gècèn teèn bele huóm hên.

Gayûs nùà gècèn

⁵ Mbeí mò, kóo ye mé nyí né bò Yeésò bò mé gècèn mene gam sâ, nyí bóó yíí né teèn ma. Wò né mé bò dé kìn mene gam bilí ndɔ. ⁶ Bó né yeé ká te bòn beèh waâ, bó né yilí yeè teèn keí huóm, ye wò né lom bó gwaán dé gècèn. Kúkùr yeè, gàm dèn ká bó mé temé Càṅ lè ménâ, te bó go nde den mé gò bòn tetò. ⁷ Bó lé yuoó baá gò kèn, ye bó nde aá bèh seé dé *Kristò, bó gwàn bèh njeré déi beè bò Càṅ-kó bò kemaà ndɔ. ⁸ Sâ kò béh gàm gèh bò sâ bò koó, te béh bó dɔ́ɔṅ yíí gi be te seé gècènè.

Dìòteréfè bô Dèmeteriyù

⁹ Mè lé naâ huaán mvù déi mân te bòn bìi nyagá njií. Njèh cén, Dìòteréfè mé gwaán né felè bòn deèn, né yeé ṅòr mò doó si njií. ¹⁰ Bú a, kwá-re seèn nɔ́ɔṅ ndɔ, mè baá ndeé. Mo mè waà baá, bò veèn mé à lé bóó gií naâ dɔ́ɔṅ,

mè nde gi né cie salé sòm; bò ṅòr jejelâ, mé bò nyeén seèn yoòr beèh dɔ́ɔṅ, mè nde gi né lòu sâ salé sòm. Dé sâ gi cégé ṅgwéh; bò Yeésò bò mé waà né kìn ké sâ dɔ́ɔṅ, à bó gwàn bèh. Bò loó bò ye te bó sie nyegé mene bó, à né bó yíín ndɔ. Né mene te bòn bò Càṅ bò, à né bó teèn kwogó sòm bele ndɔ.

¹¹ Mbeí mò, té dé yeè gule bò vevenè bò bèlè, bèlè sér gule nùà bagaà. Nuaá mé né bagaà bóó, né ṅunâ Càṅ koó; nuaá mé né yeé dé seèn veèn kema dɔ́ɔṅ née mé Càṅ njolò sam ye.

¹² Dé Dèmeteriyù, nùàr dɔ́ɔṅ né seé seèn keí laré. Gècèn né sòn seèn ménâ tueé; béh tueé taré né sòn seèn ménâ ndɔ. Wò né gi koó ye béh tueé yeé gècèn; béh tueé né gècèn sâ.

Bèh cerê

¹³ Mè né lom mé ṅòr lè ṅún mbaá; mé njèh mene mè wò lòu nyàgà ndé ṅgwéh. ¹⁴ Mè gwaán kela né ké yoòr yeè mé feh mò ndeé. Nde né toò hên, te bélo tueé kò mé sòn; huóm kela né cí.

¹⁵ Kùsèm, dèn mé dolé. Bò mbeí yeè ye bíé kèh wò. Bíé kèh bò mbeí beèh ké sâ cécéné cécéné dɔ́ɔṅ ndɔ.

Mvù Jûde

Bèh bieé

¹ Né mè Jûde, nùà seê Yeésò *Kristò; mè né òm Jâk. Mè nyagá njií né mé bí bòó mé temé Càn né yoòr bìi, bí bòó mé Càn Tele beèh né bí yilá, à né bí beè Yeésò Kristò kurú kwaá ðóñ. ² Bú a, kó bí jere teèn; ðolè mé gwaân seèn a, yám siè bí beè.

Bò ngòr nyenyenê feh gɔɔ

(2 Piér 2:1-17)

³ Bò mbeí mò, mè lé tétég lege loóm naâ ye te mè nyagá njií bí mvù felè ceér mé béh bí ðóñ nde gi né teèn yili yuo. Mé njéh mene, kò mè bí nyagá seér mvù dé hèn, te toó nyegé bí toò, te bí lege njií ceér Càn ter. Né ceér dé kèi cèn mé à lé naâ mé bò dé seèn haá, ⁴ Wanoón bò jéré-temé bò ðèi baá lètenè bìi nabé yilá; fùgò Càn mé béh né dé lòu kuú den hèn, bó né bú lòu feré seér, bó né ceér teèn kwa keéh, te bó teré yilá kò te núlu. Bó yeé baá ménâ bòó, bó né Yeésò *Kristò gondoñ Nùà koò beèh cèn mé njéh gè jomo yalé si njií. Sâ Nùà Dueè né lom bú ndo. Kwá-re noón ndo mà, bó nde né gèr ñené, dàb mé mvù Càn luom kwaá gi aá kèn, ye bò sâ bò nde né ju ðie.

⁵ Mè kò né ye bí né gi bagasé kóó nyegé. Mé njéh mene, bí kwá mé kemá weh cu bí gèh dé mé Nùà Dueè lé yili soóm naâ ðàm bò huaán *Iserála te tàbè Ejiptò hèn ye. À lé naâ bó yili soóm; mé njéh mene à yeé ñene bò ðèi temé yoòr seèn kwá njí ngwéh, à wula soóm gi bó. ⁶ Lé naá cuù mé bò cili Càn ðèi ménâ ndo; bó yeé baá

mé feh boòn den, bó faá Càn lé tueé naâ nò ðèn cú, Càn lé naâ mé bó ké kundun te ndèndèn cibí mgbátág sie ndeé, à ferá lo bó te fògò lònje. Wa hèn bó bó née ka ké sâ jueé den ye. Càn ye, mo cieé ju tenâ ndeè waá baá, bó ju ðie ye dé tindoóg. ⁷ Lé naá cuù mé *Sòðòm bò *Gòmòr mé bò loó kukwarè ménâ ndo. Bó né be mé sár kwaá njií. Njií mé môn sam bèh, bó bòó seér cí. Yeé yògò baá, ngweéh Càn lé naâ bó we taré yoòr jege si, te nùàr kàn ngweé kwaá dé seèn tièè wa?

⁸ Mè tueé bí, bòó mé né lètenè bìi nabé yilá hèn, né ménâ bòó ndo; bó né ndòn jurá se bele, bó né bò nùàr te núlu mé njéh kulu su, bó né terreb dé Càn mé njéh seb, bó né bò kokoò bò ké ter ka vulúu séb teèn tobé yíi ndo. ⁹ Sâ gèh njií bú séná, né mene Mikael cili Càn dé koò doò, lé ménâ bó ná ngwéh. Bò *Sátàn lé né mene togo felè komó Músi nde, bó né kweé kuú, mé njéh mene Mikael lé gwàn ná ngwéh Sátàn ju yoòr luú njií, à bú lòu séi ngwéh ndo, à tueé cegé ye bú a: Bì Càn jue nde né kóó.»

¹⁰ Dé bò nyeèn bò hèllè môn sam. Njií mé bó ngwé kó ngwéh ðóñ, bó né mbaá selé njií. Bó né faá bò nyam ya dueè nò munó cur gò. Bó sé yeé baá ménâ fur gò, bó leér le keéh teèn. ¹¹ Gèr boòn fí ndo! Bó boòn gèh ceér Kaïn sâ belé né dé kei? Bó boòn te kagálon faá Balam nò ðie sabé yila né dé kei ndo? Bó mbaá kú ngwéh, yìè né ka mé taré-feh boòn faá Korê nò. ¹² Mo bó né lètenè bìi teèn, lòu kúmnjúg* sâ bò nùàr nde né felè boòn cennè ðielé keéh. Bó fegulí kwá bèh, bó kò cegé yeé dé boòn, bó dé nùàr

1:1 1:1 Mat. 13:55; Mk. 6:3 1:5 1:5 Ex. 12:51; Nomb. 14:29-30 1:7 1:7 Gen. 19:1-24

1:9 1:9 Dan. 10:13, 21; 12:1; Vuú 12:7; Deut. 34:6; Zach. 3:2 1:11 1:11 Gen. 4:3-8; Nomb.

22:1-35; 16:1-35 * 1:12 12 Mbè mé yáb dé maàn. À due lemé né mbàgà, nùàr ðóñ sam.

táj bèh. Bó den né faá vúlú nuu nɔ mé fu né mé njéh kobó jɔgɔ ndeé, nu teèn sam. Bó den cu né faá touŋiin ndo; né mene jàtenè, bó tàb wá bèh. Komó jaâr te mbeí fà mé jɔgɔb muró die gi aá cie kèn, ceré né bó. ¹³ Bó den né faá leba nòmò koò furú ŋaáŋ yeé ké dùà nɔ. Bó né bò seé fegùli bóó bele, te bó sé yeé yuo, ciciíb huar le. Bó den cu né faá mbentò sàr ndo. Bèh denè bɔɔn dé kèi cèn mé Càŋ kwaá né bó, né lom ké kundun te ndèndèn cibi mgbátág.

¹⁴ Né Hénòg, ndùté ndùtù Ádàm, huaán dé lèmè téhbeèh né bú, à lo naâ felè bɔɔn ŋené, Càŋ lo ye bú a:

Júée bò nùàr a: Ngwé,
Nùà Dueè ndeè né mé bò cili seèn
dé joloò kem waá, bó nde
lom né mgbón mbaá,

¹⁵ te à weh sie ju felè nùàr wón
dɔɔŋ tenâ ma,

te bò jéré-temé bò mé lé naâ taáb
mé bú lieé njií dɔɔŋ yila gi
beè mé jéré-temé bɔɔn sâ.

Bòó mé lé naá giú bú bò ŋgòr jéré-
temé yoòr tueé njií dɔɔŋ
nde gi né gèr mé nyie fi
yieé.»

¹⁶ Bò nùà hèn né yɔgɔ bɔɔn; cu
dɔɔŋ temé bɔɔn lè nórè bèh; sònò
mbembaá ndugó gɔò né seé bɔɔn;
bó njèh dɔɔŋ bóó ŋaáŋ gɔ né mé
feh bɔɔn; seé bɔɔn né ŋgòr mènàŋ
sònò tueé gɔò faá bèh sâ ndo; bó
gwagá yieé lom né mé tánágá, bó
ŋueé mé leba.

Bèh ndèb

¹⁷ Bò mbeí mò, bò ŋgòr mé
bò mbòn tebé Fehtoò beèh Yeésò
*Kristò lé naâ bí toò tueé kwaá
doò, bí té nyèn. ¹⁸ Bó lé ye bí a:
mɔ ndeé baá te nàm cèrè jomò
wa, bò nuaré déi ndeè né yuo kelâ,
bó weh bí séb ma; wa bó nde né
mé bò njèh vevené faá temé bɔɔn
gwaán nê nɔ, bóó kuú ndo. ¹⁹ Mè

tueé bí, yiè kèrrè lètenè bò nùàr
né bò sâ bò. Bó mé Cúcuí Càŋ yoòr
sam, yoòr bɔɔn tab lom né njèh
wón.

²⁰ Dé bií bò mbeí mò, bí fágá
feh, bí kwá yám nji lòm temé cèn
yoòr Yeésò, faá Càŋ né bí feh nɔ.
Bí dùà lòm Càŋ mé terreè Cúcuí
Ŋagá mene dɔɔŋ. ²¹ Càŋ né bí
gwaán, bí mé dèn gi ka seèn nɔɔŋ,
bí né Fehtoò beèh Yeésò Kristò
mei bò húóm-temé bò teèn gáan
den, te à ndeè cuù, bí kwa yòn
tètàgà beè seèn. ²² Bòó mé né beè
Yeésò den ndoré gɔ, bí kó bó jere
teèn, ²³ bí yili sòm sér bó lòu, bí né
bó tuar gellè sòm keéh. Bí kó cú
bò mbaábi déi jere toò faá bèh sâ
ndo. Njèh cèn, bí ciéŋ lòu, bí dùlà
bíli mé bò kurú cògò bɔɔn mene,
wanɔɔŋ dé sâ né seé ŋgàŋ yoòr.

Bèh Càŋ seén ceré

²⁴ Dɔɔŋ né gi beè Càŋ. À né mé
terreb, à nde né bí cií te bí diè
cú. À nde né bí ké mbàm bèh
*sùsùm weh njií, te bí den lom
toò seèn kóbè sâ, bí samé kuú mé
vógó-temé beè seèn. ²⁵ Béh sén bú
seèn! Càŋ sùsùm gi lom né bú. À
béh mé Fehtoò beèh Yeésò Kristò
yili sòm né kɔó! *Wón dɔɔŋ a,
vèh bíli gi mou terreè seèn hèn
veèh. Nùà sùsùm gi cegé né bú;
be terreè seèn cie dé kèi cèn ŋené
le lom nde né kɔó. Lo duóŋm naâ
mân, née den ka môn ye, nde den
cu nde né kèi cèn méná tóg dé tueé
sam. È môn!

Mvù vuú mé Yeésò Kristò lé naà Jân njolò ñené feh

Bèh ducôm

¹Te mvù hên né gi dógòtì njií mé Yeésò *Kristò lé naà cie ñené som keéh. Càṅ lé ye bú a, bò njií mé nde gi né waà dójòṅ, ndé bò seé bò seèn njolò ñené feh kwaá ma. Yeé baá ménâ, Yeésò Kristò tema njií cili seèn déi ké yoòr Jân nùà seé seèn ndò. ²Jân yeé ñene gi aá, à se kwaá gi bò nùàr njií sâ dójòṅ tieé, ye bó a: Hên né ngòr Càṅ, ñjèh gécèn mé Yeésò Kristò tueé naà mé sòn seèn. ³Bò ngòr mé né sònò Càṅ yuo hên, nuaá mé né bú ké ter toò bò nùàr jané njií dójòṅ, Càṅ nde né bú kulú. Bóó mé né ngweé, mé né faá tueé nê nò bóó, à kulu nde né bó ménâ ndò. Mè tueé bí, baá didì.

Bò Yeésò bò bònj téhbeh

⁴Né mè Jân, mè nyagá njií mé bò Yeésò bò bònj téhbeh te tàbè Asiá dójòṅ. Càṅ a, kulú bí, à haá bí dólê. À né léi jògò, à né kènê, ké jomo yójòṅ né cu bú ndò. Bò cúcuí téhbeh mé ñjebá yeé toò kògò seèn a, kulú bí, bó haá bí dólê. ⁵Yeésò *Kristò a, kulú bí, à haá bí dólê ndò. Sòn-Càṅ jéjég né bú, à lé te cio komo yuo lógó naà kóó. Nùà ñjèh né bú, felè bò mgbè dójòṅ né bú ndò.

À né béh gwaán. Mé húóm seèn, à lé naà béh lè veèn yili som, ⁶béh ṅa bò huaán ké mbàm, te béh den bò *ṅgàṅ sèmè, béh bóó seé Tele seèn Càṅ. Kùsèm be terrèb seèn a, *sùmù yùò kélá dèn cie dé nyèmà mé nyèmà. È môn.

⁷Bí kè ní ké ter te bègè kíé, ka suaga né bú. Bò nùàr nde né bú dójòṅ ñené laré; bóó mé lé naà bú kwar mé gwaga sieé lógó dójòṅ nde gi né bú lòu sâ mé njolo ñené cuú. Dàm bò nùàr ká doó dójòṅ nde né lòu sâ mé yúé jomo seèn saá kuú. Dé sâ nde né môn bóó. È môn.

⁸Feh né mè; tíí né mè ndò.» Né Càṅ ndeèr tueé né kóó. Sâ bí kóó ye, à né léi jògò, à né kènê, ké jomo yójòṅ né cu bú ndò. Terreb dójòṅ né gi beé seèn.

*Vuú felè Yeésò *Kristò lé naà Jân njolò ñené*

⁹Né mè Jân, bei biì. Béh bí dójòṅ né gi yoòr Yeésò. Né mene gèr, né béh bí dójòṅ. Ké mbàm né béh bí dójòṅ. Béh bí dójòṅ yolo bilí né kóó ndò. Bó lé mè dé mò sieé naà, sâ mè né ngòr Càṅ tueé, bó weh njií mè ké Pàtòmósè; ten tàbè sâ tené le né ké lètenè ndèndèṅ nòmò mân. Bó ye, mè lé ye bò nùàr a: Yeésò né lom nùà gécèn kóó fí.

¹⁰Yeé baá mé cieé dé Fehtoò beèh, Cúcuí ṅagá waà kema mè ndò. Mè yeé ngweé, ké jomo mò hueh déi baá teèn ṅgulí mbamé den faá tàn* nò; ¹¹ye: Bò njií mé wò né ñené hên dójòṅ, wèh mvù, nyàgá kwá gi teèn, wò tema njií mé bò Yeésò bò bònj téhbeh dójòṅ ma; bònj dé ké Efése, bònj dé ké Smírnè, bònj dé ké Pérgàm, bònj dé ké Tiatír, bònj dé ké Sârdè, bònj dé ké Filadelfí mé bònj dé ké Laodísè.»

¹²Mè yeé baá mân ngweé, mè bele seér, te mè ke njií nuaá mé né tueé den sâ. Mè ñene njií tàndáṅ lām téhbeh; bó me né mé goó. ¹³Njeré déi né ké lètenè bóòn faá nùàr nò. À né mé cògò suù

dàbsé mân yoòr, à cam tena né ká te kàṅe mé kàndá goô mân ndo. ¹⁴ Yúli feèh wula njeré lom né bú felè pób faá nyogór no; njolo né lom bú lè bɔ gui faá bɔgɔ weè ndo. ¹⁵ Bò gule né lom yòṅ, faá tugó sieé né yí tuar no. Hueh ṅugó lom né bú beè faá vùvù nòmò koô ndo. ¹⁶ Be gaâ seèn weh sie né mbentò téhbeh. À nema kwaá né tàndɔṅ bòu sòndò, kèb fà dɔ́ṅ nulásé túéṅ. Kuún seèn beéh tɔgóm lom né dé tɔgóm faá lou suútenè no.

¹⁷ Mè yeé ṅene aá bú ménà, mè jɔgɔ die nde doó gulè seèn faá komó no. À kema njií mè be gaâ yoòr, ye mè a: Té vèh! Feh né mè; tíí né mè ndo. ¹⁸ Yòṅ né beè mò. Mè lé naâ kuú, mè baá cu làn dé kèi cèn, mè baá mé terreb felè cio mé ndugo bò càṅ mene.» ¹⁹ Jomo sâ ye mè a: Nyàgà-re nyagà mà! Nyàgà gí ká bò njií mé wò né ṅenè hèn: bòó mé né kènè bòó, mé bòó mé nde cu né toò hèn bòó dɔ́ṅ, nyènyagà.» ²⁰ À den cuú ye mè a: Kwá mè se wò kwòm mbentò téhbeèh mé wò né ká te be gaâ mò ṅenè hèn; mè se cu wò dé bò tàndáṅ lám goô téhbeh doò ndo. Bò mbentò téhbeh hèn né bò cili Càṅ felè bò Yeésò bò bòn téhbeh; bò tàndáṅ lám téhbeh hèn né bò Yeésò bò bòn téhbeh ndo.»

2

Tebé dé bò Yeésò bò ké Efèse

¹ Nyàgà njí mé cili Càṅ dé bòn bò Yeésò bò ké Efèse, júée bú a: Nuaá mé be gaâ seèn weh sie né mbentò téhbeh tueé né kɔ́; à né ké lètenè bò tàndáṅ lám goô téhbeèh yɔṅ den, ye: ² Mè né seé yeé kɔ́ ma. Mè né kɔ́ ye, wò né gèr mé seé ṅenè, wò né yoló

ndo. Mè né kɔ́ ye, bò jéré-temé bò ceér beè yeé kwà bèh. Bòó mé né bò nùàr bele go, wa bó né mbòn tebè dɔ́ṅ, wò né bó kweé nyegé, wò sie bó nyeén. ³ Wò né gèr felè mò yoló, temé yeé lè kú ṅgwéh.

⁴ Né gi môn dág. Njèh cén, wò mè faá ké bèh duòòm no gwàn nyégé cú. ⁵ Mè tueé wò, ṅéné kó cú bèh hèllè ṅenè, wò kweéh seér temé, wò bɔ́ cu faá léi toò no. Mò sam, mè ndeé né yoòr yeé ṅaár waá, mè ko sòm tàndáṅ lám yeé bèh denè seèn. ⁶ Mé njéh mene, wò bɔ́ cu nées yeé бага ndo. Lòu sam, wò né seé bò Nikolá * bò berón; mè berón taré né toò ménà ndo.

⁷ Ngòr mé Cúcuí ṅagà né bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ṅweé, bú a, ṅgwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veèn taré yɔgɔ dɔ́ṅ, mè nde né bú ké mbar Càṅ yíi keéh, à kaga yieé tàb toú yòṅ.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Smírnè

⁸ Nyàgà njí mé cili Càṅ dé bòn bò Yeésò bò ké Smírnè, júée bú a: Nuaá mé feh né bú, tíí né bú, tueé né kɔ́; à lé naâ kuú, à baá cu làn. Ye: ⁹ Mè né kɔ́ ye, wò né dàṃ gèr ṅenè; mè né saám yeé kɔ́ ndo. Mè tueé wò, mé njéh mene, wò né seér nùà sèsàm. Ngòr jéré-temé mé bò nùàr né felè yeé tueé dɔ́ṅ, mè né gi ṅweé. Bò sâ bò ye bó né *Júf sé wa, sâ bó Júf déi sam ndo, né lom bòn bò *Sátàn bò.

¹⁰ Mè tueé wò, té gèr mé wò nde cu né ṅenè doò vèh nyi. Bó nde né bò nùàr bìi déi gwà cibì domó yíi, Sátàn nde né bí ceéh, bí nde né mé gèr kwaré; nde né dé cie yulà. Mé njéh mene, ṅón lòm cio tég, wò

1:14 1:14-15 Dan. 7:9; 10:6 **1:15** 1:15 Ese. 1:24; 43:2 **1:17** 1:17 Es. 44:6; 48:12; Vuú 2:8; 22:13 * **2:6** 2:6 Bò Nikolá bò lé bò nùàr njèh feèh naâ faá Balam no. Ndé te lèmè 14, wò ṅweé seé seèn teèn. **2:7** 2:7 Gen. 2:9; Vuú 22:2; Ese. 28:13; 31:8 **2:8** 2:8 Es. 44:6; 48:12; Vuú 1:17; 22:13

den kóbè sâ, mè nde né wò tà̀m ngôg sulí; tà̀m sâ né yò̀n.

¹¹ Ngòr mé Cúcuí Njagá né bòn bò Yeésò bò tueé den hên, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veên taré yó̀gò doón, dé seèn núr ciòd dé jomò ngwé ndé cú.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Pérgàm

¹² Nyàgà nji mé cili Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Pérgàm, júée bú a: Nuaá mé né tueé hên né mé tà̀ndò̀n bòn sònò, kèb fà doón nulásé túè̀n, ye: ¹³ Mè né bèh denè yeé kóó; wò né ké bèh mé kógo *Sátàn né teèn. Mé njéh mene, wò temé kwaá njií lom né yoòr mò. Ké te lege Sátàn sâ, bó lé naá menè Antipas sòn mò jéjêg teèn wulá, wò lé temé yoòr mò sòm ná ngwéh.

¹⁴ Né gi môn dág. Njéh cén, bò nuaré déi né ké beé yeé sâ teèn, bó né ngòr Balam ngweé. Sâ Balam lo naá Balák ceér veên feh, te à kulu su bò huaán *Iserála te veéne, bó né *sèmè cècàn yieé, bó né yàgà ndeé ndò. ¹⁵ Wò né cu mé bò nuaré déi teèn, bó né ngòr bò Nikolá† bò ngweé ndò. ¹⁶ Mò né mân, sâ kwéh sér cú dene yeé. Mò sam, mè ndeé né ké yoòr yeé ñaár waá, mè kóre wula gi bò sâ bò mé bòn sònò mò hên. Ngágá ndé cú.

¹⁷ Ngòr mé Cúcuí Njagá né bòn bò Yeésò bò tueé den hên, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé. Nuaá mé nde né veên taré yó̀gò doón, nde né yáb mé bó yilá né *mánà” doo yieé; nuaré déi bèh sâ kó ngwéh. Mè haá kwaá nde né bú taá ndòn beé, mé yilí feé déi né teèn nyagá den. Nuaré déi yilí bú sâ ñéné kó ndé

ngwéh; gi lom né bòó mé né mé njéh beé.»

Tebé dé bò Yeésò bò ké Tiatîr

¹⁸ Nyàgà nji mé cili Càn dé bòn bò Yeésò bò ké Tiatîr, júée bú a: Ngòr hên, Njuna Càn tueé né kóó. Nuaá sâ, njolo bò gui lom né bú lè faá bógò weé nò, gule bò lom né yò̀n, faá tugó sieé den né yí tuar ndò. À ye: ¹⁹ Mè né gi seé yeé kóó; wò né mé gwaán lè; wò né nua gècên, wò né seé sie, wò né yoló ndò. Mè né kóó ye, wò bòó kela né seé kènè mé léi toò.

²⁰ Wò bòó gi né ménâ dág. Njéh cén, wò Jasebêl yín bèh dé kei? Ma sâ né yeé bò seé bò mò bele, wa nyí né *sòn-Càn sé wa. À né bó ceér veên feh, ye bó a, ndé yàgà mbaá, bó yíé *sèmè cècàn ndò. ²¹ Mè né mene bú cieé kulá haá, te à kweéh seér teèn, à kò lom né yàgà seèn ndeé. ²² Mò né mân, mè nde né bó bò yàgà seèn doón gèr feh, à nde né dé seèn lè ndagáa keré le. Mò sam, kò bó kweéh seér temé, bó sòm be teèn, sâ ye. ²³ Mè nde cu né bò ñuna seèn wulá ceré ndò, te bò Yeésò bò ñene kò teèn ye, mè né mùnò nuár mé temé nuár ñené gií ma. Nuaá kàn kwa nde né sàgá beé mò mé gèh seé seèn.

²⁴ Bí bò Yeésò bò déi ké Tiatîr sâ, dé bií be te ngòr sâ cór yí ngwéh. Bò njií mé bó yilá né gùgò *Sátàn hèllè, bí temé teèn kwá nji bèh ndò. Mè bí dé bií mbaá tágá kú ndé ngwéh; ²⁵ kò né cegé dé hên: bí siè dèn ká ngòr Càn tég faá bèh sâ nò; te mè ndeé cuù, mè kwa bí teèn. ²⁶ Nuaá mé nde né veên taré yó̀gò, mé jolo komo nde né njií mé mè gwaán nê doón, nde né terreb beé mò kwa. Mè haá nde né bú terreb felé nuár doón, ²⁷ à feh nde né bó ceér mé cùgò lòn, à

2:11 2:11 Vuú 20:14; 21:8 **2:14** 2:14 Nomb. 22:5, 7; 31:16; Deut. 23:4; Nomb. 25:1-3 † **2:15** 2:15 Bó bò nuár feéh naá faá Balam nò. **2:17** 2:17 Ex. 16:14-15; 16:33-34; Jân 6:48-50; Es. 62:2; 65:15 **2:20** 2:20 1 Rois 16:31; 2 Rois 9:22, 30 **2:23** 2:23 Ps. 7:9; Jér. 17:10; Ps. 62:12 **2:26** 2:26-27 Ps. 2:8-9

nde né bó faá màr nɔ tieé. À nde né terreb beè mò kwa faá mè lé kwaá naâ terreb beè Tele mò nɔ.
 28 À go nde né mé có beè.

29 Ngòr mé Cúcuí Nɔgâ né bòn bòn Yeésò bòn tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé.»

3

Tebé dé bòn Yeésò bòn ké Sârdè

1 Nyàgà nǝí mé cìlì Cànǝ dé bòn bòn Yeésò bòn ké Sârdè, júée bú a: Ngòr hèn yuo né sònò nuaá mé weh sie né cúcuí téhbeh mé mbentó téhbeh beè; ye: Mè né gi seé yeè kóó. Yilí yeé né toò bòn nùàr ngulí, ye wò né lànǝ; kàmbér wò né seér komó. 2 Mò né mân, nyimè dèn cú lànǝ, wò taré be mé dé jomò ndò. Mò sam, nde gi né dɔónǝ kuú yuo. Mè ñene, seé yeè ké beè Cànǝ né gi gogobó mbaá. 3 Ngweéh wò lé naá gi ngòr Cànǝ ngweé, wò gwaán ndò wa? Mùnò cú munò; wò kweéh seér temé, wò bóó cí. Mò sam, mè kar waà nde né yoòr yeè lòu, nde né faá nùà yǝb nɔ, wò cu sâ kó ndé ngwéh.

4 Mé njéh mene, bòn nuaré déi né létènè bìi ké Sârdè sâ teèn, jéré cògò bòn kè mà bèn. Bòn sâ bòn nde né mé cògò ñenagâ yoòr wulá njerré den; béh bó nde né bècénè go, bó wulu né wulù. 5 Nuaá mé nde né veèn taré yògò dɔónǝ nde né mé cògò wulè ménâ beè mò su kuú. Mè yilí seèn te mvù yòñe fò sòm ndé ngwéh. Mè nde né bú toò Tele mò mé bòn cìlì seèn mene gwaán weh.

6 Ngòr mé Cúcuí Nɔgâ né bòn bòn Yeésò bòn tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé.»

Tebé dé bòn Yeésò bòn ké Filadelfi

7 Nyàgà nǝí mé cìlì Cànǝ dé bòn bòn Yeésò bòn ké Filadelfi, júée bú a: Nùà joloò tueé né ngòr hèn kóó, nùà gècèn né bú, à né mé kí Mgbè *David beè, à gulu yeé kóó; mò à gulu baá, nùàr cóló cú; à colo yeé kóó; mò à colo baá, nùà gùlù bèh ndò. À ye: 8 Mè né gi seé yeè kóó; mè né kóó ye, terreb yeè né lom ngób. Mé njéh mene, wò né sòn mò ngweé, wò né bòn nùàr yilí mò saán keéh. Kènè, hin baá toò yeè lon, mè gulu kwaá né wò, nuaré déi a, jògò kema ke ye. 9 Bòn bòn *Sátàn bòn, mè nde né bó seé weh; né lom bòn nyeèn bòn: bó ye bòn nùàr a, *Jùf né bó, sâ bó Jùf sam. Kwá nɔónǝ, mè nde né bó seé weh, te bó nde ka bìi cemmé. Bó nde né teèn kóó, ye mè né wò gwaán ma. 10 Lòu sam, wò né ngòr mò sie, wò né yoló ndò. Lòu mé gèr nde né *wónǝ dɔónǝ jilí laré, mè nde né wò dé yeè cíi nyegé. 11 Wò ngweé gi aá kèn, kébbé nyégé bagasé, wò né teèn tég njebá taré. Mò sam, nuaré déi nde né tám ngòg yeè luaga weh. Mè baá ndeè.

12 Nuaá mé nde né veèn taré yògò dɔónǝ, mè nde né bú ké gwo Tele mò faá sòm nɔ sieé kwaá. Sâ baá bèh dene seèn dé kèi cèn. Mè nde né bú yilí Cànǝ Tele mò yoòr nyagá kwaá, mé yilí loó seèn, Jerusalem dé feè mene. Lóó sâ suagà nde né ter beè Cànǝ. Mè nde né yilí mò dé feè yoòr seèn nyagá kwaá ndò.

13 Ngòr mé Cúcuí Nɔgâ né bòn bòn Yeésò bòn tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyégé bú bagasé.»

Tebé dé bòn Yeésò bòn ké Laodisè

14 Nyàgà nǝí mé cìlì Cànǝ dé bòn bòn Yeésò bòn ké Laodisè, júée bú a: Nuaá mé né È môn” tueé né kóó. Sòn-Cànǝ jéjèg né bú, nùà

gècèn né bú ndò. Bò njií mé Càn lo naá gií si dɔ́ɔ́n, ndègè né bú. Ye, júée wò a: ¹⁵ Mè né gi seé yeé kɔ́ɔ́. Wò dólé ngwéh, wò sálé ngwéh ndò. Wò kàn sam, kàn sam. Mò wò sé la naá cén ke sòm, beè mò huòm kela né cí. ¹⁶ Mò sam, kóo ye, nyí né ñabésé, nyí salésé sam, nyí dólésé sam, mè nde né nyí tieé sòm ma. ¹⁷ Wò ye, nyí né nùà sèsàm, wa njeré déi nyí sám ngwéh, nyí mé tuaá njeré déi sam ndò. Wò kó ngwéh ye nùà kújere faá nyí nò sam wa, ye nyí né lunṭuru, nyí né tácuḡó, saám né nyí sòn doó sege, wò ménâ kó ngwéh wa? ¹⁸ Mè né wò bɔ́n, ndé goó dé jéjêḡ ká beè mò nḡe weh, te wò yam mé njéh. Ndé bò còḡò dé wuwulê ká beè mò nḡe weh, te wò cíi mēfà hēllè mé njéh, wò huar sòm fegùli yòòr beè bò nùàr. Wò ndé lèh njolò ká beè mò nḡe weh, te wò deén beh njolò, wò nḡe nyegé njèh bagasé.

¹⁹ Mò mè né nùàr gwaán, mè bú pamé seér yeé lòù, mè feh bú gèr te à kekòò. Á sâ, mò né mán, fágá lòm feh mé temé kweéh seér téḡ, wò bele ceér mò. ²⁰ Mè né tütùlù hin ḡóò den; nuaá mé né hueh mò ngweé, à gulu keéh mè dɔ́ɔ́n, mè nde né ḡwò seèn yilá, béh bú yieé bilí mé ngàb cèn.

²¹ Mè tueé bí, nuaá mé nde né veèn taré yḡḡ dɔ́ɔ́n, mè nde né bú bèh denè te kɔ́ḡò mò haá. Né faá mè nɔ: mè lé veèn taré yḡḡ naá, te mè nde ye bèh denè te kɔ́ḡò Tele mò kwa.

²² Ngòr mé Cúcuí Ñagâ né mé bòn bò Yeésò bò tueé den hèn, nuaá mé né tie ngweé, bú a, ngwé nyegé bú bagasé.»

4

Càn keí ké te vulúu

¹ Jomo sâ vuú déi nḡéné cu njolò mò, mè nḡe njií hin né ké te vulúu lɔ́n gulu den. Mè ngweé njií cu hueh nùà lòù mé lé tueé mbamé deén naá faá tàḡ doò, baá cu ménâ tueé, ye mè a: Ñâ ká ter, mè feh kwaá wò bò njií mé nde gií né waá dɔ́ɔ́n njolò.»

² Sòn mé bó jueé, sâ Cúcuí Ñagâ waá kema mè ndò, mè nḡe njií kɔ́ḡò mgbè déi ké te vulúu, nuaré déi né teèn den den. ³ Á huòm ndellé lom né yàḡà faá taá ndòn beéh den né te lou nɔ. Kwarè kɔ́ḡò sâ dɔ́ɔ́n fíi kan yɔ́n né nyènyemà, à né faá taá ndòn nɔ beéh nḡerré den ndò.

⁴ Kwarè kɔ́ḡò mgbè sâ dɔ́ɔ́n kan yɔ́n cu né bò kɔ́ḡò déi, bó né ndètoón cùòb nèà, mé bò kokoò bò teèn ndètoón cùòb nèà ndò. Bó su bele né còḡò wuwulê mán. Bó né bele mé tàḡ kàḡà fefelè, bó me né tàḡ sâ mé goó. ⁵ Mbàn né ké te kɔ́ḡò sâ be yuoò, nu né ké teèn gwaán tulú, bò hueh né ké teèn ngulí ndò. Ké toò kɔ́ḡò sâ bó mɔ́ḡò kwaá né kor teèn téhbeh. Sâ lé naá bò cúcuí Càn téhbeh doò. ⁶ Ké toò kɔ́ḡò sâ, njeré déi lé naá doó faá tàḡbàn tuub nɔ laga den. Né faá dareḡà mé taá ndòn nɔ wulá tḡḡóm den.

Bò njeré déi nèà né ké kwarè kɔ́ḡò sâ njebá kaán den; bó né mé njolo kèb toò mene, kèb jomò mene. Dɔ́ɔ́n bó né gi lèlàn. ⁷ Dé toò jòḡò felá né gélòḡ, dé jomò felá huaán nàḡà, dé tagàr né mé feh ter faá feh nùàr nɔ. Dé nèà, felá né jìè mé né ter loó ḡò. ⁸ Bó nèà dɔ́ɔ́n né gi mé bà yoyoòr, dé kàn né mé njéh ténjén, dé kàn né mé njéh ténjén. Bó né mé njolo yo dɔ́ɔ́n ndò; kèb lè mé kèb cieè mene né gi njolo. Cíbíteèn mé suútenè mene, bó sòn dù bèh, bó né lom bené de soó, ye:

Càṅ Dueé Nùà terrèb jolo lom né dé tueé sam.

À né léí jòḡò, à né kènê,
ké jomo yónḡon né cu bú ndò.»

⁹ Bò njèh lèlàn nèà doò ménâ seén den né Nùà ndeèr mé né ké te kòḡò, bó né bú keí, bó né bú vra den. ¹⁰ Mò bó baá ménâ seén, bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doò sue cemmé nde gi doó toò Nùà ndeèr mé né te kòḡò, bó né bú keí. Bó né bò tàṁ kàgà toò kòḡò komó su njií, bó né sònò de, ye:

¹¹ Kùsèm, Càṅ beèh, Nùà Dueé,
*sùsùm mé terreb né wò sie huóòm,

béh seén lom né wò Nùà dueè.

Lòu sam, wò ló njèh dɔ́ɔ́n si gi naá kɔ́.

Lé naá mé kàgà-ndòn yeè, te njèh dɔ́ɔ́n nde ye die.»

5

*Mbieè sèmè mé mvù

¹ Mè ñene njií bú ké te kòḡò; à né mvù mé be gaá weh sie. Bó keéh kwaá né lòu, bó nyagá né kèb lè mé kèb cieè mene. Bó lieré kwaá né ñgèh teèn bèh téhbeh.

² Mè ñene cu cili Càṅ dé koò, à né ké ter lɔ́ɔ́ njií, ye: Nuaá mé nde né mvù hèn keh komo te à ke njií njolo teèn né nei wa?» ³ Á sâ, mò nuaré déi naá he! Né mene ké ter, né mene ká doó, mé ké dòu mene, nuaá mé nde né mvù sâ keh komo te à ke njií njolo lè, teèn sam.

⁴ Nuaá mé nde né mvù sâ keh komo, te à ke njií njolo teèn yeé yùò kélá cù ménâ, mè si yúé.

⁵ Nùà koò déi lètenè bò kokoò bò doò ye mè a: Té yúé, Gélòḡ né teèn, à né te gèh bò Júdá; né *ndùtè ndùtù mgbè Davíd, à né dé seèn mé terreb, à né njèh dɔ́ɔ́n taré yɔ́ḡò, à nde né bò ndò ñgèh téhbeh doò kélé sòm gií, à komo ke lè.»

⁶ Mè ñene njií baá-re Mbieè sèmè né ter lètenè kòḡò mgbè doò njebá den. Bò njèh lèlàn nèà né ké teèn njebá kaán den ndò. Bó bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doò né kɔ́. Mbieè sèmè dé seèn den né faá bó wula gi aá bú nɔ. À né mé lúli felè téhbeh, njolo téhbeh ndò. Bò njolo sâ né bò cúcuí Càṅ téhbeh. Càṅ né bó ká doó bèh dɔ́ɔ́n temá njií.

⁷ Mbieè sèmè nde ser yí yoòr nùà te kòḡò doò, à weh bú mvù mé né te be gaá doò beè. ⁸ À yeé weh gi aá, bò njèh lèlàn nèà, mé bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doò, sue cemmé nde gi doó toò seèn, dé kàn mé njáñ beè, dé kân mé njáñ beè. Bó né cu mé ñgàb beè-beè, bó ñgàb sâ me né mé goó, san né bele lè dedeí ndò. San sâ né sòn Càṅ duaá dé bò Yeésò bò. ⁹ Bó né bené feè sònò de den, ye:

Wò wulu lom né nùà mvù hèn kemaá kɔ́.

Nùà mvù hèn lè komo keè gi lom né wò.

Lòu sam, bó lé naá wò wulá, wò lé naá bò nùàr lè veèn yili sòm, lé naá mé húóm yeè.

Lé naá nùàr mé gèh hihiné, ju hihiné

mé tàbè hihiné ndò.

¹⁰ Wò lé boó naá kɔ́,

te bó nde ye bò huaán ké mbàm ñaá,

bó den bò *ñgàñ sèmè, bó boó seé Tele beèh Càṅ.

Bó cer nde né felè bò nùàr wón dɔ́ɔ́n.»

¹¹ Mè yeé ke, mè ñene njií bò cili Càṅ ñgún ké kwaré kòḡò. Bó kañ keéh né kòḡò bó bò lèlàn bò nèà, mé bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà doò yí lètenè. Bó né lom kékám kékám, dé kulá sam. Mè yeé ñgweé, ¹² bó né ké ter tueé njií, ye:

Kùsèm Mbieè Sèmè mé lé naá kuú.

Nùà Dueè né cegé bú; à né lom
nùà ngùrmò* kòó.

Kékòṅ sie lom né bú; Nùà *sùsùm
hên nò.

Kùsèm, nùà a, kéi bú kei.»

¹³ Jomo sâ mè ṅgweé njií cu bò njií
mé Càn lé si gií naá dɔ́ṅ baá bené
de ndo; bò dé ké te vulúu o, bò dé
ká te tàbè o, bò dé ké dòu mé bò
ké dùà bò mene dɔ́ṅ né gi de, ye:
Kùsèm, béh hên kei yeé nuaá mé
né te kògò

bò Mbieè Sèmè.

Bò dudueèr bò, bò terrèh bò,

bò sùsùm bò dé cu dɔ́ṅ gi lom né
bò.»

¹⁴ Bó né de, bò lèlàn bò nèà doò
né gwaán, ye: Né môn!» Bò kokoò
bò doò né dé bɔ̀n doó sue cemmé
ndeé, bó né bú kei.

6

Bò ndo ṅgèh téhbeh

¹ Mè yeé ke, Mbieè Sèmè sie
kò som aá ndo ṅgèh déi lètenè
bò ndo ṅgèh téhbeh doò. Mè
ṅgweé njií nùà cén déi lètenè bò
lèlàn bò nèà doò baá tueé, hueh
ṅgugò lom né bú faá nu nò, ye:
Ndé!» ² Mè ṅene njií nyam tébàgà
wulésé mân baá ké teèn njobá
den, nuaré déi né teèn ṅaá den,
à né mé lièm beè, bó sulí kwaá né
bú tàṃ ṅôg felè ndo. Nùà sâ lé
naá gií feh jògò; à nde cu né feh
déi jògò.

³ Jomo sâ Mbieè Sèmè sie kò som
cu ndo ṅgèh déi. Mè yeé ṅgweé,
nùà cén déi lètenè bò lèlàn bò nèà
doò ye: Ndé!» ⁴ Mè ṅene njií cu
nyam tébàgà déi bèlèsé mân baá
ndeé, à né mé nùà ṅgètenè. Bó
jege nùà sâ, ye bú a: Ndé dé seèn
taáb ká te tabe bèh dɔ́ṅ kòó si,
te bò nùà wula kuú seér mé yo
bɔ̀n ma. Bó haá kwaá bú tàndòn
bò taáb beè ndo.

⁵ Jomo sâ Mbieè Sèmè sie kò
som cu ndo ṅgèh dé tagár. Mè
yeé ṅgweé, nùà cén déi lètenè bò
lèlàn bò nèà doò ye: Ndé!» Mè
ṅene njií nyam tébàgà déi yilisé
mân né ké teèn mé nùà ṅgètenè
njobá den. Nùà sâ né dé seèn mé
mòu beè. ⁶ Mè ṅgweé njií cu faá
né hueh nùà cén déi ké lètenè bò
lèlàn bò nèà doò nò, né tueé den
ye: Sàgà seé dé gùṃ cieé nde cegé
né kó yolò cén; mɔ́ né ṅgwàgàm,
nde né kó tagár. Té kómó bò mbé
dé bɔ̀n teèn kèṃà kék.»

⁷ Mbieè Sèmè sie kò som cu ndo
ṅgèh dé nèà. Mè ṅgweé njií nùà
cén déi lètenè bò lèlàn bò nèà doò
ye: Ndé!» ⁸ Mè ṅene njií cu nyam
tébàgà déi filisé mân né mé nùà
ṅgètenè njobá den. Nùà sâ, yilí
seèn né Cio; à né mé gùṃ ndugo
bò càn dɔ́ṅ jomo. Bó jege bò sâ
bò, ye bó a: Bí ndé kòb gè bò nùà
wɔ́ṅ dɔ́ṅ bèh nèà, bí wula som
kòb cén teèn. Bí wúlá bò nuaré
déi mé njèh salé; bò déi mé cùè,
bò déi mé beén, te bò déi nyam
yaa sie wula bó kòó.»

⁹ Mbieè Sèmè sie kò ser cu ndo
ṅgèh dé tín. Mè ṅene njií bò càn
ké ka kòò. Né bòó mé lé naá gií
kuú, bó lé bò sâ bò wula gií naá
lòu, ye bó lo naá ṅgòr Càn tueé fí;
wa bó lo njobá taré loóm naá teèn,
ye bò nùà a: ṅgòr gècèn né lom
cí fí ndo. ¹⁰ Bò càn mé lé naá ké
ka kòó sâ né ké ter bieé njií den
ye: Nùà Dueè, Nùà joloò mé Nùà
gècèn, wò ndeè ju felè bò nùà
wɔ́ṅ dɔ́ṅ tueé nde né heèh wa?
Bòó mé lé naá béh wulá, wò cio
beèh mé bó bie nde né heèh ndo
wa?» ¹¹ Bó su kwaá bele baá-re
bò càn sâ cògò wuwulè mân yoòr,
bó ye bó a: Bí jògò kwáa môn ye,
bó nées bò mbeé seé bií wúlá gi
ṅgwéeh ye. Kò bó wula gi aá bó
faá bí nò, te wulu ye.»

* 5:12 5:12 Nuaá mé né gi mé njèh dɔ́ṅ beè. 6:2 6:2 Zach. 1:8; 6:3, 6 6:4 6:4 Zach.
1:8; 6:2 6:5 6:5 Zach. 6:2, 6 6:8 6:8 Ese. 14:21

¹² Jomo sâ Mbieè Sèmè sie ko ser cu ndo ngèh dé ténjèn. Mè yeé ngweé, tàbè baá jilí taré; lou baá seér cu yilísé faá cògò gùlù dé yilí nò. Weéh gùm dójòh bò seér cu aá dé seèn faá húóm nò. ¹³ Bò mbentò né lom ká doó sue suagâ. Né faá fu taré we su yeé bò tàb kekòh nò. ¹⁴ Vulú né faá yuè nò keéh ndeé, né nyue leér yuo. Bò tòr bó bò ten tàbè mé tená le bele yeé lètenè ndèndèj nòmò dójòh vu gi be mé bèh denè bòòn.

¹⁵ Jomo sâ bò nùàr fòón doò: bò mgbè o, bò kokoò bò o, bò kwaá-taáb o, bò sèsám bò o, bò terrèh bò mé bò jomo bò dójòh, né mene kwer, né mene bò lòu bò, dójòh né gi mbaá dula kem njií. Bò déi nde lè gbàñe faár yilá, bò déi nde ké te tòre lètenè kweéh dula ñaá, te bó leér den teèn. ¹⁶ Bó ye kweéh mé tòr a: Nèmè sù sér béh yoòr kòó; bí lèr béh leèr, te nuaá mé né ké te kògo kíê béh ñéné kék cú; te yúlá-temé Mbieè Sèmè ká yoòr beèh jèrè wá cù. ¹⁷ Né cieé yúlá-temé bòòn waà né kòó, baá bó fulu ñaá. Ndóg nuaré déi ter yilí lè ndé ngwéh.»

7

Bò huaán *Iserála kám yuií mé kám yulà nèa cùòb nèa

¹ Jomo sâ mè ñene njií bò cili Càn déi nèa, bó né ké te bò gou wóñe nèa dójòh ñebá den, bó né bò fu nèa sie yíín lóó, te bò fu hèllè tàbè bò nòmò mé tou dé kàn kóbó kèma cú. ² Sâ bò cili Càn doò lé naá gií mé terreè beè, te bó bòó beéh tàbè mé nòmò mé ñjéh. Mè ñene njií cu cili Càn déi baá kèb bà yuoò, à né mé mágá Càn làn beè, à né mé bò cili Càn nèa doò lógó njií, ye bó a: ³ Bí tée tàbè

bò nòmò mé bò tou bó béh ye; ko béh tuaán laré gi aá bò seé bò Càn mágá toò kuùn, sâ ye.»

⁴ Jomo sâ bó kulá feh keéh baá-re mè dàmbò mé baá gi mé mágá Càn toò kuùn sâ ndo, bó lé naá kám yuií mé kám yulà nèa cùòb nèa; dójòh lé naá gií bò huaán Iserála. ⁵ Te gèh Júdá, bó tuaán kám yulà cùòb fà; te gèh Rúbèn, kám yulà cùòb fà; gèh Gàd, kám yulà cùòb fà; ⁶ gèh Asèr, kám yulà cùòb fà; gèh Naftalí, kám yulà cùòb fà; gèh Manasé, kám yulà cùòb fà; ⁷ gèh Simeón, kám yulà cùòb fà; gèh Leví, kám yulà cùòb fà; gèh Isakâr, kám yulà cùòb fà; ⁸ gèh Jebulôn, kám yulà cùòb fà; gèh Josèf, kám yulà cùòb fà; mé gèh Benjamèn, kám yulà cùòb fà ndo.

Cili nùàr

⁹ Jomo sâ mè yeé ke, mè ñene njií cu cili nùàr né mbaá yaám ndeé, dé kulá sam. Lò nùàr wóñ dójòh lé naá gií teèn, mé bèh hihiné, gèh hihiné, ju hihiné ndo. Bó né ké toò kògo Càn bò Mbieè Sèmè ñebá den, bó né mé cògò wuwulé yoòr, mé ngéh-teèr beè beè ndo. ¹⁰ Bó né ké ter gògò njií, ye: Càn Tele beèh ké te kògo bò Mbieè Sèmè béh mân yili som né kòó.» ¹¹ Sâ dàmbò cili Càn baá gi ké kwarè kògò kañ den ndo, bó né bò kokoò bò mé bò lèlàn bò nèa lètenè kañ keéh. Bó né toò kògò cemmé sulí ndeé, bó né Càn keí, ¹² bó ye:

Né bòn! Nùà *Sùsùm né Tele beèh Càn, Nùà dueè.

Terreb mé kékòh né gi beè seèn. Béh vrà bú vraà, béh vèh dèn bú. Kùsèm terreè Càn a, *sùmù yuò kèlâ cie dé kèi cèn.»

6:12 6:12 Vuú 11:13; 16:18; Es. 13:10; Joèl 2:10, 31; 3:15; Mat. 24:29; Mk. 13:24-25; Lùk 21:25

6:13 6:13-14 Es. 34:4 **6:14** 6:14 Vuú 16:20 **6:15** 6:15 Es. 2:19, 21 **6:16** 6:16 Os. 10:8;

Lùk 23:30 **6:17** 6:17 Joèl 2:11; Mal. 3:2 **7:1** 7:1 Jér. 49:36; Dan. 7:2; Zach. 6:5 **7:3** 7:3

Ese. 9:4, 6

13 Jomo sâ nuaré déi deên ké lètenè bô kokoô bô doô, ye mè a: Bôó mé né cògò wuwulê su hên né bô neì wa, bô yuoô he ndo wa?»
 14 Mè ye bú a: Kò kela né wò, dé koô.» À tueé baá-re ye mè a: Né bôó mé lé naâ lè mambin gèr cèrè jomò kelá ma. Wa bô sâ bô lé naâ cògò bòn lè húóm Mbieè Sèmè yaga. Bô cògò bòn baá gi wuwulê. 15 Bó ké toò Càṅ den né dé cí. Bó né seé seèn ké gwà Càṅ cíbí mé lou mène bôó sóó. 16 Cùè mé nyúá bô siè ṅgwé ndé cú; lou mé njeré déi bô lí ṅgwé ndé cú ndo. 17 Mbieè Sèmè né ké lètenè kògò, à ke nyegé né bô kóó, à nde né bô lè nduùn nòmò yòṅe njií. Càṅ nde né bô yímé njolò fo som ndo.»

8

Ndo ṅghè dé téhbeèh

1 Te Mbieè Sèmè yeé nde sie kò som ndo ṅghè dé téhbeèh doô, ṅghè dɔ́ṅ maáb tené le gi ké ter. Nde nde, wa gùm kwèh yòṅ lou ṅghè dɔ́ṅ né nɔ́ṅ.

2 Jomo sâ mè yeé ke, bô cili Càṅ téhbeh né ké toò Càṅ njebá den; bô haá kwaá né bô tàn* téhbeh beè.

3 Cili Càṅ déi wa cuù, à né mé tàndáṅ beè, tàndáṅ sâ bô me né mé goó. À nde ké kwarè kòó njebá ndeé. Bó kela bú san lè tàndáṅ ṅgún, bô bilí kwaá, ye te à hualé bilí mé dà mè bô Yeésò bô, à né ké felè kòó mé Càṅ ṅgie haá njií. Bó kò sâ me né mé goó; né ké toò kògò den den. 4 Ju weè saàn mé dà mè bô Yeésò bô dɔ́ṅ né beè cili Càṅ yuo, né yoòr Càṅ lulí ndeé. 5 Jomo sâ cili Càṅ ṅuaán som we hèllè felè kòó, à kwaá njií

lè tàndáṅ déi, à tum si njií ká doó. Mbàn né die, nu né gwaán, bô hueh né ṅgulí, tàbè jilí lom mé gècèn mene.

Bò tàn†

6 Jomo sâ bô cili Càṅ téhbeh mé tàn beè beè doô njebá nyegé mé tàn bòn. 7 Cili Càṅ dé toò jògò yi si tàn: boó mé we mé húóm mene bomo suagá ká doó, ṅgie som kòb tàbè cén, kòb fà le. Kòb bô toú cén ṅgie yuo, kòb fà le. Bô nyure dedoó ṅgie yuo gi ménâ ndo.

8 Cili Càṅ dé jomò yi cu tàn dé seèn: kèkènè tànṛ tòr déi léláṅ weè mân, komo tum suagá, die yila dùà; kòb ndèndèṅ nòmò cén ṅa húóm, kòb fà le. 9 Dàm bô njií mé yòṅ yeé dùà dɔ́ṅ, kòb cén kuú gi, kòb fà le. Kòb cén bô bàtò dùà dɔ́ṅ ṅjèrré yuo, kòb fà le.

10 Cili Càṅ dé tagár yi cu tàn dé seèn: mè ṅene tàtù mbentò déi komo suagá ké ter léláṅ weè faá boó kòòr nò, die yila dùà nòmò mé bô nduùn mene; kòb cécéne véé yuo. 11 Yilí mbentò sâ né nó. Nòmò kòb cén jelá yuo, kòb fà le. Bô nùàr kókoó mbaá ṅueé kuú gi mé njéh; sâ jelá yògò baá.

12 Cili Càṅ dé nèà yi cu tàn dé seèn. Lou kòb cén yilí, kòb fà le. Weéh kòb cén yilí, kòb fà le. Bô mbentò dɔ́ṅ, kòb cén yilí yuo, kòb fà le. Lou cib sóó gùm kòb cieé cén, kòb fà le. Weéh cib ṅaga kòb cibí cén ménâ ndo.

13 Mè yeé ke cu, jìè baá tóg ké ka vulúu loó yòṅ, à né ké ter keí njií, ye: Gèr-e! Gèr-e! Bô cili Càṅ dé tagár nde aá tàn dé bòn tuagá. Mambin gèr nde né bô nùàr ká doó kwa.»

7:14 7:14 Dan. 12:1; Mat. 24:21; Mk. 13:19 7:16 7:16 Es. 49:10 7:17 7:17 Ps. 23:1; Ese. 34:23; Ps. 23:2; Es. 49:10; 25:8 * 8:2 8:2 Tògò dé koô mé hueh faá tàn nò. 8:3 8:3 Am. 9:1; Ex. 30:1, 3 8:5 8:5 Lé. 16:12; Ese. 10:2; Ex. 19:16; Vuù 11:19; 16:18 † 8:5 8:6 Tògò dé koô mé hueh faá tàn nò. 8:7 8:7 Ex. 9:23-25; Ese. 38:22 8:10 8:10 Es. 14:12 8:11 8:11 Jér. 9:15 8:12 8:12 Es. 13:10; Ese. 32:7; Joèl 2:10, 31; 3:15

9

¹ Cìli Càn dé tîn yi cu tàn dé seèn. Mè ñene tātù mbentò déi ká doó, à lé die suagà naà ter, bó né bú kí lege ñgòbè beè haá kwaá. ² Mbentò doò komo lege ñgòbè sâ ndo. Ju weè kulu yuo kela teèn, ka yilí naà ter lég, cib som lou; ter doón yilí yuo mé ju weè lege ñgòbè hèllè. ³ Kètàr né ké teèn bomó yuo den, né ká doó sue suagâ, bó né bèh doón kwaár ndeé; bó né bó gèh terreb bò tantàn jege haá, bó ye bó a: ⁴ Bí té nyure mé tou kèrà. Bí ndé lòm yoòr bò nùàr. Bòó mé mágá Càn toò kuùn sam, bí bó júé lòm kóó.» ⁵ Bó ye bó a: Bí té bò nùàr lòu wúlá, bí témá só bó seé yoòr weéh tîn, bó nde né mé gèr kwaré.» Bàñ kètàr yulá nde né ka bó nág faá dé tantàn gèr nò. ⁶ Bó yilá foon nde né cio mé njéh gùm weéh tîn doón, cio bó sòn kòmò ndé ñgwéh. Bó gwaán nde né mene kuú, cio nde né bó ñgoón, te bó kekóó.

⁷ Bò kètàr sâ den né faá bò nyam tébágà mé bó kaga kwaá né dé gò taáb nò: bò njeré déi né bele bó felè faá tám ñgòg mé bó me né mé goó nò. Toò sieè bòn den bele né faá dé nùàr nò. ⁸ Yúlí feéh né faá dé bò vèh ndo; nyie den bele né bó sònò faá nyie gélog. ⁹ Te kàn bòn den né faá cògò lòn nò. Bèmè bà bòn ñgulí felá né bèmè bòn bò mātúâ taáb mé bò nyam tébágà né bèh taáb tulu njií. ¹⁰ Njòr né bele bó te ñgere faá dé tantàn gèr nò. Terreb mé bó feh keéh nde né bò nùàr gèr mé njéh weéh tîn doó né gi bó ké te ñgere sâ. ¹¹ Mgbè bòn né *Sàtàn. Bèh denè seèn né lé lege ñgòbè hèllè. Yilí seèn né Njèllé-nùàr. Mé ju *hebreèh né

Àbadôn; mé ju greèk né Apoliôn ndo.

¹² Hèn née gèr dé toò jògò ye; bò fà bò déi baá cuù ndeé.

¹³ Jomo sâ cìli Càn dé ténjên yi cu tàn dé seèn. Mè ñgweé njií ké te kò toò Càn hueh déi né ñgulí den. Bó kò sâ me né mé goó. Hueh sâ né ké te gou seèn nèà doón ñgulí den. ¹⁴ À tueé njií mé cìli Càn dé ténjên mé tàn baá toò seèn doó, ye bú a: Bò cìli nèà mé bó lé naà bó ké kwarè nòmò Efratè coló kwaá doó, sè yi bó.» ¹⁵ Bó se yi bó nèà doón ndo. Sâ bó lé naà gií bó nyegé kwaá, lé naà dé cu sâ, dé cieé sâ, dé weéh sâ mé dé nyèrà sâ ndo, bó ye te bó nde bò nùàr kòb tagár geé, bó wula som kòb cén.

¹⁶ Bó kulá feh mè bò sóji mé lé naà nyam tébágà ñaá ndo: doón bó lé naà kám yuí fà. ¹⁷ Bó lé naà njolò mò ñené yuo kelà; bó lé beè naà bele mé kò bèbèlè faá we nò, faá nòmò vulú nò, faá nyùm nàgàkèn nò. Bò nyam tébágà bòn né bele mé feh faá gélog ndo. We mé ju mé nyùm nàgàkèn lé naà bó sònò bomó yuo den. ¹⁸ Bò njèh gèr tagár mé lé naà sònò bò nyam tébágà bomo yuo sâ, lé naà bò nùàr kòb cén wulá som, kòb fà le. Lé naà we mé ju mé nyùm nàgàkèn. ¹⁹ Bò nyam tébágà dé bòn lé naà mé terreb bèh fa: déi lé naà ké sònò, déi ké te ñgere. Bò ñgere bòn lé naà faá sàb nò, feh lé naà teèn; bó lé bò nùàr vèh boó deén naà mé njéh.

²⁰ Mé njéh mene, bòó mé lé naà ter le, mé bò gèr hèllè lé bó wúlá ná ñgwèh, lé naà ménâ tan den, bó temé kwéh sér ñgwéh, bó kò lom né cècàn feh hihiné duaà: bó né tándulu dua, bó né ñgulàmúr* mé feh hihiné dua; bó bò déi me

9:2 9:2 Gen. 19:28 9:3 9:3 Ex. 10:12-15

9:4 9:4 Ese. 9:4

9:6 9:6 Job 3:21; Jér. 8:3

9:7 9:7 Joël 2:4

9:8 9:8 Joël 1:6

9:9 9:9 Joël 2:5

9:13 9:13 Ex. 30:1-3

9:20 9:20 Ps.

115:4-7; 135:15-17; Dan. 5:23

* 9:20 9:20 Njií mé bó boó né lòu te den faá nùàr, faá nyam ndo.

né mé goó, bò déi mé lòŋ; bò déi mé taá, bò déi touí. Bó dɔ́ŋ né gi mùmúr mbaá, bó ñéné bèh, bó ŋgwé bèh, bó gò bèh ndɔ. ²¹ Bó yeé temé kwéh sér cú ménâ, bó kɔ lom baá-re feh wulâ ndɔ, bó né lob yuo; bó né yàgà bɔ́ɔ tobó go; yíb ceré né bó ndɔ.

10

Cilì Càn mé mvù dé maàn beè

¹ Jomo sâ mè ñene njií cu cilì Càn terrèb déi baá cuù ké te bègè kaá suagá; à né mé kou nyènyemà felè; toò sieè seèn ba lom né faá lou nɔ; bò gule ba né faá leba weè ndɔ. ² À komo sie né mvù beè. Mvù sâ né lom maànjé mân. À gule gaâ dobo kwaá né felè ndèndèŋ nòmò, gule ŋgòu te bàŋ tàbè. ³ À né ké ter logó njií faá gélôg geba né kɔ́ɔ. À yeé huné aá, nu gwaán mbei téhbeh, faá nuàr tueé né kɔ́ɔ nɔ. ⁴ Mè yeé nde aá ter nyagá kwaá, hueh déi den cuù ké te vulúu, ye mè a: Té lòu nyàgà, ŋgwé lèr kwá lòm bò nu téhbeh sâ lè yeè nɔ́ŋ ménâ.»

⁵ Mè yeé ke, cilì Càn mé gule déi né felè ndèndèŋ nòmò, déi felè bàŋ tàbè doò som njií aá be gaâ ké te vulúu, ⁶ à jege Càn ndeèr, nuà mé lo síi naâ vulú mé bò ñjèh teèn mene, tàbè mé bò njií teèn mene, nòmò koò mé bò ñjèh teèn mene dɔ́ŋ, à jege ye: Waà baá kèn. ⁷ Kwá nɔ́ŋ, mɔ cilì Càn dé téhbeèh baá tàn dé seèn tuagá, bò njií mé Càn lé naâ lòu nyegé leér kwaá dɔ́ŋ, nde né lòu sâ mboón, te yuo faá à lé tueé kwaá naâ mé bò *sòn-Càn bò mé bó né seé seèn bɔ́ɔ nɔ.»

⁸ Jomo sâ hueh mé lé ŋgulí deén naâ ké te vulúu doò den cuù ye mè a: Ndé wèh mvù mé bó komo kwaá né lòŋ ké beè cilì Càn doò

weèh; à ñjebá den né felè nòmò, kèb déi felè tàbè mân.»

⁹ À yeé tueé gi aá, mè nde ké teèn ndɔ, mè ye cilì Càn a: Há mè mvù dé maàn beè yeè sâ teèn.» Ye mè a: Wèh yíé njií mvù hèn sònò. À né sònò nɔré, né faá nyuí nɔ. Ñjèh cén, ké lè à nde né lòu jelá seér.» ¹⁰ Mè weh bú mvù sâ beè, mè yieé ndɔ, nɔré ka mè sònò faá nyuí sâ; mè yeé mena som aá, wa ké lè mò, jelá yuo. ¹¹ Bó ye mè a: Ndé cú sòn-Càn tueé; wò tueé nde né felè dà m nuàr mé lò hihiné, ju hihiné, mé mgbè hihiné ma.

11

Bò sòn déi fà

¹ Bó weh gor, bó haá mè beè faá cùgò nɔ, bó ye mè a: Wùò ter, ndé mè *gwà Càn koò mé kɔ mene meè; kùlà jí bò dùà-Càn bò ké gwò dɔ́ŋ ndɔ. ² Kwá ló caá kèb cieè dé seèn ménâ, té bú mè, né beè bò Càn-kó bò, bó nde né ló joloò gulè doró keéh, bó bɔ́ɔ nde né teèn weéh yulà nèà cùòb fà. ³ Te cu sâ mè nde né bò sòn mò fà tema njií, te bó tueé den sòn mò ké lètenè bò nuàr. Bó yíi nde né wè, bó bɔ́ɔ nde né ké sâ weéh yulà nèà cùòb fà. Bò weéh yulà nèà cùòb fà né cieé kám mé yuí fà mé yulà ténjén.»

⁴ Bò *sòn-Càn bò fà doò né bò tou fà mé feí yeé kómó; bó né bò lâ m tàn dâŋ fà mé den yeé toò Nuà tàbè doò ndɔ. ⁵ Nuaá mé né bó mé veèn munó dɔ́ŋ, we ndeé né sònò bɔ́ɔn bomó yuo kelâ, ŋgie som bú. Bòó mé nde né bó mé veèn coór kema dɔ́ŋ, kuú gi nde né ménâ ndɔ. ⁶ Bó né mé terre b nu ŋgaáŋ lóó, te bó tueé den sòn-Càn. Bó né cu mé terre b nòmò kweéh seèr, te ŋa húóm. Mɔ bó gwaán né *wón gèr dé kàn feh keéh, cu mé bó

gwaán nê doón, bó né gi mé terreb dé ménâ boó teèn.

⁷ Bó tueé den nde né ka sòn-Càn ménâ. Mo gi aá, nyam veên yuo kelà nde né te lege ηγοβè doô, ηγ sie bó, à nde né bó γογó, à nde né bó wulá sòm ndo. ⁸ Bò komó boón dielé le nde né cie te κροηε lé loó koô. Né loó mé bó lé faga wulá naâ Fehtoò beèh teèn doô. Bó né loó sâ yilí *Sódom mé Ejipto yoòr yilá kwaá. ⁹ Dàm nùàr mé gèh hihiné, ju hihiné, lò hihiné doón, nde gi né komó boón cie ηενé soó; nde né cieé tagár mé kwèh. Bò nùàr gwàn ndé ηγwéh mé nuaré déi furú nyegé bó. ¹⁰ Bò nùàr ká doó samé seér nde né mé cio bò nùà fà hên dé samé; bó nde né sagá; bò nùàr nde né mé kùrmò felè cio bò sòn-Càn bò fà hên yieé kuú, ye bò fà bò hên naâ bó gèr feh keéh fí.

¹¹ Komó bò nùà fà hên lé cie boó naâ cieé tagár mé kwèh. Jomo sâ, Càn lé naá cuù bó cúcuí lè fulu yilí, bó njobá cu ter. Bòó mé lé naâ ηενé, veéh lé naâ bó ηjèh boó. ¹² Jomo sâ hueh taré déi yilá bò sòn-Càn bò fà hên ké te vulúu, ye bó a: Bí ηâ kán!» Bó ka ηaá yuo ké te vulúu lètenè bègè ndo. Lé naâ njolò bò bùndò bò boón hèllè. ¹³ Cu sâ tàbè lé naâ jilí taré; loó kèb déi lugo su doó. Te gwà yulá doón, cén lé naâ lugo die. Nùàr kám téhbeh kuú teèn. Veéh lé naâ bò jomo bò lè yilá, te bó nde ye Càn Nùà vulú seén.

¹⁴ Hên baá ye gèr dé mbelèm fà; dé tagár baá cuù hên ndeé.

Tàn dé téhbeèh

¹⁵ Jomo sâ cili Càn dé téhbeèh yi cu tàn dé seèn: bò hueh déi tetaré mân né ké te vulúu ηgulí, ye: Mbàm Nùà Dueè bô *Nùà Còη baá kènè wónη doón beè kaá sie.

À teèn cer den nde né dé nyèmà mé nyèmà.»

¹⁶ À yeé tueé gi aá mân, bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà mé né gi ké toò Càn te κγο boónne doón cemmé sulí nde gi doó, bó né Càn keí, bó ye:

¹⁷ Môn, Càn Dueè Nùà terrèb, wò né léi jògò, wò né kènè ndo. Béh né wò vra mé kènè be terrèb yeé baá ter.

Kènè mbàm yeé wónη beè ka sie né koó.

¹⁸ Cècàgà, lò nùàr hihiné lé ηaán baá wò yoòr kela.

Kènè baá cu yulá-temé; wò nde aá ju felè bò komò tená. Bò sòn yeé mé né seé yeé boó, nde né sàgà kwa.

Bò nùàr yeé mé bòó mé né wò veéh doón,

huaán maàn mé kàm bò mene, nde né sàgà kwa laré. Bòó mé né yeé wónη boó beéh doón nde né nyoló yuo.»

¹⁹ Bó yeé tueé gi aá mân, gwà Càn koó ké te vulúu gulu loó ndo, *mbèη ηγòη ηενé yuo kela ké gwò, mbàn né die, nu né gwaán, bò hueh né ηgulí, tàbè né jilí taré, boó sue lom mé gècèn mene.

12

Ma déi bô mèmàm

¹ Jomo sâ ciè déi ηενé yuo kelà ké te vulúu: lé naâ ma déi, lou né bú faá cògò no vuòb keéh; à né weéh gulè dobo kwaá; felè seèn né mbentò yulá cùòb fà, né tà m kàgà seèn. ² À né mé lèi, nyer né bú nemá, à né mé gèr keéη den.

³ Jomo sâ ciè déi ηενé yuo kela cuù ké te vulúu ndo; lé naâ mèmàm bèlèsé mân mé feh felè téhbeh, lulí teèn yulá; feh dé kàn né mé tà m kàgà felè. ⁴ Ngere ké

jomo né bò mbentò ké te vulúu komó sòm; né ká doó su njií. Kòb cén sue suagà, kòb fà le. Mèmàm hèllè né toó ma nyeèr doó njebá den, ye te huaán yuo kelà, nyí dòm yieé sòm.

⁵ Nde nde, ma doó ñar ndo, à ñar kwa huaán dé siíb. Huaán sà nde né lò nùàr dɔ́ɔ́ɔ́ seé weh. Nde né mé cùgò lòɔ. À yeé ñar aá bú, bó weh njií huaán sà ké toó Càn te kɔ́ɔ́ seèn. ⁶ Meí dula nde dé seèn ké ya dueè. Càn lé naá bú bèh sà nyegé kwaá, te bó koó den bú teèn. À bóó ké sà cieé kám mé yuií fà, mé yulá ténjén.

⁷ Yeé baá ménâ, taáb kɔ die ké te vulúu ndo: Mikael bó bò cili seèn kaga taáb mé mèmàm bó bò cili dé seèn. Bó bó kwaá njií taáb doó. Mikael bó bò cili Càn ñar yila bó yoòr, ⁸ bó yɔ́ɔ́ bó, bó kwɔ́ɔ́ sòm bó mèmàm hèllè, bó sòm bèh denè bòn ndo. ⁹ Bó lu si keéh mèmàm doó ká doó. Né cu ka bú kuúm sàb cén sà; bú táhòrò; yilí seèn déi né cu *Sátàn, à dàm nùàr wɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́ɔ́ bele gi né kɔ́. Bó lé ká doó si keéh naá bú mé bò cili seèn hèllè mene.

¹⁰ Jomo sà mè ñgweé njií hueh taré déi né ké te vulúu mbamé den, ye: Hên, Càn sòm keéh né be terrèb seèn. Mbàm seèn baá *wɔ́ɔ́ beè kaá sie; à béh yili sòm aá kèn. Kènê, ñgɔ́ɔ́ *Nùà Còɔ ñgulí yuo kela baá cie. Cècàgà, bó nùà súi hèllè lu sòm aá kèn. Suútenè mé cibiteèn mene, à lé naá loóm bó mbeí beèh ké toó Càn yoòr ñjoró. ¹¹ Kènê bó mbeí beèh bú doó jɔ́ɔ́ si aá kèn. Bó bú yɔ́ɔ́ né mé terreè húóm Mbieè Sèmè. Njua mé bó lé naá cio ñgɔ́ɔ́, bó te ñgòr Càn ñjebá taré lom tég, ye bò nùàr a: lár, hên né lom ñgòr gècèn kɔ́. ¹² Né bòn! Vulú a, sèsamè! Bí bú teèn bò a, sàmé jí ménâ ndo.»

Jomo sà hueh doó den cuù, ye tàbè bò nòmò a: Gèr-e, gèr waá baá kèn, bó táhòrò lu si njií aá ké yoòr bií, à né mé yulá-temé furú gɔ. Cu seèn nde aá gií, ñaán gɔ né bú cí.»

¹³ Mèmàm doó yeé ke, bó bú ká doó lu si njií aá ménâ, temé ñaá bú ndo; à ñar bele keéh ma vulú hèllè jomo dé ñaár. ¹⁴ Bó haá ma doó bà fà, né faá bà jìè nɔ, te à lo nde mé njéh ké ya dueè bèh denè seèn. Bó nde né bú ké teèn nyemà tagár mé kwèh koó den, te sàb doó bú fón kwà cú. ¹⁵ Sàb hèllè yeé ñene aá ménâ, à fam sòm keéh nòmò sònò faá gùm nòmò koó nɔ, né ma doó jomo pieém bele, te sie bú. ¹⁶ Tàbè yeé ñene aá ménâ, tàbè gam ma doó ndo, tàbè ñueé ñemá sòm nòmò hèllè, njíér. ¹⁷ Furú yɔ́ɔ́ cu mèmàm mé ma doó, à ñar nde seér mé taáb ké jomo yoòr bó ñuna seèn, ye te nyí wula sòm gi bɔ́ mé né sòn Càn mé ñgòr Yeésò ñgweé dɔ́ɔ́ɔ́. ¹⁸ Mèmàm hèllè nde baá-re ké sòn nòmò ménâ njebá den.

13

¹ Jomo sà, mè yeé ke, nyam déi baá yí lètenè ndèndèɔ nòmò yuo kelà; à né mé feh felè téhbeh, lulí né teèn yulá; lulí dé kàn né mé tám kàgà felè; feh dé kàn né mé yilí séb-Càn yoòr nyagá den. ² Nyam sà den né faá ñgùì nɔ; gule né faá gule séseè mân, sòn né faá sòn gélgɔ ndo. Mèmàm weh kɔ́ɔ́ seèn, haá njií mé nyam doó, haá bú terreè, jege haá njií gi bú seé seèn ndo. ³ Nyam doó né mé bàɔ felè, den né faá bó lé ye bó nde aá bú feh cén déi kɔ wulá sòm nɔ. Njèh cén, nyer hèllè te gi cu aá kèn. Né bò nùàr mé njéh hiím yɔ́ɔ́. *Wɔ́ɔ́ dɔ́ɔ́ɔ́ kem bele gi nyam doó ndo. ⁴ Bò nùàr yeé

ɲene mèmàm haá baá nyam doó terreb ménâ, bó yila mèmàm keí, bó né nyam doó keí ndo; bó ye: Neí den né faá nyam hên kóó wa? Nuaré déi nde né bú mé taáb lieé yogó ndo wa?»

⁵ Jomo sâ nyam hèllè kwa ceér, à né ɲgòr gágà sònò tueé toró, à né Càn teèn seb keéh. À bɔ́ sɔ́ méménâ weéh yulá nèà cùòb fà; ⁶ à né Càn selé, à né yilí Càn tueé beéh, à né bèh denè Càn tueé beéh. Bòó mé né ké te vulúu, à né yilí bɔ́n ménâ tueé beéh ndo. ⁷ À kwa terreb, te bó bɔ́ nùàr Càn lie taáb, à taré yogó bó. À kwa cu terreb te à den felè bɔ́ nùàr mé gèh hihiné, lò hihiné mé ju hihiné ndo. ⁸ Bò nùàr dua laré bú wón dɔ́ɔ́. Sâ tueé né ye, Mbieè Sèmè mé lé naâ kuú, né mé mvù yòn beè. Bèh lo mé wón lo duóóm naâ, yilí bɔ́ sâ bɔ́ teèn nyàgà yilá ɲgwéh.

⁹ Nuaá mé né tie ɲgweé, bú a, ɲgwé nyégé ɲgòr hên bagasé! ¹⁰ Mɔ́ nùàr yoòr né mé húóm gwà cibì yilá, sâ à nde né ménâ yilá. Mɔ́ bó bú teé wula nde né lòu, sâ yoòr seèn né cí. Mɔ́ né mân, sâ bɔ́ Yeésò bɔ́ a, yíyolò, bó temé tég kwá ɲí lòm yoòr Càn.

¹¹ Jomo sâ mè yeé ke, nyam déi komo yuo kelà baá dòu. À né mé lulí felè fà; né faá lulí huaán sòrɲgaàn nɔ́. À né sònò faá mèmàm nɔ́ tueé den. ¹² Terreb seèn né cu faá terreb nyam dé toò jògò ndo. Njolò mbeí doó sâ à duóóm seé seèn bɔ́. À né bɔ́ nùàr wón dɔ́ɔ́ baá, ye bó a: bó dùà gí nyam dé toò jògò mé lòrè nyeèr yoòr doó ma. ¹³ À né dé seèn bɔ́ nɲèh kékèné hihiné bɔ́ bele; à ɲaga som keéh we déi ké te

vulúu, dar suagà, cor ká doó njolò bɔ́ nùàr.

¹⁴ À yeé kwa baá ceér ménâ, njolò mbeí doó sâ à yila bɔ́ nùàr mé terreb sâ beleè, ye bó a: Nyam dé toò jògò mé bó lé ye bó nde aá kɔ́ wulá, à kú ɲgwéh doó, bí mé kwá ɲgùlámúr,* te den faá bú nɔ́, bí né bú dua.» ¹⁵ Nyam dé jomò doó yeé tueé gi aá ménâ, bó haá bú terreb ndo, à fulu yilí ɲgùlámúr doó cúcuí lè, te à kwa yòn, à tueé sòn, ye te bó wula som gi bɔ́ mé nyí dùà ɲgwéh dɔ́ɔ́. ¹⁶ À duóóm baá-re bɔ́ nùàr baá beleè: à né bɔ́ kokoò bɔ́ mé bɔ́ huaán tetɔ́r baá, à né bɔ́ lilieé bɔ́ mé bɔ́ saám bɔ́ baá, à né bɔ́ kwer mé bɔ́ lòu bɔ́ baá ndo, bó né bó mágá yoòr tɔ́ré kwaá bele, mɔ́ te be gaá sam, né toò kuún. ¹⁷ Kɔ́ nùà kàn né mé mágá sâ yoòr, te à ɲge ye nɲèh, à go ye nɲèh ndo. Mágá sâ lé naâ sòn yilí nyam sâ. Mágá hèllè lé naâ cuú kwòm yilí seèn ndo.

¹⁸ Bò nùàr a, dèn mé lo, bó munó nyegé bagasé. Nùà loò nde né dɔ́gòtì mágá nyam hèllè munó komo. Né ndègè yilí nùàr; né yuií ténjén mé yulá ténjén cùòb ténjén.

14

Bené bɔ́ Yeésò bɔ́

¹ Jomo sâ mè yeé ke, Mbieè Sèmè baá ké te tòr Siyòɲ* njebé den; à né mé bɔ́ nùàr kám yuií mé kám yulá nèà cùòb nèà beè. Bò sâ bɔ́ né gi dé bɔ́n mé yilí seèn toò kuún nyagá den, bó né gi mé yilí Tele seèn toò kuún nyagá den ndo.

² Mè yeé ɲgweé, hueh déi baá ké te vulúu faá nòmò vùvù nɔ́ ɲgulí, né faá nu nɔ́ gwaán hulí. Hueh sâ ɲgulí lom né faá hueh nɲàn nɔ́. ³ Bò kám bɔ́ hèllè né ké toò kɔ́gò njebé den, bó né ké toò

13:5 13:5-6 Dan. 7:8, 25; 11:36 **13:7** 13:7 Dan. 7:21 **13:8** 13:8 Ps. 69:28 **13:10** 13:10

Jér. 15:2; 43:11 * **13:14** 13:14 Njii mé bó bɔ́ né lòu te den faá nùàr, faá nyam ndo. **14:1**

14:1 Ese. 9:4; Vuú 7:3 * **14:1** 14:1 Yilí Jerusalem déi (1 Chr. 11:4-5).

bò nhèh lèlàn nèà mé bò kokoô bò doô; bó nè bené feè sònò de den; bené sâ lé de kɔ cegé naâ bòó mé Càn lé naâ ká lè wónɛ ɲaá weh doô. Né bò kám yuúì bò, mé kám yulà nèà cùòb nèà sâ. ⁴ Bò sâ bò lé naâ dé bòn yo bòn jolo nyegé, bó lé bò véh kè mà ná ɲgwèh, bó né lom dé bòn jomo Mbieè Sèmè, à nde mene he, bó bó né kɔó. Sâ né bò toò jògò bò. Càn lé ká doó lètenè bò nùàr ɲa weéh naâ bó, te bó den beè seèn, beè Mbieè Sèmè ndo. ⁵ Bò sâ bò mé nyeén lè sam, bó mé veèn déi yoòr sam ndo.

Bò cili Càn déi tagár

⁶ Mè yeé ke, cili Càn déi baá tóg ké ka vulú lóó yɔɲ, à ndeè naâ bò nùàr Njàgà Bagaá dé ndeèr tueé weh. Lé naâ bò nùàr mé gèh hihiné, lò hihiné mé ju hihiné ndo. ⁷ Cili Càn doô né ké ter logó njií, ye bò nùàr a: Bí vèh Càn veèh, bí sèn njií bú ké ter. Cu seèn waá baá. Kènè ju nde aá felè bò nùàr tená. Bí kéí bú keì. Vulú bò tàbè mé nòmò mene doón lo si giú naâ bú.»

⁸ Cili Càn dé jomò njege bele cu dé toò ndo; à né sònò tueé go ye: Gi aá, gi aá kèn. Tànɔr Babilón doó mvúòb. À lé bò nùàr wón doón sela feéh naâ sár.»

⁹ Te mè yeé ke, cili Càn déi baá cu bò dé fà doó jomo njege bele, à né ké ter logó njií, ye: Bòó mé dua yeé nyam mé naâ ké dùà doô nde né gèr ɲené, bòó mé né ɲgùlà múr seèn dua, mé né gi mé mágá seèn yoòr, né mene beè, né mene toò kuún doón ¹⁰ nde gi né mé mbè fúru-temé Càn ɲueé kuú, te bó kekò. Bó nde né tuar te we taré yilá ndeé, bó nde né gèr mé we nyùm nàgàkèn fí ɲené. Bó gèr ɲene nde né toò bò cili Càn mé

*Mbieè Sèmè. ¹¹ Ju weè mé né bó ɲgie den sâ, nde né ter dé kèi cèn faár yilí ɲaá den. Bòó mé né nyam hèllè dua, mé né ɲgùlà múr seèn dua, mé né gi mé mágá seèn yoòr doón nde né gèr ɲené. Cíbi mé lou mene bó dù ndé ɲgwéh.»

¹² Sâ bò Càn bò a, yólo dé bòn yolò. Lòu sam, bó ɲgweé né dé bòn sòn Càn, bó temé kwaá njií né yoòr Yeèsò ndo.

¹³ Yeé gi aá, mè ɲgweé njií hueh déi ké te vulú ye mè a: Nyàgà bò njií hèn nyagaá. Ye mè a, nyàgà ye: Duóòm lan nde ké toò, bò nùàr mé kuú né mé yilí Fehtoò beèh lè, Càn nde né bó kulú.» Hueh doó yeé tueé gi aá, Cúcuí Njàgà gwaán, ye: Nyea, né môn, à nde né bó kulú. Kènè gèr sam cuú, bó dù bá dé duú; tàb seé bòn baá cie.»

Bólé baá kèn

¹⁴ Jomo sâ mè ke njií njeré déi faá nùàr nɔ, né ké te vulú nuú wulésé mân ɲené den, à né mé tám ɲóg felè, bó tám sâ me né mé goó; à né cu mé bòu nulásé mân beè ndo. ¹⁵ Mè yeé ke, cili Càn déi yuo kelà baá ké *gwà Càn koò, à né ké ter logó njií, ye nùà ké te vulú nuú doô a: Siè nyégé bòu sieè; baá cu, yab baá bólé, baá dé hobò.» ¹⁶ À yeé ɲgweé aá ménà, à kura yíi keéh bòu seèn hèllè ká doó ndo. Tètèi sam tàbè mvúâr!

¹⁷ Jomo sâ cili Càn déi yuo kela cuú ké gwà Càn koò ké te vulú, à né mé bòu déi beè ndo. ¹⁸ Mè ɲene cili Càn déi yuo kela cuú baá, à la naâ dé seèn ké toò kò; seé seèn né mé we. Dé sâ né ké ter logó njií, ye nùà bòu doô a: Kènè tàb toú ké te wónɛ te gi aá kèn. Wèh bòu yeè, ndé bó mvurú bele. ¹⁹ Cili Càn doó yeé ɲgweé aá ménà, à weh bòu seèn ndo, à kura yíi keéh ká doó, à mvurú bilí tàb

toú ká doó doón, à nuaán su njií ké te vua njùŋ Càŋe. ²⁰ Vua sâ né ké jomo lóô mân, bó doró den baá-re teèn. Bó yeé baá doró, húóm yuo seér teèn kóó, né faá gùm nòmò koô nò kwaár ndeé. Húóm doó kwar sòm gùm kilómétà yuú tagár, lé naá yilá ndo. Mò nyam tébágar yila teèn, ngògò jíím, feh le lom cie kóó.

15

Bò cili Càŋ mé gèr téhbeh beè

¹ Jomo sâ mè ñene njií kèkène njeré déi ké te vulúu, hiím yógó mè. Lé naá bò cili Càŋ téhbeh; bó beè né mé ñhèh nduàn téhbeh ndo. Càŋ bò nuàr gèr feh ceré nde né mé ñhéh. ² Mè ñene njií cu njeré déi, né faá tàmbàŋ tuúb nò, né faá daregà ndo, né mé we mene laga den. Bò nuàr né ké kwarè ndèndèŋ tuúb sâ njebá den. Bò sâ bò lé naá nyam doó bô ngùlámúr seèn taré yógó, bó lé naá nyam mé yilí seèn né seér dé kulá hèllè taré yógó ndo. Bò cili Càŋ sâ lé naá gií mé njáŋ beè-beè; Càŋ lé haá naá bó njáŋ sâ kóó. ³ Bó né bené de, né bené Músi nuà seé Càŋ mé bené *Mbieè Sèmè, bó né de ye:

Càŋ ndeèr Nùà terrèb, seé yeé né tãŋòr kela,

né nòré ndo.

Nùà Dueè felè dà m lò nuàr né cegé wò.

Ceér yeé doón né gi teèn dilí yilá, wò né nuà gècèn.

⁴ Nuaá mé wò sén ndé ngwéh né neì wa?

Neì wò *sùmù ndé ngwéh ndo wa?

Lòu sam, nuà joloò gi lom né wò.

Lò nuàr wónŋ doónŋ ndeè né waá gií,

bó cemmé toò yeé, bó né wò kéi bilí.

Lòu sam, seé yeé baá bèsonè ñene ñagá.»

⁵ Jomo sâ, mè ke cu, *gwà Càŋ koó gulu baá ké te vulúu, *gwà cògò mé Càŋ ñené yuo kelà yeé teèn né ké gwò ñené den. ⁶ Bò cili Càŋ téhbeh doó yuo kelà ké gwò ndo, bó beè née mé bò ñhèh nduàn téhbeh doó ye. Cògò wula njerré lom né bó yoòr pób, bó cam tená bele né mé kándá goó.

⁷ Ñhèh lãŋ cén déi lètenè bò nèà bò doó, weh ngàb njùŋ téhbeh, haá kwaá bele bò cili Càŋ téhbeh doó beè-beè. Fúru-temé Càŋ Ndeèr né bele lè dedeí. Bó bò ngàb sâ me bele né mé goó. ⁸ Bó yeé baá mé ñhéh beè beè, *sùsùm Càŋ mé terrèb Càŋ ñené yuo kelà ndo, jeré yuú gwà Càŋ mé ju, né bò nuàr dé gwò yilá faán yógó. Kò seé bò ñhèh nduàn téhbeh beè bò cili Càŋ doó mboón aá, sâ ye.

16

Bó ngàb njùŋ

¹ Jomo sâ mè ngweé njií hueh déi baá ké gwà Càŋ koó lógó, ye bò cili Càŋ téhbeh doó a: Bò ngàb njùŋ Càŋ téhbeh doónŋ, bí ndé su ní ké te wónŋe.»

² Cili Càŋ dé toò jògò njege yuo, nde su njií ngàb dé seèn. Bòó mé dua yeé ngùlámúr doó, nyer yulásé mân ñar yila bó yoòr. Bòó mé né mé mágá nyaàm doó yoòr doónŋ ñene kuú gi mé gèr njùŋ sâ.

³ Cili Càŋ dé jomò su njií ngàb dé seèn dùà te ndèndèŋ nòmò. Nòmò ña húóm, né faá húóm komò nò; ñhèh dùà doónŋ kuú gi.

⁴ Cili Càŋ dé tagár nde ngàb dé seèn dùà su njií ndo: bò nòmò kokoò mé bò nduùn mene ña gi húóm. ⁵ Mè yeé ngweé, cili Càŋ déi baá tueé. Dé sâ, seé seèn né yeé mé nòmò. À ye Càŋ a: Mòn

Càṅ Dueè, wò né lom Nùà dilí kóó. Wò né léí jògò, wò né kènè ndó. Nùà gècèn né wò. Wò ju hèn tena yíí né teèn. ⁶ Bò nùà hèn né gi bò wúlá-nùàr bò. Dàm húóm bò sòn yeè bò mé bò nùàr yeè doón, lo berré giì beè bò nùà hèn, wò bó húóm hèn kura yíí né teèn.»
⁷ Hueh déi den cuù ké te kó, ye: Môn Càṅ Dueè Nùà terrèb, wò ju tena yíí yeè teèn.»

⁸ Jomo sâ cili Càṅ dé nèà su njií ngàb dé seèn ké te lou; lou kwa terreb faá we nó, te à fíí bò nùàr.
⁹ À yila bó fíí ndó. Yeé baá bó seé weh, bó duagá seér cu lòù, bó lòò temé kweéh seèr. Càṅ mé terreb felè bò njèh gèr sâ né beè seèn, bó seb seér cu bú lòù. Yeé baá ménâ, bó bú sèn cú ndó.

¹⁰ Cili Càṅ dé tîn su njií ngàb dé seèn te kógo nyam doô; cibí die te lò seèn, yili mban lo bò nùàr seèn ménâ, gèr kwaá njií bó be yoòr. Bó né leba mé nyie yieé, ¹¹ nyer yulásé mân né bó yoòr ñaár yilá. Bó lòò dene boòn kweéh seèr, bó seb seér cu Càṅ Nùà vulú lòù.

¹² Cili Càṅ dé ténjên nde su njií ngàb dé seèn te nòmò koò mé bó yilá né Efrátè doô. Nòmò hèllè ñemá yuo, te bò mgbè mé yuo ndeé né kèb bà sela kela sa.
¹³ Mè yeé ke, bò tándulu déi tagár yuo kelá baá kèn, bó den bele né faá kùlà nó. Déi yuo kelá sònò mèmàm, déi sònò nyam doô, déi sònò nùà ndòn hèllè. ¹⁴ Seé bò tándulu sâ né táhunó lètenè bò mgbèémgbè wón doón bóó yón gòó, bó né bó yilá bilí gó, te lòù mé Càṅ terrèb nde né ju tená, bó bó kwaá njií taáb doó.

¹⁵ Jue mè Yeésò, mè nab waà nde né faá yíí nó. Samésé nde né nuáá mé né làṅ mé cògò yoòr.

À dé seèn toò bò nùàr lòù sâ, lunṭuru gò ndé ngwéh.»

¹⁶ Bò tándulu doô né ka mé bò mgbèémgbè bilí ndeé, bó nde bilí kwaá bó ké Harmagedón; né yilí bèh sâ te ju *hebreéh.

¹⁷ Jomo sâ cili Càṅ dé téhbeèh su njií ngàb dé seèn ké ter mbaá. À yeé su sòm aá, mè ngweé njií hueh déi baá ké *gwà Càṅ koò te kógo Càṅ ngulí taré, ye: Bóó baá kèn! Bóó baá kèn!»

¹⁸ Yeé baá ménâ tueé den, mbàn die, nu gwaán, bò hueh né ngulí, tàbè jilí taré, dé tueé sam. Bèh lòó mé naà-naà mé Càṅ lo meè nùàr, gèh tàbè jilí taré bú sâ lo née teèn sam ye. ¹⁹ Tàbè kerré geé kwaá Babilón bèh tagár; bò lòó kokoò ká lè wónje doón ñemmé tobé yuo gi ndó. Càṅ yeé nde munó njií dé Babilón mân, temé ñaá bú, à kura njií gi bú ngàb njùn lè. ²⁰ Gùm ten tàbè dé kàn mé né lètenè nòmò doón kum le duà; nùàr tòr mé njèh ñéné cú ndó. ²¹ Bò mege boò faá gùm nyèn nó né ké ter komó suagá, né bò nùàr seé weh. Bó yila cu Càṅ mé njèh lòù selé seèr, sâ bogó yógo baá!

17

Mei bò sormbèè

¹ Lètenè bò cili Càṅ téhbeèh mé lé naá mé bò ngàb téhbeh beè doô, cén déi lètenè boòn waà ye mè a: Ndè mè feh kwaá wò njolò. Né gèr mé nde né mei bò sormbèè kwa; mè jue né tàyàm lòó mé bó me kwaá né ké te làrè nòmò doô.
² À bò mgbèémgbè wón doón jin gi né kóó, bó bó tobó kuú gi aá kèn. Kènê, bò nùàr wón doón sela tobó nde gi aá mé njèh ménâ ndó.»

³ Yeé baá ménâ, Cúcuí Ñagá waà kema mè ndó, cili Càṅ doô

weh njií mè ké ya dueè. Wa ké teèn, mè ñene njií ma déi, à né ké ñgètenè nyam déi belèsè mân ñaá den. Nyam sâ né mé feh felè téhbeh, lulí né teèn yulà. Bó nyagá lamé kwaá né nyam hèllè bò yilí séb-Càṅ yo doón. ⁴ Ma doô dé seèn yoòr lé naá mé cògò bèlè jùm mé bèlè yòṅ mân. À né mé lòṅ bèlè tieè; à né mé taá ndòn mé gòm feh hihiné yoòr déi; à weh sie né ṅgàb déi mé be gaá, bó ṅgàb sâ me né mé goó. Lè ṅgàb hèllè né lom ndàndaà bò ñjèh fefòò. Bò ñjèh fefòò sâ né ñjègè yàgà yṅṅ tobó gòò seèn hèllè. ⁵ Yilí déi né ma hèllè toò kuùn nyagá den; bó nyagá gugó né Tàṅṅòr Babilón mèi bò sòrmbeè, ye né ṅgum veèn bò nùàr wónṅ doón.

⁶ Mè yeé ke njií, ma hèllè baá mé húóm bò nùàr Yeésò sela den, né húóm bò sòn Yeésò bò mé bó lé wula gií naá felè Yeésò doô. Geí seér mè lòù. ⁷ Cìlì Càṅ doô ye mè a: Té mbaá híim kú; mè nde né wò kwòm ma kié se. Nyam seèn mé feh téhbeh mé lulí teèn yulà doô, mè nde né wò kwòm seèn se ndò. Kwòm sâ lé leér deén naá bèh nábe. ⁸ Nyam mé wò né ñené kié cemá sam cuú, wanóṅṅ léi toò à lé naá gií cemásé. Mé ñjéh mene, à nde cuù né te lege ṅgòbè doô komo yuo kelá, te Càṅ bú wula calé sòm cu ye dé kèi cèn. Bòó mé Càṅ lo yilí bòn te mvù yòṅe ké bèh duóòm nyàgà kwá ná ṅgwèh doón, nde né nyam hèn ñené, bó geí gi. Lòù sam, nyam doô teèn sam cuú lòù, wanóṅṅ léi toò à lé naá gií cemásé, toò hèn à nde cuù né yuo kelá.»

⁹ À den cuù ye mè a: Kò bò nùàr den lom mé lo, sâ ye; wanóṅṅ bò ṅgòr hèn né taré. Mè tueé wò, wò né feh téhbeh felè nyam doô ñené, né bò tòr téhbeh mé

ma doô den yeé teèn; né cu bò mgbèémgbè hihiné téhbeh ndò. ¹⁰ Bò tìn bò déi die yuo aá teèn. Cén déi né kènè te kògò. Mbeí bòn déi téhbeèh doô, cu seèn nées wá ṅgwéeh ye. Mò ndeè waa baá, à ndeè te mgbè sâ cèr dè ndé ṅgwéh ndò. ¹¹ Nyam doô mé feh seèn mgbè dé téndelè hèn cer nde né kòò, à cemá sam cuú lòù, wanóṅṅ à lé naá gií cemásé. Mgbè hèllè né lètenè bò téhbeh bò doô ndò, à nde cuù né komo yuo kelá, te Càṅ wula calé sòm cu ye bú dé kèi cèn.»

¹² À den cuù ye mè a: Kè, bò lulí seèn yulà mé wò la naá ñené doô, né bò mgbè hihiné yulà ndò; bò sâ bò nées dé bòn cèr dùòm ṅgwéeh ye. Càṅ nde né bó bò nyam doô doón terreb haá gií; ñjèh cèn, bó cer weh cegé nde né mgbè yòṅ lòù cèn ndòg. ¹³ Bó yulà doón baá gi mé sòn cèn; bó terreb bòn haá njií gi aá mé nyam doô, te à mgbè cer kòò. ¹⁴ Bó nde né taáb mé *Mbieè Sèmè kaga njií. Mbieè Sèmè nde né bó yògò ndò. Lòù sam, Mgbè bò mgbè né lom bú. Nùà Dueè felè bò dudueèr bò doón gi lom né bú ndò. Bó bò nùàr seèn né kòò, à lé bó balé sòm naá kòò, à weh kwaá bó beè seèn. Bò sâ bò né dé bòn kóbè sâ.»

¹⁵ Cìlì Càṅ doô den cuù, ye mè a: ṅgwééh nòmò mé sòrmbe hèllè la naá teèn doô, wò la naá ñené wa? Né dàim bò nùàr mé lò hihiné, mé ju hihiné ndò.» ¹⁶ Ye mè a: ṅgwééh wò naá bò lulí yulà mé nyam doô mene ñené ndò wa? Bó nde né mèi bò sòrmbeè doô seé weh; bó nde né bú bunó, bó huaré kwaá bú lunturu, te bó yieé ṅaré sòm ye bú, bó nde né dé jomò ṅgie calé sòm ndò. ¹⁷ Sâ doón Càṅ ye te bò lulí yulà bó bò nyam doô saga sòn, bó terreb bòn haá njií mé nyam doô, te à cer mgbè mé ñjéh;

sâ Càn ye te mboón faá nyí gwaán nê, faá nyí lé naâ tueé kwaá ndo.»

¹⁸ Cìlì Càn doó den cuù, ye mè a: Ma mé wò la ñenê naâ doò, né tànḡr loó koò; bò mgbè ká lè wónje doón né gi ka seèn.»

18

Babilón doó mvúób

¹ Jomo sâ, mè yeé ke, cìlì Càn déi baá cuù ké te vulúu suagâ. Dé sâ b́ jege haá né bú terreb duesé mân beè; ñenḡàn seèn ba ḡagá sie né *wónj doónj beè. ² Dé sâ loḡo ñjii ké ter, ye: Mvúób, tànḡr Babilón doó mvúób! À baá kènê mvùr b́ tándulù, à baá gbàḡ b́ càn vevenê, mé b́ non vevenê feh hihiné ndo. Doó sâ baá kènê mbàn b́ ḡugò, b́ b́ jùkuùm. ³ À lé selá baá kela, à lò nùàr doónj sela feh gi né sár. Dàm b́ mgbè wónj doónj jin weh gi aá beè seèn, b́ b́ né tobó. B́ toón b́ wónj doónj ḡa keéh gi aá b́ liliê b́ mé ñjéh.»

⁴ Mè yeé ḡgweé, hueh déi baá cu ké te vulúu ḡgulí, ye: Bí cú yo, b́ nùàr mò, bí yùò lo sâ yuoò. Mò sam, b́ nde né bí mé veèn jin; bí nde né gèr teèn ñenê keéh. ⁵ Bí yùò yoòr b́òn yuoò. Veèn b́òn yḡḡ baá, naḡ kwa baá Càn ké te vulúu, à baá mé ñjéh b́òn lè. ⁶ Bí wèh loó sâ seé, faá à lé naâ bí seé weh nḡ. Bí bá kúrá ñjii gi bú ḡgàb mbè fà lè, te taré yḡḡ dé seèn cén mé à lé haá naâ bí doó. ⁷ Sòn sèsàm mé púnò seèn bí kúrá lòm bú gèr yulásé mân, ye nyí né mgbè mé feh nyí sé wa? Nyí nùà kú sam; ye ndḡg cio nyí njeré déi b́ ndé ḡgwéh ndo sé wa? ⁸ Kwá nḡón, ùkàḡ baá ndeê: beén mé cio b́ b́ cùè nde né bú bomó kwa; doónj nde né mé cieé cèn. We

nde né b́ dé jomò ḡgie nagá sòm ndo. Lòu sam, Càn Dueé bú mé ju sie né kḡó. Nùà terrèh né bú.»

⁹ B́ mgbèemgbè mé lé b́ò tobó ḡḡo naâ yàḡà mé bú wónj doónj faá né ñjéh ndà nḡ, nde gi né ju weè seèn lòu sâ ñenê ñjii, b́ nde né mé kwòm lòu sâ yueé bieé kuú ndo. ¹⁰ B́ nde né bèh ndónj-ndónj mé veéh ñjebá den, te gèr hèllè b́ teèn kwà kèh cú, b́ kei den teèn, ye: Gèr-e, Babilónè gèr-e! Tàyàm Babilón, mèi b́ loó koò, baá doó mvúób; doónj né te yòḡ lòu cén-e.»

¹¹ B́ toón b́ wónj doónj yueé kuú gi nde né mé mbà seèn lòu sâ ndo, ye: B́ ñei béh ḡḡo beè ḡge weh nde cu né kḡó? ¹² B́ lòḡ o, b́ taá ndòn o, b́ ḡòm o, b́ cḡḡ nyàḡàm o, b́ dé nyényḡḡòr o, b́ dé nùnùḡò o, b́ dé lularé o, doónj ñei béh beè ḡge weh cu nde né kḡó wa? B́ò mé nde cu né b́ touú múmù feh hihiné ḡge bele teèn sam cuú. B́ ñjii mé b́ b́ò bele né mé nyie tòn o, mé touú gècèn o, mé lòḡ bèlè o, mé taá ndòn o, doónj nuaá mé nde né béh beè ḡge weh teèn sam cuú. ¹³ Né mene b́ soó, b́ sibì, b́ kómó-múmù feh hihiné mé b́ san, nùàr ḡḡé ndé cú. B́ mbè, b́ kómó, b́ nyùm, b́ yolo, b́ nàḡà, b́ mbieè, b́ nyam tébàḡà, b́ pùs, mé b́ kwer, ñei beè beè ḡge cu nde né kḡó wa? Te nùàr mé ḡùm mene ḡge cu nde né ñei ndo wa?» ¹⁴ B́ toón b́ hèllè né mé tànḡr loó séná yueé bieé ñjii den, ye bú a: Wò vu aá be, hèn b́ ñjii mé wò lé naá ḡii gwaán doónj mvùḡ; hèn dàm b́ ñjéh yeé mé yila lom yeé wò yoòr hèllè doónj kùmḡèḡ! Kènê b́ baá njolò yeé nyúér dé ndḡg.»

¹⁵ B́ toón b́ mé yili gi yeé mé loó sâ doónj nde gi né bèh ndónj-

18:2 18:2 Es. 13:21; 21:9; Jér. 50:39; 51:8; Vuú 14:8 **18:3** 18:3 Es. 23:17; Jér. 51:7 **18:4** 18:4 Es. 48:20; Jér. 50:8; 51:6, 45 **18:5** 18:5 Gen. 18:20-21; Jér. 51:9 **18:6** 18:6 Ps. 137:8; Jér. 50:29 **18:7** 18:7-8 Es. 47:7-9 **18:9** 18:9-10 Ese. 26:16-17 **18:11** 18:11 Ese. 27:31, 36 **18:12** 18:12-13 Ese. 27:12, 13, 22 **18:15** 18:15 Ese. 27:31, 36

ndòŋ mé veéh njebá den, te gèr hèllè bó teèn kwá kéh cú; bó né mé mbà seèn yueé kuú, ¹⁶ ye: Gè-re! Bí kè njèh gèr kán, tà yàm lóó hên kum yuo aá, lóó hèllè nyegé kuú aá mé yàgà dé lòu. Sâ, bò cògò nyàgàm baá gi yoòr nyogór den; lòŋ yàgà tie deí, bó me gi né mé goó ndò, sâ bò taá ndòn mé gòm baá gi yoòr lané den. ¹⁷ Mé njèh mene, doón lé naá cegê te yòŋ lòu cén-tà-cén nje gi yuo.»

Bò fár-bàtò bò, mé bò kokoò bò teèn mene, bò yíla-bàtò bò mé bòó mé yili yeé mé nòmò doón, lé naá gi bèh ndòŋ-ndòŋ njebá den, ¹⁸ bó né ju weè seèn ñené njii, bó né keéŋ den, ye: Bí kè ní tà yàm lóó faá cí nò, baá doó mvúóh!» ¹⁹ Bó né ménâ tueé, bó né fífú felè ñuaán su, bó né mé mbà seèn yueé kuú, kéŋ né silí, ye: Tà yàm lóó hên ñene kuú mé gèr! Bí kè njèh gèr kán, tà yàm lóó mé yili som yeé dàm bò bàtò bò kóó hên, kum yuo aá te yòŋ lòu cén faá njèh mbaá nò.»

²⁰ Môn! Vulú, sàmè sér dé yeé mé kùmjèg hèllè lòu; bí bò Càŋ bò sàmè ñáŋ sér dé samè. Bò *sòn-Càŋ bò mé bò mbòŋ tebè a, sàmè gí ménâ ndò. Càŋ bie som aá bó biéb sòn veèn mé bó lé bóó naá bí doó.

²¹ Yeé baá ménâ, cili Càŋ terrèb déi jògò wellè tàgèrà taá déi faá nyèn nò, à si tulu njii duà te ndèndèŋ nòmò, à né sònò tueé, ye: Kùmjèg. Bó tà yàm Babilôn ñéné ndé cú ndóg, bó tób ba njii nde né bú doó mé terrèb ka màn nág! ²² Dàm bò ñáŋ bò mé bò dè-bené bò ké Babilôn ñgib; dàm bò túágá-tògò bò mé bò túágá-tàŋ bò ñgib ndò. Nùà seè déi ké teèn ñéné yuò ndé cú; bó hueh nyèn

ké teèn ñgwé ndé cú; ²³ mugó lâm déi ké teèn bá ndé cú; ndóg bó hueh fuaán ké teèn ñgwé ndé cú. Lòu sam, bò toón bò yeé sâ lé ye, bó né kela sé wa? Wò né-re táhunó yeé sâ bóó bele, wò né bò nùà wón doón bele gò. ²⁴ Babilôn gèr hên ñene yii né teèn: dàm húóm bò sòn-Càŋ bò o, bò Càŋ bò o, dàm húóm bòó mé bó lé naá gi wulá doón né gi lè Babilôn, kòcò!»

19

¹ Jomo sâ mè ñgwéé njii hueh taré déi ké te vulúu, né faá hueh cili nùàr nò tuòm den, ye: Bí sén Càŋ seèn! Bèh yili yuòó né beè seèn, Nùà *sùsùm né bú, be terrèb seèn baá ter. ² À né yeé ju teèn tená yíí, à mèi bò sormbèè hên mé ju sie yíí né teèn. Ma hèllè lé *wón te yàgà yòŋe nagá yíí naá kóó. À lé bò seé bò Càŋ wula gi naá kóó ndò. Càŋ bú gèr feh keéh né dé cí.»

³ Bó den cuè ye: Bí sén Càŋ seèn! Kùsàn* kwaré baá felè tà yàm lóó hèllè kèn; ju weè seèn baá ter dé kèi cèn faár yíli ñaá.»

⁴ Bó yeé tueé gi aá, bò kokoò bò ndètoón cùòb nèà, mé bò lèlàn bò nèà doó sue cemmé nde gi doó, bó né Càŋ ké te kògò keí, bó ye: Môn, kùsèm Càŋ Dueé!»

*Kùrmò fù *Mbieè Sèmè*

⁵ Mè yeé ñgwéé, hueh déi baá ké te kògò ñgulí, ye: Bí sén Càŋ beèh seèn! Bí bò seé bò seèn mé né sòn seèn ñgwéé, kàm bò o, huaán tetòòr o, bí sén bú seèn.»

⁶ Jomo sâ mè ñgwéé njii cu hueh déi né faá hueh cili nùàr nò tuòm den; né faá nòmò vuvù nò ñgulí, né cu faá nu nò gwaán ndò. Ké teèn né tuòm den, ye:

18:17 18:17 Es. 23:14; Ese. 27:26-30 **18:18** 18:18 Ese. 27:32 **18:19** 18:19 Ese. 27:30-34
18:20 18:20 Deut. 32:43; Jér. 51:48 **18:21** 18:21 Jér. 51:63-64; Ese. 26:21 **18:22** 18:22-23
 Jér. 7:34; 25:10 **18:22** 18:22 Ese. 26:13; Es. 24:8 **18:24** 18:24 Jér. 51:49 **19:2** 19:2
 Deut. 32:43; 2 Rois 9:7 **19:3** 19:3 Es. 34:10 * **19:3** 19:3 Kùsàn né we taré. **19:5** 19:5
 Ps. 115:13 **19:6** 19:6 Ese. 1:24; Ps. 93:1; 97:1; 99:1

Bí sén Càn seèn! Né Càn dueè Nùà terrèb.

Mbàm seèn baá bèsonè ñené yuo kelâ.

⁷ Béh sèsamè, béh dòbò tàbè dòbò,

béh né bú mbaàn haá.

Kùrmò Mbieè Sèmè baá dé yieè,

Fù nyegé gi aá yàgà.

⁸ Bó ye bú a, sù kwá cògò nyógòr yoòr,

né borésé mân, ñagásé mân ndò.»

Cògò ñagà sâ né kàn; à me ñjí né mé seé didilí bò Càn bò.

⁹ Cili Càn ye mè a: Wèh mvù, nyàgà kwá teèn ye: Samésé né bòó mé bó lé naá gi bó yilá, te bó yieè kùrmò Mbieè Sèmè.» À den cuù, ye mè a: Bò ñgòr hèn né lom bò jégèg ñgòr mé naá gi sònò Càn.» ¹⁰ Mè jògò die nde ka seèn, ye te mè kei bú. À deèn ndò, ye mè a: Té môn bó! Mè né lom nùà seé Càn faá bí bò mbei yeé no. Ngweéh bí né gi mé sòn Yeésò lè mà. Dùà lòm Càn!»

Ñgòr gècèn mé Yeésò né cie ñené kwaá dójñ haá yeé bò *sòn-Càn bò terreb lè seé bòn kóó.

Nuaá mé né te nyam tébàgàr wulésé mân

¹¹ Jomo sâ, mè yeé ke, vulú gulu logó baá, nyam tébàgàr déi wulésé mân né ké teèn mé nùàr ñgètenè ñené den. Yilí nùàr sâ né Nùà jégèg mé Nùà gècèn; à ju tena yii né teèn, à taáb lie yii né teèn ndò. ¹² Njolo bò gui lom né bú lè faá bogó weè nò; à né mé bò tám ñgòg felè gur den. À né mé yilí déi yoòr nyagá den, nuaré déi yilí sâ ñgwé kòmò ñgwéh, kò cegé né bú.

¹³ À né mé cògò déi lélán húòm mân yoòr. Bó nùà sâ yilá né Ñgòr Càn. ¹⁴ À né mé bòn bò taáb bò dé ké te vulúu jomo, bó ñaá den

bele né te nyam tébàgàr wuwulé

mân, bó né gi mé cògò nyógòr wuwulé mân yoòr ndò, né lom ñagásé tâñ. ¹⁵ À sònò nema sie né tàndòñ bòu déi ñobósé mân, à nde né lò dé kàn mé ñjéh doó hobó su; à nde né lò dé kàn seé mé cùgò lòñ weh; à nde doró den bó ké te vua mé ñjùñ Càn terreb né teèn doò. ¹⁶ Bó nyagá kwaá né bú yilí déi te cògò, déi te ñgeèh, ye: Mgbè bò mgbè né lom bú. Nùà dueè felè bò dudueèr bò dójñ gi lom né bú ndò.»

¹⁷ Mè yeé ke cu, cili Càn déi baá ké te lou njebá den, à né bò non ké te vulúu dójñ mé hueh taré yilá bilí, ye bó a: Bí bilí ndé gi kùrmò Càn yieé ma. ¹⁸ Bí ndé núógó yieé. Né núógó bò mgbèémgbè mé bò kwaá-taáb; núógó bò sóji, bò nyam tébàgàr mé bò ñá-nyam bò; né núógó nùàr dójñ: núógó bò kweèr, núógó bò lòu bò, núógó kàm bò mé huaán maàn mene, bí ndé bó seé weh.»

¹⁹ Mè yeé ke, nyam veèn doò bó bò mgbèémgbè wójñ dójñ wójñ gi aá sòn, bó bilí gi aá bò sóji bòn, te bó lie taáb mé nùà nyam tébàgàr doò bó bò nùàr seèn. ²⁰ Bò hèn bò sie nyam veèn hèllè. Nùà ndòn mé bój bele yeé táhunó toò nyam doò, bó sie bilí mé bú mene. À lé bò nùàr bele deèn naá mé táhunó hèllè, bó né bó mágá nyam doò yoòr toré kwaá, ye bó a, dùà ñgùlámúr nyam hèllè. Bó yeé sie aá nyam doò bô nùà ndòn hèllè, bó si ñjí bó te ndèndèñ weè, lèlàn ménâ. ²¹ Nùà nyam tébàgàr doò kóre wula gi bò taáb bò nyam hèllè ndò. Lé naá mé tàndòñ bòu sònò seèn doò. Lòu sâ non dójñ fulu gi núógó.

20

19:9 19:9 Mat. 22:2-3 **19:11** 19:11 Ese. 1:1; Ps. 96:13; Es. 11:4 **19:12** 19:12 Dan. 10:6

19:15 19:15 Ps. 2:9; Es. 63:3; Joël 3:13; Vuú 14:20 **19:17** 19:17-18 Ese. 39:17-20 **19:20**

19:20 Vuú 13:1-18

Bò nyèmà kám

¹ Mè yeé ke, cìli Càn déi baá cuu ké te vulúu suagâ, à né mé kí lege ngòbè beè, à né cu mé tàkpèg yuúí lòn mân beè ndo. ² À waà, à cab sie memàm doò, né cu ka bú kuúm sàb hèllè, sâ tueé né ye, né táhòrò, yilí seèn déi né cu *Sátàn ndo. Cìli Càn yeé sie aá bú, à kaga kwaá bú te yuúí lònje, te à boó teèn nyèmà kám, ³ à nde bú te lege ngòbè jògò si njií ndo, à kibí, à ferá lo bú teèn, à lier nyegé, te memàm hèllè tena le dòu, te à lò nùàr bèlè kwà cú, ko baá nyèmà kám, bó se yi weh cu ye bú.

⁴ Jomo sâ mè ñene njií bò kògò: nùàr né bele teteèn. Bó lé naá bó terrej ju tenâ haá. Mè ñene njií càn bò nùàr Càn ndo. Né càn bò nuaá mé bó lé naá bó feh koré som, ye bó lé naá sòn Yeésò tueé, bó lé naá bò nùàr ngòr Càn se fí. Bò sâ bò lé dé boòn nyam doò dùà ná ngwéh, bó ngulàmúr seèn dùà ngwéh ndo. Mágá nyam hèllè lé bó yoòr ná ngwéh, né mene toò kuún, né mene beè, lé bó yoòr ná ngwéh. Bò sâ bò lé naá cuu yòn kwa; bó bò Yeésò boó te kògò doón nyèmà kám.

⁵ Hèn né bèh dòu komo yuoò dé toò jògò. Bò komó déi dòu kòmò yùò ndé ngwéh, ko baá cu nyèmà kám, sâ ye. ⁶ Bòó mé né gi lètenè bò toò jògò bò sâ teèn doón nde né samésé den, bó ña bò dé Càn. Cio dé jomò terrej felè boòn kwà ndé cú. Bó nde né bò *ngàñ sèmè den, bó den ngàñ *Nùà Còñ ndo, bó bò Nùà Còñ nde né te kògò dé nyèmà kám cer den.

*Sátàn túñtuñ!

⁷ Mò nyèmà kám sâ kelà baá, bó nde cu né Sátàn ké dòu se yi, ⁸ à nde cu né bò nùàr wòn doón bele go. Sâ tueé né ye, à nde né lò Gôg bò Magôg yilá

bilí, te bó kaga njií taáb mé Càn. Nùàr né teèn; bó maga lom né faá mbésebé nòmò koò no, ⁹ bó né bèh doón toóm yuoò, bó né mbàn bò nùàr Càn beè kaán sie, bó kan bilí mé loó yíé-temè Càn mene. Mé njéh mene, we ndeé né ké te vulúu suagâ, ñgie ceré som bó. ¹⁰ Sátàn nuaá mé bele yeé bò nùàr, bó nde né bú lòu sâ te ndèndèn weè si njií; né we nyùm nàgàkèn. Bèh sâ bó lé nyam doò bò nùà ndòn hèllè si njií naá teèn ndo. Bó ké tuar sâ tegé den nde né cibí mé lou mene, dé nyèmà mé nyèmà.

Ju dé cèrè jomò

¹¹ Jomo sâ mè ñene njií tà-gàg kògò déi wulésé mân, nùàr né ké teèn den den. Tàbè bò vulú nyue leér yuo bú toò ndo, bó fà doón vu gi be mé bèh denè boòn.

¹² Mè yeé ke cu, bò nùàr mé lé naá giú kuú, baá gi ké toò kògò njebá den. Lé naá bò dé kokoò mé bò dé tètòr mene. Mè yeé ke, bó baá bò mvù lelòñ komó kwaá. Bó sie komo mvù déi, dé sâ né mvù yòn. Bó duóm ju felè nùà kàn tueé, bó né felè nùà kàn faá bó lé naá nyagá kwaá no tená, bó ju tena lom jéjég faá seé nùà kàn tueé né no. ¹³ Nòmò koò né mé bò komó dé beè seèn jògò ndeé, cio bò ndugo bò càn né mé bò komó dé beè boòn jògò ndeé ndo. Ju né felè nùà kàn faá seé seèn tueé né no, tená. ¹⁴ Bó vulú su njií cio bò ndugo bò càn ké tuar te ndèndèn weè ndo. Bèh sâ né bèh cio dé jomò kuú. ¹⁵ Bòó mé yilí boòn lè mvù yònje nyàgà dèn ngwéh doón, bó vulú su njií gi bó ké teèn ménâ ndo.

21*Vulú feé mé tàbè feé*

¹ Jomo sâ mè ñene njií vulú feê, mé tàbè feê ndo. Sâ vulú dé toò jògò mé tàbè dé toò jògò lé dé boòn nyue nde aá kèn. Ndèndèn òmò teèn sam cuú ndo. ² Mè ñene njií loó déi ñagásé mân; né Jerusalem dé feê ñené yuo kelà né ké te vulúu beè Càn koó; né ká doó suagâ. Càn nyegé lom né bú yàgà faá fù nde né yoòr siì no.

³ Mè yeé ñgweé, hueh tarê déi baá ké te kogo ñgulí den, ye: Kènê, bèh denè Càn baá ké lètenè bò nùàr! Bó bó den nde aá koó, bó baá bò nùàr seèn, Càn boòn né lom bú. ⁴ Bú nùà ñjèh nde né bó yímé njolò fo; bó kú ndé cú; yúé gi aá, mbà gi aá, cio teèn sam nde cuú, gèr gi aá ndo. Bò ñjèh dé cucuúm gi aá dé jomò.»

⁵ Nuaá mé né ké te kogo doó tueé njií ndo ye: Kènê, mè ñjèh doón boó gi nde aá dé fefeê.» Jomo sâ, ye mè a: Nyàgà kwá bò ñgòr hèn te mvùu, né lom bò jéjég ñgòr mé né gi môn.»

⁶ À den cuú, ye mè a: Gi aá kèn! Feh né mè, tíí né mé ndo; Bei wòñ né mè, Cèrè-mbán né mè ndo. Nuaá né mé nyúá, mè nde né bú òmò ñueê ké te nduùn yòñe haá, mè bú haá nde né dé lòu. ⁷ Nuaá mé né veèn taré yògò doón, nde né gà bú sâ beè mò kwa; mè den nde né Càn seèn, à ña ñuna mò ndo. ⁸ Dé bò déi môn sam; mè jue né mé bò veéh bò, bò gogobò bò, bò dudulí bò, bò wúlá-nùàr bò, bò yòñ tóbó gò yàgà bò, bò táhunò bò, bò dùà cècàn bò, mé bò nyeèn bò doón, bó nde gi né mè gèr ñené kuú; bó silí njií nde né bó ké tuar te ndèndèn weè. We sâ né we nyùm nàgàkèn. Bèh sâ né bèh cio dé jomò kuú.»

Jerusalem dé feê

⁹ Lètenè bò cili Càn téhbeèh mé lé naâ mé bò ñgàb gèr téhbeh dé jomò beè doò, cén déi lètenè boòn ndeé ye mè a: Ndê, mè feh keéh wò Fù *Mbieè Sèmè njolò.» ¹⁰ Cúcuí ñagâ waà kema mè ndo. Cili Càn doó jògò ñaá mé mè ké te ndón tòr déi dàbsé mân. Wa ké teèn, à feh keéh mè loó koó déi, né lom ñagásé tân; lé naâ Jerusalem mé né ké ter beè Càn, à lé ká doó suaga deén naâ koó; ¹¹ teèn né lom lélán *sùsùm Càn; né faá taá ndòn no beéh den. ¹² Bògò kulasé mân né loó sâ beè kaán sie. Hin né teèn yulá cùòb fà; bò cili Càn yulá cùòb fà né teèn ñjebá tená bele. Yilí gèh bò huaán *Iserála yulá cùòb fà doón né gi te hin sâ nyagá kwaá bele. ¹³ Kèb loó dé kàn lé naâ mé hin teèn tagár: kèb fené tagár, kèb túnò tagár, kèb bà tagár, kèb nyiib* tagár ndo. ¹⁴ Maàn bògò né felè taá yulá cùòb fà ñjebá den. Yilí bò mbòñ tebé Mbieè Sèmè yulá cùòb fà doón né felèbò nyagá den ndo.

¹⁵ Cili Càn mé naâ mé mè tueé njií doó lé naâ mé mòu beè, te à me loó mé ñjéh, à me bò hin mé bògò mé ñjéh ndo. ¹⁶ Loó sâ lé naâ gou-gou mân, hám bô dàb né gi kèi cén. Cili Càn doó duòòm loó mé cùgò seèn meè: loó sâ lé naâ kílómètà kám fà mé yuií fà;† hám ménâ, dàb ménâ, dàb teèr ménâ ndo. ¹⁷ Cili Càn duòòm cu bògò ménâ meè: dàb teèr lé naâ métà yulá téhbeh cùòb fà.‡ Dé sâ lé naâ mòu mé bò nùàr me yeé ñjèh mé ñjéh.

¹⁸ Bó lé bògò sâ meè naâ mé gèh taá déi mân, yilí taá sâ né jâspè;

21:2 21:2 Es. 52:1; 61:10; Vuù 3:12 **21:3** 21:3 Ese. 37:27; LéV. 26:11, 12 **21:4** 21:4 Es. 25:8; 35:10; 65:19 **21:6** 21:6 Es. 55:1 **21:7** 21:7 2 Sam. 7:14; Ps. 89:26-27 **21:10** 21:10 Ese. 40:2 **21:12** 21:12-13 Ese. 48:30-35 * **21:13** 21:13 Kèb mé lou yila yeé teèn. **21:15** 21:15 Ese. 40:3 † **21:16** 21:16 Mé ju greèk bó lé meè naâ mé stade”. Kílómètà kám fà mé yuií fà sâ né stade” kámyulá cùòb fà. ‡ **21:17** 21:17 Métà yulá téhbeh cùòb fà sâ né cakoór yuií mé yulá nèà cùòb nèà. **21:18** 21:18-21 Es. 54:11-12

bó lóó dé seèn me né mé ndândaà goó, ñagásé mân faá daregà nò. ¹⁹ Bó nyagá góné kwaá né maàñ bògò taá nyàgàm yoòr feh hihiné: taá toò jògò lé naá jâspè, jomo bele né sâfir, dé tagâr né àgàtá, dé nèà emaròdè, ²⁰ dé tîn né oníke, dé ténjèn né sarduán, dé téhbeèh né kerisalítè, dé téndelê né beríl, dé tárènèà né topásè, dé yulá né kerisoprásè, dé yulá cùòb cèn né türkwasè, dé yulá cùòb fà né ametistè. ²¹ Bò hin yulá cùòb fà doò, bó dé kàn bòò né mé taá huóómsé mân. Bó ceér lètenè lóó me né mé goó ndò, ndândaà goó ñenésé mân.

²² Teèn lo sâ mè gwà Càn ñéné ñgwéh. Gwà Càn dé seèn né seér Càn Dueè Nùà terrèb bô Mbieè Sèmè. ²³ Lóó sâ dé seèn mé lou bô weéh táñ ñgwéh, *sùsùm Càn teèn ba ñjerrè den né kóó. Lám teèn né Mbieè Sèmè ndò. ²⁴ Nùàr wónj dójñ nde né mé ñjéh gò ñené. Bò mgbèémgbè wónj dójñ nde né ñgúlú bòn ké teèn bilí ñjii gií. ²⁵ Bò hin bògò dójñ nde gi né lelñ sòó den, bó bó cóló ñyi ndé ñgwéh; lòù sam, ké sâ cibí teèn sam. ²⁶ Bó nde né bò ñjèh ñgunḡulí, mé bò ñjèh teterrèb wónj dójñ ké lo sâ bilí ñjii gií. ²⁷ ñjèh cén, ñjèh jéré déi lo sâ yílá ñyi ndé ñgwéh, ndóg bò dudulí bò mé bò nyeén bò teèn yílá ñyi ndé ñgwéh. Ké teèn yila cegé nde né bòó mé yilí bòn baá gi te mvù yòñe nyagá den; mvù sâ né beè Mbieè Sèmè.

22

¹ Cìlì Càn feh keéh cu mè nòmò koò déi mân, né ké te kògò Càn bô *Mbieè Sèmè kwaré yuo den, né nòmò yòñ. Nòmò sâ wulá ñjerrè lom né faá taá ndòn nò. ² Né lelò lètenè kponj ceér kwaár bele den.

Tou yòñ né sòn nòmò kèb kân mé kèb yágá mene yaám den, wa yeè tàb mbei yulá cùòb fà te nyèmà cén-e; né te weéh dé kàne mbei cén waá. Yùè seèn né lèh mé né nùàr wónj dójñ taré sòm.

³ Ké sâ ñjii mé né beè Càn du-agásé dójñ teèn yílá ndé ñgwéh. Kògò Càn bô Mbieè Sèmè teèn den nde né kóó, bò seé bò seèn nde né bú cu dójñ die den. ⁴ Bó nde né kuún seèn ñené; yilí seèn nde né bó toò kuún nyagá den. ⁵ Ké teèn cibí sam nde cuú, bó mé ñagá lám bô ñagá lòù táñ ndé cú ndò; Càn Dueè baá gi ké teèn ñagá den. Bó mgbè ké sâ cer den nde aá dé nyèmà mé nyèmà.

Cuú Yeésò

⁶ Cìlì Càn den cuú, ye mè a: Bò ñgòr hèn né gi bò jéjég ñgòr mé né gi môn. Càn Dueè lé haá naá bò *sòn-Càn bò Cúcuí kóó, à lé tema ñjii naá cìlì seèn kóó ndò, ye bú a: Ndé fèh kwá bò seé bò ñyi bò ñjii mé nde gi né bòó dójñ ñjolò ma.»

⁷ Jue mè Yeésò, mè baá ndeè! Bò ñgòr mé lé naá gií sònò Càn yuo, mé né gi lè mvù hèn nyagá den, nuaá mé né faá tueé nè nò gò dójñ, samésé né bú.»

⁸ Né mè Jân, mè lé bò ñjii hèn mé njolo ñene gií naá kóó, mè lé bó mé tie ñgweé gií naá kóó ndò. Mè yeè ñene gi aá, mè ñgweé gi aá, mè jògò die nde doó ka cìlì Càn mé né mè feh doò, ye te mè keí bú. ⁹ À deèn ndò, ye mè a: Té môn bó! Mè né lom nùà seè Càn faá bí bò mbei yeè sòn-Càn nò. Mè né faá bòó mé né ñgòr lè mvù hèn tég sie dójñ. Dùà lom Càn!»

¹⁰ À den cuú, ye mè a: Bò ñgòr mé lé naá gií sònò Càn yuo, mé né gi te mvù hèn nyagá den dójñ, té bó dé yeè mé huún kwá lòm. Mè

tueé wò, baá gi hên. ¹¹ Nùà veên a, bó ndé cú mé veên toò. Nùà dulí a, dùlì ndé cú toò ménâ ndò. Nùà húóm-temê a, húóm ndé sèr mé njéh toò. Nuaá mé né kóbè sâ a, ñágá ndé sèr cú toò ménâ ndò.»

¹² Jue mè Yeésò, mè baá ndeè! Mè wa ndeè né mé sàgà nùà kàn beè, mè nùà kân gwòm nde né faá seé sèñ tueé nê ñò. ¹³ Feh né mè, tíí né mè ndò; Bei wòñ né mè, Cèrè-mbáñ né mè ndò; mè lé duóm naâ kóó, mè ceré cu nde né kóó.»

¹⁴ Samésé né bòó mé né cògò bòn yaga nyegé, te bó ké lo yila kela lè hine, bó kwa ceér, bó yieé tàb toú yòñ. ¹⁵ Ké jomo bân sue le nde né bò dudulí bò, bò táhunó bò, bò yòñ tóbó gò yàgà bò, bò wúlá-feh bò, bò dùà ñgùlámúr bò, mè dàmbò nyeèn bò mene dón.

¹⁶ Né mè Yeésò tema njií né bí cìlì mò kóó, mè ye bú a, ndé gí bòn bò nùàr mò dón ménâ tueé kwaá. Jéjég *ndùté ndùtù mgbè Davíd né mè. Có toò cieè né mè ndò.»

¹⁷ Cúcuí Ñagá bò Fù ye: Ndê!» Nuaá mé né felá, bú a, júée: Ndê!» ndò! Nuaá né mé nyúá nòmò, bú a, ndê! Nuaá mé gwaán né nòmò yòñ ñueè, bú a, ndê, à weh dé lòu.

Bèh Ceré

¹⁸ Né mè Jân. Bò ñgòr mé lé naá gi sònò Càn yuo, mé né gi te mvù hên nyagá den dón, bí bòó mé né bó ñgweé, mè tétég tie hên sio né bí, ye bí a, nuaá mé sagá yií njeré déi teèn, dàmbò njèh nduàn mé bó tueé kwaá né te mvù hên dón, Càn nde gi né bú yoòr bomó su. ¹⁹ Nuaá mé né seér njolo déi keh sòm dón, Càn nde né bú te gà tàb toú yòñ ménâ sòm, à mé bèh denè te loó joloò sam nde cuú ndò. Kùr tàb toú mé loó joloò sâ né gi te mvù hên nyagá den.

²⁰ Nùà jéjég felè njèh dón né bèsonè tueé, ye: Né bòn, mè baá ndeè!» Mòn Fehtoò beèh Yeésò, ndê!

²¹ Húóm-temé Fehtoò beèh Yeésò a, ká siè gí bò nùàr beèh dón.